alex haley

RĂDĂCINI

Alex HALEY – RĂDĂCINI
(ROOTS)

CAPITOLUL 1

Era pe la începutul primăverii lui 1750 când, în satul Juffure, preţ de patru zile de vâslit în susul râului Gambia din Africa de Vest, iui Omoro şi Bintei Kinte li se născu un fiu. Opintindu-se să iasă din trupul viguros şi tânăr al Bintei, pruncul era la fel de negru ca ea; încă jilav de sângele matern, ţipa cât îl ţinea gura. Când au văzut că era băiat, feţele zbârcite ale celor două moaşe, bătrâna Nyo Boto şi Yaisa, bunica pruncului, s-au luminat de bucurie. Se ştia din bătrâni că, dacă primul născut e de parte bărbătească, atunci era semn că bunul Allah îşi va pogorî binecuvântarea nu numai asupra părinţilor, dar şi asupra familiilor lor; şi se gândeau cu mândrie că numele neamului Kinte va dăinui prin leaturi vestit şi respectat.

La ceasul dintâi al zorilor, înainte de cântatul cocoşilor, pe lângă sporovăială bunicii Yaisa şi a lui Nyo Boto, primul zgomot desluşit de prunc a fost buhuitul înăbuşit şi ritmic al maiurilor de lemn cu care femeile satului pisau grăunţele de cuşcuş pentru tradiţionalele bucate de la prânzul cel mic, gătite-n vase de lut, la focul aţâţat pe o vatră ocrotită de trei pietre.

Aburul albăstrui şi subţire se înălţa în rotocoale, purtând miresme picante şi îmbietoare peste colibele rotunde de pământ din cătunul prăfuit când, asemeni unei tingiri înăbuşite, se auzi glasul lui Kajali Demba, alimamul satului, chemârtdu-i pe credincioşi la prima dintre cele cinci rugăciuni înălţate zilnic spre preamărirea lui Allah, de când se ştiau ei pe lumea aceasta. Sărind din culcuşurile lor din ramuri de bambus acoperite cu piei argăsite şi punându-şi în grabă veşmintele aspre de bumbac, bărbaţii satului se îndreptară cu paşi grăbiţi către locul de rugăciune, unde alimamul îşi înălţa rugile: „Allahu Akbara! Ashadu An Lailahaiiaia!" („Mare e Domnul şi jur pe ce am mai scump că nu-i decât un singur Dumnezeu pe lume".) Pe când bărbaţii se întorceau de la rugăciune pentru prânzul cel mic, Omoro se avântă în calea lor cu faţa strălucind de bucurie şi emoţie, spunându-le că primul său născut era băiat. Toţi îl înconjurară, grăbindu-se să-i transmită străvechile urări de noroc.

Reîntors în coliba lui, fiecare bărbat primi o tigvă cu terci. Apoi, mergând din nou la bucătăriile dindărătul curţilor, nevestele îşi hrăniră pruncii şi, abia la urmă, mâhcară şi ele. După ce terminară de mâncat, bărbaţii îşi luară sapele cu mâner scurt şi îndoit, cărora fierarul satului le acoperise cu metal tăişurile de lemn, şi porniră la lucru, să sape pământul ca să semene arahide, sorg şi bumbac, culturi cu care se îndeletniceau numai. ei, bărbaţii; de orez se ocupau numai femeile, în acel ţinut al Gambiei, veşnic înverzit şi încins de razele soarelui.

După datinile din bătrâni, în săptămâna ce avea să vină, o singură îndatorire rămânea în grija lui Omoro: alegerea unui nume pentru fiul său ce! dintâi născut. Trebuia să fie un nume încununat de speranţe şi de gloria vremurilor, căci aceşti oameni din tribul mandinka credeau că pruncul moşteneşte şapte dintre darurile celui căruia îi poartă numele.

Şi-n acest răgaz de gândire, Omoro merse din casă-n casă, prin tot satul, să-i poftească pe toţi, în numele lui şi-al Bintei, la botezul noului născut, care urma să aibă loc, după datină, într-a opta zi de la naştere. în ziua aceea, fiul lui va deveni membru al tribului mandinka, asemeni moşilor şi strămoşilor lui.

Când, în sfârşit, veni şi ziua a opta, sătenii se adunară dis-de-dimineaţă în faţa colibei lui Omoro şi a Bintei.

Femeile din cele două familii purtau pe cap vase cu tradiţionalul lapte acru sau cu turtele munko de orez pisat si miere. Se afla acolo şi jaliba Karamo Silla cu tobele sale tan-tang, şi alimamul, şi arafangul Brima Cesay care intr-o bună zi va fi dascălul pruncului; veniseră de asemeni şi cei doi fraţi ai lui Omoro, Janneh şi Saloum, care, auzind tamtamurile ce vesteau naşterea nepotului lor, străbătuseră cale lungă spre a fi şi ei părtaşi la praznic.

Strălucind de mândrie, Binta îşi ţinea pruncul în braţe, în timp ce tăiau un smoc din părui noului născut, aşa cum se obişnuia într-o astfel de împrejurare şi toate femeile se minunau cât de frumos şi dolofan era micuţul. Dar amuţiră CU toţii când jaliba se porni să-şi bată tobele. Alimamul rosti o rugăciune peste blidele cu lapte acru şi turtele munko şi, pe când se ruga el, fiecare oaspete apucă cu mâna dreaptă marginea unui blid, în semn de cinstire a bucatelor. Apoi alimamul se întoarse către prunc, înălţând rugă fierbinte lui Allah să-i dea viaţă lungă şi

izbânda, să aducă neamului, cătunului şi tribului mandinka faimă şi mândrie, mulţi urmaşi şi, în sfârşit, să-i dea sănătate şi minte, să poarte cu cinste numele pe care urma să-l primească.

Apoi, Omoro păşi în faţa tuturor sătenilor adunaţi acolo. Se îndreptă către soţia sa şi, luând pruncul în braţe, îi şopti de trei ori la ureche numele pe care i-l alesese. Şi astfel fu rostit pentru întâia dată numele copilului, căci în tribul lui Omoro se credea că fiecare om trebuie să fie cel dintâi care să ştie care-i este numele.

Tam-tamul răsună din nou şi atunci Omoro şopti numele la urechea Bintei, al cărei chip se lumină de mândrie şi bucurie. Apoi Omoro îl şopti şi arafangului, aflat acolo în faţa sătenilor.

- Primul prunc născut lui Omoro şi Binta Kinte se numeşte Kunta! strigă Brima Cesay.

După cum ştiau cu toţii, acesta era cel de al doilea nume al răposatului bunic al copilului care, venind din

Mauritania, ţara lui de baştină, îi mântuise pe sătenii din Juffure de foamete, se însurase cu bunica Yaisa, slujind apoi cu cinste întreg satul până cînd şi-a dat sfârşitul ca un adevărat străbun al locului.

Şi arafangul începu apoi să înşire numele străbunilor mauritani despre care le povestise adesea bunicul pruncului, bătrânul Kairaba Kinte, strămoşi slăviţi şi numeroşi care vieţuiseră de-a lungul a mai bine de două sute de anotimpuri ploioase. Jaliba lovi tan-tangul cu putere şi toţi cei adunaţi acolo sloboziră strigăte de uimire şi admiraţie'faţă de o stirpe aşa de vestită.

în noaptea aceea, a opta din viaţa pruncului, la lumina stelelor şi a lunii, Omoro împlini ritualul botezului. Purtându-I pe micuţul Kunta în braţele lui vânjoase, merse până la marginea satului şi acolo îl înălţa cu fata spre cer şi-i şopti: „FEND KILING DORONG LEH W AR RATA KA ITEH TEE". (Priveşte, numai el este mai puternic decât tine!)

CAPITOLUL 2

Venise vremea semănatului şi se apropiau primele ploi. Fiecare bărbat din Juffure îşi adunase pe ogorul lui căpiţe mari de buruieni şi ierburi uscate şi le dăduse apoi foc, ca să îngraşe

pământul cu cenuşa lor împrăştiată de vântul ce adia uşor. Femeile plantaseră deja răsadurile verzi de orez în mâlul orezăriei.

Cât durase lăuzia Bintei, de petecul ei de pământ se îngrijise bunica Yaisa, dar acum Binta era în stare să-şi reia îndeletnicirile ei obişnuite. Asemeni altor femei, printre care şi prietena ei Jankay Touray, care-şi purtau pruncii cu ele, legănându-şi boccelele pe creştet, porni şi ea cu micuţul Kunta cuibărit pe spate, strâns cu un brâu de pânză, către pirogile de pe malul râului ce-n limba lor se chema Kambi bolongo, unul din numeroasele braţe ale fluviului Gambia şi care cuprindea, şerpuind întreg ţinutul lor. Pirogile înaintau lăsând dâre de spumă în apele râului, purtând fiecare cinci sau şase femei ce se opinteau cu vâslele lor scurte şi late. De fiecare dată când Binta se apleca să scufunde vâsla în apă şi s-o tragă, simţea pe spate trupşorul moale şi călduţ al lui Kunta.

Mangrovele, ierburile şi copacii ce străjuiau malurile bolongului îmbălsămau aerul cu miresme de mosc şi alte arome. Stârnite de pirogi, cârduri întregi de paviani treziţi din somn începură să vocifereze, sărind de colo colo şi scuturând frunzele de palmier. Grohăind şi sforăind zgomotos, porcii sălbatici alergară să se ascundă în tufişuri. De pe ţărmurile mâloase, mii de pelicani, cocori, egrete, bâtlani, berze, pescăruşi, rândunele de mare şi lopătari se opriră din ciugulit, privind speriaţi pirogile ce lunecau uşor pe apă. Păsări mai mici, guguştiuci, cârstei, corbi de mare şi pescăruşi albaştri se înălţară în aer slobozind sunete ascuţite, până când oaspeţii nepoftiţi se pierdură-n depărtare.

în timp ce pirogile străpungeau valurile, adesea cârduri de boişteni săltau din apă într-un dans argintiu şi se lăsau înapoi cu zgomot. Peşti mari, înfometaţi, săreau uneori după ei orbeşte şi cădeau drept în vreo pirogă ce trecea pe-acolo, iar femeile îi loveau cu vâslele şi-i strângeau pentru o cină gustoasa. Dar în dimineaţa aceasta boişte-nii pluteau nepăsători în jurul lor.

Urmând cursul şerpuit al bolongului, femeile din pirogă cotiră brusc şi dădură într-alt braţ al fluviului, ceva mai lat. De cum se iviră, un fâlfâit uriaş de aripi umplu aerul, iar cerul se acoperi într-o clipă cu un covor imens însufleţit, smălţuit de mii şi mii de zburătoare, în toate culorile curcubeului. întunecată de

furtuna de păsări şi unduită de bătaia aripilor lor, oglinda apei se împestriţa de fulgi, pe când femeile vâsleau înainte.

• Apropiindu-se de terenurile mlăştinoase unde, din mamă în fiică, femeile din Juffure îşi semănaseră orezul, pirogile străbătură norii de ţânţari ce mişunau de colo-colo

şi apoi, una după alta, traseră în dreptul câte unei poteci cu ierburi des încâlcite.

Pe ogoarele femeilor, despărţite de poteca de ierburi, începuseră să se înalţe, la o palmă deasupra apei, mlădiţele chihlimbarii de orez.

Cum Sfatul Bătrânilor din Juffure hotăra în fiecare an întinderea ogorului fiecărei femei, după gurile pe care le avea de hrănit, parcela Bintei era destul de mică. Coborând cu grijă din pirogă cu pruncul în spate, Binta făcu câţiva paşi, dar se opri dintr-o dată, când, surprinsă şi încântată, zări coliba micuţă acoperită cu stuf şi înălţată pe piloni. Pe când ea se afla în chinurile facerii, Omoro venise aici şi-i clădise un adăpost pruncului lor. Şi aşa cum fac toţi bărbaţii, bineînţeles că nu suflase nici o vorbă.

După ce-şi alăpta copilul şi-i făcu culcuş în colibă, Binta se schimbă în hainele de lucru pe care le adusese în bocceaua de pe cap şi, străbătând cu greu apa, începu lucrul. îndoindu-se de mijloc, atingând aproape apa, începu să smulgă din rădăcină buruienile care, lăsate în voia lor, ar fi crescut şi ar fi năpădit toată recolta de orez. De câte Cri începea Kunta să plângă, Binta străbătea apa înapoi la el şi, udă din cap până-n picioare, la umbra adăpostului, îi dădea din nou să sugă.

Şi astfel, zi de zi, micuţul Kunta se desfăta înconjurat de căldura şi duioşia mamei sale.

în fiecare seară, în coliba ei, după ce-i pregătea cina lui Omoro, Binta ungea trupul copilului cu ulei din arborele de unt să-i înmoaie pielea şi apoi, mai întotdeauna, îl purta mândră prin tot satul, până la coliba bunicii Yaisa, care-l acoperea de mângâieri şi sărutări. Şi amândouă se porneau apoi să-i strângă cu mâinile căpşorul, nasul, urechile şi buzele ca să-i crească frumos, până ce micuţul Kunta, supărat, începea să scâncească.

Alteori, Omoro îşi lua fiul din mâinile femeilor şi-l ducea aşa, înfăşurat în scutece, în coliba lui - căci bărbaţii locuiau separat de nevestele lor - iar acolo îl lăsa să cerceteze cu mâinile şi cu privirile tot soiul de lucruri ciudate, cum erau talismanele saphie

de la căpătâiul patului lui Omoro, aşezate acolo să alunge duhurile rele. Pe Kunta îl atrăgeau îndeosebi lucrurile colorate, dar cel mai mult îi plăcea sacul de vânătoare al tatălui său, cu scoicile kauri cusute pe el, câte una pentru fiecare animal vânat de Omoro singur şi oferit ca hrană întregului sat. De câte ori zărea arcul cel lung şi îndoit, cu tolba de săgeţi atârnând lângă el, Kunta gângurea, iar chipul lui Omoro se lumina a zâmbet în timp ce mânuţa plăpândă se întindea să apuce suliţa înnegrită şi subţire, al cărui mâner se lustruise de atâta folosinţă. îl lăsa'pe Kunta să pună mâna pe tot ce dorea, în afară de covoraşul de rugăciune de care se atingea doar el, stăpânul lui. Şi, stând singuri în colibă, Omoro îi vorbea despre faptele de vitejie pe care şi el, Kunta, le va face când va creşte mare.

Apoi, îl ducea din nou în coliba Bintei, la supt. Oriunde se afla, Kunta era mereu vesel şi, de câte ori îl legăna Binta în poală sau se apleca deasupra lui în pat cântându-i abia şoptit vreun cântec de leagăn ca acesta, el adormea:

Odorul meu de zâmbet plin Cu nume de vestit străbun de vei ajunge într-o zi neînfricat războinic, luptător viteaz între vitejii vânători mândria lui Omoro tu vei fi dar pentru mine doar al meu odor.

Dar oricât de mult îşi iubea Binta copilul şi soţul, un fel de nelinişte începuse s-o tulbure căci, după' obiceiul străvechi musulman, în timp ce prima soţie îşi alăpta pruncii, bărbaţii îşi luau adesea o altă nevastă. Totuşi, până atunci Omoro nu se gândise încă la asta, şi, cum Binta nu voia în ruptul capului ca el să cadă în mrejele alteia, de abia aştepta să-l vadă pe Kunta pornind pe picioarele lui, căci aceasta era semn că s-a sfârşit cu alăptatul.

De aceea, când Kunta împlini aproape treisprezece luni, Binta îşi dădu toată silinţa să-l ajute să facă primii paşi şovăielnici. Nu după mult timp, era în stare să. umble încetinel, cu paşi mărunţi fără să-l mai ajute nimeni. Şi pe cât de mândru fu Omoro, tot atât de uşurată se simţi Binta, iar când Kunta plânse cerând de mâncare, Binta nu-i mai dădu să sugă, ci~i arse câteva la spate şi-i dădu un blid de lapte de vacă.

CAPITOLUL 3

Trecuseră încă trei anotimpuri ploioase şi începuse tocmai acea vreme neroditoare a anului când proviziile de grâne şi alimente uscate ale sătenilor erau pe ducă. Bărbaţii porniseră la vânătoare, dar se întorseseră doar cu vreo câteva antilope şi gazele mici şi cu nişte păsări de brusă butucănoase, căci pe o arşiţă ca aceea multe dintre ochiurile de apă ale savanei se preschimbaseră-n mâl uscat, iar vântul cel mai mare şi mai bun se afundase departe-n păduri - tocmai atunci când oamenii din Juffure aveau nevoie de mai multă forţă să-şi sădească noile recolte. Femeile începuseră să lungească şi să subţieze mâncărurile obişnuite de cuşcuş şi orez cu seminţe de trestie fără gust şi frunze uscate de baobab, rele la gust. Timpul foametei venise mult prea devreme anul acela; sacrificară cinci capre şi doi tauri - mai multe animale decât altădată - întărind astfel rugăciunile înălţate de săteni lui Allah ca să ferească satul de foamete.

în cele din urmă, cerul dogorât de soare se înnoura, adierile uşoare se preschimbară-ntr-un vânticel subţire şi dintr-o dată, ca întotdeauna, se porni ploaia cea dintâi, caldă şi domoală, iar sătenii se şi apucară să afâneze pământul în brazde lungi şi drepte, gata numai să primească seminţele. Ştiau cu toţii că semănatul trebuia terminat înainte de începerea ploilor celor mari.

în dimineţile ce urmară, după prânzul cel mic, în loc să se îndrepte cu pirogile spre orezăriile lor, nevestele, înveşmântate după datina ritualurilor de fertilitate, în straie de frunze mari, verzi, închipuind creşterea vegetaţiei, porniră către ogoarele proaspăt arate de bărbaţii lor. înainte chiar de a se zări, cântecul lor răsuna suind şi coborând, înălţând străvechi rugi ca seminţele de cuşcuş şi arahide, legănate în vase mari pe creştetele lor, să prindă rădăcini viguroase şi să crească repede.

Cântând şi păşind în cadenţă cu tălpile goale, şirul de femei înconjură de trei ori ogorul fiecărui bărbat. Apoi se desprinseră una câte una şi se aşezară în spatele bărbaţilor lor, care începură să meargă de-a lungul brazdei, înfigându-şi din loc în loc degetul cel mare de la picior in pământ. în fiecare săpătură făcută astfel, femeile lăsau să cadă câte o sămânţă, o acopereau şi ele cu degetul mare de la picior, pornind apoi mai departe.

Femeile trudeau mai greu decât bărbaţii, căci pe lângă ajutorul dat bărbaţilor, trebuiau să-şi îngrijească nu numai orezăriile, dar şi grădina de zarzavaturi de pe lângă casă.

Şi-n timp ce Binta îşi sădea ceapa, yamii, tigvele, cassava şi roşiile amare, micuţul Kunta îşi trecea timpul zbenguindu-se sub privirile atente ale bunicilor care-i supravegheau pe toţi copiii din primul kafo, un grup ce cuprindea prunci sub cinci ani. Băieţi şi fetiţe, fără deosebire, zburdau de colo-colo, goi puşcă, asemeni sălbăticiunilor savanei - câţiva dintre ei abia începând să rostească primele cuvinte. Asemeni lui Kunta, toţi creşteau, râdeau şi ţipau, în timp ce alergau unii după alţii în jurul trunchiului uriaş al baobabului satului, se jucau de-a ascunsul şi dădeau iama în câini şi în pui, lăsând în urmă nori de blană şi fulgi.

Dar toţi copiii - până şi cei micuţi de-o seamă cu Kunta, se îngrămădeau şezând tăcuţi şi nemişcaţi, ori de câte ori vreuna dintre bunici le promitea vreo poveste. Deşi nu pricepea încă multe cuvinte, Kunta urmărea cu ochii larg deschişi gesturile şi replicile cu care bătrânele dădeau viaţă poveştilor, de parcă s-ar fi întâmplat aievea acolo, sub ochii lor.

Aşa mic cum era el, Kunta ştia câteva din poveştile acestea pe care i le spusese bunica Yaisa numai lui singur, când mergea cu maică-sa s-o vadă la coliba ei. Dar, ca şi tovarăşii lui de joacă din primul kafo, îşi dădea seama că cea mai bună povestitoare dintre toate era prea iubita, ciudata bătrână Nyo Boto. Pleşuvă, cu chipul adânc brăzdat de zbârcituri, tuciurie ca fundul ceaunului, cu lungul ei băţ de mestecat din rădăcină de lămâi ivin-du-i-se asemeni unei antene de gândac printre puţinii dinţi ce-i mai rămăseseră - şi aceia îngălbeniţi din pricina nucilor de cola pe care le tot mestecase - bătrâna Nyo Boto se aşeza gemând şi bombănind pe scăunelul ei. Deşi făcea mereu pe supărata, copiii ştiau că îi iubea, de parcă, după cum susţinea ea, ar fi fost ai ei cu toţii.

înconjurată de copii, bătrâna începea să mormăie:

- Să vă spun o poveste...

- Haide, spune-ne-o, strigau copiii, foindu-se de nerăbdare.

Şi bătrâna începea să-şi depene povestea, asemeni tuturor povestitorilor mandinka:

„De demult, în cutare vreme, în cutare sat, trăia cutare om. De data aceasta era un băiat - continuă ea - cam de vârsta lor,

care, într-o zi, mergând pe malul unui râu, dădu peste un crocodil prins într-o capcană.

- Ajută-mă! îi strigă crocodilul.

- O să mă omori! răspunse băiatul.

- Cum să fac una ca asta? Vino mai aproape! spuse din nou crocodilul.

Prin urmare, băiatul se duse lângă crocodil şi pe dată fu apucat de dinţii lungi din gura lui larg deschisă.

- Păi aşa îmi răsplăteşti tu bunătatea, cu răutate? începu să strige băiatul

- De ce nu? îi răspunse crocodilul printre dinţi. Aşa-i făcută lumea asta!

Băiatul nu crezu una ca asta şi crocodilul căzu la învoială să nu-l înghită până nu aude şi părerea primelor trei vietăţi ce s-or întâmpla să treacă pe acolo.

Primul fu un măgar bătrân.

Când băiatul l-a întrebat ce crede, măgarul răspunse:

- Acum că sunt bătrân şi nu mai pot munci, stăpânul m-a gonit din curtea lui să mă mănânce leoparzii.

- Vezi? făcu crocodilul.

Următorul trecu un cal bătrân care fu şi el de aceeaşi părere.

- Vezi? spuse din nou crocodilul.

Apoi veni şi un iepure dolofan care spuse:

- Ei, nu pot să-mi spun părerea până nu văd cum s-au întâmplat lucrurile de la începutul începutului.

Crocodilul deschise mârâind gura să-i spună, şi băiatul sări înapoi pe malui râului, unde nu-l mai putea ajunge.

-îţi place carnea de crocodil? îl întrebă iepurele, şi băiatul îi spuse că da.

- Dar părinţilor tăi? Băiatul încuviinţă din nou.

- Păi, atunci, uite aici un crocodil tocmai bun de pus în oală.

Băiatul o rupse la fugă şi se întoarse cu câţiva oameni din sat care-l ajutară să omoare crocodilul. Dar aduseseră cu ei şi un câine wuolo, care se luă după iepure şi-i făcu de petrecanie.

- Deci crocodilul avusese dreptate, încheie Nyo Boto. Aşa-i făcută lumea asta, că adeseori bunătatea este răsplătită cu răutate.

- Fii binecuvântată, să ai belşug şi viaţă lungă, îi urară recunoscători copiii.

Apoi celelalte bunici le aduseră străchini cu gândaci şi lăcuste proaspăt prăjite. în altă vreme a anului, aceştia ar fi fost de ajuns doar cât să le stârnească foamea, dar acum în ajunul marilor ploi, când începea anotimpul sterp al foametei, insectele prăjite erau singurele bucate pentru prânz, căci în cele mai multe hambare nu mai rămăseseră decât vreo câţiva pumni de cuşcuş şi câteva boabe de orez.

CAPITOLUL 4

în fiecare dimineaţă cădeau acum ploi răcoroase şi iuţi. Când conteneau câteva ceasuri, Kunta şi tovarăşii lui de joacă se năpusteau nerăbdători afară.

- E-al meu. E-al meu, strigau pruncii ori de câte ori curcubeul strălucitor se arcuia asupra pământului, părând că-i foarte aproape.

Dar ploile mai aduseră şi roiuri de insecte zburătoare, ale căror înţepături şi muşcături otrăvitoare îi alungau din nou în casă.

Apoi, dinţr-o dată, într-o noapte, se porniră ploile cele mari şi oamenii se îngrămădiră în colibele lor reci, jilave, ascultând apa şiroind peste acoperişuri de stuf, privind fulgerele şi îmbărbătându-şi pruncii când tunetele înspăimântătoare brăzdau întunericul nopţii. Printre tunete şi trăsnete nu se mai auzea decât lătrat de şacal, urlet de hiene şi orăcăit de broaşte.

Ploile reveneau şi-n noaptea următoare, apoi în cealaltă noapte, şi-n cealaltă, şi-n cealaltă, mereu noaptea - potopind luncile de pe malul râului, transformând ogoarele în mlaştini, iar satul în groapă de noroi. Cu toate acestea, în fiecare dimineaţă, înainte de masă, toţi bărbaţii din Juffure străbăteau cu greu noroiul spre micuţa moschee şi-l implorau pe Allah să le trimită şi mai multă ploaie, căci viaţa însăşi depindea de apa intrată adânc în pământ înainte de începerea arşiţelor celor mari, căci ele vor usca plantele ale căror rădăcini nu vor găsi apă să supravieţuiască.

în coliba umedă a copiilor, slab luminată şi abia dezmorţită de focul de vreascuri şi bucăţi de balegă fumegând în vatra scobită în lutul de pe jos, bătrâna Nyo Boto îi istorisea lui Kunta şi celorlalţi copii despre vremuri cumplite de care-şi amintea ea,

când nu căzuseră ploi îndeajuns. Căci oricât de rău ar fi fost acum, Nyo Boto îşi amintea de un timp când fusese şi mai rău. După două zile de ploaie îndestulată, le povestea ea, apăruse din nou soarele pârjolitor. Deşi oamenii au înălţat rugi fierbinţi lui Allah şi au dansat vechiul dans al ploii şi au sacrificat în fiecare zi câte două capre şi un taur, totuşi tot ce fusese sădit în pământ s-a veştejit şi s-a uscat; s-au uscat chiar şi ochiurile de apă din pădure, spunea Nyo Boto, şi au început să dea năvală la fântâna satului, mânate de sete, mai întâi zburătoarele sălbatice, apoi animalele pădurii. Mii de stele lucitoare sclipeau în fiece noapte pe cerul limpede ca lacrima; sufla un vânt rece şi tot mai mulţi oameni au căzut bolnavi. Duhurile rele puseseră desigur stăpânire pe sat.

Cei ce mai aveau vlagă continuară să se roage şi să danseze şi în cele din urmă au fost sacrificate ultima capră şi ultimul taur. Părea că Allah îşi întorsese faţa de la Juffure. Unii - bătrânii, neputincioşii şi bolnavii - au început să moară. Alţii pribegeau, căutând vreun sat unde să se milogească de cineva care avea de mâncare să-i primească slugi, dându-le doar ceva să-şi ostoiască foamea, iar cei ce rămâneau zăceau fără cunoştinţă în colibele lor. Tocmai atunci, spuse Nyo Boto, Âllah îndrumă paşii marabutului Kairaba Kunta Kinte spre înfometatul sat Juffure. Văzând în ce stare jalnică se aflau oamenii, el îngenunche şi se rugă lui Allah timp de cinci zile» fără să-şi îngăduie odihnă, sorbind doar câteva picături de apă drept hrană. Iar în seara celei de a cincea zile se porni ploaia cea mare, potopind totul, dar mântuind astfel satul.

Când povestea se termină, copiii se uitară cu mai mult respect la Kunta, care purta numele acelui slăvit strămoş, bărbatul bunicii Yaisa. Kunta şi până atunci observase cum se poartă părinţii celorlalţi copii cu Yaisa şi bănuia că era o femeie de vază, aşa cum era, desigur, şi Nyo Boto.

Ploua deci din belşug în fiecare noapte, iar Kunta şi ceilalţi copii îi văzură pe cei mari abia croindu-şi drum prin noroiul ce le ajungea la glezne sau uneori până la genunchi, ba până la urmă aveau nevoie chiar de canoe ca să ajungă dintr-un loc într-altul. Kunta o auzise pe Binta spunându-i lui Omoro că orezăriile fuseseră potopite de apele umflate ale bolongului. Rebegiţi şi flămânzi, taţii copiilor jertfeau lui Allah aproape în fiecare zi caprele şi taurii preţioşi, mai cârpăceau acoperişurile găurite

prin care trecea ploaia, mai puneau câte o proptea colibelor ce se porneau să cadă şi se rugau ca rezervele de orez şi cuşcuş, aproape pe terminate, să-i mai ţină până la cules.

Dar Kunta şi ortacii lui, prunci neştiutori, nu băgau în seamă stomacul gol ce le da ghes, tot jucându-se în noroi, luându-se la trântă, lăsându-se să alunece pe fundul gol. Şi totuşi tânjind să mai vadă soarele din nou, îşi întindeau braţele spre cerul de culoarea ardeziei şi strigau, aşa cum îi auziseră pe părinţii lor: .

- Străluceşte, soare, şi-ţi voi jertfi o capră!

Ploaia cea dătătoare de viaţă înviorase şi îmbelşugase tot ce era sortit creşterii. Pretutindeni ciripeau păsările, iar copacii şi ierburile erau încărcate de flori îmbălsămate. Noroiul negru-roşcat ce se lipea de tălpile picioarelor era în fiecare dimineaţă smălţat de petalele multicolore şi de frunzele verzi biciuite de ploaia din noaptea precedentă. Dar în ciuda acestei regenerări a naturii, sătenii din Juffure începură să cadă seceraţi de boală, căci nici una dintre bogatele recolte ce creşteau nu era suficient de coaptă pentru mâncare. Copiii şi vârstnicii priveau cu jind la sutele de mangrove rotofeie ce atârnau pe crengile copacilor, dar erau verzi şi tari ca piatra şi cei ce muşcau din ele se îmbolnăveau.

-Doar pielea şi osul a mai rămas de el! se văita bunica Yaisa, plescăindu-şi tare limba în gură, de câte ori îl vedea pe Kunta.

Dar de fapt era la fel de slabă şi ea, căci nu mai era nici un grăunte în nici un hambar din Juffure. Cele câteva vite, păsări şi capre care nu fuseseră mâncate sau jertfite, trebuiau ţinute în viaţă - şi hrănite - dacă mai doreau să aibă şi-n anul viitor viţei, iezi şi pui. Aşa că sătenii începură să mănânce rozătoare, rădăcini sau frunze adunate cu greu din sat sau din afara lui, în căutări care începeau de la răsărit şi ţineau până la asfinţitul soarelui.

Dacă bărbaţii s-ar fi dus la pădure, aşa cum făceau de obicei la altă vreme a anului, să vâneze fiare sălbatice, n-ar fi avut putere să le târască până acasă. Tabuurile tribale nu le îngăduiau să mănânce nici maimuţe şi babuini, nici să se atingă de ouăle atâtor găini ce zăceau pretutindeni pe jos, sau de milioanele de broaşte mari şi verzi pe care cei din tribul mandinka le socoteau otrăvitoare. Şi ca nişte musulmani drept credincioşi ce erau, mai bine alegeau moartea decât să

mănânce carnea porcilor sălbatici care veneau în turme, râmând, până în inima satului.

Familii întregi de berze îşi făcuseră dintotdeauna cuiburile pe ramurile cele mai dinspre vârf ale fromajerului din sat, iar când ieşeau puii din găoace, berzele cele mari zburau grăbite de colo-colo să aducă peştele pe care-l prindeau din bolong ca să-şi hrănească puii. Pândindu-le, bunicile şi copiii se năpusteau sub copac chiuind şi azvârlind beţigaşe şi pietre în sus spre cuiburi. Şi deseori, în zgomotul şi zăpăceala ce urma, din gura căscată a vreunui pui de barză se întîmpla să scape vreun peşte, iar peştele se întâmpla să lunece din cuib şi să cadă cu zgomot la pământ, prin frunzişul des al copacului. Copiii se luau la trântă care să ia prada, căci familia aceluia urma să aibă mare ospăţ la cină. îar dacă se întîmpla ca vreuna dintre pietrele azvârlite de copii să lovească vreun pui nătâng şi golaş, care murea sau se rănea izbindu-se de pământ, atunci mai multe familii mâncau supă de barză în seara aceea. Dar astfel de bucate erau rare.

Târziu, pe înserate, toţi membrii familiei se întorceau în colibă, aducând fiecare ce putuse găsi - câteodată doar vreo cârtiţă sau, dacă erau norocoşi, vreun pumn de râme - pentru'blidul de zeamă din seara aceea, zeamă piperată şi condimentată din belşug, ca să-i mai schimbe gustul; dar astfel de bucate le umpleau doar pântecele, fără să le dea putere. Şi de aceea, unul câte unul, sătenii din Juffure începură să moară.

CAPITOLUL 5

Tot mai des răsuna satul de strigătul ascuţit al câte unei femei. Strigătul însemna că s-a mai dus un suflet de om. Iar după-amiaza, de obicei, era adus ţeapăn înapoi în sat, într-o piele de taur, vreun ţăran care, ducându-se să taie buruienile de pe ogor, fusese răpus de boală.

Tot de boală începură să li se umfle şi picioarele. Pe alţii îi apucau fierbinţelile, asudau din belşug şi aveau friguri. Copiilor le ieşiseră pe mâini şi pe picioare băşici, care se umflau, se întindeau cu repeziciune, plesneau şi din ele se scurgea o zeamă roşiatică ce atrăgea muştele sâcâitoare; şi băşicile astea îi dureau cumplit.

într-o zi, dând s-o ia la fugă, Kunta se lovi la băşica de la picior, se împiedică şi căzu. Prietenii de joacă îl ridicară, ameţit de tot şi ţipând cât îl ţinea gura, cu fruntea plină de sânge. Cum Binta şi Ombro erau la lucru la câmp, îl duseră în grabă la coliba bunicii Yaisa, care nu mai venise în coliba copiilor de mai multe zile.

Părea foarte slăbită, cu faţa ei neagră, suptă şi scofâlcită, şi şedea asudând sub pielea de taur pe salteaua ei de bambus. Dar când îl văzu pe Kunta sări iute în picioare să-i şteargă fruntea însângerată. Strângându-l în braţe, le porunci celorlalţi copii să dea fuga şi să-i aducă nişte furnici Kelelalu. Când se întoarseră, bunica Yaisa strânse cu putere marginile rănii, strivind pe rând furnicile ce se zbăteau. De îndată ce fiecare furnică îşi înfigea furioasă cleştii zdraveni în came, de o parte şi de alta a rănii, bunica îi şi smulgea cu îndemânare trupul, lăsându-i capul înfipt acolo, până când rana fu cusută.

Ii spuse lui Kunta să se odihnească lângă ea, în pat. Un răstimp nu mai scoase nici o vorbă. Apoi îşi mişcă mâna spre un vraf de cărţi de pe poliţa de lângă pat. Vorbind încet şi tărăgănat, îi povesti lui Kunta mai multe despre bunicul lui, ale cărui cărţi, spunea ea, se aflau acolo.

în patria lui de baştină, în Mauritania, Kairaba Kunta Kinte împlinise treizeci şi cinci de anotimpuri ploioase când dascălul lui, un mare marabut, îi dădu binecuvântarea care-l făcea om sfânt, povesti bunica Yaisa. Bunicul lui Kunta continuase tradiţia neamului său de oameni sfinţi, tradiţie care începuse cu multe sute de anotimpuri ploioase în urmă, în vechiul Mali: Ca bărbat ce ţinea de cel de-al patrulea kafo, el se rugase de bătrânul marabut să-l primească învăţăcel şi, în următoarele cincisprezece anotimpuri ploioase, călătorise cu nevestele, sclavii, învăţăceii, vitele şi caprele sale, colindând din sat în sat în slujba lui Allah şi a supuşilor săi. Pe poteci pline de colb, prin pâraie nămoloase, sub arşiţa soarelui şi răcoarea ploilor, prin văi înverzite şi pustiuri răscolite de vânturi, istorisea bunica Yaisa, au pribegit, străbătând întreg ţinutul de la miazăzi de Mauritania.

După ce fu uns ca un sfânt, Kairaba Kunta Kinte colindă din nou, de unul singur, timp de mai multe luni, prin Keyla, Djeela, Kangaba şi Timbuktu, ţinuturi ale vechiului Mali, închinându-se cu umilinţă marilor patriarhi mai vârstnici, cerând pentru reuşita

lui binecuvântarea, pe care cu toţii i-au dat-o cu dragă inimă. Apoi Allah i-a îndreptat paşii către miazăzi, iar apoi spre Gambia, unde a poposit mai întâi în satul Pakali N'Ding.

Şi nu după mult timp, oamenii din satul acela îşi dădură seama, după urmările rugăciunilor sale, că acest tânăr sfânt avea un har ales dat de Allah. Vestea fu împrăştiată de tobele vorbitoare şi în curând alte sate încercară să-l cheme, trimiţându-i soli ce-i ofereau fecioare neprihănite de neveste, sclavi, vite şi capre. Plecă, într-adevăr, de data aceasta în satul Jiffarong, dar numai pentru că Allah îl chemase acolo, căci oamenii din satul acela nu aveau ce să-i dea altceva decât mulţumirea pentru rugăciunile sale. Acolo află el de satul Juffure, unde oamenii boleau şi-şi dădeau duhul din lipsă de ploaie. Şi aşa ajunsese în Juffure, spuse bunica Yaisa, şi timp de cinci zile se rugase fără contenire, până ce Allah trimise ploaia cea mare ce mântui satul.

Aflând de marile isprăvi ale bunicului lui Kunta, regele din Barra, care domnea peste această parte a Gambiei, i-a dăruit el însuşi o fecioară de neam să-i fie primă soţie, şi numele ei era Sireng. Ea îi dărui doi feciori, iar el îi numi Janneh şi Şaloum.

- Tocmai atunci, spuse bunica Yaisa şi ochii îi scăpărară, o văzu el pe Yaisa dansând seoruba! Şi nu aveam decât cincisprezece anotimpuri ploioase! (Zâmbi cu toată gura, dezvelindu-şi gingiile fără dinţi.) Şi nu mai avu nevoie de nici un rege ca să-i aleagă cea de a doua nevastă!

îl privi apoi pe Kunta.

- Şi din pântecul meu i l-am zămislit pe Omoro, tatăl tău. întors în coliba mamei sale, Kunta stătu treaz,

gândindu-se la ceea ce-i spusese bunica Yaisa. Niciodată până atunci nu pricepuse Kunta pe de-a întregul că acest om sfânt fusese tatăl tatălui său şi că Omoro îl cunoscuse, aşa cum el îl cunoştea pe Omoro, că bunica Yaisa era mama lui Omoro, aşa cum Binta era mama lui. Şi într-o bună zi şi el îşi va găsi o femeie, aşa ca Binta, care să-i zămislească un prunc al lui. Şi la rândul lui, fiul său va...

Răsucindu-se într-o parte, Kunta îşi depăna gândurile, încet, încet, până adormi.

CAPITOLUL 6

In zilele următoare, după asfinţitul soarelui, întorcându-se de la orezărie, Binta îl trimitea pe Kunta la fântâna satului să-i aducă o tigvă de apă proaspătă, din care făcea o supă din orice resturi se nimerea să găsească. Apoi îi duceau puţină supă şi bunicii Yaisa, în partea cealaltă a satului. Acum avea pântecele mare şi greoi.

Şi pe când bunica Yaisa se împotrivea cu voce stinsă, spunând că în curând se va simţi din nou în puteri, Binta deretica prin colibă şi punea lucrurile la locul lor.

. într-o noapte, Kunta se trezi scuturat cu putere de tatăl său. în patul ei, Binta gemea înăbuşit, iar în colibă se mişcau de colo-colo cu iuţeală Nyo Boto şi Jankay Touray, prietena Bintei. Omoro o porni în grabă să cutreiere satul cu Kunta, care, tot întrebându-se ce o mai fi fost şi asta, se pomeni culcat în patul tatălui său.

A doua zi, de dimineaţă, Omoro îl trezi din nou şi-i spuse:

- Să ştii că ai un frate.

Ridicându-se adormit în genunchi şi frecându-se la ochi, Kunta îşi dădu seama că era o întâmplare ieşită din comun, de-i făcea atâta plăcere tatălui său. După amiază, Kunta se găsea cu cei de seama lui, căutând câte ceva de-ale gurii, când îl strigă Nyo Boto şi-l duse s-o vadă pe Binta. Părea aşa de istovită, cum şedea pe marginea patului mângâindu-şi încetinel pruncul din poală... Kunta rămase o clipă să cerceteze trupşorul acela mic, negru şi zbârcit; îşi ridică apoi privirile la cele două femei ce îi zâmbeau. Ieşind afară fără să scoată vreo vorbă, în loc să se ducă înapoi la prietenii lui, merse în spatele colibei tatălui lui şi se aşeză acolo de unul singur să cugete la ceea ce văzuse.

în următoarele şapte nopţi, Kunta a continuat să doarmă în coliba lui Omoro şi nimeni nu părea să-l bage în seamă. începuse chiar să se teamă că mama lui nu-l mai dorea - şi nici măcar taică-său - până când, în seara celei de a opta zile, Omoro l-a chemat în faţa colibei mamei sale, împreună cu toată suflarea din Juffure care era în stare să umble pe picioare, să vadă cum i se dă pruncului numele Lamin, ales anume pentru el.

în noaptea aceea Kunta a dormit bine şi în pace - Ia loc în patul lui, lângă mama şi frăţiorul lui. Iar după vreo câteva zile, Binta începu să meargă cu pruncul la coliba bunicii Yaisa, unde rămânea mai toată ziua. După chipurile îngrijorate ale Bintei şi a

lui Omoro, Kunta îşi dădea seama că bunica Yaisa era foarte bolnavă.

Câteva zile mai apoi, târziu într-o după-amiază, pornise împreună cu copiii de seama lui să culeagă fructele de mango, care se pârguiseră. Zdrobind coaja tare, galben-portocalie, de vreo piatră mai la îndemână, îşi înfigeau dinţii la un capăt mai rotund şi strângeau tare ca să poată suge miezul dulce şi moale dinăuntru. Tocmai umpleau coşurile cu fructe, când Kunta auzi strigătul unei voci cunoscute răzbătând dinspre coliba bunicii. Îl trecu un fior, căci recunoscuse vocea Bintei în bocetul vestitor de moarte, pe care-l auzise atât de des în ultimele săptămâni. I se'alăturară de îndată şi alte femei scoţând strigăte ascuţite ce umplură iute întreg satul. Năuc, Kunta o rupse la fugă spre coliba bunicii.

Kunta îl zări pe Omoro zdrobit de durere, iar pe bătrâna Nyo Boto plângând amarnic. Din când în când, răsuna toba tobalo, iar jaliba striga în gura mare faptele bune ale bunicii Yaisa în lunga ei viaţă în Juffure. Amuţit de uimire, Kunta se holba la fetele tinere, nemăritate, care împrăştiau ţărâna din bătătură cu evantaie largi împletite din fire de iarbă, după cum cerea datina la moartea cuiva.

Binta, Nyo Boto şi alte două femei care boceau intrară în colibă, iar oamenii de afară căzură în genunchi şi-şi plecară capetele. Câţiva bărbaţi aduseră un buştean mare de curând tăiat, şi-l puseră înaintea colibei. Kunta văzu cum femeile scoaseră trupul bunicii, înfăşurat din cap până în picioare într-un giulgiu alb de bumbac, şi-l aşezară pe faţa netedă a buşteanului.

Kunta abia mai văzu printre lacrimi bocitoarele care se-nvârteau în şapte cercuri în jurul Yaisei, rugându-se şi îngânând încetişor cântece rituale, iar alimamul striga cu vocea jeluitoare că ea pornise la drum să împartă viaţa veşnică cu Allah şi cu strămoşii ei. Ca să-i dea putere pentru o astfel de călătorie, flăcăii îi aşezau cu grijă de jur împrejurul trupului coarne de vite pline de cenuşă.

După ce au plecat rând pe rând cei veniţi s-o jelească, Nyo Boto şi celelalte bătrâne se aşezară în jurul ei, îngrămădindu-se bocind şi lovindu-se cu palmele peste faţă. Nu mult după aceea, tinere femei aduseră cele mai late frunze de c/boa pe care le putuseră găsi, să păzească de ploaie capui bătrânelor cât o dura

priveghiul. Şi pe când bătrânele se aşezară, tobele satului vestiră departe în noapte moartea bunicii Yaisa.

Şi-n dimineaţa ce urmă, după obiceiul străbun, doar bărbaţii satului - cei ce erau în stare să se ţină pe picioare - formară alaiul spre locul de îngropăciune, nu departe de sat, unde altfel nimeni nu se ducea, tocmai din respectul plin de teamă al celor din tribul mandinka faţă de spiritele strămoşilor. Omoro mergea în urma bărbaţilor ce purtau trupul bunicii Yaisa, ducându-l în braţe pe Lamin şi ţinându-l de mână pe Kunta, care era atât de înspăimântat încât nu mai putea nici să plângă. în spatele lor veneau ceilalţi bărbaţi ai satului. Trupul ţeapăn, înfăşurat în giulgiul alb, fu coborât în groapa de curând săpată, iar deasupra puseră o rogojină groasă împletită din trestii. îngrămădiră apoi scaieţii, ca să împiedice hienele să scurme.

Multe zile după aceea, Kunta abia de mai putea mânca sau dormi. Era atât de întristat şi îndurerat că, într-o seară, Omoro îl luă în coliba lui şi, acolo, lângă patul lui, îi vorbi mai blând şi mai mângâietor ca niciodată, încercând să-i aline durerea.

îi povesti că în fiecare sat trăiesc trei feluri de oameni. Mai întâi cei pe care-i vezi că merg de colo-colo, mănâncă, dorm şi muncesc. După aceea strămoşii, cărora li se alăturase acum şi bunica Yaisa.

- Dar al treilea fel - aceştia cine sunt? întrebă Kunta.

-Al treilea fel de oameni, spuse Omoro, sunt cei ce aşteaptă să se nască.

CAPITOLUL 7

Ploile conteniră, iar aerul umplea golul dintre cerul albastru strălucitor şi pământul îmbibat de umezeală, cu miasme grele de flori sălbatice şi de fructe pârguite. Dis-de-dimineaţă se auzeau pivele femeilor pisând milet, cuşcuş şi arahide. Bărbaţii o porniseră la vânat, aducând antilope frumoase şi durdulii, iar după ce împărţeau carnea, argăseau pieile. Iar femeile, scuturând tufele de mangkano pe ştergare aşezate dedesubt, adunau de zor fructele coapte şi roşietice, le puneau să se usuce la soare, iar mai apoi le zdrobeau ca să aleagă de pe seminţe gustoasa lor făină. Nimic nu era de aruncat. Cu seminţele, înmuiate şi fierte cu milet măcinat, se făcea un terci dulceag.

Hrana devenea mai îndestulată; bărbaţii începură să umble mai vioi în drumul lor spre ogoare, cercetându-şi cu mândrie recoltele îmbelşugate, care în curând aveau să fie gata de cules. Acum, că apele revărsate ale râului începuseră să se retragă în matcă, femeile vâsleau spre orezarii, ca să smulgă ultimele buruieni dintre spicele de orez, înalte şi verzi.

Şi din nou satul răsuna de ţipetele şi râsetele copiilor, reîntorşi la joacă după calvarul foametei îndelungate. Uneori Kunta şi Sitafa Silla, prietenul lui cel mai bun, care locuia în coliba vecină, dădeau fuga până la muşuroiul cel mare şi scormoneau după furnicile oarbe, fără aripi, care trăiau în el, şi le priveau cum năvăleau afară cu miile, alergând înnebunite cu paşi mărunţi şi repezi să scape de urgie.

Câteodată băieţii zgândăreau popândăii ce trăiau sub pământ şi-i goneau afară, în ierburi. Şi nimic nu le plăcea mai mult decât să strige şi să arunce cu pietre în cârdurile de maimuţe care se întâmplau să treacă prin împrejurimi; dar nici ele nu se lăsau mai prejos şi mai azvârleau câte o piatră înapoi, înainte de a se căţăra pe ramurile de sus. Adesea băieţi se luau la trântă, înşfăcându-se strâns unul pe altul, gâfâind, zvârcolindu-se la pământ şi sărind din nou în picioare, fiecare jinduind la ziua când ar putea deveni luptător de neînvins al satului ales să se înfrunte cu luptătorii altor sate în timpul sărbătorii recoltei.

Trecând în drumul lor pe lângă ţânci, cei mari se prefăceau că nici nu-i văd şi nici nu-i aud pe Sitafa, Kunta şi pe ceilalţi de seama lor cum mârâiau şi răgeau ca leii, trâmbiţau ca elefanţii şi guiţau ca porcii sălbatici; ori pe fetiţele care îşi hrăneau păpuşile şi pisau sorg, jucân-du-se între ele de-a mamele sau de-a nevestele. Dar cophi nu uitau să-şi arate respectul faţă de cei vârstnici. Uitându-se cuviincios în ochii celor mari, copiii întrebau „kerabe?" (ai pace?) - iar aceştia, la rândul lor, le răspundeau „kera dorong" (pace să fie). Iar dacă vreunul dintre cei mari le întindea mâna, copiii o strângeau pe rând cu amândouă mâinile, rămânând apoi cu mâinile împreunate la piept până când cel vârstnic pleca.

învăţătura ce o primea Kunta acasă era aşa de severă, încât i se părea că fiecare mişcare a lui atrăgea câte o palmă de a Bintei, dacă nu cumva punea mâna pe el şi-l biciuia zdravăn. La masă, căpăta câte un ghiont după ceafă ori de câte ori îl prindea

Binta că se uită în altă parte decât în blidul cu mâncare. Iar dacă, atigici când intra în colibă după o zi de joacă aprinsă, nu-şi curăţa Cu grijă orice urmă cât de mică de murdărie, Binta apuca buretele ţepos de lujere de ierburi uscate şi o bucată de săpun de casă şi-l freca pe Kunta de parcă ar fi avut de gând să-l jupoaie de viu.

Şi dacă i s-ar fi năzărit să caşte gura la ea, sau la taică-său, sau ia oricare om mare, ar fi primit la iuţeală o palmă, ca şi atunci când ar fi avut obrăznicia să se bage în vorba vreunui vârstnic. Nici nu i-ar fi dat prin cap să spună vreodată altceva decât adevărul, căci nu avusese niciodată vreun motiv să mintă.

Şi cu toate că Binta era mereu de altă părere, Kunta îşi dădea silinţa să fie băiat cuminte şi începuse să-şi pună în aplicare, cu ceilalţi copii, lecţiile de bună creştere de acasă. Când se ivea între ei vreo neînţelegere, ce se termina adesea cu ocări şi bătăi, Kunta le întorcea spatele şi pleca, arătându-şi astfel mândria şi stăpânirea de sine, care după cum îl învăţase maică-sa erau cele mai de preţ virtuţi ale tribului mandinka.

Dar aproape în fiecare seară Kunta primea câte o palmă pentru că-l sâcâia pe frate-său mai mic - de obicei îl speria mârâind fioros, sau sărind în patru labe ca un babuin, dându-şi ochii peste cap şi scrijelindu-şi unghiile pe jos ca animalele.

- Las' că-l chem eu pe toubob, răcnea Binta la el, atunci când întrecea măsura.

Iar pe Kunta îl cuprindea groaza, căci bunicile povesteau adesea de ciudaţii oameni albi, păroşi, cu feţele roşii, care veneau în canoe uriaşe şi răpeau oamenii de pe la casele lor.

CAPITOLUL 8

în fiecare zi la vremea apusului, deşi rupţi de foame şi de oboseala jocului, Kunta şi ortacii săi tot se mai luau la întrecere să se urce, care mai de care mai repede, în arbuştii pitici şi să strige arătând spre mingea rubinie ce abia se mai vedea: „Mâine o să fie şi mai frumos". Până şi oamenii în toată firea îmbucau cina ceva mai repede, ca să se poată aduna la un loc în penumbra amurgului, să bată din palme şi să-şi sune tobele la ivirea lunii noi, ce-l întruchipa pe Allah.

Dar când nori grei învăluiau luna nouă, aşa cum se întâmpla în seara aceea, oamenii se risipeau îngrijoraţi, iar bărbaţii se duceau la moschee să ceară îndurare de la Allah, căci luna nouă învăluită însemna că duhurile din ceruri erau mâniate pe • oamenii din Juffure. După rugăciune, bărbaţii îşi adunau familiile înspăimântate în jurul baobabului, unde jaliba, ghemuit lângă foc, bătea de zor în pielea de capră a tobei sale vorbitoare. Deştep-tându-se, Kunta rămânea întins în pat şi asculta sunetele şi ritmul care erau atât de asemănătoare vorbirii, încât până la urmă reuşea să desluşească câteva cuvinte ce vesteau foamete, boală, jaf ori pârjol în vreun sat unde oamenii fuseseră ucişi sau răpiţi.

Lângă jaliba, atârna agăţată de o ramură a baobabului o piele de capră având pe' ea semnele vorbirii, pe care arafangul le scrisese în arabă. în pâlpâirea slabă a focului, Kunta îl zărea pe jaliba izbind iute şi puternic beţele noduroase în anumite locuri ale tobei, transmiţând o chemare grabnică pentru cel mai apropiat vraci să vină la Juffure ca să alunge duhurile rele.

Neîndrăznind să-şi ridice privirea la lună, oamenii se grăbeau apoi spre casă şi se culcau înspăimântaţi. Dar, în toiul nopţii, se mai auzeau din când în când în depărtări şi alt tobe vorbitoare, din altă parte, cu aceleaşi chemări ca ale celor din Juffure.

A doua zi, bărbaţii de vârsta lui Omoro trebuiau să dea o mână de ajutor celor tineri să-şi păzească holdele aproape coapte de năvala babuinilor şi a păsărilor flămânde. Băieţilor din cel de-al doilea kafo li se spusese să-şi pască cu mai multă băgare de seamă caprele, iar mamele şi bunicile îşi ţineau pruncii pe aproape. Băieţii mai răsăriţi din primul kafo, cei de seama lui Kunta şi Sitafa, fură trimişi să se joace dincolo de gardul înalt al satului, unde puteau pândi pe orice străin s-ar fi apropiat de copacul călătorilor. Dar degeaba au stat ei acolo, că nimeni nu s-a ivit în ziua aceea.

A doua zi dimineaţa, însă, a apărut un moşneag tare bătrân, sprijinindu-se într-un ciomag de lemn, cu o boccea mare pe capul pleşuv. Copiii o rupseră la fugă pe poarta satului, strigând. Sărind de la locul ei, bătrâna Nyo Boto se îndreptă şchiopătând spre toba cea mare, tobalo, şi începu să bată chemându-i în sat pe bărbaţi, care apărură de la câmp deîndată ce vraciul, ajuns la poartă, intra în Juffure.

înconjurat de săteni, el se îndreptă către baobab şi-şi aşeză cu grijă bocceaua pe jos. Lăsându-se brusc în genunchi, scutură dintr-o traistă de piele de capră o grămadă de lucruri uscate: un pui de şarpe, o falcă de hienă, un dinte de maimuţă, o aripă de pelican, picioare de felurite păsări şi rădăcini ciudate. îşi roti apoi privirea de jur împrejur, şi, nerăbdător, făcu semn gloatei amuţite să-i facă loc mai mult. Oamenii se dădură înapoi, iar el începu să dârdâie din toate mădularele, cuprins desigur de duhurile rele din Juffure.

Trupul vraciului începu să se răsucească, faţa i se schimonosi, ochii i se dădeau furioşi peste cap, iar mâinile tremurând se străduiau să atingă grămada de lucruri ciudate cu o baghetă ce părea că nu se poate mişca. Iar cînd, cu un efort suprem, vârful ei le atinse până la urmă, vraciul căzu pe spate şi rămase acolo, ca lovit de trăsnet. Oamenilor li se taie răsuflarea. Dar, încetul cu încetul, vraciul începu să-şi revină. Duhurile rele fuseseră alungate. Şi, pe când se ridica anevoie în genunchi, oamenii din Juffure, istoviţi şi ei, dar uşuraţi - se repeziră la colibele lor şi se întoarseră de îndată cu daruri pe care i le închinară. Vraciul le puse în bocceaua cea mare şi grea, umplută cu daruri din alte sate, apoi o porni din nou la drum, să răspundă altor chemări. în mila lui cea mare, Allah se îndurase să mântuiască încă o dată satul de rele.

CAPITOLUL 9

S-au mai scurs încă douăsprezece luni, şi odată cu încetarea marilor ploi, începu în Gambia vremea drumeţiilor. Pe numeroasele poteci dintre sate umblau destul de mulţi călători - trecând sau oprindu-se în Juffure - ca să-i ţină de pază toată ziua pe Kurta şi pe prietenii lui de joacă. De câte ori se ivea vreun străin, alergau sculând tot satul în picioare, iar apoi dădeau buzna să-l întâmpine pe fiecare oaspete ce se apropia Je copacul drumeţilor. Ingrămădindu-se cu îndrăzneală in jurul lui, flecăreau vrute şi nevrute, iar ochii lor ageri iscodeau vreun semn al îndeletnicirii sau al scopului călătoriei. Iar dacă se-ntâm-pla să bănuie, îl părăseau în grabă pe oaspete şi-o rupeau la fugă să le dea de veste celor mari din coliba ce era la rând să-i găzduiască pe d'umeţi în ziua aceea. Căci după datina

străveche, în fiecare sat câte o familie oferea pe rând hrană şi adăpost caspeţilor, care puteau rămâne acolo cât pofteau înairte de a-şi continua călătoria.

însărcinaţi cu misiunea de a fi paznici ai satului, Kunta, Sitafa şi ceilalţi de o seamă cu ei începeau să se simtă şi să se poarte ca şi cum ar fi fost muk mai vârstnici. Acum, în fiecare zi, după prânzul cel mic, se adunau pe lângă curtea şcolii arafangului, se aşezau liniştiţi în genunchi şi ascultau cum acesta îi învăţa pe băieţii mai mari din cel de al doilea kafo, cei între cinci şi nouă anotimpuri, ploioase, să citească versete din Coran şi să scrie cu penele lor din tulpini de iarbă, înmuiate în cerneala neagră făcută din zeamă de portocală amară amestecată cu funingine de pe fundul ceaunelor de gătit.

iar când şcolarii îşi terminau lecţiile şi dădeau fuga să-şi ducă la păscut caprele, departe în brusă, flutu-rându-şi poalele de bumbac ale straiului lor dundiko, Kunta şi ceilalţi copii se străduiau să nu pară prea impresionaţi, deşi, la drept vorbind, pizmuiau din tot sufletul nu numai cămăşile lungi ale băieţilor mai mari, ci şi misiunile însemnate pe care le aveau. Deşi nu sufla nimănui nici un cuvânt, Kunta, la fel ca şi ceilalţi din primul kafo, simţea că este prea mare ca să mai fie tratat ca un copil şi să mai umble gol puşcă. Se fereau ca de ciumă de pruncii de ţâţă ca Lamin, iar pe cei care abia se înălţaseră nu-i băgau nici atât în seamă, decât doar când prindeau un prilej să le tragă vreo scatoalcă, Kunta, Sitafa şi cei de un leat cu ei începură să se învârtească pe lângă cei mari, de seama părinţilor lor, sperând să fie băgaţi în seamă şi poate trimişi să facă vreo treabă.

Intr-o seară, după cină, înainte de începerea secerişului, Omoro îi spuse lui Kunta aşa, ca din întâmplare, că avea nevoie de el a doua zi, dis-de-dimineaţă, să-l ajute să păzească recolta. Kunta fu atât de tulburat, că abia mai închise ochii. Porniră la câmp, şi băiatul nu mai putu de bucurie când Omoro îi dădu sapa să i-o ducă. Kunta şi prietenii lui parcă aveau aripi, alergând în susul şi în josul rândurilor de arahide coapte, strigând şi aruncând cu beţe în porcii sălbatici şi în babuinii care veneau grohăind din brusă. Cu bulgări de pământ şi ţipete puneau pe fugă stoluri gureşe de păsări ce dădeau târcoale lanurilor de cuşcuş, căci ştiau din poveştile bunicilor că păsările înfometate pot pustii lanurile coapte mai iute decât orice

animal. Adunând pumni întregi de cuşcuş şi arahide, scoase de taţii lor să vadă dacă se copseseră, cărând tigve cu apă rece de băut pentru bărbaţii de la câmp, copiii îşi treceau ziua muncind cu sârg şi mândrie.

Şase zile mai târziu, Allah a dat semn că secerişul poate începe. După rugăciunea suba, din zori, bărbaţii şi fiii lor - câţiva anume aleşi să poarte tobe mici sourab'a şi tan-tang - au pornit la câmp, unde au stat şi-au aşteptat cu capul înălţat şi auzul încordat. într-un târziu, a răsunat marea tobă tobalo a satului, iar bărbaţii s-au repezit în lanuri, începând să secere. Jaliba şi' ceilalţi toboşari porniră printre ei, sunându-şi tobele în ritm cu mişcările, şi ncepură cu toţii să cânte. Din când în când, spre hazul tuturor, câte un bărbat îşi azvârlea secera în sus, la un anumit sunet al tobei, şi o prindea înapoi, la altă bătaie a tobei.

Cei de seama lui Kunta asudau pe lângă taţii lor, scuturând praful de pe tufele de arahide. Se odihniră puţin în cursul dimineţii, iar când, la vremea amiezii, se iviră fetele şi femeile cu prânzul, le întâmpinară cu strigăte vesele de uşurare. Veneau în şir, cântând şi ele cântece de seceriş; luară ceaunele cu mâncare de pe creştete, împărţiră bucatele în tigve şi le dădură toboşarilor şi secerătorilor, care se îndestulară şi apoi se aşezară să aţipească, până când se auzi din nou toba tobalo.

La sfârşitul zilei câmpul era presărat cu căpiţe din recolta culeasă. Asudaţi, plini de noroi, bărbaţii se îndreptară cu greu spre pârâul cel mai apropiat, unde îşi scoaseră hainele şi se vârâră în apă, râzând şi împroş-cându-se ca să se răcorească şi să se spele. Apoi, cu cât se apropiau de hogeacurile fumegânde ale bucătăriilor, cu atât mai chinuitoare se simţea mireasma cărnurilor fripte ce urmau a fi servite de trei ori pe zi, cât ţinea secerişul.

în seara aceea Kunta băgă de seamă că maică-sa cosea ceva. A doua zi dimineaţă, când îşi luă sapa şi se îndreptă către uşă, ea îl privi cu asprime şi-l întrebă:

- Da' hainele de ce nu ţi le pui?

Kunta se întoarse brusc. în cui atârna un dundiko nou-nouţ. Străduindu-se să-şi ascundă emoţia, îl îmbrăcă nepăsător şi ieşi agale pe uşă - dar apoi o rupse la fugă de-i scăpărau călcâiele. Ceilalţi copii de-o seamă cu el erau de mult afară, toţi - asemeni lui - îmbrăcaţi pentru prima oară în viaţa lor, sărind, strigând, râzând; căci în sfârşit le fusese acoperită goliciunea trupului.

Acum intraseră cu-adevărat în cel de al doilea kafo şi începeau să devină bărbaţi.

CAPITOLUL 10

în seara aceea, Kunta nu se întoarse în coliba mamei sale decât după ce se asigurase că întregul sat îi admirase straiele cele noi. Deşi muncise zdravăn toată ziua, nu simţea nici pic de oboseală şi-şi dădea seama că nu va fi în stare să se culce la ora obişnuită. Poate acum, că era om mare, Binta o să-l lase să stea mai târziu. Dar de îndată ce Lamin adormi, Binta îl trimise şi pe el la culcare, la fel ca-n celelalte seri, amintindu-i doar să-şi atârne dundikoul în cui.

Iar când, bosumflat, se întoarse să plece la culcare, arătându-şi cât putea mai tare nemulţumirea, Binta îl chemă înapoi, poate să-l certe că făcea nazuri, socoti Kunta, sau poate că i se făcuse milă de el şi se răzgândise.

- Taică-tău te cheamă la el mâine dimineaţă, îi spuse ea în treacăt.

Kunta ştia bine că n-avea rost să întrebe de ce, aşa că răspunse doar: „Bine, mamă", şi-i ură noapte bună. Acum somnul îi fugise cu totul şi se întreba ce faptă rea făcuse, căci se părea că-i supărase cu ceva. Dar oricât şi-a căznit mintea, nu-şi putea aminti nici cel mai mic lucru pentru care Binta să nu-l fi snopit în bătaie; ori taţii nu interveneau decât când se întâmpla ceva nemaipomenit.

A doua zi dimineaţa, Kunta fu atât de cuminte încât aproape uită de hainele cele noi, până când micuţul Lamin se întâmplă să se agate de ele. Kunta îşi repezi o mână să-l atingă, dar Binta îl fulgeră cu privirea şi se iasă păgubaş. Se mai învârti un timp prin bucătărie, sperând că Binta o să-i mai spună câte ceva, dar,când văzu că ea se purta de parcă nici nu i-ar fi pomenit vreodată ceva, se îndreptă încet către coliba lui Omoro şi se aşeză în faţa ei, cu mâinile strânse la piept.

Când Omoro ieşi şi, fără să scoată o vorbă, îi întinse o praştie mică, nou-nouţă, lui Kunta i se opri răsuflarea de-a binelea. îşi plimbă privirea în jos la praştie, apoi în sus către tatăl său, fără să ştie ce să spună.

- Ia-o, eşti acum în cel de al doilea kafo. Dar să nu te prind că ţinteşti ce nu trebuie sau că nu dobori ce ţinteşti!

Kunta îşi simţi fălcile încleştate şi nu putu rosti decât:

- Da, fa (tată).

-Acum, că ai intrat în cel de al doilea kafo, înseamnă că o să duci caprele la păscut; azi o să mergi cu caprele împreună cu Toumani Tourai. El şi alţi băieţi mai mari or să-ţi arate ce să faci. Să ai grijă de ele. Iar de mâine dimineaţă o să te duci şi la şcoală.

Omoro se întoarse în colibă, iar Kunta dădu fuga la ţarcul capretor, unde-l găsi pe Sitafa şi pe ceilalţi prieteni din acelaşi kafo, toţi îmbrăcaţi în noul dundiko, ţinându-şi strâns praştiile cele noi făcute de taţii lor, sau de unchii şi fraţii mai mari, dacă băieţii nu mai aveau tată.

Băieţii mai mari deschideau ţarcurile, iar caprele năvăleau behăind afară, flămânde. Zărindu-l pe Toumani, primul născut al celor mai buni prieteni ai lui Omoro şi ai Bintei, Kunta dădu să se apropie de el, dar Toumani şi cei de-o seamă cu el împingeau cu toţii caprele către băieţii mai mici, care nu ştiau cum să se dea la o parte din drum. Curând, prăpădindu-se de râs, băieţii mai mari împreună cu câinii wuolo îndreptară caprele pe poteca plină de praf, iar cei mai mici, de seama lui Kunta, o luară orbeşte la fugă după .ei, ţinându-şi strâns praştiile şi încercând să scuture orice firicel de praf de pe cămaşa lor cea nouă.

Deşi cunoştea caprele destul de bine, Kunta nu-şi dăduse niciodată seama ce repede puteau alerga. Acum, caprele îi duceau spre o păşune mare, cu tufişuri mărunte şi cu ierburi, mărginită într-o parte de pădure, iar în cealaltă de ogoarele sătenilor. Băieţii cei mari îşi duseră fiecare cu îndemânare propria turmă să pască în locuri cu iarbă mai deasă, în timp ce câinii le dădeau târcoale sau se tolăneau jos lângă capre. ,

într-un târziu Toumani binevoi să-l bage în seamă pe Kunta care se ţinea scai de el, dar se purtă de parcă băiatul mai mic n-ar fi fost decât o gâză, acolo.

- Ştii cât face o capră? îl întrebă; şi tot el răspunse: Nu-i nimic, dacă pierzi vreuna, o să-ţi arate taică-tău cu vârf şi îndesat.

Şi Toumani se porni să-i înşiruie o grămadă de sfaturi despre păscutul caprelor. Mai întâi de toate, dacă din lene sau neatenţie vreun băiat rătăcea o capră de turmă, nenorociri îngrozitoare se abăteau asupra lui. Arătându-i pădurea, Toumani

îi spuse că acolo, de pildă, trăiau leii şi panterele, care se furişau adesea printre ierburile înalte şi doar dintr-un singur salt făceau praf o capră.

- Dar dacă vreun băiat le este mai la îndemână, continuă Toumani, e mult mai gustos decât o capră.

Citind satisfăcut uimirea în ochii larg deschişi ai lui Kunta, Toumani spuse mai departe:

- Dar mai păcătoşi decât leii şi panterele sunt toubobul şi trădătorii negri care-l ajută. Ei se strecoară pe brânci prin iarba înaltă, prind oamenii şi-i duc în ţinuturi îndepărtate, unde-i mănâncă. în cele cinci anotimpuri ploioase de când pasc caprele, continuă el, au fost prinşi nouă băieţi numai din Juffure şi mult mai mulţi din satele învecinate.

Kunta nu-l cunoscuse pe nici unul dintre băieţii dispăruţi, dar îşi amintea cât de îngrozitor fusese când auzise de ei, încât zile întregi nu îndrăznise să se depărteze nici la o aruncătură de băţ de coliba maică-si.

-Dar nici între porţile satului' nu mai poţi fi în siguranţă, urmă Toumani de parcă i-ar fi citit gândurile.

Unul din Juffure, pe care îl cunoştea el, şi care rămăsese sărac lipit pământului când leii îi uciseseră toate caprele, fusese găsit că are bani de la toubob, la puţină vreme "după ce pieriseră într-o noapte, chiar din coliba lor, doi băieţi din cel de al treilea kafo. El o ţinea că dăduse peste bani în pădure, dar cu o zi înaintea judecăţii sale în faţa Sfatului Bătrânilor, nu i-au maf dat nici lui de urmă.

-Tu erai prea mic ca să-ţi aduci aminte, spuse Toumani, dar se mai întâmplă d'e-asta şi acum. Aşa că să nu ieşi de sub oblăduirea celor în care ai încredere. Iar când te afli aici cu caprele, să nu le laşi niciodată să meargă prea departe în savană, căci s-ar putea ca ai tăi să nu te mai vadă vreodată.

Şi-n timp ce Kunta tremura de frică, Toumani îi mai spuse că, chiar de nu-l prinde vreo pisică mare sau vreun toubob, tot poate da de bucluc dacă vreo capră se depărtează de turmă, căci un băiat singur nu poate prinde niciodată o capră care o ia razna pe ogoarele de arahide sau de cuşcuş. Şi dacă pleacă cu câinele după capră, restul turmei poate s-o ia la goană după capra rătăcită.

La vremea prânzului, când Toumani împărţea merindele pe care i le dăduse maică-sa pentru el şi Kunta, toţi băieţii de

curând intraţi în cel de al doilea kafo începuseră să p'reţuiască mai mult caprele lângă care trăiseră până atunci. După ce mâncară, unii băieţi de seama lui Toumani se tolăniră pe sub arbuştii din apropiere, iar ceilalţi o luară care încotro, ţintind păsări cu praştiile neîncercate încă ale ucenicilor lor. Şi-n timp ce Kunta şi tovarăşii săi se străduiau să aibă grijă de capre, băieţii cei mai mari îi ocărau şi le strigau să fie cu băgare de seamă şi se prăpădeau de râs când vedeau ce cumplit răcneau şi se năpusteau cei fnici la orice capră care îndrăznea măcar să-şi ridice capul să se uite în jur.

Târziu, după-amiaza, când caprele se saturaseră de păscut, Toumani îl chemă pe Kunta şi-i spuse înţepat:

-Da' ce-ţi închipui tu? C-am să-ţi adun eu vreascurile pentru foc?

Numai atunci îşi aminti Kunta de câte ori îi văzuse pe băieţi întorcându-se de la păscut, ducând fiecare câte o legătură de vreascuri pentru focurile de seară din sat. Cu un ochi la capre, cu altul la pădure, Kunta şi tovarăşii lui începură să alerge de colo-colo să adune ierburi mai mari sau rămurele căzute, care se uscaseră îndeajuns de tare ca să se poată aprinde. Kunta îşi adună vreascurile într-o legătură atât de mare cât socoti el că poate duce pe creştet, dar Toumani îl privi batjocoritor şi-i mai puse câteva beţe pe deasupra. Kunta le legă apoi cu un fir de liană verde, opintindu-se ca să poată să le suie măcar pe cap, darmite să le mai ducă tot drumul până în sat.

Cu ajutorul celor mai mari, reuşiră cumva să-şi aburce legăturile pe creştet şi se luară după capre şi câini, care ştiau drumul spre casă mai bine decât proaspeţii lor păstori. Kunta şi ceilalţi de-abia îşi ţineau legăturile să nu le scape. Şi niciodată nu-i fu mai drag satul ca acum când îl văzu, în sfârşit, rupt cum era de oboseală; dar nici nu apucară să pună piciorul în sat, că băieţii mai vârstnici începură să facă o zarvă cumplită! răcnind comenzi şi sfaturi, ţopăind de colo-colo, ca toţi cei mari din preajmă să înţeleagă că-şi vedeau destoinic de treabă şi că ziua de instruire a puştilor celor neîndemânatici fusese o mare încercare pentru ei. Kunta îşi duse legătura de vreascuri până în curtea lui Brima Cesay, arafangul, care în dimineaţa următoare avea să-l primească la învăţătură.

Imediat după prânzul de dimineaţă, în curtea şcolii se îngrămădiră nerăbdători păstorii cei noi, purtându-şi mândru

fiecare tăbliţa din lemn de plop, pana şi o bucată de trestie de bambus plină cu funingine, din care puteau face cerneală, amestecând-o cu apă. Vorbindu-le de parcă ar fi fost mai neisprăviţi chiar decât caprele lor, arafangul le porunci să stea jos. Şi nici n-apucă să-şi rostească vorbele, că şi începu să croiască în dreapta şi-n stânga cu nuiaua lui şfichiuitoare, făcându-i să se târască pe jos - căci nu-i împliniseră cu repeziciunea cuvenită prima poruncă. Privindu-i încruntat, le spuse apoi să ia aminte că atât timp cât vor veni la şcoala lui, cel ce va îndrăzni să scoată neîntrebat vreun cuvânt, va simţi cu vârf şi îndesat mângâierea nuielei, pe care le-o flutură ameninţător prin faţa ochilor, şi va fi de îndată trimis acasă la părinţii lui. Şi aceeaşi pedeapsă îl va aştepta pe oricare băiat ce va întârzia la şcoală dimineaţa sau după amiaza, când se întorcea cu caprele de la păscut.

- De-acum înainte nu mai sunteţi copii şi aveţi o mulţime de îndatoriri, le-a mai spus arafangul. Aveţi grijă să vi le îndepliniţi cum se cuvine.

Acestea fiind lămurite, i-a anunţat că vor începe lecţia din seara aceea cu câteva versuri din Coran, pe care trebuiau să le înveţe pe de rost şi să le recite înainte de a trece la altele. Apoi le-a dat drumul, căci începuseră să sosească elevii mai mari, foştii păstori. Aceştia păreau şi mai emoţionaţi decât Kunta şi tovarăşii lui, căci era ziua ultimei lor probe la recitări din Coran şi la scriere arabă, de care depindea recunoaşterea trecerii lor în cel de al treilea kafo.

Pentru prima dată în viaţa lor, Kunta şi toţi cei dintr-al doilea kafo reuşiră în ziua aceea să scoată singuri caprele din ţarc şi să le îndrepte într-un şir strâmb pe poteca ce ducea la păşune. Şi multă vreme, caprele abia izbutiră să rupă puţină iarbă, căci păstorii le goneau şi strigau la ele ori de câte ori îndrăzneau să facă vreun pas într-o parte ca să apuce un alt smoc de iarbă. Dar Kunta se simţea şi mai hăituit decât turma sa. Trecându-şi timpul cu caprele aproape toată ziua, cu arafangul dimineaţa şi înainte de căderea serii, părea că nu-şi mai găsea vreme să mai cugete.

CAPITOLUL 11

După ce fură culese arahidele şi cuşcuşul, veni rândul orezului. Nici un bărbat nu-şi ajuta nevasta: nici măcar băieţii de seama lui Kunta şi Sitafo nu-şi ajutau mamele, căci de orez se ocupau numai femeile. Prima geană de lumină a zorilor le găsi pe Binta şi Yankay Touray şi pe celelalte femei aplecate în lanurile lor de orez, tăind tulpinele înalte şi aurii, pe care le lăsau să se usuce câteva zile pe poteca dintre orezarii, înainte de a le încărca în canoe şi a le duce în sat, unde .fetele şi femeile aveau să le stivuiască în cămările fiecărei case. Dar nici după ce se terminau recoltatul orezului, femeile tot nu-şi găseau odihna, căci trebuiau să-şi ajute bărbaţii să culeagă bumbacul, ce fusese lăsat să se usuce cât mai mult în soarele fierbinte, astfel încât firele să fie cât mai bune pentru ţesăturile femeilor.

Cum toată lumea aştepta cu nerăbdare sărbătoarea recoltei, ce ţinea câte şapte zile în fiecare an, femeile se îndemnau acum să ţeasă haine noi pentru ai lor. Deşi Kunta nu-şi putea ascunde ciuda, fu nevoit în câteva seri să aibă grijă de vorbăreţul şi nesuferitul frăţior, Lamin, în timp ce Binta torcea bumbacul. Dar i-a trecut supărarea când Binta îl luă cu ea la ţesătoarea satului, Dembo Dibba, pe care Kunta o urmări uimit cum prefăcea cu războiul ei şubred fusele de fire în fâşii de pânză. înapoi acasă, Binta îl puse să strecoare apă prin cenuşă ca să facă leşia tare, în care ea amestecă frunze de indigo mărunt pisate, ca să-şi vopsească pânza în albastru tare. Toate femeile din Juffure făceau acelaşi lucru şi în curând pânza fu întinsă la uscat peste tufe, tivind satul întreg cu brâie în culori strălucitoare: roşu, verde, galben şi albastru.

Şi-n timp ce femeile ţeseau şi coseau, bărbaţii munceau şi ei de zor să-şi ducă la capăt treburile înainte de sărbătoarea recoltei şi înainte ca anotimpul secetos să zădărnicească orice muncă grea. Dregeau gardul înalt de bambus al satului, acolo unde se lăsase sau se rupsese din cauza caprelor şi taurilor ce-şi scărpinau spinarea de el. întăreau colibele de chirpici, stricate de marile ploi, şi le acopereau cu paie proaspete. Câţiva tineri, ce urmau să se căsătorească, aveau nevoie de case noi, aşa că Kunta avu prilejul ca, împreună cu ceilalţi copii, să plămădească din nisip şi apă lutul cel gros şi moale folosit de bărbaţi să înalţe pereţii colibelor.

De la un timp, în ciutura fântânii începuse să apară noroi; atunci coborâră un om în fântână, care descoperi că peştişorul

ţinut acolo să mănânce gângăniile murise în mâlul apei. Aşa că hotărârâ să sape altă fântână. Kunta nu-şi mai dezlipea ochii de la bărbaţii care săpară marea groapă până ce nu li se mai vedeau nici umerii şi scoaseră din ea câteva bucăţi de lut alb-verzui, de mărimea unui ou. Acestea fură imediat duse acelor femei din sat care urmau să aibă prunci şi care le mâncară în grabă. Lutul acela o să întărească oasele copilului, îl lămuri Binta.

Nimeni în tot satul nu era mai prins de treburi ca bătrânele bunici, care nu mai prididеau, până târziu în puterea nopţii, cu împletitul podoabelor de cap pe care fetele nemări'tate urmau să le poarte la marea sărbătoare. Făceau conciuri, cozi şi chiar peruci întregi din fire lungi, scoase cu grijă din frunzele putrede de sisal sau din coajă înmuiată de baobab. Podoabele de cap mai tari, din sisal, costau mult mai puţin decât cele făcute din firele moi şi mătăsoase de baobab, a căror împletire dura atât de mult încât o perucă ar fi putut valora chiar cât trei capre. Dar cumpărătoarele se târguiau îndelung, ştiind că bunicile mai scădeau din preţ, plăcându-le ca înainte de fiecare vânzare să aibă parte de vreun ceas şi mai bine de tocmeală straşnică, cu exclamaţii zgomotoase. '

Bătrâna Nyo Boto le încânta pe toate femeile nu numai cu perucile ei, meşteşugit împletite, dar mai ales cu felul ei gălăgios de a nesocoti tradiţia ce osândea femeia să arate cel mai înalt respect bărbatului. în fiecare dimineaţă stătea în faţa colibei, cu pielea ei groasă şi bătrână în bătaia soarelui, împletind de zor la podoabe, dar niciodată atât de zorită încât să nu aibă răgazul să ia aminte la fiece bărbat ce trecea pe drum.

- Ha, începea ea să strige, uită-te la el! Ăştia se cred bărbaţi! Ehe, ce bărbaţi mai erau pe vremea mea!

în acest răstimp, fetele din cel de al doilea kafo îşi ajutau mamele şi surorile mai mari să adune în coşuri de bambus rădăcini tămăduitoare şi mirodenii de gătit, pe care le puneau ia soare să se usuce. Iar când se pisau grăunţe, tot fetele vânturau pleava şi cojile rămase. Apoi dădeau o mână de ajutor şi ia spălat, izbind de pietre hainele murdare ce fuseseră clăbucite cu săpunul tare, roşcat, făcut de mamele lor din leşie şi ulei de palmier.

Cum bărbaţii îşi isprăviseră treburile mai însemnate, rămăseseră doar vreo câteva ziie înainte de luna nouă, care

deschidea marea sărbătoare a recoltei în întreaga Gambie. Acum începu să se audă ici şi colo în sat zvon de cântări. Muzicanţii satului îşi încercau instrumentele: kora cea cu douăzeci şi patru de strune, tobele şi balafongurile cele melodioase, făcute din tigve prinse de bucăţi de lemn de diferite mărimi şi care erau lovite cu ciocănele de lemn.

Cei mai mulţi bărbaţi se odihneau acum, stând de vorbă, ghemuiţi ia umbra baobabului. Cei de seama lui Omoro sau alţii şi mai tineri se ţineau respectuos mai departe de Sfatul Bătrânilor, care îşi chibzuiau hotărârile lor anuale dinaintea sărbătorii, asupra problemelor importante ale satului. Din când în când, doi sau trei tineri se ridicau, îşi întindeau mădularele şi o porneau prin sat um-flându-se în pene, cu degetul cel mic de la mână depărtat, după străvechiul obicei yayo al bărbaţilor africani.

Câţiva bărbaţi doar îşi treceau timpul singuri, cioplind cu răbdare bucăţi de lemn de diferite mărimi şi forme. Kunta şi ceilalţi copii erau în stare să-şi uite de praştii, doar ca să se uite cum întruchipau cioplitorii chipurile misterioase şi înfricoşătoare ale măştilor ce urmau să fie purtate de dansatori la marea sărbătoare. Alţii ciopleau oameni sau animale cu mâinile şi picioarele lipite de trup, cu tălpi drepte şi capete semeţ ridicate.

Binta şi celelalte femei abia se mai odihneau doar lângă fântâna cea nouă a satului, unde veneau zi de zi să ia apă proaspătă şi să asculte clevetiri. Dar cum sărbătoarea bătea la uşă, mai aveau încă o mulţime de treburi de făcut. Trebuiau să termine hainele, să deretice în colibe, să înmoaie alimentele uscate, să taie caprele pentru ospăţ. Şi mai presus de orice, femeile trebuiau să se facă şi mai frumoase pentru marea sărbătoare.

Ce caraghioase i se mai păreau lui Kunta fetele mai mari, pe care de atâtea ori le văzuse căţărându-se ca băieţii în copaci, iar acum de-abia se mişcau de colo-colo, sfioase şi emoţionate. Nici nu mai ştiau să umble. Şi tare nu înţelegea de ce bărbaţii priveau cu atâta jind spre aceste arătări neîndemânatice, care, oricât ar fi încercat, nu erau în stare să azvârle măcar o săgeată.

Băgă de seamă că buzele unora dintre ele erau umflate cât pumnul, căci fuseseră înţepate cu scaieţi şi frecate apoi cu funingine neagră. Până şi Binta, ca orice fată sau femeie mai mare de douăsprezece anotimpuri ploioase, fierbea seară de

seară un amestec de frunze de fudano strivite, în care îşi înmuia apoi picioarele şi palmele până se făceau negre ca smoala. Când Kunta a întrebat-o pe maică-sa de ce făcea aceasta, ea i-a spus s-o şteargă de-acolo. Aşa că s-a dus să-l întrebe pe taicâ-său, care i-a răspuns:

-Cu cât este mai neagră femeia, cu atât este mai frumoasă.

- Da' de ce? întrebă Kunta.

- O să înţelegi tu într-o bună zi!

CAPITOLUL 12

în zori, Kunta sări ca ars când răsună toba tobalo. O luă la goană cu toţi copiii de seama lui, amestecându-se printre cei mari ce se îndreptau spre copacul unde toboşarii satului băteau de mult tobele, strigând şi îndemnându-le de parcă ar fi fost nişte făpturi vii; de abia li se mai distingeau mâinile pe pielea întinsă a tobelor. Şi încetul cu încetul, mulţimea de săteni costumaţi crescu, mişcându-şi uşor mâinile, picioarele, trupurile, apoi din ce în ce mai iute, până când aproape toţi începură să danseze.

Kunta văzuse de multe ori astfel de ceremonii, la plantat şi secerat, la nunţi, înmormântări şi naşteri, ori când bărbaţii plecau la vânătoare, dar dansul nu-i impresionase niciodată atât de tare şi de irezistibil ca acum. Fiecare om părea că mărturiseşte cu mişcarea trupului tot ceea ce avea în cuget. Lui Kunta nu-i venea să creadă când zări printre oamenii ce săltau, se învârteau şi se zgâlţâiau, mulţi dintre ei mascaţi, pe Nyo Boto şuierând sălbatic, zvâri'indu-şi amândouă mâinile înainte, trăgându-se înapoi de parcă ar fi fost cuprinsă de o spaimă nevăzută. Apucând apoi o povară închipuită, începu să se zvârcolească şi să lovească aerul cu picioarele până se rostogoli pe jos.

Kunta se învârtea încoace şi încolo, uitându-se uimit la cei pe careîi recunoştea printre dansatori. Sub o mască înspăimântătoare îl văzu pe aliman, aruncându-se şi răsucindu-se fără încetare, ca un şarpe ce se încolăceşte pe trunchiul unui copac. Văzu că până şi cei mai vârstnici decât Nyo Boto îşi părăsiseră colibele, târându-şi picioarele lungi şi subţiri, bălăngănindu-şi braţele zbârcite, încreţindu-şi ochii umezi din

cauzaJuminii soarelui, ca să danseze şi ei câţiva paşi tremuraţi. Mare-i fu mirarea lui Kunta când dădu cu ochii chiar şi de tatăl său. Genunchii lui Omoro tremurau năprasnic, iar tălpile stârneau praful. Scoţând chiote straşnice, se dădea înapoi, tremurând din toate mădularele, ca apoi să se arunce înainte, bătându-se cu pumnii în piept, sărind şi răsucindu-se în aer, icnind din greu când atingea din nou pământul.

Sunetul pătrunzător al tobelor, asemeni bătăilor inimii, părea că-i pulsează lui Kunta nu numai în urechi, dar în toate mădularele. Fără să-şi dea seama aproape, ca-n vis, îşi simţi trupul cum începe să tremure şi mâinile să cosească aerul, şi nu după mult timp ţopăia şi chiuia şi el în rând cu ceilalţi, pe care nici nu-i mai lua în seamă, într-un târziu se poticni şi căzu istovit.

Se căzni să se ridice şi se dădu la o parte cu picioarele înmuiate, simţind o tulburare adâncă pe care n-o mai avusese niciodată mai-nainte. Văzu cu uimire, teamă şi emoţie că nu numai Sitafa, dar şi ceilalţi de-o seamă cu el, jucau printre cei mari, şi se prinse din nou în dans. Sătenii jucară ziua întreagă, de la cel mai tânăr până la cel mai vârstnic, neoprindu-se, nici ei şi nici toboşarii, nici să mănânce nici să bea, ci doar să-şi mai tragă răsuflarea.

Iar când Kunta adormi buştean noaptea târziu, tobele tot mai băteau.

Cea de a doua zi a sărbătorii începu cu o paradă a oamenilor de vază. în fruntea procesiunii păşeau arafangul, alimamul, bătrânii, vânătorii, luptătorii şi alţii pe care Sfatul Bătrânilor îi lăudaseră pentru faptele de seamă făptuite în Juffure în anul ce trecuse. în urma lor se înşiră tot satul, cântând şi bătând din palme, iar muzicanţii îi purtau pe un drum şerpuit în afara satului. Când ajunseră la copacul drumeţilor şi-i dădură ocol, Kunta şi ceilalţi copii dădură buzna înainte şi alcătuiră şi ei un alai, mărşăluind înainte şi înapoi prin dreptul celor mari, făcându-şi plecăciuni şi zâmbindu-şi când se întîlneau, păşind vioi în ritmul fluierelor, clopoţeilor şi zornăitoarelor lor. Băieţii făceau cu rândul pe oamenii de vază; când îi veni rândul lui Kunta, se umflă în pene, mergând cu genunchii cât mai ridicaţi, simţindu-se cu adevărat că era cineva. Trecând prin dreptul'celor mari, surprinse privirile Bintei şi ale lui Omoro şi-şi dădu seama cât de mândri erau de el.

Fiecare femeie din sat oferea cele mai felurite mâncăruri, poftind pe orice trecător să se oprească şi să guste un blid de bucate. Kunta şi prietenii săi se îndestulară cu multe tigve pline cu tocană minunată şi orez. Până şi carne era din belşug: capre şi vânat din pădure; fetele umpleau mereu coşurile de bambus cu toate fructele ce se puteau găsi ia vremea aceea.

După ce-şi îndestulară burţile, băieţii dădură fuga la copacul drumeţilor să-i întâmpine pe străinii ciudaţi care se apropiau de sat. Unii urmau să înnopteze acolo, dar cei mai mulţi poposeau doar vreo câteva ore, îndrep-tându-se apoi spre sărbătoarea din satul următor. Călători senegalezi întindeau bucăţi de pânză frumos colorate. Alţii aduceau saci grei cu cele mai bune nuci de cola nigeriene, fixându-le preţul după mărime şi aspect.

Din susul fluviului veneau negustori în bărci încărcate cu bulgări de sare ca să le schimbe cu indigo, piei, ceară de albine şi miere. Acum Nyo Boto era tare ocupată să-şi vândă micile mănunchiuri de rădăcini de lămâi, curăţate şi frumos cioplite, cu care, dacă-ţi frecai dinţii, dădeai un miros dulce şi răcoritor gurii.

Negustorii păgâni treceau în grabă pe iângă sat, fără să se oprească o clipă măcar căci încărcăturile lor de tutun şi bere erau doar pentru necredincioşi; musulmanii mandinka nici nu beau, nici nu fumau. Alţi drumeţi, grăbindu-se către aşezări mai mari, erau tinerii călători din alte sate, care umblau şi ei asemeni multor tineri ce plecaseră din Juffure în timpul secerişului. Zărindu-i pe când treceau pe poteca din afara satului, băieţii alergau pe lângă ei o bucată de drum, încercând să' vadă ce duceau în coşurile lor mici de bambus purtate pe creştet; de obicei era îmbrăcăminte, şi mici daruri pentru noii prieteni pe care se aşteptau să-i întâlnească în peregrinările lor, înainte de a se întoarce acasă, pe la vremea semănatului.

Satul se culca şi se scula în sunetul tobelor. Şi fiecare zi ce trecea aducea mereu alţi muzicieni călători - meşteri ai stihurilor Coranului, mânuitori de bâlafon ori de tobe.

Când apăreau grioţii şi rapsozii povestitori, se lăsa tăcerea printre sătenii adunaţi în jurul baobabului, dornici să asculte despre vechii regi, despre vestitele neamuri, despre războinici şi vajnice bătălii şi despre multe legende din trecut. Alteori, câte un griot religios făcea prevestiri grave şi le atrăgea atenţia că Atotputernicul Allah trebuie îmblânzit, oferindu-se apoi ca, în schimbul unui dar neînsemnat, să conducă ceremonia cuvenită.

Grioţii cântăreţi intonau cât îi ţinea gura nenumărate versuri despre frumuseţile regatelor din Ghana, Songhai, din vechiul Mali, iar când sfârşeau, unii săteni le mai plăteau încă ceva să cânte şi despre faptele de slavă ale părinţilor lor bătrâni, chiar în faţa colibelor acestora. Iar oamenii băteau încântaţi din palme când bătrânii ieşeau în prag, cu ochii micşoraţi de lumina strălucitoare a soarelui, zâmbind larg cu gurile lor ştirbe. Terminându-şi treaba, griotul cântăreţ nu uita să reamintească tuturor că o simplă chemare prin graiul tobelor şi o răsplată neînsemnată erau de ajuns să-l facă să vină oricând la Juffure, ca să înalţe cântece de slavă la înmormântări, nunţi ori cu alte prilejuri însemnate. Apoi o pornea la drum către satul următor.

în cea de a şasea zi a sărbătorii, pe la amiază, răsună sunetul unei tobe nemaiauzite. Desluşind vorbele pline de ocară ale tobei, Kunta se repezi afară din colibă şi, împreună cu sătenii, se îndreptă mânios spre baobab. Toba, aflată pe undeva prin apropiere, vestea sosirea unor luptători atât de puternici, încât toţi cei ce se credeau luptători în satul Juffure ar trebui să se ascundă, să nu dea ochii cu ei. Câteva clipe mai târziu, sătenii sloboziră chiote de bucurie auzind cum tobele satului răspundeau tăios că acei străini nesăbuiţi îşi căutau singuri schilodirea, dacă nu cumva şi mai rău.

Oamenii dădură fuga la locul unde se dădeau luptele, în timp ce luptătorii satu ji îşi îmbrăcară veşmântul scurt dala, cu marginile din pânză răsucită în dreptul coapselor şi al spatelui, şi-şi acopereau tot corpul cu o unsoare din frunze strivite de baobab, amestecată cu cenuşă de lemn, auziră strigăte ce anunţau sosirea adversarilor. Străinii aceştia foarte trupeşi nu aruncară nici măcar o privire gloatei ce-i lua în zeflemea. Mergând ţanţoşi în urma toboşarului lor, se îndreptară direct spre locul luptei, îmbrăcaţi şi ei în dala, şi începură să se frece unul pe altul cu unsoare. Când se iviră şi luptătorii satului în urma toboşarului lor, strigătele şi înghiontelile mulţimii se înteţiră într-atât, încât amândoi toboşarii trebu'iră să-i roage să se potolească.

Tobele sloboziră semnalul de începere: „Gata!". Cele două grupuri adverse se împărţiră, câte doi luptători lăsându-se pe vine şi privindu-se fix, ochi în ochi. „Haideţi, haideţi!" îi îmboldiră apoi tobele, iar fiecare pereche începu' să-şi dea târcoale asemeni pisicilor. Cei doi toboşari se năpustiră apoi printre

bărbaţii ce se pândeau, încordaţi; fiecare dintre ei cânta despre cei mai viteji strămoşi luptători ai satului lor, ale căror duhuri vegheau acum asupra lor.

Una câte una, perechile se încleştară cu gesturi fulgerătoare şi trânta începu. Şi, nu după mult timp, se luptau cu toţii învăluiţi în nori de praf, dând cu putere din picioare, încât spectatorii ce strigau din toate forţele nici nu-i mai puteau distinge. Nu se lua în seamă când alunecau sau când cădeau amândoi luptătorii odată; ieşea învingător doar cel ce îşi putea răsturna adversarul, îl ridica semeţ în sus şi-l trântea cu putere de pământ. Pentru fiecare'cădere de acest fel - prima a fost a celor din Juffure, cealaltă a adversarilor - mulţimea sărea în sus strigând, iar toboşarul anunţa numele învingătorului, în spatele gloatei aprinse, Kunta şi ceilalţi băieţi se luptau şi ei de zor.

Până la urmă, lupta se sfârşi. Luptătorii din Juffure ieşiră învingători cu o singură doborâre, primind astfel, după datină, coarnele şi copitele unui taur de curând înjunghiat. Halci mari de carne fură puse la fript, iar vitejii luptători adversari fură poftiţi cu multă căldură la ospăţ. Oamenii îi lăudară pentru puterea lor, iar fetele nemăritate le prinseră clopoţei la glezne şi la mâini. în timpul ospăţului ce urmă, băieţii din cel de al treilea kafo măturară şi neteziră prundişul roşcat al arenei de luptă, pregătindu-l pentru dansul seoruba.

Soarele era la asfinţit, când oamenii se adunară din nou în jurul locului de luptă, de data aceasta înveşmântaţi care mai de care mai frumos. însoţite de sunetele abia şoptite ale tobelor, amândouă grupurile de luptători se avântară în arenă şi începură să se ghemuiască şi să ară, cu muşchii fremătând, zornăindu-şi clopoţeii, spre dmiraţia privitorilor care le lăudau forţa şi îndemâna-ea. Deodată tobele se porniră mai tare, iar fecioarele intrară şi ele în arenă, mlădiindu-se ruşinoase printre luptători. Apoi tobele începură să bată cât putură mai tare şi mai iute, iar picioarele fetelor se mişcară în ritmul lor.

Una după alta, asudate şi istovite, fetele părăseau până la urmă arena poticnindu-se, azvârlindu-şi în ţărână basmalele tiko vopsite în felurite culori. Toţi aşteptau cu încordare să vadă dacă vreun flăcău de vârsta însurătorii va ridica basmaua, arătând astfel cât de mult i-a plăcut dansul fetei, iar aceasta ar fi putut însemna că în curând va merge la tatăl ei să-l întrebe despre preţul ce trebuia să-l plătească în capre şi vaci pentru

nuntă. Prea necopţi să priceapă astfel de lucruri, Kunta şi prietenii săi crezură că nu mai e nimic de văzut şi o luară la goană să se joace cu praştiile. Dar partea cea mai emoţionantă tocmai atunci începea, căci câteva clipe mai târziu, tuturor li se tăie răsuflarea când unul din oaspeţii luptători ridică o basma de jos. Era o întâmplare de seamă, şi încă fericită, dar norocoasa mireasă nu era prima care pleca, prin măritiş, în alt sat.

CAPITOLUL 13

în ultima dimineaţă a sărbătorii, Kunta fu trezit de urlete şi ţipete. Trăgându-şi în grabă dundikoul pe el, se năpusti afară, gâtuit de teamă. în faţa câtorva colibe învecinate, vreo şase oameni ţopăiau încolo şi încoace, răcnind cât îi ţinea gura şi flu'turându-şi săbiile. Purtau nişte măşti înspăimântătoare, pălării foarte înalte şi costume de frunze şi scoarţă de copac. Cuprins de groază, Kunta văzu cum unul dintre aceşti oameni intra chiuind în fiecare colibă, de unde ieşea smucind sălbatic de mână câte un băiat înspăimântat din cel de al treilea kafo.

împreună cu alţi câţiva ortaci de-ai săi din cel de al doilea kafo, la fel de îngroziţi şi ei, Kunta se uita pe furiş de după o colibă. Fiecare băiat din cel de al treilea kafo purta pe cap câte o glugă mare şi albă de bumbac. Văzându-i pe Kunta, Sitafa şi pe ceilalţi băieţi mai mici, unul dintre oamenii mascaţi se năpusti la ei, scuturându-şi sabia şi strigând înspăimântător. Deşi se opri imediat şi se întoarse să-şi păzească prada acoperită cu gluga albă, băieţii se împrăştiară iute, ţipând îngroziţi. Iar când toţi băieţii din cel de al treilea kafo au fost adunaţi de prin sat, au fost daţi în seama unor sclavi care-i luară de mână, scoţându-i unul câte unul pe poarta satului.

Auzise Kunta că băieţii mai mari urmau să fie luaţi din sat pentru ritualurile de iniţiere, dar nu-şi închipuise că se va întâmpla chiar aşa. Plecarea băieţilor din cel de al treilea kafo, împreună cu bărbaţii care îi vor jniţia, lăsă o umbră de tristeţe asupra întregului sat. în zijele ce urmară, copiii nu mai vorbiră de altceva decât de lucrurile înspăimântătoare pe care le văzuseră, şi de altele şi mai grozave pe care le auziseră despre misterioasele ritualuri de iniţiere. Dimineaţa, arafangul tare-i mai ciufulea pentru lipsa lor de râvnă la învăţarea versetelor din

Coran, iar după terminarea şcolii o porneau cu turmele de capre în savană, încercând să nu se mai gândească la ceea ce nici unul din ei nu putea uita - că vor face şi ei parte din următorul grup de băieţi din sat, cărora li se vor pune glugile albe pe cap şi'vor fi scoşi pe poarta satului, îmbrânciţi şi loviţi.

Auziseră cu toţii că băieţii din cel de al treilea kafo nu se vor mai întoarce decât după ce vor trece douăsprezece luni pline, dar atunci vor fi bărbaţi. Kunta spunea că îi povestise cineva că la iniţiere băieţii erau bătuţi în fiecare zi. Un alt băiat, pe nume Karomo, povesti că erau puşi să vâneze fiare sălbatice, ca să aibă cu ce să se hrănească; iar Sitafo adăugă şi el că noaptea erau trimişi singuri departe, în pădure, şi lăsaţi să găsească drumul înapoi. Dar lucrul cel mai cumplit, pe care nimeni nu-l pomenea, deşi pe Kunta îl înspăimânta, era că în timpul iniţierii îl vor însemna într-o anume parte a trupului. După un timp, cu cât vorbeau mai mult, cu atât gândul iniţierii îi înspăimânta atât de tare, încât băieţii încetară să o mai pomenească, fiecare încercând să-şi ascundă teama, nevrând să arate că era laş.

Kunta şi ortacii lui se mai obişnuiseră cu păstoritul; acum băieţii deveniseră iscusiţi ţintaşi cu praştiile şi cu arcurile cu săgeţi dăruite de taţii lor când intraseră în cel de al doilea kafo; aşa că acum îşi treceau un ceas, două omorând orice vietate mai mică ce le ieşea în drum: iepuri, veveriţe, şobolani de tufe, şopârle. După-amiaza, băieţii jupuiau şi curăţau vânatul, frecându-i măruntaiele cu sarea pe care o aveau întotdeauna cu ei, iar apoi, aprinzându-şi un foc, îşi pregăteau un praznic pe cinste.

Arşiţa sporea pe zi ce trecea. După-amiază, insectele nu-i mai înţepau pe oameni, căutându-şi adăposturi umbroase, iar caprele îşi îndoiau genunchii ca să poată ajunge la ierburile mărunte, singurele ce mai rămăseseră verzi printre cele înalte şi uscate. Dar Kunta şi prietenii săi nu aveau habar de căldură. îmbrobonaţi de sudoare, se jucau de parcă fiecare zi ar fi fost cea mai grozavă din viaţa lor. Se luau la trântă ori se întreceau la fugă; uneori strigau şi se strâmbau unii la alţii, făcând pe rând de pază la caprele care păşteau în tihnă. Când se jucau de-a războiul, se ciomăgeau şi se tăiau în săbiile din ierburi de rădăcini vânjoase, până când unul dintre ei ridica un mănunchi de iarbă, în semn de pace. Apoi îşi răcoreau pornirile bătăioase frecându-şi picioarele cu măruntaiele unui iepure înjunghiat, aşa

cum auziseră ei, în poveştile bunicilor, că făceau războinicii adevăraţi, care foloseau măruntaiele de miel.

Alteori, se hârjoneau cu credincioşii lor câini wuolo, pe care cei din tribul mandinka îi creşteau de veacuri întregi, fiind recunoscuţi în toată Africa drept una dintre cele mai bune rase de vânătoare şi de pază.

Uneori, pe când băieţii îşi urmau turmele ce căutau umbră şi iarbă mai gustoasă, se trezeau singuri, departe de ceilalţi. Primele daţi când Kunta păţise aşa ceva, îşi adunase caprele cât putuse mai repede şi o luase iute înapoi, săfie mai aproape de Sitafa. Dar curând începură să-i placă astfel de clipe de singurătate, căci îi dădeau prilejul să pândească de unul singur vreun animal sălbatic mai mare. Şi nu vreo antilopă oarecare, sau vreun leopard, şi nici chiar un leu visa el să găsească, ci pe cel mai de temut şi mai periculos dintre toate fiarele - furiosul bivol sălbatic.

...Cel pe care-l urmărea el acum răspândise atâta groază în tot ţinutul, încât mulţi vânători porniseră să-l ucidă, dar nu reuşiseră decât să-l rănească, iar fiorosul animal îi împunsese pe rând cu coarnele lui blestemate. Şi mai însetat de sânge, din cauza rănilor dureroase, bivolul pusese pe fugă şi ucisese apoi câţiva săteni din Juffure care-şi munceau ogorul din afara satului. Vestitul simbon (vânător) Kunta Kinte se afla departe, în adâncul pădurii, afumând un ştiubei de albine ca să-şi sporească puterea cu mierea lor. Auzind în depărtări tobele rugându-l să-şi izbăvească satul natal, nu putu să nu sară în ajutor.

Păşea atât de uşor prin ierburi că nu trosnea nici măcar un fir de iarbă sub tălpile sale, când porni în căutarea urmelor bivolului, purtat de cel de al şaselea simţ pe care numai meşterii simbon îl au, de cunosc pe unde merg animalele. Şi, nu după mult timp, dădu de urmele pe care le căuta; erau mai mari decât toate pe care le mai văzuse până atunci. Păşi cu grijă, adulmecând mirosul greu ce-l duse până la uriaşa balegă proaspătă a bivolului. Şi acţionând acum cu toată îndemânarea şi meşteşugul de care era în stare, simbonul Kunta Kinte zări în fine uriaşul trup al fiarei -care nu s-ar fi arătat unui ochi obişnuit - ascuns în ierburile dese şi înalte.

încordându-şi arcul, Kinte ochi cu multă grijă şi trimise ăgeata drept la ţintă. De data aceasta bivolul, grav rănit, eveni şi mai periculos ca oricând. Sărind iute în dreapta i-n stânga,

Kinte se ferea de atacurile fulgerătoare şi isperate ale fiarei, având răgaz să-şi adune forţele doar când bivolul se răsucea să-l atace din nou. Cea de a doua săgeată o azvârli doar atunci când sări în lături în ultima clipă, iar uriaşul animal pică de îndată mort.

Şuieratul puternic al fluierului lui Kinte scoase din ascunzători pe vânătorii tremurând de spaimă şi groază, are dăduseră mai înainte greş acolo unde el ieşea acum nvingător. Kinte le porunci să jupoaie pielea uriaşă şi să-i aie coamele, iar apoi să mai cheme şi alţi oameni ca să-i jute să târască animalul până în Juffure. Cu strigăte de ucurie, sătenii aşternură piei pe jos, la poarta satului, ca u cumva Kinte să-şi prăfuiască tălpile. Tobele ropoteau SIMBON KINTE", la fel strigau şi pruncii, scuturând 'easupra capetelor ramuri încărcate de frunze. Toţi se mbrânceau, înghesuindu-se să-l atingă pe puternicul vânător, sperând ca ceva din voinicia lui să se lipească şi de ei.

Din mijlocul mulţimii se desprinse, îndreptându-se spre el, cea mai chipeşă, mai mlădie fecioară, cu pielea cea mai întunecată din întreg satul, ba mai degrabă din întreaga Gambie, şi îngenunchind înaintea lui, îi întinse o tigvă cu apă rece; dar Kinte, căruia nu-i era sete, de abia îşi înmuie degetele, ca să-i facă pe plac, după care fata sOrbi apa cu ochii înlăcrimaţi de fericire, arătându-şi astfel dragostea deplină.

Gloata care-l aclama se despărţi, lăsând loc să treacă Omoro şi Binta, încărunţiţi şi zbârciţi de vârstă, păşind din greu, sprijinindu-se în toiege. Simbonul Kunta Kinte îi îngădui bătrânei sale mame să-l îmbrăţişeze, iar Omoro îl privea stând la o parte, cu ochii sclipind de mândrie. Iar ătenii din Juffure scandau: „KINTE, KINTE"! Până şi âinii începuseră să latre în ritm cu ei...

Dar asta ce mai era? Lătra şi câinele său wuolo? Sitafa striga oare atât de disperat: „KINTE, KINTE"? Kunta sări ca ars şi-şi văzu caprele uitate, năvălind pe ogorul cuiva. Sitafa şi ceilalţi băieţi, împreună cu câinii lor, îl ajutară iute să le adune înainte de a face vreo stricăciune, dar Kunta era atât de ruşinat, încât aproape o lună întreagă nu mai îndrăzni să se lase pradă visării, ziua în amiaza mare.

CAPITOLUL 14

Deşi arşiţa soarelui dogorea puternic, cele cinci luni ale anotimpului secetos abia începuseră. Spiriduşii arşiţei licăreau, făcând ca orice lucru să pară mai mare în depărtare, iar oamenii asudau în colibe la fel de tare ca şi afară, la câmp. în fiecare dimineaţă, înainte de a pleca cu caprele la păscut, Kunta o lăsa pe Binta să-i ungă bine picioarele cu ulei roşu de palmier, dar dupâ-amiaza când se reîntorcea în sat din savană, buzele-i erau crăpate, iar tălpile picioarelor uscate şi plesnite din pricina gliei fierbinţi. Unii băieţi se întorceau chiar cu răni sângerânde la picioare, dar a doua zi de dimineaţă o porneau din nou la drum, fără să se plângă, asemeni taţilor lor -străbătând dogoarea neînduratoare a păşunii uscate.

La amiază, păstorii, câinii şi caprele se întindeau cu toţii în umbra lăstărişului, băieţii fiind prea istoviţi ca să mai vâneze şi să încingă vreun ospăţ ca până' atunci. Şedeau şi sporovăiau cât mai veseli cu putinţă, deşi aventura păstoritului nu-i mai atrăgea ca la început.

Părea de necrezut că vreascurile pe care le adunau în fiecare zi erau trebuincioase ca să-i încălzească peste noapte, dar de îndată ce apunea soarele, aerul se răcea atât de tare, pe cât de fierbinte fusese în timpul zilei. După ce-şi luau masa de seară, sătenii din Juffure se cuibăreau în jurul unui foc: bărbaţii de seama lui Omoro se aşezau ceva mai departe de focul bătrânilor. Femeile şi fetele nemăritate se adunau şi ele în jurul altui foc, separate de bătrânele bunici care istoriseau ultimele poveşti pruncilor din primul kafo, lângă cel de al patrulea foc.

Kunta şi ceilalţi băieţi din cel de al doilea kafo erau prea mândri ca să şadă'cu pruncii despuiaţi ca Lamin şi ceilalţi din primul kafo, aşa că se ţineau destul de departe ca să nu se amestece cu ceata lor gureşă, dar nu prea departe totuşi, ca să poată auzi şi ei poveştile bătrânelor, care încă îi emoţionau la fel de tare ca şi mai înainte. Uneori, Kunta şi ceilalţi băieţi mai trăgeau cu urechea la celelalte focuri', dar acolo se vorbea aproape numai despre arşiţă. Kunta îi auzea pe bătrâni amintindu-şi de vremurile când soarele nimicise plantele şi pârjolise recoltele, secătuind apa fântânilor sau făcând-o sălcie; mai povesteau, de asemeni, de alte vremuri cândcăldura uscase oamenii de tot, ca pleava. Anotimpul acesta secetos era tare rău, spuneau ei, dar nu atât de rău ca altele de care-şi aminteau

unii dintre ei. Kunta avea impresia că bătrânii îşi puteau întotdeauna aminti de ceva ce fusese odată şi mai rău.

Apoi, dintr-o dată, într-o bună zi, aerul se încinse atât de tare, de parcă respirai flăcări, iar în noaptea aceea oamenii dârdâiră şi mai abitir sub învelitorile lor, pătrunşi de frig până-n adâncul oaselor. Şi din nou a doua zi de dimineaţă îşi schimonoseau chipurile încercând să-şi tragă răsuflarea, de căldură. în după-amiaza aceea se porni harmatanul. Nu era un vânt puternic, nici măcar nu bătea în rafale, ceea ce i-ar mai fi răcorit un pic. în schimb, sufla şi noaptea, uşor şi constant, uscat, ridicând praful. Ca în fiecare an, şuieratul lui nesfârşit măcina încetul cu încetul răbdarea oamenilor din Juffure. Părinţii începură să strige ceva mai des ca de obicei la pruncii lor, plesnindu-i pentru te miri ce pricină. Şi, deşi cei din tribul mandinka nu obişnuiau să se certe, nu trecea nici măcar un ceas al zilei fără să se audă vreun schimb mai tare de cuvinte, mai ales între tinerii bărbaţi şi nevestele lor, cei de seama lui Omoro şi a Bintei. Pragurile colibelor învecinate se umpleau de îndată de oameni, curioşi să vadă cum mamele celor doi veneau în grabă la coliba tinerilor. Şi o clipă mai târziu, strigătele se înteţeau, iar pe uşa colibei erau zvârlite afară o grămadă de coşuri, vase de gătit, tigve, scaune şi straie. Apoi dădeau buzna afară nevasta şi maică-sa, care îşi înşfăcau avuţia şi plecau tunând şi fulgerând spre coliba mamei.

Harmatanul încetă cam peste vreo două luni, la fel de neaşteptat cum se pornise. Văzduhul se domoli brusc, iar cerul se limpezi. Şi-n noaptea următoare nevestele plecate se-ntoarseră la bărbaţii lor, iar soacrele îşi făcură apoi mici daruri una alteia, vestind împăcarea prin tot satul. Dar cele cinci luni nesfârşite ale anotimpului secetos nu se scurseseră decât pe jumătate.

Căldura secătuise vlaga din toţi, iar oamenii vorbeau ceva mai puţin şi nu făceau decât ceea ce erau nevoiţi să facă.

Vitele jigărite ale satului aveau pielea sfâşiată de răni pline de cocoloaşe, în care muştele pişcătoare îşi depuseseră ouăle. Amuţiseră până şi puii costelivi care alergau de obicei piuind prin tot satul; acum zăceau în ţărână, cu aripile moleşite şi ciocurile căscate. Nici maimuţele nu se mai vedeau şi nu se mai auzeau decât rareori, căci cele mai multe se ascunseseră departe, în pădure la umbră. Şi, păscând din ce în ce mai puţin

din cauza dogoarei, după cum băgase Kunta de seamă, caprele slăbiseră şi se făcuseră şi mai năbădăioase.

Kunta îşi aruncă privirea în depărtare, spre ceilalţi băieţi şi spre caprele lor, împrăştiaţi în tăcerea adâncă a tufişurilor arse de soare. Şi-n urma lor, tot mai departe, se-ntindeau câmpurile unde sătenii tăiau buruienile ce crescuseră de la seceriş încoace. Căpiţele înalte de ierburi pe care le răsuceau să se usuce la soare păreau că se unduiesc şi sclipesc din pricina dogoarei.

Ştergându-şi sudoarea de pe frunte, Kunta se gândi că ai săi erau sortiţi să îndure veşnic vitregia sorţii - ba ceva stânjenitor şi greu, ba ceva înspăimântător care le punea în joc chiar viaţa. îi veni în minte fierbinţeala zilelor dogoritoare şi nopţile friguroase ce urmau. Se mai gândi apoi la ploile ce vor veni după aceea, preschimbând satul într-o groapă nămoloasă şi mai apoi inundând toate potecile, până când oamenii vor fi nevoiţi să folosească bărcile. Aveau nevoie de ploaie la fel de mult ca şi de soare, dar parcă întotdeauna era ori prea mult, ori prea puţin din fiecare. Chiar atunci când caprele erau grase şi pomii gemeau de fructe şi flori, ştia că va veni vremea când proviziile ultimei recolte se vor sfârşi în hambare şi va începe foametea, când oamenii se vor usca şi unii vor muri chiar, asemeni scumpei sale bunici Yaisa.

Şi, pe când îşi mâna caprele înapoi spre sat, Kunta îşi aminti poveştile auzite de atâtea ori când fusese de seama lui Lamin, despre strămoşii care trecuseră întotdeauna prin mari spaime şi pericole. De când se ştiu pe lume oamenii, chibzui Kunta, tare grea trebuie să fi fost viaţa lor! Şi poate că aşa va fi întotdeauna.

La vremea aceasta, alimamul înălţa în fiecare seară rugăciuni lui Allah să trimită ploaie. Până când, într-o bună zi, satul fu cuprins de bucurie: câteva pale uşoare de vânt stârniră praf, şi acesta era semnul că în curând se vor porni ploile. Iar a doua zi de dimineaţă, toţi sătenii se adunară pe câmp şi dădură foc căpiţelor înalte de ierburi uscate, iar zarea se umplu de rotocoale groase de fum. Căldura era de nesuportat, dar oamenii asudaţi dansau şi chiuiau, iar pruncii din primul kafo goneau de colo-colo, sărind să prindă fluturaşii înaripaţi de cenuşă, aducători de noroc.

Vânturile blânde de a doua zi răspândiră cenuşa, îngrăşând pământul pentru încă o recoltă. Ţăranii începură să sape de zor în brazde ce urmau să primească seminţe - în cel de al şaptelea anotimp al semănatului pe câre-l trăise Kunta din lanţul nesfârşit al anotimpurilor.

CAPITOLUL 15

Mai trecură încă două anotimpuri ploioase, şi pântecul Bintei crescu din nou, iar ea se făcu şi mai ţâfnoasă ca de obicei. Din te miri ce pricină îi bătea măr pe cei doi băieţi ai ei, atât de des încât Kunta de abia aştepta dimineaţa să plece cu caprele la păscut, să mai scape de sub privirea ei. într-o zi, când se întoarse acasă şi-şi găsi fratele mai mic plângând, o rugă plin de teamă şi îndoială pe Binta să-l lase să-l ia şi pe Lamin cu el în sat, unde fusese trimis cu o treabă oarecare, iar ea consimţi grăbită. Micuţul Lamin, gol puşcă, cu greu îşi putu stăpâni fericirea, uimit de bunătatea neaşteptată a fratelui său, dar Kunta, scârbit de propria lui nesocotinţă, de îndată ce ieşiră de sub ochii Bintei, îi arse lui Lamin un picior şi un ghiont. Acesta se clătină puţin, dar apoi o luă pe urmele fratelui său ca un căţeluş.

După această întâmplare, în fiecare după-amiază, Kunta îl găsea pe Lamin nerăbdător în uşă. Binta de-abia aştepta să-şi mai tragă sufletul scăpând de amândoi; acum Kunta se aştepta la o scărmăneală straşnică, dacă nu-l lua pe Lamin cu el. Era ca-ntr-un coşmar, de parcă fratele cel mic şi despuiat i s-ar fi agăţat de spinare ca o lipitoare uriaşă ieşită din bolong. Dar curând, Kunta băgă de seamă că şi după alţi băieţi de-o seamă cu el se ţineau scai fraţii mai mici.

Iar când se întîmpla să rămână câteodată singur cu Lamin, Kunta îi dădea ceva mai multă atenţie. Apucând cu degetele o sămânţă, îi povestea cum din grăunţele acela mititel creştea uriaş copacul din mijlocul satului. Ori, prinzând vreo albină, Kunta o ţinea cu grijă ca Lamin să-i poată vedea acul, iar apoi, dându-i drumul, îi spunea cum fac albinele miere în ştiubeiele lor. Lamin începea, la rândul său, să-i pună lui Kunta o mulţime de întrebări, iar acesta îi răspundea cu răbdare la cele mai multe dintre ele. Credinţa lui Lamin că fratele lui ştia totul îi dădea

are satisfacţie, făcându-l să se simtă mai vârstnic decât cele opt anotimpuri ploioase câte număra. O dată Kunta a avut chiar impresia că o zăreşte pe Binta zâmbind în timp ce el şi Lamin ieşeau din colibă. De fapt, .ea îl plesnea deseori pe fiul mai mic, spunându-i:

- De ce nu te porţi şi tu ca frate-tău?

Asta n-o împiedica, o clipă mai târziu, să-l altoiască şi pe Kunta pentru te miri ce. De asemenea, îl ameninţa adesea pe Lamin că, dacă nu e cuminte, n-o să-l lase să meargă cu Kunta, iar Lamin se potolea pentru tot restul zilei.

De obicei, ieşeau din colibă foarte cuminţi, ţinându-se de mână, dar, de îndată ce ajungeau afară, Kunta o rupea la fugă chiuind, iar Lamin o zbughea după el, să-i întâlnească pe ceilalţi băieţi din primul şi al doilea kafo. într-o după-amiază, în timpul unei încăierări, când un păstor de seama lui Kunta se întâmplă să dea peste Lamin, trântindu-l pe spate, Kunta se şi ivi pe dată, îmbrâncindu-l pe băiat cu putere şi strigând înfierbântat:

- Ce ai cu fratele meu?

Băiatul se răţoi şi el şi erau cât pe ce să se ia la bătaie, dacă ceilalţi nu i-ar fi împiedicat.

Din ziua aceea', Lamin începu să imite făţiş orice ar fi făcut Kunta, uneori chiar în prezenţa Bintei sau a lui Omoro. Deşi se prefăcea că nu-i este deloc pe plac, Kunta nu-şi mai încăpea în piele de mândrie.

Iar într-altă după-masă, când Lamin căzu dintr-un pomişor scund în care încercase să se caţere, Kunta îi arătă cum trebuia s-o facă. Din când în când îl mai învăţa cum să se lupte (ca să-l poată pune la punct pe un băiat care-l înfruntase în faţa tuturor băieţilor din primul kafo); cum să fluiere cu degetele; îi mai arătă care erau frunzele din care îi plăcea mamei să facă ceaiul. îl învăţa de asemenea să prindă întotdeauna gândacii mari şi strălucitori, pe care-i vedeau mişunând prin colibă, să-i ducă afară şi să-i aşeze uşor pe pământ, căci vătămarea lor le-ar fi adus mare necaz. Dar şi mai mare ghinion ar fi avut dacă ar fi atins vreun pinten de cocoş. Cu toate acestea, oricât de mult s-a străduit, Kunta n-a izbutit să-i facă pe Lamin să priceapă cum se măsoară timpul după poziţia soarelui.

-Eşti prea mic. Las' că-nveţi tu! îi spunea Kunta uneori, când Lamin prindea mai anevoie unele lucruri simple.

Legându-se mai tare de fratele său, Kunta începu să nu mai fie tulburat de ceva ce-î necăjise mai înainte: diferenţa între vârsta iui de numai opt anotimpuri ploioase şi cea â băieţilor mai mari şi a bărbaţilor din Juffure. Căci nu trecea o zi' măcar, fără ca ceva să'nu-i confirme că era totuşi numai în cel de al doilea kafo şi că mai dormea încă în coliba mamei sale. Băieţii mai mari, care se aflau acum la ritualurile de iniţiere, îi tratau doar cu batjocuri şi ghionturi pe cei de vârsta lui Kunta. Iar bărbaţii, cei de vârsta lui Omoro şi a altor taţi, se purtau cu băieţii din cel de al doilea kafo de parcă abia i-ar fi răbdat în faţa ochilor. Cât despre mame, ei bine, gândea furios Kunta deseori când se afla singur în savană, după ce o să se facă el mare, o să aibă grijă s-o facă pe Binta să-şi vadă .doar de treburile ei muiereşti. Avea însă de gând să-i arate şi bunătate şi îndurare.

Dar ceea ce-l supăra cel mai mult pe Kunta erau fetele din cel de al doilea kafo, care crescuseră împreună cu ei şi care se străduiau să le amintească tot timpul că, în curând, vor fi femei măritate. Tare-I mai învenina pe Kunta gândul că fetele se puteau mărita la paisprezece anotimpuri ploioase, sau chiar mai devreme, în timp ce bărbaţii nu se însurau decât la treizeci, ori chiar mai târziu.

Ori de câte ori mergea de unul singur împreună cu frate-său, Kunta îşi închipuia că porneşte cu Lamin în vreo drumeţie, aşa cum porneau uneori taţii cu fiii lor. Acum, Kunta se simţea, într-un fel, dator să se poarte ca un om mai vârstnic,' căci Lamin îl socotea un adevărat izvor de înţelepciune şi cunoştinţe. Mergând unul lângă altul, Lamin'îl copleşea cu o ploaie de întrebări.

- Cum arată lumea?

- Ei, răspunse Kunta, nici un om şi nici o canoe n-au putut-o străbate. Şi nimeni nu poate şti totul despre ea.

- Dar tu ce înveţi acolo, la arafang?

Kunta îi recită în arabă primele versete din Coran, iar apoi îi spuse:

- încearcă şi tu!

Dar când încerca Lamin, se încurcă tare rău, iar Kunta îl mângâie părinteşte:

- Ce, crezi că asta se învaţă aşa, cu una, cu două?

- De ce nu se atinge nimeni de bufniţe?

- Pentru că-n ele sălăşluiesc duhurile strămoşilor noştri.

Şi-ncepu apoi să-i povestească despre răposata lor bunică Yaisa.

- Tu erai prea mic, nu ţi-o mai aduci aminte.

- Da' pasărea aia din copac, ce-i?

- Un şoim.

- Şi ce mănâncă?

- Şoareci, păsări mai mici şi altele!

Kunta abia acum îşi dădea seama cât de multe lucruri ştia. Din când în când, Lamin îl mai întreba însă câte ceva despre care Kunta nu avea habar.

- De ce a luat soarele foc?

- De ce tata nu doarme cu noi?

în astfel de împrejurări, Kunta mormăia câte ceva, apoi nu mai scotea nici o vorbă, aşa cum făcea şi Omoro când se plictisea de întrebările lui Kunta. Atunci Lamin nu-l mai întreba nimic, căci regulile de bună-purtare ale celor din tribul mandinka îl învăţaseră că nu trebuie să te adresezi cuiva care nu vrea să vorbească cu tine. Uneori, Kunta părea adâncit în gânduri, iar Lamin se aşeza tăcut în preajma lui. Când Kunta se ridica, la fel făcea şi el.

Şi cum prindea prilejul că Lamin ieşea din colibă, Kunta întreba pe Binta ori pe Omoro ceea ce nu ştiuse să-i răspundă lui Lamin. Nu le spunea niciodată de ce îi întreabă pe amândoi atâtea lucruri, dar ei parcă ghiceau.

De fapt, i se părea că, de când se ocupa mai mult de fratele lui mai mic, începuseră să se poarte cu el de parcă ar fi fost mai mare.

Adesea, Kunta se răstea la Lamin chiar în prezenţa Bintei, certându-l când greşea:

- Da' tu nu ştii să vorbeşti mai clar? îi spunea el, plesnindu-şi degetele.

Sau alteori se întâmpla să-i mai ardă câte una pentru că nu dăduse fuga să facă ceea ce-i ceruse mama. Binta se făcea însă că nici nu-i vede, nici nu-i aude.

Aşa că bietul Lamin nu mai putea face nici un pas de sub ochii dojenitori ai mamei ori ai fratelui mai mare. Iar Kunta nu avea decât să-i pună lui Omoro ori Bintei întrebările mai grele ale lui Lamin.

- De ce velinţa de piele de bivol a tatei e roşie? -Că doar bivolul nu e roşu?

- Pentru că am vopsit-o cu leşie şi milet pisat, îi răspundea Binta.

- Dar Allah unde trăieşte?

- Acolo de unde vine soarele, răspundea Omoro.

CAPITOLUL 16

- Ce sunt sclavii? îl întrebă Lamin într-o după-amiază.

Kunta mormăi ceva şi apoi tăcu. Merse mai departe, prefăcându-se cufundat în gânduri şi se întrebă ce auzise Lamin de-i punea o astfel de întrebare. Kunta ştia că sclavi erau oamenii luaţi de toubob, dar îi mai auzise pe cei mari pomenind de sclavi pe care-i stăpâneau unii oameni din Juffure. Dar ce erau sclavii, nici el nu ştia. Şi aşa cum deseori se întâmpla, întrebările lui Lamin îl puneau în încurcătură, căci stârneau altele şi-n mintea lui.

A doua zi, când Omoro se pregătea să plece după nişte lemne de palmier din care să-i facă Bintei o cămară, Kunta îl rugă să-l ia cu el; tare-i mai plăcea să fie cu

Omoro, oriunde ar fi mers. De data aceasta, nu scoaseră nici o vorbă până când nu ajunseră în crângul întunecos şi răcoros de palmieri.

Acolo, Kunta îl întrebă dintr-o dată:

- Fa, ce sunt sclavii?

Omoro mormăi la început, fără să spună ceva, şi apoi umblă câtva timp prin crâng, cercetând trunchiurile palmierilor.

- Nu-i întotdeauna uşor să-i deosebeşti pe cei ce sunt sclavi de cei ce nu sunt, spuse el într-un târziu.

Şi printre loviturile de topor în trunchiul palmierului pe care-l alesese, îl lămuri că colibele sclavilor sunt acoperite cu o iarbă mai slabă, nyantang jongo, iar cele ale oamenilor liberi cu nyantang foro, care, după cum ştia şi Kunta, era cea mai bună iarbă pentru acoperişuri.

- Dar nimănui nu-i îngăduit să vorbească de sclavi în prezenţa acestora, mai spuse Omoro sever.

Kunta nu înţelese de ce, dar dădu din cap ca şi cum ar fi priceput.

Când palmierul fu doborât la pământ, Omoro începu să-i taie frunzele dese şi tari. în timp ce Kunta îşi culegea câteva fructe coapte, simţi că tatăl lui avea poftă de vorbă în ziua aceea. Se gândea bucuros cum va putea el să-i explice acum lui Lamin totul despre sclavi.

- Dar de ce unii oameni sunt sclavi, iar alţii nu? întrebă el din nou.

Omoro îi răspunse că oamenii pot deveni sclavi în mai multe feluri. Unii se năşteau din mame Care erau sclave, şi îi înşirui câţiva dintr-aceştia care trăiau în Juffure, şi pe care Kunta îi ştia prea bine. Printre ei se aflau chiar părinţii unora dintre băieţii din cel de al doilea kafo, prieteni de-ai lui. Alţii, continuă Omoro, au fost nevoiţi odată să îndure o mare foamete în anotimpul secetos, pe când se aflau în satele lor de baştină. Aşa că au venit în Juffure şi s-au milogit să-i ia sciavi oricine ar fi căzut la învoială să-i hrănească şi să le dea cele trebuincioase. Iar alţii, spuse el numind pe unii dintre oamenii mai vârstnici

ai satului, fuseseră pe vremuri duşmani luaţi prizonieri. Aceştia au devenit sclavi, căci nu au fost destul de viteji să moară, mai degrabă decât să fie sclavi.

în tot acest răstimp, Omoro începuse să taie trunchiul palmierului în bucăţi mari pe care doar un om zdravăn le-ar fi putut căra. Deşi cei' pe care-i pomenise erau sclavi, urmă el, erau cu toţii respectaţi, după cum bine ştia şi Kunta.

- Drepturile lor le sunt apărate de legile strămoşilor, îi explică Omoro, adăugându-i că toţi stăpânii aveau datoria să le asigure sclavilor lor hrană, veşminte, adăpost, un petec de pământ pe care să-l lucreze în dijmă şi, de asemenea, un bărbat sau o nevastă.

- Dispreţuiţi sunt doar acei ce se poartă mârşav, îi spuse el lui' Kunta, cei ce au fost făcuţi sclavi pentru că erau ucigaşi, hoţi sau săvârşiseră alte fapte urâte. Doar pe acest fel de sclavi are voie stăpânul să-i bată sau să-i pedepsească în vreun fel, după cum crede el de cuviinţă.

- Şi sclavii rămân veşnic sclavi? întrebă Kunta.

- Nu, mulţi dintre ei îşi răscumpără libertatea cu ceea ce pun de-o parte din ce le rămâne după ce dau dijma stăpânilor.

Şi Omoro înşiră numele câtorva săteni din Juffure care au făcut aşa. I-a mai pomenit şi pe alţii care şi-au câştigat libertatea căsătorindu-se în familia stăpânilor.

Ca să-şi poată căra buştenii cei grei de palmier, Omoro împleti o funie zdravănă din liane verzi şi, pe când lucra, îi povesti cum unii sclavi îşi sporiseră avuţia mai mult decât stăpânii lor. Unii chiar îşi luaseră şi sclavi, iar alţii se făcuseră oameni de mare vază. ' - Şi Sundiata a fost printre ei! strigă Kunta.

De multe ori bunicile şi grioţii povesteau de generalul sclav, marele strămoş, a cărui oştire biruise atâţia duşmani.

Omoro mormăi ceva nedesluşit, clătinând din cap, arătându-se mulţumit că feciorul lui ştia toate acestea, căci şi el când fusese de vârsta lui Kunta învăţase multe despre Sundiata. Vrând să-l pună la încercare, Omoro îl întrebă:

- Dar mama lui Sundiata cine a fost?

- Sogolon, femeia bivol, răspunse mândru Kunta. Omoro zâmbi şi, ridicând pe umerii lui puternici doi

buşteni grei de palmier, porni spre casă şi tot drumul spre sat îi povesti lui Kunta cum marele imperiu Mandinka fusese cucerit de viteazul general, sclavul infirm, în a cărui oştire se adunaseră sclavii fugari ce pribegeau prin mlaştini ori prin alte ascunzişuri.

- O să înveţi mai multe despre el la ritualurile de iniţiere, îi spuse Omoro, şi numai la gândul acesta un fior de teamă, dar şi de nerăbdare, îl străbătu pe Kunta.

Omoro îi mai povesti că, asemeni multor sclavi, Sundiata fugise de la hainul lui stăpân. îi mai spuse că, în afara ucigaşilor întemniţaţi, ceilalţi sclavi puteau fi vânduţi doar dacă sclavii se învoiau cu noul stăpân.

-Şi bunica Nyo Boto e sclavă, pomeni Omoro, iar Kunta fucît pe ce să se înece cu fructul de palmier pe care-l mesteca.

Asta era ceva ce nu putea pricepe. Prin minte începură să i se perinde imagini ale scumpei bătrâne ghemuite în pragul colibei, supraveghind doisprezece ori cincisprezece prunci golaşi ai satului, în timp ce împletea coşuri întregi de peruci, împungând cu limba ei ascuţită pe orice trecător, chiar şi pe cei foarte vârstnici, dac'ă-i venea la îndemână.

„Ea nu poate fi sclava nimănui", gândi Kunta.

în următoarea după-amiază, după ce închise caprele în ţarcul lor, Kunta îl duse pe Lamin spre casă pe un drum pe unde nu mergeau de obicei prietenii lor de joacă; în curând ajunseră la coliba lui Nyo Boto, în faţa căreia se aşezară tăcuţi. După

câteva clipe, simţind că are oaspeţi, bătrâna se ivi în prag. Dar dintr-o singură privire îşi dădu seama că ceva îl frământa pe Kunta, care fusese întotdeauna' copilul ei preferat. După ce-i pofti înăuntru, se apucă să ie facă nişte ceai de ierburi.

- Maică-ta şi taică-tău ce mai fac? întrebă ea.

- Bine. Mulţumim de întrebare, răspunse politicos Kunta. Dar mata, bunico, cum o mai duci?

- Mai bine ca oricând, răspunse ea.

Kunta nu mai scoase nici o vorbă până când bătrâna le întinse ceaiul. Atunci nu mai putu răbda:

- Bunico, de ce eşti sclavă?

Nyo Boto îi săgeta cu privirea şi-i veni rândul şi ei să nu mai scoată, timp de câteva clipe, nici o vorbă.

- Am să vă spun, grăi într-un târziu. Cu multe anotimpuri ploioase în urmă, într-o noapte, în satul unde m-am născut eu, tare departe de aici, pe când eram o tânără femeie măritată, începu ea, m-am trezit cuprinsă de groază văzând acoperişurile de paie cuprinse de flăcări, prăbuşindu-se peste vecinii mei, care ţipau ca-n gură de şarpe. Apucându-mi cei doi prunci, un băieţel şi o fetiţă, ai căror tată murise de puţină vreme într-un război tribal, m-am năpustit afară împreună cu ceilalţi din colibă, ca să cad drept în mâinile negustorilor albi de sclavi şi ai negrilor trădători, ajutoarele lor. După o luptă groaznică, toţi cef care nu putuseră scăpa fură adunaţi grămadă, cu sălbăticie, iar cei ce erau prea vătămaţi, prea bătrâni ori prea mici să poată călători au fost ucişi sub privirile celorlalţi. Aşa i-au omorât şi pe cei doi copilaşi ai mei şi pe bătrâna mea mamă, suspină Nyo Boto.

In timp ce Lamin şi Kunta îşi încleştaseră îngroziţi mâinile, ea le istorisi cum prizonierii speriaţi, legaţi cu lanţuri de gât, au fost bătuţi şi mânaţi zile întregi prin ţinutul secetos. Şi zi de zi, tot mai mulţi ostateci cădeau sub bicele ce le brăzdau spinările, ca să-i facă să meargă mai iute. Iar după câtva timp, începură să cadă şi mai mulţi din pricina foamei şi a oboselii. Unii se străduiau să meargă mai departe, dar cei pe care nu-i mai ţineau puterile erau lăsaţi pradă fiarelor sălbatice. Şirul nesfârşit de prizonieri străbătea şi alte sate ce fuseseră arse şi risipite, unde oasele şi ţestele oamenilor şi animalelor zăceau printre rămăşiţele de acoperişuri de paie şi ziduri de lut, care odată fuseseră colibe ce adăpostiseră familii întregi. Nici jumătate din

cei ce porniseră la drum nu putură ajunge până în Juffure, cale de patru zile depărtare de cel mai apropiat loc unde se vindeau sclavi pe Kambi Bolongo.

-Şi acolo au vândut o tânără ostatecă în schimbul unui sac de porumb. Eu eram aceea. Şi aşa am ajuns să fiu numită Nyo-Boto, ceea ce Kunta ştia că înseamnă „sac de porumb". Omul care mă cumpărase pentru sclavul său a murit de mult, adăugă ea, iar eu am rămas de atunci înainte să~trăiesc pe aceste meleaguri.

Lamin se foia emoţionat, iar Kunta se simţi pătruns de şi mai multă dragoste şi respect decât simţise mai înainte pentru bătrâna Nyo Boto; ea îi mângâia cu privirile pe cei doi băieţi, ai căror părinţi, la rândul lor, fuseseră odată legănaţi pe genunchii ei.

- Când am venit eu în sat, taică-tău, Omoro, era doar în primul kafo, spuse bătrâna, uitându-se la Kunta, iar maică-sa, Yaisa, bunică-ta, mi-a fost cea mai bună prietenă. Ţi-o mai aduci aminte?

Kunta răspunse că nu o uitase şi adăugă, tare mândru, că îi povestise şi frăţiorului lui despre bunica lor.

- Bine, fătul meii, grăi Nyo Boto. Acum trebuie să-mi văd de treabă. Hai, ştergeţi-o de aici!

Mulţumindu-i pentru ceai, Kunta şi Lamin plecară, îndreptându-se încet spre coliba Bintei, fiecare cufundat în gândurile sale.

Când se întoarse cu caprele de la păşune a doua zi, Kunta fu copleşit de întrebările lui Lamin despre povestea lui Nyo Boto. Fusese şi Juffure vreodată pârjolit de flăcări? Ei, bine, îi răspunse Kunta, el nu auzise niciodată de aşa ceva, iar satul nici nu arăta că ar fi fost. Dar el, Kunta, îi văzuse pe vreunul din oamenii aceia albi? Cum să-i vadă? sărise el. Dar îi spuse că tatăl lor povestea că, odată, el şi cu fraţii săi îl văzuseră pe toubob în corăbiile sale, într-un anumit loc, pe malul fluviului.

Apoi Kunta schimbă iute vorba, căci ştia prea puţine despre toubob şi voia să cugete de unul singur. Tare ar mai fi vrut să vadă vreunul - din depărtare, desigur, căci tot ceea ce auzise despre el îl lămurise că era mai bine să nu te apropii prea tare de un astfel de om.

Nu de mult, o fată ce ieşise să adune ierburi, şi mai înaintea ei alţi doi oameni plecaţi la vânătoare, dispăruseră fără urmă,

iar lumea credea că fuseseră răpiţi de toubob. Şi-şi mai amintea cum, atunci când tobele din alte sate dădeau de ştire că toubobul se afla prin apropiere sau că răpiseră pe cineva, bărbaţii se înarmau şi întăreau paza, iar femeile speriate îşi adunau iute pruncii şi fugeau să se ascundă în savană, cât mai departe de sat, uneori timp de câteva zile, până când socoteau că toubobul plecase.

Kunta îşi aduse aminte că odată îşi păştea caprele departe, în savană, aşezat la umbra copacului său favorit. Ca din întâmplare îşi aruncase privirile în sus şi văzuse cu uimire deasupra capului vreo douăzeci-treizeci de maimuţe cocoţate pe crengile stufoase ale copacului, încremenite ca nişte statui; doar cozile li se bălăngăneau în jos. Kunta îşi închipuise întotdeauna că maimuţele nu pot fi decât tare guralive, şi nu-i ieşea din minte cât de liniştite îi pândeau ele orice mişcare. Acum tare-şi mai dorea să poată sta şi el ca ele, sus într-un copac, şi să se uite la vreun toubob dedesubt.

în ziua următoare celei în care Lamin îl întrebase despre toubob, în timp ce mânau caprele spre casă, Kunta aruncă o vorbă printre ceilalţi păstori, care se porniră de îndată să povestească tot ce ştiau. Unul dintre băieţi, Demba Conteh, spuse că un unchi de-al său, foarte viteaz, s-a apropiat odată destul de mult de un toubob ca să-i simtă duhoarea ciudată. Toţi băieţii auziseră că toubobul răpea oamenii ca să-i mănânce. Dar unii dintre ei spuneau că toubobul pretindea că cei răpiţi nu erau mâncaţi, ci puşi să muncească ogoare uriaşe. La care Sitafa Silla le aruncă cu dispreţ răspunsul obişnuit al bunicului său: „Astea-s minciunile albilor!"

Când prinse prilejul, Kunta îl întrebă pe Omoro:

- Tată, povesteşte-mi cum l-ai văzut tu şi fraţii tăi pe toubob la râu. Şi adăugă iute: Trebuie să-i spun lucruri adevărate lui Lamin.

Lui Kunta i se păru că taică-său dădu să zâmbească, dar pe urmă mormăi numai ceva, neavând atunci poftă de vorbă. Dar peste câteva zile, Omoro îi chemă ca din întâmplare pe Kunta şi pe Lamin să meargă cu el în afara satului să adune nişte rădăcini de care avea el trebuinţă. Era prima oară când micuţul Lamin, gol puşcă, mergea undeva cu tatăl său şi nu mai putea de bucurie. Ştiind că aceasta i se datorează lui Kunta, el se ţinea scai de veşmântul fratelui mai mare.

Omoro le povesti fiilor lui că, după terminarea ritualurilor de iniţiere, cei doi fraţi ai săi, Janneh şi Saloun, plecaseră din sat, şi-n timpul ce se scursese de atunci, li se dusese vestea ca drumeţi prea cunoscuţi în ţinuturi depărtate şi necunoscute. Şi nu s-au întors acasă decât cînd tobele lui Juffure au răspândit vestea naşterii primului fiu al lui Omoro. Atunci au mers zile şi nopţi în şir, fără odihnă, ca să poată fi de faţă la ceremonia botezului. Cu multă bucurie i-au îmbrăţişat pe puţinii prieteni din copilărie pe care i-au mai găsit, căci erau de mult plecaţi de acasă. Aceştia le-au povestit cu tristeţe de ceilalţi plecaţi şi dispăruţi, unii în sate pârjolite de flăcări, alţii ucişi de beţe care scuipau foc, alţii răpiţi, alţii dispăruţi în timp ce trudeau pe ogoare, vânau sau călătoreau, şi toţi din pricina toubobului.

Omoro le povesti apoi cum, mâniaţi, fraţii lui îl rugară să meargă cu ei să vadă ce făcea toubobul, să iscodească ce. era de făcut. Aşa că cei trei fraţi umblară de-a lungul malului lui Kambi Bolongo timp de trei zile, ascunzându-se cu grijă în savană, până când dădură de ceea ce căutau. La mal erau ancorate vreo douăzeci de corăbii de-ale toubobului, fiecare atât de mare încât ar fi putut cuprinde pe toţi sătenii din Juffure, fiecare având câte o pânză albă legată cu funii de un stâlp înalt cât un copac de statura a zece oameni. în apropiere se afla o insulă, iar acolo se înălţa o cetate.

O mulţime de toubbbi se învârteau de colo-colo, în cetate şi pe corăbii, însoţiţi de negri care-i ajutau. Corăbii mai mici cărau până la corăbiile mari indigo uscat, bumbac, ceară de albine, piei şi alte lucruri asemănătoare. Dar mult mai groaznice decât puteau descrie vorbele li se păruseră bătăile şi alte cruzimi îndurate de cei pe care toubobul îi prindea ca să-i ia cu el.

Omoro amuţi un timp, iar Kunta îşi dădu seama că se gândeşte să le mai spună ceva. în cele din urmă grăi:

- în zilele noastre nu mai sunt răpiţi chiar atât de mulţi ca înainte. Pe vremea cînd Kunta era doar un prunc, urmă el, regele din Barra, care domnea peste acea parte a Gambiei, a poruncit să nu se mai ardă satele şi să nu se mai răpească ori să se mai ucidă oamenii. Şi curând chiar aşa s-a şi întâmplat, după ce soldaţii unor prinţi mâniaţi au dat foc corăbiilor de pe fluviu, omorându-i pe toţi toubobii de pe punte. Acum, continuă Omoro, orice corabie a toubobului ce intră pe Kambi Bolongo sloboade nouăsprezece salve de tun în cinstea regelui din Barra.

Şi le mai spuse că majoritatea oamenilor negri luaţi de toubob sunt aduşi chiar de slujitorii regelui, dintre ucigaşi ori datornici, sau dintre cei bănuiţi de duşmănie împotriva regelui, adesea pe temeiul unei simple clevetiri. Dar se pare că atunci când corăbiile toubobului se apropie de Kambi Bolongo în căutare de sclavi de vânzare, tot mai mulţi oameni sunt învinuiţi de fărădelegi.

-Ei bine, regele, oricât de rege ar fi el, tot nu poate stăvili răpirile de oameni de prin sate, urmă Omoro. îi ştiţi şi voi pe cei duşi din satul nostru, trei numai în ultimele câteva luni, ţineţi minte, şi aţi auzit şi tobele vestind despre alţii din alte sate.

îşi privi fiii cu severitate şi apoi le grăi răspicat:

- Deschideţi-vă bine urechile să auziţi ce am să vă spun acum, căci, de n-o să faceţi cum spun eu, s-ar putea să fiţi pierduţi pentru totdeauna.'

Kunta şi Lamin îi ascultau cu sufletul la gură.

- Să nu rămâneţi niciodată singuri; să nu staţi niciodată pe afară noaptea, decât când nu veţi avea altă alegere. Şi oricând, ziua sau noaptea, când rămâneţi singuri, feriţi-vă de orice ierburi ori tufişuri înalte, când le puteţi ocoli. Chiar când veţi fi bărbaţi în putere, îi sfătui tatăl,' toată viaţa voastră să vă păziţi de toubob. îşi scapără adeseori beţele care scuipă foc, spuse el, şi voi le puteţi auzi de departe. Şi oriunde vedeţi fum gros în afara satelor, să ştiţi că-s focurile lui. Să fiţi întotdeauna atenţi la urmele lui, ca să ştiţi încotro a luat-o; el are pasul mult mai greu decât al nostru, aşa că lasă urme pe care le veţi deosebi imediat de ale noastre: rupe ramurile şi ierburile cînd umblă. Iar când te apropii de locul unde a stat el, îi simţi mirosul de găină udă care mai rămâne-n urma lui. Şi mai spun unii că toubobul răspândeşte un fel de nelinişte pe care o poţi simţi de departe. Iar dacă o adulmeci, să rămâi nemişcat, căci el se află cu siguranţă pe undeva prin apropiere.

- Dar nu-i de ajuns să simţi urma toubobului, urmă după o vreme Omoro. Mulţi dintre ai noştri îl slujesc. Sunt trădători făţarnici şi, dacă nu-i ştii, n-ai cum să-ţi dai seama. Aşa că atunci când vă aflaţi în savană, să nu vă încredeţi în nici un om pe care nu-l cunoaşteţi dinainte.

Kunta şi Lamin înlemniseră de frică.

- Grozăvia acestor lucruri nu poate încape în vorbe, le mai spuse tatăl. Trebuie să ştiţi şi voi ceea ce eu şi unchii voştri am

văzut că se întâmplă cu cei ce sunt răpiţi. E mare deosebire între sclavii noştri şi aceia pe care îi robeşte toubobul.

Le mai povesti apoi cum cei răpiţi erau legaţi cu lanţuri şi închişi în ţarcuri de bambus,' înşirate de-a lungul ţărmului şi păzite cu străşnicie. Când bărcile aduceau vreun toubob mai însemnat din corăbiile cele mari, negrii răpiţi erau târâţi din ţarcuri afară, pe nisip.

- Erau raşi pe cap şi unşi pe tot corpul cu unsoare, de luceau. La început îi puneau să se ghemuiască şi să sară de colo-colo. Iar după ce toubobul se plictisea de treaba asta, poruncea să li se deschidă cu forţa gura ca să le vadă şi dinţii.

Deodată, Omoro îl împunse cu iuţeală pe Kunta sub pântece, de Kunta sări cât colo. Atunci Omoro îi spuse:

- Bărbaţilor, dar şi femeilor, le erau cercetate până şi părţile cele mai ruşinoase.

Apoi toubobul îi punea din nou să se ghemuiască şi-i însemna cu fierul înroşit în foc pe spinare şi pe umeri. După aceea, oamenii erau târâţi zbătându-se la corăbiile cele mari.

- Eu şi cu fraţii mei am văzut o mulţime de oameni zvârcolindu-se la pământ, scurmându-l cu dinţii şi cu degetele ca şi cum ar fi vrut să cuprindă ţărâna de acasă într-o ultimă îmbrăţişare; unii se luptau până şi în canoe, deşi erau biciuiţi şi loviţi cu ciomege, şi chiar se aruncau în apă printre peşti lungi şi lacomi, cu spinări cenuşii, pântece albe şi guri larg căscate cu dinţi secerători, ce înroşeau apa cu sângele celor căzuţi.

Kunta şi Lamin se vârâseră unul în altul, cu mâinile încleştate.

- Mai bine să ştiţi toate acestea de pe acum, decât să fim vreodată nevoiţi, eu şi cu mama voastră, să tăiem cocoşul cel negru pentru voi, le spuse Omoro privindu-i cu înţeles. Ştiţi ce înseamnă asta, nu?

Kunta abia putu da din cap şi rosti cu greu:

- Când dispare cineva, nu-i aşa, tată?

De multe ori văzuse el familii întregi înălţând rugi disperate lui Allah, ghemuiţi în jurul cocoşului alb ce-şi zbătea aripile sângerând, cu beregata tăiată.

- Aşa-i, spuse Omoro. Dacă cocoşul cel alb moare căzând în cioc, mai e speranţă ca cel dispărut să se întoarcă, dar dacă rămâne pe spate, atunci nu mai e nici o nădejde, şi-ntregul sat îl boceşte împreună cu familia, înălţând rugi lui Allah.

- Fa, se auzi vocea lui Lamin, sugrumată de teamă, făcându-l pe Kunta să tresară, dar unde-i duc corăbiile cele mari pe cei răpiţi?

- Bătrânii spun că la Jong Sang Doo, îi răspunse Omoro, un ţinut în care sclavii sunt vânduţi unor uriaşi mâncători de oameni, numiţi toubabo Koomi, care-i şi înfulecă. Dar nimeni nu poate şti nimic mai mult despre asta.

CAPITOLUL 17

Lamin fu atât de îngrozit de povestea tatălui cu răpirea sclavilor şi cu căpcăunii, încât în noaptea aceea visă urât şi-l trezi pe Kunta de câteva ori. Aşa că a doua zi, când se întoarse de la păscutul caprelor, se hotărî să-i abată gândul fratelui mai mic, povestindu-i despre faima unchilor lor.

- Fraţii tatălui nostru sunt şi ei fiii lui Kairaba Kunta Kinte, ai cărui nume îl port eu, începu mândru Kunta, dar ei au fost născuţi de Sireng, prima nevastă a bunicului nostru, care a murit înainte ca el să se însoare cu bunica noastră Yaisa.

Şi-n timp ce vorbea, Kunta aşeza în ţărână câte un beţişor pentru fiecare nume din familia Kinte. Dar îşi dădu seama că Lamin tot nu pricepea. Atunci, oftând, începu să-i povestească isprăvile unchilor Saloum şi Janneh, ce-l uimiseră şi pe el ori de câte ori le auzise de la tatăl său.

-Atât de mare este dragostea lor de drumeţie că nu s-au însurat niciodată, începu Kunta. Ani de-a rândul călătoresc sub razele încinse ale soarelui şi dorm sub cerul înstelat. Tata spune că ei au fost până şi acolo unde soarele pârjoleşte nisipuri nesfârşite, într-un tărâm fără nici un strop de ploaie; ba în alte locuri dăduseră peste nişte copaci uriaşi şi peste păduri în care ziua la amiazi era la fel de beznă ca şi noaptea.

Oamenii din acele locuri nu erau mai răsăriţi la trup decât Lamin şi umblau goi puşcă, tot ca el, chiar dacă erau oameni în toată firea. Ei erau însă în stare să ucidă elefanţi uriaşi doar cu nişte săgeţi micuţe, otrăvite. Apoi, pe meleagurile uriaşilor, Janneh şi Saloum văzuseră războinici ce-şi azvârleau suliţele de două ori mai departe decât ar fi putut cel mai îndemânatic mandinka, şi dansatori ce săreau mai sus decât propriile lor

capete, deşi erau cu şase palme mai înalţi decât cel mai voinic bărbat din Juffure.

Şi astfel în fiecare seară înainte de culcare, cu ochii larg deschişi, Lamin îl urmărea pe Kunta reîntrupând povestea lui preferată, sărind de colo-colo, secerând aerul cu o sabie închipuită, năpustindu-se asupra lui Lamin, de parcă el ar fi fost unul dintre tâlharii cu care unchii lor şi alţii ce-i însoţeau se înfruntau în lungile lor drumeţii spre măreaţa cetate a negrilor din Zimbabwe, unde duceau încărcături grele de colţi de elefant, pietre nestemate şi aur.

De multe ori chiar Kunta visa că era şi el cu unchii lor' în acele ţinuturi nemaipomenite, că stătea şi el de vorbă cu oamenii care aveau o înfăţişare şi o viaţă atât de diferite de a celor din tribul mandinka.

Peste câteva zile, întâmplarea făcu ca numele celor doi să fie auzite într-o împrejurare atât de emoţionantă că Kunta cu greu îşi păstră cumpătul. Era o după-amiază fierbinte şi domoală şi aproape toţi sătenii şedeau în pragul colibelor lor, ori la umbra baobabului, când deodată a izbucnit bătaia ascuţită a tobelor din satul vecin. Kunta şi Lamin şi-au ciulit urechile, asemeni celor mari, să poată desluşi ce spuneau tobele. Când auzi numele tatălui său, Lamin scoase un strigăt. Era prea mic să priceapă ce spuneau tobele, aşa că până la urmă Kunta îi şopti despre ce era vorba: Janneh şi Saloum Kinte întemeiau un sat nou, cale de cinci zile de mers spre soare-răsare. Şi-I pofteau pe fratele lor Omoro la ceremonia binecuvântării satului, la vremea când luna nouă va răsări a doua oară.

Tobele vestitoare încetară; Lamin îl copleşi din nou cu întrebările:

-Aceia sunt cu adevărat unchii noştri? Dar vatra aceea unde se află? O să se ducă şi tata acolo?

Kunta n-apucă să-i mai răspundă, ci o luă la fugă străbătând satul spre coliba lui jaliba.

Acolo lumea se şi adunase; apăru şi Omoro, urmat de Binta. Sub privirile tuturor, Omoro îi spuse iute lui jaliba ceva şi-i dădu un dar. Toba vestitoare era aşezată lângă foc, ca să i se încingă pielea de capră cât mai tare, să poată fi întinsă bine. Şi nu după mult timp, sub ochii tuturor, mâinile lui jaliba începură să bată ritmic pe tobă răspunsul lui Omoro cum că, după voia şi cu ajutorul lui Allah, va sosi în satul cel nou al fraţilor lui înainte ca

luna nouă să răsară a doua oară. în zilele ce urmară, Omoro nu se putu mişca nicăieri fără ca ceilalţi săteni să nu se îngrămădească să-l felicite şi să binecuvânteze noua aşezare, ce va rămâne de-a pururi întemeiată de clanul Kinte.

Nu mai rămăseseră decât câteva zile până la plecarea lui Omoro, t;ând lui Kunta îi trecu prin minte un gând la care aproape nici nu îndrăznea să cugete. Oare nu s-ar putea cumva ca taică-său să încuviinţeze să meargă şi el? Kunta nu se mai putea gândi la nimic altceva. Băgând de seamă că era mai tăcut ca de obicei, băieţii cu care păzea caprele, şi chiar Sitafa, îl lăsară în pace. Până şi cu fratele lui, care-l sorbea din ochi, deveni atât de arţăgos că, jignit şi uimit, Lamin se ţinea cât mai departe de el. Kunta nu se mai putea stăpâni. Ştia că din când în când se mai întâmpla ca vreun băiat mai norocos să fie luat într-o călătorie de tatăl său, ori de vreun unchi sau frate mai mare. Dar mai ştia de asemeni că nici unul dintre aceşti băieţi nu avea numai opt anotimpuri ploioase ca el - doar să se fi întâmplat să fie orfan şi atunci, după datinile strămoşilor, pornea în călătorie pe urmele bărbatului care-l creştea, iar acesta nu şovăia să împartă tot ce avea cu el, chiar dacă drumul ar fi durat luni întregi, cu condiţia ca băiatul să meargă la numai doi paşi în urma lui, să facă exact ce i se spunea, să nu se plângă niciodată şi să nu rostească nici o vorbă neîntrebat.

Kunta se purta în aşa fel încât nimeni, şi mai ales maică-sa, să nu bănuie ce visa el. Era sigur că Binta nu numai că nu s-ar fi învoit să-l lase, dar poate nu-i va mai îngădui să pomenească de asta vreodată, ceea ce ar fi însemnat că Omoro n-ar fi avut cum să afle cât de mult spera Kunta să-l ia şi pe el. Aşa că singura nădejde rămânea să-l roage chiar pe taică-său, dacă ar putea cumva să-l găsească vreodată singur.

Doar trei zile îi mai despărţeau de plecare şi-ntr-o dimineaţă, când îşi aduna caprele să pornească la păscut, Kunta îl zări pe taică-său ieşind din caliba Bintei. Cu iuţeala fulgerului îşi mână caprele mai departe, începând să dea ocol încoace şi-ncolo, parcă fără nici o ţintă, până când Omoro se îndepărtă îndeajuns ca să iasă de sub privirile Bintei. Apoi, spre a nu pierde o astfel de ocazie, Kunta o luă la goană şi, cu răsuflarea tăiată şi ochii rugători, nu se mai opri decât înaintea tatălui, care tresări uimit. înghiţind îh sec, Kunta nu-şi mai putea aminti nici o vorbă din ce avea să-i spună.

Omoro îşi privi fiul îndelung şi-ntr-un sfârşit grăi:

- Tocmai asta i-am spus şi eu mamei. Apoi îşi văzu de drum.

Lui Kunta îi trebui câtva timp ca să priceapă ce vrusese să spună taică-său.

- Oyee! răcni el, fără să-şi dea seama ce face.

Se aruncă ia pământ, sărind apoi ca broasca în aer, şi numai după aceea o rupse la fugă înapoi la capre şi le mână în goană spre păşune.

Când îşi reveni şi fu în stare să le spună şi celorlalţi băieţi ce se întâmplase, aceştia îl pizmuiră atât de tare, că o porniră care încotro. Dar până la prânz abia putură rezista să nu împărtăşească alături de el emoţia unei astfel de întâmplări minunate.

Spre seară, Kunta goni fericit către casă, năvălind în coliba mamei; acolo însă Binta îl înşfacă fără să rostească vreo vorbă şi-i arse câteva scatoalce zdravene, iar Kunta o rupse la fugă, neîndrăznind să întrebe cu ce greşise. Apoi fu la fel de uimit să vadă că Binta îşi schimbă dintr-o dată felul de a se purta cu Omoro, mai ales că unei femei nu-i era îngăduit să se răţoiască la un bărbat. Dar ea, chiar când Omoro se afla în preajmă şi putea s-o audă, striga în gura mare că nici nu se gândeşte să-şi lase băiatul să umble în savană tocmai acum, când tobele de prin toate satele vesteau mereu despre tot mai mulţi dispăruţi. Iar când pregătea cuşcuşul de dimineaţă, izbea în piuă cu atâta furie, de parcă ar fi bătut toba cea mare.

A doua zi, pe când Kunta nu ştia cum s-o zbughească mai iute din colibă ca să nu fie pocnit din nou, Binta îi porunci lui Lamin să mai rămână şi se apucă să-l strângă în braţe, să-l sărute şi să-l mângâie cum nu mai făcuse de când era prunc de ţâţă. Kunta desluşi stânjeneala din ochii fratelui, dar nici unul din ei nu putea face nimic.

După ce ieşi din colibă, toţi sătenii care-l întâlneau îl felicitau pentru cinstea de a fi cel mai tânăr băiat din Juffure care să fi călătorit vreodată alături de oamenii mari. Iar Kunta mulţumea sfios, dovedjndu-şi astfel buna creştere; dar de îndată ce ajunse la păşune, începu să se umfle în pene, aşezându-şi pe cap o legătură mult prea mare de vreascuri, ca să le arate băieţilor ce uşor o poate duce şi ce bine îşi va purta el bocceaua când va trece mândru în urma tatălui său, pe lângă copacul călătorilor.

înainte de plecare, îndreptându-se grăbit spre casă, simţi un imbold ciudat de a merge s-o vadă pe bătrâna Nyo Boto. După ce-şi închise caprele în ţarc, fugi cât putu mai iute din coliba Bintei şi merse de se ghemui în pragul colibei lui Nyo Boto. Curând se ivi şi bătrâna.

- Eram sigură c-ai să vii, îi spuse ea, poftindu-l înăuntru.

Un timp, şezură amândoi tăcuţi, ca de fiecare dată când Kunta mergea s-o vadă singur. Era un simţământ ce-i plăcea tare mult şi îl aştepta mereu cu nerăbdare. Şi, deşi el era tare mic, iar ea tare bătrână, totuşi se simţeau foarte apropiaţi, aşa cum şedeau acolo, în coliba întunecoasă, fiecare gândindu-se la ale lui.

- Trebuie să-ţi dau ceva, îi spuse într-un târziu Nyo Boto.

Şi îndreptându-se spre săculeţul înnegrit de piele tăbăcită de bivol ce atârna la capul patului, scoase din el o amuletă saphie, de felul celor ce se poartă pe braţ, deasupra cotului.

- Bunicul tău a binecuvântat această amuletă când tatăl tău s-a dus la ritualurile de iniţiere, îi spuse ea. L-a mai binecuvântat şi pentru iniţierea primului născut al lui Omoro, pentru tine, adică. Bunica ta, Yaisa, mi l-a lăsat mie să ţi-l dau atunci când îţi vei începe iniţierea. Iar adevăratul început este această călătorie cu tatăl tău.

Kunta o privi cu mult drag pe bătrână, dar nu-i veni în minte nici o vorbă cu care să-i arate cât de mult îl va face amuleta să o simtă alături de el, oricât de departe s-ar duce.

A doua zi, dimineaţa, întors de la moschee, Omoro aşteptă nerăbdător ca Binta să sfârşească de strâns bocceaua lui Kunta. Prea emoţionat să fi putut închide ochii, Kunta o auzise pe maică-sa plângând înăbuşit toată noaptea. Apoi îl cuprinsese dintr-o dată în braţe, aşa de strâns că-i putea simţi trupul tremurând, şi atunci, mai mult ca oricând în viaţa lui, putu să-şi dea seama cât de mujtîl iubea mama lui.'

împreună cu Sitafa, prietenul lui, Kunta repetase cu multă grijă ritualul pe care el şi tatăl lui trebuiau să-l împlinească acum: Omoro, iar mai apoi Kunta, făcură doi paşi pe pământul din faţa colibei. Apoi, oprindu-se, se aplecară adunând ţărâna de pe urmele lăsate pe pământ,

punând-o cu grijă în săculeţele de vânătoare, astfel ca picioarele lor să-i poarte negreşit înapoi în locul acela.

Binta îi privea plângând, din pragul colibei, strângându-l pe Lamin lângă pântecele ei, Kunta dădu să-şi întoarcă privirile, să-i'mai zărească o dată, dar văzând că taică-său nici nu se gândeşte să facă aşa ceva, îşi aţinti ochii drept înainte, văzându-şi de drum, căci îşi aduse aminte că unui bărbat nu-i şade bine să-şi dea în vileag simţămintele. Pe când străbăteau satul, oamenii pe lângă care treceau li se adresau prieteneşte, iar Kunta le făcea semne cu mâna băieţilor din cel de-al doilea kafo, care porniseră în ziua aceea mai târziu cu caprele la păscut, ca să-l vadă plecând. El ştia că n-or să se supere că nu le răspundea la urările lor de drum bun, căci de-acum înainte îi era oprită rostirea oricărei vorbe. Când ajunseră la copacul drumeţilor, se opriră, iar Omoro atârnă două panglici înguste de pânză alături de alte sute de panglici zdrenţuite de ploi, ce atârnau pe ramurile mai joase, fiecare reprezentând ruga oricărui drumeţ pentru binecuvântarea călătoriei sale.

Lui Kunta nu-i venea să creadă c-a pornit-o cu adevărat. Pentru prima dată în viaţă va dormi o noapte departe de coliba mamei, pentru prima dată se depărta de porţile satului mai mult decât colindase el, alergând după vreo capră rătăcită, pentru prima dată... va face o mulţime de alte isprăvi. Şi-n timp ce Kunta frământa-n minte astfel de gânduri, Omoro se şi întorsese şi, fără să rostească vreo vorbă sau să arunce o privire înapoi, o porni iute pe poteca dinspre pădure. Kunta o luă la goană după el, cât pe ce să-şi scape bocceaua de pe creştet.

CAPITOLUL 18

Kunta fu nevoit să alerge ca să poată păstra distanţa cuvenită, de doi paşi, între el şi Omoro. Văzuse că pentru fiecare pas mare şi cumpănit al tatălui, el făcea aproape

doi paşi iuţi şi mărunţi. După vreo oră de încercări, entuziasmul îi slăbise la fel de mult ca şi ritmul paşilor. Bocceaua de pe cap începu să se îngreuieze din ce în ce mai mult, şi un gând cumplit îi trecu prin minte: dacă s-ar întâmpla să obosească aşa de tare şi să nu poată ţine pasul? Făcu atunci un jurământ cumplit să meargă până o cădea, mai degrabă, jos în drum, decât să piardă pasul.

Ici şi colo se iveau pe potecă porci sălbatici ce se năpusteau grohăind în tufişuri, potârnichi ce ţâşneau în zbor, ori iepuri ce-o

luau la fugă-n ascunzişuri. Dar, hotărât să ţină pasul, Kunta n-ar fi luat în seamă nici măcar un elefant. După un timp, începură să-l doară muşchii picioarelor; sudoarea îi şiroia pe creştet şi pe faţă, iar bocceaua începu să-i alunece, aşa că fu nevoit să meargă ţinând-o cu amândouă mâinile.

într-un târziu, Kunta zări în depărtare copacul drumeţilor de la marginea unei aşezări şi se întrebă ce cătun o fi. Era sigur că dacă taică-său i-ar fi spus numele, el l-ar fi ştiut, dar de când plecaseră din Juffure, Omoro nu rostise nici o vorbă şi nici nu-şi aruncase privirile înapoi. Câteva clipe mai târziu, Kunta văzu cum câţiva prunci golaşi din primul kafo dau năvală să-i întâmpine, aşa cum făcuse şi el de atâtea ori. Aceştia le făceau semne cu mâna, strigându-i de departe, iar când se apropiară, Kunta văzu cum se holbară de uimire să vadă un băiat atât de mic călătorind cu tatăl lui.

- încotro vă duceţi? Dânsul este tatăl tău? Sunteţi şi voi din tribul mandinka? Din ce sat veniţi?

Oricât de istovit ar fi fost, Kunta se simţea om mare şi tare mândru, aşa că nu-i luă în seamă, la fel ca şi taică-său.

în dreptul oricărui copac al drumeţilor, poteca se despărţea în două, o parte mergând spre sat, iar cealaltă ocolind'u-l, aşa că cel ce nu avea treabă în sat putea să meargă mai departe fără să fie socotit necuviincios. Cum Omoro şi Kunta o apucară pe poteca ce ocolea satul, copiii începură să ţipe nemulţumiţi; sătenii adunaţi în jurul baobabului le aruncară doar o privire, căci toţi erau captivaţi de un griot ce proslăvea cât îl ţinea gura măreţia tribului mandinka. Kunta se mângâie cu gândul că, la ceremonia binecuvântării noului sat al unchilor lui, vor fi o mulţime de grioţi, cântăreţi şi muzicanţi.

Sudoarea începu să-i intre în ochi, usturându-l şi făcându-l să clipească. De când o porniseră, soarele nu străbătuse decât jumătate din bolta cerului, dar pe el picioarele-l dureau atât de tare şi bocceaua i se făcuse atât de grea, încât îi dădu prin minte că n-o să mai fie în stare să meargă mai departe. îl şi cuprinsese teama, când Omoro se opri dintr-o dată şi-şi zvârli bocceaua la pământ, lângă un iaz limpede de la marginea potecii. Kunta rămase o clipă nemişcat, străduindu-se să se mai ţină pe picioarele ce-i tremurau. încercă să-şi apuce bocceaua ca s-o dea jos, dar o scăpă din mâini şi ea căzu bufnind la pământ. înlemni ştiind că taică-său îl auzise, dar Omoro

îngenunchease sorbind apa din izvor, de parcă fiu-său nici n-ar fi fost acolo.

Kunta nici nu-şi dăduse seama cât îi era de sete. Se-ndreptă poticnindu-se spre buza apei şi dădu să îngenuncheze ca să bea, dar picioarele refuzară să se îndoaie. Degeaba mai încercă încă o dată, aşa că se întinse pe burtă şi, sprijinindu-se pe coate, reuşi să ajungă cu gura la apă.

- Stai un pic!

Kunta rămase uimit, pentru că de când plecaseră din Juffure, taică-său îi vorbea pentru prima dată.

- înghite numai un pic, aşteaptă, şi după aia soarbe din nou.

Kunta se mânie pe taică-său. Vru, totuşi, să-i spună că aşa o să facă, dar nu putu rosti o vorbă. Sorbi puţină apă rece şi apoi o înghiţi. Şi-n timp ce aştepta, simţi că-l apucă leşinul. După ce mai sorbi încă un strop, se ridică să se odihnească lângă iaz. Atunci se gândi că şi ritualul de iniţiere trebuie să fie tot cam aşa. Şi apoi, cum şedea în capul oaselor, se lăsă pe-o parte şi adormi.

Când sări din somn - oare cât timp trecuse? - Omoro nu era nicăieri. Se ridică şi văzu bocceaua cea mare sub un copac; deci taică-său nu plecase prea departe. Dădu să se uite-mprejur şi abia atunci simţi cum îl dor toate oasele. Se scutură puţin şi se întinse. îl dureau toţi muşchii, dar se simţea ceva mai bine decât înainte, îngenunche să mai ia câteva înghiţituri de apă şi, pe oglinda liniştită a iazului, Kunta îşi văzu chipul - mic şi negru, cu ochi mari şi gura largă. Mai întâi îşi zâmbi, apoi se strâmbă. îl umflă râsul, dar când îşi aruncă ochii în sus, îl văzu pe Omoro lângă el. Kunta ţâşni în picioare stânjenit, dar taică-său părea că se gândeşte la altceva.

Se aşezară tăcuţi la umbra unui copac, şi-n timp ce maimuţele şi papagalii ţipau ascuţit pe deasupra capetelor lor, mâncară pâine din boccele şi patru porumbei sălbatici pe care Omoro îi omorâse cu săgeata şi-i fripsese cât dormise Kunta. în timp ce se înfrupta, Kunta îşi făgădui în sinea lui să-i arate lui taică-său cu primul prilej cu câtă îndemânare putea şi el să vâneze şi să frigă păsările, aşa cum făcea la păscut, cu băieţii de seama lui.

Când terminară de mâncat, soarele străbătuse trei sferturi din bolta cerească, aşa că nu mai era prea cald când îşi

înnodară boccelele şi le cumpăniră pe cap, aşternându-se din nou la drum.

- Cale de o zi de mers pe jos de aici, vine toubobul cu corăbiile sale, îi spuse Omoro după ce merseră o bucată bună. Acum e ziuă şi putem vedea, dar oricum, trebuie să ne ferim de tufişurile şi ierburile înalte, din care niciodată nu poţi şti ce se poate ivi.

Omoro îşi pipăi cuţitul, arcul şi săgeţile.

- Diseară va trebui să înnoptăm într-un sat. Aflându-se cu tatăl său, Kunta n-avea de ce se teme,

dat tot îl străbătu un fior de groază, căci toată viaţa lui auzise tobele şi lumea vestind de oameni dispăruţi sau răpiţi. Pe când mergeau mai departe, ceva mai iute de data aceasta, Kunta văzu în potecă o balegă de hienă. La trecerea lor, o turmă de antilope se opriră din păscut la marginea potecii şi rămaseră împietrite până când ei se pierdură din vedere.

-Elefanţii!îi spuse Omoro ceva mai departe, iar Kunta văzu tufişurile din jur călcate în picioare, arbuştii jupuiţi de coajă şi desfrunziţi şi câţiva copaci smulşi din rădăcini.

Cum elefanţii nu păşteau niciodată în apropierea latelor ori a oamenilor, Kunta văzuse doar câţiva de când e ştia el, şi pe aceia doar de la mare depărtare.

Şi cum înaintau ei pe cărarea ce părea că nu mai are :apăt, lui Kunta îi trecu prin minte că picioarele oamenilor asă urme ce se bătătoresc în poteci, tot aşa cum ăienjenii urzesc firele lungi şi subţiri pe care umblă. Se ntrebă apoi dacă Allah predestina întâmplările gâzelor şi nimalelor, aşa cum făcea cu oamenii; şi se minună cum e nu se mai gândise la asta până atunci. Tare ar mai fi vrut să-l întrebe pe Omoro, acolo pe loc. Era şi mai uimit că nici Lamin nu-l întrebase despre aşa ceva, căci fratele său îl copleşise cu întrebări despre lucruri mult mai mici decât gâzele. Ehei, multe o să mai aibă de povestit fratelui său când o să se întoarcă-n sat - şi luni întregi o să aibă ce le spune băieţilor cu care mergea la păscut, departe, în savană.

De la o vreme i se păru că el şi Omoro pătrunseseră într-un ţinut diferit de cel în care trăiau ei. Soarele-n asfinţit poleia ierburi mai dese decât văzuse el vreodată, iar printre copacii pe care-i ştia el prea bine, zări şi pâlcuri mari de palmieri şi cactuşi. Şi în afară de muştele pişcătoare, singurele zburătoare pe care le văzu în locul frumoşilor papagali şi al altor păsări ce cântau şi

ţopăiau în jurul lor, fură şoimi ce dădeau târcoale în căutarea prăzii şi vulturi ochind stârvurile.

Globul portocaliu al soarelui se apropia de asfinţit când Omoro şi Kunta văzură un fum gros ridicându-se dintr-un sat ce se întindea înaintea lor. Dar când se apropiară de copacul drumeţilor, până şi Kunta putu să-şi dea seama că acolo lucrurile nu mergeau cum trebuie. Doar câteva panglici de rugăciune atârnau în ramurile copacului, dovadă că foarte puţini din cei ce trăiau în acel sat au plecat vreodată de acolo şi că cei mai mulţi călători din alte sate au luat-o pe poteca ce dădea ocol. Şi, din păcate, nici un prunc nu dădu fuga să-i întâmpine.

Trecând pe lângă baobabul din mijlocul satului, Kunta văzu că era pe jumătate ars. Mai mult de jumătate din colibe erau goale, iar bătăturile se umpluseră de gunoaie; doar şobolanii mai mişunau de colo până colo şi câteva păsări zburătăceau în ţărână. Stând sprijiniţi sau zăcând în pragul colibelor, cei mai mulţi săteni erau fie bolnavi, fie bătrâni, iar singurii copii ai satului erau doar câţiva ţânci plângăcioşi. Kunta nu văzu nici un copil de seama lui şi nici măcar vreun bărbat de seama lui Omoro.

Fură întâmpinaţi de câţiva bătrâni zbârciţi şi fără vlagă. Izbind cu bastonul'în pământ, cel mai vârstnic dintre ei îi porunci unei bătrâne ştirbe să aducă oaspeţilor apă şi cuşcuş; poate că bătrâna era sclavă, cugeta Kunta. Apoi, luându-şi unul altuia vorba din gură, începură să povestească ce se întâmplase în satul lor. într-o noapte, negustorii de sclavi furaseră ori uciseseră toţi oamenii mai tineri, „de la cei cât tine până la cei de seama ta", le spuse un bătrân arătându-l pe Omoro, iar apoi, pe Kunta. „Pe noi, bătrânii, ne-au lăsat în pace şi-am fugit în codru."

Până şi-au putut lua ei inima în dinţi să se întoarcă, satul lor părăsit începuse să se parăginească. Nu adunaseră încă recolta, aşa că nu prea aveau nici de-ale gurii, dar nici vlagă.

- Fără tineri, o să pierim cu toţii, adăugă un alt bătrân. După ce-i ascultă cu băgare de seamă, Omoro

cuvântă şi el răspicat:

- Cale de patru zile de aici se află satul fraţilor mei, unde veti fi bineveniţi.

Începură cu toţii să-şi clatine capetele, iar cel mai în vârstă îi răspunse:

- Satul nostru e aici. în nici o altă fântână n-o să găsim apă mai dulce. Nici un alt copac n-o să aibă o umbră mai ăcoroasă. Şi nici o altă colibă n-o să aibă miresme de âncăruri atât de gustoase ca ale femeilor noastre. Apoi bătrânii îşi cerură iertare că nu mai au o colibă de aspeţi în care să-i poftească. Dar Omoro le răspunse că lui i feciorului său le place să doarmă sub cerul liber. Şi-n oaptea aceea, după ce îmbucară doar pâinea scoasă din boccelele lor, împărţind-o cu sătenii, Kunta rămase treaz un timp, întins pe ramurile verzi şi mlădioase, gândindu-se la tot ce auzise. Cum ar fi fost dacă s-ar fi întâmplat aşa ia Juffure, cu toţi ai lui ucişi ori răpiţi - şi Omoro, şi Binta, şi Lamin, şi el însuşi, cu baobabul ars şi bătăturile acoperite cu gunoaie. Kunta încercă să-şi abată gândul.

Apoi, dintr-o dată, auzi în întuneric ţipetele unei vietăţi din pădure, prinsă de vreo fiară sângeroasă, şi gândul fi zbură la oameni ce se năpustesc asupra oamenilor. Din depărtare, răzbătu lătratul hienei - în fiece noapte din viaţa lui, în orice anotimp ar fi fost - ploios, secetos, în timpul foametei ori ai recoltei - auzise mereu, de undeva, lătratul hienei, iar în noaptea aceea, pe când dădea să adoarmă, strigătul ei atât de cunoscut îi păru aproape mângâietor.

CAPITOLUL 19

In zori, Kunta se trezi, sărind drept în picioare. Lângă culcuşul lui se afla o bătrână tare ciudată ce-î întrebă cu voce spartă şi mânioasă ce s-a ales din merindele după care îi trimisese cu două luni în urmă. Omoro îi răspunse cu blândeţe:

- Dac-am şti, ţi-am spune, măicuţă!

După ce se spălară şi mâncară, pe când se depărtau de sat, Kunta îşi aminti de o bătrână din Juffure, ce abia se ţinea pe picioare şi se vâra în faţa oricui, spunându-i fericită:

- Mâine soseşte fata mea.

Toţi ştiau că fiică-sa dispăruse cu multe anotimpuri ploioase în urmă, iar cocoşul alb murise pe spate, dar cei pe care-i oprea îi răspundeau blând:

- Da, măicuţă, mâine.

înainte ca soarele să se fi înălţat de două suliţe pe cer, văzură în faţa lor un om singuratic, înaintând spre ei pe cărare. Se mai întîlniseră ei şi-n alte zile cu vreo doi, trei călători; îşi

zâmbiseră şi se salutaseră, atâta tot - dar, cu cât se apropia, bătrânul acesta dădea semne că vrea să le vorbească. Arătând în direcţia de unde venise, le spuse:

- O să vă întâlniţi cu toubobul. Lui Kunta i se tăie răsuflarea.

- Are o mulţime de oameni care-i cară boccelele. Bătrânul le' mai povesti că toubobul îl văzuse şi-l

oprise, dar numai pentru că voia să ştie unde izvora râul.

- Iar eu i-am spus că începe în locul cel mai depărtat de acolo de unde se termină.

- Şi nu ţi-a făcut nimic rău? îl întrebă Omoro.

-A fost destul de prietenos, îi răspunse bătrânul, dar pisica mai întâi se joacă cu şoarecele.

- Asta-i adevărat, grăi Omoro.

Kunta ar fi vrut să-l mai întrebe pe taică-său despre toubobul acela neobişnuit, care venise să caute râuri şi nu oameni; dar Omoro îşi şi luase ziua bună de la bătrân şi o pornise pe potecă în jos, ca de obicei, fără a-şi întoarce măcar ochii înapoi să vadă dacă fiu-său mai era în spate. De data asta, Kunta nu se supără că nu se uitase, căci l-ar fi văzut alergând din răsputeri să-l prindă din urmă, ţinându-şi bocceaua pe creştet cu amândouă mâinile. Picioarele începuseră să-i sângereze, dar ştia că ar fi o dovadă de slăbiciune să ia în seamă atâta lucru, darămite să i-o mai spună şi tatălui său.

Din aceeaşi pricină, Kunta îşi înăbuşi frica mai târziu, când, după o cotitură, dădură peste o familie de lei - un leu uriaş, o leoaică frumoasă şi doi pui măricei - tolăniţi într-o pajişte, chiar lângă potecă. Leii, pentru Kunta, nu erau altceva decât nişte fiare de temut, care se strecoară pe furiş, sfârtecând orice capră pe care vreun băiat ar scăpa-o prea departe, ia păşune.

Omoro îşi încetini pasul şi, fără a-şi lua ochii de la lei, spuse încet, de parcă ar fi simţit că lui Kunta îi era teamă:

-în această parte a zilei nu atacă decât dacă sunt foarte înfometaţi, dar ăştia par sătui.

Totuşi, până când se depărta de ei, îşi ţinu o mână pe arc şi cealaltă pe tolba cu săgeţi. Kunta merse şi el mai departe cu răsuflarea tăiată, uitâ'ndu-se ţintă la leii care-i pândiră şi ei până nu se mai văzură.

S-ar mai fi gândit la ei sau la toubobul care bântuia pe undeva prin apropiere, dacă i-'ar fi dat pace durerea de picioare. Şi-n noaptea aceea, puţin i-ar fi păsat dacă pe locul de popas

ales de Omoro ar fi păscut şi douăzeci de lei. Nici n-a apucat să pună capul pe culcuşul de ramuri, că a şi adormit, iar în zori, când taică-său îl zgâlţâia să se trezească, i se păru că nu aţipise decât-câte va clipe. Şi, deşi se simţea ostenit de parcă n-ar fi închis ochii toată noaptea, îl urmări cu admiraţie făţişă pe taică-său cât de iute jupoaie, curăţă şi frige doi iepuri pe care-i prinsese în laţurile întinse de cu seară. Şi în timp ce se aşezase ghemuit şi se înfrupta din carnea gustoasă, socoti cât timp pierdea el şi ceilalţi băieţi ca să prindă şi să frigă vânatul şi se minuna când au putut tatăl lui şi ceilalţi bărbaţi să înveţe atâtea, căci se părea că ştiau orice despre tot ce era de ştiut.

A treia zi de drumeţie, îl dureau tălpile băşicate, picioarele, spatele şi ceafa; de fapt, întregul trup îi părea o rană, dar cum ştia că acesta-i începutul iniţierii într-ale bărbăţiei, ar fi fost ultimul băiat dintre cei de vârsta sa care să-şi arate durerea. Când, chiar înainte de prânz, calcă pe un spin, Kunta îşi muşcă cu bărbăţie buzele ca să nu ţipe, dar începu să şchiopăteze şl să rămână atât de mult în urma lui Omoro, încât acesta hotărî să-i îngăduie să se odihnească câteva clipe lângă cărare, în timp ce-şi luau prânzul. Apoi îi unse rana cu o alifie calmantă şi băiatul se simţi mai bine; dar imediat după ce porniră, rana începu să-l doară şi să sângereze. Nu după mult timp, rana se acoperi de praf, oprindu-i sângele, iar mersul neîntrerupt îi amorţi durerea, aşa că putu să ţină pasul. Kunta nu era prea sigur, dar i se părea că Omoro începuse să meargă ceva mai încet şi el. Iar când se opriră, pe seară, rana era umflată şi urâtă; la culcare, taică-său îi mai unse talpa cu alifie, aşa că dimineaţa arăta ceva mai bine.

A doua zi, pornind din nou la drum, Kunta băgă de seamă cu bucurie că ţinutul plin de mărăcini şi cactuşi prin care umblaseră până atunci lasă loc altuia plin de ierburi, asemănător celui din Juffure, dar cu mai mulţi copaci şi plante încărcate de flori, cu atâtea maimuţe gureşe şi păsări pestriţe cum nu mai văzuse niciodată.

Deşi la fiecare copac al drumeţilor Omoro o apuca pe poteca ce ocolea satele, pruncii din primul kafo le ieşeau întotdeauna în întâmpinare, povestindu-le ce se întâmplase mai de seamă în satul lor. într-unui din aceste sate, micii mesageri veniră în goană ţipând „MUMBO JUMBO! MUMBO JUMBO!" şi, socdtindu-şi datoria împlinită, o zbughiră înapoi pe porţile satului. Cărarea nu ocolea satul prea tare, aşa că Omoro şi

Kunta îi putură vedea pe sătenii adunaţi în jurul unui om mascat şi costumat, izbind cu o frânghie spinarea dezgolită a unei femei care, ţinută strâns de altele, ţipa ca din gură de şarpe. La fiecare nouă lovitură a frânghiei, toate femeile scoteau strigăte ascuţite. Din cele ce aflase de la ortacii săi păstori, Kunta ştia că un bărbat, sâcâit peste măsură de o nevastă cicălitoare şi arţăgoasă, putea merge în ta<nă în alt sat să tocmească un MUMBO JUMBO, care să vină în satul lui s-o sperie pe femeie, scoţând din ascunziş strigăte cumplite şi chiar să i se înfăţişeze şi, în văzul tuturor, să-i bage minţile în cap, după care, pentru o vreme, ca prin minune, toate nevestele satului se potoleau.

La un alt copac al călătorilor, nu le ieşi însă nimeni în întâmpinare. De fapt nu se vedea nici ţipenie de om, satul era pustiu şi sporovăială păsărilor şi a maimuţelor erau singurele zgomote ce se auzeau. Kunta se întrebă dacă negustorii de sclavi trecuseră şi pe acolo, dar degeaba aşteptă ca Omoro să-l lămurească. O făcură însă copiii vorbăreţi din satul următor. Arătând în direcţia aşezării aceleia, le povestiră că mai marele satului făcea tot felul de lucruri ce nu erau pe voia sătenilor, până când, într-o noapte, pe când dormea, oamenii luându-şi toată averea fugiseră cu toţii pe la casele rudelor şi prietenilor din alte sate, lăsându-l în urmă ca pe un „păstor fără turmă", care alerga acum încoace şi-ncolo, jurându-se să se poarte cum se cuvine dacă oamenii se vor îndura să vină înapoi.

Cum se înnoptase, Omoro hotărî să poposească în satul acesta; sub baobab găsiră întreaga suflare a satului, depanând şi răstălmăcind nemaipomenita întâmplare. Mulţi erau siguri că vecinii lor se vor întoarce peste câteva zile, după ce-l vor învăţa minte pe şeful lor cel trufaş. în timp ce Kunta îşi înfuleca tocana de arahide şi orezul fierbinte, Omoro merse la jaliba şi tocmi un mesaj către fraţii iui. îi vestea că va sosi împreună cu fiul lui cel mai mare, a doua zi la asfinţit.

De câte ori nu visase Kunta să-şi audă numele răspândit de tobe în tot ţinutul, şi acum, iată că visul i se împlinise. Iar mai târziu, întinzându-se ostenit pe patul de bambus din coliba oaspeţilor, Kunta se gândi la toţi ceilalţi jaliba, aplecaţi peste tobe, făcându-i numele să' răsune din sat în sat, până la noua aşezare a lui Janneh şi Saloum.

înştiinţaţi de tobe, la fiecare copac ai călătorilor le ieşiră în întâmpinare nu numai copii goi puşcă, ci şi mai vârstnicii satului,

cu muzicanţi. Iar Omoro nu putea refuza rugămintea bătrânilor de a face cinste satului, oprindu-se măcar pentru un scurt popas. Pe când cei doi Kinte se răcoreau în coliba oaspeţilor, ca mai apoi să se aşeze la umbra baobabului să guste din mâncarea şi băutura oferite, sătenii se adunau curioşi să audă răspunsurile lui Omoro la întrebările lor, iar copiii din primul, al doilea şi al treilea kafo se îngrămădeau în jurul lui Kunta.

Şi-n timp ce, amuţiţi de uimire, cei din primul kafo nu îndrăzneau decât să-i arunce priviri pline de admiraţie, cei de seama lui Kunta şi chiar mai mari, roşi de invidie, îi puneau întrebări cuviincioase despre satul lui şi despre cel spre care se îndrepta. Iar el le răspundea serios, încercând să arate aceeaşi demnitate ca şi tatăl lui. Iar atunci când plecau din sat, era convins că sătenii înţeleseseră că au văzut un tânăr ce-şi petrecuse mult timp călătorind alături de tatăl lui pe drumurile nesfârşite ale Gambiei.

CAPITOLUL 20

Atât de mult zăboviseră în ultimul sat, că trebuia să iuţească mult pasul ca să poată ajunge până-n asfinţit, după cum Omoro le făgăduise fraţilor săi. Deşi sudoarea-i curgea şiroaie şi-l dureau picioarele, Kunta îşi cumpănea bocceaua mai uşor pe creştet şi simţea şi mai multă forţă ţâşnindu-i în vine cu fiecare răsunet de tobă, ce vestea sosirea în satul spre care se îndreptau, a grioţilor, jalibilor, cuvioşilor bătrâni şi altor oameni de vază din aşezări îndepărtate ca PISANIA, KARANTABA, KOOTACUNDA şi JONKAKONDA, de care Kunta nici nu auzise vreodată. Venise şi un griot din regatul WOOLI, mai spuneau tobele, şi chiar un prinţ, trimis al tatălui său, regele din BARRA. în timp ce tălpile sale crăpate păşeau repede pe poteca fierbinte şi prăfuită, Kunta se minuna cât de vestiţi şi faimoşi erau unchii săi. Şi-n curând o luă la fugă, nu numai să se poată ţine după Omoro, care mergea din ce în ce mai iute, dar şi pentru că ultimele câteva ceasuri i se păruseră nesfârşite.

Şi-n fine, tocmai când soarele înroşea dunga apusului, Kunta zări fumul înălţându-se dintr-un sat, nu prea departe. Rotocoalele largi de fum îi dădură lui Kunta de înţeles că se ardeau şi coji uscate de baobab ca să alunge ţânţarii, dovadă că satul avea oaspeţi de seamă. îi veni să chiuie de bucurie.

Curând auzi răpăitul ca de tunet al marii tobe de ceremonie tobalo, ce răsuna, după părerea lui Kunta, odată cu intrarea pe poarta satului a fiecărui oaspete. Printre bubuiturile ei, străbătea şi pulsaţia tobelor mai mici tan-tang, şi se auzeau strigătele dansatorilor. Cărarea coti şi, printre rotocoalele de fum, apăru satul. Sub un lăstăriş văzură un om care, de cum apărură ei, începu să-i arate cu degetul şi să le facă semne, de parcă ar fi fost pus acolo tocmai să aştepte un bărbat ce trebuia să apară cu un băiat. Omoro îi făcu şi el semne cu mâna, iar omul se aplecă peste tobă, dând de ştire tuturor: „Omoro Kinte şi fiul său!"

Kunta abia mai atingea pământul. Curând se ivi şi copacul drumeţilor, împodobit tot cu panglici de pânză, iar poteca fusese larg bătătorită - dovadă că satul era populat şi cunoscut. Sunetul tan-tang-urilor răsuna din ce în ce mai tare şi, dintr-o dată, înaintea tuturor se iviră dansatorii îmbrăcaţi în frunze şi scoarţă de copac, strigând, icnind, sărind, răsucindu-se», lovind pământul în timp ce ieşeau pe porţile satului în întâmpinarea oaspeţilor de seamă. Toba tobalo îşi trimise sunetele grave, în timp ce doi oameni străbăteau în fugă mulţimea. Omoro îşi zvârli brusc bocceaua la pământ, chiar în faţa lui Kunta, luând-o la goană spre ei. Fără să-şi dea seama, Kunta îşi trânti şi el bocceaua şi o luă la goană. Tatăl său îi îmbrăţişa pe cei doi, bătându-i pe spate.

- Nu cumva ăsta-i nepotul nostru?

Amândoi îl ridicară în braţe şi-l sărutară, în strigătele de bucurie ale mulţimii. Ceata numeroasă care-i întâmpinase îi cuprinse şi-i purtă prin tot satul, felicitându-i şi salutându-i, dar Kunta nu-i mai vedea decât pe unchii săi şi nu-i mai auzea decât pe ei. Semănau de bună seamă cu Omoro, dar băgă de seamă că erau ceva mai scunzi, mai laţi în spate şi mai vânjoşi decât tatăl lui. Unchiul Janneh, cel mai mare dintre ei, avea un fel de a privi cu ochii mijiţi, părând că scrutează mereu depărtarea, şi amândoi se mişcau cu iuţeala sălbăticiunilor. Vorbeau ceva mai iute decât Omoro şi-l copleşeau cu întrebări despre Juffure şi despre Binta.

într-un târziu, Saloum îl lovi pe Kunta uşurel cu pumnul pe creştet.

- Noi nu ne-am mai văzut de la botezul lui. Şi ia uită-te la el acum! Câte anotimpuri ploioase ai, Kunta?

- Opt, unchiule, răspunse el cuviincios.

- Mâine, poimâine or să te ia la ritualurile de iniţiere! De jur împrejurul gardului înalt de bambus ce înconjura

satul, puseseră grămezi de mărăcini uscaţi şi printre ei ţepuşe ascuţite, în care să se înţepe orice om sau animal, venit cu gând de prădăciune. Dar Kunta nici nu băga de seamă astfel de lucruri, după cum abia se uita la cei câţiva băieţi de vârsta lui. Iar când unchii săi îi purtară să vadă satul cel nou şi frumos, aproape că nu mai auzea papagalii cârâind şi maimuţele ţipând deasupra capetelor, ori lătratul câinilor woulo ce li se încurcau printre picioare. Saloum le arătă că fiecare colibă îşi avea curtea sa, iar cămările femeilor erau făcute chiar deasupra hornurilor, ca fumul să îndepărteze gândacii din orez, cuşcuş şi mei.

Kunta ameţise tot sucindu-şi capul încolo şi-ncoace să vadă, să miroasă sau să asculte una sau alta. ,Era încântat, dar şi zăpăcit auzind oamenii vorbind în atâtea graiuri mandinka, din care el nu pricepea decât uneori câte un cuvânt. Asemeni tuturor din tribul mandinka, în afară poate de cei învăţaţi cu arafangul, Kunta nu ştia aproape nimic despre graiurile celorlalte triburi, nici măcar ale celor mai apropiate. Dar stătuse destul pe lângă copacul drumeţilor, când era mic, ca să înveţe să-i deosebească după înfăţişare. Fulanii aveau chipurile lunguieţe, pletele mai lungi, buzele mai subţiri şi trăsăturile mai ascuţite, cu tâmplele brăzdate de tatuaje verticale; wolofii erau foarte negri şi retraşi; serahulii, mai deschişi la faţă şi mai mărunţi la trup. Cât despre cei din tribul joia, pe aceştia nu-i puteai confunda, cu trupurile lor tatuate peste tot şi cu chipurile părând veşnic fioroase.

în satul cel nou, Kunta recunoscu oameni din toate aceste triburi, dar mai văzu şi mulţi alţii necunoscuţi. Unii se tocmeau în gura mare cu negustorii ce-şi lăudau de zor marfa. Femeile mai în vârstă se ciorovăiau pentru piei vopsite, iar cele mai tinere se tocmeau pentru podoabe de cap făcute din sisal şi baobab. în jurul unuia ce striga: „Koia, luaţi cea mai bună kola roşie!" se adunase un grup dintre cei cărora nu le mai rămăseseră decât câţiva dinţi îngălbeniţi de mestecatul nucilor de kola.

Cu înghiontiri prieteneşti, Omoro fu prezentat unui şir nesfârşit de săteni şi unor oameni de seamă din locuri nemaiauzite, iar Kunta se minuna cât de repede şi limpede

vorbeau unchii lui în limbile acelea necunoscute.. Lăsându-se purtat de valul mulţimii care o lua când într-o parte, când într-alta, şi ştiind că-i putea găsi oriunde pe unchii şi pe tatăl său, Kunta se trezi printre muzicanţii ce cântau pentru cei ce aveau chef de dans. Apoi gustă câte puţin din carnea friptă de antilopă şi de vită, şi din tocana de arahide pe care femeile satului le aşezaseră din belşug pe mese, la umbra baobabilor, pentru oricine avea poftă. Mâncarea, gândi Kunta, nu era rea, dar nici pe departe atât de gustoasă ca bucatele minunate făcute de mamele din Juffure, în zilele sărbătorii recoltei.

La fântână văzu câteva femei vorbind aprins şi auzi că trebuia să sosească un foarte vestit marabut, ce mai avea de străbătut cale doar de o jumătate de zi, împreună cu cei ce-l însoţeau. Prea sfântul om venea el însuşi să binecuvânteze noua aşezare, căci era întemeiată de fiii vestitului marabut KAIRABA KUNTA KINTE, răposatul. Şi de data aceasta, Kunta fu străbătut de emoţie să audă pomenindu-se cu atâta veneraţie numele bunicului lui. Cum nici una dintre femei nu-l cunoştea, Kunta se dădu mai aproape şi le auzi sporovăind apoi despre unchii lui.

Venise în sfârşit vremea, spuse una dintre ele, să mai lase drumurile şi să-şi facă un rost, cu neveste şi copii.

- Singurul necaz, adăugă alta, e că atâtea fecioare se înghesuie să le fie neveste.

Abia pe înserate Kunta se apropie timid de câţiva băieţi cam de seama lui, care nu-i purtau pică deloc că până atunci stătuse doar printre oamenii mari. Voiau cu tot dinadinsul să-i povestească iui Kunta cum luase fiinţă satul lor.

- Cei din neamul nostru s-au împrietenit cu unchii tăi, cândva, în timpul călătoriilor lor, începu un băiat. Toţi erau nemulţumiţi de viaţa pe care o duceau pe acele meleaguri, sau din alte pricini.

- Bunicul meu n-avea loc îndeajuns pentru ca toţi ai lui cu familiile lor să stea împreună cu el, adăugă un altul.

- Pe bolongul nostru nu mai creştea orezul deloc, mai spuse al treilea.

Şi-i povestiră mai departe cum unchii lui începuseră să-şi vestească prietenii că au găsit un loc cum nu se putea mai bun, în care îi bătea gândul să întemeieze un sat. Şi nu după mult timp, familiile prietenilor lui Janneh şi Saloum o porniră la drum,

cu capre, păsări, animale, covoare de rugăciune şi tot ce mai aveau.

încetul cu încetul se întunecă şi acum Kunta privea cum se aprindeau focurile noului sat, cu vreascuri şi lemne adunate dis-de-dimineaţă de noii săi prieteni; şi cum era zi de mare sărbătoare, îl lămuriră ei, sătenii se vor aşeza de data aceasta toţi la un loc; împreună cu oaspeţii, în jurul mai multor focuri, nu cum era obiceiul, femeile şi copiii să stea deoparte în jurul unui foc separat. După ce alimamul va binecuvânta adunarea, urmară ei, Janneh şi Saloum vor păşi în faţă, să le povestească întâmplări din călătoriile lor. Iar în cerc, alături de ei, va sta şi cel mai vârstnic oaspete al satului, un venerabil bătrân de departe, din susul fluviului Fulladu. Oamenii şopteau că era trecut de o sută de anotimpuri ploioase şi că venise să împărtăşească înţelepciunea lui cui avea urechi de auzit.

Kunta alergă să-l găsească pe taică-său lângă foc, tocmai când alimamul îşi începu rugăciunea. Când o sfârşi, mulţimea rămase tăcută un timp. Greierii ţârâiau, iar flăcările, ce înălţau rotocoale de fum, îşi proiectau umbrele pe chipurile celor aşezaţi în cerc. într-un târziu, bătrânul prinse a grăi:

- Cu multe sute de anotimpuri ploioase înainte de a mă naşte eu, s-a zvonit peste apa cea mare şi-ntinsă că-n Africa s-ar afla un munte de aur. Asta l-a mânat pe toubob în Africa.

Munte de aur n-au găsit ei, urmă el, dar au găsit aur cu nemiluita în fluviile uriaşe ale Africii şi l-au scormonit în puţuri adânci în Guineea de miazăzi, iar mai târziu în codrii Ghanei.

Toubobul n-a ştiut niciodată de unde venea aurul, spuse bătrânul. Căci dacă ar fi aliat măcar unul dintre toubobi, atunci ar fi ştiut cu toţii.

Apoi îi veni rândul lui Janneh. in multe locuri, sarea era aproape la fel de căutată ca şi aurul. El şi cu Saloum au văzut cu ochii lor cum sarea era schimbată în părţi egale cu aurul în unele ţinuturi îndepărtate. Se găsea sare în lespezi groase acoperite de nisipuri, iar în alte locuri, când secau apele, lăsau în urmă un mâl sărat care, după ce se usca la soare, era despicat în bucăţi.

- Pe vremuri se înălţa chiar şi o cetate de sare, adăugă şi bătrânul, cetatea Tabhaza, unde casele şi moscheile erau durate din lespezi de sare.

- Povesteşte-ne şi despre animalele alea ciudate, cu cocoaşe, de care ne-ai mai vorbit şi altădată, îi ceru o bătrânică ce îndrăzni să-i întrerupă, amintindu-i lui Kunta de bătrâna Nyo Boto.

Departe, în întuneric, se auzi lătrând o hienă, în timp ce oamenii şedeau aplecaţi peste flăcări. Apoi îi veni rândul lui Saloum să povestească:

- Animalele alea, cărora ei le zic cămile, trăiesc în ţinuturi cu nisipuri nesfârşite. Ele-şi croiesc drum după soare, stele şi vânt. Eu şi cu Janneh am călărit pe astfel de animale mai mult de trei luni, făcând doar câteva popasuri ca să luăm apă.

- Am făcut însă ceva mai multe popasuri ca să ne răfuim cu tâlharii! adăugă Janneh.

- O dată eram într-o caravană de douăsprezece mii de cămile, urmă Saloum. De fapt ne adunaserăm mai multe caravane mici, ca să ne putem apăra mai bine împotriva tâlharilor.

în timp ce Saloum vorbea, Janneh desfăşură o bucată mare de piele tăbăcită. Bătrânul le făcu grăbit semn unor tineri, şi aceştia săriră iute să mai arunce vreo câteva vreascuri uscate în foc. în lumina strălucitoare, Kunta şi ceilalţi urmăriră degetul lui Janneh ce se mişca peste conturul unui desen ciudat.

- Aceasta-i Africa, spuse el, iar degetul lui străbătu ceea ce le spuse că era „apa cea mare de la apus", şi apoi „marele pustiu de nisipuri", un ţinut mult mai întins decât întreaga Gambie, pe care le-o arătă în partea mai de jos a desenului.

- Pe coasta de miazăzi a Africii, corăbiile toubobului descarcă mirodenii, pânzeturi, cai şi nenumărate lucruri făcute de mâna omului, spuse Saloum. Apoi cămilele şi măgarii duc aceste mărfuri înlăuntrul continentului, în ţinuturi depărtate ca SIJILMASA,' GHADAMES şi MARRAKECH.

Şi-n acest timp, Saloum purta degetul pe desen, arătând unde se aflau aceste locuri.

- Iar acum, pe când noi şedem aici în astă seară, urmă el, o mulţime de oameni străbat pădurile întunecoase cu încărcături grele pe creştet, cărând spre corăbiile toubobului bunurile de preţ ale Africii - fildeş, piei, măsline, curmale, nuci de kola, bumbac, cupru, pietre nestemate.

Kunta frământă în minte tot ce auzea şi-n sinea lui făcu legământ ca într-o bună zi să se aventureze şi el spre astfel de locuri nemaipomenite.

„Marabutul!" zvoni toba celui pus de pază, departe, pe cărarea din afara satului. Şi de îndată s-a şi alcătuit m grupul care să-i iasă preasfântului în întâmpinare: Janneh şi Saloum, întemeietorii aşezării, apoi Sfatul Bătrânilor, K alimamul, arafangul, urmaţi de oaspeţi de seamă din alte sate, printre care se afla şi Omoro, iar pe Kunta l-au pus m ; în rând cu tinerii satului. Muzicanţii îi purtară pe toţi către copacul drumeţilor, ritmându-le pasul pe când se apropiau de marabut. Kunta nu-şi mai putea lua ochii de la bătrânui atât de negru, cu barba albă, ce înainta în fruntea lungului şi istovitului său convoi. Bărbaţii, femeile şi copiii duceau poveri grele pe creştet, iar câţiva oameni mânau vitele şi vreo sută şi mai bine de capre, după socoteala lui Kunta.

Preasfântul binecuvîntă cu gesturi iuţi adunarea şi le - făcu semn să se ridice. Apoi îi mai binecuvânta încă o dată pe Saloum şi pe Janneh, care-l prezentară şi pe Omoro. îi făcură semn şi lui Kunta, iar el se apropie grăbit.

- Acesta-i feciorul meu cel mai mare, spuse Omoro, şi poartă numele preasfinţitului său bunic.

Kunta îl auzi pe marabut rostind deasupra capului său vorbe în arabă, din care el nu putu desluşi decât numele bunicului, şi simţi cum degetele sfântului îi mângâie capul, la fel de uşor ca aripa unui fluture; apoi o luă la goană înapoi printre cei de seama lui, iar marabutul merse înainte ca să-i cunoască şi pe ceilalţi ce-i ieşiseră în întâmpinare, adresându-li-se de parcă ar fi fost un om oarecare. Cei din ^ grupul lui Kunta începură să dea târcoale, uitându-se la şirul lung de neveste, copii, învăţăcei şi sclavi care se aflau la coada convoiului.

Nevestele şi copiii marabutului se retraseră curând în colibele de oaspeţi, iar învăţăceii, aşezaţi pe jos, îşi desfăcură boccelele şi, scoţând cărţi şi manuscrise de-ale preasfinţitului lor dascăl, începură să citească cu glas tare celor adunaţi în jurul lor ca să-i asculte. Sclavii nu intraseră în sat, cu ceilalţi, după cum băgase de seamă

Kunta. Rămaşi dincolo de porţile satului, ei se ghemuise-ră pe jos lângă vitele priponite şi caprele închise în ţarcuri. Era

prima dată când Kunta vedea sclavi care nu se amestecau cu ceilalţi oameni-

Marabutul abia se putea mişca printre oamenii îngenuncheaţi înaintea lui. Săteni şi oaspeţi, plecându-şi deopotrivă frunţile în ţărână, îl rugau să le asculte necazurile, iar cei mai apropiaţi de el încercau să-i atingă veşmântul. Unii îl implorau să poposească şi în satele lor, să oficieze slujbele religioase, de atâta timp uitate. Alţii îi cereau dreaptă judecată în diferite pricini, căci în Islam, credinţa şi legea sunt una. Taţii îl rugau să le spună nume aducătoare de noroc pentru copiii ce urmau să-i aibă. Iar cei dintr-un sat lipsit de arafang cereau îngăduinţa ca pruncii lor să primească învăţătură de la vreunul dintre învăţăceii preasfântului.

Aceştia începuseră acum să vândă petece mici de piele tăbăcită de capră, cu care cumpărătorii se îngrămădeau apoi în jurul marabutului să-şi pună însemnul pe ea. Un astfel de petec cu însemnul sfânt, prins într-o amuletă saphie păstrată cu grijă, asemeni celei pe care o avea Kunta deasupra cotului, îl face pe cel ce-o poartă să fie veşnic în apropierea lui Allah. Kunta luă şi el un petec de piele de capră în schimbul celor două scoici pe care le adusese cu el de acasă, şi se alătură gloatei ce se înghesuia în jurul marabutului.

Atunci îi trecu prin minte că şi bunicul iui trebuie să fi fost la fel ca omul acesta preasfânt care avea darul de la Allah să aducă ploaie într-un sat ce pierea de foame, aşa cum odinioară şi Kairaba Kunta Kinte mântuise satul Juffure. Aşa îi povestiseră mult iubitele bunici Yaisa şi Nyo Boto când fusese destul de mare ca să poată înţelege şi ţine minte. Dar numai acum putea el înţelege cu adevărat, pentru prima dată, măreţia bunicului lui şi a întregului Islam. Nimănui nu-i va spune de ce se hotărâse să-şi cheltuiască cele două scoici, atât de preţioase pentru el, şi de ce-şi aştepta rândul la însemnul sfânt, ţinând petecul de piele strâns în mână Va duce petecul binecuvântat acasă şi i-l va da lui Nyo Boto, rugând-o să i-l păstreze până când va veni sorocul să-l coasă pe un talisman saphie, pe care i-l va da feciorului său cel mai mare.

CAPITOLUL 21

Băieţii de seama lui Kunta, roşi de invidie pentru călătoria făcută de el şi crezând că se va reîntoarce plin de sine, hotărâseră, fără s-o declare făţiş, să nu-l ia în seamă nici pe el şi nici poveştile despre drumurile sale. Şi aşa au şi făcut, fără să se gândească la suferinţa lui Kunta care, reîntors acasă, îşi vedea prietenii de-o viaţă purtându-se de parcă nici n-ar fi fost plecat, ba şi mai rău, oprindu-se din vorbă când se întâmpla să se apropie de ei. Dintre toţi, cel mai rece se purta prietenul lui cel mai drag, Sitafa, iar Kunta era atât de mâhnit că aproape nici nu-l băgă în seamă pe noul frăţior, Suwadu, care venise pe lume în timp ce el fusese plecat cu Omoro.

într-o după-amiază, pe când caprele păşteau în tihnă, Kunta îşi luă în fine inima în dinţi, hotărât să treacă cu vederea răutatea prietenilor lui şi să se împace cu ei. îndreptându-se spre ceilalţi băieţi, ce şedeau mai la o parte mâncându-şi merindele, se aşeză lângă ei şi începu să le vorbească de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

- Tare mi-ar fi plăcut să fi fost şi voi cu mine, începu el domol şi, fără să mai aştepte vreo vorbă din partea lor, se apucă să le povestească despre călătoria lui.

Şi-n timp ce le povestea, unul dintre băieţi, după ce dădu fuga să-şi adune caprele, se aşeză, fără să-şi dea seama, mai aproape de Kunta. Şi nu după multă vreme băieţii începură să se minuneze cu glas tare de ceea ce

auzeau şi nici nu băgară de seamă când se făcu vremea de întoarcere acasă, căci Kunta tocmai începuse să le povestească cum a ajuns în satul cel nou al unchilor săi.

A doua zi dimineaţa, băieţii cu greu se stăpâneau, nevrând ca arafangul să le ghicească nerăbdarea de a pleca mai repede din curtea şcolii. Când ajunseră în savană cu caprele, se îngrămădiră în jurul lui Kunta, care începu să le povestească despre triburile şi graiurile felurite ce se amestecau în satul unchilor săi. Şi când se afla tocmai în miezul uneia dintre poveştile despre ţinuturile îndepărtate, istorisite de Jenneh şi Saloum în jurul focului, iar băieţii îi sorbeau încântaţi fiecare vorbă, liniştea păşunii fu sfâşiată de lătratul fioros al unui câine wuolo şi de behăitul ascuţit şi îngrozit al unei capre.

Sărind în picioare, văzură la marginea ierburilor înalte o panteră mare şi trupeşă doborând o capră la pământ şi zvârlindu-se spre doi câini wuolo. Băieţii rămaseră împietriţi în

loc, prea speriaţi ca să se clintească; cu o singură aruncătură de labă, pantera azvârli câ't colo pe unul dintre câini, în timp ce celălalt sărea năuc înainte şi-napoi; pantera se ghemui gata să sară, mârâitul ei groaznic înăbuşind lătratul înnebunit al celorlalţi câini şi behăitul caprelor ce o luaseră care încotro.

Apoi, strigând şi alergând, băieţii se răspândiră pe păşune încercând să-şi adune caprele. Numai Kunta alergă orbeşte spre capra căzută a tatălui său.

- Stai, Kunta, opreşte-te! ţipă Sitafa, încercând să-l împiedice să se arunce între câini şi panteră.

Dar nu-l mai putu prinde din urmă; pantera însă, văzând doi băieţi zbierând şi apropiindu-se de ea, se dădu câţiva paşi îndărăt, apoi se întoarse şi o luă la goană spre pădure, cu câinii înverşunaţi pe urmele ei.

Lui Kunta i se făcu greaţă de duhoarea rămasă în urma panterei şi de priveliştea caprei sfâşiate. Lângă ea, cu coapsa despicată, primul câine wuolo scâncea de durere, încercând să se târască până la Kunta. Kunta se întoarse, negru de supărare, şi privi chipul îndurerat al lui Sitafa.

Printre lacrimi abia zări câţiva băieţi adunaţi în jurul lui, holbându-se la câinele rănit şi la capra ucisă. Apoi încetul cu încetul, se îndepărtară, în afară de Sitafa, care-l cuprinse cu braţul pe după umeri. Nu rostiră nici o vorbă, dar se gândeau la aceleaşi lucruri: Cum o să-i spună tatei una ca asta? Cu greu Kunta îşi recapătă glasul:

- Poţi să ai grijă de caprele mele? îl întrebă pe Sitafa. Trebuie să-i duc tatei pielea de capră.

Sitafa se îndepărtă şi le spuse ceva celorlalţi băieţi; doi dintre ei ridicară câinele ce mai scâncea încă şi plecară cu el. îngenuncheat lângă capră, Kunta începu să taie şi să jupoaie pielea, aşa cum îl văzuse pe taică-său, până când, într-un târziu, se ridică ţinând în mâini pielea umedă şi o luă spre sat. O singură dată mai uitase de capre în timp ce le păştea şi jurase că nu o să se mai întâmple niciodată una ca asta. Dar, uite că se întâmplase, şi de data aceasta pierduse o capră cu ied.

Disperat, Kunta dorea ca totul să nu fie decât un vis urât din care trebuia să se trezească, dar ţinea în mâini pielea umedă. Se gândi să-şi pună capăt zilelor, dar ştia că o şi mai mare ruşine va cădea asupra alor săi. Sigur că Allah l-a pedepsit că s-a lăudat prea tare, cugetă el ruşinat. Atunci se opri şi

îngenunche spre soare răsare şi se rugă pentru iertarea păcatelor.

Când se ridică, văzu că ceilalţi băieţi adunaseră toate caprele şi se pregăteau să plece, ridicându-şi pe creştete mănunchiurile de vreascuri pentru foc. Unul dintre băieţi ducea în braţe câinele rănit, în timp ce ceilalţi doi câini de-abia se mişcau, şchiopătând. Văzându-I pe Kunta, Sitafa îşi lăsă jos vreascurile şi o porni spre el, dar Kunta îi făcu iute semn să plece cu ceilalţi.

Cu fiecare pas pe care îl făcea pe poteca bătătorită a turmelor de capre, lui Kunta îi părea că i se apropie sfârşitul. Îl năpădeau valuri de vină, groază şi panică. Or să-l gonească. Şi n-o să-i mai vadă niciodată pe Binta, pe Lamin, şi nici pe bătrâna Nyo Boto. Şi nici la şcoala arafangului n-o să mai meargă. îi veni în minte răposata bunică Yaisa, preasfântul lui bunic, al cărui nume, acum pângărit, îl purta, vestiţii săi unchi călători care întemeiaseră un sat. îşi aminti că nu apucase să adune vreascuri de foc. Dar gândul îi zbura tot la capra pe care şi-o amintea bine, tare sperioasă şi veşnic rătăcită de celelalte; la iedul nefătat. Şi-n timp ce i se perindau toate acestea în minte, un singur gând îl urmărea, îngrozindu-l cel mai tare: taică-său.

Deodată mintea i se împăienjeni şi se opri înţepenit, fără suflare, cu ochii aţintiţi înainte pe potecă. Spre el venea alergând Omoro. Cum de aflase? Nici un băiat n-ar fi îndrăznit să-i spună vestea.

- Eşti teafăr? îl întrebă taică-său.

Lui Kunta i se lipise limba de cerul gurii. -   - Da, tată, reuşi el să rostească într-un târziu.

Dar nici nu apucase să rostească aceasta, că Omoro şi începuse să-i pipăie pântecele, ca să se convingă că sângele ce-i şiroia pe dundiko nu era al lui.

Ridicându-se în picioare, Omoro luă pielea şi-o întinse pe iarbă.

- Stai jos, îi porunci el, iar Kunta îl ascultă, tremurând, în timp ce Omoro se aşează şi el în faţa lui. Am să-ţi spun ceva ce trebuie să ştii, grăi el. Toţi facem greşeli. Şi mie, când eram de vârsta ta, mi-a ucis leul o capră.

Trăgându-şi veşmântul, Omoro îşi descoperi şoldul stâng. Kunta rămase împietrit când văzu o cicatrice adâncă, albicioasă.

- Aşa am învăţat şi eu, iar tu trebuie să ţii minte. Să nu te repezi niciodată înaintea unui animal periculos. Şi-l privi pe Kunta scrutător, drept în ochi: Ai înţeles?

-Da, tată.

Omoro se ridică, apucă pielea caprei şi o zvârli cât putu de tare în tufişuri.

- Atunci, nu mai am nimic de spus.

Multe se-ngrămădeau în mintea lui Kunta în timp ce se îndrepta spre sat în urma lui Omoro. Şi-n clipele acelea, simţea că dragostea pentru tatăl său era mai puternică decât orice, decât vinovăţia şi decât uşurarea, ce-o simţea acum.

CAPITOLUL 22

Când Kunta ajunse în cel de al zecelea anotimp ploios al vieţii, băieţii din cel de al doilea kafo urmau să sfârşească învăţătura pe care o primiseră de două ori pe zi, încă de când aveau cinci anotimpuri ploioase. La serbarea încheierii şcolii, în curtea arafangului se înfăţişară părinţii lui Kunta şi ai celorlalţi băieţi, aşezându-se mândri în primele rânduri, chiar înaintea bătrânilor. în timp ce Kunta şi ceilalţi se ghemuiau în faţa arafangului, alimamul începu o rugăciune. Apoi, arafangul se ridică în picioare, privindu-şi elevii ce-şi ridicau mâinile ca să răspundă la întrebări. Primul întrebat a fost Kunta.

- Cu ce s-au îndeletnicit strămoşii tăi, Kunta Kinte? întrebă el.

- Cu multe sute de anotimpuri ploioase în urmă, începu Kunta stăpân pe sine, în ţinutul MALI, bărbaţii din clanul KINTE erau fierari, iar femeile făceau oale şi ţeseau pânză.

Fiecare răspuns corect al elevilor era urmat de exclamaţiile de mulţumire ale celor adunaţi acolo.

Iar când arafangul puse o întrebare de socotit: „Dacă un babuin are şapte neveste, fiecare nevastă are şapte pui, iar fiecare pui mănâncă şapte alune, timp de şapte zile, câte alune trebuie să fure babuinul de pe ogorul unui om?", după ce s-au căznit îndelung cu penele din fire tari de iarbă pe tăbliţele din lemn de bumbac, primul care a strigat răspunsul cel bun a fost Sitafa Silla, iar strigătele de laudă ale mulţimii au acoperit murmurul celorlalţi băieţi.

Apoi, băieţii şi-au scris numele în limba arabă, aşa cum fuseseră învăţaţi, iar arafangul le-a ridicat pe rând tăbliţele, astfel ca părinţii şi ceilalţi aflaţi acolo să poată vedea minunile învăţăturii. Asemeni celorlalţi băieţi, lui Kunta i se păruse mult mai greu să citească decât să scrie semnele acelea care vorbeau. In multe dimineţi şi seri de-a rândul, pe când arafangul îi plesnea peste degete, tare ar mai fi dorit cu toţii ca scrisul să fie la fel de uşor de desluşit ca bătaia tobei vorbitoare, pe care oricine, chiar şi cei de seama lui Lamin, o puteau înţelege, de parcă cineva nevăzut i-ar fi şoptit vorbele.

Arafangul îi puse apoi să se scoale în picioare, unul câte unul. Veni şi rândul lui Kunta.

-KUNTA KINTE!

Sub privirile tuturor, Kunta simţi mândria neţărmurită a familiei sale, aşezată în primul rând, şi pe cea a strămoşilor aflaţi în cimitirul din afara satului, mai ales pe cea a iubitei sale bunici Yaisa. Ridicându-se, citi cu glas tare un verset de pe ultima pagină a Coranului, iar când sfârşi, duse cartea la frunte. Când toţi terminară de citit, arafangul le strânse băieţilor mâna şi declară cu voce tare că învăţătura lor odată terminată, băieţii treceau acum în cel de al treilea kafo şi toată lumea slobozi strigăte de bucurie. Binta şi celelalte mame scoaseră iute la iveală blidele şi tigvele pe care le aduseseră, pline cu bucate gustoase, şi ziua încheierii şcolii se sfârşi cu un mare ospăţ.

A doua zi dimineaţa, când Kunta se duse să scoată caprele la păscut, îl găsi pe Omoro aşteptându-l.

Arătându-i o frumoasă pereche de capre, Omoro îi spuse: -Aceste capre sunt darul tău pentru încheierea învăţăturii.

Şi nici nu apucă bine Kunta să îngaime vreo vorbă de mulţumire, că Omoro se şi îndepărtă, fără să mai spună altceva, de parcă i-ar fi stat în fire să dăruiască în fiecare zi câte un ţap şi o capră, iar Kunta se strădui din răsputeri să nu-şi arate emoţia. Dar când taică-său nu se mai văzu, Kunta chiui atât de tare, că noua sa avere o zbughi la fugă, târându-le şi pe celelalte capre. Şi până să le prindă el din urmă şi să le mâne spre păşune, ceilalţi băieţi se şi aflau acolo, mândrindu-se fiecare cu caprele primite. Purtându-se cu ele de parcă ar fi fost sfinte, băieţii le duceau numai în locuri unde iarba era mai fragedă, visând de pe acum la iezii zdraveni pe care-i vor avea

în curând, şi apoi la iezii din anul următor, până când fiecare va avea o turmă la fel de numeroasă ca a tatălui.

Şi mai înainte de înălţarea lunii noi, Omoro şi Binta, asemeni celorlalţi părinţi, mai dăruiră încă o capră - de data aceasta arafangului - în semn de mulţumire pentru învăţătura fiului lor. Dacă ar fi fost ceva mai înstăriţi, ar fi dat bucuroşi chiar şi o vacă, dar ei ştiau că arafangul înţelegea că era peste puterile nu numai ale lor, dar şi ale oricărui sătean din Juffure. Mai ales că unii părinţi, sclavi ai locului care nu apucaseră să agonisească nimic, nu-i putură dărui altceva decât propriile lor mâini, muncind plini de recunoştinţă timp de o lună ogoarele arafangului, care nu-i refuza niciodată.

Lunile trecură iute, înşiruindu-se în anotimpuri; se scurse un an, iar băieţii dintr-al treilea kafo îi învăţară pe cei dintr-al doilea cum să pască ei acum caprele. Se apropia un moment mult aşteptat. Iar Kunta şi prietenii săi erau năpădiţi de îngrijorare, dar şi de bucurie, cu gândul la sărbătoarea recoltei, care se încheia cu răpirea băieţilor din cel de al treilea kafo - între zece şi cincisprezece ani - şi cu ducerea lor departe de sat, într-un loc de unde se întorceau abia după patru luni, bărbaţi în toată legea.

Kunta şi ceilalţi băieţi se prefăceau că nici nu se gândeau şi nici nu-şi făceau prea multe griji, dar pândeau cel mai mic semn sau vorbă de-a celor mari, care ar fi avut legătură cu ritualul de iniţiere. La începutul anotimpului secetos, după ce câţiva dintre taţii lor plecară neobservaţi vreo două, trei zile şi se reîntoarseră la fel de nebăgaţi în seamă, băieţii începură să şuşotească între ei, mai ales după ce Kalilu Conteh îl auzise pe unchiul său spunând că făcuseră multe reparaţii la jujuo, locul iniţierii, ce rămăsese nefolosit, pradă stihiilor şi fiarelor aproape cinci anotimpuri ploioase, de când fuseseră iniţiaţi băieţii ultima oară. Şuşotelile continuară şi mai aprig', după ce-şi auziră părinţii socotind cine va fi ales de Sfatul Bătrânilor să le fie kintang, sau bătrânul care avea să conducă ritualurile de iniţiere.

Şi chiar înainte de începerea secerişului,, băieţii îşi povestiră foarte emoţionaţi cum mamele lor le măsu-raseră pe nevăzute capul şi umerii cu o panglică de cusut. Kunta se străduia cât putea să nu-şi mai aducă aminte dimineaţa aceea, cu cinci ani în urmă, când el şi ceilalţi băieţi, proaspeţi păstori, fuseseră scoşi din minţi văzând cum răcneau tinerii acoperiţi cu

glugi albe, loviţi cu picioarele şi târâţi în afara satului de un grup de dansatori kan-kurang, mascaţi, groaznici lâ înfăţişare, ce chiuiau scuturându-şi suliţele.

Curând, bubuitul tobei tobalo dădu se.mn de începere a secerişului, iar Kunta merse împreună cu ceilalţi săteni la câmp, bucurându-se că trudea din greu cât era ziua de lungă, căci aşa era prea ocupat şi istovit ca să se mai poată gândi la ceea ce-l aştepta. Dar când secerişul se sfârşi şi începu sărbătoarea, nu avu putere să se înveselească în rând cu ceilalţi. Cu cât era mai zgomotoasă petrecerea, cu atât se simţea mai nefericit, până când, în ultimele două zile, se retrase singur pe malurile bolongului; stătea acolo şi azvârlea pietre în apă.

în noaptea dinaintea ultimei zile a sărbătorii, pe când Kunta îşi mânca tăcut tocana de arahide cu orez, Omoro intră în coliba Bintei. Kunta îl văzu cu coada ochiului ridicând ceva alb şi, înainte de a apuca să se întoarcă cu faţa spre el, Omoro îi trase peste cap o glugă mare şi lungă. Kunta înlemni de groază. Simţi cum taică-său îi * apucă strâns braţul,, forţându-l să se ridice şi apoi să se dea îndărăt, împingându-l să stea jos pe un scăunel. Kunta se aşeză, uşurat că-şi simţea picioarele moi şi capul ameţit. îşi auzi respiraţia gâfâită şi-şi dădu seama că, dacă ar încerca să se mişte, ar cădea de pe scăunel. Rămase nemişcat, încercând să se obişnuiască cu întunericul. Şi pe când, sub glugă, buza de sus i se brobonea de aburul propriei sale respiraţii, lui Kunta îi trecu prin minte că odată, o glugă asemănătoare îi fusese trasă pe§te cap şi tatălui său. Oare Omoro fusese la fel de îngrozit? Kunta nici nu se putea gândi la una ca asta, şi se ruşina că făcea de ocară neamul Kinte.

în colibă era linişte. învingându-şi teama, Kunta închise ochii şi-şi încorda auzul, încercând să desluşească măcar un zgomot. I se păru că o aude pe Binta mişcându-se, dar nu era sigur. Se întreba unde erau Lamin şi Suwadu, care sigur ar fi făcut tărăboi. Ştia prea bine însă un singur lucru: că nici Binta şi nici nimeni altcineva n-o să-i vorbească, darmite să-i ridice gluga. Mai apoi se gândi ce groaznic ar fi dacă cineva i-ar ridica totuşi gluga, căci ar putea vedea cât de speriat era şi l-ar crede poate nedemn să meargă alături de ceilalţi băieţi la ritualurile de iniţiere.

Ştiau cu toţii, până şi pruncii de seama lui Lamin - chiar Kunta îi povestise - ce i s-ar întâmpla celui ce se dovedea prea

slab ori prea laş ca să îndure iniţierea de luni de zile, care-i făcea pe băieţi vânători, războinici, într-un cuvânt bărbaţi. Dacă n-ar fi nici el în stare? începu să înghită în sec, încercând să-şi potolească teama, amintindu-şi că i se povestise că cel ce nu e în stare să treacă prin ritualurile de iniţiere rămâne să fie socotit copil tot restul vieţii. Va fi ocolit de toţi, iar satul nu-i va îngădui nici să se însoare, ca nu cumva să aducă pe lume alţi neisprăviţi ca el. Kunta auzise că astfel de nenorociţi de obicei fugeau, până la urmă, din saţul lor, pierzându-şi urma şi nimeni nu le mai pomenea numele, nici măcar taţii, mamele, fraţii sau surorile lor. Kunta se şi văzu dispreţuit de toată lumea, strecurându-se pe furiş din Juffure ca o hienă râioasă şi nu putu suferi nici măcar gândul că una ca asta s-ar putea întâmpla.

După o vreme, lui Kunta i se păru că aude-n depărtare sunet de tobe şi strigăte de dansatori. Mai trecu un timp. Cât oare? se întrebă Kunta. Bănuia că ar fi vremea sutoba, jumătatea timpului între amurg şi zori, dar după câteva clipe auzi chemarea alimamului pentru rugăciunea sefo, cu două ore înainte de miezul nopţii. Muzica amuţi şi Kunta ştiu că sătenii îşi opriseră petrecerea şi bărbaţii se-ndreptau spre moschee.

Kunta rămase liniştit până când socoti că rugăciunea s-a încheiat, dar muzica nu mai reîncepea. Degeaba îşi încorda auzul, tot nu putu auzi nimic. Până la urmă aţipi; după un timp se trezi speriat; era tot linişte, iar sub glugă era mai beznă ca într-o noapte fără lună. După un timp fu sigur că aude scâncetul din zori al hienei. Ştia de mult că hiena scâncea întotdeauna înainte de a se porni pe lătrat şi o ţinea aşa până se crăpa de ziuă, răsunând lugubru în depărtări.

Kunta mai ştia că-n timpul săptămânii cât ţinea sărbătoarea recoltei, ivirea primei gene de lumină era vestită de bubuitul tobei tobalo. Aşa că aştepta să o audă, cu gând că de fapt se poate întâmpla orice. Aşteptând toba să răsune dintr-o clipă într-alta, simţi cum i se urcă sângele la cap, dar nu auzi nimic. Tresări speriat de câteva ori, apoi fu cuprins de un somn agitat. Şi când, în sfârşit, se auzi toba tobalo, sări cât colo în picioare. Sub ascunzişul glugii, obrajii îi dogoreau de ruşine că adormise.

Obişnuindu-se cu întunericul de sub glugă, Kunta ghicea toate mişcările dimineţii după sunete: cântatul cocoşilor, lătratul câinilor wuolo, chemarea alimamului, bubuitul maiului în pivele în care femeile pisau cuşcuşul.

Rugăciunea înălţată lui Allah în dimineaţa aceasta, se gândi el, este închinată reuşitei iniţierii. Auzi o mişcare în colibă şi-şi dădu seama că era Binta. Abia atunci se întrebă ce-or fi făcând oare Sitafa şi ceilalţi băieţi. Constată cu uimire că în tot timpul nopţii nu se gândise la ei. Şi ei trebuie să fi petrecut o noapte la fel de cumplită ca şi el, îşi spuse Kunta.

Când korele şi balafonurile răsunară dinaintea colibei, Kunta auzi glasuri de oameni pe afară. Apoi larma fu sporită de răsunetul celorlalte tobe, cu ritmul lor tăios şi pătrunzător. O clipă mai târziu i se păru că i se opreşte inima în loc când simţi că se năpusteşte cineva în colibă. Şi mai înainte de a se putea dumiri, fu apucat de încheieturile mâinilor, îmbrâncit de pe scăunel şi împins afară din colibă, în zgomotul asurzitor al tobelor şi-n strigătele mulţimii.

Îl loviră cu pumnii şi cu picioarele. Disperat, Kunta se gândi s-o ia la fugă, dar tocmai când se pregătea s-o zbughească, fu apucat de o mână zdravănă, dar blândă. Răsuflând gâfâit pe sub glugă, Kunta simţi că nu-l mai lovea nimeni şi că strigătele mulţimii nu se mai auzeau deloc. Poate că oamenii plecaseră spre coliba altui băiat, iar mâna care-l conducea trebuia să fie a vreunui sclav tocmit de Omoro, asemeni tuturor taţilor, să-l ducă pe fiul lui ascuns sub glugă, până la jujuo.

Strigătele mulţimii se înteţeau de fiecare dată când vreun băiat era scos din colibă, şi Kunta se bucură că nu-i putea vedea pe dansatorii kan-kurang, care se răsuceau de-ţi îngheţa sângele în vine când săltau în sus, scuturân-du-şi suliţele. I se părea că toate tobele satului, şi mari şi mici, bubuiau în timp ce sclavul îl purta din ce în ce mai iute printre şiruri de oameni ce îi strigau: „Patru luni", „Bărbaţi se vor face". Pe Kunta îl umflă plânsul. Tare ar mai fi vrut să poată întinde o mână şi să dea de Omoro, de Binta, de Lamin, şi chiar de smiorcăitul de Suwadu, căci cele patru luni i se păreau nesfârşit de lungi până când îi va putea vedea din nou pe cei pe care-i iubea mai mult decât crezuse vreodată. Trăgând cu urechea, Kunta îşi dădu seama că el şi călăuza lui intraseră într-un şir ce înainta păşind iute în ritmul tobelor. Şi când ieşiră pe porţile satului - îşi dădu seama pentru că zarva mulţimii se îndepărta din ce în ce - lacrimi fierbinţi îl năpădiră, rostogolindu-i-se pe obraji.

Aşa cum simţise prezenţa Bintei în colibă, simţea acum, de parcă ar fi fost o duhoare, teama băieţilor dinaintea şi dinapoia

sa, şi-şi dădu seama că erau la fel de îngroziţi ca şi el. Şi într-un fel se simţi mai puţin ruşinat. Pe'când orbecă ia înainte, în întunericul glugii, era conştient că lasă în urmă mult mai mult decât un tată, o mamă, nişte fraţi şi un sat natal, iar aceasta îl umplea deopotrivă de tristeţe şi groază. Ştia însă că era dator s-o facă, aşa cum o făcuse mai înainte şi taică-său, şi aşa cum într-o zi o va face şi feciorul iui. Iar când se va întoarce, va fi bărbat în toată legea.

CAPITOLUL 23

După miros, Kunta îşi dădu seama că se aflau la o aruncătură de băţ de un crâng de bambuşi de curând tăiaţi. Prin glugă simţi mireasma lor puternică. Cu cât se apropiau, mirosul devenea din ce în ce mai tare: i se păru că ajunseseră la o poartă, apoi trecură prin ea, dar se aflau încă sub cerul liber. Deodată, tobele amuţiră, iar caravana se opri. Degeaba îşi ascuţea Kunta auzul să desluşească vreun zgomot, după care să-şi dea seama unde se aflau; nu putu auzi decât cârâitul papagalilor şi ţipetele maimuţelor.

Dintr-o dată îi ridicară gluga. Kunta rămase clipind în lumina puternică a soarelui de amiază, încercând să-şi obişnuiască privirile cu lumina strălucitoare. îi era teamă să se uite la ceilalţi, căci în faţa lor stătea, sever, bătrânul zbârcit Silla Ba Dibba. Kunta îl cunoştea prea bine. Dar Silla Ba Dibba se purta de parcă nu i-ar fi văzut niciodată pe vreunul din ei, ba parcă ar fi preferat să nu-i vadă nici acum. îi privea cu dispreţ, ca şi cum s-ar fi uitat la nişte biete râme. îşi dădură seama că el era, cu siguranţă, kintangul lor. De-o parte şi de alta se aflau doi bărbaţi mai tineri, Aii Sise şi Soru Tura, pe care Kunta îi cunoştea la fel de bine, Soru fiind chiar cel mai bun prieten al lui Omoro. Kunta se simţi uşurat că taică-său nu era şi el, să-şi vadă fiul atât de înspăimântat.

întregul kafo, douăzeci şi trei de băieţi, îşi încrucişară palmele în dreptul inimii, salutându-i după datină, aşa cum fuseseră învăţaţi, pe cei mai vârstnici.

- Pace!

- Pace vouă! le răspunse kintangul şi ajutoarele sale. Rotindu-şi o clipă ochii - având însă grijă să nu mişte

capul, Kunta văzu că se aflau într-o împrejmuitură, cu mai multe colibe mici cu pereţi de lut, acoperite cu paie, înconjurată de gardul cel nou şi înalt de bambus. Văzu locurile unde colibele fuseseră lipite, fără îndoială de către taţii ce lipsiseră câteva zile din Juffure. în clipa următoare, îi sări inima din piept de groază.

- Aţi fost copii când aţi plecat din sat, tună glasul kintangului. Dacă vreţi să vă întoarceţi bărbaţi, trebuie să vă lepădaţi de teamă, căci un fricos este o pacoste pentru familie, pentru sat şi pentru trib.

îi privi mânios, de parcă niciodată n-ar mai fi văzut o adunătură atât de jalnică şi apoi se depărta. Şi-n acest timp, cele două ajutoare ale sale se năpustiră la ei, izbindu-i cu nuiele şfichiuitoare şi cu pumnii peste umeri şi spinări, mânându-i ca pe nişte capre în micile colibe de lut.

îngrămădiţi câte patru băieţi în colibe, erau prea îngroziţi să mai simtă durerea ascuţită a loviturilor primite şi prea umiliţi ca să-şi ridice capetele să se privească unu! pe altul. După un timp, când văzu că nu-i mai ameninţă deocamdată nici o lovitură, Kunta începu să tragă cu coada ochiului pe furiş spre tovarăşii săi. Tare şi-ar mai fi dorit să fie în aceeaşi colibă GU Sitafa. Desigur, îi cunoştea şi pe aceştia, dar nu ţinea la nici unul atât de mult ca la fratele său yayo, şi simţi un gol în inimă. Dar poate că asta nu-i o simplă întâmplare, cugetă el. Nu ne este îngăduită, pare-se, nici cea mai mică mângâiere. Şi te pomeneşti că n-au de gând nici să ne dea de mâncare, îşi urmă el gândurile.

De îndată ce soarele apuse, ajutoarele kintangului năvăliră în colibă:

- Mişcaţi-vă!

Fură izbiţi peste umeri cu ciomege, îmbrânciţi afară în lumina amurgului şi îngrămădiţi peste cei din alte colibe. Sub loviturile necruţătoare ale nuielelor, băieţii se adunară, urmând poruncile aspre, într-un şir dezlânat, fiecare apucându-l de mână pe cel dinaintea sa. Când se rân-duiră cu toţii, kintangul le aruncă o privire întunecată, plină de dispreţ, şi le spuse că în noaptea aceea urmau să facă un drum departe, în adâncul pădurii.

Când primiră porunca s-o pornească, şirul nesfârşit de băieţi se întinse dezordonat pe cărare, sub ploaia şfichiu-irilor de nuiele.

-- Mergi mai rău ca un bivol! auzi Kunta ţipându-i-se în ureche. Un băiat ce fusese lovit strigase de durere, iar cele două ajutoare răcniră în întuneric: Care a vorbit? şi nuielele lor îi şfichiuiră mai abitir pe toţi. După aceasta, nimeni nu mai cuteză să scoată vreun sunet.

Curând, pe Kunta începură să-l doară picioarele şi l-ar fi durut mai rău, dacă nu ar fi învăţat de la taică-său să meargă cu paşi mari. Iar Kunta se gândea mulţumit că pe ceilalţi băieţi îi dor picioarele şi mai tare, căci ei încă nu aveau de unde să ştie cum trebuie să meargă. Dar nimic din ceea ce învăţase nu-i putea ţine de foame şi de sete. Simţea cum i se încârligă stomacul în mii de noduri şi cum i se învârteşte capul când, într-un târziu, li se porunci să se oprească lângă un izvor. Faţa netedă a apei în care se oglindea luna strălucitoare fu iute tulburată de băieţii căzuţi în genunchi, ce sorbeau lacom apa din pumni. 6 clipă mai târziu, ajutoarele kintangului îi izgoniră de lângă izvor, neîngăduindu-le să bea prea mult dintr-o dată, apoi îşi deschiseră straiţele şi le dădură câteva bucăţi de carne uscată; băieţii se repeziră asupra lor ca hienele; Kunta mestecă şi înghiţi atât de repede, încât nici nu simţi gustul celor patru bucăţele pe care cu greu apucase să pună mâna.

" Toţi, chiar şi Kunta, aveau băşici pe tălpi, dar era atât de bine că-şi potoliseră puţin foamea şi setea, că nici nu ie mai păsa de nimic. Şi cum şedeau acolo, lângă izvor, băieţii începură să privească în jur şi să se cerceteze unul pe altui, lalumina lunii, de data aceasta nu atât îngroziţi, cât prea obosiţi ca să mai scoată vreo vorbă. Kunta şi Sitafa se priviră îndelung şi, în lumina slabă, nici unul nu-şi dădu seama dacă şi celălalt era la fel de nenorocit.

De-abia apucase Kunta să-şi răcorească în apa izvorului tălpile ce-l ardeau, că ajutoarele kintangului le şi porunciră să treacă la loc în rând, gata să facă drumul cel lung înapoi, la jujuo. Când, înainte de a se crăpa de ziuă, se iviră porţile de bambus, Kunta nu-şi mai simţea nici picioarele şi nici capul. Sfârşit de oboseală, se târî cu greu la colibă, dădu peste un alt băiat, aflat înăuntru, simţi cum îl lasă picioarele şi se rostogoli pe jos, adormind buştean pe loc.

In următoarele şase nopţi, făcură drumuri din ce în ce mai lungi. Tălpile băşicate îl usturau cumplit, dar, într-a patra noapte, Kunta văzu că durerea nu-l mai supără atât de tare şi se

simţi cuprins de mândrie. La cel de al şaselea drum, băieţii îşi dădură seama că, oricât de nepătruns ar fi fost întunericul, nu mai aveau nevoie să se ţină de mâini ca să păstreze rândul drept.

într-a şaptea noapte, kintangul le ţinu prima lecţie, învăţându-i cum se călăuzesc bărbaţii aflaţi în adâncul pădurii, după stele, ca să nu se rătăcească. Şi-n următoarea jumătate de lună oricare dintre băieţi era în stare să ducă rândul înapoi la jujuo, după stele. Intr-o noapte, pe când Kunta era călăuza, era cât pe ce să calce pe un şobolan care nici nu-l simţise şi nici n-apucase să se ascundă. Pe cât de speriat, pe atât de mândru fu Kunta, căci aceasta era o dovadă că merseseră atât de neauziţi, încât nici măcar şobolanul nu-i putuse simţi.

Dar animalele, le spuse mai apoi kintangul te pot învăţa cel mai bine meşteşugul vânătorii, unul dintre cele mai însemnate lucruri pe care trebuia să le deprindă orice bărbat mandinka. După ce kintangul fu mulţumit că-şi însuşiseră toate felurile de mers, în următoarea jumătate de lună îi duse pe băieţi departe de jujuo, în savană, unde-i învăţă cum să înalţe adăposturi înclinate, în care se odihneau între nenumăratele iniţieri în tainele meşteşugului de simbon. Lui Kunta i se părea că nici nu închisese ochii, ori de câte ori îi trezeau cu strigăte ajutoarele kintangul, pregătindu-i pentru vreo altă lecţie.

Ajutoarele le arătau locurile unde, cu puţin înainte, stătuseră la pândă leii ca să se repeadă în spatele vreunei antilope, ucigând-o; dar şi locurile unde, după ce se îndestulaseră, leii se cuibăriseră să-şi continue somnul; îi puneau să meargă pe urmeie turmei de antilope, ca să-şi poată da seama de tot ce făcuseră ele înainte de a se întîlni cu leii. Băieţii cercetau crăpăturile adânci din stâncile unde-şi făceau cuib lupii şi hienele. Şi astfel începură să deprindă neînchipuit de multe şiretlicuri de-ale vânătorii. De pildă, nu le trecuse niciodată prin minte că cel mai mare meşteşug al unui mare simbon e că niciodată nu făcea mişcări bruşte. Bătrânul kintang însuşi le povestise de un vânător nătâng care, până la urmă, murise de foame într-o pădure ce mişuna de vânat, căci era prea neîndemânatic şi făcea atât de mult zgomot, umblând de colo-colo, încât animalele de toate felurile din jurul lui se furişau tăcute, fără ca el să-şi dea seama că le avea în preajmă.

în timpul cât învăţară să imite sunetele animalelor şi păsărilor, băieţii se simţiră chiar ca vânătorul din poveste. Deşi aerul clocotea de grohăitul şi fluieratul lor, nici un animal şi nici o pasăre nu se apropiau. Apoi li se spunea să se tupileze tăcuţi în ascunzişuri, în timp ce kintangul şi ajutoarele sale scoteau sunete ce lor li se păreau a fi exact ceea ce făcuseră şi ei, dar imediat păsările şi animalele ieşeau la iveală, ciulindu-şi urechile şi căutându-i pe cei ce îi chemaseră.

într-o după-amiază, când băieţii învăţau chemările păsărilor, într-un tufiş de lângă ei se aşeză dintr-o dată, cârâind puternic, o pasăre mare cu un cioc lung.

- Ia uitaţi-vă! strigă râzând unul dintre băieţi. Celorlalţi li se opri inima în piept, ştiind că şi de data

aceasta, gura cea spartă a acelui băiat va atrage pedeapsa asupra tuturor. Nu era prima dată când îşi dădea în vileag prostul obicei de a vorbi fără să se gândească; de data aceasta, kintangul îi spuse rece:

- Să-mi aduci pasărea aici, vie!

Băieţilor li se oprise răsuflarea uitându-se la cel vinovat, ce se tupilă târându-se spre tufişurile pe care stătea nepăsătoare pasărea, sucindu-şi capul încolo şi-ncoace. Dar când băiatul dădu s-o prindă, pasărea îi scăpă din mâini, dând disperată din aripile scurte, reuşind să se înalţe deasupra tufişurilor; băiatul sări după ea, urmărind-o înnebunit şi curând nu se mai văzură.

Kunta şi ceilalţi rămaseră înmărmuriţi. îşi dădeau bine seama că kintangul le putea porunci să facă şi imposibilul, în următoarele trei zile şi două nopţi, în timpul iniţierilor obişnuite, băieţii se priveau unii pe alţii cu înţeles şi scrutau cu ochii tufişurile înconjurătoare, îngrijoraţi de soarta tovarăşului lor dispărut. Şi oricât de mult îi necăjise mai înainte, atrăgând pedeapsa asupra tuturor pentru cele făcute, îl simţeau atât de apropiat acum când nu mai era printre ei.

într-a patra zi, de dimineaţă, tocmai când se trezeau, băiatul ce stătea de veghe la porţile jujuo-ului dădu semn că se apropia cineva. O clipă mai târziu răsună şi toba. Era el. Se năpustiră cu toţii să-i iasă înainte, chiuind de parcă propriul lor frate s-ar fi întors dintr-o călătorie îndepărtată, tocmai din MARRAKECH. Slab şi prăfuit, acoperit de răni şi vânătăi, de-abia se putea ţine pe picioare, când năvăliră toţi pe el, bătându-l pe spate. Abia reuşi să schiţeze un zâmbet uşor; avea şi de ce: sub

braţ ţinea pasărea, cu aripile, ciocul şi picioarele legate cu un fir de liană. Pasărea arăta şi mai prăpădită decât el, dar era totuşi vie.

Apăru şi kintangul şi, deşi îi vorbea băiatului, ie dădu de înţeles că se adresa de fapt tuturor:

- Ăsta să vă fie dublă învăţătură: mai întâi să faceţi tot ce vi se spune, şi apoi să vă ţineţi gurile închise. Acestea două sunt însuşirile de căpătâi ale unui bărbat.

Numai atunci îl văzură băieţii prima dată pe kintang privind binevoitor pe cineva. El ştiuse prea bine că, mai devreme sau mai târziu, băiatul va putea prinde pasărea, care era atât de greoaie încât nu putea face decât salturi mici şi joase prin tufişuri.

Pasărea fu friptă şi mâncată cu încântare de toţi, în afară de cel ce-o prinsese, prea istovit să mai rămână treaz până când masa era gata. I se îngădui să doarmă ziua"întreagă şi noaptea următoare. A doua zi, băiatul le povesti cum gonise nebuneşte timp de două zile şi o noapte ca, papă la urmă, s-o prindă cu o capcană pusă de el. Şi după ce-i legase fedeleş aripile şi picioarele, precum şi ciocul cu care-l ciupea tot timpul, trebuise să mai rămână treaz încă o zi şi o noapte, ca să poată găsi drumul înapoi la jujuo călăuzindu-se cum fusese învăţat, după stele. Mult timp după asta băieţii nu-i prea mai vorbiră părându-li-se că datorită isprăvii lui şi privirii binevoitoare a kintangului, se credea mai grozav decât ceilalţi. Şi, cu prima ocazie când ajutoarele kintangului le porunciră să facă exerciţii de trântă, Kunta nu scăpă prilejul să-l apuce zdravăn pe băiatul acela şi să-l arunce cu sete la pământ.

Până la sfârşitul celei de-a doua luni de iniţiere, băieţii din cel de al treilea kafo se descurcau în pădure cu aceeaşi îndemânare ca în propriul lor sat. Acum erau în stare să adulmece urmele aproape nevăzute ale animalelor şi începuseră să deprindă tainicele ritualuri şi rugăciuni strămoşeşti, care-l făceau pe oricare mare simbon nevăzut de orice animal. Orice îmbucătură de carne ce-o puneau în gură era fie prinsă în capcane de băieţi, fie doborâtă de săgeţile lor. Puteau jupui orice vânat de două ori mai iute ca înainte şi-i frigeau carnea pe focuri ce nu scoteau pic de fum, pe care învăţaseră să le aprindă scăpârând cremenea pe muşchiul aşezat sub vreascuri mici, uscate. Iar pe lângă vânatul fript pe care-l mâncau, aveau din

belşug vietăţi mărunte de savană, tot felul de gângănii prăjite pe cărbuni.

Intr-o zi, în timp ce se .odihneau, un băiat tocmai îşi încerca arcul; o săgeată zvârlită la întâmplare nimeri într-un ştiubei de albine burungo, ce atârna într-un copac, iar un nor de albine înfuriate se năpusti asupra lor.

Nimeni nu putu scăpa de înţepăturile lor dureroase şi, încă o dată, traseră cu toţii ponoasele de pe urma greşelii unuia singur.

- Un simbon nu trage niciodată cu o săgeată fără să ştie ce va nimeri, le spuse kintangul. După ce le porunci să-şi ungă înţepăturile umflate şi dureroase cu unt din copacul shea, le mai spuse: Diseară, o să vă ocupaţi cum se cuvine de albinele astea.

Până se înserase, băieţii adunaseră muşchi uscat, îngrămădindu-l la rădăcina copacului unde se afla ştiu-beiul. Iar după ce unul dintre ajutoarele kintangului îi dădu foc, celălalt aruncă în flăcări nişte frunze culese dintr-un tufiş anume. Fumul gros şi înăbuşitor se înălţă până la ramurile cele mai de sus ale copacului şi nu după mult timp albinele căzură moarte cu sutele în jurul băieţilor, la fel de nevătămătoare ca ploaia. Dimineaţa, băieţii fură învăţaţi cum să topească fagurii şi să înlăture albinele moarte, rămase în ei, ca să se poată îndestula cu miere.

Dar prin oricâte greutăţi ar fi trecut, oricât de multă învăţătură ar fi căpătat, kintangul tot nemulţumit se arăta. Poruncile sale şi disciplina pe care le-o cerea rămâneau la fel de severe, încât băieţii erau stăpâniţi deopotrivă de teamă şi furie. Orice poruncă dată vreunui băiat, neîndeplinită iute şi fără de cusur, mai atrăgea încă asupra tuturor pedeapsa cu bătaia. Iar atunci când nu erau bătuţi, li se scotea vlaga din ei în drumuri nesfârşite prin pădure, în puterea nopţii, tot ca pedeapsă pentru greşeala vreunuia din ei.

Primele învăţăminte pe care le primiseră în viaţa lor, cu mult înainte de a ajunge la jujuo, erau că cei din tribul mandinka nu trebuie să se lupte niciodată între ei. Până la urmă, băieţii începură să priceapă că bunăstarea tuturor depindea de fiecare în parte. Aşa că rar se mai întâmpla ca cineva să se mai încumete să încalce opreliştile, iar odată cu rărirea bătăilor, teama ce-o simţeau de kintang fu încetul cu încetul înlocuită cu un respect adânc, cum nu mai simţiseră decât pentru propriii lor taţi.

Totuşi, nu era zi în care băieţii să nu se izbească de" ceva necunoscut, care să-i facă să se simtă din nou stângaci şi neştiutori. Uimiţi, au aflat, de pildă, că o cârpă îndoită şi atârnată într-un anume fel în faţa colibei unui bărbat anunţa, celorlalţi mandinka vremea când se va reîntoarce acasă; ori că sandalele încrucişate în diferite moduri în faţa colibei arătau lucruri înţelese numai de bărbaţi. Dar taina pe care Kunta o socotea cea mai adâncă dintre toate era sira kango, un fel de limbă a bărbaţilor, în care sunetele din cuvintele mandinka erau schimbate într-un anume fel, nedezvăluit nici femeilor, nici copiilor şi nici altora din alte triburi* Acum că deprinseseră şi ei graiul acesta, băieţii nu mai vorbeau altfel decât în limba tainică a bărbaţilor'.

în fiecare lună băieţii mai puneau câte o pietricică într-un vas, ca să ţină socoteala de când plecaseră din Juffure. După ce o adăugaseră pe cea de a treia, într-o după-amiază, pe când băieţii se întreceau la trântă, la porţile jujuo-ului s*e iviră taţii, unchii şi fraţii mai mari. Uimit, Kunta sări în picioare, îmboldit de bucuria de a-l revedea pe Omoro pentru prima dată după trei luni. Dar parcă o mână nevăzută îl ţintui pe loc, înăbuşindu-i strigătul de bucurie, chiar mai'înaine de a vedea că nici tatăl său nu dă vreaun semn că-şi recunoaşte fiul.

Un singur băiat o luă la fugă, strigându-şi tatăl: dar acesta, apucând fără vorbă un baston din mâna celui mai apropiat dintre ajutoarele kintangului, îl croi zdravăn, certându-l cu asprime că-şi dăduse în vileag sentimentele ca un copil.

Kintangul le porunci răstit tuturor să se întindă pe burtă, în şir, iar bărbaţii trecură şi-i loviră pe spinare cu bâtele lor. Kunta era grozav de răvăşit: nu de bătaie îi păsa acum, ci îl durea cumplit că nu putea să se arunce în braţele tatălui său, să-i audă măcar glasul, şi-n acelaşi timp îi era atât de ruşine că râvnea astfel de lucruri nebărbăteşti.

După ce ispràviră cu bătaia, kintangul le porunci băieţilor să se întreacă la fugă, sărituri, dans, luptă, să se roage aşa cum fuseseră învăţaţi în ritualul de iniţiere, iar taţii, unchii şi fraţii mai mari îi'priviră tăcuţi. După care plecară, felicitându-l pe kintang şi pe ajutoarele sale, fără să le arunce măcar vreo privire băieţilor. Şi nu trecu nici măcar un ceas, şi iată că mai avură parte de o bătaie, pentru că se arătaseră prea neîndemânatici în pregătirea cinei.

în seara aceea, în timp ce băieţii mai făceau încă exerciţii de trântă înainte de culcare, unul dintre ajutoarele kintangului se strecură pe lângă Kunta şi-i şopti pe furiş:

- Mai ai un frate, pe care-l cheamă Madi.

Uite că suntem patru acum, cugetă Kunta, veghind treaz până noaptea târziu. Patru fraţi în casa mamei şi a tatei. Şi parcă auzea aievea cum ar suna aceasta în istoria clanului KINTE, depănată de grioţi, peste sute de anotimpuri ploioase. După Omora, îşi urmă el gândul, când se va reîntoarce la Juffure, va fi cel dintâi bărbat al familiei. Aici nu numai că învăţase tainele bărbăţiei, dar şi o mulţime de alte lucruri pe care i le va putea spune lui Lamin' şi-l va învăţa ceea ce le este îngăduit băieţilor să ştie; iar apoi Lamin îl va învăţa pe Suwadu, iar Suwadu .pe pruncul acesta nou născut, pe care Kunta nici nu-l văzuse încă, dar despre care ştia că se numeşte Madi. Iar într-o bună zi, gândi Kunta toropit de somn, când va fi de seama lui Omoro şi va avea şi el copii, totul va reîncepe de la capăt.

CAPITOLUL 24

Acum nu mai sunteţi copii. Vă aşteptaţi întruparea în bărbaţi, le grăi într-o dimineaţă kintangul.

Era prima oară când kintangul rostise vorba „bărbat" şi-n alt înţeles decât ca să-i ocărască cu ceea ce nu erau. După luni întregi de învăţătură, muncă, bătaie, îndurate de toţi la un loc, le mai spuse el, fiecare începe, în fine, să descopere că are două suflete: unul în sine, iar celălalt, mai cuprinzător, în toţi cei al căror sânge şi viaţă le moştenea. Şi doar după ce aflară aceasta fură în stare să înţeleagă rostul următoarei faze a ritualului de iniţiere: cum să devină războinici.

- Ştiţi prea bine că cei din tribul mandinka se luptă doar dacă sunt provocaţi de alţii. Dar atunci se dovedesc a fi cei mai desăvârşiţi războinici.

în următoarea jumătate de lună, Kunta şi tovarăşii săi învăţară cum se luptă la război. Kintangul sau ajutoarele lui le desenau în ţărână vestitele strategii de luptă ale tribului, ca mai pe urmă să-i pună pe băieţi să le reconstituie în fapt.

- Niciodată duşmanul nu trebuie încercuit de tot; îi sfătuia kintangul. Lăsaţi-le mai bine o portiţă de scăpare, căci, dacă sunt încolţiţi definitiv, or să se lupte cu mai multă disperare.

Băieţii mai aflară că luptele se pornesc târziu, după-a-miază, ca întrevăzându-şi înfrângerea, duşmanul, oricare ar fi el, să-şi poată scăpa pielea retrăgându-se în întuneric. Tot aşa, învăţară că-n vreme de război nimănui nu-i e îngăduit să vatăme vreun marabut, griot sau fierar călător, căci un marabut înfuriat le putea atrage furia lui Allah asupra lor, un griot înfuriat, cu vorbele sale convingătoare, putea stârni armatele duşmane, iar un fierar înfuriat ar fi putut făuri sau repara armele duşmanului.

Kunta şi ceilalţi îşi ciopleau suliţe şi săgeţi cu ţepi, din cele ce se foloseau doar la război, şi învăţau să ochească cu ele în ţinte din ce în ce mai mici. Iar când vreun băiat izbutea să ţintească de la douăzeci şi cinci de paşi un fir de trestie de zahăr, ceilalţi chiuiau de bucurie şi-l lăudau. Răscolind apoi pădurea, băieţii căutau tufe de koona şi le adunau frunzele ca să le fiarbă. Şi-n zeama lor groasă şi neagră înmuiau un fir de bumbac pe care îl răsuceau pe ţepii săgeţilor, să-şi lase otrava aducătoare de moarte.

La sfârşitul iniţierii într-ale războiului, kintangul le povesti despre cele mai vestite războaie şi războinici din tribul mandinka, despre vremurile când armata legendarului general Sundiata, fost sclav, fiul lui Sogolon, femeia-bivol, înfrângea trupele lui Soumaoro, din ţinutul Bou re, un rege atât de vestit prin cruzimea sa, că purta veşminte din piele de om şi-şi împodobea zidurile palatului cu capetele tăiate ale duşmanilor săi.

Lui Kunta şi celorlalţi li se tăiase răsuflarea auzind că-n armatele lui Sundiata şi Soumaoro căzuseră mii de răniţi sau morţi. Dar arcaşii mandinka au încercuit trupele lui Soumaoro ca-ntr-o uriaşă capcană, aruncându-le din toate părţile o ploaie de săgeţi şi înaintând tot mai strâns spre ele' până când, îngroziţi, oştenii lui Soumaoro fugiseră care încotro. După aceea, urmă kintangul, şi băieţii îl văzură zâmbind pentru întâia oară, zile şi nopţi întregi tobele vestitoare ale tuturor satelor anunţau înaintarea oştilor mandinka biruitoare, încărcate de pradă, purtând înaintea lor sute de prizonieri. Şi-n fiecare sat, mulţimea bucuroasă îi întâmpina cu strigăte şi-i izbea cu picioarele pe

prizonierii cu capetele rase şi plecate şi cu mâinile legate la spate.

într-un târziu, generalul Sundiata chemă lumea la o adunare numeroasă şi le înfăţişă dinainte pe mai marii satelor înfrânte şi le înapoie suliţele, semne ale puterii lor, şi-i uni pe toţi prin legăminte de pace, care să dureze o sută de anotimpuri ploioase. Kunta şi tovarăşii săi se duseră gânditori la culcare, mai mândri ca niciodată că erau şi ei nişte mandinka.

Când începu următoarea lună a iniţierii, la jujuo ajunse zvon de tobe cum că peste vreo două zile se vor ivi oaspeţi. Emoţia de a avea orice fel de oaspeţi, la atâta timp după ce taţii şi fraţii lor veniseră să-i vadă, fu sporită când aflară că mesajul fusese trimis de toboşarul luptătorilor din Juffure, care veneau să le facă nişte demonstraţii speciale.

Ceva mai târziu, în după-amiaza următoare, chiar mai devreme decât se aşteptau, tobele le vestiră apropierea. Dar bucuria băieţilor de a revedea încă o dată chipuri cunoscute se risipi pe dată când, fără vreo vorbă, luptătorii îi înşfăcară şi începură să-i trântească la pământ atât de tare, cum nu mai fuseseră ei izbiţi niciodată în viaţa lor. Iar când luptătorii îi împărţi ră în două grupuri ca să se lupte între ei, sub supravegherea lor, băieţii erau numai răni şi vânătăi. Kunta nu-şi închipuise niciodată cât de multe moduri de a-ţi apuca adversarul există şi nici cât de folositoare se dovedeau, dacă le aplicai cum trebuia. Şi tobele luptătorilor bubuiau în acest răstimp în urechile băieţilor, dându-le ştire că nu forţa, ci iscusinţa deosebea un luptător de rând de un campion. în seara aceea, toboşarul din Juffure făcu să răsune în jurul focului numele şi faptele marilor luptători ai tribului mandinka din ultima sută de anotimpuri ploioase, iar când veni vremea de culcare, luptătorii plecară de la jujuo ca să se reîntoarcă la Juffure.

Peste alte două zile fu vestit un alt oaspete. De data aceasta vestea le-o aduse un tânăr alergător din sat, din cel de al patrulea kafo, pe care Kunta şi ceilalţi îl cunoşteau prea bine, deşi acesta, proaspăt intrat în tagma bărbaţilor, se purta de parcă nu-i văzuse niciodată pe copiii aceştia din cel de al treilea kafo. Fără să le arunce vreo privire, el alergă până în dreptul kintangului şi, gâfâind, îl vesti că Kujali Nijai, griot vestit în întreaga Gambie, va poposi curând o zi întreagă la jujuo.

Acesta sosi peste trei zile, însoţit de mai mulţi tineri din familia lui. Era cu mult mai bătrân decât toţi grioţii pe care-i văzuse Kunta până atunci - atât de bătrân încât, pe lângă el, kintangul părea un flăcău. După ce le făcu semn băieţilor să se aşeze împrejurul lui, bătrânul începu să le povestească cum devenise ceea ce era. Le mai povesti cum, după ani îndelungaţi de învăţătură, încă din tinereţe, grioţii îşi întipăresc adânc în minte faptele strămoşilor.

- Căci cum altfel aţi mai afla voi despre faptele măreţe ale regilor, oamenilor sfinţi, vânătorilor şi războinicilor care-au vietuit cu sute de ani înaintea noastră? l-ati cunoscut vreodată? îi întrebă bătrânul. Sigur că nu, istoria poporului nostru este păstrată pentru urmaşi aici, spuse el atingându-şi tâmplele albite.

Apoi griotu! urmă, răspunzând întrebării ce le stătea tuturor pe limbă: grioţi se pot face numai fiii grioţilor, căci, într-adevăr, era datoria lor cea mai sfântă să devină grioţi. După terminarea ritualurilor de iniţiere, aceşti băieţi, asemeni nepoţilor lui care-l însoţeau astăzi, începeau să înveţe, şi să călătorească alături de anumiţi bătrâni iscusiţi, ca să aducă de nenumărate ori numele şi faptele străvechi ce le fuseseră transmise prin poveşti. Iar când îi va veni sorocul, fiecare tânăr va cunoaşte amănunţit istoria strămoşilor săi, aşa cum fusese ea povestită tatălui şi bunicului său. Şi va veni şi vremea când tânărul va deveni bărbat şi va avea feciori, cărora şi el le va depăna poveştile acestea, aşa încât nicicând întâmplările trecutului îndepărtat nu se vor stinge.

Iar după ce, fermecaţi, băieţii au înfulecat în grabă cina, au dat din nou năvală să se adune în jurul bătrânului griot: acesta i-a vrăjit până noaptea târziu cu poveşti auzite de la propriul său tată, despre marile împărăţii ale negrilor ce se întinseseră în Africa cu sute de anotimpuri ploioase în urmă.

-Cu mult înainte ca toubobul să pună piciorul în Africa, începu bătrânul griot, se-ntindea imperiul Benin, stăpânit de un rege atotputernic numit Oba, ale cărui dorinţe erau pe loc îndeplinite. Grijile împărăţiei cădeau pe umerii sfetnicilor de încredere ai lui Oba, care-şi trecea vremea doar cu sacrificiile cuvenite pentru îmblânzirea spiritelor rele şi cu atenţiile cuvenite celor o sută şi mai bine de neveste din haremul său. Dar chiar mai înainte de împărăţia Benin, s-a aflat alta şi mai

bogată, numită Songhâi, urmă griotul. Iar capitala ei era Gao, cea plină de case mândre pentru prinţii şi neguţătorii negri, care îi 'cinsteau din belşug pe drumeţii care aduceau cu ei încărcături de aur să le cumpere mărfurile.

Dar nici aceasta n-a fost cea mai bogată împărăţie, le spuse apoi bătrânul. Şi începu să le istorisească despre Ghana străveche, unde numai alaiul împărătesc umplea un oraş întreg. Iar împăratul Kanissai avea o mie de cai şi la fiecare cal câte trei slugi şi o ploscă de aramă. Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă urechilor.

Şi-n fiecare seară, urmă griotul, când împăratul Kanissai ieşea din palat, se aprindeau mii de focuri, luminând totul între cer şi pământ. Şi servitorii marelui împărat întindeau mese îmbelşugate să-i îndestuleze pe cei zece mii de oameni, care se adunau acolo mereu.

Aici griotul se opri, iar băieţii nu-şi putură stăpâni strigătele de uimire, deşi ştiau prea bine că nu se cuvenea să scoată nici un sunet atunci când vorbea un griot, dar nici acesta şi nici măcar kintangul nu părură să ia în seamă greşeala lor. Luând o jumătate dintr-o nucă de cola în gură şi oferind-o pe cealaltă kintangului, care-o primi cu plăcere, griotul îşi strânse poalele mantalei în jurul picioarelor, apărându-se de răcoarea nopţii, şi-şi ncepu din nou poveştile:

Nici măcar Ghana n-a fost cea mai bogată împărăţie a negrilor. Cea mai bogată şi cea mai veche dintre toate a fost împărăţia străvechiului Mali. Asemeni tuturor imperiilor, Mali avea oraşele lui, ţăranii, meseriaşii, fierarii, vopsitorii, tăbăcarii şi ţesătorii' lui, spuse bătrânul griot. Dar bogăţia lui neasemuită se trăgea din nesfârşitele drumuri pe care se făcea negoţ cu sare, aur şi aramă. Regatul se-ntindea în lung şi-n iat cale de patru luni de mers, mai spuse griotul, iar cel mai mare dintre oraşele sale era vestitul Timbuktu.

Era cel mai mare lăcaş de învăţătură din întreaga Africă, locuit de mii de cărturari, numărul lor fiind mărit de neîntrerupte cete de înţelepţi ce veneau acolo să-şi sporească cunoştinţele: şi erau atât de mulţi, încât unii dintre negustorii cei mari nu vindeau altceva decât cărţi şi pergamente.

Nu e marabut ori învăţător din cătunul cel mai mic care să nu-ţi tragă măcar în parte învăţătura din Timbuktu, adăugă griotul.

Iar când, într-un târziu, kintangul se ridică, mulţumin-du-i griotului pentru dărnicia cu care le-a împărtăşit comorile minţii sale, Kunta şi ceilalţi îndrăzniră, pentru prima dată de când se aflau ia jujuo să dea glas nemulţumirii de a merge la culcare. Kintangul se făcu a nu băga în seamă o astfel de obrăznicie, cel puţin pe moment, şi ie porunci cu asprime să meargă în colibe, dar nu mai înainte ca băieţii să-l roage să-l invite pe griot să mai poftească pe la ei, la întoarcere.

Minunatele poveşti istorisite de griot le mai stăruiau încă în minte când, şase zile mai târziu, primiră veste că un vestit moro le va vizita tabăra. Era vorba de învăţătorul cu rangul cel mai mare din Gambia; şi-ntr-adevăr, erau atât de puţini şi atât de înţelepţi că, după multe anotimpuri ploioase de învăţătură, ajunseseră să-i înveţe nu pe şcolarii de rând, ci pe alţi învăţători, aşa cum era cel din Juffure.

însuşi kintangul se îngriji în mod deosebit de primirea acestui oaspete, poruncind să fie curăţat întreg jujuo-ul, să se grebleze ţărâna şi să se măture peste tot cu ramuri înfrunzite, până'va deveni netedă şi afânată, ca să poată avea cinstea de a se întipări pe ea tălpile învăţatului moro. Apoi kintangul îi adună pe băieţi în curtea jujuo-ului şi le grăi:

- Sfatul şi binecuvântarea acestui om pe care-l aşteptăm sunt căutate nu numai de oamenii de rând, ci şi de mai-marii satelor şi chiar de regi.

A doua zi de dimineaţă, învăţatul sosi însoţit de cinci învăţăcei, fiecare purtând pe cap boccele, în care Kunta bănui că se aflau preţioasele cărţi arabe şi pergamentele cu manuscrise, cum erau cele din străvechiul Timbuktu. Iar când bătrânul intră pe poartă, Kunta şi ceilalţi băieţi îngenunchează, asemeni kintangului şi ajutoarelor sale, plecându-şi frunţile în ţărână. După ce preaînvăţatul moro îi binecuvânta pe ei' şi jujuo-ul lor, se ridicară şi îl înconjurară cuviincios, în timp ce el îşi deschise cărţile şi începu să citească - mai întâi din Coran, apoi din cărţi nemaiauzite, ca: Taureta la Musa, Zabora Dawidi şi Lingeeli ia Isa, pe care, spunea el, „creştinii" le numeau

Pentateuhul lui Moise, Psalmii lui David şi Cartea lui Isaia. De fiecare dată când moro deschidea ori închidea vreo carte ori desfăşura vreun manuscris, îl ducea la frunte, şoptind încetişor „amin".

După ce termină de citit, bătrânul îşi lăsă cărţile de-o-parte şi le vorbi despre întâmplări vestite şi oameni din Coranul creştinesc, ce se numeşte Sfânta Scriptură. Le istorisi despre Adam şi Eva, despre losif şi fraţii săi, despre Moise, David şi Solomon; de moartea lui Abel. Şi le mai povesti încă despre alţi oameni însemnaţi, din vremuri mai apropiate, ca Djoulou Kara Naini, pe care toubobul îl numeşte Alexandru cel Mare, puternicul rege înveşmântat în aur şi argint, al cărui soare a strălucit peste jumătate din omenire.

Şi, mai înainte ca să se ridice şi să plece, moro vru să vadă cât de bine cunoşteau ei cele cinci rugăciuni şi apoi îi povăţui cum să se poarte în sfânta moschee, în care or să păşească pentru prima oară când se vor întoarce în sat, ca bărbaţi. La despărţire, băieţii îl cinstiră, după cum îi învăţase kintangul, cântându-i unul din cântecele bărbăteşti, învăţate de la jalli kea: „o generaţie se stinge... alta apare şi se stinge-n timp... singur Allah rămâne-n veşnicie".

Reîntors în coliba lui, după ce a plecat moro, Kunta rămase treaz mult timp, gândindu-se cum, într-adevăr, aproape tot ceea ce învăţase se lega, cum un lucru se potrivea cu altul.

Trecutul părea înlănţuit cu prezentul, iar acesta cu viitorul; morţii cu viii şi cu cei ce urmau să se zămislească; el cu familia lui, cu prietenii de un leat, cu satul întreg, cu tribul, cu întreaga Africă; lumea oamenilor cu cea a animalelor şi a tuturor celor ce cresc trăind sub oblăduirea lui Allah. Kunta se simţea mic şi totuşi atât de însemnat. Poate că, gândi el, aşa trebuie să fie când devii bărbat.

CAPITOLUL 25

Sosise şi ciipa de care Kunta şi ceilalţi băieţi se temuseră atât de tare: kasas boyo, ce îi purifică pe băieţi, pre-gătindu-i să dea naştere urmaşilor. Ştiau cu toţii că o să se întîmple, şi totuşi fură luaţi prin surprindere. într-o zi, unul dintre ajutoarele kintangului le porunci să se alinieze în curte; un fior de teamă îl străbătu pe Kunta când îl văzu pe kintang ieşind din coliba lui şi îndreptându-se spre ei.

- Desfaceţi-vă veşmintele, le porunci el.

Băieţii se codiră, nevenindu-le să-şi creadă urechilor.

- Haideţi, strigă el.

Ei făcură întocmai, dar încet şi ruşinaţi, ţinându-şi ochii în pământ. Ajutoarele kintangului le înfăşurară mădularul bărbăţiei cu o bucată de pânză îmbibată cu o alifie verde, făcută din frunze strivite.

- Curând n-o să mai simţiţi nimic, le spuse kintangul, poruncindu-le să se întoarcă la colibe.

Speriaţi de ce va urma, băieţii se îngrămădiră înăuntru, aşteptând tăcuţi până spre sfârşitul amiezii, când li se porunci din nou să iasă afară. Pe când se aliniau din nou, văzură cum, pe porţile jujuo-ului soseau bărbaţii din Juffure: taţii, fraţii şi unchii, care îi vizitaseră mai înainte, dar şi alţii. Printre ei se afla şi Omoro, dar de data aceasta Kunta se prefăcu că nici nu-î vede. Bărbaţii se aliniară şi ei în faţa băieţilor, cântând cu toţii: „Ceea ce urmează să vi se facă... ne-a fost făcut şi nouă... şi strămoşilor dinaintea noastră... iar voi veţi deveni cu toţii... bărbaţi cum suntem şi noi." Apoi kintangul le porunci din nou să se reîntoarcă în colibe.

La căderea nopţii, tobele începură dintr-o dată să bubuie în afara jujuo-ului. Chemaţi afară din colibe, băieţii văzură vreo doisprezece dansatori kan-kurang năpustin-du-se pe poartă, ţopăind şi strigând. înveşmântaţi în costume de frunze şi măşti de scoarţă de copac, săreau de colo-colo, rotindu-şi săbiile printre băieţii îngroziţi, iar apoi, dintr-o dată, se făcură nevăzuţi. Amuţiţi de groază, băieţii executară fără să crâcnească ordinul'kintangului şi se aşezară strâns unul lângă altul, cu spatele sprijinit de gardul jujuo-ului.

Taţii, unchii şi fraţii mai mari se aşezară în preajmă, cântând: „Curând vă veţi întoarce la casele voastre... şi la ogoarele voastre... şi vă veţi însura... iar viaţa în veci nepieritoare va ţâşni dintre coapsele voastre." Un ajutor al kintangului strigă numele unui băiat. Pe când acesta se ridica, ajutorul îi făcu semn să intre după un paravan împletit din fire de bambus. Kunta nu văzu şi nici nu auzi ce a urmat după asta, dar câteva clipe mai târziu, băiatul ieşi; abia ţinându-se pe picioare, sprijinit de celălalt ajutor, se îndreptă spre locul lui, lângă gardul de bambus. Din nou strigară un băiat, apoi încă unul, şi încă unul, până când, în sfârşit, auzi:

- Kunta Kinte!

Kunta înlemni. îşi adună însă puterile şi merse în spatele paravanului. Acolo se aflau patru oameni şi unul dintre ei îi porunci să se întindă pe spate. Ceea ce şi făcu, căci picioarele-i tremurau aşa de tare, că nici nu l-ar mai fi ţinut mult. Apoi bărbaţii se aplecară, apucându-l zdravăn, înainte de a închide ochii, Kunta îl văzu pe kintang aplecându-se asupra lui cu ceva în mână. Apoi simţi durerea. Era mai puternică decât crezuse, dar nu atât de groaznică cum ar fi fost fără alifia de amorţit durerile. Fu imediat legat strâns şi un ajutor îl sprijini să meargă afară, la locul lui, lângă cei ce fuseseră după paravan. Nici nu îndrăzneau să se privească. Dar lucrul de care se temuseră mai presus de orice fusese acum săvârşit.

Pe când rana începea să se vindece, întreg jujuo-ul fremăta de bucurie, căci ruşinea de a fi nişte băieţi, puştani la minte şi la trup, se spulberase pentru totdeauna. Acum erau aproape bărbaţi şi nu ştiau cum să-şi mai arate recunoştinţa şi respectul pentru kintang. Iar acesta, la rândul lui, începu să se uite la ei cu alţi ochi.

Bătrânul cărunt, brăzdat de riduri, pe care încetul cu încetul ajunseseră să-l îndrăgească, începuse să le zâmbească. Şi, aşa ca din întâmplare, adresându-se băieţilor, el sau ajutoarele lui, le spuneau: „Voi, bărbaţii..."

Curând după ce se ivi cea de a patra lună nouă, la porunca kintangului, câte doi sau trei băieţi începură să plece în fiecare noapte din jujuo şi să străbată drumul până în satul adormit, unde se strecurau ca nişte năluci în cămările mamelor lor şi luau cuşcuş, carne uscată şi milet, cât puteau duce, ca apoi să gonească, cât era drumul de lung, înapoi la jujuo, unde, a doua zi, le găteau cu mare bucurie - „ca să vă dovediţi mai isteţi decât orice femeie, fie ea propria voastră mamă", după cum le spusese kintangul. Dar a doua zi, de bună seamă, mamele acelor băieţi se lăudau prietenelor că-şi auziseră feciorii dând târcoale şi că nu putuseră pune geană pe geană, ascultându-i pline de mândrie.

Acum, o nouă stare de spirit domnea în jujuo. Aproape în fiecare seară, băieţii se aşezau ghemuiţi în jurul kintangului, care rămăsese la fel de aspru în purtări ca mai înainte, dar nu li se mai adresa ca unor puştani neastâmpăraţi, ci ca unor tineri din satul lui. Uneori le vorbea despre virtuţile bărbăţiei, dintre care cea mai de preţ, după neînfricare, era cinstea desăvârşită

în tot ce făceau. Alteori le povestea despre strămoşi. Cei vii Je datorau respect plin de adoraţie, le spunea el. Apoi îi cerea fiecăruia să numească strămoşul de care îşi amintea cel.mai bine; Kunta o pomeni pe bunica Yaisa. Kintangul le mai spuse că fiecare dintre strămoşii numiţi de ei se rugau lui Allah, după cum le era obiceiul, pentru bunăstarea celor vii.

într-o seară, kintangul îi lămuri că în orice sat, toţi cei ce trăiau acolo erau la fel de importanţi; de la pruncul abia venit pe lume, până la omul cel mai Vârstnic. Prin urmare, ca tineri bărbaţi, trebuiau să înveţe să se poarte cu oricine cu acelaşi respect şi să apere bunurile oricărui bărbat, femeie ori copil din Juffure, ca şi cum ar fi fost ale lor, după cum le cerea cea mai de seamă dintre îndatoririle bărbăteşti.

- Când vă veţi întoarce acasă, urmă kintangul, veţi fi ochii şi urechile satului. Va trebui să păziţi satul - să faceţi de strajă în afara porţilor, veghind să nu se apropie toubobul ori alt duşman. Veţi mai avea de cercetat blidele de gătit ale femeilor, chiar şi ale mamelor voastre, să vedeţi dacă sunt ţinute în bună rânduială şi curăţenie, şi va trebui să le dojeniţi cu asprime dacă veţi găsi murdărie ori gândaci în ele.

Iar băieţii ardeau de nerăbdare să şe pună pe treabă. Deşi aproape toţi erau prea mici ca să îndrăznească să viseze la marea răspundere ce le va reveni când vor intra în cel de al patrulea kafo, ştiau cu toţii că într-o bună zi, când vor avea între cincisprezece şi nouăsprezece ani, li se va da însemnata slujbă de a purta mesajele de la Juffure în alte sate - asemeni tânărului ce-i vestise despre sosirea lui moro în jujuo. Cei ce aveau vârsta şi erau deja mesageri, nu-şi doreau nimic altceva decât să scape de-o astfel de corvoadă; iar când, la douăzeci de ani, intrau în cel de al cincilea kafo, începeau să facă treburi cu adevărat însemnate, ajutandu-i pe bătrânii satului ca soli în alte sate. Bărbaţii peste treizeci de ani, "ca Omoro, se ridicau treptat în rang şi atribuţii, cu fiece anotimp ploios, până când ajungeau şi ei preacinstiţi bătrâni. Deseori, Kunta îl privise plin de mândrie pe Omoro şezând în marginea Sfatului Bătrânilor; aştepta cu nerăbdare ziua când tatăl lui va păşi în cercul din mijloc al celor ce vor moşteni mantia de la astfel de patriarhi veneraţi, cum era kintangul, atunci când aceştia vor fi chemaţi în preajma lui Allah.

Cu greu mai puteau asculta cu atenţie tot ce le spunea kintangul. Li se părea de necrezut că li se întâmplaseră atâtea lucruri în ultimele patru luni şi că deveniseră cu adevărat bărbaţi. Ultimele câteva zile părură mai lungi decât toate lunile ce trecuseră la un loc, dar până la urmă, când cea de-a patra lună plină se-nălţă sus pe ceruri - ajutoarele kintangului le porunciră să se alinieze imediat după cină.

Era oare aceasta clipa pe care o aşteptaseră atât? Kunta privi de jur împrejur, căutându-i pe taţii şi pe fraţii care, de bună seamă, trebuiau să sosească acolo pentru ceremonie. Nu-i zări nicăieri. Dar kintangul unde era? Privirile iui Kunta scrutau toată curtea şi-ntr-un târziu îl descoperiră la poarta jujuo-ului, pe care o dădu în lături şi întorcându-şe spre ei le grăi:

- Bărbaţi din Juffure, întoarceţi-vă în satul vostru!

Dar parcă prinseseră rădăcini; după o clipă se năpustiră chiuind şi-l îmbrăţişară pe kintang şi pe ajutoarele sale, care se prefăcură jigniţi de atâta neobrăzare. Lui Kunta nu i-ar fi venit să creadă nici în ruptul capului că îi va părea rău când va pleca de acolo. Apoi gândul îi zbură spre casă şi o rupse la fugă strigând, împreună cu ceilalţi, pe cărarea ce ducea la Juffure. Dar, ca la. un semnal, ţipetele se potoliră, iar paşii se domoliră, gândindu-se cu toţii la ceea ce lăsau în urmă şi la ceea ce-i aştepta în viitor.

CAPITOLUL 26

- Aiee! Aiee! Răsunară strigătele de bucurie ale femeilor, iar oamenii dădură năvală afară din colibe, râzând, dansând şi bătând din palme, când la ivirea zorilor, Kunta împreună cu ceilalţi pătrunseră prin porţile satului.

Proaspeţii bărbaţi păşeau măsurat, cu ceea ce-şi închipuiau ei că este demnitate, fără să vorbească şi nici măcar să zâmbească, la început. Când o văzu pe mai-că-sa alergând spre el, lui Kunta îi veni să se repeadă înaintea ei şi nu-şi putu opri lumina de pe chip, dar se strădui să înainteze cu acelaşi pas măsurat. în clipa următoare, Binta îl ajunse, cuprinzându-i grumazul cu braţele, mângâindu-i obrajii, cu ochii scăldaţi în lacrimi, şop'tindu-i numele. Kunta însă nu-i îngădui mai mult, ci se dădu înapoi, ca un bărbat ce era; dar se grăbi să se uite mai

bine la bocceaua legată pe spatele ei. Apropiindu-se, scoase pruncul dinăuntru cu amândouă mâinile.

-Ăsta e, va să zică, fratele meu Madi! strigă el fericit, înălţându-l în aer.

Indreptându-se spre colibă, Binta radia de fericire lângă băiatul ei ce ţinea pruncul în braţe, ţuguindu-şi buzele şi îngânându-i scâncetele. Kunta nu era însă atât de absorbit de frăţiorul lui, încât să nu bage de seamă ceata de copii golaşi ce se ţineau scai de el, cu ochii şi gurile căscate.

Binta şi celelalte femei se tot minunau cât de puternic şi de sănătos arăta Kunta, cât de voinic devenise, ca un adevărat bărbat. Deşi se făcea că nu ie aude, vorbele lor îl ungeau la inimă.

Kunta se întreba unde erau Omoro şi Lamin, dar îşi aminti că fratele lui mai mic trebuia să fie cu caprele la păscut. După ce se aşeză în coliba Bintei, băgă de seamă că un băiat mai răsărit din primul kafo intrase după ei şi se holba la el, ţinându-se de fusta Bintei.

- Bine-ai venit, Kunta, spuse el.

Era Suwadu! Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă ochilor. Când plecase la ritualurile de iniţiere, Suwadu abia se ţinea pe picioare, fiind prea mic ca el să-i dea vreo atenţie, decât atunci când îl plictisea cu scâncetele lui necontenite. Acum, doar în patru luni, crescuse mai înalt şi începuse să vorbească: devenise şi el cineva. îl apucă pe Suwadu şi-l ridică în sus, aproape de tavanul colibei, până când acesta începu să chiuie de plăcere.

După ce termină joaca cu Suwadu, care fugi afară să se uite şi la ceilalţi tineri bărbaţi, în colibă se lăsă tăcerea. Năpădită de bucurie şi mândrie, Binta nu mai simţea nevoia să vorbească, deşi Kunta ar fi dorit să-i spună cât de dor îi fusese de ea şi cât de bucuros era că se întorsese acasă. Dar nu-şi găsea cuvintele. Şi mai ştia că acestea nu erau lucruri pe care un bărbat să le spună unei femei, nici chiar mamei sale.

- Dar tata unde este? întrebă el până la urmă.

- Taie iarba pentru coliba ta, îi răspunse Binta.

De emoţie, Kunta aproape că uitase că acum va avea, ca orice bărbat, propria lui colibă. Ieşi afară şi se îndreptă spre locul unde tatăl lui îl învăţase că se găseşte iarba cea mai bună pentru acoperişul colibelor.

Omoro îl zări venind, iar inima lui Kunta începu să bată cu putere când îl văzu pe taică-său ieşindu-i înainte.

îşi strânseră mâinile după obiceiul bărbaţilor, privin-du-se drept în ochi, prima dată ca de la bărbat la bărbat. Kunta simţi cum, de emoţie, îl lasă puterile; statură aşa câteva clipe, fără să scoată o vorbă. Apoi, Omoro îi spuse că îi făcuse rost de o colibă, al cărei stăpân se însurase şi-şi făcuse alta nouă. N-ar vrea s-o vadă chiar acum? Kunta dădu din cap şi o porniră amândoi, Omoro vorbind în cea mai mare parte a timpului, căci Kunta tot nu ştia cum să înceapă.

Pereţii şi acoperişul colibei aveau nevoie de multe reparaţii, dar Kunta nu băgă de seamă, nici nu-i păsa, căci se afla în propria lui colibă, tocmai la celălalt capăt a! satului, departe de maică-sa. îi spuse lui Omoro, că ar vrea s-o repare chiar el. într-adevăr, spuse Omoro, Kunta ar putea să se ocupe de pereţi; cât despre acoperiş, o să-l termine el. Fără să mai grăiască altceva, Omoro se întoarse pornind după iarbă, lăsându-l pe Kunta acolo, plin de recunoştinţă pentru modul firesc în care taică-său începuse noua lor legătură, ca de la bărbat la bărbat.

Kunta îşi petrecu aproape toată după-masa umblând prin diferite colţuri ale satului, nemaisăturându-se să privească chipurile de care-şi amintea cu drag, colibele atât de cunoscute, fântâna satului, curtea şi baobabul. Nu-şi dăduse seama cât de dor îi fusese de acasă. De-abia aştepta să se întoarcă Lamin de la păscutul caprelor; şi mai simţi că îi era dor şi de cealaltă fiinţă care-i era tare dragă, chiar dacă era o femeie. Până la urmă, fără să-i mai pese dacă era ceva ce se cuvenea pentru un bărbat, se îndreptă spre coliba mică, bătută de ploi, a bătrânei Nyo Boto.

- Bunico! o strigă el din prag.

- Cine e? se auzi vocea ei dogită şi arţăgoasă.

- Ghici, bunico! răspunse Kunta intrând.

îi trebuiră câteva clipe să se obişnuiască cu lumina slabă dinăuntru. Stând ghemuită lângă o căldare şi smulgând fire lungi dintr-o bucată de scoarţă de baobab, pe care o înmuiase mai întâi în apa din găleată, ea îl privi lung şi-apoi strigă:

- Kunta!

- Ce bine-mi pare că te văd, bunico! exclamă el. Nyo Boto începu din nou să smulgă firele.

-Ce mai face maică-ta? îl întrebă ea, şi Kunta o înştiinţa că era bine.

Era puţin stânjenit, căci se purta cu el de parcă nu fusese plecat nicăieri şi de parcă nici nu băga de seamă că devenise bărbat.

- M-am gândit adesea la tine, bunico, cât am fost plecat, ori de câte ori am atins amuleta saphie pe care mi-ai pus-o pe mână.

Ea mormăi ceva, fără să-şi ridice măcar privirile de la lucrul ei. Atunci, el îşi ceru iertare c-o întrerupsese şi plecă iute, adânc jignit şi nemaiştiind ce să creadă. Mult mai târziu a înţeles că primirea ei rece a îndurerat-o mai tare pe Nyo Boto decât pe el; căci se purtase cu el după cum se cuvenea unei femei să se poarte cu unul care nu mai avea nevoie să-şi caute alinare în poalele bunicii.

Kunta se îndreptă, tulburat încă, spre noua lui colibă, când auzi behăitul caprelor, lătratul câinilor şi strigătele băieţilor. Cei dintr-al doilea kafo se întorceau cu caprele de la păscut. Lamin se afla cu siguranţă printre ei. Când îl Zări, Lamin se năpusti spre el, cu faţa luminată de un zâmbet. Dar după câţiva paşi se opri, văzând chipul rece al fratelui său, şi rămaseră aşa, privindu-se unul pe altul, într-un târziu, Kunta îi vorbi:

- Bun găsit.

- Bun venit, Kunta.

Apoi se mai priviră un timp. Ochii lui Lamin străluceau de mândrie, dar Kunta citi în ei aceeaşi jignire pe care şi el tocmai o simţise în coliba lui Nyo Boto, şi pe* deasupra stânjeneala faţă de fratele lui, deodată devenit atât de mare. Era însă nevoie ca un bărbat să fie tratat cu oarecare respect, până şi de propriul lui frate.

Lamin sparse din nou gheaţa:

- Cele două capre ale tale or să aibă în curând iezi. Kunta era încântat; asta însemna că va avea patru,

poate chiar cinci, dacă vreuna dintre ele avea doi. Dar nu zâmbi şi nici nu se arătă mirat.

- Asta-i o- veste bună, răspunse el, cu mai puţină tragere de inimă decât voia să arate.

Nemaiştiind ce să spună, Lamin o luă la goană, strigând la câinii wuolo s-adune caprele.

Pe când îl ajuta să se mute în noua lui locuinţă, chipul Bintei rămânea împietrit. Hainele lui cele vechi îi rămăseseră toate mici, îi spuse ea şi," cu respectul cuvenit, adăugă că oricând va găsi vreme, printre treburile irnpor-tantea ce le va avea de făcut, să vină să-i ia măsură ca să-i coasă altele noi. Şi cum avutul lui nu era mai numeros decât arcul cu săgeţile şi praştia, Binta tot bombănea: „O să ai nevoie de asta". „O să-ţi trebuiască şi astalaltă", până când îl înzestra cu o mulţime de lucruri gospodăreşti trebuincioase, cum era o saltea, nişte blide, un taburet şi un covor de rugăciune, pe care i-l ţesuse cât timp fusese el plecat. Aşa cum îl auzise deseori pe tatăl său, Kunta mormăia câte ceva pentru fiecare obiect, de parcă nu ar fi avut nimic împotrivă să-l aibă în casa lui.

Kunta nu adormi decât pe la miezul nopţii, cu gândurile învălmăşite. Iar când îl trezi cântatul cocoşilor, i se păru că nici nu închisese ochii. Apoi auzi chemarea ali-mamului la moschee, la ceea ce va fi prima rugăciune de dimineaţă la care asistau Kunta şi tovarăşii lui alături de ceilalţi bărbaţi din Juffure. După ce se îmbrăcă în grabă, Kunta îşi luă covorul cel nou de rugăciune şi se alătură celor de-o seamă cu el, care, cu capetele plecate şi cu covoarele de rugăciune răsucite sub braţ, intrau în moschee în urma celorlalţi bărbaţi ai satului, de parcă aşa ar fi făcut toată viaţa. Odată ajunşi înăuntru, Kunta şi ceilalţi urmăreau şi imitau întocmai fiecare gest şi rostire a celor mai vârstnici, având grijă să-şi spună rugăciunile nici prea tare, nici prea încet.

După rugăciune, Binta veni cu prânzul de dimineaţă la coliba tânărului bărbat. După ce aşeză blidul de cuşcuş dinaintea lui Kunta, care mormăi din nou ceva, nelăsând să i se citească nimic pe faţă, ea plecă grăbită.

Terminând de mâncat, Kunta se alătură celor de seama lui, luându-şi cu toţii în primire îndatoririle de „ochii şi urechile" satului. Femeile nu mai puteau face nici o mişcare, fără ca vreunul dintre tinerii bărbaţi să nu le ceară blidele să le caute de gândaci. După ce scotociră de jur împrejurul colibelor şi de-a lungul gardului, găsiră sute de locuri care nu erau reparate după cum ar fi trebuit. Vreo doisprezece dintre ei scoaseră o grămadă de ciuturi de apă din fântână, gustând-o cu grijă din vasul de băut, cu nădejdea că or da peste o urmă de sărătură, ori de noroi, ori de altceva murdar. Fură dezamăgiţi, dar tot schimbară

peştele şi broasca ţestoasă din fântână, ţinuţi acolo ca să mănânce gâzele.

Pe scurt, îşi băgau nasul peste tot.

- Sunt la fel de sâcâitori ca muştele, mormăi bătrâna Nyo Boto, pe când Kunta se apropia de pârâul unde ea îşi spăla rufele pe o piatră.

Kunta o luă la sănătoasa într-altă parte. Mai avea grijă de asemenea să se ţină departe de orice locşor unde ştia că ar fi putut da de Binta, căci ştia că, deşi era mama lui,

nu ar putea-o cruţa în nici un chip, că într-adevăr s-ar purta cu ea foarte aspru, dacă ar fi nevoie. La urma urmei, nu era nici ea decât femeie ca celelalte.

CAPITOLUL 27

Juffure era atât de mic, iar tinerii bărbaţi atât de numeroşi şi conştiincioşi încât, curând, lui Kunta i se păru că aproape toate acoperişurile, pereţii, blidele şi oalele din sat fuseseră cercetate, curăţate, reparate ori înlocuite chiar cu câteva clipe înainte. Dar asta îi produse mai degrabă bucurie decât dezamăgire, căci îi lăsa mai mult răgaz să-şi cultive mica parcelă dată lui în folosinţă de către Sfatul Bătrânilor. Toţi tinerii bărbaţi semănau cuşcuş şi arahide, din care o parte le întrebuinţau pentru hrana lor, iar restul îl vindeau celor care strângeau prea puţin ca să-şi poată hrăni familiile. Un tânăr care-şi îngrijea bine recolta, făcea negoţ, şi creştea capre cu chibzuinţă - schimbând poate vreo douăsprezece dintre ele pe o viţea care, mărindu-se, ar fi putut să-i facă alţi viţei - putea să-şi facă un rost în lume şi, pe la douăzeci şi cinci, treizeci de anotimpuri ploioase, devenea un om cu vază şi începea să se gândească să-şi ia o nevastă care să-i facă şi să-i crească prunci.

Kunta începuse să facă o mulţime de schimbări chibzuite, încât Binta bodogănea cu glas tare, în aşa fel să se facă auzită. Avea atâtea taburete, rogojini de răchită, blide, tigve şi alte felurite obiecte, încât abia mai rămânea în colibă loc şi pentru el.

Alături de cele câteva amulete pe care le obţinuse în schimbul recoltei de pe ogorul lui, mai păstra în colibă şi alte obiecte cu puteri miraculoase: extracte din anumite plante ori

scoarţă de copac îmbălsămată, cu care, asemeni tuturor bărbaţilor mandinka, îşi freca fruntea, braţele

138 şi coapsele în fiecare seară înainte de culcare, căci se credea că aceste esenţe fermecate îl pot feri în timpul nopţii pe oricare bărbat de duhurile rele; ele îi înmiresmau şi trupul, lucru care, pe lângă înfăţişarea sa, începuse acum să-l preocupe.

De câteva luni mândria bărbătească a lui Kunta şi a celorlalţi de-o seamă cu el începuse să fie aţâţată în mod supărător. Când plecaseră la ritualurile de iniţiere, lăsaseră în urmă o ceată de fete gălăgioase, doar piele şi os, care se zbenguiau în rând cu băieţii. Când se întorseseră proaspeţi bărbaţi, le aflară vânzolindu-se de colo-colo, su-meţindu-şi sânii rotunzi ca fructele de mango, unduindu-şi braţele şi gâtul, zornăindu-şi cerceii, mărgelele şi brăţări le. Ceea ce-l supăra cel mai tare pe Kunta nu era faptul că se purtau atât de prosteşte, ci că păreau că o fac numai pentru bărbaţii cu cel puţin zece anotimpuri ploioase mai vârstnici decât ele. Iar tinerilor bărbaţi, fetele acestea de paisprezece-cincisprezece ani, ajunse la vârsta măritişului, nu catadicseau să le arunce decât vreo privire fugară, şi atunci numai ca să le râdă în nas, ori să-i ia în zeflemea. Până la urmă, Kunta şi tovarăşii lui se saturară într-atât de maimuţărerile şi strâmbăturile lor, încât socotiră că-i mai bine să nu le mai ia în seamă nici pe fete şi nici pe bărbaţii mai vâstnici, pe care acestea încercau să-i ispitească cu sfiiciunea lor uşuratică.

Dar în unele dimineţi, Kunta se simţea ca pe jeratic şi abia îşi abătea gândurile de la ceea ce auzise despre împreunarea cu femeile.

Şi-ntr-o noapte, pe când visa - căci încă de când era mic, Kunta avea vise bogate; visa chiar când era treaz, cum îi plăcea Bintei să-l certe - se făcea că era în timpul sărbătorii recoltei, la dansul seoruba, când cea mai frumoasă dintre fecioare, cu gâtul cel mai mlădios şi pielea mai neagră ca funinginea, îşi azvârli basmaua drept la picioarele iui. Iar când el o ridică, ea o luă la goană spre casă, strigând:

- Kunta mă place.

Iar după timpul cuvenit de gândire, părinţii ei le dădură învoiala să se căsătorească. Se învoiră şi Omoro şi Binta, iar taţii începură să se tocmească pentru preţul miresei.

- 6 fi ea frumoasă, spunea Omoro, dar grija mea este să fie vrednică de fiul meu. Este ea harnică şi puternică? E veselă şi necertăreaţă în casă? Ştie să gătească bine şi să-şi îngrijească pruncii? Şi, mai presus de orice, îmi daţi asigurarea că-i fecioară neprihănită?

Toate răspunsurile fiind mulţumitoare, se hotărî preţul şi sorocul nunţii.

Kunta înălţă o nouă şi frumoasă colibă de chirpici şi amândouă mámele se porniră să gătească felurite bunătăţi, ca să-i mulţumească pe oaspeţi. Şi-n ziua nunţii, zarva făcută de oameni, copii, capre, orătănii, câini, papagali şi maimuţe aproape că-i acoperea pe muzicanţii tocmiţi din ajun. Când sosi mireasa cu alaiul ei, un cântăreţ începu să laude faima celor două familii astfel unite. Iar când suratele miresei o împinseră cu forţa în coliba lui Kunta, toţi sloboziră strigăte puternice. Zâmbind şi făcân-du-le tuturor semn cu mâna, Kunta o urmă şi trase perdeaua peste prag. Iar când mireasa se aşeză pe patul lui, el începu să-i cânte un vestit cântec străvechi de dragoste: „ Mandumbe, frumos e gâtul tău cel lung..." Apoi se-ntinseră pe pieile moi, argăsite, şi ea-l sărută cu drag, apoi se-mbrăţişară strâns. Şi pe urmă se-nfăptui ceea ce Kunta de multe ori îşi închipuise aievea, după cum auzise din povestirile altora. Era însă mult mai minunat decât i se spusese, iar simţământul acesta îl năpădi din ce în ce mai tare, până când rupse zăgazurile.

...Tresărind speriat din somn, Kunta rămase nemişcat un timp, încercând să-şi dea seama ce se întâmplase, încetul cu încetul, jenă luă locul spaimei, şi pe urmă fu năpădit pe rând de ruşine, plăcere şi până la urmă de mândrie. Deşi era sigur că se-ntâmplase şi altora, spera totuşi să i se fi întâmplat mai întâi lui, căci aceasta se întâmplă doar când devii cu-adevărat bărbat, iar el dorea să fie cel dintâi. Dar Kunta ştia prea bine că nu va afla niciodată, căci astfel de întâmplări şi gânduri nu puteau fi împărtăşite nimănui.

CAPITOLUL 28

într-o zi pe la amiază, când îşi lua prânzul pe ogorul lui de arahide, Kunta se gândi că acum cunoştea orice bărbat, femeie, copil, căţel sau capră din Juffure, iar în timp ce-şi îndeplinea

noile sale îndatoriri, îi întâlnea şi vorbea cu toţi. Atunci, de ce oare se simţea atât de singur? Doar nu era orfan. Avea un tată care se purta cu el aşa cum se cade unui bărbat şi o mamă care se îngrijea de el. Avea fraţi care-l priveau cu respect. Ca tânăr bărbat, nu devenise el oare idolul lor? Se bucura de prietenia celor cu care în copilărie se jucase în ţărână, cu care păscuse caprele în adolescenţă şi alături de care se întorsese la Juffure ca bărbat. Oare nu-şi câştigase respectul celor mai în vârstă şi invidia celor de-o seamă cu el pentru felul cum îşi sporise avutul la şapte capre, trei pui şi o colibă înzestrată cu tot ce-i putea dori inima, chiar înainte de a împlini şaisprezece ani?

Şi totuşi, se simţea singur. Omoro era prea ocupat să mai petreacă cu el măcar puţinul timp cât i-l acordase când avea un singur fiu şi mâi puţine îndatoriri în sat. Binta trebuia să aibă grijă de fraţii mai mici ai lui Kunta. Până şi Lamin se despărţise de el, căci, de când fusese plecat la jujuo, Suwadu devenise umbra lui, aşa cum şi el fusese mai înainte umbra lui Kunta; şi vedea cu emoţie cum purtarea lui Lamin faţă de frăţiorul mai mic se preschimba pe rând din supărare în îngăduinţă ori în dragoste. Şi în curând erau nedespărţiţi, nemai'lăsând loc şi pentru Kunta, şi neluându-l în seamă pe Madi, care era prea mic să-i însoţească, dar destul de mare ca să scâncească atunci când nu-l luau cu ei. Şi-n zilele când cei doi fraţi o zbugheau iute din coliba mamei, Binta le poruncea să-'l ia şi pe Madi, iar Kunta nu-şi putea stăpâni un zâmbet văzându-şi cei trei fraţi mărşăluind prin sat, unul după altul, înşiraţi după vârstă, cei doi din frunte aruncându-i priviri ursuze celui mic, ce strălucea de fericire, aproape alergând ca să poată ţine pasul cu ei.

Dar în urma lui Kunta nu mai mergea nimeni şi deseori nici măcar alături de el nu se lipea careva, căci prietenii de-o seamă cu el erau prinşi din zori şi până-n seară de noile lor îndatoriri şi, poate ca şi el, cu propriile lor gânduri despre răsplata bărbăţiei, ce până atunci se dovedise a fi atât de neînsemnată. Li se dăduseră, ce-i drept, propriile lor ogoare şi începuseră să-şi înmulţească avutul şi caprele. Dar pământul era puţin, tare istovitor, iar averea ruşinos de mică în comparaţie cu a celor mai vârstnici. Fuseseră numiţi, într-adevăr, ochii şi urechile satului, dar oalele de gătit erau ţinute în bună rânduială şi fără ei, şi nimeni în afară poate de vreo ceată de babuini ori de vreun stol de păsări, câteodată, nu le călca ogoarele. Curând îşi

dădură seama că tot cei mai vârstnici făceau treburile mai însemnate, noilor bărbaţi acordându-le, parcă pentru a pune mai tare degetul pe rană, doar impresia că-i respectă, aşa cum le dăduseră impresia că îndepliniseră misiuni importante. Şi-ntr-adevăr, atunci când se învredniceau să le acorde vreo atenţie tinerilor bărbaţi, celor mai vârstnici părea să le vină la fel de greu, ca şi fetelor din sat, să-şi stăpânească râsul, chiar atunci când îndeplineau fără greş cele mai grele treburi.

într-o seară, simţindu-se neliniştit şi amărât, Kunta ieşise să se plimbe de unul singur. Deşi nu-şi pusese în minte să se îndrepte spre vreun loc anume, paşii îl pur-tară spre copiii din primul kafo, cu feţele luminate de focul în jurul căruia ascultau cu gurile căscate poveştile bunicilor. Oprindu-se îndeajuns de aproape ca să poată trage cu urechea, dar nu prea aproape ca să fie văzut - Kunta se ghemui, prefăcându-se că se uită atent la o piatră de la picioarele sale, în timp ce una dintre bătrânele zbârcite îşi agita braţele slabe şi ţopăia de colo-colo prin faţa copiilor, depănându-le povestea cu cei patru sute de bravi oşteni ai regelui Kasoon, care fuseseră îmboldiţi la luptă de bubuitul de tunet al celor cinci sute de tobe uriaşe de război şi de cele cinci sute de trâmbiţe făcute din trompe de elefant. Era o poveste pe care de multe ori o ascultase în jurul focului şi, uitându-se la ochii larg deschişi ai lui Madi din primul rând şi-ai lui Suwadu, mai în spate, aproape că-l întrista s-o mai audă încă o dată.

Se ridică, trecând pe lângă focul unde şedea Lamin împreună cu ceilalţi băieţi de seama lui, recitindu-şi versetele din Coran, şi pe lângă cel în jurul căruia Binta şi celelalte femei flecăreau; Kunta se simţi la fel de nedorit. Ajunse, în fine, sub rămurişul stufos af baobabului, unde bărbaţii din Juffure se strânseseră în jurul celui de-al patrulea foc, vorbind despre treburile satului. Şi, aşa cum se simţise prea vârstnic să se aşeze în jurul primului foc, se simţea acum prea tânăr ca să fie nevoie de el în jurul celui din urmă. Dar nu mai avea încotro merge în altă parte, aşa că rămase printre cei din margine, în spatele celor de vârsta lui Omoro, care şedeau ceva mai aproape de foc, dar nu atât de aproape ca cei de vârsta kintan-gului în Sfatul Bătrânilor. Pe când se aşeza, îl auzi pe unul dintre ei întrebând:

- Ştie cineva câţi dintre noi au fost răpiţi?

Vorbeau tocmai despre răpirile de oameni, temei de îngrijorare în jurul focului bărbaţilor de mai bine de o sută de anotimpuri ploioase, de când toubobul tot răpea oameni şi-i trimitea în lanţuri în împărăţia căpcăunilor albi de peste ape.

Un timp se lăsă tăcere, apoi alimanul grăi:

- Să-i mulţumim lui Allah că s-au mai împuţinat acum! -Asta pentru că nu mai au de unde, răspunse mâniat

un bătrân.

-Ascult mereu graiul tobelor şi ţin socoteala dispăruţilor, continuă kintangul. După mine, cam cincizeci, şaizeci la fiecare lună nouă, numai de prin părţile noastre. Cum nimeni nu spuse nimic, tot el grăi mai departe: -Şi, desigur, n-avem cum socoti pierderile din alte ţinuturi, din interior ori din susul fluviului.

- Dar de ce să-i numărăm numai pe cei răpiţi de toubob? interveni arafangul. Puneţi la socoteală şi baobabii pârjoliţi din locurile unde altădată se întindeau satele. Căci au omorât cu foc şi lupte mult mai mulţi decât au putut lua cu ei.

Oamenii priviră îndelung focul, tăcuţi, până când alt bătrân sparse tăcerea:

- Toubobul n-ar fi putut face una ca asta fără ajutoare dintre ai noştri. Oricare dintre triburile Gambiei, fie ei mandinka, fulani, jolas, wolofi, toţi au cozile lor de topor. Pe când eram copil, i-am văzut pe aceşti vânzători bătân-du-şi semenii să meargă mai iute pentru toubob.

- Pentru banii toubobului, ne vindem propriul nostru sânge, spuse cel mai vârstnic dintre bătrânii satului. Lăcomie şi trădare, iată ce ne-a lăsat toubobul în schimbul celor pe care i-a luat dintre noi.

Nimeni nu mai scoase o vorbă, iar focul mocnea în tăcere. Apoi kintangul glăsui din nou:

- Dar nu e vorba numai de banii toubobului; mai păcătoase sunt minciunile şi înşelăciunile sale, care-l fac mai puternic decât noi.

După câteva clipe, un bărbat dintr-un kafo dinaintea lui Kunta întrebă:

- Şi n-o să se schimbe niciodată toubobul?

- Ba da, spuse un bătrân, atunci când fluviul o să curgă la deal.

Curând focul se prefăcu într-o grămadă de jar fumegând, iar bărbaţii începură să se ridice, întinzându-şi mădularele, urându-

şi unul altuia noapte bună şi o porniră spre colibele lor. Rămaseră pe loc doar cinci tineri din cel de al treilea kafo, unul ca să acopere cu ţărână cenuşa fierbinte a focului, iar ceilalţi, printre care şi Kunta, să-i schimbe pe paznicii satului, în fiecare din cele patru colţuri ale gardului înalt de bambus. După cele ce auzise în jurul focului, Kunta îşi dădea seama că nu-i va fi greu să rămână treaz, dar nici nu se prea bucura să-şi petreacă tocmai noaptea aceea în afara adăpostului satului.

O porni vitejeşte de-a lungul satului şi ieşi pe poartă cu un aer voit de nepăsare, salutându-şi tovarăşii de pază, şi o luă de-a lungul gardului, trecând de mărăcinişurile ce-l mărgineau şi de ţepuşele ascuţite din spatele lor, intrând în ascunzişul de frunze, de unde putu cuprinde cu ochii priveliştea argintie a întinderilor de pământ scăldate în lumina lunii. Cuibărindu-se cât mai comod, îşi aşeză suliţa în poală, îşi trase genunchii la piept, cuprinzându-i cu braţele ca să se încălzească şi se pregăti să-şi treacă noaptea. Cu ochii încordaţi, scruta savana ca să descopere vreo mişcare, ascultând târâitul greierilor, cârâitul lugubru al păsărilor de noapte, lătratul îndepărtat al hienei şi ţipetele animalelor nesăbuite, luate prin surprindere, iar gândul i se duse la cele povestite de bărbaţi în jurul focului. Iar când se făcu ziuă, rămase surprins nu atât că nu dăduseră peste el răpitorii de sclavi, căci, pentru prima dată de o lună de zile, nu a mai avut răgaz să se gândească la necazurile lui personale.

CAPITOLUL 29

Nu era zi în care Binta să nu-l sâcâie în vreun fel. Nu că îi spunea ceva, dar din priviri ori din sunetul vocii, Kunta înţelegea când ei nu-i plăcea vreun anume lucru. Cel mai rău era când Kunta îşi sporea avutul cu unele obiecte pe care nu i le dăduse ea. într-o dimineaţă, când sosi cu prânzul cel mic, Binta era cât pe ce să scape blidul de cuşcuş fierbinte când îl văzu pe Kunta îmbrăcat

în primul dundiko pe care nu-l cususe ea, cu mâinile ei. Simţindu-se vinovat că-l plătise cu o piele de hienă argăsită, Kunta se înfurie şi nu-i dădu nici o explicaţie, deşi înţelese cât de jignită era maică-sa.

Ştia că, din ziua aceea, ori de câte ori îi va aduce mâncarea, Binta îi va scotoci cu ochii fiecare cotlon al colibei să dea de urma vreunui taburet, saltea, căldare, farfurie ori oală pe care să nu i le fi adus ea.

într-o zi, înainte de sosirea maică-si cu prânzul, Kunta luă un coş frumos împletit, primit in dar de la Jinna M'Baki,. una din numeroasele văduve ale satului, şi-l puse chiar lângă prag, drept în drumul Bintei. Şi tocmai atunci îi dădu prin minte că văduva era de fapt mai tânără decât maică-sa. Pe când Kunta era doar un păstor în cel de al doilea kafo, bărbatul ei plecase la vânătoare, şi dus a fost. Văduva locuia lângă Nyo Boto, pe care Kunta o vizita destul de des, şi aşa îl putuse vedea şi, când Kunta crescu mai mare, începuse să schimbe-câte o vorbă cu el. Prietenii începuseră să-l tachineze despre adevăratul motiv al darului, un coş de bambus atât de scump. Când sosi Binta şi dădu cu ochii de el, recunoscând împletitura văduvei, sări în lături de parcă-ar fi văzut un scorpion.

Desigur, nu suflă o vorbă despre coş, dar Kunta văzu că a dat-o gata. Nu mai era un ţânc, şi venise vremea ca ea să înceteze cu dădăcitul. Şi-şi dădu seama că era de datoria lui s-o dezveţe de astfel de obiceiuri, căci nu era un lucru pe care să i-i spună lui Omoro. Nici n-ar fi putut să se facă de râs, cerându-i lui Omoro să-l sfătuiască cum să ajungă ca maică-sa să^l respecte ciim îşi respecta bărbatul. Kunta se gândi să stea de vorbă mai bine cu Nyo Boto, dar se răzgândi când îşi aduse aminte cât de ciudat se purtase cu el, la întoarcerea lui de la ritualurile de iniţiere.

Aşa că făcu după cum îl tăie capul, hotărând să nu mai calce prin coliba Bihtei, unde îşi petrecuse aproape întreaga pruncie. Iar când Binta îi aducea mâncarea, stătea nemişcat, fără să scoată vreo vorbă în timp ce ea i-o punea dinainte, pe rogojină, şi pleca fără să-i vorbească ori să-l privească măcar. Până la urmă, lui Kunta îi dădu prin minte să-şi găsească un alt loc unde să mănânce. Mulţi dintre ceilalţi tineri bărbaţi mai mâncau încă mânca rea adusă de mama lor, dar altora le găteau câte o soră mai mare ori vreo cumnată. Dacă Binta nu înceta cu felul ăsta de a se purta, Kunta îşi pusese în minte să găsească vreo altă femeie să-i gătească bucatele - poate chiar văduva care-i dăruise coşul. Ştia el prea bine, fără s-o întrebe, că ar face-o cu dragă inimă, dar Kunta n-ar fi vrut totuşi să-i dea

de înţeles că se gândea măcar la aşa ceva. Până una-alta, la vremea meselor continua să se întâlnească cu maică-sa, dar amândoi se purtau de parcă nici nu s-ar fi văzut.

într-o zi dis-de-dimineaţă, pe când se întorcea de la paza de noapte de pe ogoarele de arahide, Kunta văzu înaintea lui pe potecă trei tineri cam de vârsta lui ce păreau călători de pe alte meleaguri. Strigă după ei până-l auziră şi se întoarseră, iar el le alergă în întâmpinare. îi povestiră că veneau din satul Barra, cale de-o zi şi-o noapte de mers din Juffure, şi că porniseră să caute aur. Erau din tribul feloop, neam cu mandinka, dar Kunta trebui să fie foarte atent ca să le poată înţelege graiul şi-şi aminti de călătoria pe care o făcuse cu taică-său în satul cel nou al unchilor lui, unde nu putuse înţelege ce vorbeau unii oameni, deşi locuiau la numai două, trei zile depărtare de Juffure.

Călătoria celor trei tineri îi stârni curiozitatea şi, gândindu-se că i-ar putea interesa şi pe unii dintre prietenii lui, îi pofti să fie oaspeţi ai satului lor măcar o zi, înainte de a-şi urma calea mai departe. Dar ei refuzară cuviincios invitaţia, spunându-i că trebuiau să ajungă-n locul de unde se scotea aurul într-a treia zi de drum.

- Dar de ce nu vii şi tu cu noi? îl întrebă unul dintre tineri:

întrebarea îl luă pe neaşteptate, căci nici măcar nu îndrăznise să viseze vreodată aşa ceva şi se trezi refuzând, spunându-le că oricât de mult i-ar surâde invitaţia, avea foarte mult de lucru pe ogorul iui şi mai avea şi alte treburi pe deasupra. Cei trei tineri îşi arătară părerea de rău:

- Dacă te răzgândeşti cumva, te rugăm să vii după noi.

Se lăsară în genunchi şi-i desenară în ţărână locul unde se afla izvorul de aur, cale cam de două zile şi două nopţi depărtare de Juffure, loc despre care le povestise tatăl unuia dintre ei, care era griot.

Kunta îi însoţi pe noii săi prieteni până unde se desprindea drumul călătorilor. După ce o luară pe poteca ce ' ocolea satul şi întoarseră capul să-i mai facă semne prieteneşti cu mâna, Kunta se îndreptă încet spre casă. Intrând, se aşeză pe pat şi căzu pe gânduri şi, deşi nu închisese ochii toată noaptea, nu se lipea somnul de el. Poate că dacă ar găsi vreun prieten care să aibă grijă de ogorul lui, ar putea, la urma urmei, să meargă şi el să caute aur. Şi cu siguranţă că unul dintre prieteni ar face şi de

pază în locul lui, dacă l-ar ruga - aşa cum şi el bucuros s-ar oferi la nevoie.

îi veni apoi în minte un gând ce-l făcu să sară drept în .picioare: acum fiind bărbat, ar putea să-l ia pe Lamin cu el, aşa cum taică-său îl luase altădată şi pe el. Şi-n ceasul următor, Kunta păşi în lung şi-n lat prin colibă, frământând în minte problemele ridicate de acest gând tulburător. Mai întâi de toate, o să-l lase Omoro într-o astfel de călătorie pe Lamin, care era încă un băieţaş având nevoie de îngă-duiala tatălui? Şi-aşa îi venea greu lui Kunta, ca bărbat, să fie nevoit să ceară îngăduinţa cuiva: şi te pomeneşti că Omoro n-o să vrea! Şi ce-or să zică cei trei noi prieteni ai lui când or să-l vadă venind'cu un ţânc?

Şi când socoti mai bine, începu să se întrebe ce rost avea să umble aşa, de colo până colo prin colibă, şi să intre în cine ştie ce bucluc, numai ca să-i facă o plăcere lui Lamin. Dacă se gândea bine, de când se întorsese de la ritualurile de iniţiere Lamin parcă se înstrăinase de el. Simţea însă că sentimentele lui Lamin pentru el rămăseseră neschimbate, ba chiar că îl admira şi mai mult ca înainte. Se ivise însă o răceală între ei, şi asta numai pentru că el devenise bărbat. De regulă, bărbaţii nu-şi pierdeau vremea cu puştii, şi chiar dacă el şi Lamin ar fi vrut să fie altfel, nu se găsea nici o cale de a trece peste o astfel de datină. Aşa că de asta se gândise Kunta să-l ia pe Lamin cu el în căutarea aurului.

- Lamin e un băiat tare bun. întotdeauna dă dovadă că ştie să se poarte şi se îngrijeşte bine de caprele mele, începu el să-i vorbească lui Omoro, căci ştia că bărbaţii nu încep niciodată să spună de-a dreptul ce au de spus.

Omoro, de bună seamă, ştia şi el asta. Dădu încet din cap şi îi răspunse:,

- Da, drept ai grăit.

Apoi, adunându-şi toată răbdarea, Kunta îi povesti de întâlnirea cu cei trei tineri şi de invitaţia lor de a merge cu ei să caute aur. Trăgându-şi răsuflarea, Kunta îi dădu drumul:

- Poate că i-ar place şi lui Lamin să meargă cu mine. Omoro nici nu se clinti. După o vreme grăi:

- Nu-i rău ca un băiat să călătorească, iar Kunta înţelese că taică-său n-avea de gând, cel puţin, să-l refuze categoric.

într-un anume fel, Kunta simţea încrederea pe care tatăl o avea în el, dar şi îngrijorarea lui; mai ştia însă că Omoro nu le-ar fi dezvăluit nici în ruptul capului, mai mult decât trebuia.

- S-au scurs multe anotimpuri ploioase de când nu am mai călătorit prin părţile acelea. Nu-mi amintesc bine drumul, spuse mai departe Omoro, aşa ca din întâmplare, ca şi cum ar fi vorbit despre vreme.

Kunta ştia că taică-său, care nu uita niciodată nimic, încerca să îşi dea seama dacă el cunoştea drumul spre locul cu aur.

Lăsându-se în genunchi în ţărână, Kunta îi desenă cu un beţişor drumul, de parcă l-ar fi ştiut dintotdeauna. Mai făcu nişte rotocoale ca să-i arate satele de lângă drum şi pe cele mai depărtate. Omoro se aplecă şi el, iar când Kunta sfârşi de desenat, îi spuse:

- Eu aş alege drumul care să se ţină cât mai aproape de sate. Chiar dacă ar fi ceva mai lung, ar fi mai sigur.

Kunta dădu din cap, sperând să pară mai încrezător decât era în realitate. îi veni deodată în minte că cei trei prieteni pe care-i întâlnise puteau, călătorind împreună, să se ferească de o mulţime de greşeli, pe când el, umblând doar cu un frate mai mic căruia trebuia să-i poarte de grijă, nu va avea nici un ajutor dacă se întâmpla ceva.

Apoi Kunta îl văzu pe Omoro arătând cu degetul spre ultima parte a drumului:

- în ţinutul acesta, prea puţini oameni vorbesc graiul nostru, al celor din tribul mandinka.

Kunta îşi aminti de ceea ce învăţase la ritualurile de iniţiere şi-l privi pe taică-său drept în ochi:

- îmi voi găsi drumul după soare şi stele. Mai trecu o vreme, apoi Omoro cuvântă:

- Cred c-am să trec pe la coliba maică-ti.

Lui Kunta îi sări inima în piept. Aceasta însemna că tatăl lui se învoise şi că socotea mai nimerit să o înştiinţeze pe Binta chiar el.

Omoro nu zăbovi mult în coliba Bintei. De-abia ieşi de-acolo, îndreptându-se spre coliba lui, că ea şi ţâşni pe uşă, smulgându-şi părul:

- Madi! Suwadu! răcni ea din toate puterile, şi copiii veniră-n goană imediat.

Curând se adunară şi celelalte femei şi fete de prin colibele învecinate, strângându-se în jurul Bintei, care ţipa în gura mare, trăgându-şi pruncii după ea către fântână. Odată ajunsă acolo, se-ngrămădiră cu toatele, iar Binta se jelea că nu i-au mai rămas decât doi copii, că pe ceilalţi o să-i răpească, cu siguranţă, toubobul.

Neputând ţine în ea o astfel de veste, o fată din cel de al doilea kafo o luă la goană spre locul unde băieţii păşteau caprele. Ceva mai târziu, sătenii întorceau capul zâmbitori, văzând un băiat înnebunit de fericire care venea săltând şi chiuind de-ar fi sculat şi morţii din morminte. Dând peste maică-sa chiar în faţa colibei ei, Lamin o apucă în braţe - deşi era mai scund decât ea - şi, acoperindu-i fruntea de sărutări, o ridică de la pământ, învârtind-o, în timp ce ea-i.striga s-o pună jos. Când se văzu înapoi pe pământ, ea dădu fuga şi, apucând un băţ, începu să-l croiască pe Lamin cu el. Şi ar mai fi dat mult în el, dar Lamin o şi zbughise spre coliba lui Kunta, fără măcar să simtă vreo durere. Dădu năvală înăuntru, fără ca măcar să bată la uşă, ceea ce era o încălcare de netăgăduit a casei unui bărbat dar, văzându-i chipul, Kunta se făcu că nu o ia în seamă. Lamin rămase în picioare, privindu-l în ochi pe fratele mai mare. încerca să spună ceva, iar trupul întreg îi tremura atât de tare, încât Kunta abia se stăpâni să nu-l ia în braţe şi să-l mângâie, în pornirea de dragoste ce-l năpădise în clipa aceea.

Kunta se pomeni vorbindu-i aspru:

-Văd c-ai şi aflat. O să pornim mâine, după prima rugăciune.

Şi-n timp ce trecea pe la câţiva prieteni să-i roage să vadă de ogorul lui şi să facă de pază în locul lui, Kunta, cât de bărbat se credea el, avu grijă să se ferească din calea Bintei. Şi nici nu era prea greu să ştie unde se găsea, căci bocetul ei răsuna de departe, în timp ce străbătea satul cu Madi şi Suwadu de mână.

- Doar ăştia doi mi-au mai rămas, jelea ea cât o ţinea gura.

Dar, ca oricare din sat, ştia prea bine că orice ar fi simţit, orice ar fi făcut ori ar fi spus, Omoro îşi rostise cuvântul.

CAPITOLUL 30

Ajunşi la copacul drumeţilor, Kunta se rugă să le fie drumul uşor şi, ca să fie şi norocos, atârnă de una din crengile mai joase un pui pe care-l adusese anume cu el, lăsându-l acolo să se

zbată şi să piuie, pe când el şi Lamin o porniră la drum. Deşi nu întoarse capul să-l privească, Kunta ştia că Lamin se străduia din răsputeri să ţină pasul cu el, fără să-i cadă bocceaua de pe cap şi fără ca fratele lui mai mare să bage de seamă cât de mult se chinuia.

După vreun ceas de mers, drumul îi purtă pe lângă un arbust cu ramuri întinse, de care atârnau şiraguri de mărgele. Kunta vru să-i explice lui Lamin că un astfel de copac arăta că în împrejurimi trăiau unii mandinka, puţini la număr, numiţi kafiri, păgâni spurcaţi, care mestecau ori fumau tutun în'lulele de lemn, smălţuite pe dinăuntru şi beau bere făcută din mied. Dar se răzgândi, socotind că-i mai de folos pentru Lamin să deprindă disciplina mersului în tăcere, decât să dobândească astfel de cunoştinţe. Pe la vremea prânzului, Kunta se gândi că pe Lamin trebuia să-i doară tare picioarele, ca şi grumazul sub povara boccelei. Ştia însă că numai mergând mai departe, neluând în seamă durerea, îşi putea întări băiatul trupul şi cugetul. Dar mai ştia şi că Lamin ar trebui să se oprească să-şi tragă sufletul, până n-apuca să cadă din picioare, , ceea ce i-ar fi rănit mândria.

Apucând-o pe poteca ce ocolea primul sat ivit în cale, scăpară iute de pruncii din primul kafo ce dădură năvală să-i iscodească. Kunta tot nu întoarse capul, dar îşi închipui că Lamin iuţise pasul şi îndreptase spinarea, ca să-l vadă copiii cât de ţanţoş păşea. Dar de îndată ce lăsară în urmă copiii şi satul', gândul iui Kunta zbură spre alte lucruri. îi veni din nou în minte toba pe care voia să şi-o facă - închipuindu-şi-o mai întâi în gând, aşa cum făceau cioplitorii de măşti şi figurine. Avea pregătită o piele de ied, jupuită şi pusă la argăsit în coliba lui, şi tocmai dăduse peste lemnul cel tare de care avea nevoie pentru rama tobei. Tot gândindu-se, începuse parcă să-i şi audă sunetul.

Cum poteca se afunda într-un crâng, Kunta îşi apucă mai strâns suliţa, aşa cum fusese deprins. Merse cu grijă mai departe, apoi se opri şi ascultă nemişcat. Lamin rămase în urmă cu ochii larg deschişi, cu răsuflarea oprită de groază. Totuşi, după o clipă, fratele mai mare se linişti şi o porni din nou, către ceea ce recunoscu uşurat a fi cântecul de muncă al unor oameni. Curând, el şi Lamin pătrunseră într-un luminiş, unde văzură doisprezece oameni ce trăgeau cu frânghiile o pirogă.

Doborâseră un copac, îl arseseră pe dinăuntru şi-l cioplisera, iar acum începuseră să-l tragă o bucată bună de drum, până la râu. De câte ori smuceau frânghiile, mai intonau câte un vers al cântecului, care se termina întotdeauna cu „Haideţi cu toţii!", apoi o luau de la capăt, trăgând puternic, ca piroga să se urnească din loc cu un cot. Făcându-le semne cu mâna, ca răspuns la semnele lor, Kunta merse mai departe, punându-şi în gând să-i explice mai târziu lui Lamin cine erau oamenii aceia şi de ce-şi făcuseră piroga dintr-un copac tocmai cRn pădure şi nu de pe malul apei. Erau săteni din Kerewan, unde se făceau cele mai trainice pirogi mandinka, şi ştiau că numai trunchiul de copac din pădure poate pluti.

Gândindu-se la cei trei tineri din Barra cu care aveau să se întâlnească, pe Kunta îl năpădi un val de duioşie. Ce ciudat era că, deşi nu se văzuseră decât o singură dată, se iubeau ca fraţii. Şi asta poate pentru că erau cu toţii mandinka. Vorbeau ei, ce-i drept, cam altfel decât el, dar asemeni lor, se hotărâse şi el să plece din sat să-şi caute norocul - şi de ce nu? - să aibă parte de isprăvi mai acătării, şi apoi să se reîntoarcă acasă înaintea ploilor celor mari.

La amiază, când se apropia vremea rugăciunii alan-saro. Kunta se opri lângă un pârâiaş ce se strecura printre copaci. Fără să se uite la Lamin, îşi azvârli bocceaua de pe cap, se plecă şi luă apă-n palme să-şi răcorească faţa. începu apoi să soarbă încetul cu încetul, iar, pe când se ruga, auzi bocceaua lui Lamin bufnind de pământ. Terminând rugăciunea, sări în sus, vrând să-l certe, dar îl văzu cu câtă trudă se târa spre apă. Totuşi, îi spuse c-o voce aspră: - Soarbe câte puţin!

Şi-n timp ce Lamin îşi potolea setea, Kunta socoti că un ceas de odihnă în locul acela era de ajuns. îşi spuse că după ce va lua câteva îmbucături, Lamin va fi în stare să meargă mai departe până la vremea rugăciunii fitiro, cam pe la amurg, când o masă mai îmbelşugată şi somnul bun de peste noapte ie va prinde de minune.

Numai că Lamin era prea obosit ca să mănânce. Rămase întins în locul de unde băuse apă din pârâu, cu faţa în jos şi braţele depărtate, cu palmele lipite de pământ. Kunta păşi încetişor pe lângă el, să se uite la tălpile picioarelor lui, dar nu începuseră încă să sângereze. Apoi el însuşi moţăi o vreme, iar când se trezi scoase din desagă carne uscată pentru amândoi.

Pe Lamin trebui să-l zgâlţâie zdravăn ca să-l scoale. îi dădu şi lui o bucată de carne şi începură să mănânce. Curând o porniră din nou pe drumeagul care şerpuia, trecând pe lângă toate însemnele pe care tinerii din Barra i le arătaseră. Lângă un sat, văzură două bătrâne cu două fetiţe, care prindeau de zor crabi cufundându-şi palmele într-un pârâu şi apu-cându-i cu putere.

Pe când se însera, Lamin începu să-şi apuce tot mai des bocceaua cu mâinile. Zărind în faţa lui un stol de păsări ce tocmai se lăsau pe pământ, Kunta se opri brusc, ascunzându-se, iar Lamin se ghemui în spatele unui tufiş din apropiere. Strângându-şi buzele, Kunta imită cântecul de împerechere al bărbătuşului şi, cât ai clipi, câteva găinuşe plinuţe şi frumoase se şi arătară, legănându-se şi scuturându-şi aripile. Tocmai îşi iţeau capetele privind împrejur, când săgeata lui Kunta o şi străpunse pe una dintre ele. După ce-i tăie gâtul şi lăsă sângele să se scurgă, o puse la fript şi începu să întocmească un adăpost din crengi. Apoi îşi făcu rugăciunea. Mai puse la copt şi nişte porumb sălbatic pe care îl cule-sese în drum şi numai după aceea îl trezi pe Lamin, care adormise buştean chiar în clipa când îşi pusese bocceaua jos. Abia apucă să înfulece mâncarea, că se şi întinse pe muşchiul moale de sub acoperişul înclinat de ramuri frunzoase, adormind din nou fără să scoată vreo vorbă.

în aerul liniştit al nopţii, Kunta îşi trase genunchii la piept. Pe undeva, prin apropiere, începu să latre o hienă. Un timp se amuză să distingă şi celelalte zgomote ale pădurii. Apoi, de trei ori, auzi cântarea depărtată a unui corn. îşi dădu seama că era chemarea la ultima rugăciune din vreun sat, sunată de aliman într-un colţ scobit de elefant. Tare i-ar mai fi plăcut să fie treaz şi Lamin, să audă plânsetul molcom, atât de omenesc, dar pe dată zâmbi, căci fratelui lui nu-i mai păsa în acel moment de nici un sunet. Apoi, terminându-şi şi el rugăciunea, se culcă.

După răsăritul soarelui, trecură pe lângă acel sat şi auziră zgomotul atât de cunoscut al pisatului cuşcuşului în pive, din care femeile pregăteau fiertura de dimineaţă. Lui Kunta îi lăsă gura apă, dar nu se opriră. Ceva mai departe dădură de un alt sat, şi-n timp ce îl ocoleau, bărbaţii tocmai ieşeau din moschee, iar femeile se foiau în jurul bucatelor de pe foc. Mergând mai departe, văzură înaintea lor un bătrân aşezat lângă drum. Stătea aplecat asupra unor scoici kauri, pe care le tot rânduia, bolborosind, pe o rogojină împletită din bambus. Nevrând să-l

stingherească, Kunta dădu să treacă mai departe, dar bătrânul îşi ridică privirile spre ei şi le făcu semn să se apropie.

- Vin tocmai din satul Kootacunda, din regatul Wooli, unde soarele răsare peste codrii Simbani, le spuse el cu voce răguşită. Dar voi de pe unde sunteţi?

Kunta îi spuse, şi bătrânul dădu din cap:

- Am auzit de satul vostru.

Le mai povesti apoi că-şi întinsese scoicile kauri să afle ce-l aşteaptă în călătoria către Timbuktu, pe care ţinea morţiş s-o facă înainte de a muri şi se întreba dacă nu cumva aceşti călători ar dori să-l omenească cu ceva.

- Suntem şi noi săraci, bunicule, dar bucuros om împărţi tot ce avem, îi spuse Kunta, dându-şi bocceaua jos de pe cap, scoţând din ea nişte carne uscată şi dându-i bătrânului, ca're-i mulţumi şi şi-o puse în poală.

Uitându-se, apoi, maf bine'la ei, bătrânul îi întrebă:

- Sunteţi fraţi şi aţi pornit la drum?

- Da, bunicule, îi răspunse Kunta. Luând două scoici, bătrânul urmă:

- Bine faceţi! Agaţ-o şi pe asta la tolba ta de vânătoare şi-ţi va purta noroc, şi îi întinse una din ele lui. Iar ţie, tinere, îi spuse lui Lamin, ţi-o dau pe astălalta; păstreaz-o ca, atunci când o să ajungi bărbat, să ţi-o pui la tolbă.

Amândoi îi mulţimiră şi-i urară să aibă parte de toate binecuvântările lui Âllah.

Străbătură o bună bucată de drum, când Kunta socoti că a venit vremea să rupă tăcerea. Aşa că, fără să se oprească ori să se întoarcă, începu să vorbească:

- Legenda spune, frăţioare, că numele locului ăla unde mergea bătrânul l-au dat călătorii mandinka. Găsiseră acolo un fel de gâză pe care n-o mai văzuseră niciodată până atunci şi astfel i-au spus aşezării „Tumbo Kutu", adică „gâză necunoscută".

Cum Lamin nu spuse nimic, Kunta întoarse capul; rămas mult în urmă, Lamin se ghemuise lângă boccea, care-i căzuse pe jos, .desfăcându-se, şi se căznea s-o lege" la loc. Luând-o la fugă înapoi, Kunta îşi dădu seama că tot apucându-şi bocceaua cu mâinile Lamin reuşise la urmă să-i desfacă legăturile, şi-o scăpase cumva pe jos, fără zgomot. Nedorind să încalce regula mersului în tăcere, nu îndrăznise să-l roage pe Kunta să se

oprească. Şi-n timp ce Kunta i-o lega la loc, observă că picioarele lui Lamin sângerau, dar cum se aşteptase la una ca asta, nu scoase nici o vorbă. Punându-şi bocceaua înapoi pe cap şi pornind din nou la drum, văzu cum ochii fratelui mai mic se umplu de lacrimi şi începu să-şi reproşeze că, dacă n-ar fi băgat de seamă lipsa lui Lamin, ar fi putut să-l piardă.

Mai merşeră ei ce mai merseră, când Lamin slobozi un geamăt înăbuşit. Crezând că a călcat în vreun spin, Kunta se întoarse, dar îl văzu pe fratele său uitându-se îngrozit în sus, la o panteră aşezată pe creanga pe sub care urmau să treacă dintr-un moment în altul. Pantera începu să mârâie, apoi se strecură leneş printre ramurile copacului şi dispăru. Cutremurându-se, Kunta porni din nou, îngrijorat şi supărat, ba chiar ruşinat de purtarea lui. Cum de n-o văzuse? Avuseseră noroc că ea, pare-se, voia doar să treacă neobservată, şi deci n-ar fi sărit la ei. De obicei, aceste pisici uriaşe rareori îşi atacă prada în timpul zilei, doar dacă sunt prea înfometate, iar la oameni nu se reped aproape niciodată, decât dacă sunt încolţite, întărâtate, ori rănite. Totuşi, prin mintea lui Kunta trecu ca un fulger imaginea caprei sfâşiate de panteră, din copilărie, când mergea cu turma la păscut. Iar în urechi mai auzea încă vorbele aspre ale kintangului: „Simţurile unui vânător trebuie să fie foarte ascuţite. El trebuie să audă şi să miroasă ceea ce alţii nu sunt în stare. Iar ochii trebuie să pătrundă până şi cea mai groasă beznă." Dar, pe-când el mergea purtat de gândurile-i ce-o luaseră razna, Lamin văzuse pantera. Multe necazuri i se trăseseră de la năravul ăsta, de care trebuie neapărat să se dezbare, îşi promise el. Aplecându-se iute, fără să-şi încetinească pasul, Kunta apucă o pietricică, scuipă pe ea de trei ori şi apoi o azvârli înapoi pe drum, aruncând astfel în urmă duhurile aducătoare de nenorociri.

Merseră mai departe sub dogoarea soarelui, şi ţinutul începu să se schimbe: pădurea cea verde lăsa loc palmierilor de ulei şi pâraielor molcome şi noroioase, ce-i purtară pe lângă sate prăfoase şi arse de soare unde, la fel ca la Juffure, pruncii din primii kafo ţipau şi goneau în cete, bărbaţii şedeau sub baobab, iar femeile tăifăsuiau la fântână. Tare se mai minună Kunta când văzu caprele hoinărind prin sat, la un loc cu câinii şi puii, neduse la păscut în afara satului ori închise în ţarcuri, ca la Juffure. De

unde, îşi zise el, aceştia trebuie să fie un neam ciudat de oameni.

Intrară apoi într-un ţinut arid şi nisipos, presărat cu coji uscate de fructe din baobabi chirciţi, înspăimântători la înfăţişare. La vremea rugăciunii, se odihniră şi înghiţiră-n fugă câte ceva, iar Kunta mai cercetă bocceaua şi tălpile lui Lamin, care nu mai sângerau atât de tare. Porniră din nou, şi răspântiile potecilor li se deschideau înainte întruna, până când "li se ivi în faţă uriaşul trunchi de baobab pe care i-l descriseseră tinerii din Barra. Pare-se că-i trebuiseră mii de anotimpuri ploioase să se usuce cu desăvârşire, gândi Kunta, şi-i spuse şi lui Lamin ce-i povestise unul dintre tineri.

înăuntrul lui se afla îngropat un griot. Apoi adăugă, din cele ştiute de el, că grioţii nu erau înmormântaţi ca oamenii de rând, ci în trunchiurile baobabilor bătrâni,'căci atât copacii, cât şi poveştile din mintea grioţilor, erau la fel | de nemuritoare.

- Acum ne-apropiem! spuse Kunta, regretând că nu are toba pe care avea de gând să şi-o facă, să poată astfel să le dea de veste prietenilor săi.

La apusul soarelui, ajunseră în fine la gropile de lut, unde dădură peste cei trei tineri.

- Eram siguri c-ai să vii! strigară ei, bucuroşi să-l vadă. Pe Lamin nici nu-l luară în seamă, de parcă ar fi fost

propriul lor frate din cel de al doilea kafo. Şi luându-şi unul altuia vorba din gură, cei trei tineri îi arătară cu mândrie grăunţele mici de aur pe care le adunaseră. Iar a doua zi de dimineaţă, la ivirea zorilor, Kunta şi Lamin începură şi ei să scobească bucăţi de lut lipicios, pe care le puneau apoi în tigve mari, pline cu apă. După ce le scuturau bine, deşertau uşurel apa mâloasă şi începeau să pipăie cu grijă nămolul de la fund, în căutarea grăunţelor de aur.

Din când în când, dădeau peste vreunul, mărunt cât un bob de mei ori ceva mai răsărit.

Munceau atât de cufundaţi în treabă, că nu apucau să mai schimbe vreo vorbă. Lamin părea că uitase până şi de durerea de picioare. Iar fiecare grăunte preţios era băgat în ţeava cea mai largă a unei pene de porumbel sălbatic, astupată la un capăt cu un şomoiog de bumbac. Kunta şi Lamin umpluseră şase astfel de pene, când cei trei tineri hotărâseră că au adunat destul. Acum, le mai spuseră ei, le-ar place s-o pornească mai

departe, spre inima ţinutului, în căutare de colţi de elefant, căci ştiau din auzite locul unde elefanţii mai bătrâni îşi zdrobesc câteodată colţii, încercând să doboare arbuşti sau tufe dese. Şi mai auziseră că, dacă ar găsi cimitirul tăinuit al elefanţilor, ar da norocul peste ei. N-ar vrea şi Kunta să meargă cu ei? Tare-I mai trăgea inima, căci asta părea o ispravă şi mai atrăgătoare decât căutarea aurului. Dar «u Lamin, unde să mergi? Le mulţumi, cu părere de rău, pentru invitaţie şi le spuse că el trebuia să se întoarcă acasă cu fratele lui. Aşa că se despărţiră cu multă căldură, însă nu înainte ca tinerii să-i promită că, la întoarcere, se vor opri în Juffure, ca oaspeţi.

Drumul de-ntoarcere i se păru lui Kunta mai scurt. Tălpile lui Lamin sângerau şi mai tare, dar când Kunta îi dădu să ţină penele spunându-i: „Dă-i-le mamei, că tare o să se mai bucure", uită de orice durere şi-o luă mai tare la picior. Dar bucuria lui Lamin n-o întrecea pe cea a lui Kunta că putuse să-l ia în călătorie pe frate-său, aşa cum şi taică-său îl luase pe el, şi cum şi Lamin îl va lua într-o bună zi pe Suwadu, iar acesta pe Madi. Tocmai se apropiau de copacul călătorilor din Juffure, când auzi bocceaua iui Lamin bufnind din nou jos. Kunta se întoarse mânios, dar când văzu chipul rugător al fratelui său, îi spuse grăbit:

; - Bine, iasă c-o s-o iei mai târziu!

Fără să spună vreo vorbă, uitînd de durerea de picioare şi de tălpile băşicate, Lamin trecu în goană pe lângă Kunta, îndreptându-se spre sat, iar picioarele-i subţiri parcă nici nu atingeau pământul.

Iar când Kunta intră şi el pe poarta satului, femeile curioase şi copiii se şi adunaseră în jurul Bintei, care-şi înfigea în păr cele şase pene cu aur, radiind de fericire şi mulţumire. O clipă mai târziu, privirile ei şi ale lui Kunta se întretăiară cu o duioşie şi căldură ce nu puteau fi cuprinse în salutul obişnuit schimbat între mamă şi fiul ei mai mare, întors din călătorie. Curând gurile nestăvilite ale femeilor dădură de veste în întreg satul despre comoara adusă de cei doi fii mai mari ai lui Kinte.

- Binta are o vacă întreagă în păr, strigă o bătrână, căci cu aurul din pene s-ar fi putut într-adevăr cumpăra una, iar celelalte femei duseră vorba mai departe.

- Te-ai descurcat bine, îi spuse simplu Omoro când îl văzu. Dar simţămintele care îi năpădiră pe amândoi, fără să

mai rostească alte vorbe, fură mai puternice decât la întâlnirea cu Binta. iar în zilele următoare, văzându-l pe Kunta prin sat, cei mai vârstnici începură să-i vorbească şi să-i zâmbească într-un fel anume, la care el răspundea cuviincios şi solemn. Până şi cei de seama lui Suwadu, din cel de al doilea kafo, începură să-l salute pe Kunta ca pe un om mare, spunându-i „Pace" şi rămânând cu mâinile încrucişate pe piept, până când el trecea mai departe. Kunta se-ntâmplă chiar s-o audă pe Binta vorbind la fântână despre „cei doi bărbaţi pe care-i îngrijesc", şi tare mândru mai era că maică-sa şi-a dat, în sfârşit, seama că era şi el bărbat.

De-acum înainte Kunta nu mai găsea pricină că-i gătea maică-sa; cât despre Binta, umbla fericită de colo-colo, îngânând uneori câte un cântec în timp ce gătea. Iar dacă Lamin ori Suwadu făceau prea mare tărăboi, Kunta le arunca numai o privire, şi aceştia amuţeau pe loc. Şi tare-i mai plăcea să-l arunce-n sus pe Madi şi să-l prindă din nou, spre încântarea fratelui mai mic. Iar Lamin îl socotea pe fratele lui un bărbat fără egal, asemeni poate doar lui Allah. Vedea de cele şapte capre ale lui Kunta, care sporeau, de parcă ar fi fost aurite, şi-l ajuta cu dragă inimă să-şi muncească ogorul de cuşcuş şi arahide.

Ori de câte ori Binta avea vreo treabă prin casă, Kunta îi lua pe cei trei copii din drumul ei, iar ea rămânea zâmbind în prag, uitându-se cum se-ndepărta, cu Madi pe umeri, cu Lamin ţanţoş ca un cocoş şi cu Suwadu ţinân-du-se după ei. Era un lucru tare plăcut, se gândea uneori Kunta, atât de plăcut că se pomeni dorindu-şi să aibă şi el o astfel de familie, într-o bună zi. Dar nu înainte de soroc, desigur, îşi spuse, şi până atunci mai era destul.

CAPITOLUL 31

Având învoiala ca, atunci când nu-i împiedica să-şi îndeplinească misiunile ce le aveau în sat, să participe la Sfatul Bătrânilor, Kunta şi ceilalţi tineri bărbaţi se aşezau şi ei la marginea adunării, când se ţinea Sfatul sub străvechiul baobab din Juffure, o dată pe lună. Aşezaţi unul lângă altul, pe piei argăsite, cei şase bătrâni arătau la fel de vârstnici ca şi baobabul din care păreau să fi fost cioplіţi, doar că erau negri ca

abanosul, contrastând cu albul lungilor veşminte şi al turbanelor rotunde. înaintea lor se aşezau, de obicei, cei ce veneau la judecată, cu necazuri ori cu vrajbe. Iar în spatele jălbaşilor înşiraţi după vârstă, stăteau ceilalţi bărbaţi ai satului, cam de vârsta lui Omoro; după ei, tinerii bărbaţi de vârsta lui Kunta. Femeilor le era îngăduit să se aşeze doar în spateie acestora din urmă, deşi rareori veneau la astfel de întruniri - doar dacă nu se judeca vreun membru al familiei lor. Dar din când în când, veneau cu toatele în păr, atunci când pricina adusă în faţa Sfatului era un bogat temei de vorbe de clacă.

Când Sfatul se-ntrunea să hotărască treburi ca, de pildă, legăturile satului lor cu alte sate, nu apărea nici o femeie. Şi totuşi, în zilele de judecată, asistenţa era numeroasă şi gureşă, dar toţi se potoleau când cel mai vârstnic dintre bătrâni îşi ridica toiagul împodobit cu mărgele viu colorate şi bătea în toba dinaintea lui numele primului jălbaş. Oamenii erau chemaţi după vârstă, aşa că cei mai bătrâni erau ascultaţi la început. Oricine ar fi fost, aceştia se ridicau în picioare, spunându-şi necazul, iar bătrânii îl ascultau cu privirile în pământ, până sfârşea şi se aşeza din nou. Apoi, oricare dintre bătrânii Sfatului îi putea pune întrebări.

Dacă pricina era de fapt o reclamaţie, atunci era ascultat şi al doilea împricinat, după care urmau alte întrebări. Apoi bătrânii se întorceau cu spatele, adunân-du-şi capetele să cumpănească pricina, ceea ce, câteodată, dura mai mult, iar din când în când vreunul dintre ei se întorcea să le mai pună întrebări. într-un târziu, se întorceau cu toţii, împricinatului ori împricinaţilor făcân-du-li-se semn să se ridice din nou, iar ce! mai vârstnic dădea glas hotărârii Sfatului, după care toba bătea numele următorului.

Cele mai multe dintre pricini erau lucruri obişnuite chiar şi pentru bărbaţii cei tineri. Soţi cu prunci nou-năs-cuţi cereau un ogor mai mare pentru bărbat şi încă o parcelă de orezărie pentru femeie - cereri ce erau imediat îndeplinite, aşa cum se făcea şi în cazul cererilor pentru primul ogor. făcute de bărbaţi neînsuraţi, de vârsta lui Kunta. în timpul ritualurilor de iniţiere, kintangul îi sfătuise să nu lipsească niciodată de la' Sfatul Bătrânilor, decât dacă erau nevoiţi, căci hotărârile Sfatului îmbogăţeau cunoştinţele oricărui bărbat, până ajungeau ei înşişi în rândul bătrânilor. Venit prima oară la o astfel de întrunire,

Kunta îl privea pe Omoro, aşezat în rândurile mai din faţă, şi se minuna câte sute de astfel de hotărâri o fi ascultat şi ţinut minte, deşi nu se număra încă printre cei vârstnici.

La prima adunare Kunta asistă la judecarea unei dispute pentru pământ. Doi oameni pretindeau amândoi roadele unor pomi ce fuseseră plantaţi de primul dintre ei pe pământul ce-l deţinea acum cel de al doilea, căci familia primului scăzuse între timp. Sfatul Bătrânilor acordă fructele primului om, spunând că dacă acesta n-ar fi plantat pomii, n-ar mai exista acum roadele.

La alte adunări, Kunta văzu ades oameni învinuiţi de stricarea sau pierderea anumitor lucruri împrumutate, şi păgubaşul, mânios, o ţinea morţiş că obiectele cu pricina fuseseră nu numai de mare preţ, dar şi nou-nouţe. Iar dacă cel ce împrumutase nu avea martori să spună altfel, i se cerea de obicei să plătească ori să-i dea înapoi un lucru nou. Kunta mai văzu, de asemenea, şi oameni care-i învinuiau pe alţii că le atrăseseră piază rea prin farmece. Unul dovedi chiar că fusese atins cu un pinten de cocoş şi se îmbolnăvise foarte rău. O tânără nevastă susţinea că soacră-sa ascunsese nişte ierburi de bourein în bucătăria ei, ca orice gătea să iasă fără gust. O văduvă se plânse că un bătrân, ale cărui linguşeli le respinsese cu dispreţ, presărase-n drumul ei coji de ouă pisate, adu-cându-i pe cap o mulţime de necazuri, pe care începu pe dată să le povestească. Atunci când pricinile şi rezultatele farmecelor erau prezentate cu dovezi, Sfatul hotăra să se facă imediat farmece de îndreptare, de către cel mai apropiat vraci care urma să fie chemat la Juffure prin graiul tobelor, pe cheltuiala pârâtului.

Datornicii erau siliţi să plătească, chiar dacă trebuiau să-şi vândă avutul, iar dacă nu aveau nimic de vânzare, urmau să muncească până-şi achitau datoria, ca sclavi. Kunta văzu sclavi învinuindu-şi stăpânii de cruzime, ori plângându-se că nu le dau hrană şi adăposturi mulţumitoare, ori că luau mai mult decât jumătatea cuvenită din ceea ce produsese munca lor. Dar şi stăpânii, la rândul lor, învinuiau sclavii că tăinuiau o parte din recoltă, că nu munceau îndeajuns, ori că stricau cu bună ştiinţă uneltele de lucru. în aceste cazuri, Sfatul cumpănea cu mare atenţie fiecare dovadă, precum şi purtarea din trecut a fiecăruia şi, nu era de mirare dacă reputaţia sclavilor era chiar mai bună decât a stăpânilor.

Dar între sclavi şi stăpâni nu se întâmplau numai certuri. De multe ori, Kunta îi văzuse venind împreună dinaintea Sfatului să ceară îngăduinţă ca sclavul să se căsătorească în familia stăpânului. Orice pereche ce avea de gând să se căsătorească trebuia să obţină mai întâi îngăduinţa Sfatului. Cei pe care Sfatul îi socotea înrudiţi prea îndeaproape erau refuzaţi, iar celorlalţi li se impunea o lună de aşteptare, timp în care sătenii puteau merge în taină la oricare dintre bătrânii Sfatului, să le comunice orice fel de informaţie, bună sau rea, despre cei doi; dacă, începând din copilărie, fiecare a dat dovadă că ştie să se poarte, dacă vreunul din ei a făcut vreun necaz cuiva, chiar şi familiei, dacă au dovedit vreo înclinaţie spre înşelăciune ori ascunderea adevărului; dacă fata e arţăgoasă ori supărăcioasă. Iar dacă aşa stăteau lucrurile, căsătoria nu era îngăduită, căci se credea că astfel de năravuri ar putea fi moştenite şi de urmaşii lor. Dar, chiar înainte de a începe să asiste la întrunirile Sfatului, Kunta ştia că cele mai multe perechi obţineau îngăduinţa să se căsătorească, pentru că înainte de a-şi da permisiunea, cele două familii aflaseră răspunsurile la astfel de întrebări şi le găsiseră mulţumitoare. .

Totuşi, la întrunirile Sfatului, Kunta descoperi că uneori părinţilor nu li se spuseseră lucruri care apoi erau destăinuite bătrânilor. Astfel fu refuzată o căsătorie când un martor veni să arate că, pe când era păstor, tânărul ce voia să se însoare furase odată un coş, crezând că nu-l văzuse nimeni. Fărădelegea nu fusese dată atunci în vileag, la gândul că era încă un băiat fără minte, căci dacă s-ar fi aflat, după datină ar fi trebuit să i se taie mâna dreaptă. Kunta rămase înmărmurit văzându-l pe tânărul hoţ, dat până la urmă de ruşine, izbucnind în lacrimi, rec'unoscându-şi vina în faţa părinţilor îngroziţi şi a fetei cu care voia să se însoare, care se puse pe bocit. Curând după aceea, el dispăru din sat.

După câteva astfel de întruniri ale Sfatului Bătrânilor, Kunta băgă de seamă că cele mai mari necazuri le aveau cei căsătoriţi - mai ales bărbaţii cu două, trei sau patru neveste. Dese erau învinuirile de înşelăciune, iar dacă acuzaţia era sprijinită de dovezi, cel ce păcătuise trăgea ponoasele. Dacă soţul înşelat era sărac, iar cel ce-l înşelase mai înstărit,'Sfatul îi poruncea celui bogat să-i dea soţului din avutul lui până când acesta spunea: „Am acum de ajuns", ceea ce se putea întâmpla doar când

celălalt rămânea fără nimic. Dacă amândoi erau săraci, cum se întâmpla de obicei, Sfatul îl pedepsea pe cel ce înşelase să-i muncească soţului ca sclav atâta timp cât valora jignirea adusă. Iar Kunta s-a cutremurat când, în cazul unuia ce păcătuise de mai multe ori, Sfatul a stabilit o anume zi când să primească în public treizeci şi nouă de lovituri de bici pe spinarea goală din partea soţului înşelat, după străvechea datină musulmană „patruzeci, fără una".

Văzând şi ascultând dovezile mânioase aduse înaintea Sfatului de soţiile ori soţii vătămaţi, dorinţele de însurătoare ale lui Kunta se mai domoliră. Bărbaţii îşi învinuiau nevestele că nu le acordau respectul cuvenit, că erau leneşe, că nu răspundeau dorinţelor bărbaţilor ori că, pur şi simplu, nu era de trăit cu ele. Iar dacă nevasta învinuită nu aducea şi ea dovezi ori martori care s-o susţină, de obicei bătrânii îi spuneau bărbatului să meargă acasă şi să scoată afară trei dintre lucrurile nevestei şi apoi să rostească asupra lor, în prezenţa martorilor: „Eu mă despart de tine".

Dar cea mai gravă învinuire adusă de o femeie - care cu siguranţă aduna la Sfat toate femeile satului, dacă era bănuită dinainte - era că soţul ei nu-şi împlinea datoria de bărbat. Atunci bătrânii hotărau trei oameni mai în vârstă, unul din familia femeii, care aducea învinuirea, altul dintr-a bărbatului, iar al treilea chiar din rândul bătrânilor. Se stabilea apoi ziua când aceştia urmau să-i supravegheze. Dacă doi dintre cei trei spuneau că nevasta are dreptate, ea obţinea despărţirea, iar familia ei primea înapoi caprele de zestre; dar dacă spuneau că bărbatul s-a purtat cum se cuvine, nu numai că acesta păstra caprele pentru sine, ci putea, pe deasupra, să-şi bată nevasta şi, dacă dorea, s-o izgonească de-acasă.

în anii ce se scurseseră de când Kunta se întorsese de la ritualurile de iniţiere, nici un caz judecat de Sfatul Bătrânilor nu-i stârnise într-atât, pe el şi pe prietenii săi, ca cel ce începuse cu bârfeli şi zvonuri despre doi băieţi ceva mai mari din acelaşi kafo ca el şi două dintre văduvele cele mai arătoase din Juffure.

în ziua când pricina ajunse înaintea Sfatului, aproape toată răsuflarea satului se adună din vreme, să apuce un loc cât mai bun cu putinţă. Se discutară mai întâi nişte chestiuni lipsite de importanţă ale unora mai vârstnici, apoi urmă cazul lui Dembo Dabo şi Kadi Tamba, două femei cărora li se dăduse învoiala de

despărţire cu mai mult de un an în urmă şi care veniseră din nou dinaintea Sfatului, cu feţele lucind de zâmbete şi cu mâinile ridicate, să ceară îngăduinţă să se recăsătorească. Dar le pieri zâmbetul pe buze când cel mai vârstnic dintre bătrâni le dojeni aspru:„Voi aţi ţinut morţiş să vă despărţiţi, deci nu vă mai este îngăduit să vă căsătoriţi din nou, până când şi foştii voştri soţi nu-şi vor găsi alte neveste".

Comentariile celor din ultimele rânduri amuţiră când tobele bătură numele celor ce urmau: Tuda Tamba şi Kalilu Conteh! Fanta Bedeng şi Sefo Kela! Cei doi tineri din acelaşi kafo ca şi Kunta şi cele două văduve se sculară în picioare. Fanta Bedeng, văduva mai trupeşă, vorbi în numele tuturor, dar era destul de emoţionată.

- Tuda Tamba, la cei treizeci şi doi de ani âi ei, şi eu la treizeci şi trei, nu prea mai sperăm să ne găsim alţi soţi,-începu ea, şi urmă cerând Sfatului să le îngăduie convieţuirea teriya, adică să trăiască împreună cu Sefo Kela şi Kalilu Conteh şi să le gătească.

Unii bătrâni le puseră tot felul de întrebări, la care văduvele răspunseră cu siguranţă, iar cei doi flăcăi ceva mai timid, contrar îndrăznelii lor recunoscute. Apoi bătrânii se întoarseră cu spatele, şuşotind între ei. Cei de faţă aşteptau atât de tăcuţi şi încordaţi, că s-ar fi auzit până şi o arahidă căzând pe jos. Până la urmă bătrânii se întoarseră. Cel mai vârstnic dintre ei spuse:

- Allah vă binecuvântează! Voi, văduvelor, veţi avea parte de un bărbat, iar voi tinerilor, veţi avea ce învăţa pentru căsnicia voastră de mai târziu.

Bătrânul lovi tare de două ori cu bastonul în tobă şi le săgeta cu privirea mânioasă pe femeile prea gureşe de pe margine. Iar când se lăsă din nou tăcerea, fu strigată următoarea împricinată: Jankeh Jallon. Cum avea numai cincisprezece anotimpuri ploioase, fusese lăsată la urmă. întregul sat se ospătase şi petrecuse când ea apăruse din nou acasă, scăpată din mâna toubobului ce-o răpise. Dar, câteva luni mai târziu, se văzu că rămăsese grea, deşi nu era măritată, ceea ce stârni multe vorbe de clacă. Fiind tânără şi viguroasă, ar fi putut totuşi să fie luată ca a treia ori a patra nevastă de vreun om mai în vârstă. Dar se născu un prunc de o culoare ciudat de deschisă, ca o piele tăbăcită, cu un păr nemaivăzut până atunci; şi după aceea, oriunde s-ar fi ivit biata femeie, oamenii lăsau

privirile în jos şi iuţeau pasul. Ea venea acum dinaintea Sfatului, cu lacrimi în ochi, să întrebe ce trebuia să facă? Bătrânii nu se mai întoarseră cu spatele să se sfătuiască, iar cel mai vârstnic dintre ei spuse că treaba aceasta atât de serioasă şi de grea cere un răgaz de gândire până la întrunirea de luna viitoare. Cu aceasta, împreună cu ceilalţi cinci, se ridică şi plecă.

Tulburat şi oarecum nemulţumit de felul cum se încheiase adunarea, Kunta rămase locului, deşi cei mai mulţi dintre prietenii săi şi restul adunării se sculaseră spofovăind. Mai era încă adâncit în gânduri, când Binta îi aduse cina; şi-n timp ce mânca, nu-i spuse nici o vorbă. Iar mai târziu, luându-şi suliţa şi arcul cu săgeţi, şi plecând cu câinele său wuolo către postul de pază din afara satului, Kunta tot se mai gândea la pruncul albicios cu păr ciudat, la şi mai ciudatul său tată, întrebându-se: oare toubobul ar fi mâncat-o cu adevărat pe Jankeh Jallon, dacă ea n-ar fi reuşit să fugă?

CAPITOLUL 32

Străbătând întinderea luminată de lună a ogoarelor de arahide ce dădeau în pârg, Kunta se caţără pe parul crestat, aşezându-se cu picioarele încrucişate pe platforma de pază, agăţată sus, deasupra tuturor ogoarelor, între furcile puternice ale parului. Punându-şi lângă el armele şi toporul cu care, în sfârşit, a doua zi de dimineaţă avea de gând să-şi cioplească lemnul de tobă, se uita la câinele wuolo cum umbla adulmecând. îşi aduse aminte cum, cu multe anotimpuri ploioase în urmă, îşi înşfăca suliţa la cel mai mic foşnet. Fiecare umbră îi părea o maimuţă, fiece maimuţă o panteră, iar orice panteră un foubob. Cu timpul descoperi că era în stare să deosebească până şi mârâitul unui leu de cel al unui leopard. Când gândurile începeau s-o ia razna, cum deseori i se întâmpla, adesea uita unde se află şi ce trebuia să facă.

în seara aceasta, se gândea la convieţuirea teriya, îngăduită celor doi prieteni ai săi de către Sfatul Bătrânilor. De mai multe luni se tot lăudau ei că se vor înfăţişa Sfatului, dar nimeni nu-i luase în seamă. Şi uite c-au făcut-o. Poate chiar acum, gândi Kunta, se împlineşte unirea lor cu cele două văduve. Kunta sări brusc în picioare, încercând să-şi închipuie cam cum ar trebui să fie.

Puţinul pe care-l ştia despre femei era adunat din şuşotelile prietenilor lui. în tocmeala pentru o căsătorie, aflase el, tatăl fetei trebuia să jure că e fecioară neprihănită, ca să capete un preţ cât mai mare. Era ştiut că, a doua zi după nuntă, mama miresei şi mama gine-rului merg la coliba tinerei perechi să ia pânza pagne, aşternutul alb, s-o ducă alimamului, ca dovadă a cinstei fetei; şi numai după aceea alimamul străbate întreg satul, vestind prin toba sa că Allah a binecuvântat împreunarea. Dar convieţuirea teriya era cu totul altceva: un tânăr bărbat trăia pur şi simplu cu o văduvă care-l primea la ea şi-l hrănea. Kunta îşi aminti cum, în înghesuiala stârnită la sfârşitul adunării din ziua trecută, surprinsese privirea ademenitoare a Jinnei Mibaki, care îşi dădea în vileag intenţiile. îşi spuse că, fiind bărbat, avea dreptul, dacă poftea, să se gândească la teriya, despre care până şi veneraţii bătrâni ai Sfatului arătaseră că nu-i un fapt ruşinos pentru un bărbat.

Deodată Kunta îşi aminti de nişte fete dintr-un sat, pe lângă care trecuse cu Lamin, la întoarcerea din călătorie. Era vreo zece, după cum bănuia el, cu pielea neagră, strălucitoare, înveşmântate-n straie strânse pe trup, cu mărgele şi brăţări colorate, cu sânii pietroşi şi cu părul împletit în cozi mici, ridicate în sus. Se purtau atât de ciudat, încât lui Kunta îi trebui câtva timp ca să-şi dea seama că priveau în lături, ori de câte ori se uita la ele, ceea ce nu dovedea că nu le păsa de el; dimpotrivă, în felul acesta, voiau să-i stârnească interesul.

Tare ciudate mai sunt şi femeile astea, îşi urmă el gândul. Fetele din Juffure, de vârsta celor din satul acela, nu-l băgaseră niciodată în seamă, nici măcar cu o privire. Să fi ştiut ele într-adevăr ce-i poate pielea? Ori poate pentru că ştiau că era mult mai tânăr decât părea - prea tânăr ca să merite osteneala. Şi poate că fetele din satul acela nu-şi închipuiau că un bărbat care călătoreşte singur cu un copil poate avea mai puţin de douăzeci ■- douăzeci şi cinci de ani - şi când colo el avea doar şaptesprezece. Totuşi, începuse să-i ţină calea o văduvă care-i ştia prea bine vârsta. Poate că avea noroc că nu era mai mare, se gândi el. Căci dacă ar fi fost aşa, fetele din Juffure s-ar fi purtat cu el la fel ca cele din satul acela, iar el ştia că n-au altceva în cap decât măritişul. Jinna Mibaki, cel puţin, era prea coaptă să mai urmărească altceva decât' o convieţuire teriya. Şi-n fond, la ce-ar mai avea nevoie un bărbat de însurătoare,

când ar putea foarte bine găsi o femeie care să-i gătească şi cu care să trăiască, fără alte complicaţii. Trebuie să fie undeva un motiv. Poate pentru că numai prin căsătorie se pot face copii. Şi ăsta e un lucru bun.

Unchii lui, deşi erau mai mari decât Omoro, iar bărbaţii de vârsta lor îşi luau, de obicei la vârsta aceasta o a doua nevastă, nici măcar nu se însuraseră. Oare Omoro se gândea să-şi mai ia o nevastă? Gândul ăsta-i cutremură atât de tare, că sări în capul oaselor. Şi cum ar privi Binta una ca asta? Cel puţin ea, ca primă nevastă, va fi aceea care va stabili îndatoririle celeilalte, punând-o să muncească zdravăn şi orânduindu-i nopţile petrecute cu Omoro. Dar n-or să se certe? Nu, Binta nu era ca nevasta kintangului, pe care toată lumea o ştia cât răcneşte la celelalte neveste, făcând întotdeauna atâta zarvă, încât bietul om nu-şi găsea niciodată tihna.

Kunta îşi mişcă picioarele, lăsându-le în jos, peste marginea platformei, ca să-şi potolească cârceii. Sub eh pe jos, câinele stătea ghemuit, cu blana lucind sub lună, dar părea numai că moţăie, căci nasul şi urechile îi fremătau, pândind în aerul nopţii până şi cel mai mic zgomot sau miros, ca să ţâşnească lătrând şi gonind babuinii care, în ultima vreme, prădau aproape-n fiecare noapte ogoarele de arahide. în timpul lungilor sale ore de pază, lui Kunta îi plăcea când, de vreo douăsprezece ori pe noapte, era trezit din visările lui de mârâitul îndepărtat al babuinilor hăituiţi de vreun leopard, şi mai cu seamă când mârâitul babuinului se prefăcea în ţipăt iute înăbuşit, semn că fusese prins.

Dar acum, când Kunta şedea pe marginea platformei cuprinzând câmpurile cu privirea, domnea liniştea. Singurul semn de viaţă era, departe, dincolo de ierburile înalte, pâlpâitul luminii galbene a păstorilor fulani, ce-şi mişcau torţele de ierburi să gonească vreo fiară, poate vreo hienă, care se apropiase prea tare de vitele lor. Fulanii ăştia erau atât de pricepuţi la vite, că oamenii ziceau că sunt în stare să grăiască cu ele în limba lor. Iar Omoro îi povestise lui Kunta că în fiecare zi, ca parte a simbriei lor, fulanii scurgeau câte un pic de sânge din vinele vacilor, şi-l beau amestecat cu lapte. Ce neam ciudat de oameni, gândi Kunta. Dar cu toate că nu erau mandinka, erau şi ei tot din Gambia, ca şi el. Şi când te gândeşti cât de ciudaţi or fi oamenii şi obiceiurile de dincolo de marginile ţinutului său!

Trecuse o lună de când se întorsese din călătoria sa în căutarea aurului, şi pe Kunta îl apucase dorul s-o pornească din nou la drum - de data aceasta într-o călătorie adevărată. Şi alţi tineri de vârsta lui îşi puseseră în minte să călătorească, de îndată ce-şi vor strânge recoltele de arahide şi cuşcuş, dar nici unul nu se încumeta prea departe. Totuşi, Kunta voia să vadă cu ochii lui ţinutul îndepărtat Mali, de unde, cu trei sau patru sute de anotimpuri ploioase în urmă - după spusele lui Omoro şi ale unchilor lui - răsărise clanul vestit de fierari, Kinte -bărbaţi ce supuseseră focul, făurind cu ajutorul lui arme, ca şi unelte de fier pentru plugărit. Şi de la această primă familie Kinte, li s-a tras numele tuturor urmaşilor lor şi a celor ce munceau pentru ei. Iar unii dintre ei se strămutaseră în Mauritania, locul de baştină al preasfântului bunic al lui Kunta.

Cum nu voia ca nimeni, nici măcar Omoro, să afle despre planul lui până când ar fi socotit el că-i bine, Kunta se sfătuise în cea mai mare taină cu arafangul despre cel mai bun drum către Mali. Desenându-i în ţărână o hartă aproximativă, apoi arătându-i cu degetul pe ea, acesta îi spuse că, mergând preţ de şase zile de-a lungul malurilor lui Kamby Bolongo, în direcţiajn care te închinai lui Allah, poţi ajunge la insula Samo. începând de acolo, râul se îngustează şi coteşte brusc la stânga, şerpuind înainte, adunând o mulţime de afluenţi la fel de mari ca şi el, ce te pot induce în eroare şi ale căror maluri pline de bălţi nu pot fi văzute în unele locuri din cauza pâlcurilor dese de mangrove, înalte uneori cât zece oameni la un loc. Iar acolo unde se pot zări, îi mai spusese învăţătorul, malurile mişunau de maimuţe, hipopotami, crocodili uriaşi şi. turme de babuini.

Dar după două sau trei zile va străbate locurile acelea primejdioase şi va ajunge la o altă insulă mare, unde ma-

lurile joase şi mocirloase se-preschimbă-n stânci nu prea înalte, acoperite cu tufe şi arbuşti. Iar drumul ce şerpuieşte şi- el de-a lungul fluviului îl va purta prin sate ca Bansang, Karantaba şi Diabugu. Nu mult după aceea, va trece hotarul de răsărit al Gambiei şi va intra în regatul Fulladu, iar după jumătate de zi de mers drept înainte, va da de satul Fatoto. Kunta scoase din traistă o bucăţică de piele argăsită, pe care i-o dăduse arafangul, şi pe care era scris numele unui prieten al lui din Fatoto, care-l va îndruma spre Senegal, cale de douăsprezece până la paisprezece zile de mers. Iar mai departe, îi spusese

arafangul, se găsea Mali, şi apoi Ka-Ba, cea mai însemnată aşezare a ţinutului, locul de destinaţie al lui Kunta. Arafangul socotise că drumul, dus şi întors, fără să adauge timpul cât va sta acolo, va dura aproape o lună.

De atâtea ori îşi desenase drumul acesta pe pământul bătătorit din coliba lui-având grijă să-l şteargă iute, înainte de venirea Bintei cu bucatele, încât, cum şedea cocoţat pe platforma de pază pe ogoarele de arahide, îl şi vedea în faţa ochilor. Gândindu-se la toate isprăvile ce-l aşteptau pe drum şi în Mali, de-abia îşi putea potoli nerăbdarea s-o pornească. Era la fel de dornic să-i împărtăşească şi lui Lamin gândurile lui, nu numai pentru că ar fi vrut să-şi dezvăluie taina şi altcuiva, dar mai ales pentru că se hotărâse să-l ia cu el. Ştia cât de mândru fusese Lamin de prima lor călătorie. Dar, de atunci, trecuse şi el prin ritualurile de iniţiere şi devenise deci un tovarăş de drum încercat şi de încredere. Dar cel mai ascuns motiv, trebuia s-o recunoască, era pur şi simplu că simţea nevoia să nu fie singur.

în întuneric, lui Kunta îi veni să zâmbească gândindu-se cât de surprins o să fie Lamin când va afla. Kunta se gândise, desigur, să-i dea de ştire aşa, ca şi cum gândul acela i-ar fi dat doar atunci prin minte. Dar înainte de asta, trebuia să vorbească cu Omoro, care acum nu ar mai fi fost atât de îngrijorat. De fapt, era sigur că Omoro va fi foarte mulţumit că şi până şi Binta, deşi îşi va face o mulţime de griji, nu va mai fi la fel de amărâtă ca data trecută. Iar Kunta se tot frământa ce-ar putea să-i aducă Bintei din Mali, cu care să se fălească chiar mai tare decât cu penele de aur. Poate nişte oale meşterite cu măiestrie, ori vreo pânză foarte frumoasă, căci Omoro şi unchii lui îi povestiseră că femeile din străvechiul neam Kinte în Mali erau vestite pentru oalele lor de lut şi pentru pânzeturile împodobite cu modele pe care le ţeseau.

Iar când se va înapoia din Mali, îi veni lui Kunta în minte, or mai putea pune la cale şi alte călătorii, în anotimpurile ploioase ce-or să vină. Ar putea ajunge chiar în ţinuturile acelea depărtate, dincolo de nisipurile nesfârşite, unde, aşa cum aflase de ia unchii lui, se găseau lungile caravane de animale ciudate, ce-şi păstrau apa în două cocoaşe pe spate. Kalilu Conteh şi Sefo Sela n-au decât să trăiască cu văduvele lor bătrâne şi urâte; el, Kunta Kinte, o să meargă în hagialâc până la Mecca. Şi cum chiar în acea clipă se uita în direcţia sfântei cetăţi, zări

departe, peste haturi, o lumină gălbuie şi-şi dădu seama că păstorii fulani de acolo începuseră să-şi pregătească prânzul de dimineaţă. Iar el nici nu băgase de seamă prima geană palidă a zorilor ce mijea la răsărit.

Aplecându-se să-şi ia armele, ca s-o pornească spre casă, văzu toporul şi-şi aminti de lemnul pentru tobă. Era cam ostenit îşi spuse el, poate c-o să-l cioplească mâine. Dar nu, tot se afla la jumătatea drumului către pădure, şi dacă nu s-ar fi dus acum, ştia prea bine că ar amâna-o pentru data următoare când va face de pază, adică peste vreo douăsprezece zile. Şi-apoi, ce bărbat era el să se lase doborât de primul semn de oboseală. Mişcându-şi picioarele să vadă dacă mai simte cârceii, coborî pe crestăturile parului lângă câinele wuolo, care dădea fericit din coadă. După ce îngenunche şi-şi făcu rugăciunea suba, se ridică, îşi întinse mădularele, respirând aerul proaspăt al dimineţii, şi-o porni în pas vioi spre fluviu.

CAPITOLUL 33

Mireasma cunoscută a florilor de câmp îi gâdila nările, în timp ce alerga udându-şi picioarele în iarba strălucind de primii stropi de rouă din zori. Deasupra capului se roteau şoimii, căutându-şi prada, iar şanţurile ce mărgineau ogoarele răsunau de orăcăitul broaştelor. O coti brusc, ca să nu stârnească un stol de păsărele ce împânzeau ramurile unui copac, ca nişte frunze negre lucitoare. Se ostenise însă degeaba, căci nici n-apucă să treacă mai departe, că un croncănit mânios şi răguşit îl făcu să-şi întoarcă privirile, tocmai când sute de ciori se năpusteau asupra păsărelelor, gonindu-le de pe ram.

Apropiindu-se de tufişurile scunde ce se întindeau de pe marginile fluviului până hăt, departe, alerga respirând adânc, fără să fi obosit însă, adulmecând mireasma de mosc a mangrovelor. La ivirea lui, porcii sălbatici sloboziră un guiţat neaşteptat care, la rândul lui, stârni lătratul şi mârâitul babuinilor, dând fuga să-şi pună la adăpost femelele şi puii. Dacă ar fi fost ceva mai mic, Kunta s-ar fi oprit să se strâmbe la ei, mârâind şi ţopăind de colo-colo, ştiind că nimic nu-i înfuria mai mult pe babuini, care începeau întotdeauna să arate pumnul şi să azvârle cu pietre.

Fâlfâind din aripi, stoluri albe de egrete, berze şi pelicani se înălţară din ascunzişuri, pe când el îşi croia drum spre fluviu, prin hăţişurile de mangrove. înaintea lui, câinele wuolo adulmeca şerpii de apă şi broaştele ţestoase prin urmele lăsate în mâl.

Şi aşa cum făcea întotdeauna când simţea nevoia să vină aici după vreo noapte de pază, Kunta rămase un timp pe malul fluviului, cu ochii pierduţi la un sfârc cenuşiu, ce-n zborul lui abia înălţat îşi trăgea picioarele, încreţind luciul apei verzui cu fiecare fâlfâit de aripi. Şi, deşi sfârcul căuta o pradă rhai măruntă, Kunta ştia că locul acela era cel mai nimerit pentru kujaloŢ un peşte mare şi puternic pe care Kunta îl prindea de obicei şi i-l dădea Bintei să i-l gătească cu ceapă, orez şi roşii amare; numai la gândul ăsta, îi lăsă gura apă.

Pornind apoi ceva mai în jos, de-a lungul fluviului, Kunta se îndepărtă de mal, apucând-o pe-o potecă croită de el spre un străvechi copac mango, pe care-l cunoştea prea bine, după atâţia ani. Agăţându-se de-o ramură mai joasă, începu să se caţere către ascunzişul lui din vârf. De-acolo, în văzduhul limpede al dimineţii, cum şedea cu spinarea încălzită de soare, cuprindea cu privirea întregul ţinut, până la următoarea cotitură a fluviului, şi de-acolo mai departe, până ia orezăriile femeilor, punctate ici şi colo de adăposturile de bambus pentru prunci. în care dintre ele, oare, se întrebă Kunta, îl aşezase maică-sa şi pe el când fusese mic? Mai mult decât oricare altul, locul acesta, privit în zori, îl umplea pe Kunta de un simţământ de linişte şi uimire. Chiar mai profund decât în moscheea satului, în acest locşor simţea cât de mult şi pe de-a-n-tregul se află totul şi toate în voia lui Allah; şi-şi dădea seama că tot ce vede şi aude şi miroase din înaltul copacului său se afla acolo de mult, dinaintea oamenilor, şi va rămâne încă mult timp după ce el şi copiii lui şi copiii copiilor lui se vor înălţa la ceruri, alături de strămoşi.

îndepărtându-se apoi de fluviu, înspre soare-răsare, Kunta ajunse în fine la luminişul cu ierburi înalte din jurul crângului, de unde îşi pusese în minte să-şi aleagă şi să-şi cioplească un trunchi de copac tocmai pe măsura tobei sale. Dacă lemnul verde ar fi pus la uscat chiar în ziua aceea, Kunta socoti că ar fi tocmai bun de scobit şi de lucrat cam peste o lună şi jumătate, când se va întoarce împreună cu Lamin din călătoria lor în Mali.

Intrând în crâng, cu coada ochiului Kunta prinse o mişcare. Era un iepure, şi-nfivo clipită câinele wuolo ţâşni după el, iar bietul animal o zbughi să se pitească în ierburi. Câinele îl fugărea doar aşa, într-o doară, nu de foame, că prea se pornise pe lătrat; iar Kunta ştia că un câine wuolo cu adevărat înfometat, care are de gând să-şi prindă prada, nu face niciodată zgomot. Cei doi se făcură iute nevăzuţi, dar Kunta ştia că, de îndată ce se satură de goană, câinele lui se va reîntoarce.

Kunta înainta către inima crângului, unde spera.să dea peste copaci din care să-şi aleagă un trunchi destui de mare, de neted şi de rotund - cum avea el nevoie. Simţea sub tălpi pământul acoperit de muşchi moale, dar pătrunzând mai adânc în crângul întunecos, aerul era din ce în ce mai umed şi mai rece, căci soarele nu se săltase îndeajuns şi nici nu era destul de fierbinte ca să poată străbate prin frunzişul gros de deasupra capului. Lăsân-du-şi armele şi toporul lângă un copac strâmb, o porni încoace şi-ncolo, căutând trunchiul nimerit, oprindu-se când şi când să pipăie ori să se uite la vreo tulpină un pic mai mare decât i-ar fi trebuit lui pentru tobă.

Tocmai găsise una şi o cerceta atent, când auzi pocnetul ascuţit al unei crengi, însoţit de strigătul unui papagal deasupra capului său. Poate-i câinele care se-n-toarce, se gândi. Dar oricât de mare ar fi fost un câine, tot nu poate rupe crengile, îi dădu iute prin minte şi se întoarse la iuţeală. Parcă prin ceaţă, zări un chip alb năpustindu-se spre el, o bâtă ridicată şi auzi paşi grei înapoia lui. Toubobul'. îşi ridică la iuţeală piciorul şi-l izbi pe om drept în pântece - era foarte moale şi imediat auzi un geamăt - dar îndată ceva greu şi tare trecu, julindu-i ceafa şi-l izbi ca un copac între umeri. îndoindu-se de durere, Kunta se răsuci, întorcându-se cu spatele la omul ghemuit jos ia picioarele lui şi se năpusti cu pumnii spre doi negri care stăteau gata să sară la el cu un sac uriaş. Un alt toubob învârti o bâtă scurtă şi groasă, dar de data asta nu-l nimeri, căci reuşise să se azvârle în lături.

Simţind că-i plesneşte capul de necaz că n-avea nici o armă la îndemână, Kunta se aruncă spre ei zgâriindu-i, izbindu-i cu capul, cu genunchii, cu pumnii, nemaiţinând socoteală de bâta ce-l lovea în spate. Tocmai doborâse trei dintre ei, dar căzând împreună cu ei primi un genunchi drept peste mijloc, de i se tăie răsuflarea de durere. Dând cu gura de carne, îşi înfipse dinţii,

muşcând şi sfâşiind, iar când degetele i se încleştară pe chipul cuiva, le smulse cu ochi cu tot, auzind un urlet şi simţind din nou bâta cea grea peste ceafă. Ameţit, auzi mârâitul câinelui, ţipătul toubobului şi apoi un lătrat jalnic. Ridicându-'se pe brânci şi răsucindu-se cu capul spart cum era, se dădu iute în lături şi se îndoi de mijloc, ca să scape de loviturile bâtei. îl văzu pe unul dintre negri adunându-şi ochiul în căuşul palmei, pe unul dintre toubobi ţinând o armă deasupra trupului nemişcat al câinelui, iar pe ceilalţi doi încercând şă-l încolţească cu ciomegele ridicate. Răcnind disperat, Kunta se îndreptă spre cel de al doilea toubob, parând cu pumnul lovitura ciomagului. Sufocându-se de mirosul neobişnuit al toubobului, încercă să-i smulgă ciomagul. Cum de se întâmplase să nu-i audă, să nu-i miroasă, să nu-i simtă apropiindu-se?

Şi tocmai atunci, bâta negrului îl izbi din nou cu forţă, făcându-l să cadă în genunchi şi să-i dea drumul toubobului. Simţind că-i plesneşte capul, abia mai ţinându-se pe picioare, răcnind furios de propria lui neputinţă, Kunta se dădu îndărăt, scoţând strigăte cumplite şi cosind disperat aerul cu braţele; privirile i se împăienjeniră de lacrimi, sânge şi sudoare. Acum se lupta să-şi apere ceva mai scump decât viaţa. Omoro! Binta! Lamin! Suwadu! Madi! Bâta cea grea a'toubobului îl lovi din nou în tâmplă şi deodată totul se întunecă dinaintea ochilor.

CAPITOLUL 34

Kunta se întreba dacă nu cumva îşi pierduse minţile. Se trezi gol, înlănţuit şi încătuşat, întins pe spate între alţi doi bărbaţi, într-o beznă de nepătruns, îmbâcsită de duhoare fierbinte şi-ntr-un vacarm de ţipete, planşete, rugi şi spasme de vomă. Trupul îi era tot o rană din pricina bătăilor din cele patru zile de când fusese prins. Dar cel mai tare îl durea locul dintre Umeri, unde fusese ars cu fierul încins.

Pe lângă obraz îi trecu un şobolan cu blană deasă, adulmecându-i gura cu botul lui mustăcios Scuturân-du-se de scârbă, Kunta clănţăni disperat dinţii, iar şobolanul o luă la fugă. Cuprins de furie, Kunta începu să lovească cu cătuşele de la mâini şi picioare. Dar de îndată auzi ţipetele mânioase şi simţi smuciturile celui de care era legat. Sperietura şi durerea

sporindu-i furia, Kunta se năpusti în sus, lovindu-se cu creştetul într-un lemn tare, chiar în locul unde fusese izbit de toubob, atunci, în pădure. Gâfâind şi mârâind, împreună cu omul nevăzut de lângă el, începură să-şi izbească cătuşele unele de altele până când căzură amândoi istoviţi. Kunta simţi din nou că i se face greaţă, aşa cum zăcea acolo chemându-şi moartea.

Atunci îşi puse în minte că dacă voia să-şi păstreze forţa şi minţile întregi, nu trebuia să se mai lase din nou pradă slăbiciunii. După un timp, când simţi că se poate mişca din nou, încet, cu băgare de seamă, începu să-şi pipăie cu stânga încheieturile încătuşate de la mâna şi piciorul drept care sângerau. Trase uşor de lanţ: părea că era legat de încheietura stângă a mâinii şi piciorului celui cu care se luptase. La stânga lui Kunta zăcea alt om cu picioarele înlănţuite care gemea necontenit. Erau atât de strâns legaţi, că dacă se mişcau li se atingeau umerii, braţele şi picioarele.

Amintindu-şi de lemnul în care se izbise cu capul, Kunta se ridică iarăşi, dar cu mare băgare de seamă, până dădu din nou de el; n-aveă loc nici măcar să se aşeze în capul oaselor. Iar în spate simţea un perete de lemn. M-au prins ca pe un leopard în cuşcă, gândi el. Apoi îi'veni în minte cum stătuse tot aşa în întuneric, în coliba aceea de la ritualurile de iniţiere, după ce fusese dus la jujuo, şi-şi înăbuşi un suspin. Se strădui să se gândească la strigătele şi gemetele pe care le auzea în jur. Trebuie să fie mai mulţi oameni aici, în bezna asta, unii mai aproape, alţii mai departe, unii în rând cu el, alţii în fata lui, dar pare-se cu toţii în aceeaşi încăpere, dacă se putea vorbi de aşa cevâ. încordându-şi auzul, desluşi chiar mai multe strigăte, dar erau ceva mai înăbuşite şi păreau că vin de sub podeaua crăpată pe care zăcea.

Ascultând ceva mai atent, începu să recunoască diferitele graiuri vorbite în jurul lui. Un fulan striga necontenit, în arabă: „Allah din ceruri, ajută-mă". Iar unul din tribul serere bocea răguşit, înşirând ceva ce semăna cu numele strămoşilor lui. Dar cei mai mulţi erau mandinka, jurând, în limba tainică a bărbaţilor, sira kango, să le pricinuiască o moarte groaznică tuturor toubobilor. Strigătele celorlalţi erau înecate de planşete şi nu le putu desluşi nici vorbele, nici graiul, deşi îşi dădea seama că unele dintre graiurile necunoscute pe care le auzea trebuiau să fie din afara Gambiei.

Treptat, începu să-şi dea seama că de mai multe zile tot încerca să-şi alunge din minte nevoia de a se uşura. Nu mai putu. Furios pe sine însuşi, revoltat de propria-i sporire a duhorii ce-l înăbuşea, Kunta începu să plângă cu suspine şi din nou îşi simţi stomacul în gât. Ce păcate atât de cumplite săvârşise oare, să fie pedepsit atât de crunt? Încercă să-l înduplece pe Allah să-l lumineze. Nu păcătuise oare în dimineaţa aceea, când se dusese în pădure după lemnul pentru tobă, că nu se rugase nici măcar o singură dată? Şi, deşi nu se putu ridica în genunchi şi nici măcar nu ştia încotro era răsăritul, închise ochii, acolo unde zăcea, şi începu să se roage, cerşind îndurarea lui Allah.

După aceea, zăcu mult timp chinuit de dureri groaznice şi, încetul cu încetul, îşi dădu seama că cea mai puternică dintre toate, care-i sfâşia stomacul, nu era altceva decât foamea. Tocmai încerca să-şi amintească dacă dormise cât de cât în tot acest timp, când revăzu aievea cărarea din pădure, cei doi negri care-l urmau din spate, cei doi albi din faţă, cu veşmintele lor ciudate şi cu părul lung de o culoare atât de neobişnuită. Tresări, des

chizând brusc ochii, şi-şi scutură capul; era lac de sudoare, iar inima-i bătea cu putere. Adormise. Care coşmar fusese mai cumplit: acela de pe drum, sau bezna puturoasă de aici? Dar amândouă fuseseră la fel de adevărate.

După crâncena încăierare cu toubobul şi cu trădătorii negri, din crângul de mangrove, îşi aminti că, secerat de dureri cumplite, se trezise cu căluş în gură, legat la ochi, cu mâinile încătuşate la spate, abia mişcându-şi picioarele din cauza funiilor cu care era înlănţuit. Zvârcolindu-se să scape, simţi că era împuns sălbatic cu bastoane, până i se umplură picioarele de sânge. îmboldit, o luă înainte, împiedicându-se la fiecare pas.

Când ajunseră pe undeva prin preajma fluviului - Kun-ta putu să-şi dea seama de asta după zgomote şi după pământul moale pe care-l simţea sub tălpi - fu îmbrâncit într-o barcă. Cum era încă legat la ochi, îi auzi doar pe trădătorii negri opintindu-se şi vâslind iute, iar toubobul îl lovea ori de câte ori încerca să se împotrivească. După un timp se opriră, coborâră din barcă şi merseră din nou pe jos, până când ajunseră-n sfârşit într-un loc unde-l' îmbrânciră pe pământ, legându-l cu spatele de un gard de nuiele de bambus şi, fără să-i dea de veste, îl dezlegară la ochi. Deşi era încă întuneric, putu totuşi să distingă faţa palidă a

toubobului ce se aplecase peste el şi siluetele celorlalţi de-un fel cu el, ce mişunau primprejur. Toubobul îi întinse nişte carne să muşte din ea, dar el întoarse capul, scrâşnind din dinţi. Şi cum îşi strângea fălcile, toubobul îi trase un pumn drept în faţă.

Peste noapte îl lăsară singur. în zori, începu să distingă încetul cu încetul şi alţii ca el, legaţi de gard. Erau unsprezece: şase bărbaţi, trei fete şi doi copii - toţi păziţi de trădători negri înarmaţi şi de toubobi. Kunta îşi feri iute privirile, căci fetele erau dezbrăcate, iar el nu mai văzuse o femeie goală până atunci. Bărbaţii, goi şi ei, cu chipurile crispate de ură, şedeau morocănoşi şi tăcuţi, năclăiţi din cap până-n picioare în sângele rănilor făcute de bici.

Fetele însă boceau cât le ţinea gura: una despre neamurile ucise dintr-un sat pârjolit de foc; alta, scuturându-se de plâns, legăna şi alinta în braţe un prunc nevăzut; iar cea de-a treia striga din când în când că se înalţă la Allah.

Cuprins de o furie sălbatică, Kunta începu să se zbată încercând să-şi rupă legăturile, dar o lovitură zdravănă de măciucă îl lăsă din nou în nesimţire. Când îşi reveni, îl dezbrăcaseră şi pe el ca şi pe ceilalţi, îl răseseră în cap şi-i unseseră trupul cu ulei de palmier roşu. Cam pe la amiază, doi toubobi intrară în crâng. Zâmbindu-le şi făcându-le temenele, trădătorii negri îi dezlegară pe captivi, îmboldindu-i să se alinieze. Kunta simţea cum i se încleştează muşchii de furie şi de teamă. Unul dintre toubobii nou veniţi era cărunt, scund şi gras, iar celălalt, mult mai înalt decât el, privea tot timpul încruntat, cu chipul brăzdat de o cicatrice. Dar toţi se înclinau şi-i zâmbeau slugarnic celui cărunt.

Privindu-i pe toţi, cel cărunt îi făcu semn lui Kunta să înainteze, iar când biciul îi şfichiui spinarea, Kunta sări îndărăt, urlând. Un trădător negru din spate îl sili să cadă în genunchi, ţinându-i capul spre spate. Liniştit, toubobul cel cărunt îi deschise gura şi-i cercetă dinţii. Kunta se dădu înapoi, dar după o altă lovitură de bici, stătu aşa cum i se spusese, tremurând din tot trupul, în timp ce toubobul îi cerceta ochii, pieptul, pântecele. Când degetele lui îi atinseră testiculele, Kunta se zvârli într-o parte, abia înăbu-şindu-şi un ţipăt. Doi negri fură nevoiţi să-l biciuiască până-l făcură să se aplece ca, să i se poată desface fesele. Apoi toubobul cărunt îl impinse pe Kunta deoparte şi, rând pe rând, îi cercetă la fel şi pe ceilalţi, uitându-

se până şi în părţile cele mai ruşinoase ale femeilor ce ţipau din toate puterile. După asta, cu lovituri de bici şi cu strigăte, îi mânară pe captivi într-un ţarc, făcându-i să alerge de colo-colo şi să ţopăie.

După ce-i privi o vreme, toubobul cel cărunt şi cel înalt se traseră mai la o parte şi vorbiră ceva pe şoptite. Dân-du-se câţiva paşi înapoi, căruntul făcu semn unui alt toubob să se apropie şi-i arătă cu degetul patru bărbaţi şi două fete; printre ei era şi Kunta. Toubobul înalt păru mirat şi, cu o faţă rugătoare, arătă şi spre ceilalţi. Dar căruntul dădu hotărât din cap. Şi-n timp ce toubobii se târguiau cu aprindere, Kunta se încorda să-şi rupă legăturile, cu capul plesnindu-i de furie. După un timp, plictisit, căruntul scrise ceva pe o hârtie pe care celălalt o luă în silă.

Iar când trădătorii negri îl înşfăcară din nou, forţându-l să stea în şezut cu spatele plecat, Kunta se zbătu şi urlă furios. Cu ochii gata să-i iasă din cap de groază, văzu cum un toubob scoase din foc un fier lung şi subţire. Kunta începuse să se smucească şi să răcnească înainte de-a simţi durerea arsurii între umeri. Şi rând pe rând, crângul de bambuşi răsună de răcnetele celorlalţi. Apoi semnul ciudat LL de pe spatele tuturor fu uns cu ulei de palmier roşu.

Şi-n mai puţin de un ceas, o porniră şchiopătând, în rând, înşiraţi în lanţuri, cu bicele negrilor gata să-i şfichiuie la cea mai mică împotrivire ori poticneală. Târziu în noaptea aceea, când ajunseră la două pirogi ascunse în desişul de mangrove pletoase de la marginea fluviului, spinarea şi umerii iui Kunta sângerau de pe urma brazdelor adânci lăsate de bici. După ce-i urcară în cele două pirogi, negrii începuseră să vâslească, iar toubobii croiau cu biciul în dreapta şi în stânga, la cei mai mic semn de nesupunere.

Văzând înaintea lui ceva mare şi negru, Kunta îşi dădu seama că nu mai avea de ales. Zvârcolindu-se şi năpus-tindu-se, în ţipetele şi în gemetele celorlalţi, era cât pe ce să răstoarne piroga luptându-se să sară din ea; dar cum era legat de ceilalţi, nu izbuti. Iar când piroga se izbi de arătarea aceea neagră şi uriaşă, Kunta nu mai simţi loviturile bicelor şi bâtelor peste coaste, faţă, pântece şi cap. Cu toată durerea, îşi simţea sângele cald şiroindu-i pe faţă şi desluşea zarva mai multor toubobi. Apoi fu legat cu frânghii şi nu mai se putu împotrivi în

nici un fel. După ce-l îmbrânciră şi-l traseră în sus pe un fel de scară ciudată de frânghie, mai avu totuşi forţă să se mai zvârcolească, să scape din strânsoare, dar fu din nou biciuit, înşfăcat şi apucat zdravăn.

Abia deschizându-şi pleoapele umflate, Kunta se văzu înconjurat de o puzderie de picioare; ocrotindu-şi faţa însângerată cu braţul, reuşi să-şi aţintească privirile în sus, şi îl zări pe toubobul cel scund şi cărunt şezând liniştit şi scrijelind nişte semne într-o cărticică cu un condei ciunt. Apoi simţi cum este împins în sus şi aruncat pe o podea netedă. Dihtr-o aruncătură de ochi, văzu nişte stâlpi uriaşi, cu pânze albe şi groase legate de ei. în clipa următoare, fu întins pe nişte trepte înguste într-un loc foarte întunecat; o duhoare nemaiîntâlnită îi tăie răsuflarea şi strigăte disperate îi sfâşiau auzul.

Kunta începu să vomite în timp ce toubobul, la lumina unei flăcări gălbui ce ardea într-o cutie de metal, ţinută de un belciug, îi prinse mâinile şi picioarele în cătuşe, împin-gându-l apoi între doi bărbaţi care gemeau. Deşi îngrozit de moarte, Kunta îşi dădu' seama după flăcările care pâlpâiau că toubobii îi duceau să-i încătuşeze în alte părţi pe cei ce veniseră împreună cu el. Apoi simţi cum gândurile încep s-o ia razna şi un timp crezu că visează. Adormi.

CAPITOLUL 35

Doar scârţâitul tambuchiului, când era dat în lături, îi arăta lui Kunta dacă era zi sau noapte. Auzind zăngănitul zăvorului, îşi înălţa iute capul - singura mişcare pe care i-o îngăduiau lanţurile şi cătuşele - ca să-i vadă pe cei patru toubobi, ca nişte fantome ce coborau, doi dintre ei ţinând flăcăruile pâlpâitoare şi bicele, păzindu-i pe ceilalţi ce înaintau printre rânduri cu hârdăul cu mâncare. La iuţeală, ei aruncau în murdăria dintre perechile de oameni încătuşaţi laolaltă câte o tinichea cu mâncare. Până atunci, de fiecare dată când li se adusese hrană, Kunta scrâşnise din fălcile încleştate, cu gândul să moară mai bine de foame, până când imboldurile stomacului făcură ca foamea să-i devină aproape la fel de nesuportat ca şi durerea loviturilor de bici. După ce fuseseră hrăniţi cei de pe puntea lui Kunta, flăcăruile arătau că toubobii coborau mai departe, cu restul mâncării.

Câteodată, ceva mai rar şi mai ales în timpul nopţii, toubobii mai băgau sub punte şi pe> alţii, prinşi mai de curând, ce ţipau şi gemeau îngroziţi în timp ce erau biciuiţi şi îmbrânciţi să meargă către locurile goale de pe paturile de scânduri, unde urmau să fie legaţi cu lanţuri.

într-o zi, imediat după una din mese, urechile lui Kunta distinseră un sunet ciudat, înăbuşit, care părea că pătrunde prin tavanul de deasupra capului. îl auziră şi ceilalţi şi toate gemetele amuţiră dintr-o dată. Kunta îşi încorda auzul: părea că o mulţime de picioare tropăie de colo-colo. Apoi auziră, de data' asta mult mai aproape de ei, în beznă, un sunet nou, de parcă deasupra s-ar fi rupt, pârâind încet, un obiect foarte greu.

Scândurile tari şi aspre pe care zăcea Kunta începură să se zgâlţâie ciudat. Simţi cum i se încordează stomacal şi se înăbuşe şi rămase împietrit. De jur împrejur străbăteau bufnituri şi-şi dădu seama că oamenii dădeau să se ridice, forţându-se în lanţuri. O clipă i se păru că tot sângele i se adunase în cap, pulsând, gata să-l zdrobească. Iar apoi, măruntaiele îi fură sfâşiate de groază, când îşi dădu seama că totul începe să se mişte. Oamenii se porniră să ţipe, chemându-l pe Allah şi duhurile sale, izbindu-şi capetele de tavan şi zvârcolindu-se disperaţi în cătuşele lor zornăitoare.

- Allah, niciodată n-am să-ţi înalţ mai puţin de cinci rugi pe zi, răcni şi Kunta în vacarmul dezlănţuit. îndură-te să mă auzi! Ajută-mă!

Strigătele îndurerate, planşetele şi rugile nu conteniră, până când, osteniţi şi fără grai, oamenii căzură unul câte unul pe spate, abia trăgându-şi răsuflarea de duhoarea din beznă. Acum Kunta ştia prea bine că n-o să mai vadă Africa nicicând. Spatele lui înţepenit pe scânduri simţea clar acum o legănare domoală, care câteodată îl împingea încolo sau încoace, peste căldura trupurilor de care era legat. Răcnise cu atâta forţă, că rămăsese fără grai, dar în mintea lui continua să strige: „Moarte toubobului şi trădătorilor negri!"

Mai suspina încă încetişor când tambuchiul se deschise şi cei patru toubobi coborâră, bufnindu-şi hârdăul cu mâncare. Şi din nou îşi încleşta fălcile să-şi stăpânească cuţitele foamei din pântece, dar îşi aminti că, odată, kin-tangul le spusese că războinicii şi vânătorii trebuie să mănânce bine, să dobândească o forţă mai mare decât ceilalţi oameni. Iar dacă răbda de foame,

asta n-ar fi făcut decât să-i sece forţele şi să nu-i mai poată face de petrecanie toubobului. Aşa că, de data aceasta, când i se aruncă blidul de tinichea, îşi înfipse şi el degetele în terciul gros, cu gust de porumb fiert în ulei de palmier. Fiecare înghiţitură îi rănea gâtul, sugrumat de foamea îndurată, dar termină totul. Mâncarea îi căzu ca un pietroi în stomac şi îndată îi veni înapoi. îşi dădu seama că şi ceilalţi păţeau la fel.

Pe când flăcăruile se apropiau de capătul şirului de scânduri pe care se afla Kunta, se auzi dintr-o dată zornăit de lanţuri, o bufnitură de cap în tavan, iar apoi un om ce zbiera înnebunit într-un amestec ciudat de mandinka cu ceva ce păreau a fi cuvinte ale limbii toubobului. Toubobul cu hârdăul de mâncare se zgudui de râs şi-l plesni cu biciul, până când strigătele se prefăcură în bâlbâieli şi gemete. Cum se putea una ca asta? Un african să vorbească graiul toubobilor? Asta-nsemna că printre ei se află unul din trădătorii negri. Dealtfel, Kunta auzise că adeseori toubobul îşi înşeală propriile ajutoare negre, înlănţuindu-i alături de ceilalţi.

După ce toubobii merseră mai departe, la rândul de jos, nimeni nu mai suflă o vorbă în şirul lui Kunta. Apoi izbucni o zarvă în toate limbile, de parcă ar fi fost un roi de albine. Iar apoi în şirul lui Kunta se auzi o izbitură grea de lanţ, un urlet de durere şi acelaşi glas înjură cumplit în mandinka. Kunta îl auzi pe om ţipând din nou: - Ce, crezi că eu sunt toubob?

Urmară apoi lovituri şi mai puternice, mai iuţi şi urlete sfâşietoare. Apoi loviturile încetară şi în bezna din cală se auzi un ţipăt ascuţit şi apoi un sunet înfundat, ca şi cum cineva ar fi fost sugrumat. Din nou lanţurile zornăiră, tălpi goale izbiră scândurile şi se făcu tăcere.

Kunta îşi simţea capul plesnindu-i şi inima zbătându-se cu putere. In jurul lui vocile strigau: „Trădătorii! Să piară toţi trădătorii!" Se alătură şi el ţipetelor şi zăngănitului de lanţuri, dar deodată, tambuchiul fu deschis scârţâind, şi împreună cu lumina zilei pătrunseră înăuntru câţiva toubobi cu flăcărui şi bice. Auziseră de bună seamă zarva de jos şi deşi acum era o linişte de mormânt în cală, se năpustiră cu bicele printre rânduri, strigând şi sfichiuind în dreapta şi-n stânga. După ce plecară, fără să dea peste cel mort, în cală domni un timp tăcerea. Apoi, de ia capătul şirului, de lângă trădătorul mort, Kunta auzi un râs înăbuşit, sarcastic.

La masa următoare, toţi erau încordaţi. Bicele tou-bobilor croiau mai des şi mai nemilos, de parcă ar fi simţit că ceva era în neregulă. Kunta se feri şi ţipă cât îl ţinu gura când îi şfichiuiră picioarele. învăţase că atunci când cineva nu ţipa la o lovitură, era bătut zdravăn până începea să urle. Apoi înşfacă blidul şi înfulecă terciul care nu avea nici un gust.

Toţi cei din cală ascultau cu sufletul la gură, când unul dintre toubobi strigă ceva către ceilalţi. Flăcăruile se buluciră, răsunară exclamaţii şi înjurături', iar unul dintre toubobi o luă la fugă înapoi printre rânduri şi se sui pe punte, de unde se întoarse numaidecât cu încă alţi doi. Kunta auzi cum desferecau cătuşele şi lanţurile de fier. Traseră trupul mortului, mai mult târându-l decât purtându-l pe sus, printre rânduri, în timp ce ceilalţi împinseră mai departe hârdăul cu mâncare.

Cei cu hrana ajunseseră dedesubt, când mai coborâră în cală alţi patru toubobi, îndreptându-se către locul unde stătuse trădătorul. Sucindu-şi capul, Kunta văzu cum îşi înălţară flăcăruile deasupra capetelor. înjurând de mama focului, doi dintre toubobi se porniră să croiască din nou cu bicele în carne vie. Cel ce era bătut nu scoase la început nici un sunet, şi deşi şuieratul biciului îl înnebunea pe Kunta, îi auzea pe om zvârcolindu-se de durere în lanţuri, în hotărârea lui neclintită de a nu ţipa.

Toubobii îşi strigau furioşi blestemele şi-şi treceau flăcăruile din mână în mână, când treceau pe rând la biciuit. Până la urmă cel bătut începu să ţipe - scoase mai întâi o înjurătură în limba fulană apoi bolborosi lucruri de neînţeles, deşi tot în aceeaşi limbă. Lui Kunta îi veni în minte cât de domoli şi liniştiţi erau fulanii care păşteau vitele tribului mandinka. Biciuitul nu încetă decât când omul nu mai putu decât să scoată nişte gemete slabe. Apoi cei patru toubobi plecară, înjurând, abia mai răsuflând şi reţinându-se cu greu să nu vomite în duhoarea aceea.

Gemetele fulanului îi cutremurară pe toţi cei din cală. După o vreme, cineva cuvântă răspicat în mandinka:

-Trebuie să fim părtaşi la durerea lui! Căci în locul ăsta trebuie să fim uniţi, ca şi cum am fi dintr-un singur sat.

Vocea părea a fi a unui vârstnic. Şi avea dreptate. Durerile fulanului îl istoviseră şi pe Kurjta. Cu greu se putea stăpâni să nu-şi deslănţuie furia. Ar fi vrut să moară, să scape de tot; dar nu, trebuia să trăiască, să răzbune toată suferinţa. După un

timp, simţi cum încordarea şi tulburarea minţii încep să-i dispară, până şi durerile din trup i se mai alinară, în afară de locul acela dintre umeri unde fusese ars cu fierul roşu. Şi-şi dădu seama că putea gândi mai limpede la unica alegere pe care el şi ceilalţi o aveau de făcut: ori să moară cu toţii în coşmarul acela', ori să-l înfrângă în vreun fel pe toubob şi să-i facă de petrecanie.

CAPITOLUL 36

Usturimea muşcăturilor de gângănii şi mancărimile deveneau de nesuportat. în atâta murdărie, ploşniţele şi păduchii se înmulţiseră cu miile şi mişunau peste tot în cală. Iar rănile îl dureau cumplit - parcă-i luaseră foc.

Tot îi mai trecea prin minte să sară deodată în,picioare şi s-o rupă la fugă; dar, după o clipă de gândire, lacrimi de neputinţă îi împăienjeneau ochii şi furia îl sugruma; încerca să se stăpânească, până când reuşea să se liniştească din nou. Nu se putea mişca nicicum; şi-i venea să-şi muşte lanţurile. Atunci îşi spuse că trebuie să găsească ceva cu care să-şi umple gândurile ori să-şi ocupe mâinile, ca nu cumva să-şi piardă minţile, aşa cum se părea că păţiseră unii oameni din cală, socotind după vorbele lor fără şir.

Stând nemişcat şi ascultând răsuflarea celui din dreapta şi din stânga lui, Kunta putea acum să-şi dea seama dacă dormeau ori erau treji. Tot încordându-şi auzul la sunetele ce se repetau mereu mai departe, descoperi că urechile lui începură să dibuie aproape fără greş de unde veneau, parcă urechile i-ar fi luat locul ochilor. Din când în când, printre gemetele şi blestemele ce se întretăiau în beznă, desluşea câteodată un zgomot ciudat şi monoton; uneori se oprea, dar nu după mult timp o lua de la capăt, de parcă s-ar fi frecat două fiare unul de altul. După ce mai ascultă o vreme, îşi închipui că era vreunul care încerca să-şi rupă lanţul. Deseori se auzeau strigăte scurte şi zăngănit de lanţuri, ceea ce însemna că doi oameni se încăieraseră, izbindu-se cu cătuşele.

Kunta nu mai ţinuse nici o socoteală a timpului. Murdăria ce împuţea totul în jur se prefăcuse într-o pastă groasă, acoperind scândurile tari ale nesfârşitelor şiruri unde zăceau. Şi tocmai când se gândea că nu mai putea suporta duhoarea, se iviră prin tambuchi opt toubobi înjurând furioşi. în locul hârdăului obişnuit

cu mâncare, ţineau în mâini ceva ce aducea cu nişte lopeţi cu cozi lungi şi patru hârdaie mari. Şi, spre uimirea lui, Kunta văzu că toubobii erau goi.

începură de îndată să vomite mai abitir decât toţi cei ce veniseră până atunci. La lumina palidă a flăcăruilor, aproape o luară la fugă printre şiruri, trăgând iute cu lope-ţile în hârdaie o parte din murdărie. Pe măsură ce se umpleau, un toubob le trăgea înapoi printre scânduri, izbindu-le. zgomotos de trepte şi scoţându-le prin tambu-chiul deschis, să le golească afară, şi apoi veneau cu ele înapoi. Când îşi terminară treaba şi plecară, duhoarea fierbinte şi înăbuşitoare din cală rămase însă aceeaşi.

Altă dată, când mai mulţi decât cei patru toubobi care aduceau de obicei mâncarea coborară bocănind treptele, Kunta rămase împietrit. Acum erau vreo douăzeci. Smu-cindu-şi capul într-o parte şi-n alta, văzu cum din loc în loc, unii toubobi se aşază în grupuri, cu bice şi puşti, păzindu-i pe alţii ce ţineau flăcăruile ridicate ia capătul fiecărui şir de oameni înlănţuiţi. Cu măruntaiele sfâşiate de groază, Kunta auzi un ţăcănit ciudat şi apoi zăngănit de lanţuri. Apoi, glezna lui' dreaptă fu smucită; înţepenit de groază, simţi cum toubobul îi dăduse drumul. Dar de ce? Ce nenorocire îngrozitoare îi mai păştea acum? s Rămase neclintit, nemaisimţind în gleznă obişnuita strân-soare a cătuşei şi auzind peste tot şi alte ţăcănituri şi zăn-gănituri de lanţuri trase. Kunta pricepu că-i sileau să coboare de pe scânduri. Se porni un vacarm de ţipete în toate limbile, iar oamenii încercau să se ridice în capul oaselor, bufnindu-şi capetele de tavan. Kunta şi woloful de care era legat se apucară strâns în braţe, în timp ce loviturile şfichiuitoare îi zgâlţâiau cu putere de colo-colo. Apoi simţi cum sunt apucaţi de glezne, târâţi prin murdăria de pe scânduri şi azvârliţi în grămada de oameni care urlau sub bicele toubobilor. Toubobii îi săltau în picioare, câte doi, şi apoi, croindu-i cu biciul şi îmbrâncindu-i, îi împingeau pe întuneric către treptele ce duceau sus pe punte. împleticindu-se alături de wolof, amândoi cu mâi-

nile încătuşate, goi, năclăiţi în propria lor murdărie, Kunta . aproape că nu-şi mai simţea picioarele şi se ruga să nu fie mâncat.

1 Prima rază de lumină îl izbi pe Kunta în ochi ca un ciocan. Se clătină de durere, acoperindu-şi iute ochii cu braţul liber. Cu tălpile goale simţea că, ce va fi fost aceea pe care călca, se

clătina uşor încoace şi-ncolo. Bâjbâind orbeşte înainte, lăsând lumina dureroasă să treacă puţin câte puţin printre degete şi pleoape întredeschise, încercând zadarnic să respire prin nările înfundate, îşi deschise buzele arse şi crăpate şi trase adânc în piept pentru prima dată în viaţă aer de mare. Căzu grămadă, vomitând, alături de cel de care era legat.

Când un bici se năpusti spre Kunta, acesta se zvârli într-o parte, iar woloful de lângă el icni, atins de bici. Bătaia nu încetă până când reuşiră cu greu să se ridice în picioare. încercă să-şi întredeschidă puţin pleoapele, să vadă dacă s-ar fi putut feri în vreun fel de lovituri, dar capul îi era din nou străbătut de junghiuri ca nişte cuţite, în timp ce erau îmbrânciţi spre alţi toubobi, care treceau un lanţ prin cătuşele de la gleznele fiecăruia. în bezna de jos, din cală, se aflau deci mult mai mulţi oameni decât bănuia el, iar sus şi mai mulţi toubobi decât coborâseră vreodată la ei. La lumina puternică a soarelui, aceştia arătau chiar mai palizi şi mai urâţi, cu chipuri ciupite de urmele bolilor, cu părul lung şi neobişnuit, galben, negru sau roşu, ce se întindea la unii chiar în jurul gurii şi pe sub bărbie. Unii erau slăbănogi, alţii graşi, unii aveau urme adânci de cuţit, unora le lipsea o mână, sau un ochi, sau un picior, iar spinările altora erau brăzdate de cicatrici adânci.

Mulţi dintre toubobi erau înşiraţi din loc în loc de-a lungul unor bare şi purtau bice, cuţite lungi şi un soi de ciomag lung de fier cu o gaură la 'capăt. în spatele Jor, Kunta văzu o privelişte uimitoare: o întindere nesfârşită de apă albastră şi mişcătoare. îşi ridică privirea să vadă de unde se auzea fâlfâitul acela necontenit şi dădu cu ochii de nişte pânze albe, uriaşe, umflate de vânt, zbătându-se legate cu frânghii groase de nişte pari nesfârşiţi, întorcând capul, Kunta văzu de-a latul uriaşei pirogi un fel de gard de bambus, mai înalt decât un stat de om. Din mijlocul lui se vedea gura neagră, larg căscată a unui fier înfricoşător, cu un gât lung, gros şi scobit pe dinăuntru, înconjurat de gurile mai mici ale ciomegelor de fier, asemeni celor pe care le purtau toubobii de la bare. Atât gurile ciomegelor, cât şi ale lucrului aceluia mare, erau îndreptate spre gloata de captivi.

în timp ce li se legau cătuşele de la glezne cu alte lanţuri, Kunta profită de ocazie să se uite mai bine la woloful de care era legat. Părea de vârsta lui Omora şi avea trăsăturile

caracteristice ale tribului său, şi era şi foarte negru. Iscodindu-se din priviri, Kunta îşi dădu seama că şi woloful îl cerceta cu aceeaşi uimire. Profitând de zarva iscată, avură răgaz să-i privească şi pe ceilalţi care, de groază, începură să vorbească alandala. După' trăsăturile feţei, tatuajele tribale şi semnele de jertfă, Kunta înţelese că unii erau fulani, joia, sereri şi wolofi ca şi tovarăşul lui, dar cei mai mulţi erau mandinka; şi mai erau şi alţii pe care nu-i putea recunoaşte. Curios, îi cântări cu ochii pe fiecare, până când zări pe unul care părea cu siguranţă că-l omorâse pe trădătorul negru. Era, într-adevăr, fulan.'iar trupul îi era năclăit de sânge din bătăile crunte pe care le primise.

Curând, fură din nou îmbrânciţi şi mânaţi cu bicele către un loc unde un şir de zece oameni, legaţi în lanţuri, erau udaţi cu căldări de apă scoase direct din mare. Apoi alţi toubobi îi frecau cu nişte perii cu cozi lungi, făcându-i să răcnească de durere. Kunta ţipă şi el, când îl izbi apa sărată, arzându-i ca focul rănile'încă sângerânde de bici şi semnul arsurii dintre umeri. Strigătele i se înteţiră când perii ţepoşi ai periei îi desprinseră crustele de murdărie de pe rănile de bici. Apoi îi mânară din nou şi-i îngrămădiră la mijlocul punţii, unde se aşezară cu toţii grămadă. Kunta privi mirat în sus la toubobii care se căţărau ca maimuţele pe pari, trăgând de frânghiile dintre uriaşele pânze albe. Deşi trecuse printr-o spaimă zdravănă, tare bine-i mai făcea căldura soarelui şi nu-i venea să creadă că scăpase de murdărie.

Deodată, un nou zvon de planşete şi strigăte îi făcu pe bărbaţi să sară în sus. Din spatele gardului de bambus se iviră alergând vreo douăzeci de femei goale, cele mai multe foarte tinere, şi patru copii, toţi fără lanţuri, pe care-i mânau din urmă cu biciul doi toubobi tare veseli. Dintr-o dată, Kunta îşi aminti că fetele fuseseră aduse pe vas odată cu el, şi se simţi năpădit de o mânie clocotitoare, văzând cum toţi toubobii le aruncau priviri pofticioase. De abia se putu stăpâni să nu se năpustească̆Ja cel mai apropiat, nemaigândindu-se la armele lui. îşi încleşta pumnii, şi trase adânc aer în piept, ferindu-şi privirile de la femeile îngrozite.

Apoi, unul dintre toubobii sprijiniţi de bare începu să mânuiască un obiect ciudat, ce se întindea şi se strângea, scoţând un fel de şuierat. Altul îi ţinea isonul bătând o tobă din Africa, iar ceilalţi se porniră să ţopăie într-un şir dezlânat, sub

privirile curioase ale bărbaţilor, femeilor şi copiilor goi. Toubobii îşi încolăciră câte o gleznă cu o bucată de frânghie, asemeni lanţului captivilor şi, zâmbind fericiţi, începură să sară de colo-colo, în ritmul tobei şi al şuieratului. Apoi şi ei, şi cei ce rămăseseră lângă arme, le făcură semn captivilor, îndemnându-i să sară şi ei la fel. Dar cum aceştia rămaseră stane de piatră, zâmbetele toubobilor se schimonosiră şi începură să-i croiască din nou cu bicele.

- Daţi-i drumu', săriţi şi voi! ţipă deodată în mandinka femeia cea mai în vârstă, cam de-o seamă cu Binta. Şi sărind în picioare, începu să ţopăie şi ea. Hai, săriţi! ţipă ea din nou, sfâşietor, îndemnând din priviri copiii şi fetele, care se luară de îndată după ea. Hai, săriţi, să-l omoram pe toubob! răcni ea şi mai tare, săgetându-i cu privirea pe bărbaţii goi şi înlănţuiţi, scutunându-şi palmele şi mlădiin-du-se'în mişcări ale dânsului războinicilor.

Şi, pricepându-i vorbele, bărbaţii se porniră şi ei, câte doi cum erau legaţi, să salte, mai încet, mai împleticit la început, izbindu-şi lanţurile de punte. Cu capul plecat, Kunta privea învălmăşeala tălpilor care frământau podeaua, simţindu-şi-le pe ale lui cum se înmoaie, şi cum i se taie respiraţia. Apoi fetele îşi uniră şi ele glasul cu al femeii. Deşi melodia părea veselă, vorbele depanau faptele cumplite ale toubobilor care, noapte de noapte, le înghesuiseră în cotloanele întunecate ale pirogii şi-şi făcuseră poftele cu ele, mai rău decât câinii.

-Toubob fa! (Să-l ucidem pe toubob!) strigau ele zâmbind vesele.

Ţopăind mai eu suflet, bărbaţii cei goi se alăturară şi ei:

- Tuobob fa!

Bătând încântaţi din palme, tuobobii râdeau mulţumiţi.

Dar lui Kunta i'se tăiară picioarele şi i se opri' respiraţia, când îl văzu apropiindu-se pe toubobul cel cărunt, mărunt şi îndesat, şi pe cel înalt şi încruntat, cu faţa brăzdată de cuţit. La ivirea lor, se lăsă brusc tăcerea; numai fluturarea uriaşelor pânze de deasupra se mai auzea, căci până şi ceilalţi toubobi înlemniră când îi văzură.

Strigându-le ceva, mânios şi răguşit, cel înalt îi îndepărtă pe toubobi de captivii înlănţuiţi. La cingătoarea lui atârnau, zornăind pe un inel mare,'nişte fiare subţiri şi lucitoare cu care Kunta îi văzuse pe ceilalţi deschi'zân-du-le cătuşele. Apoi,

căruntul o porni printre rândurile de captivi goi, cercetându-le atent trupurile. Şi acolo unde vedea urmele bicelor sângerând ori muşcăturile de şobolani, sau locul ars cu fierul puroind, le ungea cu o unsoare dintr-un blid pe care i-l întindea omul cel înalt, care, la rândul lui, presăra un praf galben pe încheieturile ce începuseră să-şi schimbe culoarea, sub cătuşe. Când cei doi se apropiara de el, Kunta se dădu în lături, înspăimântat şi furios în acelaşi timp, dar când căruntul îi unse rănile deschise, iar cel înalt îi dădu pe glezne cu praful cel galben, nici unul nu păru să-l mai recunoască.

Apoi, dintr-o dată, una din fetele aduse odată cu Kunta ţâşni cu iuţeală printre paznici în strigătele celorlalţi toubobi. Se luară după ea încercând s-o prindă, dâr ea apucă să sară ţipând peste bare şi să se azvârle în apă. în învălmăşeala ce urmă, toubobul cel cărunt şi cel înalt se porniră să-i biciuiască înjurând cumplit pe cei care o scăpaseră din mână.

Apoi toubobii de sus, de la pânzele cele mari, începură să urle, arătând cu mâinile spre apă. întorcându-se, oamenii o zăriră pe fată apărând şi dispărând printre valuri, şi nu prea departe, o pereche de peşti întunecaţi la culoare venind în goană spre ea. Se auzi din nou un ţipăt, care le îngheţă sângele-n vine tuturor, apoi o zvârcolire şi-un plesnet de ape, şi dusă a fost, lăsând în urmă doar apa înroşită. Şi ca niciodată, oamenii înlănţuiţi, înnebuniţi de groază, nu mai fură biciuiţi când îi mânară înapoi în cala întunecoasă şi-i legară la locurile lor. Lui Kunta i se învârtea capul. După aerul proaspăt de afară, duhoarea dinăuntru părea şi mai grea, iar după strălucirea soarelui, bezna era şi mai neagră. Când, nu după mult timp, se iscă o nouă învălmăşeală, undeva mai departe, îşi dădu seama că toubobii îi scoteau acum pe punte pe cei din şirurile de sub ei.

După un timp, auzi o şoaptă chiar în urechea lui dreaptă: „Jula?" ~ş\-\ tresări inima. Cunoştea prea puţine cuvinte din limba wolofă, dar ştia că cei din tribul acela şi încă alţii îi numeau pe cei din tribul mandinka jula, adică negustori-călători. Şi întorcând capul şi el spre urechea wolofului, îi şopti: „Jula mandinka". Rămase ascultând încordat clipe întregi, dar woloful nu-i mai spuse nimic. Ce bine i-ar fi prins lui, se gândi Kunta, dacă ar fi putut vorbi mai multe limbi, ca fraţii tatălui său - dar

se cutremură de ruşine că le pomenise măcar numele în gând într-un astfel de loc blestemat.

- Wolof. Jebou Manga îi şopti în fine celălalt, iar Kunta înţelese că aşa îl chema.

- Kunta Kinte, îi răspunse şi el tot în şoaptă.

în îndârjirea lor de a comunica unul cu altul, schimbând câte o şoaptă când şi când, îşi puseră în minte să înceapă să înveţe cât mai multe cuvinte în limba celuilalt.

Parcă ar mai fi fost încă o dată prunci în primul kafo, ce abia deprind rostitul vorbelor. Kunta îşi aminti de noaptea când era de pază, de focul îndepărtat al unui păstor fulan care îi dăduse o senzaţie de mângâiere, şi de dorinţa lui de a schimba o vorbă cu omul acela pe care nu-l văzuse niciodată. Iar dorinţa aceea i se împlinea parcă acum, doar că cel cu care vorbea era un wolof, pe care nu-l văzuse deşi atâtea săptămâni şezuseră acolo, înlănţuiţi unul de celălalt.

Kunta îşi frământa mintea să scoată la iveală toate cuvintele wolofe pe care le auzise vreodată şi îşi dădu seama că şi celălalt face la fel cu cuvintele mandinka, numai că acesta ştia mult mai multe în limba lui Kunta, decât ştia Kunta în wolofă. într-alt moment de linişte, Kunta simţi că omul care zăcea de cealaltă parte a lui şi care nu scosese niciodată alte sunute decât gemete de durere, îi asculta cu mare atenţie. După zumzetul înăbuşit ce se răspândea acum în cală' Kunta socoti că, odată ce putuseră să se vadă unii pe alţii la lumina zilei, el şi tovarăşul lui de lanţ nu erau singurii care încercau să stea de vorbă. Şi şoaptele se înteţeau şi se răspândeau. Se făcea linişte numai atunci când apăreau toubobii cu hâr-dăul de mâncare sau cu lopeţile de curăţat murdăria. Iar tăcerea ce se lăsa în aceste momente era cu totul deosebită, căci, pentru prima dată de când fuseseră prinşi şi aruncaţi în lanţuri, simţeau că nu mai sunt singuri.

CAPITOLUL 37

Data următoare când fură urcaţi pe punte, Kunta îşi puse în minte să-l cerceteze pe omul celălalt ce zăcea în stânga lui. Era un serer mult mai vârstnic decât Kunta, cu trupul brăzdat pe toate părţile de lovituri, unele atât de adânci, încât lui Kunta îi

păru rău că uneori îi venise să-l lovească în întuneric, din pricina gemetelor lui necontenite. Sererul îi aruncă lui Kunta priviri mânioase şi duşmănoase. Şi pe când se cercetau unu! pe altul, un bici îl seceră pe Kunta, îmboldindu-l să meargă înainte. Lovitura fu atât de puternică, încât îl făcu să cadă în genunchi, umplându-l de furie. Slobozind un strigăt neomenesc, aproape animalic, Kunta se năpusti spre toubob dar căzu din nou, trăgându-l şi pe tovarăşul său după el, iar toubobul sări iute în lături şi, cu ochii micşoraţi de ură, începu să-i biciuie pe amândoi. Până la urmă reuşiră să se ridice din nou pe picioare şi să se înşiruie alături de ceilalţi, care se îndreptau târându-se spre locui unde urmau să fie spălaţi cu apă de mare.

O clipă mai târziu, rănile lui Kunta fură arse de sărătura apei, iar ţipetele lui se alăturară celorlalte, acoperind sunetul tobei şi şuieratul obiectului aceluia care bătea din nou ritmul, îndemnându-i pe cei înlănţuiţi să danseze pentru toubob. Kunta şi woloful erau vlăguiţi de bătaie, dar bicele şi loviturile de picioare ale toubobilor îi siliră din nou să ţopăie, împletici ndu-se în lanţuri. Kunta era atât de furios, încât abia dacă luă în seamă cântecul femeilor „Toubob fa". Iar când, în cele din urmă, fu înlănţuit la loc în cală, inima i se zbătea de dorinţa de a-l ucide pe toubob.

Ultima dată când fuseseră pe punte, Kunta văzuse un om ce abia îşi târa un picior infectat. Toubobul cel cărunt îl unsese, dar nu-i ajutase la nimic şi, reîntors în întunericul calei, omul începuse să ţipe înnebunit. Când fură urcaţi din nou pe punte, trebuiră să-l sprijine, iar Kunta văzu că piciorul mirosea greu chiar în aer liber. De data aceasta, omul fu oprit pe punte. După câteva zile, femeile le povestiră în cântecele lor că îi tăiaseră piciorul şi că una dintre ele fusese pusă să-l îngrijească, dar că omul murise şi fusese aruncat peste bord. De atunci, ori de câte ori veneau toubobii să cureţe scândurile, stingeau în oţet tare bucăţi de metal înroşite în foc. Aburul înţepător lăsa un miros mai bun. Kunta simţea că n-o să mai poată scăpa nicicând de duhorile ce-i pătrunseseră în plămâni şi-n piele.

Dar oamenii începuseră să se înţeleagă între ei tot mai bine. Şopteau cuvinte necunoscute, pe câte un şir întreg, până se găsea cineva care ştia mai multe limbi şi le desluşea înţelesul, cuvântul făcând astfel cale întoarsă. Şi aşa, oamenii învăţau mereu cuvinte în graiuri de care nici nu auziseră până'

atunci. Şoptind între ei, începură să se simtă mai uniţi prin faptul că unelteau ceva. Şi deşi veneau din sate şi triburi diferite, simţeau tot mai mult că aparţineau aceloraşi popoare şi locuri.

Iar data următoare când fură duşi din nou pe punte, o porniră cu atâta râvnă, de parcă ar fi mers la paradă. Şi când coborâră din nou, câţiva dintre cei ce ştiau mai multe limbi reuşiră să-şi schimbe locul, aşezându-se la capetele şirului, ca să înlesnească tălmăcirea cuvintelor pentru toţi. Toubobii păreau să nu fi băgat de seamă, fie pentru că nu erau în stare, fie că nici nu le păsa să-i deosebească pe prizonieri unul de celălalt.

Apoi începură să se întretaie întrebări şi răspunsuri:

- Unde ne duc oare? dar aceasta stârni un murmur de amărăciune.

- Dar ce? S-a întors cineva să ne povestească?

- Păi, au fost mâncaţi cu toţii. Iar întrebarea:

- De cât timp suntem aici? îi făcu pe mulţi să-şi dea cu părerea, până când ajunse la unul care putuse ţine seama timpului, datorită unei mici crăpături în peretele unde era legat; şi le spuse că numărase optsprezece zile de când pornise piroga cea mare.

Uneori, datorită întreruperilor pentru hrană ori curăţenie, trecea câte o zi întreagă în aşteptarea răspunsului la câte o singură întrebare. începură să fie trecute din gură-n gură şi chemări nerăbdătoare după oameni care ar fi putut fi din acelaşi loc: „Este cineva aici din satul Barra Kunda?", întrebă careva într-o zi, şi nu după mult timp, sosi şoptit răspunsul plin de bucurie: „Da, sunt eu, Jabon Sallah". Odată, Kunta fu cât pe ce să se înăbuşe de emoţie când woloful de lângă el şopti în grabă: „E cineva aici din satul Juffure?" „Da, Kunta Kinte", răspunse el dintr-o suflare. Şi rămase împietrit, parcă fiindu-i teamă să mai şi respire, o oră întreagă, până-i veni înapoi răspunsul: „Da, acesta era numele. L-am auzit prin tobele satului tău îndurerat." Iar Kunta nu-şi mai putu ţine plânsul, năpădit de imaginea neamului său întreg, adunat în jurul cocoşului alb ce-şi dăduse sufletul, zbătându-se pe spate, după care toboşarul satului pornise să răspândească trista veste, iar sătenii se strânseră-n grabă lângă Omoro, Binta, Lamin, Suwadu şi Madi, aşezându-se pe vine şi plângând, în timp ce tobele satului dădeau de ştire în

depărtări că un fiu al satului, pe nume Kunta Kinte, era socotit pierdut pe veci.

Zile întregi şoptiră, căutară să găsească răspuns la întrebarea: „Cum pot fi toubobii din piroga asta atacaţi şi ucişi?" Voiau să ştie dacă nu cumva văzuse cineva sau aflase de ceva ce ar fi putut folosi ca armă? Dar nimeni nu văzuse. Băgase oare cineva de seamă acolo, sus pe punte, vreun semn de neglijenţă ori de slăbiciune de care să profite ca să-i atace pe neaşteptate? Bineînţeles că nu. Singurele veşti folositoare le aflau din cântecele femeilor de pe punte, în timp ce dansau în lanţuri: în piroga asta mare se aflau cam vreo treizeci de toubobi. Lor li se păruseră a fi mai mulţi, dar femeile avuseseră ocazii mai prielnice să-i numere. Tot ele mai povestiră că, la începutul călătoriei, fuseseră şi mai mulţi, dar cinci muriseră între timp. Pe aceştia îi vârâseră în nişte saci de pânză albă şi-i aruncaseră-n apă, în timp ce toubobul cel cărunt citea dintr-un fel de carte. Le mai cântară femeile cum, de multe ori, toubobii se iau la ceartă şi se bat zdravăn, de obicei din cauza lor, a femeilor de pe vas.

Datorită cântecelor, bărbaţii ce dansau, legaţi în lanţuri, aflau de la femei aproape tot ce se petrecea pe punte, ca apoi să discute veştile jos, în cală. După un timp, începură să se înţeleagă şi cu cei înlănţuiţi în rândul de jos. într-o linişte deplină, o voce de lângă' tambuchi strigă uşor:

- Voi câţi sunteţi acolo, jos?

Iar după un timp, cei din şirul lui Kunta îşi transmiteau răspunsul:

- Cam vreo şaizeci.

Părea că transmiterea oricăror veşti, indiferent de unde ar fi venit, le rămăsese ca un ultim lucru ce-i mai ţinea în viaţă. Când nu aveau noutăţi. începeau să povestească despre familiile, satele, ocupaţiile, pământurile şi vânatul lor. Dar din ce în ce mai des se iscau neînţelegeri despre felul în care trebuiau ucişi toubobii şi despre momentul când ar fi trebuit încercat. Unii susţineau că, indiferent ce-ar fi păţit după aceea, trebuiau să se năpustească asupra tuobobilor chiar data următoare când vor ieşi pe punte. Alţii socoteau că era mai înţelept să stea la pândă şi să aştepte momentul prielnic. Şi aşa începură să se ia la harţă. O astfel de ceartă fu o dată întreruptă de vocea unui vârstnic:

- Ascultaţi-mă pe mine! Deşi suntem din triburi diferite şi vorbim limbi diferite, să nu uităm că suntem de acelaşi neam. Trebuie să ne purtăm aici, în locul acesta, ca şi cum am fi dintr-acelaşi sat!

Şoapte de aprobare se răspândiră iute în toate părţile. Mai auziseră ei vocea aceea dându-le sfaturi şi-n alte momente de cumpănă. Era pătrunsă de experienţă, autoritate şi înţelepciune. Curând, aflară din gură în gură că cel ce vorbise fusese alcala, căpetenie în satul lui. După un timp, el glăsui din nou, sfâtuindu-i să-şi aleagă o căpetenie, pe care s-o vrea cu toţii, şi să-şi facă un plan, pe care să-l cumpănească bine dacă voiau să-i înfrângă pe toubobii atât de bine rânduiţi şi de înarmaţi. Şi din nou cu toţii îl aprobară în şoaptă.

Apropierea de ceilalţi oameni îi oferea lui Kunta atâta alinare, încât parcă nu-i'mai păsa atât de tare de duhoare şi mizerie şi nici măcar de păduchi şi şobolani. Apoi auzi zvonindu-se un lucru ce-i îngrozi pe toţi: cum că undeva, în şirul de jos, s-ar părea că se mai află un trădător. Una dintre femei povestise în cântecele ei că fusese adusă

împreună cu alţi captivi ia piroga cea mare de către un trădător negru. Ea mai povesti cum, în noaptea în care fusese dezlegată la ochi, văzuse cum toubobul îi dăduse negrului nişte licoare, pe care acesta o sorbi până când începu să meargă împleticit, iar apoi toubobul, prăpă-dindu-se de râs, i-a ars una de l-a lăsat în nesimţire şi l-a târât şi pe el în cală. Femeia cânta mai departe că, deşi n-ar fi putut spune cu siguranţă cum arăta la chip, ştia că se află pe undeva, în şirul de jos, îngrozit să nu i se dea de urmă şi să fie ucis, după cum aflase că păţise şi celălalt trădător. Jos, în cală, oamenii începură să spună că trădătorul acesta, ca şi celălalt, ştia să vorbească în limba toubobului şi că, sperând să-şi cruţe păcătoasa lui viaţă, ar putea încerca să-l înştiinţeze de planurile puse la cale de captivi.

Şi pe când Kunta izbea un şobolan mare cu cătuşa, îi veni în minte că, de fapt, aflase foarte puţine lucruri despre trădătorii negri. Iar aceasta pentru că nici unul dintre ei n-ar fi îndrăznit să trăiască printre săteni, care la cea mai mică bănuială a îndeletnicirii lor, n-ar fi şovăit să-i omoare pe loc. îşi mai aminti cum, în satul lui, când se adunau seara în jurul focului, Omoro şi alţii mai în vârstă păreau că-şi pierd fără rost vremea cu tot felul de gânduri negre şi presupuneri sumbre, despre care cei tineri

credeau că pe ei nu îi vor tulbura niciodată. Dar abia acum îşi dădu seama de ce bătrânii se îngrijeau atâta de apărarea satului; ştiau ei mai bine decât el cât de mulţi trădători şe strecurâseră printre oamenii de treabă din Gambia. Pe copiii sasso-borro, născuţi din taţi toubobi, îi puteai recunoaşte uşor, după pielea lor de culoare mai deschisă - dar nu chiar pe toţi. Lui Kunta îi zbură apoi gândul la fata aceea din satul lui, răpită de toubob şi scăpată pe urmă, care venise înaintea Sfatului Bătrânilor şă întrebe ce urma să facă cu pruncul ei sasso-borro şi se întrebă ce o fi hotărât oare Sfatul până la urmă.

Din cele auzite în cală, află acum că unii trădători se mulţumeau doar să le încarce toubobilor pirogile cu mărfuri preţioase ca indigo, aur şi colţi de elefant. Dar

alţii, mult mai numeroşi, îi ajutau să pârjolească satele şi să prindă oameni. Unii povesteau cum aceştia momeau copiii cu bucăţi de trestie de zahăr, ca apoi să-i prindă şi •să le tragă glugi pe cap. Alţii spuneau că trădătorii negri îi bătuseră fără milă tot drumul, după ce-i prinseseră. Nevasta unuia, care era însărcinată, chiar murise pe drum. Pe copilul altuia, rănit de loviturile de bici, îl lăsaseră în drum să moară. Şi cu cât auzea Kunta mai multe grozăvii, cu atât devenea mai mânios, nu numai pentru soarta lui, dar şi pentru a celorlalţi.

Zăcea acolo în întuneric, auzind din nou vocea tatălui său atrăgându-i cu asprime atenţia, lui şi lui Lamin, să nu meargă niciodată prea departe singuri; ce n-ar fi dat acum să nu fi încălcat sfatul lui! Simţi un nod în gât la gândul că nu va mai putea auzi niciodată glasul tatălui şi că, în tot ceea ce avea să fie de atunci încolo viaţa lui, va trebui să gândească şfsă hotărască singur.

„Totul se face cu voia lui Allah!"

Vorbele acestea, pornite de la căpetenia din şirul său, merseră din gură în gură, iar când ajunseră la Kunta, şoptite de cel din stânga lui, îşi întoarse şi el capul să i le şoptească wolofului, de care era încătuşat. După câteva clipe, Kunta băgă de seamă că woloful nu le spusese mai departe şi, mirându-se de ce n-o făcuse, se gândi că poate nu le rostise prea clar, aşa că se apucă să i ie şoptească din nou. Dar woloful scuipă tare, ca să-l audă toţi din cală, şi spuse:

- Dacă Allah al vostru aşa vrea, mai bine mă-nfrăţesc cu dracu!

Ici şi colo, din beznă, răsunară şi alte voci care-i dădură dreptate şi se iscară gâlceve.

Kunta fu tare zguduit. Groaznicul gând că şedea lângă un păgân îi ardea creierul, căci credinţa lui în Allah îi era la fel de scumpă ca viaţa însăşi. De-acum înainte nu mai putea fi vorba de prietenie între ei.

CAPITOLUL 38

La o nouă ieşire pe punte, a fiară din cântecele femeilor că ele reuşiseră să fure şi să ascundă cuţite şi alte lucruri ce ar fi putut fi folosite drept arme. Jos, în cală, cu şi mai multă înverşunare ca până atunci, oamenii se împărţiră în două tabere. Căpetenia celor ce susţineau că trebuie să se năpustească fără întârziere asupra toubobilor era un wolof fioros, plin de tatuaje. îl văzuseră cu toţii pe punte dansând ca un apucat în lanţuri, arătându-şi dinţii ascuţiţi către tuobobii care băteau bucuroşi din palme, crezând că râdea.

Cei ce credeau că-i mai înţelept să continue să stea la pândă şi să se pregătească-n răstimp erau conduşi de fulanul uriaş care fusese biciuit fiindcă-l sugrumase pe trădătorul negru.

Cei din tabăra wolofului susţineau chiar că trebuie să se năpustească asupra toubobilor, atunci când se aflau mai mulţi în cală, unde captivii puteau vedea mai bine decât oricine şi unde îi vor putea lua pe neaşteptate, dar ceilalţi găsiră că planul era nesăbuit, căci ceilalţi toubobi răgiaşi pe punte ar fi putut să-i ucidă pe cei înlănţuiţi jos, ca pe nişte şobolani. Iar câteodată, când cearta între wolof şi fulan se înteţea mai tare, căpetenia îi domolea, poruncindu-le să nu mai facă atâta zarvă, că s-ar putea să fie auziţi de toubob.

Indiferent care dintre tabere ar fi dat semnalul luptei, Kunta era gata să-şi jertfească viaţa, căci acum moartea nu-l mai îngrozea. De vreme ce îşi dădea seama că nu-şi va mai vedea nicicând familia şi casa, se simţea ca şi cum ar fi fost mort. Singurul lucru de care se temea era să nu cumva să moară înainte de a ucide cu mâna lui măcar un toubob. Dar, alături de cei mai mulţi, Kunta se simţea atras de fulanul cel prevăzător, cu trupul brăzdat de loviturile de bici. Băgase de seamă că majoritatea celor din cală erau din tribul mandinka şi aceştia ştiau prea bine că fuianii erau vestiţi pentru răbdarea cu care

aşteaptă, o viaţă întreagă dacă era nevoie, să răzbune prin vărsare de sânge orice rău ce li se pricinuise cândva. Dacă cineva omora un fulan şi scăpa, fiii răposatului nu-şi găseau odihnă până când nu dădeau de făptaş ca să-l omoare.

- Trebuie să fim trup şi suflet în jurul căpeteniei pe care ne-o alegem, îi sfătui căpetenia alcala.

Şi-n ciuda murmurului de protest al celor ce erau de partea wolofului, era limpede că cei mai mulţi ţineau cu fulanul, care de îndată le şi dădu primul ordin:

- Toate faptele şi mişcările toubobilor trebuie urmărite cu ochi de vultur. Iar când soseşte clipa, trebuie să ne purtăm ca nişte războinici adevăraţi.

îi mai îndemnă să urmeze sfatul femeii care le spusese să fie veseli când ţopăie în lanţuri, sus, pe punte. Asta îi va face pe toubobi să-şi slăbească atenţia şi va fi mai lesne să-i ia prin surprinderere. Le mai spuse, de asemeni, că fiecare să pună ochii pe orice le-ar putea servi drept armă, pe care s-o apuce iute şi s-o folosească la nevoie. Iar Kunta fu foarte bucuros că, de câte ori fusese pe punte, ochise un piron legat nu prea strâns de o bară şi avea de gând să-l înşface şi să-l arunce ca o suliţă în pântecele primului toubob ce i-ar fi ieşit în cale.

toubobul deschidea tambuchiul şi

cobora printre captivi, strigând şi pocnind cu bicele, Kunta rămânea nemişcat, asemeni jivinelor pădurii. îşi amintise ce le spusese kintangul la ritualurile de iniţiere, că vânătorul trebuie să-şi însuşească învăţătura dată de Allah animalelor: cum ştiu ele să se ascundă şi să-i pândească pe vânătorii care umblă să le omoare. Ore întregi stătea Kunta gândindu-se cât de mult le plăcea toubobilor să stârnească durere. îşi amintea cu greaţă de câte ori îi văzuse râzând atunci când biciuiau oamenii, mai ales pe cei ale căror trupuri erau acoperite de răni adânci, ştergându-se apoi cu scârbă de sângele care sărea pe ei. Cu multă mânie îşi închipuia cum toubobii le siluiesc pe femei noaptea, prin ungherele întunecate ale pirogii, şi parcă-i răsunau în minte ţipetele îngrozite ale femeilor. Oare toubobii n-aveau şi ei femeile lor?

îşi zgâriase tot trupul, încercând să prindă păduchii cu degetele şi să-i zdrobească între unghii. Dar şi mai greu de răbdat decât păduchii sau şobolanii, era durerea ce-i ardea umerii, coatele şi şoldurile, pricinuite de scândurile aspre de

care se frecase neîncetat săptămâni întregi, cât zăcuse acolo, pe spate; şi de câte ori piroga se înălţa ori se clătina mai tare, ţipa de durere la un loc cu ceilalţi.'

Şi mai văzuse Kunta pe punte că unii oameni începuseră să se poarte de parcă ar fi fost zombi, adică aveau pe chip o privire ce arăta că nu le mai este teamă de nimic, pentru că nu le mai pasă dacă-s vii sau morţi. Iar când erau biciuiţi, de-abia dădeau semne că simt ceva. După ce erau spălaţi de murdărie, unii dintre ei aproape nu se puteau ţine pe picioare să ţopăie în rând cu ceilalţi, şi atunci, îngrijorat, toubobul cel cărunt le poruncea celorlalţi să-i lase să stea jos. Ei se aşezau cu frunţile sprijinite pe genunchi, iar rănile le musteau de sânge. Apoi, toubobul cel mare le dădea capul pe spate şi-i silea să înghită ceva cu care ei se înecau. Unii dintre ei cădeau vlăguiţi într-o rână şi nu-i mai puteau clinti de acolo, iar toubobii erau nevoiţi să-i care la loc, în cală. Mulţi dintre ei mureau, şi Kunta ştia că singuri îşi atrăseseră moartea.

Dar, dându-i ascultare fulanului, la fel ca şi alţii, Kunta încerca să pară vesel şi fericit când dansa în lanţuri, deşi avea sufletul chinuit. îşi dăduseră şi ei seama ca, atunci când tuobobii se simţeau mai liniştiţi, nu-i mai biciuiau atâta; ba mai mult, le îngăduiau să rămână pe puntea însorită ceva mai mult ca de obicei. După ce îndurau arsura apei de mare şi chinul frecatului cu peria, oamenii se întindeau pe jos, pândind orice mişcare a toubobilor: cum se înşiruiau pe lângă bare, cum îşi ţineau armele, strâns lângă ei, să nu le poată fi smulse. Nu-i scăpau niciodată din ochi când se întâmpla ca vreun toubob să-şi lase puţin puşca sprijinită de bare. Şi-n timp ce şedeau pe punte, tot gândindu-se la clipa când îi vor ucide pe toubobi, pe Kunta îl neliniştea fierul acela mare ce străpungea cu ţeava lui gardul. îşi dădea seama că trebuiau 'să pună mâna pe el cu orice preţ, căci, deşi nici măcar nu ştia la ce folosea, bănuia că era'în stare să le facă mare prăpăd, căci altfel nu l-ar fi pus toubobii acolo.

Se mai gândea şi la cei câţiva toubobi care învârteau încoace şi-ncolo roata cea mare a pirogii uriaşe, în timp ce se uitau la un fier rotund şi cenuşiu. Şi, odată, pe când se aflau în cală, căpetenia alcala întrebă, de parcă i-ar fi ghicit gândurile:

- Dar dacă-i omoram pe toubobii ăia, cine o să mai mâne piroga?

Iar căpetenia fulană îi răspunse că pe toubobii aceia trebuiau să-i cruţe.

- Cu suliţa în gât, urmă el, vor fi nevoiţi să ne ducă înapoi acasă, altminteri îşi vor vedea moartea cu ochii.

Kunta se cutremură la gândul că s-ar putea într-adevăr să-şi mai vadă încă o dată ţinutul natal, casa, familia. Dar chiar dacă s-ar întâmpla una ca asta, nu i-ar ajunge viaţa întreagă să uite măcar o părticică din răul pe care i'-l făcuse toubobul.

Lui Kunta îi mai era teamă şi de altceva: ca nu cumva toubobii să-şi dea seama cât de diferit dansau oamenii pe punte, căci acum dansau cu adevărat, arătând prin mişcările lor ceea ce aveau în minte: arătau prin gesturi iuţi zdrobirea cătuşelor şi a lanţurilor, lovituri de măciucă, sugrumări, atacuri cu suliţe. Şi-n timp ce dansau, scoteau strigăte fioroase, ca şi cum ar fi pornit măcelul. Iar când dănţuitul se termina şi-şi veneau din nou în fire, vedeau, spre marea lor uşurare, că toubobii zâmbeau fericiţi, fără să bănuiască ceva.

într-o zi, pe când se aflau pe punte, atât captivii înlănţuiţi cât şi toubobii rămaseră uimiţi văzând cum din apă se înalţă sute de peşti zburători, umplând văzduhul ca nişte păsări argintii. Lui Kunta îi pierise graiul privindu-i când, deodată, se auzi un strigăt. Şi-ntr-o clipită îl văzu pe woloful cel fioros şi plin de tatuaje azvârlindu-se asupra unui toubob, smulgându-i ciomagul de fier. Răsucindu-I apoi ca pe o măciucă, îi crăpă capul toubobului, îm-prăştiindu-i creierul pe punte. Cum ceilalţi toubobi abia se dezmeticeau luaţi aşa pe neaşteptete,' apucă să mai doboare încă unul. Răcnind furios, woloful fu atât de iute, că doar când se năpusti şi la al cincilea toubob numai atunci îl nimeri tăişul unui satâr care îi seceră capul de pe umeri.

Strigând înspăimântaţi, tot mai mulţi toubobi dădeau năvală la locul faptei, ţâşnind pe uşi ori dându-şi drumul în jos precum maimuţele de pe uriaşele pânze albe ce fâlfâiau deasupra. Femeile ţipau, iar bărbaţii înlănţuiţi se îngrămădiră cu toţii într-un cerc. Ciomegele de fier se porniră să scuipe flăcări şi fum; apoi butoiul cel mare şi negru detună cu un muget groaznic, slobozind un nor de fierbinţeală şi fum chiar pe deasupra capetelor lor, iar ei se azvârliră grămadă unul peste altul, urlând de groază.

Din dosul gardului se ivi şi toubobul cel cărunt şi tovarăşul lui brăzdat de cicatrici, amândoi răcnind cu furie. Cel înalt îl lovi

pe primul toubob ce-i căzu în mână, de-l năpădi sângele pe gură, iar ceilalţi toubobi făceau un tărăboi nemaivăzut, ţipând, strigând, lovind în dreapta şi-n stânga cu bice, cuţite şi ciomege care scuipau foc, încercând să-i mâne pe captivi jos, prin tambuchiul deschis. Kunta o porni şi el, fără să mai simtă loviturile, aşteptând încă semnul fulanului să se năpustească şi ei. Dar până să se dezmeticească bine, se trezi din nou în cală, legat la loc în beznă, cu capacul tambuchiului ferecat peste ei..

De data asta nu mai erau însă singuri. în învălmăşeală fusese închis acolo, cu ei şi-un toubob. El se năpustea încolo şi-ncoace prin întuneric, izbindu-se de scânduri, răcnind îngrozit, târându-se în patru labe de câte ori cădea şi încercând din nou să iasă, când se ridica în picioare. Urletele lui semănau cu cele ale unei fiare neîmblânzite.

- Toubob fa! strigă cineva, iar alte voci urmară:

-Toubobfa! Toubob fa!

Strigătul deveni din ce în ce mai puternic, căci se alăturaseră tot mai multe voci. Dându-şi seama că despre el era vorba, toubobul începu să scoată nişte scâncete jalnice, rugătoare, iar Kunta rămase încremenit, fără să fie în stare să-şi mişte un deget. Simţea că-i crapă capul, iar trupul îi era scăldat de sudoare şi abia îşi mai trăgea răsuflarea. Deodată, capacul tambuchiului fu dat în lături cu zgomot şi vreo doisprezece toubobi coborâră bocănind pe scări, în cala întunecată. Până să-şi dea seama că era unul de-al lor, se porniră să-l croiască cu bicele pe toubobul rămas înăuntru.

Apoi, sub lovituri aprige de bici, oamenii fură din nou dezlegaţi şi îmbrânciţi, sus, pe punte, unde îi siliră să vadă cum patru toubobi biciuiau şi izbeau trupul fără cap al wolofului. Trupurile goale ale captivilor înlănţuiţi luceau de sudoare şi de sângele ce se prelingea din răni, dar nu scoteau nici un sunet. Toubobii erau acum înarmaţi până în dinţi, iar ochii le aruncau priviri ucigaşe. Apoi îi mânară în cală şi-i legară la loc.

Mult timp nici unul nu mai îndrăzni să scoată vreo şoaptă măcar. Când groaza i se mai domoli şi putu să-şi orânduiască gândurile, Kunta îşi dădu seama că nu era singurul care-i admira curajul wolofului ce murise aşa cum se cădea unui războinic. îşi aminti cu câtă nerăbdare aşteptase şi el dintr-o clipă într-alta semnalul de atac al fulanului, dar acesta nu-l dăduse. Kunta era tare amărât, căci orice s-ar fi întâmplat, acum s-ar fi sfârşit. Tare

ar fi vrut să mai poată sta de vorbă cu vecinul lui, ca altă dată, dar acesta era păgân.

Zumzetul de nemulţumire pentru nehotărârea de a acţiona a fulanului amuţi, când oamenii auziră ordinul său neaşteptat: atacul, le spuse el, îl vor da când cei din şirul lor se vor urca din nou pe punte, după ce-i vor spăla şi vor dansa, atunci când toubobii vor fi mai liniştiţi.

- Mulţi dintre noi vor muri, urmă fulanul, fratele nostru şi-a dat viaţa pentru noi, dar fraţii noştri din şirul de jos or să ne răzbune.

De data aceasta îşi exprimau cu toţii încuviinţarea. Pe întuneric, Kunta auzea cum cineva îşi râcâia lanţul cu o pilă furată. Ştia că, de săptămâni de zile, urmele pilirii fuseseră cu grijă acoperite cu murdărie, ca să nu le descopere toubobul. Apoi îşi mută gândul la cei ce învârteau roata cea mare a pirogii, fixându-şi chipurile lor în minte, căci numai ei trebuiau cruţaţi.

în noaptea fără sfârşit din cală, începu să se audă un zgomot nou şi ciudat, pe care nu-l mai auziseră până atunci. Părea că vine de deasupra capetelor lor, de pe punte. în cală se lăsă iute tăcerea şi, ciulindu-şi urechile, Kunta socoti că uriaşele pânze albe se zbat mai tare ca oricând din cauza tăriei vânturilor. Nu după mult timp, desluşiră alt zgomot, de parcă s-ar fi aruncat cu orez pe punte, iar după o vreme îşi dădură seama că răpăia ploaia. Apoi auzi, fără greş, pârâitul înăbuşit al trăsnetului şi bubuitul unui tunet puternic.

Pe punte se auzi tropăit greu de paşi, iar piroga uriaşă începu să salte şi să se zgâlţâie. Kunta spori cu strigătele lui zarva celorlalţi, căci smuciturile dintr-o parte într-alta făcură ca umerii, coatele şi spinarea oamenilor, pline de răni sângerânde, să se izbească de scânduri. Arsura insuportabilă a durerilor ce-l scuturau din cap până-n picioare îi împăienjeni vederea,, şi aproape că nici nu-şi mai dădu seama când apa năvăli în cală, stârnind un vacarm de ţipete de groază.

Apa pătrundea în cală din ce în ce mai iute, până când Kunta auzi cum ceva greu, asemeni unei pânze mari şi aspre, era târât deasupra pe punte. Imediat şiroaiele de apă se subţiară, până mai rămaseră doar un fir, dar Kunta începu să asude şi să se sufoce. Toubobii astupaseră găurile de pe punte ca să nu mai intre apa, dar împiedicau astfel şi aerul să mai vină

de afară, nemai-lăsând să iasă nici fierbinţeala şi duhoarea dinăuntru.

Valuri uriaşe se spărgeau cu putere de vas, iar pereţii de scânduri scârţâiau din toate încheieturile. Când piroga uriaşă se-nclină ameţitor într-o parte, cutremurându-se sub greutatea valurilor ce-o acopereau, ţipetele înăbuşite ale celor din cală se înteţiră. Apoi, ca prin minune, se îndreptata loc, scuturată de rafalele de ploaie ce răpăiau ca grindina. Zarva din cală începu să se mai domolească, pe măsură ce tot mai mulţi oameni îşi pierdeau cunoştinţa.

Când îşi reveni în simţiri, Kunta se trezi pe punte, uimit că se mai afla în viaţă. Flăcăruile gălbui ce se mişcau de colo-colo îl făcură să creadă la început că se găsea tot în cală. Dar când trase aer în piept, îşi dădu seama că era afară. Era întins pe spate, şi rănile îl dureau atât de tare, că nu-şi putu ţine plânsul, deşi se afla în faţa toubobilor. în lumina lunii, păreau cu toţii fantome ce se strecurau printre grinzile şi parii cei înalţi şi groşi, încercând să desfăşoare pânza cea mare şi albă. Apoi, răsucindu-şi capul ce-i plesnea de durere, spre locul de unde răsuna un zgomot şi mai mare, Kunta văzu şi mai mulţi toubobi care ieşeau împleticindu-se prin tambuchi, târând după ei pe punte captivii leşinaţi şi azvârlindu-i grămadă ca pe nişte buşteni.

Piroga uriaşă se mal clătina încă ameninţător şi, din când în când, valurile se spărgeau de dunetă. Toubobul cel mare abia se putea ţine pe picioare, încercând să umble repede de colo-colo, urmat de un ait toubob cu o flăcăruie. îi răsuceau cu faţa pe fiecare dintre captivii leşinaţi şi apropiau flăcăruia de chipul lor; toubobul cărunt îi cerceta atent şi din când în când îşi punea degetele la încheietura celui încătuşat. Uneori înjura crunt şi dădea iute o poruncă, iar celălalt toubob îl ridica pe captiv şi-l azvârlea în apă.

Kunta ştia că oamenii aceia muriseră în cală. Şi se întrebă dacă Allah, despre care se spunea că se află peste tot în orice clipă, fusese oare acolo. Apoi îi veni în minte că a pune la îndoială până şi un astfel de lucru îl făcea la fel de nevrednic ca şi păgânul ce tremura şi

gemea lângă el. Aşa că începu să se roage pentru sufletele celor azvârliţi peste bord, care se odihneau acum alături de strămoşii lor. Tare-i mai invidia.

CAPITOLUL 39

La ivirea zorilor, furtuna se domolise şi cerul se însenină, dar vasul tot se mai legăna. Unii dintre cei ce zăceau întinşi pe spate sau pe-o parte aproape că nu mai dădeau nici un semn de viaţă, iar alţii se zvârcoleau în chinuri groaznice. împreună' cu ceilalţi oameni, Kunta reuşise să-şi găsească o poziţie în capul oaselor, uşurându-şi într-un fel durerile cumplite din spate. Fără vlagă, privea spinările celor din jur; sângele mustea din nou prin rănile mai vechi întărite şi năclăite de sânge şi ia umeri şi coate începu să se ivească ceva ce părea a fi os. îşi muta apoi într-altă parte privirile golite de viaţă şi văzu o femeie zăcând cu picioarele larg desfăcute; o unseseră cu un fel de alifie ciudată, cafeniu-gălbuie, şi el simţi o duhoare de neînchipuit, ce venea cu siguranţă de la eâ.

Din când în când, câţiva dintre cei întinşi pe jos încercau să se ridice. Unii nu apucau, dar printre cei ce reuşiseră să se ridice în capul oaselor, Kunta observă că era şi căpetenia fulană. Sângera, iar chipul lui arăta că nu mai ştia ce se întâmpla în jurul lui. Pe mulţi dintre cei ce-i văzuse, Kunta nici nu-i recunoştea. Bănuia că trebuiau să fie din rândul de dedesupt, cei care, după spusele fulanului, urmau să le răzbune moartea celor de deasupra care-i vor ataca pe toubobi. Acum, Kunta nu mai avea vlagă nici măcar să se gândesacă la atac.

Pe chipurile celor din jur, chiar şi pe cel al omului încătuşat laolaltă cu el, se vedea întipărită moartea. Faţa wolofului era pământie şi, ori de câte ori îşi trăgea răsuflarea, i se auzea un hârâit în gâtlej. Până şi oasele umărului şi ale cotului, care se vedeau prin carnea vie, erau şi ele pământii. Ca şi când şi-ar fi dat seama că-l priveşte, woloful deschise ochii şi se uită la Kunta, dar nu dădu semn să-l mai recunoască. O fi fost el păgân, dar... Cu greu, Kunta abia putu întinde un deget şi-i atinse braţul. El păru însă să nu-şi dea seama de gestul lui Kunta. şi nici de ceea ce însemna.

Deşi durerile nu-i slăbiseră nici o clipă, căldura soarelui începu să-i facă bine. Plecându-şi ochii, văzu că şedea într-o baltă de sânge ce i se scursese de pe spate, şi nu-şi putu înăbuşi un geamăt cutremurător. Bolnavi şi slăbiţi şi ei, toubobii abia se mai mişcau.

După un timp, îl ajunse un miros de oţet fiert şi de smoală, iar toubobul cel mare începu să umble printre ei, ungându-i cu alifia fui. Acolo unde se vedea osul, punea un bandaj de pânză îmbibat cu prafuri, dar, din cauza sângelui ce nu mai contenea, legătura se desprindea iute şi cădea. Unora le deschidea gura cu forţa, aşa cum îi făcu şi lui Kunta, şi le turna pe gât ceva dintr-o sticlă neagră.

La asfinţit, cei ce se mai ţineau cât de cât în picioare primiră de mâncare fiertură de porumb cu ulei de palmier roşu, pusă într-un vas din care-şi luau fiecare cu mâna. Apoi li se dădu câte o înghiţitură de apă scoasă de toubobi dintr-un butoi aflat la picioarele celui mai înalt dintre stâlpii de pe punte. Iar la ivirea stelelor, erau înapoi în lanţuri. Spaţiile goale din rândul lui Kunta, lăsate de cei ce muriseră, fură umplute cu cei mai bolnavi dintre cei din rândul de jos, iar gemetele lor de durere răsunau şi mai tare ca înainte.

Timp de trei zile, Kunta zăcu în rând cu ei, într-o învălmăşeală de dureri, vărsături şi febră, amestecându-şi strigătele cu ale celorlalţi. începuse să-l scuture şi o tuse grea şi râcâitoare. O singură dată îşi veni în fire, când simţi lângă şold mişcându-se un şobolan; aproape fără să-şi dea seama, îl apucă cu mâna liberă de cap şi de labele dinainte. Nici nu-i venea să creadă. Toată, furia înăbuşită de atâta timp în el i se revărsă acum în braţ şi în degete...

După vreo zi, două, toubobul cel mare începu să coboare şi el în cală şi de fiecare dată mai descoperea cel puţin câte un trup fără viaţă. Abia ţinându-se să nu vomite, urmaţi de alţii cu flăcărui ca să poată vedea, îi ungea pe cei rămaşi în viaţă cu alifie, presărând şi nişte prafuri, ori le turna cu sila în gură licoare din sticla cea neagră. Kunta abia se stăpânea să nu ţipe de durere ori de câte ori degetele lui îi atingeau spinarea să i-o ungă, ori îi vârau sticla în gură. Dar decât să fie atins de mâinile acelea fără culoare, mai bine l-ar fi biciuit zdravăn. 'Şi-n lumina slabă a flăcăruilor, chipurile toubobilor aveau o paloare ce le ştergea orice trăsătură, iar Kunta se gândea că imaginea aceasta îl va urmări întotdeauna, ca şi duhoarea în care zăcea.

Zbătându-se în murdărie, măcinat de fierbinţeală, Kunta nu mai ştia dacă se aflau în pântecele pirogii de două, ori de şase luni, sau chiar de un întreg anotimp ploios. Omul de lângă crăpătura prin . care putuseră număra zilele murise.

O dată, pe când era aproape adormit, Kunta tresări speriat, străbătut de o groază nedesluşită, simţind că moartea îi dădea târcoale. După un timp, îşi dădu seama că nu mai aude răsuflarea şuierată a vecinului său, cu care acum se obişnuise. Cu greu îşi putu întinde mâna ca să atingă braţul wolofului, dar şi-o trase îngrozit înapoi, căci era rece şi ţeapăn. Kunta începu să tremure. Oricât ar fi fost omul de păgân, schimbaseră totuşi câte o vorbă, zăcuseră înlănţuiţi laolaltă. Acum rămăsese singur. Când veni vremea ca toubobii să coboare din nou cu fiertura de porumb, Kunta se tupilă din ce în ce mai tare, pe măsură ce vocile lor se apropiau. Simţi cum unul dintre ei scutura trupul wolofului, ca apoi să se pornească să înjure. Apoi auzi cum îi trântesc mâncarea în blidul pe care i-l împing între el şi woloful înţepenit şi pornesc mai departe de-a lungul şirului de scânduri. Şi oricât de flămând ar fi fost, nici nu-i trecu prin minte să se atingă de mâncare.

Ceva mai târziii veniră doi toubobi şi-l dezlegară pe wolof de Kunta. înlemnit de frică, Kunta auzi cum îl târâră, buşindu-i trupul de podele, şi-l urcară pe scări. îi veni să se "tragă mai departe de locul rămas gol, dar când dădu să se clintească, carnea lui sfârtecată se frecă de scânduri, făcându-l să ţipe în neştire. Rămase locului. în minte îi răsunară bocetele femeilor din satul wolofului.

- Toubob fa!

Răcnetul lui despică bezna puturoasă, iar mâna încătuşată zgâlţâi cu putere cătuşa wolofului, rămasă goală.

Data următoare când se urcă pe punte, se întâmplă să dea faţă-n faţă cu unul dintre toubobii ce-l bătuseră pe el şi pe wolof. 6 clipă se priviră drept în adâncul ochilor dar, deşi chipul şi ochii toubobului se schimonosiră de ură, de data aceasta nu-l mai croi cu biciul. Lui Kunta nici nu-i venea să creadă. îşi roti privirea pe punte şi, pentru prima oară de la furtună, le văzu din nou pe femei. I se înmuie inima. Din douăzeci câte fuseseră, mai rămăseseră doar douăsprezece. Răsuflă însă uşurat când văzu că cei patru copii scăpaseră nevătămaţi.

De data asta, toubobii nici nu-i mai frecară, căci rănile de pe spinare erau prea mari, iar când veni rândul dansului, abia avură puterea să se mişte, şi numai în sunetul tobei, căci toubobul ce mânuia lucrul ăla şuierător nu se mai arătase.

Femeile rămase le spuseră, cântând cu glas pierit, că destul de mulţi toubobi mai fuseseră băgaţi în saci albi şi azvârliţi în apă.

Cu chipul vlăguit de oboseală, toubobul cel cărunt începuse din nou să umble cu alifia şi sticla lui printre oamenii goi, când dintr-o dată ţâşni spre parapet un om căruia îi atârnau de mână şi de' picior cătuşele goale ale tovarăşului mort. Apucase să se salte în sus, dar un toubob din apropiere îl prinse, apucându-l de lanţ chiar când îşi făcea vânt să sară. O clipă mai târziu, trupul i se bălăngănea pe lângă marginea vasului, iar puntea răsuna de strigătele sale sugrumate. Dintr-o dată, printre ţipetele omului, Kunta desluşi fără să se înşele şi vorbe în graiul toubobului. Un murmur se răspândi printre cei înlănţuiţi: acesta era de bună seamă celălalt trădător negru. Şi pe când omul se izbea de piroga cea mare, răcnind din toate puterile: „Toubob fa" şi cerând îndurare, toubobul cel mare veni la parapet şi privi în jos. După ce-l ascultă o clipă, smulse brusc lanţul din mâna celuilalt toubob şi-i dădu drumul trădătorului să cadă-n apă. Apoi, fără să scoată vreo vorbă, se apucă din nou să-i ungă şi să presare prafurile pe răni, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

Deşi bicele pocneau tot mai rar, paznicii păreau acum ceva mai îngroziţi de prizonierii lor. De fiecare dată când îi aduceau pe punte, îi împresurau cât mai de-aproape, cu ciomegele scuipătoare de foc şi cuţitele la îndemână, de parcă s-ar fi aşteptat ca cei încătuşaţi să-i atace în orice clipă. Kunta, deşi îi ura din tot sufletul, nu se mai gândea în nici un fel să-i ucidă. Se simţea atât de bolnav şi de slăbit, încât nu-i mai păsa nici măcar dacă el însuşi trăia ori nu. Când se afla sus pe punte, se trântea pur şi simplu într-o rână şi rămânea aşa, cu ochii închişi. Simţea mâna toubobului ungându-l din nou cu alifia pe spate, iar apoi, un timp, sub căldura soarelui şi briza răcoroasă a oceanului, durerea i se topea într-o toropeală domoală, asemeni preafericitei întâmpinări a morţii, când va ajunge-n rând cu strămoşii.

Din când în când, Kunta mai auzea câte un murmur, jos în cală, şi se întreba ce-or fi găsit de vorbit şi ce aveau de gând. Dar tovarăşul de lângă el murise, ca şi mulţi dintre cei ce tălmăceau spusele celorlalţi. Şi pe deasupra prea mare era truda să mai vorbeşti.

Pe zi ce trecea, Kunta se simţea tot mai rău şi nu-l ajuta cu nimic să vadă că alţii păţeau la fel. în jurul lor, duhoarea era tot mai mare.

Când văzură una ca asta, toubobii se arătară îngrijoraţi; apăru şi toubobul cel mare. Ţinându-şi răsuflarea, făcu semn celorlalţi să-i dezlege pe oamenii ce ţipau şi să-i scoată afară din cală. Imediat coborâră alţi toubobi cu flăcărui, lopeţi, mături şi căldări. Vomitând şi înjurând, curăţară şi frecară zdravăn scândurile pe care şezuseră bolnavii. Apoi turnară peste tot oţet clocotot şi aşezară oamenii în alte locuri goale, ceva mai departe.

Asta nu ajută însă la nimic, căci blestemata de molimă, pe care Kunta auzise că toubobii o numeau „dizenterie", se tot răspândea. Curând începu şi el să se chircească de durerile ce-l secerau să dârdâie cuprins ba de fierbinţeală, ba de friguri, ca până la urmă să-şi simtă măruntaiele încleştându-se. Sfârtecat de durere, de parcă i s-ar fi scurs şi măruntaiele afară, Kunta se simţea gata să leşine. Printre ţipete, începu să spună şi vorbe pe care nici nu-i venea să-şi creadă urechilor că-i ieşiau din gură: „Omoro - Omar, cel de-al doilea calif, al treilea după Muhamad profetul! Kairaba - Kairaba, asta înseamnă pace!". Până la urmă, răguşi de-atâta strigăt şi abia se mai auzi printre suspinele celorlalţi. în două zile se îmbolnăviră toţi oamenii din cală.

Toubobilor le era greu să se ferească, ceea ce-i făcea să blesteme cu foc. Acum oamenii erau duşi zilnic pe punte, iar toubobii duceau jos găleţi de oţet în care clocoteau catran ca să cureţe cala. Kunta şi ceilalţi abia mai puteau urca scara tambuchiului şi, odată ajunşi pe punte, se prăbuşeau pe jos şi nu după mult timp zăceau într-o baltă de sânge din rănile de pe spinare şi din măruntaie. Aerul curat parcă îi înviora tot trupul; la fel se întâmpla şi cu mirosul de oţet şi catran când se afla în cală, deşi acesta nu putea birui duhoarea.

în aiurările sale, Kunta o revăzu pe bunica Yaisa, întinsă-n pat, sprijinită-n cot, vorbindu-i pentru ultima oară; şi îşi aduse aminte de bătrâna Nyo Boto şi de poveştile cu crocodilul prins în capcană şi apoi slobozit de un băiat, pe care i le spunea pe când era numai un prunc din primul kafo. Plângând şi scoţând vorbe fără şir, ori de câte ori simţea că se apropie toubobul îşi încleşta pumnii şi lovea cu picioarele.

Curând nu mai putură merge de loc, şi toubobii fură nevoiţi să-i care ei pe punte ca să fie unşi cu alifia destul de nefolositoare a toubobului cărurvf. Pe zi ce trecea mai murea câte unul şi era aruncat în apă; se prăpădiseră şi câteva femei, şi doi dintre cei patru copii, şi chiar unii toubobi. Mulţi dintre toubobii rămaşi în viaţă de-abia se mai târau de colo-colo, iar cel ce mânuia roata cea mare a pirogii stătea pe un hârdău, ca să nu i se împrăştie peste tot murdăria măruntaielor.

Zilele şi nopţile trecură-n grabă una după-alta, până când, într-o zi, Kunta şi alţi câţiva care mai erau în stare să se caţăre pe scările tambuchiului şi să se târască pe punte fură uimiţi văzând că pe deasupra apei, cât cuprindeai cu ochii, plutea un covor auriu de iarbă de mare. Kunta bănuia că apa asta nu se putea întinde aşa, la nesfârşit, iar acum se părea că piroga, cea uriaşă ajunsese la marginea pământului, dar lui nu-i mai păsa de nimic. Ceva din lăuntrui lui îi spunea că sfârşitul nu era departe; doar că nu-şi dădea seama în ce chip urma să moară.

Ca prin ceaţă, observă că pânzele cele mari atârnau vlăguite, nici o adiere de vânt nu le mai umfla ca mai înainte. Cocoţaţi sus, între stâlpi, toubobii tot trăgeau de încâlceala aia de frânghii, să mişte pânzele încoace şi-ncolo, doar, doar or putea să prindă vreo suflare de vânt. Alţi toubobi de pe punte le dădeau căldări de apă, pe care le azvârleau pe pânze. Şi totuşi piroga cea mare rămânea neclintită, legănându-se domol pe valuri.

Toubobii ajunseseră acum la marginea răbdării; toubobul cel cărunt răcnea tot mai des la tovarăşul lui brăzdat de cicatrici, care-i înjura şi-i bătea tot mai des pe cei mai mici decât el, iar aceştia, la rândul lor, se luau la haită mult mai des decât până atunci. Pe cei înlănţuiţi, însă, nu-i mai bătea nimeni - doar aşa, din când în când - şi ajunseseră să stea pe punte cât era ziua de lungă; şi spre uimirea lui Kunta, li se dădea zilnic o cană plină cu apă.

într-o dimineaţă, când fură scoşi afară, oamenii văzură sute de peşti zburători îngrămădiţi pe punte. Femeile le povestiră în cântecele lor cum noaptea trecută toubobul aprinsese lumini ca să-i amăgească, iar ei zburaseră pe punte, încercând apoi în zadar să mai scape. îi fierseseră cu porumb, şi gustul peştelui proaspăt îl învioră pe Kunta, care înghiţi mâncarea cu oase cu tot.

Când toubobul cef mare îi presără praful gălbui pe spate, îi înfăşură şi umărul drept cu o legătură de pânză. Kunta îşi dădu seama că asta însemna că-i ieşise şi lui osul afară, aşa cum păţiseră atâţia până atunci, mai ales cei mai slabi. Aşa legat, umărul îl durea şi mai tare şi nici n-ajunse bine înapoi în cală, că legătura i se înmuie de sânge şi căzu. Tot n-avea nici o importanţă. Câteodată îşi retrăia în minte toate grozăviile prin care trecuse, gândindu-se cu mare silă la toubob; dar de cele mai multe ori zăcea în neştire în bezna aceea puturoasă, fără să-şi mai dea seama dacă mai trăia sau nu.

îi auzea pe ceilalţi strigând, implorându-l pe Allah să se îndure de ei, dar el nu mai ştia cine erau, şi dealtfel nici nu-i mai păsa de nimic. Cădea din când în când în câte un somn agitat, gemând şi învălmăşind în vise ogoarele djn Juffure, crânguri verzi şi umbroase, peşti ţâşnind pe faţa lucioasă a bolongului, halci grase de antilopă fripte pe jarul sclipitor, tigve aburinde de ceai îndulcit cu miere. Şi trezindu-se din nou la realitate, se pomenea azvârlind ameninţări amare şi fără şir ori rugându-se, fără voia lui, să mai apuce să-i mai vadă încă o dată pe ai lui. Fiecare dintre ei - Omora, Binta, Lamin, Suwadu, Madi - îi şedeau ca o piatră pe inimă. îl ardea sufletul când se gândea cât de multă durere le adusese. Până la urmă reuşea să-şi mute gândurile în altă parte, dar ce folos? îi veneau în minte tot felul de lucruri, cum ar fi fost toba ce-avea de gând să şi-o facă. Se şi vedea învăţând să bată la tobă, în nopţile când păzea ogoarele de arahide, când nimeni n-ar fi putut auzi cum greşea. Dar asta îi amintea de ziua când se dusese să-şi taie lemnul pentru tobă, şi-atunci totul îl năpădea din nou.

Dintre oamenii rămaşi în viaţă, Kunta era printre cei foarte puţini care se mai putea da jos singur de pe scândurile pe care zăcea şi se târa sus pe punte. Dar apoi, picioarele-i slăbite începură să-i tremure şi să nu-l mai ţină, până când şi el trebui să fie târât în rând cu ceilalţi pe punte. Cu capul între genunchi, cu ochii lăcrimoşi şi lipiţi, şedea fără vlagă, gemând încet, până-i venea rândul ia spălat. în locul periilor cu ţevi tari, toubobii foloseau acum bureţi săpuniţi, să nu le vatăme şi mai tare spinările mâncate de răni sângerânde. Şi totuşi, Kunta încă se ţinea ceva mai bine decât mulţi alţii, care nu "făceau altceva decât să zacă într-o rână, părând că nici nu mai răsuflă.

Dintre toţi, singurii ceva mai sănătoşi erau copiii şi femeile care nu fuseseră înlănţuiţi jos în cală, în beznă şi duhoare, pradă păduchilor, ploşniţelor, şobolanilor şi molimei. Dintre femeile rămase în viaţă, cea mai vârstnică, Mbuto, o mandinka din satul Kerewan, cam de seama Bintei, îşi păstrase înfăţişarea trupeşă şi mândră pe care lipsa veşmintelor nu i-o putuse ştirbi. Nici chiar toubobii n-o putuseră împiedica să umble printre oamenii înlănţuiţi ce zăceau pe punte, spunându-le cuvinte de alinare şi frecându-le frunţile şi piepturile arse de fierbinţeală. Simţindu-i mângâierea mâinilor, Kunta o striga încet: „Mamă, măicuţa mea!", iar altul, prea vlăguit ca să mai poată vorbi, abia îşi deschidea buzele, încercând să-i zâmbească.

Până la urmă, Kunta ajunse să nu mai poată să mănânce singur. Muşchii uscaţi nu-i mai puteau ridica mâna. Acum, de cele mai multe ori,, li se dădea să mănânce pe punte şi, într-o zi, când Kunta abia mai atingea marginea blidului cu unghiile, toubobul cel brăzdat de cicatrice îl văzu şi-i strigă ceva altuia. Acesta îi vârî iui Kunta în gură o ţeava goală şi începu să-i toarne mâncarea prin ea. Cât pe ce să verse totul, Kunta înghiţi cu greu şi-apoi abia mai putu să se-ntindă pe burtă.

Din ce în ce se făcea tot mai cald; până şi sus pe punte se sufocau şi asudau cu toţii de zăpuşeală. Totuşi, după încă vreo câteva zile, se simţi o adiere răcoroasă. Pânzele cele mari de pe stâlpi începură să se mişte din nou, fâlfâind cu putere în bătaia vântului. Şi din nou toubobii se căţărară ca maimuţele, iar piroga cea mare o porni spintecând apa şi lăsând dâre de spumă în urma ei.

A doua zi dimineaţă, mult mai devreme ca de obicei, o mulţime de toubobi coborâră în cală. Mişcându-se iute şi vorbind tare, mergeau grăbiţi printre rânduri, dezlegându-i pe captivi şi urcându-i cu grabă pe punte. Ieşind împleticindu-se prin tambuchi, în urma celor din faţa lui, Kunta clipi din ochi să se deprindă cu lumina zorilor şi apoi văzu toubobii, femeile şi copiii îngrămădiţi cu toţii la barele parapetului. Toubobii râdeau, strigau şi-şi agitau braţele. Kunta îşi aţinti privirile şi printre spinările rănite ale celorlalţi, se uită în zare.

Deşi învăluit în neguri, în depărtare, se vedea fără greş o bucată din binecuvântatul pământ al lui Allah. Deci, până la urmă, aveau şi toubobii ăştia o ţară a lor, tărâmul „toubabo doo" despre care îndepărtaţii strămoşi spuneau că se-ntindea din

răsărit până la asfinţit. Kunta începu să tremure. Fruntea i se îmbrobonă de sudoare şi începu să-i lucească. Ajunseseră. Trăise s-o vadă şi pe asta. Lacrimi îi împăienjeniră imaginea ţărmului într-o ceaţă mohorâtă, unduitoare, căci Kunta ştia prea bine că, indiferent ce s-ar mai întâmpla acum, avea să fie şi mai rău.

CAPITOLUL 40

Reîntorşi în bezna din cală, prizonierii înlănţuiţi erau prea înspăimântaţi ca să mai scoată vreo vorbă. în tăcerea deplină, Kunta auzea trosnind pereţii vasului, murmurul înăbuşit al mării şi tropăit de picioare deasupra capului, pe punte.

Dintr-o dată, un mandinka începu în gura mare să înalţe laude lui Allah şi curând i se alăturară şi ceilalţi, încât se iscă un vacarm de rugăciuni, osanale, zăngănit de cătuşe izbite cu toată forţa pe care bieţii oameni şi-o mai puteau aduna. Zgomotul' era atât de mare, încât nici nu auziră când se deschise capacul tambuchiului, dar lumina zilei îi izbi cu putere, amuţindu-i şi făcându-i să-şi întoarcă privirile într-acolo. Clipind din ochi, văzură ca prin ceaţă toubobii ce coborau cu flăcăruile lor şi pe dată începură să-i scoată pe punte, cu o grabă neobişnuită. îşi puseră încă o dată în mişcare periile cu cozi lungi, neluând în seamă ţipetele oamenilor, când le frecau spinările rănite, acoperite de cojile uscate de murdărie; . apoi toubobul cel mare presără din nou pe răni prafurile lui galbene. Numai că, de data aceasta, acolo unde carnea era prea roasă, îi făcea semn tovarăşului său care, cu o perie mare şi lată, îi ungea cu o alifie neagră. Când lui Kunta îi atinse carnea vie de pe şezut, durerea fu atât de violentă, că se prăbuşi leşinat pe punte.

Şi cum zăcea aşa, întins, de parcă i-ar fi luat foc tot trupul, auzi cum oamenii se pornesc din nou să .strige îngroziţi şi, ridicându-şi cu greu capul, văzu câţiva toubobi pregătihdu-i pe oameni - pentru ce altceva decât să-i mănânce? Câte doi toubobi îl îmbrânciră în genunchi pe primul captiv înlănţuit, apoi pe al doilea, iar un al treilea toubob le acoperea capul cu ceva ca o spumă albă şi apoi cu un fel de cuţit îngust, strălucitor, le jupuia părul, lăsându-le sângele să se prelingă pe chip.

Când îi veni rândul lui Kunta şi-l înşfăcară şi pe el, se porni să ţipe şi să se zbată cu toată forţa, până când un picior zdravăn

în coaste îi tăie răsuflarea şi simţi cum este acoperit cu spumă şr jupuit. Apoi oamenii fură unşi până le străluci tot trupul şi li se dădură nişte veşminte ciudate, ce-i acopereau de la brâu în jos, şi aveau două găuri prin care să-şi bage picioarele. Până la urmă, după ce toubobul ce! mare îi mai cercetă încă o dată, îi legară de barele parapetului, tocmai când soarele se-nălţase deasupra capului.

Kunta rămase încremenit. îi trecu prin minte că, atunci „ când îi vor sfâşia carnea şi-i vor suge oasele, sufletul i se va înălţa, în fine, la Allah. Tocmai se ruga în sinea lui, când strigătele toubobului celui cărunt şi ale ajutorului său mai înalt îl făcură să deschidă ochii şi îi văzu pe ceilalţi tuobobi năpustindu-se în sus pe stâlpii cei mari. De data aceasta, pe când trăgeau de funii, opintirile lor se amestecau cu strigăte de emoţie şi râsete. Şi într-o clipă, cele mai multe din marile pânze albe se dezumflară şi căzură pe jos.

Nările lui Kunta adulmecară în aer un miros nou, de fapt un amestec de miresme ciudate şi necunoscute. Apoi i se păru că distinge nişte sunete nemaiauzite. Dar, cum zăcea acolo pe punte, nu-şi putea da seama de unde veneau. Curând însă sunetele se înteţiră şi o dată cu ele şi gemetele înspăimântate ale captivilor. Şi cu cât zgomotele se auzeau mai limpede, cu atât creşteau şi rugile şi ţipetele fără şir ale captivilor, până când, o briză uşoară aduse mirosul trupurilor unor alţi toubobi, necunoscuţi lor. Tocmai atunci piroga cea mare se izbi de ceva tare, clătinându-se cu putere, legănându-se încoace şi-ncolo, până când, pentru prima dată de la plecarea din Africa, cu patru luni şi jumătate în urmă, fu legată zdravăn la ţărm cu frânghii, şi legănatul se domoli.

Captivii înlănţuiţi îngheţară de spaimă. Cu mâinile încleştate în jurul genunchilor,' cu ochii strânşi, Kunta rămase ca paralizat. înăbuşindu-se de valul greu de mirosuri, îşi ţinu cât putu răsuflarea, dar când auzi ceva greu izbindu-se de punte, îşi întredeschise ploapele şi văzu doi toubobi înaintând pe o scândură mare, ţinân-du-şi ia nas câte o cârpă albă. Cu mişcări iuţi se apropiară, dădură mâna cu toubobul cel mare, care zâmbea acum cu toată gura, părând vădit că dorea să le fie pe plac. Iar când ceilalţi toubobi îi dezlegară pe oameni, îndemnându-i cu strigăte să se ridice, Kunta în sinea lui începu să-i ceară îndurare şi iertare lui Allah. Cum oamenii nu voiau să

dea drumul la cătuşe şi lanţuri, se porniră cu bicele asupra lor, mai întâi peste capete, apoi pe spinări. în acel moment, urlând de durere, lăsară lanţurile şi se căzniră să se ridice în picioare.

Pe ţărm, peste parapetul pirogei celei mari, Kunta văzu mişunând o mulţime de toubobi. Captivii fură orânduiţi într-un şir şi, cu lovituri de bici, îi mânară peste parapet! de unde coborâră pe scândura înclinată până jos la mulţimea care-i aştepta. Atingând pământul toubobului, lui Kunta i se înmuiară picioarele, dar alţi toubobi cu bicele ridicate îi îmboldiră să meargă mai departe pe lângă gloata zgomotoasă, a cărei duhoare îl izbea ca un pumn peste faţă. Când unul dintre captivi se azvârli la pământ înălţând rugi lui Allah, îl trase după sine şi pe cel din faţă şi din spatele lui, de care era legat. Bicele îi făcură'însă să se ridice imediat, iar mulţimea de toubobi striga aţâţată.

Pe Kuhta îi năpădi o dorinţă sălbatică s-o ia la fugă şi să scape, dar biciul ti făcu să ţină pasul cu cei din şirul lui. Abia târându-şi picioarele, trecură pe lângă toubobi cocoţaţi în nişte lăzi nemaivăzute, cu două sau patru roţi, trase de nişte animale mari ce semănau cu catârii; apoi văzură o îngrămădeală de toubobi ce mişunau de colo-colo printr-un fel de piaţă, printre grămezi pestriţe de fructe şi legume. Unii toubobi mai frumos înveşmântaţi îi priveau cu mare silă, în timp ce alţii, mai zdrenţăroşi, îi arătau cu degetul şi-i huiduiau veseli. Printre aceştia din urmă văzu şi o femeie, cu părul drept şi rar de culoarea paiului. Judecând după cum se înfierbântaseră toubobii de pe piroga cea mare după negrese, Kunta rămase uimit să vadă că aveau şi ei femeile lor; dar uitându-se mai bine, îşi dădu seama de ce preferau ei femeile negre.

Aruncându-şi privirile într-o parte, văzu o altă grămadă de toubobi ţipând agitaţi în jurul a doi cocoşi ce se luptau înfuriaţi. Nu trecură bine de zarva asta, că dădură de alţii care săreau încoace şi-ncolo, ferindu-se de trei copii de toubobi ce goneau după un porc împuţit, care guiţa din toate puterile şi care părea că luceşte de grăsime. Lui Kunta nu-i venea să-şi creadă ochilor.

Kunta încremeni ca lovit de trăsnet când văzu doi negri, care fuseseră cu ei pe vas - un mandinka şi un serer, putea să bage mâna în foc că erau din triburile astea. îşi suci capul şi-i privi mut de uimire cum mergeau supuşi în urma unui toubob. Deci, până la urmă, nu erau singuri pe tărâmui ăsta cumplit! Iar

dacă oamenii aceia au fost lăsaţi în viaţă, poate că vor fi şi ei cruţaţi, să nu ajungă să fie fripţi pe jeratec. Lui Kunta îi venea să se repeadă la ei să-i strângă în braţe, dar le citi teama de pe chipurile stinse şi din ochii plecat în jos. Le adulmecă apoi mirosul: într-adevăr se întâmplase ceva cu ei. Mintea începu să i se înceţoşeze de mânie; cum puteau ei oare să meargă atât de smeriţi în urma unor toubobi care nici măcar nu-i luau în seamă şi nici nu aveau vreo armă la ei, în loc să fugă sau să încerce să-i ucidă?

Dar dintr-o dată se trezi în faţa unei case mari, pătrate, cu uşa larg deschisă, făcută din cărămizi lunguieţe de lut ars, cu drugi de fier înfipţi în nişte găuri mari de pe pereţi. Toubobii ce-o păzeau îi îmboldiră cu bicele să intre pe uşă într-o încăpere mare. Tălpile goale ale lui Kunta simţiră pământul rece de pe jos. La lumina tulbure ce venea printre drugii deschizăturilor din pereţi, clipind din ochi să-şi limpezească privirile, Kunta văzu încă cinci negri înghesuiţi lângă un perete. Aceştia nici măcar nu-şi ridicară capetele când toubobii le puseră, lui Kunta şi celorlalţi captivi, cătuşe grele de fier, legate de perete cu lanţuri scurte.

Kunta se ghemui şi el pe jos, ca şi ceilalţi, cu bărbia sprijinită pe genunchii strânşi la piept, cu mintea tulburată de tot ceea ce văzuse, auzise şi mirosise de când coborâse de pe piroga cea mare. După un timp, intră un alt negru, care, fără să le arunce vreo privire, lăsă în dreptul fiecăruia câte un blid cu apă şi altul cu mâncare şi apoi plecă în grabă. Lui Kunta nu-i era foame, dar îşi simţea gâtul atât de uscat, încât nu se putu stăpâni să nu soarbă câteva guri de apă; dar apa avea un gust rău. Printr-una din deschizăturile cu drugi văzu, fără să-i mai pese, cum amurgul se stinge încet şi cerul se întunecă.

Cu cât stăteau mai mult acolo, cu atât mai mare era groaza nedesluşită ce-l cuprindea pe Kunta. Parcă tot mai bine fusese în cala întunecată a vasului, unde ajunsese să se aştepte dinainte la tot ce urma să se întâmple. De câte ori, în cursul nopţii, intra vreun toubob, se pitula îngrozit; mirosul ăstora era ciudat şi puternic. Dar, aşa cum se învăţase cu strigătele, gemetele, rugile, blestemele şi cu zăngănitul de lanţuri, se deprinsese şi cu tot felul de duhori: sudoare, urină, trupuri murdare, excremente.

Dar, deodată toate zgomotele amuţiră când intră un toubob cu o flăcăruie gălbuie ca cele pe care le văzuse în piroga cea mare; în urma lui venea altul, ce croia nemilos cu biciul un negru ce striga cît putea ceva ce părea a fi graiul toubobilor. După ce-l legară şi pe acesta în lanţuri, cei doi toubobi plecară. Kunta şi tovarăşii lui nici măcar nu se clintiră, în timp ce noul venit gemea de durere, de ţi se rupea inima.

Simţind că se crăpa de ziuă, lui Kunta îi veni în minte vocea gravă şi ascuţită a kintangului, la fel de limpede ca-n vremea ritualurilor de iniţiere: „Cel înţelept să ia seama şi să înveţe de la animale". Kunta fu atât de surprins, că se aşeză în capul oaselor. Nu era oare, în fine, un semn de la Allah? Dar cum venea asta, să înveţe de la animale, aici, în locul acesta? Ce altceva era el acum, decât un animal în capcană? începură să i se perinde prin minte toate animalele câte ie văzuse în capcane. Numai că unele reuşesc să scape uneori înainte de a fi ucise. Va putea face şi el ca ele? Până la urmă găsi răspunsul. Animalele pe care le văzuse scăpând din capcane nu alergaseră înnebunite de colo-colo până să se istovească, ba dimpotrivă aşteptaseră liniştite, cruţându-şi forţele, să vină vânătorii; şi-atunci, prinzând vreo slăbiciune de-a lor, se avântau într-un atac disperat, ori, şi mai bine, într-un avânt spre libertate.

Kunta se simţi mult mai înviorat. Era primul lui gând bun, prima speranţă de când uneltise pe vas împreună cu ceilalţi să-i omoare pe toubobi. Singurul gând de care se agăţa acum era să scape mai repede. Trebuia să le dea toubobilor impresia că este înfrânt, să nu se mai înfurie sau să se împotrivească; trebuia să se prefacă acum că pierduse orice nădejde.

Dar dacă ar fi izbutit să scape, unde s-ar fi dus? Şi unde s-ar fi putut ascunde în ţinutul ăsta necunoscut? împrejurimile satului său le cunoştea ca pe propria-i colibă, dar aici? Nu ştia nici măcar dacă toubobii aveau păduri, şi dacă le aveau, ar fi putut găsi în ele semnele de care se poate sluji orice vânător? Aşa că se hotărî să nu se mai gândească la toate astea, căci se vor rezolva după împrejurări, când se vor ivi.

Kunta aţipi, în sfârşit, după ce primele raze de lumină se strecurară printre drugii ferestrelor; dar nici n-apucă să închidă ochii, că fu trezit de negrul acela ciudat, care le aducea apă şi mâncare. Foamea îi sfâşia stomacul, dar mâncarea mirosea atât

de rău, că nu se putea atinge de ea. încercă să-şi înghită saliva din gură, dar gâtul îl durea prea tare.

Cu greu se strădui să se uite la cei cu care venise în piroga cea mare: închişi în sine, păreau cu toţii că nici nu mai văd, nici nu mai aud. îşi întoarse apoi privirile spre cei cinci pe care-i găsiseră în încăpere. Aceştia purtau nişte veşminte de toubobi zdrenţuite. Doi dintre ei aveau pielea de culoare mai deschisă - sasso-borro - ceea ce însemna, după cum ştia de la cei mai vârstnici din satul lui, că se născuseră din împreunarea toubobilor cu femeile negre. îl privi apoi şi pe cel adus în timpul nopţii: stătea prăbuşit pe burtă, cu părul şi hainele de toubob de pe el năclăite de sânge, iar un braţ îi atârna răsucit într-un fel care-i dădu lui Kunta de înţeles că era rupt.

Mai trecu o vreme şi adormi din nou. Ceva mai târziu, însă, fu iar trezit de cel ce aducea mâncarea, un fel de terci fierbinte, care mirosea şi mai rău decât ceea ce primise mai înainte. închise ochii să nu-l mai vadă, dar cum aproape toţi ceilalţi tovarăşi ai lui înşfăcaseră blidu! şi începuseră să înfulece în grabă, îşi închipui că, la urma urmelor, s-ar putea să nu fie chiar atât de rău. Şi dacă urma să scape vreodată din locul ăsta, se gândi el, atunci avea nevoie de putere. Aşa că se strădui să mănânce măcar puţin. Apucând blidul, îl [redacted] duse la gură şi începu să înghită încetul cu încetul până când termină tot terciul. Scârbit, azvârli blidul de pământ şi i se făcu greaţă, dar se ţinu cât putu să nu verse, căci dacă avea de gând să rămână în viaţă trebuia să se hrănească.

De-atunci, de trei ori pe zi, Kunta se străduia să mănânce mâncarea aceea scârboasă. Negrul care le-o aducea mai venea încă o dată pe zi, cu o găleată, o lopată şi un făraş să facă curăţenie. într-o după-amiază, mai apărură doi toubobi care unseră rănile cele mai adânci ale captivilor cu alifia aceea neagră şi usturoasă, iar pe rănile mai mici presărară prafuri galbene. Lui Kunta îi fu ruşine de slăbiciunea lui, când se zvârcoli şi gemu de durere la fel cu ceilalţi.

Prin ferestrele zăbrelite, Kunta numărase şase zile şi cinci nopţi. în primele patru nopţi, auzise răzbătând slab de undeva, de aproape, strigătele femeilor, pe care le recunoscu a fi cele din piroga lor. El şi tovarăşii lui erau condamnaţi să stea acolo, copleşiţi de ruşinea de a nu se putea apăra nici pe ei, nici pe femeile de-un neam cu ei. Dar cea de-a cincea noapte fu şi mai

groaznică, căci femeile nu se mai auziră de loc. Oare ce li se putuse întâmpla, mai cumplit decât până acum?

Pe urmă, aproape în fiecare zi începură să fie aduşi câte unul sau doi negri din aceia ciudaţi, cu veşminte de toubob, şi-i înlănţuiau şi pe ei în încăpere. Sprijiniţi de perete ori ghemuiţi pe jos, cu trupul însemnat de lovituri recente, păreau că n-au habar unde se află şi că nici nu le pasă ce-o să li se mai întâmple. Apoi, de obicei după vreo zi-două, apărea în încăpere câte un toubob mai mare, ţinându-şi câte o cârpă la nas, şi întotdeauna câte unul din captivii sosiţi de curând se pornea să răcnească îngrozit, în timp ce toubobul îl izbea cu piciorul şi striga la el, iar negrul cu pricina era luat de acolo.

De fiecare dată, după ce simţea că mâncarea i se aşezase în stomac, Kunta se străduia să nu se mai gândească la nimic, căznindu-se să adoarmă. Până şi cele mai scurte momente de somn erau binevenite, căci doar atunci se-mai risipea groaza fără de sfârşit, izvorâtă nu se ştie din ce pricină, dar asta era vrerea lui Allah. Dar când nu-i venea somnul, cum se întâmpla adesea, încerca să-şi abată gândurile de la ai săi şi de la satul lui, căci ori de câte ori îi veneau în minte, îl îneca plânsul.

CAPITOLUL 41

în cea de-a şaptea dimineaţă, se iviră doi toubobi cu braţele pline de haine. Captivii' îngroziţi fură descătuşaţi pe rând şi li se arătă cum să le îmbrace. De îndată ce le puseră pe ei, rănile ce păreau să se tămăduiască începură să-i mănânce.

Nu după mult timp, de afară străbătu zvon de glasuri,-ce răsuna din ce în ce mai tare. Nu departe de fereastra zăbrelită se adunau o grămadă de toubobi, vorbind şi râzând. înveşmântaţi în hainele de toubob, Kunta şi ceilalţi rămaseră cuprinşi de groază, aşteptându-se să se întâmple orice.

Când se reîntoarseră cei doi toubobi, dezlegară iute pe trei dintre cei cinci negri ce fuseseră de la început în încăpere şi-i scoaseră afară. Aceştia se purtau de parcă păţiseră aşa ceva de mai multe ori şi părea să nu le pese. Apoi, într-o clipă, zarva toubobilor de afară se mai domoli, până amuţi de tot, iar un toubob se porni să strige ceva. Căznindu-se în zadar să prindă ceea ce spunea, Kunta asculta fără să priceapă ţipetele lui ciudate:

- Uitaţi-vă ce soi bun! Are o mie de suflete-n el, băiatul ăsta!

Şi, din când în când, alţi toubobi se amestecau în vorbă strigând:

- Trei sute cinzeci!

- Patru sute!

- Cinci!

Dar primul toubob nu se lăsa convins:

- Cine dă şase? Ia priviţi-l! Munceşte ca un catâr!

Cu sufletul la gură şi faţa scăldată de sudoare, Kunta tremura de groază. Când primii doi toubobi intrară din nou împreună cu alţi doi, înlemni. Toubobii cei noi se aşezară-n pragul uşii, ţinând bâte scurte într-o mână şi-n cealaltă câte un fier mic. Ceilalţi doi o porniră pe lângă zidul unde se afla Kunta şi începură să le dezlege cătuşele de fier. Iar dacă vreunul din captivi dădea să strige ori să se zbată, era plesnit cu o curea scurtă şi lată de piele. Cu toate acestea, când simţi că pun mâna pe el, Kunta sări în picioare, mârâind de furie şi groază. îi dădură însă una drept în moalele capului, de-i păru că-i crapă ţeasta, şi apoi nu mai simţi decât că este tras de lanţ. Când mintea i se mai limpezi, văzu că era în fruntea unui şir de oameni legaţi cu lanţuri, mânaţi afară, la lumina zilei.

- Ia uitaţi-i! Chiar acum au coborât din copaci!

Cel ce striga era cocoţat pe o platformă de lemn nu prea înaltă, iar în faţa lui se îngrămădeau sute de toubobi, ce_căscau gura ori dădeau din mâini. Kunta fu izbit de mirosul lor greu. Printre toubobi văzu şi câţiva negri, dar pe chipurile lor nu se putea citi nimic. Doi dintre aceştia ţineau de lanţ pe unii dintre captivii ce fuseseră tocmai scoşi din încăperea zăbrelită. Toubobul care striga o porni apoi cu paşi mari spre şirul lui Kunta, măsurându-i pe fiecare cu privirea din cap până-n picioare. Făcu din nou calea întoarsă, împungându-ie pieptul sau pântecele cu vârful biciului, slobozind în tot acest timp ţipete neînţelese:

- Iuţi ca maimuţele! Pot fi deprinşi cu orice!

Apoi, ajungând din nou la capătul şirului, îl îmbrânci pe Kunta sus pe platformă. Tremurând din toate mădularele, Kunta nu se clinti, de parcă i-ar fi părăsit toate simţurile. Când şfichiul biciului îl croi peste rănile abia închise, înnebunit de durere,

Kunta porni înainte împleticindu-se, iar toubobul îi agăţă capătul liber al lanţului într-un cârlig de fier.

- Marfă aleasă - tânăr şi zdravăn! strigă toubobul. Kunta era prea înnebunit de frică ca să mai bage de

seamă că mulţimea se apropia acum mai tare de el. Apoi, cu beţe scurte sau cu vârful bicelor, începură să-i desfacă buzele strânse ca să-i vadă dinţii încleştaţi, iar cu mâinile îi pipăiră cu de-amănuntul trupul întreg: subsuorile, spatele, pieptul şi pântecele. Apoi unii dintre cei ce-l cercetaseră pe Kunta veniră mai în faţă şi se porniră să strige:

- Trei sute de dolari... trei sute cincizeci!

Dar toubobul de pe platformă râdea batjocoritor.

- Cinci sute... şase!

Apoi începu să răcnească supărat:

- Ăsta-i un negru pe cinste! Am auzit eu bine? Şapte sute cincizeci?

- Şapte sute cincizeci! se auzi atunci o voce.

El repetă strigătul ăsta de mai multe ori, iar apoi se porni să răcnească în acelaşi fel, dar „opt" de data aceasta, până când cineva din mulţime îi răspunse. Nu

apucă însă să mai deschidă gura, că altcineva ţipă: Opt sute cincizeci".

Nimeni nu mai zise nimic. Toubobul de pe platformă desfăcu lanţul lui Kunta şi-l întinse unui om ce se ivise din mulţime. Kunta simţi că atunci era momentul s-o ia la fugă, dar îşi dădu seama că n-avea nici un rost, căci nici nu-şi mai putea mişca picioarele.

în urma toubobului ce-l ţinea de lant, Kunta văzu un negru, cu trăsăturile celor din tribul wolof. Privindu-I cu ochi rugători, Kunta bolborosi:

- Frate, şi tu ai venit din ţara mea...

Dar negrul se făcu că nici nu-l vede şi-ncepu să smucească de lanţ atât de tare, încât Kunta fu cât pe ce să cadă. O porniră prin mulţime. Unii toubobi mai tineri râdeau, îl luau în zeflemea şi-l împungeau cu beţe când treceau pe lângă ei, dar până la urmă scăpară de ei şi negrul se opri în dreptul unei lăzi mari înălţate pe patru roţi, lângă care se afla unul dintre animalele alea uriaşe, asemeni catârilor, pe care le văzuse când coborâse de pe vas.

Mormăind supărat, negrul îl apucă pe Kunta de mijloc şi-l azvârli peste marginea lăzii, unde căzu grămadă, auzind cum i se leagă lanţul de ceva sub o ridicătură de la capătul lăzii, din spatele animalului. Kunta zăcea acum lângă doi saci mari, plini cu ceva ce mirosea a grăunţe. îşi strângea cu putere ochii - de parcă ar fi vrut să nu mai vadă niciodată pe nimeni, mai cu seamă pe nemernicul de trădător negru.

După un timp ce-i păru nesfârşit, Kunta simţi după miros că toubobul se întoarse; spuse ceva şi apoi se urcă împreună cu negrul pe ridicătură din faţă, care scârţâi sub greutatea lor. Negrul scoase un sunet şi lovi cu un fel de cureluşă din piele spinarea animalului, care o luă la goană, trăgând după el lada ce-l urma rostogolindu-se pe roţi.

Kunta îşi ridică încet capul să vadă spinările celor doi. Toubobul stătea ţanţoş la un capăt a! stinghiei, iar negrul se ghemuise la celălalt. Şedeau amândoi aşa, privind înainte, de parcă nu şi-ar fi dat seama că împărţeau acelaşi loc. Lanţul părea legat zdravăn undeva, în umbră, sub stinghie. Aşa că nu era încă momentul să sară.

Deşi mirosul grăunţelor din saci era destul de puternic, îl simţea totuşi şi pe cel al toubobului şi al vizitiului negru, şi mâi apoi adulmecă şi alţi negri, pe undeva, prin apropiere. Fără să facă vreun zgomot, Kunta încercă să-şi ridice puţin trupul care-l durea peste tot, dar îi fu teamă să-şi ridice capul peste marginea lăzii, aşa că nu putu să-i vadă.

Pe când se aşeza la loc, toubobul întoarse capul şi privirile li se încrucişară. Kunta îngheţă de frică, dar toubobul nu dădu _ semn că-l băgase în seamă şi se-ntoarse la loc. încurajat de nepăsarea toubobului, Kunta se ridică din nou - de data asta ceva mai mult - şi auzi din depărtare un cântec din ce în ce mai clar. Nu cu mult în faţa lor, văzu un toubob aşezat pe spinarea unui animal, ia fel cu cel ce trăgea lada rostogolitoare. Toubobul acesta ţinea un bici răsucit în mână, iar de gâtul animalului atârna un lanţ legat de cătuşele a peste douăzeci de negri, dintre care unii mai deschişi la culoare, care mergeau înşiraţi înaintea lui.

Kunta clipi, forţându-şi ochii să vadă mai bine. în afară de două femei îmbrăcate din cap până-n picioare, bărbaţii erau cu toţii goi până la brâu, şi îngânau cântece nespus de triste. îşi încorda auzul să prindă vreun cuvânt, dar nu pricepu o iotă.

Când lada rostogolitoare trecu încet pe lângă ei, nici negrii şi nici toubobul nu se învredniciră să le arunce decât o privire fugară, deşi erau atât de aproape că se puteau atinge. Kunta văzu că spinările celor mai mulţi dintre ei erau brăzdate de urme mari de bici, unele proaspete. îşi dădu seama că erau fulani, yoruba, mauritani, wolofi, mandinka.

în urma negrilor, se întindeau ogoare nesfârşite, împestriţate cu tot felul de plante. Lângă drum văzu un ogor însămânţat cu ceea ce recunoscu a fi porumb.

Curând după aceea, toubobul se aplecă, scoase dintr-o traistă de dedesubt nişte pâine şi un fel de carne, rupse câte o bucată din fiecare şi le aşeză pe stinghie între el şi negru care, dându-şi pălăria pe ceafă, începu să mănânce. După câtevanăpustească clipe, negrul se întoarse, se uită lung la Kunta care-i pândea încordat, şi-i întinse un coltuc de pâine. Kunta îi adulmecă mirosul şi îi lăsă gura apă, dar îşi întoarse capul într-o parte. Negrul dădu din umeri şi muşcă din pâine.

Cam pe la asfinţit, lada lor trecu pe lângă una la fel, venind din partea cealaltă; era mânată de un teu bob şi avea în ea trei prunci negri din primul kafo. în urma ei se târau în lanţuri şapte hegri, patru bărbaţi în zdrenţe şi trei femei înveşmântate în rochii ponosite. Kunta se miră de ce nu cântau şi ei ca ceilalţi, dar trecând în goană pe lângă ei le văzu chipurile disperate.

Pe măsură ce se însera, lilieci mici şi negri începură să ţipe şi să se năpustească de colo-colo, la fel ca în Africa. Kunta îl auzi pe toubob spunându-i ceva negrului şi după un timp lada o luă într-o parte pe un drumeag. Kunta se ridică în capul oaselor şi curând văzu în depărtare, printre copaci, o casă mare, albă; stomacul i se strânse de teamă: Oare ce-o să se mai întâmple acum? Se lăsă la loc în ladă, întinzându-se de parcă ar fi fost mort.

CAPITOLUL 42

Pe când lada rostogolitoare se apropia de casa cea albă, Kunta începu să simtă mirosul şi-apoi zgomotele unor negri, ceva mai mulţi de data aceasta. Ridicându-se în coate, abia putu distinge în lumina tulbure a amurgului trei oameni ce se apropiau de căruţă. Cel mai înalt dintre ei ţinea în mână una dintre flăcăruile acelea cu care Kunta se deprinsese încă de pe

vas, când toubobii coborau în cală; numai că aceasta era înconjurată cu ceva lucios, prin care se vedea, dar nu era fier. Aşa ceva nici că se mai pomenise; părea tare, şi totuşi privirea străbătea prin ea, ca prin nimic. N-apucă însă s-o cerceteze mai îndeaproape, căci cei trei negri se dădură iute în lături, când un alt toubob trecu pe lângă ei îndrep-tându-se spre lada ce se opri în dreptul lui. Cei doi toubobi se salutară, apoi unul dintre negri ridică flăcăruia, să-i lumineze calea celui ce cobora din căruţă. Cei doi toubobi îşi strânseră mâinile bucuroşi, iar apoi o porniră împreună spre casă.

în inima lui Kunta încolţi o speranţă. Oare negrii aceştia nu îi vor da drumul? Dar de îndată ce flăcăruia le lumină chipurile, gândul i se spulberă, căci râdeau de el. Ce fel de negri or fi şi ăştia care îşi dispreţuiesc propriul lor sânge şi trudesc pentru toubob ca nişte capre? De unde-or fi venit oare? Semănau cu africanii, dar cu siguranţă că nu erau din Africa.

Apoi ce! ce mâna lada rostogolitoare îşi plesni limba-n gură cu zgomot şi şfichiui animalul cu biciul, iar lada o pomi înainte. Ceilalţi negri care mai râdeau încă se luară după ea, până se opri din nou. Vizitiul se dădu jos, se duse-n spate şi, la lumina flăcăruii, trase puternic de lanţul lui Kunta, scoţând sunete ameninţătoare pe când îl dezlega; apoi îi făcu semn lui Kunta să se dea jos.

Kunta abia se ţinu să nu se repeadă la beregatele celor patru negri. N-ar fi avut însă nici o şansă; o să-şi încerce norocul mai târziu. Căznindu-se să se ridice în genunchi şi să se târască spre margine, îşi simţi trupul sfâşiat de durere. Cum nu făcuse ce i se arătase, doi dintre negri îl înşfăcară şi-l azvârliră jos, trântindu-l de pământ. Iar vizitiul îi prinse capătul liber al lanţului de un stâlp gros.

Pe când zăcea acolo, copleşit de durere, teamă şi ură, un negru îi puse în faţă două blide de fier. La lumina flăcăruii, Kunta văzu că unul era aproape plin cu apă, iar în celălalt se afla nişte mâncare ce mirosea şi arăta foarte ciudat. Cu toate că îi lăsă gura apă, nici măcar nu se apropie de blide. Negrii de lângă el se porniră pe râs.

Ţinând flăcăruia în sus, vizitiul se îndreptă spre stâlpul cel gros şi izbi cu toată puterea lanţul legat de el, arătându-i lui Kunta că n-avea cum să-l rupă. Apoi îi arătă cu piciorul apa şi

mâncarea, scoţând din nou sunete ameninţătoare, şi se îndepărtă împreună cu ceilalţi negri care mai râdeau încă.

Kunta rămase acolo pe jos, în întuneric, aşteptând să-i cuprindă somnul pe toţi ceilalţi. Se şi închipuia trăgând şi zgâlţâind disperat lanţul cu toată forţa, până când ar fi reuşit să-l rupă, ca să poată fugi... Tocmai atunci simţi mirosul unui câine ce se apropia de el şi-l auzi adulmecând. Avu la început senzaţia că nu-i putea face nici un rău. Dar când se apropie, îl auzi llpăind în blidul lui de mâncare. Deşi el tot nu s-ar fi atins de ea, Kunta sări în sus înfuriat, mârâind ca un leopard. Câinele o luă la fugă, lătrând. într-o clipă se auzi o uşă scârţâind în apropiere şi cineva se apropie în goană cu o flăcăruie. Era vizitiul. Kunta îl privi clocotind de furie cum îi cerceta partea lanţului legată de stâlp şi cea legată de cătuşa de la picior. La lumina palidă a flăcăruii, Kunta desluşi mulţumirea de pe chipul vizitiului când văzu blidul gol. Mor'măind răguşit, acesta se întoarse în colibă, lăsându-l în beznă pe Kunta, care grozav ar mai fi vrut să sugrume câinele.

După o vreme, Kunta bâjbâi după blidul cu apă şi sorbi un pic, dar asta nu-l înviora de loc; de fapt i se scursese toată vlaga din trup, de parcă ar fi fost o tigvă goală. Lăsându-se păgubaş să mai rupă lanţul - acum tot nu mai avea nici un rost - gândi că Allah îşi întorsese faţa de la el. Dar de ce oare? Ce faptă atât de groaznică săvârşise el în viaţa lui? încerca să-şi aducă aminte tot ceea ce făcuse vreodată, bun sau rău, până în dimineaţa când pornise să-şi cioplească lemnul pentru tobă şi când auzise, mult prea târziu, trosnetul ramurii. Şi-atunci îşi dădu seama că, ori de câte ori fusese pedepsit pentru ceva în viaţa lui, se întâmplase din pricina neatenţiei şi nepăsării.

Kunta asculta greierii şi fâlfâitul moale al păsărilor de noapte, lătratul îndepărtat al câinilor, chiţăitul speriat al unui şoarece, urmat de trosnetul oaselor sale între fălcile unui animal ce-l devora. Din când în când, îi venea s-o ia la fugă, dar îşi dădea seama că, chiar dacă ar fi fost în stare să-şi rupă lanţul, zăngănitul ar fi trezit de îndată pe careva din colibele din apropiere.

Stătu aşa - fără să adoarmă - până se crăpă de ziuă. Apoi, căznindu-se să se ridice în genunchi, atât cât îl ajutară mădularele vătămate, începu să îşi facă rugăciunea suba. Totuşi, când dădu să-şi plece fruntea la pământ, îşi pierdu

echilibrul şi căzu grămadă într-o parte, slăbiciune care-l înfurie şi mai tare.

Când începu să se lumineze, Kunta întinse din nou mâna după blidul cu apă şi bău ce mai era în el. Nici nu apucase să înghită bine, când nişte paşi ce se apropiau îl vestiră de apariţia celor patru negri. Il ridicară pe Kunta la iuţeală şi-l azvârliră din nou în lada rostogolitoare, pe care o duseră până-n faţa casei, unde toubobul îi aştepta să se urce şi el. Şi până să se dumirească, se trezi din nou pe drumul cel mare îndreptându-se în aceeaşi direcţie ca în ziua trecută.

Kunta rămase un timp nemişcat, privindu-şi lanţul ce zăngănea pe fundul lăzii şi locul de sub banchetă, unde era legat. Apoi îşi îndreptă privirile pline de ură spre spinarea toubobului şi a negrului din faţă. Tare ar mai fi vrut să le facă de petrecanie! Dar îşi'aminti că, dacă dorea să rămână în viaţă, aşa cum rămăsese şi până acum, trebuia să-şi stăvilească pornirile, să' înveţe să aştepte, să nu-şi risipească forţele până va prinde momentul potrivit.

Când soarele se ridicase cam de-o suliţă pe cer, Kunta auzi un sunet pe care-l recunoscu a fi bătaia fierarului pe nicovală; din goana lăzii rostogolitoare îl învălui mirosul unui fum cenuşiu, ridicat din nişte tufişuri uscate cărora Ji se dăduse foc. Kunta se întrebă dacă şi toubobul îşi îngraşă oare tot aşa pământul pentru recolta următoare, cum făceau şi la Juffure. Apoi, ceva mai departe lângă drum, văzu o colibă mică, pătrată. Părea făcută din buşteni, iar un toubob trudea din greu în urma unui bou, într-un fel de luminiş întins. Toubobul apăsa cu toată forţa pe mânerele încovoiate ale unui lucru tras de bou, cu care scurma pământul. Când se apropiară mai bine, Kunta mai văzu încă doi toubobi, slabi şi palizi, întinşi într-o rână sub un copac, iar în jurul lor râmau trei porci la fel de slăbănogi, şi printre ei alergau câţiva pui. în pragul colibei se ivi o femeie cu părul roşu. Din spatele ei dădură năvală trei copii de toubob ce strigau făcând semne cu mâna spre lada răstogolitoare. Dând cu ochii de Kunta se porniră pe râs, arătându-l cu degetul. El îi privi atât de mirat, de parcă-ar fi fost pui de hienă. Se ţinură o vreme în fugă după căruţă, apoi se-ntoarseră. Iar lui Kunta îi trecu prin minte că de fapt văzuse cu ochii iui o familie adevărată de toubobi.

Ceva mai ferite din drum, Kunta văzu două case albe de toubob la fel cu cea la care se opriseră cu o noapte în urmă. Erau înalte cam cât două case la un loc şi fiecare avea în faţă un rând de trei sau patru stâlpi, cam de grosimea unui pom; în preajma lor se-nşiruiau colibe mici şi întunecate, în care Kunta bănui că locuiau negrii; de jur împrejur se-ntindeau câmpuri nesfârşite, împestriţate ici şi colo cu smocuri albe de bumbac, de curând cules.

Pe undeva, între cele două case, lada rostogolitoare ajunse din urmă doi oameni tare ciudaţi ce mergeau pe marginea drumului. La început Kunta crezu că erau şi ei tot negri, dar când se apropie mai tare de ei, văzu că pielea lor era brun-roşcată şi că aveau părul lung, legat pe spate, ca o frânghie. Mergeau cu paşi iuţi şi uşori, încălţaţi eu pantofi şi înveşmântaţi cu haine ce păreau a fi făcute din piele, iar pe umăr aveau arcuri cu săgeţi. Nu păreau a fi toubobi, dar nici africani; până şi mirosul lor era altul. Ce fel de oameni or fi fost?

Soarele începu să coboare spre asfinţit, şi atunci Kunta îşi întoarse faţa spre răsărit; când termină de spus în gând rugăciunea către Allah, începuse să amurgească. După ce două zile la rând refuzase orice mâncare ce i se dăduse, se simţea atât de slăbit că nu mai putea face altceva decât să zacă pe fundul lăzii, fără să-i mai pese de ce se întâmpla în jur.

Când ceva mai târziu se opriră, Kunta îşi adună totuşi forţele să se ridice şi să privească. Dându-se jos, vizftiul atârnă într-o parte a lăzii una din flăcăruile acelea, ca apoi să se suie la loc şi s-o pornească din nou la drum. Mai trecu o vreme, şi toubobul spuse câteva vorbe iar negrul îi răspunse; îi auzea vorbind pentru prima dată în ziua aceea de când porniseră. Lada se opri din nou, vizitiul coborî şi-i aruncă lui Kunta un fel de pătură, dar el nici n-o luă în seamă. Suindu-se la loc, atât vizitiul cât şi toubobul îşi puseră şi ei câte o pătură pe spate şi o porniră din nou.

Deşi în curând începu să dârdâie de frig, Kunta nu întinse mâna să-şi tragă pătura pe el, numai aşa, ca să le facă lor în necaz.

„De acoperit, văd că mă acoperă", gândi el, „dar tot în lanţuri mă ţin; şi propriii mei fraţi nu numai că stau nepăsători văzând una ca asta, dar şi îndeplinesc poruncile blestemate ale toubobului".

Singurul lucru pe care-l avea în minte era să scape cu orice preţ din locul ăsta îngrozitor - ori cel puţin să moară încercând. Nu mai îndrăznea nici măcar să viseze că îşi va revedea vreodată satul, dar dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, atunci întreaga Gambie ar fi aflat cum arată cu adevărat pământul toubobului.

Kunta îngheţase aproape de frig, când lada rostogolitoare o coti brusc pe un drumeag cu hârtoape. Se strădui din nou să-şi ridice trupul ce-l durea ca o rană, şi-şi încorda privirile să desluşească ceva în întuneric - nu departe se profila albeaţa fantomatică a unei alte case dintr-acelea mari. Ca şi-n noaptea trecută, în timp ce trăgeau în faţa casei, simţi că-l năpădeşte teama de ceea ce urma să i se mai întâmple, dar acum nu mai adulmecă mirosul nici unui toubob ori negru, care să-i fi întâmpinat aici, aşa cum se aşteptase.

Când căruţa se opri de tot, toubobul aşezat pe locul dinainte sări jos, gemu, se îndoi de mijloc şi se lăsă de câteva ori pe vine să se dezmorţească, apoi îi spuse ceva vizitiului făcând semn spre Kunta, şi o porni spre casa cea mare.

Nu mai apărură alţi negri, şi lada rostogolitoare o porni scârţâind spre colibele din apropiere, iar Kunta se ghemui într-un colţ, prefăcându-se că nu ia nimic în seamă. Dar fiecare muşchi era încordat şi-şi uitase orice durere. Nările îi adulmecară mirosul unor negri de prin jur; dar nici unul nu veni afară. Atunci începu să-i mijească o speranţă. Oprind căruţa lângă colibe, negrul coborî greoi şi se îndreptă trăgând'u-şi picioarele spre coliba cea mai apropiată. Când deschise uşa, Kunta, gata să ţâşnească, îl pândea cu privirea aşteptându-l să intre înăuntru, dar negrul se răsuci şi o luă înapoi spre căruţă. Băgându-şi mâna sub banchetă, dezlegă lanţul lui Kunta, îl apucă de capătul liber, şi se duse spre partea cealaltă a căruţei. Totuşi ceva îl făcea pe Kunta să se tragă îndărăt. Negrul smuci lanţul şi-i aruncă câteva vorbe aspre ca un lătrat. Şi pe când negrul îl privea cu atenţie, Kunta se căznea să se ridice în patru labe, străduindu-se să pară mai viăguit decât era de fapt; începu să se târască înapoi, cât putu mai încet şi mai neîndemânatic. Aşa cum şi sperase, negrul îşi pierdu răbdarea, se aplecă peste marginea lăzii şi, cu mâinile iui zdravene, îl ridică pe Kunta în capul oaselor, azvârlindu-l la pământ şi proptindu-l cu genunchiul să nu se izbească prea tare.

Şi-n clipa aceea, Kunta se năpusti în sus - încleş-tându-şi mâinile în jurul gâtului gros al vizitiului, ca nişte fălci de hienă ce zdrobesc oasele. Dându-se îndărăt şi ţipând sugrumat, negrui scăpă flăcăruia din mână, apoi se năpusti înainte, izbind, sfâşiind şi apucând cu mâinile lui uriaşe faţa şi braţele iui Kunta. Dar acesta, adunându-şi puterile, strângea şi mai tare gâtul şi în acelaşi timp îşi răsucea trupul, încercând disperat să se ferească de loviturile ca de măciucă ale pumnilor, picioarelor şi genunchilor vizitiului. Nu slăbi strânsoarea decât atunci când, într-un târziu, negrui se împletici, căzu horcăind şi rămase moale.

Sărind în picioare, temându-se mai mult ca orice de lătratul vreunui câine, Kunta se depărta ca o umbră de vizitiul doborât la pământ şi de flăcăruia căzută lângă el. O luă la goană cu trupul îndoit, răvăşind cu picioarele tulpinele îngheţate de bumbac. Muşchii dezvăţaţi atâta timp de mişcare, îi plesneau de durere, dar aerul Vece ce-i izbea pielea îi făcea bine şi abia se putu stăpâni să nu chiuie de plăcere că era din nou liber.

CAPITOLUL 43

Rugii ţepoşi şi rămurişul încâlcit al tufişurilor de la poalele pădurii parcă se întindeau într-adins să-i zdrelească picioarele. Dar el se avânta înainte, dându-le în lături cu mâinile, împiedicându-se şi căzând, ridi-cându-se din nou, cufundându-se tot mai mult în adâncul pădurii; de la o vreme copacii începură să se rărească şi dintr-o dată dădu din nou de tufişuri mărunte. Înaintea lui se întindea un câmp de bumbac, iar la capătul lui se înălţa o casă mare şi albă, cu colibe mici şi întunecate pe lângă ea. înnebunit de groază, Kunta se năpusti înapoi în pădure, dându-şi seama că nu făcuse altceva decât să străbată un petec îngust de pădure ce despărţea două ogoare ale toubobilor. Ghemuit în spatele unui copac, îşi auzea inima bătând cu putere şi simţi că-l ustură palmele, braţele şi picioarele; în lumina lunii, văzu că sângerau.

Dar ceea ce-i îngrijora şi mai tare era că luna coborâse destul de mult pe cer şi-n curând urma să se crape de ziuă. Şi-şi dădu seama că, indiferent ce ar fi vrut să facă, avea prea puţin timp la îndemână.

încercând din nou s-o pornească, .simţi cum îl lasă picioarele. Ar fi trebuit să se pituleze în partea cea mai deasă a pădurii şi să rămână acolo ascuns. Aşa că se târî îndărăt, căzând şi încurcându-şi picioarele şi mâinile prin tufărişuri, până când dădu de un pâlc mai des de copaci. Deşi simţea că îi plesnesc plămânii, Kunta se gândi că ar fi bine să se suie într-unui din ei, dar judecând după moliciunea şi grosimea covorului de frunze de sub tălpile sale, îşi dădu seama că o mulţime de frunze căzuseră şi ar fi putut fi uşor văzut, aşa că tot pe pământ trebuia să-şi găsească ascunziş.

O porni din nou târâş, până când dădu în fine de un adăpost în nişte hăţişuri dese, tocmai când începea să se lumineze de ziuă. Nu se auzea nimic în afară de şuieratul respiraţiei lui, şi asta-i aminti de lungile nopţi când şedea singur de pază pe ogoarele de arahide, cu câinele său wuolo. Şi chiar atunci, din depărtare răzbătu lătratul gros al unui câine. Poate că i s-a năzărit doar, gândi el, trezindu-se din moţăiala şi încordându-şi auzul. Dar îl auzi din nou, numai că de data asta erau doi. Nu-i mai rămăsese prea mult timp.

îngenunchind cu faţa spre răsărit, se rugă lui Allah să-l izbăvească, dar când sfârşi se auzi iarăşi lătratul cel gros, acum ceva mai aproape. Kunta gândi că ar fi mai bine să rămână ascuns, dar când după câteva clipe auzi lătratul încă o dată, şi mai aproape, îi păru că ştiau prea bine unde se află el, şi picioarele nu-l mai răbdară să stea pe ioc nici măcar o clipă. Se afundă şi mai tare în desiş, tot pe brânci, căutând vreun loc mai ferit. Fiecare pas prin mărăcinii ce-i sfâşiau mâinile şi genunchii era un chin, dar cu fiecare lătrat al câinilor înainta şi mai iute. Şi totuşi, lătratul se înteţea, se apropia, şi Kunta auzi limpede acum şi strigătele oamenilor ce veneau în urma câinilor.

Câinii se opriră adulmecând chiar la marginea tufişurilor. Tremurând îngrozit, Kunta le simţi mirosul. O clipă mai târziu, se năpustiră prin mărăcinişuri drept la el. Kunta reuşi să se salte în genunchi tocmai când se iveau câinii, făcând ramurile să trosnească, şi se repeziră la el schelălăind, cu labele târâş, clănţănindu-şi fălcile; îl dobo-râră, şi apoi se dădură îndărăt, ca să se poată năpusti din nou la el. Mârâind şi el, Kunta se luptă din răsputeri să-i ţină cât mai departe de el, încercând să se târască de-a-ndaratelea în patru labe. Apoi auzi strigătele oamenilor dinspre marginea tufişurilor şi pe urmă o detunătură,

ceva mai aproape de data aceasta. Cum câinii se mai domoliseră un pic, Kunta putu să-i audă pe oameni cum îşi croiau drum prin desiş cu cuţitele şi înjurau de mama focului.

Primul care apăru în spatele câinilor fu negrul pe care-l doborâse el. într-o mână ţinea un cuţit uriaş, iar în cealaltă o bâtă scurtă şi o "frânghie, iar pe chip i se citeau pornirile ucigaşe. Kunta zăcea întins pe spate, sângerând, cu fălcile încleştate de teamă să nu ţipe, aşteptându-se să fie căsăpit în bucăţele. Apoi îl văzu ivindu-se în urma negrului pe toubobul care-l adusese acolo, cu faţa roşie şi asudată. Kunta aşteptă să ţâşnească flacăra şi să audă detunătura, aşa cum văzuse încă din piroga cea mare Că puteau ieşi din băţul ce scuipa foc, ţintit drept spre el de un alt toubob pe care nu-l mai văzuse până atunci. Negrul se repezi la el furios cu bâta ridicată, dar toubobul cel mare îl opri cu un răcnet.

Apoi toubobul îi spuse ceva negrului, care se îndreptă acum spre Kunta, desfăşurându-şi funia. O lovitură puternică în moalele capului îl lăsă pe Kunta într-o stare jalnică de nesimţire. Abia îşi mai dădu seama că era legat atât de strâns,' încât frânghia îi intră în carnea sângerândă şi că era ridicat dintre mărăcini şi îmbrâncit să meargă înainte. De câte ori îşi pierdea echilibrul şi cădea, biciul îi şfichiuia spinarea. Când ajunseră, în cele din urmă, la marginea pădurii, Kunta văzu trei dintre animalele acelea ce semănau cu catârii, legate lângă nişte copaci.

Pe când se apropiau de animale, încercă din nou s-o ia la fugă, dar o lovitură cumplită de frânghie îl trânti jos, şi se mai alese şi cu un picior în coaste. Atunci al doilea toubob, cel cu frânghia, trecu înaintea lui Kunta, târându-l spre copacul de care erau priponite animalele. Aruncă capătul liber al frânghiei peste o creangă mai joasă, iar negrul trase de frânghie până când picioarele lui Kunta abia mai atingeau pământul.

Biciul şfichiuitor al toubobului mai mare începu să-i croiască spinarea. Kunta se chirci de durere, dar nu scoase nici un sunet, deşi fiecare lovitură părea că-l despică în două. Până la urmă tot ţipă, dar biciul nu se opri.

Când în sfârşit biciul se opri, Kunta aproape că nu mai ştia de el. Abia mai simţi cum îl lăsară în jos, trântindu-l grămadă la pământ, cum îl ridicară din nou şi-l puseră pe spinarea unuia dintre animale, apoi îşi dădu seama că porneşte.

Nu mai ştiu cât timp trecuse, când se trezi legat, întins pe spate într-un fel de colibă. Băgă de seamă că, la fiecare încheietură, avea o cătuşă cu lanţ, iar cele patru lanţuri erau legate de patru stâlpi din colţurile colibei.

Până şi cea mai mică mişcare îi trimitea în trup dureri de nesuportat, aşa că o vreme rămase neclintit, cu faţa scăldată de sudoare, răsuflând scurt şi iute.

Fără să-şi mişte capul, văzu că lumina zilei intra printr-o spărtură mică, pătrată, chiar deasupra lui. Cu coada ochiului mai zări o scobitură în perete, iar în ea un buştean aproape ars şi cenuşă. în cealaltă parte a colibei, văzu un fel de pânză lată, întinsă, prin ale cărei găuri se iţeau pănuşe de porumb; bănui că ar fi putut fi folosită drept pat.

Lumină amurgului intra prin spărtura de deasupra lui şi foarte aproape auzi şuieratul ciudat al unui fel de corn. Şi după o bună bucată de vreme, auzi vocile unora pe care, după miros îi ghici că erau negri şi treceau pe lângă coliba unde se afla el. Simţi apoi iz de mâncare; chinurile foamei începură să se contopească cu durerea din cap şi cu junghiurile ce-i străfulgerau spinarea, braţele şi picioarele zdrelite de mărăcini şi se ocăra în sinea lui că nu aşteptase un moment mai prielnic să fugă, aşa cum ar fi făcut un animal prins în capcană. Ar fi fost mai bine să ia mai întâi aminte şi să afle cât mai multe despre locurile astea ciudate şi despre oamenii netrebnici de aici.

Şedea cu ochii închişi când uşa se deschise scârţâind şi adulmecă mirosul negrului pe care-l sugrumase şi care îi ajutase pe toubobi să-l prindă. Rămase nemişcat, făcându-se că doarme, dar o lovitură de picior în coaste îl făcu să deschidă iute ochii. Trântindu-i o înjurătură, negrul îi puse ceva dinainte, aruncă pe el o învelitoare şi ieşi afară, trântind uşa în urma lui.

Mirosul mâncării îi săgeta stomacul mai tare decât durerea de spate. Până la urmă deschise ochii. într-un blid rotund se afla un fel de terci cu o bucată de carne deasupra, iar într-o tigvă mică şi rotunda era apă. Cum braţele le avea răstignite, nu le putea ajunge, dar amândouă îi veneau destul de aproape să le apuce cu gura. Tocmai când era să ia o îmbucătură, Kunta simţi mirosul puturos al cărnii de porc şi i se întoarse stomacul pe dos.

Toată noaptea zăcu acolo moţăind şi minunându-se ce fel de oameni erau şi negrii ăştia care arătau la fel ca africanii, dar

mâncau carne de porc. Asta însemna că erau cu toţii eretici, trădători ai lui Allah. Şi-n sinea lui îi ceru dinainte iertare iui Allah dacă va pune vreodată gura pe carnea de porc fără să-şi dea seama, sau chiar dacă va mânca dintr-un blid în care să fi fost mai înainte carne de porc.

Curând după ce lumina zorilor se mai strecură încă o dată prin deschizătura pătrată din zid, Kunta auzi cornul cel ciudat sunând din nou, apoi simţi miros de mâncare şi desluşi vocile negrilor ce se vânzoleau de colo-colo. Apoi omul pe care Kunta îl ura atâta apăru din nou cu altă mâncare şi apă. Văzând însă că prizonierul vomitase peste mâncarea neîncepută, se aplecă suduind de zor şi i-o azvârli drept în faţă. După aceea, îi puse dinainte apă şi cealaltă mâncare şi plecă.

Kunta îşi puse în minte să ia câteva înghiţituri mai târziu, căci acum îi era prea greaţă ca să' se mai gândească măcar la mâncare. Nu după mult timp, uşa se deschise din nou şi de data asta adulmecă duhoarea toubobului. Kunta îşi închise ochii strâns, dar când toubobul mârâi ceva supărat, îi deschise iute, de teamă să nu mai primească vreun picior. Se trezi privindu-l drept în faţă pe groaznicul toubob care-l adusese acolo. Era stacojiu de mânie şi scotea nişte vorbe ce sunau a înjurături, şi-i dădu să înţeleagă prin gesturi ameninţătoare că, dacă nu înghiţea mâncarea, va căpăta şi mai multă bătaie. Apoi plecă şi el.

Kunta reuşi să-şi clintească mâna stângă, cât să poată râcâi cu degetele pământul tare unde călcase toubobul. Adunând ţărâna, Kunta îşi strânse pleoapele cu putere şi imploră duhurile rele să afurisească în veac pântecele toubobului şi ale întregului său neam.

CAPITOLUL 44

Kunta numărase patru zile şi trei nopţi de când se afla în colibă. în fiecare seară ascultase cântece răzbătând din colibele învecinate şi se simţise mai aproape de Africa decât atunci când era în satul lui. Ce soi de oameni or mai fi şi ăştia, se minuna el, care-şi pierd timpul cântând tocmai aici, în ţara toubobului. Se întreba cam câţi negri dintre aceştia ciudaţi orfi care păreau că nu ştiu şi nici nu le pasă cine sunt ori de unde vin.

De fiecare dată când răsărea, pe Kunta îl năpădea o dragoste nespusă faţă de soare. Işi amintea ceea ce le spusese acolo, jos, în cala pirogii celei mari, bătrânul ce fusese alcala: „Soarele ce răsare-n fiece zi ne va ţine treaz în minte gândul că se înalţă din Africa noastră, care e miezul pământului".

Deşi era strâns legat cu cele patru lanţuri, încercase până găsise un mod de a se clinti puţin câte puţin, înainte ori înapoi, pe spate şi pe şezut, ca să cerceteze mai de aproape belciugele de fier, mici, dar groase, ca nişte brăţări, care fixau lanţurile de cei patru stâlpi din colţurile colibei. Stâlpii erau cam cât fluierul piciorului de groşi şi îşi dădu prea bine seama că n-avea nici o speranţă să-i poată rupe vreodată ori să-i smulgă din pământul tare şi bătătorit. Cu multă luare aminte, Kunta cerceta cu ochii şi cu mâinile nişte găuri mici din belciugele groase de fier; băgase de seamă că toubobii vârau nişte beţigaşe înguste de fier în astfel de găuri şi-n timp ce le răsuceau, se auzea un pocnet. Când zgâlţâi unul din belciuge, lanţul zăngăni destul de tare ca să fie auzit de afară, aşa că se lăsă păgubaş. încercă apoi să-l apuce-n gură şi să-l muşte cu toată forţa, dar până la urmă îi plesni un dinte şi-l apucă durerea.

Căutând nişte pământ mai bun decât cel de pe jos, ca să facă din el un fetiş pentru spirite, Kunta zgârie cu unghiile o bucată din lutul tare şi roşu cu care erau lipiţi buştenii colibei. Observând că lutul era amestecat cu peri scurţi şi negri, se uită mai cu luare aminte la unul şi, când îşi dădu seama că era păr de porc împuţit, îl azvârli cât colo dimpreună cu lutul şi-şi şterse bine mâna cu care-l ţinuse.

într-a cincea zi, dis-de-dimineaţă, imediat după ce cornul sună deşteptarea, negrul intră în colibă şi Kunta se încorda tot când văzu că, pe lângă obişnuita lui bâtă scurtă şi lată, mai avea şi două cătuşe groase de fier. Aplecându-se, îi prinse mai întâi de glezne cătuşele legate între ele cu un lanţ zdravăn, după aceea îi desfăcu pe rând cele patru lanţuri care-l ţintuiseră răstignit. Simţindu-se în fine liber să se mişte, Kunta nu se putu stăpâni să nu sară în sus, dar negrul îl doborî la loc cu un pumn. Iar când încercă cu greu să se ridice din nou, un bocanc îl izbi zdravăn în coaste. Căznindu-se iarăşi să se ridice, disperat şi furios, fu din nou doborât la pământ, şi mai tare de data aceasta. Nici nu-şi dăduse seama cât de mult îl vlăguiseră zilele cât zăcuse aşa, pe spate, iar negrul îl privea acum dându-i să

înţeleagă că-l va lovi şi-l va trânti la pământ până o să-i intre în cap cine-i mai tare.

După aceea, negrul îi făcu brutal semn să se ridice. Dar cum nu putu să-şi salte trupul nici măcar în patru labe, negrul îl ridică în picioare înjurând şi-l îmbrânci înamte.

în prag îl orbi lumina puternică a soarelui, dar după un timp începu să zărească un şir de negri ce treceau în grabă prin apropiere, urmaţi îndeaproape de un toubob călare pe un „a'măsar", cum auzise că se cheamă animalul acela ciudat. Adulmecându-i mirosul, Kunta îşi aminti că acesta îl ţinuse de frânghie după ce-l încolţiseră câinii. Erau vreo zece, doisprezece negri - femeile purtau basmale roşii sau albe, cei mai mulţi bărbaţi şi copii purtau pălării vechi de pai; nimeni nu purta nici o amuletă saphie la gât sau pe braţ. Câţiva bărbaţi duceau ceva ce semăna cu nişte cuţite lungi şi late, iar şirul întreg părea că se îndreaptă spre câmpuri. Se gândi că aceştia erau desigur cei pe care-i auzise cântând noaptea. Nu simţi pentru ei nimic altceva decât dispreţ. Kunta numără colibele din care ieşiseră: cu a lui, erau zece, toate foarte scunde şi nici pe departe atât de trainice ca cele de lut, acoperite cu stuf înmiresmat, din satul său. Se înşirau în rânduri de câte cinci, aşezate în aşa fel încât să se vadă din casa cea mare şi albă tot ce se întâmpla printre negri.

Dintr-o dată, negrul îl împunse pe Kunta cu degetul în piept, şi-apoi exclamă: - Tu, tu, Toby!

Lui Kunta i se putea citi pe chip că nu pricepuse, aşa că negrul îl tot împunse cu degetul, spunându-i acelaşi lucru de mai multe ori. încetul cu încetul, Kunta începu a se dumiri că negrul încerca să-l facă să înţeleagă ce spunea el în limba aceea ciudată.

Cum Kunta continua sa-l privească nedumerit, negrui se împunse atunci pe sine cu degetul:

- Eu, Samsoni exclamă el. Samson! Apoi îndreptă degetul din nou spre Kunta:

- Tu, Toby! To-by! Conaşu* spune numele tău Toby! Când în sfârşit Kunta începu să se lămurească, cu greu putu să-şi înăbuşe furia ce-l năpădea, fără să trădeze pe chip vreun semn că ar fi priceput ceva. Tare îi mai venea să strige: „Pe mine mă cheamă Kunta Kinte, primul născut al lui Omoro, care este feciorul preasfântului Kairaba Kunta Kinte!"

Văzând atâta prostie şi pierzându-şi răbdarea, negrul înjură, dădu din umeri şi-l duse într-o altă colibă, unde-i arătă prin gesturi să se spele într-un hârdău mare, de tinichea, plin cu apă. îi mai aruncă în apă o zdreanţă şi o bucată de ceva întunecat la culoare, pe care Kunta o ghici după miros că trebuie să fie ceva asemănător cu săpunul pe care îl făceau femeile din Juffure din grăsime topită amestecată cu leşia ce ieşea când strecurau apa prin cenuşă de lemn ars. în timp ce Kunta se spăla, negrul îl urmări plin de dispreţ. Când fu gata, negrul îi azvârli nişte veşminte care să-i acopere pieptul şi picioarele şi apoi o pălărie de pai gălbuie şi zdrenţuită, cum purtau şi ceilalţi negri. Ce s-ar fi făcut oare păcătoşii ăştia în dogoarea soarelui african? se minună Kunta.

Apoi negrul îl duse într-altă colibă, unde o bătrână arţăgoasă îi trânti dinainte un blid cu mâncare. Kunta înfulecă terciul cel gros dimpreună cu pâinea ca un fel de pogace munko şi dădu peste cap tigva cu o fiertură fierbinte, închisă la culoare, cu gust de carne de vită. Pe urmă se-ndreptară spre o colibă mai mică, dărăpănată, împrăştiind o duhoare ce-ţi dădea de departe veste despre rostul ei. într-un colţ se afla o grămadă de coceni, dar Kunta nu ştia la ce foloseau. Bănui însă că negrul voia să-l înveţe să se poarte ca toubobii, lucru pe care Kunta dorea să-l înveţe cât mai bine cu putinţă, ca să-şi uşureze calea de scăpare.

Trecând pe lângă alte câteva colibe, văzură un bătrân aşezat într-un scaun neobişnuit, care se clătina încet înainte şi înapoi în timp ce bătrânul împletea pănuşi de porumb făcând ceva ce Kunta bănuia că ar putea fi o mătură. Fără să-şi ridice capul, bătrânul îi aruncă o privire lipsită de răutate, dar Kunta nu-l luă în seamă.

Apucând unul dintre cuţitele acelea lungi şi late pe care Kunta le văzuse şi la ceilalţi negri, Samson îi arătă cu capul câmpurile din depărtare, mormăind şi făcându-i semn să-l urmeze. Kunta o porni şchiopătând din cauza cătuşelor care-i rodeau încheieturile şi pe câmpul din faţa lui văzu femei şi copii aplecându-se, culegând şi făcând grămezi din strujenii de porumb pe care bărbaţii ce mergeau înaintea lor îi retezaseră cu lovituri iuţi de cuţit.

Spinările multor bărbaţi erau dezgolite şi' luceau de sudoare. Căută din priviri semnele lăsate de fierul înroşit,

asemeni celor ce le avea şi el pe spate, dar văzu numai cicatricile lăsate de bice. Călare pe „a'măsarul" lui, toubobul schimbă la iuţeală câteva vorbe cu negrul, apoi îl ţintui pe Kunta cu o privire ameninţătoare, în timp ce negrul îi făcea semne să fie atent.

Doborând cam vreo zece, doisprezece strunjeni, negrul se întoarse aplecându-se şi dându-i de înţeles lui Kunta să-i culeagă de pe jos şi să-i adune, aşa cum făceau şi ceilalţi. Toubobul îşi struni calul să se apropie de Kunta şi-i arătă biciul, iar privirea batjocoritoare de pe chip arăta limpede ce ar face dacă cumva Kunta n-ar asculta. Mâniat pe propria-i neputinţă, Kunta se aplecă şi culese doi coceni. înaintea lui auzea cuţitul negrului secerând. Se mai aplecă o dată şi mai luă doi coceni, apoi încă doi. Simţea aţintite asupră-i privirile celorlalţi negri din rândurile învecinate şi zărea picioarele calului pe care călărea toubobul. Când, în fine, calul se urni din loc, auzi cum negrii răsuflă uşuraţi.

Fără să-şi ridice capul, Kunta văzu că toubobul îşi făcea drum întruna până la câte unul care nu muncea îndeajuns de iute ca să-i fie pe plac şi, strigând furios, îl pocnea cu biciul pe spinare.

In zare, Kunta văzu un drum pe care desluşi un călăreţ singuratic, iar de două ori trecu câte o căruţă. Rotindu-şi privirile, dădu cu ochii de marginea pădurii în care încercase să fugă, şi putu să-şi dea seama cât de îngustă era: de-aceea fusese prins atât de uşor. Fu nevoit să-şi desprindă privirile de pădure, căci dorinţa de a o lua din nou la fugă era de neînvins. Dar fiecare pas pe care-l făcea îi amintea că n-o să fie nicicând în stare să facă nici măcar cinci paşi peste câmpuri, cu cătuşele alea de fier la picioare. Şi-n timp ce trudea mai departe, în după-amiaza aceea îşi puse în minte ca, înainte de a pune la cale evadarea următoare, să-şi facă rost de vreun soi de armă cu care să se poată apăra de câini şi de oameni. Şi îşi reaminti că nici un supus de-al iui Allah nu s-ar da bătut dacă ar fi atacat. Fie el câine ori om, taur înjunghiat ori leu înfometat, nici unul dintre urmaşii lui Omoro Kinte n-ar îndrăzni nici măcar în gând să se lase învins.

După asfinţitul soarelui, în depărtare răsună încă o dată cornul. Uitându-se la ceilalţi negri cum se grăbeau să se înşire unul câte unul, tare âr mai fi vrut să nu îi mai socotească

oameni ai triburilor lor, căci nu erau decât nişte nemernici necredincioşi, care nu meritau să stea alături de cei care veniseră cu el în piroga cea mare.

„Tare proşti trebuie să mai fie şi toubobii ăştia să-i pună pe cei din neamul fulanilor - chiar aşa prăpădiţi cum au ajuns - să culeagă coceni în loc să vadă de vite, căci oricine ştie că fulanii sunt crescători de vite înnăscuţi şi stau de vorbă cu animalele. Gândul ăsta îi pieri însă când toubobul cocoţat pe „a'măsarul" lui îl croi cu biciul să se aşeze-n coada- şirului. Kunta făcu întocmai, iar femeia scundă şi îndesată dinaintea lui păşi iute puţin mai încolo, încercând să se depărteze cât mai mult de el. Lui Kunta îi venea s-o scuipe.

Gând porniră, cătuşele îi intrau şi mai tare în gleznele ce începuseră să sângereze. In depărtare auzi lătrat de câini. Il trecură fiori amintindu-şi de cei care-l hăituiseră şi-l sfâşiaseră. Apoi îi străfulgera prin minte propriul său câine wuolo, care murise luptându-se cu cei ce-l prinseseră acolo, în Africa.

întors în coliba lui, Kunta îngenunche şi îşi plecă fruntea în pământul bătătorit de pe jos, înspre locul de unde ştia că va răsări soarele a doua zi. Se rugă mai mult, ca să fie iertat şi pentru cele două rugăciuni pe care nu putuse să şi le facă acolo, pe câmp, căci ar fi fost desigur împiedicat de biciul toubobului.

După ce-şi sfârşi rugăciunea, Kunta sări drept în picioare şi un timp vorbi pe şoptite în limba tainică „sira kango", rugându-i pe strămoşi să-l ajute să poată îndura toate acestea. Apoi, strângând între degete două pene de cocoş pe care reuşise în dimineaţa aceea să le ridice de pe jos fără să fie văzut în timp ce Samson îl mâna de la spate, se întrebă când o să poată face rost şi de vreo coajă de ou proaspăt, pe care s-o zdrobească spre a-şi face un fetiş atotputernic pentru duhuri, cărora le va cere să binecuvânteze ţărâna călcată de tălpile sale ultima oară în satul lui. Căci dacă ţărâna era binecuvântată, într-o bună zi urmele lui or să apară din nou în Juffure şi, cum acolo sunt cunoscute urmele tuturor, sătenii se vor bucura, văzând în asta un semn că el trăia şi că într-o bună zi se va reîntoarce sănătos în sat. Şi pentru a mia oară retrăi din nou coşmarul prinderii sale. Crenguţa ce trosnise atrăgându-i atenţia - de i-ar fi dat de veste doar cu o clipă mai devreme, âr fi putut sări să-şi apuce suliţa. Lacrimi de furie îi împăienjeniră ochii. I se părea că

trecuseră luni nesfârşite de când nu mai ştia altceva decât de hăituieli, bătăi, prinderi şi înlănţuiri.

Dar nu! N-o să se lase cuprins de disperare! La urma urmelor, acum era bărbat în toată firea; doar avea şaptesprezece anotimpuri ploioase şi era prea mare ca să se mai vaite ori să se înduioşeze plângându-şi de milă.

Ştergându-şi lacrimile, se târî până la salteaua lui de pănuşi uscate, subţire şi plină cu noduri, şi încercă să adoarmă - dar nu-şi putea abate gândul de la numele „To-by" pe care i-l dăduseră şi simţea că-l năpădeşte din nou furia. Lovi disperat cu picioarele, dar nu făcu altceva decât să-şi împlânte şi mai tare cătuşele în glezne, de-i veni să ţipe de durere.

Va mai apuca oare să ajungă un bărbat de seama lui Omoro? Se întreba dacă taică-său se mai gândea la el şi dacă maică-sa îşi împărţise între Lamin, Suwadu şi Madi dragostea ce-i fusese răpită odată cu el. Se gândea la Juffure şi-şi dădu seama abia acum cât de mult îşi iubea satul. Şi-aşa cum i se întâmplase adesea şi pe piroga cea mare, rămase treaz aproape toată noaptea; prin minte i se perindau imagini din sat, până când în cele din urmă se sili să-şi ţină ochii închişi şi-ntr-un târziu adormi.

CAPITOLUL 45

Pe zi ce trecea, rănile de la glezne i se adânceau, împiedicându-l la mers. Dar îşi spunea mereu că toate şansele de a-şi redobândi libertatea atârnau de voinţa lui de a se strădui să facă ceea ce i se cerea, totul ascuns sub o aparentă întunecime a minţii, pe când văzul, auzul şi mirosul nu trebuiau să scape nimic din ceea ce i-ar fi putut folosi, vreo slăbiciune de-a toubobului de care să profite, până ce ar reuşi să-i stingă orice bănuială, încât să-i scoată cătuşele. Şi numai după aceea să fugă.

în fiecare dimineaţă, după ce suna cornul, Kunta ieşea şchiopătând în pragul colibei ca să-i vadă pe ceilalţi cum se arătau somnoroşi din colibele lor şi se împroşcau cu apă din căldările scoase din fântâna din apropiere. Ducând dorul pivelor care răsunau când femeile din satul lui pisau cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă al familiei, intra în coliba bătrânei

bucătărese şi înfuleca tot ceea ce primea, în afară de carnea spurcată de porc.

Şi-n timp ce mânca, ochii îi scormoneau peste tot, căutând orice ar fi putut fi folosit drept armă, pe care s-o ia fără să fie văzut. Dar în afară de obişnuitele obiecte de bucătărie, ce atârnau deasupra piitei, nu se aflau decât blidele rotunde de tinichea, în care ea le dădea mâncarea şi din care mâncau cu mâna. Pe ea însă o văzuse mâncând cu ajutorul unui fel de băţ subţire de metal cu trei sau patru dinţi, cu care apuca bucăţile - şi se întreba ce-o mai fi şi aceea. Cu toate că era un băţ mic, ar putea totuşi să-i fie de folos, dacă s-ar întâmpla cumva să pună mâna pe el.

într-o dimineaţă, pe când îşi mânca terciul uitându-se la bucătăreasă cum tăia carnea cu un cuţit pe care-l mai văzuse până atunci şi gândindu-se ce-ar fi putut face cu el dacă s-ar afla în mâinile lui, auzi de afară un ţipăt pătrunzător, ca al cuiva ce-şi dă sufletul. Era la fei cu ceea ce se petrecea în mintea lui, şi aproape că sări de pe scaun. Ieşi şchiopătând afară, unde ceilalţi se şi înşiraseră s-o pornească la lucru, unii mai mestecând încă ultimele îmbucături ca să nu fie biciuiţi dacă întârziau, iar lângă ei se zbătea pe jos un porc înjunghiat; doi negri îl ridicară apoi, băgându-1 într-un cazan cu apă fiartă, de unde-l scoaseră şi-l răzuiră de păr. O porni spre câmp alături de ceilalţi, scârbit la gândul că era nevoit să-şi ducă viaţa printre necredincioşi care mâncau o vietate atât de spurcată.

în fiecare dimineaţă, cocenii de porumb se umpleau de chiciură şi câmpurile erau cuprinse de neguri. Kunta nu contenea să se minuneze de puterile nebănuite ale lui Allah, căci până şi într-un ţinut atât de îndepărtat ca această ţară a toubobului de peste apa cea mare, soarele şi luna lui Allah răsăreau şi străbăteau la fel cerul, chiar dacă soarele nu era la fel de dogorâtor şi nici luna la fel de frumoasă ca la Juffure. Singuri oamenii de pe aceste tărâmuri blestemate păreau a nu fi fost creaturi de-ale lui Allah. Toubobii erau lipsiţi de omenie, iar pe negrii de acolo... nu mai avea nici un rost să mai încerce să-i înţeleagă.

Când soarele se înălţa deasupra capului, cornul suna din nou, iar oamenii se înşirau aşteptând sosirea unei şarete de lemn trase de un animal care aducea a cal, dar semăna mai mult cu un măgar mai mare, căruia Kunta auzise că i se spunea

„catâr". în urma şaretei venea bătrâna bucătăreasă, care începea să le împartă tuturor pe rând pâinişoare turtite şi câte un polonic dintr-un fel de tocană de legume. Oamenii înfulecau mâncarea, care în picioare, care stând jos, şi beau după aceea apă dintr-un butoi aflat şi ei în şaretă. în fiecare zi, Kunta mirosea îndelung şi cu atenţie tocana înainte de.a o pune în gură, ca nu cumva să guste vreo bucăţică spurcată de carne de porc, dar de obicei erau numai legume fără nici un fel de carne. îi plăcea însă mai mult să mănânce pâinea, căci văzuse nişte negrese făcând făină din grâul pisat într-o piuă cu un mai de piatră, aproape la fel ca-n Africa, numai că maiul Bintei era de lemn.

într-unele zile, li se dădeau mâncăruri pe care Kunta le cunoştea de-acasă, cum ar fi fost arahidele, sau kanjo, căreia aici i se spunea „okra"; ori so-so, numită aici „mazăre ochioasă". Şi mai văzu că negrilor de aici le plăcea tare mult un fruct căruia îi spuneau „pepene". Dar îşi mai dădu seama că Allah nu le dăruise acestor oameni nici fructele, de mango, nici miezul palmierului, nici fructele arborelui de pâine, nici multe alte bunătăţi care creşteau oriunde îţi aruncai privirile în tufişurile din Africa.

Din când în când, toubobul care-l adusese pe Kunta în locul acela şi căruia i se spunea „conaşu" venea călare la câmp să-i vadă cum muncesc. Purta pe cap o pălărie albicioasă de pai şi când vorbea cu toubobul cel mai mare peste câmp, vechilul, învârtea o biciuşca împletită, mlădioasă şi lungă; şi Kunta băgă de seamă că vechilul rânjea şi făcea la fel de multe plecăciuni ca şi negrii, ori de câte ori se afla el în preajmă.

Pe zi ce trecea, se întâmplau şi alte lucruri la fel de neobişnuite, iar Kunta, întors seara în coliba lui, în aşteptarea somnului, le tot sucea şi răsucea în mintea lui. Negrii ăştia păreau că n-au altă grijă decât să-i facă pe plac toubobului. li era silă de felul în care dădeau zor să se apuce de treabă ori de câte ori îl vedeau. Kunta nu-şi putea închipui ce păţiseră de li se spulberaseră minţile într-atât, încât ajunseseră să se poarte ca nişte capre sau maimuţe. Asta poate pentru că nu se născuseră în Africa, ci în locul acesta, iar singurul cămin pe care-l cunoşteau erau colibele de buşteni ale toubobilor, acoperite cu chirpici amestecat cu păr de porc. Negrii ăştia nu ştiau ce

însemna să trudeşti asudând în dogoarea soarelui pentru ei înşişi şi pentru neamul lor.

Dar indiferent cât va trăi printre ei, Kunta îşi jură să nu se prostească niciodată ca ei şi-n fiecare noapte îşi frământa din nou mintea, cumpănind cum ar putea scăpa din acest tărâm blestemat. Şi de fiecare dată nu-şi putea ierta cum de dăduse greş când încercase să fugă. Retrăind în gând goana printre tufişuri şi mărăcinişuri şi câinii cu boturile pline de bale, era convins că de data aceasta îi trebuia un plan mai bine chibzuit. în primul rând, trebuia să-şi facă o amuletă saphie care să-i poarte noroc şi să-i asigure reuşita. Apoi trebuia să-şi găsească ori să-şi facă vreun soi de armă. Se gândi că până şi cu un băţ mai ascuţit ar fi putut să le spintece burţile câinilor, şi astfel ar fi avut răgaz s-o ia la goană înainte ca negrul şi toubobul să-şi poată croi drum prin tufişuri'până-n locul unde se lupta el cu câinii. Şi-n cele din urmă, ar fi trebuit să cunoască mai bine împrejurimile, ca atunci când ar fugi din nou să ştie unde să caute ascunzişuri tainice.

Deşi aproape jumătate din noapte îşi frământa mintea cu astfel de gânduri, Kunta se deştepta întotdeauna înainte de întâiul cântat al cocoşului, care le trezea de obicei şi pe celelalte orătănii. Băgase el de seamă că păsările abia de ciripeau ori îngânau vreun tril, ce nici pe departe nu semăna cu ţipetele asurzitoare ale stolurilor nesfârşite de papagali verzi care dădeau semnalul deşteptării la Juffure. Aici nici urmă de papagali ori de maimuţe, care acasă se zbenguiau în zori, sporovăind mânioase în copaci, rupând crengi şi azvârlindu-le în capul oamenilor ce treceau pe dedesubt. Nici capre nu văzuse pe-aici, ceea ce i se păruse la fel de nemaipomenit ca şi faptul că oamenii aceştia ţineau în ţarcuri porci, sau „godaci" cum le ziceau ei, şi pe deasupra le mai dădeau şi de mâncare unor astfel de spurcăciuni.

Lui Kunta i se părea că până şi guiţatul porcului suna la fel cu limba toubobului.'Ce n-ar fi dat el să mai poată auzi măcar vreo vorbă în mandinka, ori în vreo altă limbă africană. Tare mult îi mai lipseau tovarăşii lui de lanţuri din' piroga cea mare, chiar şi cei ce nu erau musulmani; şi se întreba ce se alesese de ei. Oare fuseseră şi ei duşi la ferme ca şi el? Şi acolo unde s-or afla, oare tânjeau şi ef să mai audă vreodată vorbele dulci în

graiul lor şi se simţeau şi ei la fel de însinguraţi ca el, pentru că nu pricepeau nici o iotă din limba toubobului?

Kunta îşi dădea seama că, dacă voia să înţeleagă câte ceva despre toubob şi obiceiurile sale de care să se ajute ca să scape, va trebui să deprindă şi el graiul ăsta ciudat. Fără să dea cuiva de bănuit, învăţase deja câteva cuvinte: „godac", „pepene", „mazăre ochioasă", ,,vecliir,„conaşu'", şi mai ales „da, domnu', conaşule", aproape singurele vorbe pe care le. auzise spuse de negri stăpânilor lor. îi mai auzise, de asemeni, numind-o „coniţa" pe femeia care trăia cu „conaşu"' în casa cea mare şi albă. O şi văzuse chiar, o dată, de departe, pe când se învârtea de colo-colo, rupând nişte flori din tufele de pe lângă casa cea mare şi albă - era o arătare osoasă, cu pielea de culoarea broaştei râioase.

Totuşi, cele mai multe cuvinte din limba toubobilor pe care le auzea îl nedumereau încă. Dar îndărătul mutrei sale tâmpe, se trudea din greu să le găsească vreun înţeles şi, încetul cu încetul, începu să asocieze diferite sunete cu anumite obiecte sau fapte. Dintre toate, însă, o vorbă îl uimea cel mai multr deşi o auzea pronunţată de mai multe ori pe zi, atât de toubobi, cât şi de negri. Ce-o fi oare un „negrotei", se minuna el?

CAPITOLUL 46

După ce sfârşiseră de tăiat şi adunat cocenii de porumb, în fiecare dimineaţă, după ce suna cornul, vechilul începea să le împartă diferite treburi de făcut, într-o zi lui Kunta i se spuse să taie de pe vrejurile lor groase şi să încarce într-o „căruţă", cum aflase că se numea lada rostogolitoare, o grămadă de legume mari şi grele de culoarea fructelor de mango, date prea tare în copt şi semănând cu tigvele uriaşe pe care femeile din Juffure le uscau şi le tăiau pe din două ca să-şi facă oale de bucătărie din ele; negrii de aici le ziceau „bostani".

Mergând cu căruţa cu bostani să-i descarce într-o clădire mare numită ,'hambar", Kunta văzu că unii negri tăiau cu ferăstrăul un copac mare şi-apoi îl despicau cu topoare şi pene în lemne de foc, pe care copiii le stivuiau în grămezi înalte de-un stat de om. într-alt loc, doi bărbaţi atârnau pe nişte pari subţiri frunze late pe care Kunta le recunoscu a fi spurcatul tutun al

păgânilor căci le mai mirosise o dată într-una din călătoriile pe care le făcuse cu tatăl lui.

Şi-n drum spre hambar şi înapoi văzu că, aşa cum se făcea şi în satul lui, o mulţime de lucruri erau puse la uscat pentru a fi folosite mai târziu. Iar pe nişte pânze se-ntindeau la uscat tot felul de legume din grădină. Se punea la uscat, nu-şi dădea seama pentru ce, până şi

muşchiul de pe copaci, pe care-l culeseseră copiii şi-l opăriseră.

Trecând pe lângă o cocină de porci, îl cuprinse greaţa văzând şi auzind cum se tăiau porcii. Băgă de seamă că părul lor era şi el uscat şi pus la păstrare, poate pentru tencuiala colibelor, dar ceea ce-l scârbi cel mai tare erau băşicile pe care le umflau, le legau la capete şi le puneau pe un gard să se usuce, ca să le folosească la te miri ce treburi necurate.

După ce termină de cules şi de depozitat bostanii, Kunta fu trimis împreună cu alţi câţiva într-un soi de crâng unde li se spuse să zgâlţâie zdravăn crengile, ca fructele tari ce creşteau pe ele să cadă pe jos, de unde erau adunate în coşuri de pruncii din primul kafo. Kunta culese şi el o „nucă", şi-o ascunse în sân ca s-o încerce la gust mai târziu, când rămânea singur; nu avea gust rău deloc.

Sfârşind şi cu aceasta, oamenii fură puşi să repare tot felul de lucruri stricate. Iar femeile păreau a fi foarte ocupate cu dereticatul casei celei mari şi albe şi al propriilor lor colibe. Pe altele le văzu spălând rufe, pe care le fier-beau mai întâi în cazane mari şi negre, ca apoi să le frece pe o bucată de fier vălurită, cu apă şi săpun; şi se minuna de ce nu ştia nici una să spele rufele ca lumea, adică să le izbească de piatră.

Kunta băgă de seamă că acum biciul vechilului părea să şftchiuie spinările mult mai rar ca înainte. Şi-n aer simţea ceva asemănător cu acea vreme a anului când la Juffure recolta fusese pusă la adăpost în hambare. Seara, chiar înainte de a suna cornul vestind sfârşitul zilei de muncă, unii negri începeau să ţopăie, să sară şi să cânte. Vechilul se învârtea cu calul său prin preajmă, scuturându-şi biciul, dar Kunta îşi dădea seama că n-avea de gând să izbească pe nimeni. Şi-n curând se alăturau şi alţi bărbaţi, şi mai apoi femeile, îngânând vorbe ce pentru Kunta nu aveau nici un înţeles, li era atât de silă de ei, încât se

bucura când, într-un'târziu, cornul îi vestea că-i vremea să meargă la colibele lor.

Seara, Kunta şedea într-o rână în pragul colibei, cu călcâiele lipite de lutul de pe jos, ca să-şi mai ferească gleznele rănite să atingă cătuşele. Şi tare-i mai plăcea să simtă orice boare de vânt, gândindu-se la covorul moale de frunze purpurii ce-l va găsi sub copaci în dimineaţa următoare. în astfel de clipe, gândul îi zbura la serile din timpul secerişului la Juffure, la ţânţarii şi la celelalte gâze ce chinuiau oamenii noaptea în jurul focurilor fumegânde, în timp ce ei se porneau în lungi discuţii, întretăiate când şi când de urletele îndepărtate ale leopârzilor şi de lătratul hienelor.

Atunci îşi dădu seama că un singur lucru nu auzea aici şi nici nu mai auzise de când plecase din Africa - sunetul tobelor. Poate că toubobul nu le îngăduie negrilor ăstora să aibă tobe - sigur că acesta era motivul. Dar oare de ce? Ştia oare toubobul şi se temea că sunetul tobei poate înfierbânta sângele unui sat întreg, până când toţi, de la ultimul prunc până la bătrânii fără dinţi, se puneau să danseze frenetic? Sau că ritmul tobelor poate stârni forţe nebănuite în braţele luptătorilor? Sau că bătăile lor puteau stârni mânia războinicilor împotriva duşmanului? Ori poate că toubobului îi era pur şi simplu frică să îngăduie o formă de comunicare pe care no putea înţelege şi care putea acoperi distanţe întregi, între o fermă şi alta?

Dar păgânii ăştia de negri de aici n-ar fi fost în stare să înţeleagă graiul tobelor, nici cât toubobul. Totuşi Kunta fu nevoit să recunoască, deşi o făcea împotriva voinţei sale, că aceşti negri necredincioşi ar mai putea fi încă mântuiţi. Neştiutori cum erau, făceau totuşi unele lucruri la fel ca-n Africa, dar el vedea prea bine că nici nu-şi dădeau seama de asta. Căci întreaga iui viaţă auzise aceleaşi exclamaţii, însoţite de aceleaşi gesturi ale mâinii şi expresii ale feţei. Până şi felul în care-şi mişcau trupurile era acelaşi. La fel era şi râsul lor, când se aflau singuri; râdeau cu tot trupul, la fel ca sătenii din Juffure.

Kunta îşi amintea de Africa ori de câte ori vedea femeile de aici cu părul strâns împletit în cosiţe legate cu aţe, deşi africancele îşi împodobeau cosiţele cu mărgele colorate. Pe cap purtau şi ele basmale, dar nu ştiau să şi le lege cum trebuie. Kunta văzu că unii bărbaţi îşi purtau şi ei părul împletit în cozi scurte, la fel ca unii africani.

De meleagurile natale îi amintea şi felul în care copiii erau deprinşi să se poarte respectuos cu vârstnicii. Acelaşi lucru îl simţea văzând mamele ce-şi purtau în spate pruncii cu picioruşe dolofane. Observă şi amănunte neînsemnate, de pildă că negrii mai vârstnici şedeau seara frecându-şi gingiile cu beţişoare frumos cojite, care în Juffure ar fi fost rădăcină de lămâi. Şi, deşi îi venea greu să priceapă cum le venea s-o facă aici, pe tărâmul toubobilor, Kunta trebuia să recunoască marea dragoste a acestor negri pentru dans şi cântec, care era fără îndoială africană.

Dar ceea ce-l îmbuna oarecum faţă de oamenii aceştia ciudaţi era faptul că, în ultima vreme, dispreţul lor vădit faţă de el se manifesta doar când se aflau în preajma vechilului ori a conaşului. Când însă erau doar ei singuri şi Kunta se ivea de undeva, cei mai mulţi dintre ei dădeau iute din cap, privindu-i cu îngrijorare rănile din ce în ce mai adânci de la glezna stângă. Şi, deşi nu-i lua niciodată în seamă, şchiopătând mai departe, se trezea mai târziu dorind să le fi răspuns la înclinarea capului.

într-o noapte, când Kunta se trezi după un pui de somn, cum îi era obiceiul, rămase cu privirile aţintite în întuneric, simţind că într-un fel Allah îl sortise tocmai pe el, pentru vreo pricină anume, să se nimerească în locul ăsta, în mijlocul turmei rătăcite a unei mari familii de negri ce-şi avea rădăcinile în rândul străvechilor săi străbuni africani; dar, spre deosebire de el, negrii de pe meleagurile acestea nu aveau habar cine erau şi de unde- se trăgeau.

Simţind, ca prin minune, prezenţa cuviosului său bunic, Kunta întinse braţul în întuneric. Nu dibui nimic, dar se porni să-i vorbească cu glas tare cuviosului alquaran Kairaba Kunta Kinte, rugându-l fierbinte să-i destăinuie menirea lui pe acest tărâm, dacă într-adevăr avea vreuna. Auzindu-şi propria voce, tresări. Până atunci, de când se afla în ţara toubobului, în afară de răcnetele ce-i fuseseră smulse cu biciul, nu se adresase numănui, decât lui Allah.

A doua zi de dimineaţă, înşirându-se alături de ceilalţi s-o pornească la lucru, Kunta se trezi spunând, aproape fără să vrea, ,,'neaţa", aşa cum îi auzise pe ceilalţi că-şi dădeau bineţe. Şi deşi ştia acum destul de multe cuvinte în limba toubobului, nu numai cât să înţeleagă din ceea ce se spunea, dar cât să se facă

şi el înţeles, ceva îl determină totuşi să-şi păstreze pentru sine această învăţătură.

Abia atunci îi dădu prin minte că negrii aceştia îşi ascundeau adevăratele lor sentimente faţă de toubob, aşa cum nici el nu-şi dădea în vileag purtarea lui schimbată faţă de ei. De multe ori băgase de seamă că feţele zâmbitoare ale negrilor se mohorau în clipa în care toubobul le întorcea spatele. îi văzuse stricându-şi cu bună ştiinţă uneltele ca mai pe urmă să pară foarte uimiţi de întâmplare atunci când vechilul îi certa de mama focului pentru stângăcia lor. Şi mai observase că, deşi îşi dădeau ghes la treabă ori de câte ori se afla toubobul în preajmă, pierdeau de două ori mai mult timp tărăgănând orice făceau.

Descoperise de asemenea că, aşa cum cei din tribul mandinka aveau limba lor tainică, şi negrii aceştia aveau un mod propriu de a comunica, ştiut doar de ei. Uneori, pe când munceau la câmp, Kunta prindea câte o mişcare iute, abia vizibilă a capului. Alteori, unul dintre ei scotea vreo exclamaţie scurtă şi neînţeleasă, iar după un timp o repeta altcineva şi apoi altcineva, fără ca vechilul ce se învârtea călare de colo până colo s-o poată auzi. Iar uneori chiar sub nasul lui, începeau să cânte ceva din care Kunta, deşi nu înţelegea cuvintele, îşi dădea seama că îşi transmiteau un anume mesaj, aşa cum făcuseră şi femeile de pe piroga cea mare.

Când întunericul cobora peste colibe şi-n ferestrele casei celei mari şi albe nu mai străluceau luminile, auzul ascuţit al lui Kunta desluşea mişcările iuţi ale unui negru sau doi, care se strecurau tiptil afară din „curtea sclavilor", ca după câteva ore să se furişeze înapoi. Se minuna unde s-or fi ducând şi pentru ce, şi mai ales de ce erau atât de smintiţi să se mai întoarcă. Şi-a doua zi de dimineaţă, la câmp, încerca să ghicească cine dintre ei fusese acela. Oricare ar fi fost, se gândea că de-acum ar putea să se deprindă să aibă încredere în ei.

în fiecare seară, după cină, negrii se adunau în jurul unui foc mic făcut de bătrâna bucătăreasă, la două colibe de Kunta, iar această privelişte îi stârnea triste amintiri din Juffure, doar că aici femeile şedeau la un loc cu bărbaţii şi câte unii, fie bărbaţi fie femei, pufăiau tutun spurcat din pipe ce licăreau ciudat, când şi când, în întunericul serii. Aşezat în pragul colibei sale, Kunta trăgea atent cu urechea şi le auzea sporovăială, răzbătând

peste târâitul greierilor şi cântecul îndepărtat al bufniţelor din pădure. Şi deşi nu le pricepea cuvintele, simţea toată amărăciunea din glasurile lor. Chiar şi pe întuneric, Kunta putea să vadă în faţa ochilor chipul fiecărui vorbitor în parte, căci în mintea lui se întipăriseră vocile celor doisprezece negri, legându-le de trăsăturile specifice ale tribului din care păreau că aparţin. Ştia care dintre ei se purtau mai degajat şi care abia dacă zâmbeau vreodată, unii dintre ei nici măcar în prezenţa toubobului.

După cum îşi dădu el seama, întrunirile acestea din fiecare seară aveau o rânduială a lor: prima care începea să vorbească era de obicei negresa care gătea în casa cea mare. Ea povestea ce spusese „conaşu" şi „coniţa", imitându-le gesturile şi glasul. Apoi îl auzea pe negrul cel uriaş, acela ce-l prinsese pe el, maimuţărindu-l pe vechil, şi rămânea foarte uimit când îi auzea pe ceilalţi stră-duindu-se să-şi înăbuşe râsul, de teamă să nu fie auziţi din casa cea mareei albă. Dar râsul se domolea iute şi se auzeau alte vorbe. Kunta desluşea vocile slabe şi pline de amar ale unora, şi pe cele pline de mânie ale altora, deşi înţelegea prea puţin din ceea ce vorbeau. Avea impresia că-şi aminteau fapte care li se întâmplaseră mai demult. Femeile, mai ales, izbucneau adesea în plâns, când povesteau. Până la urmă, discuţiile încetau, iar câte o femeie începea să cânte, şi ceilalţi i se alăturau. Kunta nu pricepea vorbele cântecului - „Nimeni nu poate şti chinurile ce le-am trăit" - dar simţea tristeţea melodiei.

Lâ urmă se auzea o voce, pe care Kunta b ştia că este a celui mai bătrân dintre ei, ce sta în scaunul cu balansoar împletind pănuşe de porumb şi sunând cornul. Toţi îşi plecau frunţile, iar el se pornea să îngâne încet ceva ce Kunta bănuia că era un fel de rugăciune, deşi nu era desigur înălţată lui Allah. Dar Kunta îşi aminti ceea ce spusese a leala din cala pirogei celei mari: „Allah ştie orice limbă". Şi tot timpul cât dura rugăciunea, Kunta auzea mereu aceleaşi cuvinte neînţelese, spuse iute atât de către bătrân cât şi de ceilalţi, care-l tot întrerupeau cu câte un „Oh, Doamne!" Poate că tocmai acest „Oh, Doamne" era Allahul lor.

După câteva zile, noaptea începură să bată vânturi atât de reci, cum Kunta nu mai simţise vreodată, iar într-o dimineaţă, când se trezi, frunzele căzuseră de pe ramuri. Dârdâind de frig, se înşirui alături de ceilalţi s-o pornească spre câmp, dar rămase

uimit când vechilul îi' conduse înspre hambar. Acolo se aflau „conaşu" şi „coniţa", împreună cu alţi patru toubobi frumos îmbrăcaţi, care priveau, exclamând încântaţi, cum negrii, împărţiţi în două grupuri, erau puşi să se ia la întrecere la tăiatul şi desfăcutul pănuşilor uscate de pe ştiuleţii de porumb îngrămădiţi acolo.

Apoi, despărţiţi, toubobii şi negrii mâncară şi băură pe săturate, iar bătrânul negru care spunea seara rugăciuni luă un fel de instrument muzical cu corzi - care-i aminti lui Kunta de kora din ţara lui - şi începu o cântare foarte ciudată, frecând peste corzi un soi#de nuia încoace şi-ncolo. Ceilalţi negri se sculară şi se porniră să danseze frenetic, iar ' toubobii care-i priveau - până şi vechilul - băteau veseli din palme şi strigau de pe margini. Cu feţele înroşite de atâta aţâţare, toubobii se ridicară dintr-o dată cu toţii şi, în timp ce negrii se dădeau în lături, îşi croiră drum bătând din palme spre mijlocul încăperii şi se porniră să danseze tare stângaci, în timp ce bătrânul cânta de parcă îşi pierduse minţile, iar ceilalţi negri ţopăiau, băteau din palme şi chiuiau, de parcă ar' fi văzut cel mai nemaipomenit spectacol din câte sunt. Aceasta îi aduse aminte lui Kunta de o poveste pe care i-o spusese bătrâna Nyo Boto, pe când el mai era în primul kafo. Regele unui sat adunase toţi muzicanţii şi le poruncise să cânte ce ştiau ei mai bine, pentru ca el să danseze dinaintea tuturor poporanilor săi, până şi a sclavilor. Iar oamenii fuseseră toţi încântaţi şi plecară înălţând cântări şi laude către cer, şi în veac nu se mai ivi alt rege asemeni lui. în noaptea aceea, reîntors în coliba lui, gândindu-se la ceea ce văzuse, lui Kunta îi trecu prin minte că negrii şi toubobii aveau nevoie unii de alţii, într-un fel foarte ciudat, dar puternic şi adânc. I se părea că nu numai atunci când dansau în hambar, dar şi în alte împrejurări, toubobii erau grozav de fericiţi când se aflau în apropierea negrilor, chiar dacă îi biciuiau.

CAPITOLUL 47

Atât de rău i se infectase glezna stângă că puroiul i se revărsa peste cătuşă ca o mâzgă uleioasă, iar mersul şchiopătat îl determină în cele din urmă pe vechil să-i spună lui Samson să-i scoată cătuşele.

Descătuşarea îl tulburase într-atât pe Kunta, că nu mai simţea aproape nimic. Şi-n noaptea aceea, fugi a doua oară. Străbătu un ogor în cu totul altă direcţie decât data trecută, îndreptându-se spre o pădure de care îşi dăduse seama că era mai deasă. Ajunsese tocmai în dreptul unei râpe şi încerca să se caţere târându-se pe burtă, când auzi ceva mişcând în depărtare. Auzea paşi grei apro-piindu-se şi, în cele din urmă, vocea răguşită a lui Sam-son răsună blestemând şi strigându-l pe nume. Strângând în mână un băţ pe care-l cioplise ca o ţepuşă, Kunta se simţi cuprins de o neobişnuită linişte, aproape ca o amorţeală, pe măsură ce urmărea calm trupul mătăhălos al lui Samson mişcându-se iute de colo până colo, prin tufişurile din vârful râpei. Ceva în sinea lui îl făcea să creadă că dacă Samson îl urmărea să nu fugă, era ca să-şi păzească propria lui piele. Cu cât se apropria mai tare, Kunta se încorda, nemişcat ca o stâncă, până când, în sfârşit, veni momentul. Azvârlind ţepuşa cu toată forţa, el icni uşor de durere, iar Samson, auzindu-l, sări iute în lături şi ţepuşa îi trecu pe lângă urechi.

Kunta încercă să o ia la fugă, dar gleznele îi erau atât de slăbite, că abia se mai putea ţine pe picioare, iar când dădu să se întoarcă să-l lovească pe Samson, acesta se şi năpustise asupra lui, lovindu-l cu toată forţa şi dobo-rându-i la pământ. Ridicându-I apoi de jos, Samson nu contenea să-l izbească cu pumnii numai în piept şi-n pântece, pe când Kunta se zvârcolea, încercând să se ferească, muşcându-l şi zgâriindu-l. Apoi, o singură lovitură puternică îl doborî la pământ.

Gâfâind, Samson îi legă mâinile cu o funie şi începu săi tragă după el înapoi spre plantaţie, lovindu-l sălbatic cu piciorul ori de câte ori se poticnea şi înjurându-l la fiecare pas.

Ameţit de durere şi sfârşeală, scârbit de sine însuşi, Kunta se gândea cu înverşunare la bătaia pe care o va primi. Dar cînd, chiar înainte de ivirea zorilor, ajunseră la coliba lui, Samson se mulţumi să-i mai dea un picior zdravăn şi-l lăsă acolo grămadă.

Kunta era atât de istovit, încât începu să tremure. Scrâşnind din dinţi, încercă să sfâşie funia ce-i lega mâinile până când simţi că i se aprind dinţii de durere. în cele din urmă reuşi s-o rupă, dar tocmai atunci se auzi cornul sunând deşteptarea. Pe Kunta îl năpădiră lacrimile. Nu reuşise nici de data aceasta.

i în zilele ce-au urmat, atât el cât şi Samson se purtară de parcă ar fi împărtăşit o ură tainică. Kunta îşi dădea seama că era

supravegheat şi mai ştia că Samson pândea orice ocazie să-l pedepsească într-un mod ce i-ar fi mulţumit pe toubob. Kunta băgase de seamă că vechilul îi lăsa în pace pe cei ce munceau mai mult ori rânjeau mai des. De zâmbit nu putea zâmbi, dar văzu cu mulţumire şi mânie totodată că, cu cât asuda mai mult, cu atât mai rar cădea biciul asupra lui.

într-o seară, după terminarea lucrului, Kunta trecea pe lângă hambar, când dădu cu ochii de o pană zdravănă de fier, rătăcită printre nişte butuci de foc, pe care-i tăiaseră nişte oameni puşi de vechil. Nevăzând pe nimeni în jur, o ascunse sub cămaşă şi o porni grăbit spre coliba lui. Cu ajutorul ei săpă o groapă în lutul tare de pe jos, o ascunse acolo şi-apoi bătători pământul la loc, izbindu-l cu o piatră până când orice urmă dispăru.

, în noaptea aceea nu puse geană peste geană, de grijă ca nu cumva descoperindu-se lipsa penei, să se cerceteze toate colibele. Iar a doua zi dimineaţa, când nu s-a iscat nici o zarvă, a răsuflat uşurat, deşi tot nu ştia cum s-ar putea folosi de ea ca să scape, când se va ivi din nou prilejul.

Tare ar mai fi vrut să pună mâna pe unul din cuţitele acelea lungi, pe care „vechilul" le dădea în fiecare dimineaţă doar câtorva bărbaţi, iar seara, le cerea înapoi şi le număra cu mare atenţie. Cu un astfel de cuţit ar fi putut tăia lăstărişul din pădure ce-l împiedica să înainteze mai iute şi ar mai fi putut, dacă ar fi fost obligat, să ucidă un câine sau chiar un om.

O lună mai târziu, într-o zi cu cer de culoarea ardeziei, Kunta se îndrepta spre un ogor, să dea o mână de ajutor unui om care dregea gardul, când, spre marea lui uimire, începu să cadă din cer ceva ce semăna a sare, la început mai încet, apoi din ce în ce mai iute şi mai mult. Şi-n timp ce sarea aceasta se aşternea într-un strat alb, solzos, îi auzi pe negrii din apropiere exclamând: „Zăpadă!" şi-şi dădu seama că aşa s-o fi chemând ceea ce vedea. Luând puţin în mână, o simţi rece, iar când o linse de pe deget cu limba, i se păru şi mai rece.

Când ajunse în capătul celălalt al ogorului, „zăpada" contenise şi chiar începuse să se topească. Ascun-zându-şi uimirea, Kunta luă o înfăţişare indiferentă şi-l salută cu o înclinare a capului pe negrul ce-l aştepta lângă gardul stricat. Se apucară de lucru. Kunta îl ajuta să întindă un fel de împletitură de fier. După un timp ajunseră într-un loc năpădit de ierburi

foarte înalte şi, în timp ce negrul celălalt se apucă să le taie cu cuţitul cel lung ce-l avea la el, Kunta măsura din priviri distanţa între locul unde se aflau şi cea mai apropiată pădure. Ştia că Samson nu se afla prin apropiere şi că în ziua aceea „vechilul" şedea de pază pe alt ogor. Kunta îşi vedea de treabă preocupat, să nu-i dea celuilalt de bănuit ce se petrecea în mintea lui. Răsuflarea însă i se înteţea pe măsură ce strângea sârma, privindu-l pe negrul aplecat peste lucrul său. Cuţitul rămăsese la câţiva paşi în spatele lor, acolo unde se oprise cu tăiatul ierburilor.

înălţând în gând o rugă lui Allah, Kunta îşi împreună palmele, le ridică şi izbi ceafa negrului cu toată forţa de care era în stare trupul lui vlăguit. Omul se prăbuş[fără vreo vorbă, de parcă ar fi fost doborât de secure. într-o clipă, Kunta îi legă mâinile şi picioarele cu sârmă. Punând mâna pe cuţit, îşi alungă gândul să-l înjunghie, căci acesta nu era odiosul Samson, apoi, încovoiat de mijloc, o rupse la fugă spre pădure. Se simţea atât de uşor de parcă ar fi alergat în vis.

Se dezmetici însă după numai câteva clipe, când omul căruia îi cruţase viaţa începu să răcnească cât îl ţineau puterile. Ar fi trebuit să-l omor, gândea Kunta plin de mânie, străduindu-se să alerge mai iute. Ajuns în dreptul pădurii, ştia că mai întâi trebuia să câştige distanţă şi apoi să se ascundă. Dacă ar reuşi să ajungă repede cât mai departe, ar avea vreme să-şi caute un ascunziş unde să se odihnească, înainte de a porni mai departe sub oblăduirea nopţii.

Kunta era pregătit să trăiască în pădure, asemeni animalelor. Aflase o mulţime de lucruri despre tărâmul acesta al toubobului, la care se adăuga tot ceea ce învăţase în Africa. Ar putea întinde capcane pentru iepuri sau alte rozătoare, pe care le-ar frige apoi pe un foc fără fum. Şi tot fugind aşa, rămânea totuşi în locuri unde tufişurile îl puteau.ascunde, nefiind însă atât de dese încât să-l împiedice să înainteze.

La căderea nopţii, Kunta îşi dădu seama că alergase o bucată bună de drum. Totuşi nu se opri, merse înainte peste făgaşuri, râpe şi peste vadul secătuit al unui pârâu, îşi îngădui o clipă de popas numai când se întunecase de-a binelea; se ascunse într-un loc cu tufişuri destul de dese, dar printre care putea fugi cu uşurinţă, dacă ar fi fost nevoit. Şi cum şedea acolo, pe întuneric, îşi încorda auzul să desluşească lătratul

câinilor. Dar de jur împrejurul lui domnea tăcerea. Era oare cu putinţă să fi izbândit de data asta?

Şi chiar în clipa aceea, simţi o atingere rece pe faţă şi întinse mâna. Cădea din nou „zăpada". Curând stratul' cel alb îl acoperi şi îl înconjură. Se aşternea fără zgomot, până hăt, departe, tot mai multă şi mai multă, până când lui Kunta îi trecu prin cap c-o să-l îngroape de-a binelea; şi-aşa îngheţase. în cele din urmă, nu se mai putu stăpâni, sări în sus şu-o luă la fugă să-şi găsească un ascunziş mai bun; se împiedică şi căzu; nu se rănise, dar când îşi aruncă ochii îndărăt, văzu îngrozit că lăsase pe zăpadă urme adânci după care până şi un orb l-ar fi putut urmări. îşi dădu seama că nu ie putea şterge cu nici un chip şi că nici nu mai era mult până în zori. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să se îndepărteze cât mai mult. încercă să alerge ceva mai iute dar, cum alergase mai toată noaptea, abia îşi mai putea trage răsuflarea. Cuţitul cel lung începea să-i atârne prea greu în mână; hăţişurile le tăia el, dar zăpada n-o putea topi. începea să se lumineze de ziuă, când, în faţa lui, din depărtări, răsbătu un sunet slab de corn. O luă atunci cu paşi mari într-altă parte. Totuşi începea -să-l stăpânească o teamă ce-i sleia forţele; bănuia că în întinderea aceea albă, covârşitoare nu-şi mai putea găsi nici un loc sigur de odihnă.

Auzind lătratul îndepărtat al câinilor, îl năpădi o furie cum nu mai simţise până atunci. O luă la goană ca un leopard hăituit, dar lătratul se auzea din ce în ce mai tare, până când, uitându-se îndărăt, îi văzu apropiindu-se. Nici oamenii nu puteau fi prea departe. O împuşcătură îl îmboldi să alerge şi mai iute; totuşi câinii îl ajungeau din urmă. Când nu mai aveau decât câţiva paşi până la el, Kunta se răsuci şi se aşeză pe vine, mârâind şi el la ei. Şi-n timp ce se năpusteau arătându-şi colţii, se năpusti şi el, despicând pântecele primului câine cu' o singură mişcare a cuţitului; cu o altă mişcare înfipse tăişul între ochii următorului.

Ţâşni din nou în picioare şi o luă la fugă. Curând, totuşi, auzi oameni călări, aşa că se afundă printre hăţişurile cele mai încâlcite, unde caii nu puteau pătrunde. Auzi o împuşcătură, apoi încă una şi o durere îi străfulgera piciorul. Prăvălindu-se grămadă la pământ, se străduia să se ridice din nou în picioare, când toubobul scoase un strigăt şi slobozi o nouă împuşcătură, iar el auzi cum se înfig gloanţele în copacul de deasupra lui. „Lasă-i să mă ucidă", gândi Kunta. „Cel puţin aşa am să mor

bărbăteşte". Un glonţ îl nimeri din nou în acelaşi picior şi-l doborî cu forţa unui pumn uriaş. Se zvârcolea gemând pe jos când îl zări pe vechil şi pe un alt toubob îndreptandu-se spre el, cu puştile ridicate. Era gata să sară, ca să-i silească astfel să-l împuşte, să se sfârşească odată, dar durerea din picior nu-i îngădui să se mişte.

în vreme ce toubobul celălalt ţinea puşca la tâmpla lui Kunta, vechilul îi smulse hainele până-l lăsă gol în zăpadă, cu_sângele şiroindu-i din rană şi înroşind neaua imaculată. înjurând de mama focului, vechilul îi trase un pumn de-l lăsă fără simţire, apoi amândoi îl legară de un copac, cu mâinile împreunate, prinse de partea cealaltă a trunchiului.

Biciul începu să brăzdeze umerii şi spinarea lui Kunta, în timp ce vechilul icnea, iar sclavul se cutremura sub fiecare lovitură dată cu sete. După un timp, Kunta nu se mai putu stăpâni şi urlă de durere, dar biciul nu se opri până când trupul lui nu se lăsă moale pe trunchiul copacului. Crestături lungi, sângerânde, care îi dezveleau pe alocuri muşchii, îi acopereau umerii şi spatele. Nu-şi mai dădea bine seama, dar următorul lucru pe care îl simţi a fost prăbuşirea. Totul s-a înnegurat apoi.

îşi reveni doar în coliba lui, iar durerea îl secera din nou chinuitoare. Cea mai mică mişcare îl făcea să strige, de parcă ar fi văzut moartea cu ochii. îl legaseră din nou în lanţuri. Ceea ce întrecea totul era că, după miros, îşi dădea seama că îl înfăşuraseră din cap până-n picioare într-o pânză mare îmbibată cu untură de porc. Când apăru bătrâna bucătăreasă cu mâncarea, dădu s-o scuipe, dar n-avu forţă nici măcar pentru atâta lucru; în ochii ei i se păru că vede milă.

Două zile mai târziu, fu sculat dis-de-dimineată de o zarvă ca de sărbătoare. Auzea negrii cum strigau în faţa casei celei mari: „Daruri de Crăciun, conaşule!", şi se întrebă oare ce or fi având ei de sărbătorit. Nu-şi mai dorea decât să moară, să se poată alătura strămoşilor, să pună capăt pentru totdeauna nesfârşitului calvar.

Kunta clocotea de mânie amintindu-şi cum, în loc să-l pedepsească bărbăteşte, toubobul îl despuiase ca să-l bată. Când se va întrema, se va răzbuna - şi va fugi din nou. Dacă nu, mai bine să moară.

CAPITOLUL 48

Când în cele din urmă, Kunta putu să iasă din nou afară, cu cătuşe la amândouă gleznele, cei mai mulţi sclavi negri se fereau de el, privind înfricoşaţi în jur dacă se întâmplau să fie în preajma lui şi îndepărtându-se repede, de parcă ar fi fost cine ştie ce fiară sălbatică. Doar bucătăreasa şi bătrânul ce sufla în corn îl priveau în faţă.

' Samson nu se zărea pe nicăieri. Kunta nu avea habar unde dispăruse, dar oricum îi părea bine. Apoi, după câteva zile, îl văzu în fine pe omul pe care-l ura atât, însemnat şi el de urme încă nevindecate de bici; pentru asta Kunta se bucură şi mai mult. Dar, la cel mai neînsemnat motiv, vechilul toubob îl croia din nou cu biciul.

Şi, pe zi ce trecea, Kunta îşi dădea prea bine seama că era urmărit în timp ce-şi vedea de treabă, mişcându-se mai iute, asemeni celorlalţi, când se apropia un toubob ca apoi s-o lase mai domol, când acesta se îndepărta. Kunta îndeplinea toate poruncile, fără să scoată vreo vorbă. Iar la sfârşitul zilei, îngropându-şi tristeţea adânc în suflet, se îndrepta spre colibă să se culce.

Ajuns acolo, Kunta începea adesea să vorbească de unul singur, închipuindu-şi că stă de vorbă cu cineva de acasă. De obicei li se adresa în sinea lui, dar câteodată vorbea şi cu glas tare:

- Fa, începea el, negrii ăştia nu-s de un fel cu noi. Oasele, sângele, carnea, mâinile şi picioarele lor sunt ale altora. Ei trăiesc şi respiră doar în folosul toubobului. Şi nici nu stăpânesc nimic, nici măcar propriii lor copii. Sunt făcuţi, hrăniţi şi crescuţi pentru alţii.

- Mamă, urmă el, femeile de-aici poartă şi ele basmale pe cap, dar nu ştiu să şi le lege ca lumea; şi aproape că nu-s bucatş gătite de ele în care să nu pună carne ori untură de porc împuţit. Şi multe dintre ele s-au culcat cu toubobi, căci pruncii lor sunt blestemaţi să fie în veci „sasso-borro", cu pielea albicioasă.

Apoi li se adresa fraţilor lui, Lamin, Suwadu şi Madi, spunându-le că nici cel mai înţelept dintre vârstnicii satului n-ar putea să-i facă vreodată să înţeleagă că cea mai sălbatică dintre fiarele pădurii nu este nici pe jumătate atât de primejdioasă ca toubobul.

Şi astfel se scurseră câteva luni, iar sloiurile de gheaţă se tot micşorau până se prefăcură în apă. De la o vreme iarba cea verde începu să se ivească din pământul roşiatic, pomii îşi scoaseră la iveală mugurii, iar păsările se porniră din nou să cânte. Veni vremea aratului şi a însămânţării brazdelor nesfârşite. în cele din urmă soarele ajunse să încingă pământul atât de tare, încât Kunta trebuia să facă paşi iuţi; iar când era nevoit să se oprească, îşi mişca picioarele să nu i se băşice tălpile.

Pândind o nouă ocazie, Kunta îşi vedea de treabă, sperând ca stăpânii lui să-şi abată gândul de la el şi să nu-l mai ţină din scurt. Totuşi avea senzaţia că până şi ceilalţi negri nu-l slăbeau din ochi, chiar când vechilul ori vreun alt toubob nu se aflau prin preajmă. Trebuia să găsească un mod de a scăpa de prigoană. Poate că ar trebui să profite de faptul că toubobul nu-i considera pe negri oameni, ci simple unelte. Iar dacă purtarea toubobului faţă de aceste unelte negre depindea de felul în care acţionau ele, Kunta se hotărî să se facă cât mai nebăgat în seamă cu putinţă.

Deşi se simţea vrednic de dispreţ, Kunta se străduia să facă ceea ce făceau şi ceilalţi negri ori de câte ori se apropia vreun toubob. Oricât de tare ar fi încercat, nu-şi putea însă călca pe suflet să zâmbească şi să facă temenele; se căznea totuşi să pară prietenos şi dornic să dea o mână de ajutor, prefăcându-se mereu tare cufundat în treburi. De asemeni, ajunsese să ştie destul de multe cuvinte în limba toubobului, ascultând mereu cu atenţie la tot ce se vorbea în jurul lui, fie pe câmp, fie seara, în jurul colibelor; şi deşi nu se hotărâse încă să

vorbească şi el, dădea semn tuturor că înţelegea ce i se spunea.

Bumbacul creştea mai iute în ţara toubobului; florile lui se preschimbau în ghiulele verzi şi tari, care plesneau dând la iveală bulgări pufoşi, până când întinderile ogoarelor se îngălbeneau cât cuprindeai cu ochii. Pe lângă ele, câmpurile de bumbac din Juffure păreau neînsemnate. Când veni vremea culesului, cornul începu să sune deşteptarea mult mai devreme, după cum i se părea lui Kunta,- iar vechilul îşi plesnea ameninţător biciul, înainte ca sclavii, cum li se spunea negrilor, să fi apucat să se dea jos din' pat.

Curând Kunta descoperi, uitându-se la ceilalţi oameni de la câmp, că dacă umbla mai adus de spate, sacul cel lung de pânză groasă se târa pe jos şi nu-i mai atârna atât de greu pe umăr, în timp ce se umplea de bulgării fără număr. Kunta îşi umplea sacul cam de două ori pe zi şi tot aşa făceau aproape toţi, deşi mai erau câte unii, pizmuiţi, dar şi urâţi de ceilalţi pentru că îşi plecau mai iute spinările să le facă toubobilor pe plac, şi care culegeau bumbacul aşa de iute că nici nu li se mai vedeau mâinile, iar pe înserate, când suna cornul, îşi umpluseră sacii cel puţin de trei ori.

După ce se încărca fiecare căruţă, bumbacul era dus la un hambar în curtea fermei, dar Kunta băgase de seamă că tutunul de pe plantaţiile mai întinse din vecinătate era încărcat în căruţe şi dus undeva mai departe în josul drumului. O căruţă se întorcea goală numai după patru zile, tocmai cât trebuia să se umple încă una, care s-o pornească la drum. Kunta mai băgă de seamă că şi alte căruţe încărcate cu tutun, venind fără îndoială de la alte plantaţii, treceau pe drumul cel mare, trase câteodată chiar de câte patru catâri. Kunta nu ştia încotro mergeau căruţele, dar înţelese că străbăteau cale lungă, judecând după oboseala de pe faţa lui Samson şi a celorlalţi vizitii când se întorceau de la drum.

Poate că mergeau îndeajuns de departe ca să-l poarte şi pe el spre libertate. Kunta fu atât de emoţionat de gândul acesta nemaipomenit, încât cele câteva zile ce urmară i se părură nesfârşite. Renunţă de îndată să se ascundă în vreuna din căruţele de pe plantaţia iui, căci nu ar fi fost cu putinţă să se strecoare nevăzut de nimeni între baloturile de tutun. Trebuia să sară într-una din căruţele de pe alte plantaţii, ce treceau mereu pe drum. Aşa că, târziu în noaptea aceea, prefăcându-se că se duce înspre latrină, Kunta se asigură mai întâi că nu se afla nimeni prin preajmă, ca apoi să se furişeze într-un loc de unde putea vedea drumul scăldat de lumina lunii. Căruţele cu tutun mergeau, după cum bine vedea, şi în toiul nopţii. El urmărea flăcăruile pâlpâitoare agăţate de fiecare căruţă, până când piereau în depărtare.

De-atunci începu să ticluiască tot felul de planuri. în timp ce culegea la câmp, mâinile parcă-i zburau şi reuşi chiar să-şi calce pe' inimă şi să rânjească, dacă se ivea prin apropiere vechilul. Nu făcea altceva decât să-şi închipuie cum va sări într-o noapte

în spatele vreunei căruţe pline vârf şi se va ascunde printre frunzele de tutun, fără să-l audă vizitiii de pe capră din pricina zgomotului hodorogit al căruţei, şi fără să-l vadă nu numai din cauza întunericului ci', şi dintr-a uriaşului morman de frunze ce-i despărţea de partea din spate a căruţei. Se scutura de scârbă numai la gândul că va trebui să atingă şi să miroasă buruiana aceea blestemată şi păgână, de care reuşise să se ţină departe, dar dacă acesta era singurul mod de a scăpa, era sigur că Allah îi va ierta.

CAPITOLUL 49

într-o seară, aflându-se în spatele iatrinei, cum numeau sclavii locul unde mergeau să se uşureze, Kunta omorî cu o piatră un iepure dintr-aceia care mişunau prin pădurile din apropiere. îl tăie apoi cu băgare de seamă în bucăţi subţiri şi-l uscă, aşa cum învăţase la ritualuriie de iniţiere, pregătindu-şi merindele de care avea nevoie la drum. Apoi se apucă să ascută cu o piatră netedă lama ruginită şi îndoită de cuţit pe care o găsise şi, îndreptând-o, o fixă cu sârmă într-un mâner de lemn la care-l cioplise singur. Dar mult mai important decât mâncarea şi cuţitul era amuleta „saphie" pe care şi-o făcuse dintr-o până de cocoş să atragă duhurile bune, un fir de pâr de cal să-i dea putere şi un iadeş de pasăre să-i poarte noroc, toate cusute la un loc cu un ac făcut dintr-un spin într-un petec de ţesătură de iută. îşi dădu seama cât de prostească ar fi fost dorinţa ca amuleta să-i fie bunecuvântată de un om sfânt, dar era bună şi aşa, decât deloc.

Nu închisese ochii toată noaptea, şi totuşi a doua zi la câmp nu era obosit şi nu avea altceva de făcut decât să nu-şi trădeze nerăbdarea, deşi simţea că nu-şi găseşte locul de emoţie. La noapte va face pasul cel mare. După cină, reîntors în coliba lui, cu mâinile tremurânde îşi puse în buzunare cuţitul şi bucăţile de carne uscată de iepure, apoi îşi legă strâns amuleta de braţul drept. Nu mai putea îndura să audă mişcările şi zgomotele obişnuite ale celorlalţi negri, căci fiecare clipă ar fi putut aduce ceva neaşteptat care să-i zădărnicească planurile. Curând însă rugăciunile şi cântecele pline de jale ale lucrătorilor istoviţi încetară.

înşfăcându-şi cuţitul făcut de el, Kunta se strecură în bezna nopţii. Simţind că nu-i nimeni în preajmă, o luă la goană aplecat şi fugi cât îl ţineau picioarele, intrând după o vreme într-un desiş chiar lângă o cotitură a drumului mare. Se ghemui acolo, gâfâind. Dar dacă-n noaptea asta n-o să mai treacă nici o căruţă? Gândul acesta îl străfulgera ca un tăiş de sabie, după care îl cuprinse o îndoială mai mare şi mai chinuitoare: Dacă ajutorul vizitiului stătea cumva de pază în spatele căruţei? Orice-ar fi fost, trebuia să-şi încerce norocul.

Auzi căruţa venind cu mult înainte de a-i zări lumina pâlpâitoare. Cu dinţii încleştaţi, cu muşchii tremurând de încordare, Kunta simţi că-i vine rău. Căruţa abia se târa. în cele din urmă ajunse în dreptul lui şi-l depăşi încet. Pe capră se profilau vag două umbre. Kunta ţâşni din tufişuri, gata să chiuie de fericire. Păşind uşor în spatele căruţei care se clătina scârţâid din încheieturi, Kunta aşteptă să dea de vreun hop în drum; atunci se apucă zdravăn cu mâinile de marginea căruţei şi se săltă, azvârlindu-se în grămada de frunze de tutun. Reuşise!

înfrigurat, începu să se îngroape între frunze. Acestea erau însă legate strâns în snopi, iar el nu se aşteptase ia aşa ceva; în cele din urmă reuşi să se acopere. Chiar după ce-şi croi cu palmele un fel de gaură printre frunze, să-i vină aer curat, duhoarea spurcatei buruieni îl sufoca totuşi. începu să se foiască împingând frunzele, ca să se poată cuibări cât mai bine sub greutatea ce-l apăsa. în cele din urmă îşi găsi o poziţie comodă, iar legănarea . căruţei, moliciunea frunzelor care-l încălziră, îl făcură să aţipească.

O hurducătură mai puternică îl făcu să tresară, temân-du-se să nu fie descoperit. Oare încotro se îndrepta căruţa aceasta şi cât mai avea de mers până va ajunge acolo? Iar atunci o să poată să se dea jos pe furiş, nevăzut de nimeni? Sau o să se pomenească din nou urmărit şi prins? Cum de nu i-a dat prin cap mai înainte una ca asta? îi reveni în gând imaginea câinilor, a lui Samson şi a toubobilor cu puşti şi se cutremură de groază. Socotind după câte păţise data trecută, îşi dădea seama că acum, dacă l-ar prinde, n-ar mai scăpa cu viaţă.

Pe măsură ce se gândea mai mult la toate acestea, simţea că ar fi fost mai bine să sară din căruţă chiar atunci. Aşa că, cu mâinile amândouă, dădu la o parte . frunzele numai cât să-şi scoată capul afară. La lumina lunii văzu ogoare nesfârşite şi

ţarini. Nu era nimerit să sară tocmai acum. Luna lumina prea tare şi l-ar fi ajutat nu numai pe el, dar şi pe urmăritorii lui. Şi cu cât ar fi mers mai departe în căruţă, cu atât mai greu le-ar fi fost câinilor să-l descopere după miros. Acoperi gaura prin care privise afară şi încercă să se liniştească.

Ceva mai târziu, când scoase din nou capul afară, văzu că începea să se crape de ziuă, aşa că-şi luă inima în dinţi. Acum era momentul potrivit să se dea jos din căruţă, altminteri lumina zilei nu i-ar fi fost de nici un folos. După ce ieşi cu tot trupul afară, aşteptă o nouă hurducătură. I se păru că a trecut o veşnicie până când, în cele din urmă, căruţa se zgâlţâi din nou, iar el dintr-un salt căzu în drum şi într-o clipă se făcu nevăzut printre tufişuri.

Văzând în depărtare două ferme de-ale toubobilor, cu casele cele mari şi cu colibele mici şi întunecoase atât de cunoscute, Kunta făcu un mare ocol, să nu nimerească pe lângă ele. Răzbătea până la el, prin văzduhul liniştit, cornul ce suna deşteptarea, în timp ce cerul se lumina tot mai mult la răsărit, iar el străbătea croindu-şi drum cu cuţitul prin hăţişuri tot mai încâlcite către ceea ce vedea a fi o pădure mai întinsă. Acolo, în inima codrului, era răcoare, iar roua care picura pe el îi făcea bine. îşi răsucea cuţitul de parcă ar fi fost un fulg şi icnea de plăcere la fiecare mişcare. Cam după prânz, dădu peste un izvor cu apă limpede, ce susura peste pietrele acoperite de muşchi; se opri să bea apă din pumni. Aruncându-şi privirile în jur, socoti că era un loc destul de sigur ca să se odihnească o ciipă, aşa că se aşeză pe mal, vârându-şi mâna în buzunar. Scoţând o bucată de carne uscată de iepure, o înmuie în apă, băgând-o apoi în gură şi începu s-o mestece. Simţea sub el pământul moale, mustind de apă, iar singurele sunete pe care le auzea erau doar orăcăitul broaştelor, târâitul gâzelor şi ciripitul păsărilor. Le asculta în timp ce mânca, privind cum razele soarelui împestriţau frunzişul verde de pe ramuri; şi-i părea bine în sinea lui că nu mai era nevoit să alerge neîncetat, aşa cum făcuse altădată, când oboseala îi slăbise forţele, astfel încât putuse fi prins mult mai uşor.

Se porni din nou ia fugă şi alergă toată după-amiaza, oprindu-se numai cât să-şi facă rugăciunea de la apusul soarelui, ca după aceea s-o ia din nou la goană până când întunericul şi oboseala îl siliră să facă popas peste noapte. Stând

culcat pe un pat de muşchi şi frunze, se hotărî să-şi dureze mai târziu un adăpost cu un acoperiş de ierburi înălţat pe furci, aşa cum învăţase la ritualurile de iniţiere. Somnul îl cuprinse de îndată, dar, cum ţânţarii îl treziră de nenumărate ori peste noapte, auzea din depărtare mârâitul fiarelor ce-şi sfâşiau prada.

Kunta se trezi odată cu primele raze ale soarelui, îşi ascuţi la repezeală cuţitul şi o pomi din nou. După o vreme dădu de o potecă, croită de tălpi de oameni şi, deşi se vedea că nu mai fusese folosită de multă vreme, se afundă înapoi în pădure, cât îl ţinură picioarele de iute.

Pe măsură ce înainta spre inima pădurii, începu din nou să-şi croiască drum cu cuţitul. De câteva ori îi ieşiseră nişte şerpi în cale, dar încă de când se afla pe plantaţia toubobului văzuse că nu atacau omul decât dacă erau speriaţi sau încolţiţi, aşa că-i lăsă să se târască liniştiţi mai departe. Din când în când i se părea că aude vreun câine lătrând şi se cutremura de groază, căci de mirosul câinilor se temea mai mult decât de al omului.

Se opri„din nou să se mai odihnească, mai mîncă nişte carne de iepure şi nişte mure, răcorindu-se cu apa strânsă în frunzele de la rădăcina copacilor. în noaptea aceea poposi lângă un alt izvor şi, de îndată ce puse capul jos, îl cuprinse un somn atât de adânc încât nu mai auzi nici animalele şi nici păsările de noapte şi nici nu mai simţi bâzâitul şi înţepăturile insectelor atrase de trupul lui asudat.

Kunta începu să chibzuiască încotro s-o ia numai a doua zi dimineaţă. Până atunci hu-şi îngăduise să se gândească la aceasta. Cum tot nu ştia încotro se îndrepta, pentru că nu avea habar unde anume se afla, se hotărî să alerge tot înspre răsărit, ferindu-se de orice făptură omenească, alb sau negru. Pe hărţile Africii văzute în copilărie, apa cea mare se afla la apus, aşa că îşi dădea seama că ar putea ajunge la ea, dacă ar merge înspre răsărit. Totuşi îl cuprindea teama când se gândea la câte i s-ar putea întâmpla, chiar dacă n-ar fi prins; cum ar fi cu putinţă să treacă apa cea mare, chiar dacă ar avea o barcă; cum ar ajunge întreg pe ţărmul celălalt, chiar dacă ar fi ştiut drumul. Aşa că în intervalul dintre rugăciuni, îşi atingea mereu amuleta „saphie" chiar şi-n timp ce alerga.

In noaptea aceea, ascuns într-un tufiş, se pomeni gândindu-se la eroul cel mai mare al neamului mandinka, la războinicul

Sundiata, un sclav beteag, cu care stăpânul lui se purtase atât de josnic, încât acesta fugise ascun-zându-se în mlaştini, unde adunase şi organizase o mulţime de alţi sclavi fugiţi, alcătuind o puternică armată cu care întemeiase Imperiul Mandinka. Poate că, începu Kunta să se gândească pe când se pregătea să o pornească din nou în cea de a patra.zi, aici în ţara toubobului ar putea da peste alţi sclavi africani fugiţi şi ei, la fel de dornici să mai pună încă o dată piciorul în ţara lor de baştină. Şi poate că s-ar strânge destui să poată construi sau chiar fura o pirogă dintr-acelea mari. Şi atunci...

Un sunet cumplit îi risipi visarea. Se opri. Nu era cu putinţă! Totuşi nu se înşela: era lătrat de câinf Disperat, se avântă din nou să-şi croiască drum prin hăţişuri, împiedicându-se, căzând şi căznindu-se să se ridice din nou. Aşa că nu după mult timp obosi atât de tare, că atunci când mai căzu încă o dată rămase acolo, neclintit, cu mâinile încleştate pe plăselele cuţitului, cu urechea la pândă. Nu mai auzi nimic după aceea, decât ciripitul păsărilor şi zbârnâitul insectelor.

Oare auzise câinii cu adevărat? Gândul acesta îl tulbura peste măsură. Nu mai ştia nici el cine îi era duşman mai mare: toubobul sau propria lui închipuire. Cum nu-i dădea mâna să se amăgească singur că de fapt nu-i auzise, o luă din nou la fugă; nu se afla în siguranţă decât atunci când se mişca. Curând însă, vlăguit de atâta alergare şi de teamă, fu nevoit să se oprească din nou ca să se odihnească. O să închidă ochii doar o clipă şi apoi o s-o pornească din nou.

Se trezi lac de sudoare, ţâşnind drept în sus. Era întuneric beznă; dormise toată ziua. Scuturându-şi capul, încercă să îşi amintească ce anume îl deşteptase, când auzi din nou lătratul câinilor, mult mai aproape de data aceasta. Ţâşni ca din puşcă, dar după câteva clipe îi străfulgera prin minte gândul că îşi uitase cuţitul cel lung. Se năpusti înapoi spre locul unde dormise, dar lăstărişul se învălmăşea şi, deşi îşi dădea seama înnebunit că cuţitul se afla pe acolo, pe undeva, la o aruncătură de băţ, nu reuşi să pună mâna pe el, oricât bâjbâi şi râcâi.

Cu cât lătratul se auzea mai tare, cu atât stomacul i se chircea de groază. Ştia prea bine că, dacă nu găsea cuţitul, îl vor prinde din nou sau va păţi chiar mai rău. Pipăind cu mâinile peste tot, dădu în cele din urmă de o piatră cam de mărimea

pumnului lui. O apucă cu un strigăt cumplit şi se afundă din nou în desiş.

Fugi ca un apucat noaptea întreagă, tot mai departe, în inima pădurii, poticnindu-se, căzând, încurcându-şi picioarele în lăstărişuri, oprindu-se doar rareori să-şi mai tragă sufletul. Câinii se ţineau însă după el, apropiindu-se tot mai mult, până când,'după ivirea zorilor, putu să-i vadă în urma lui. Se repeta din nou acelaşi coşmar. De alergat nu putea alerga mai departe. Aşa că, ajuns într-o poiană, se răsuci şi se chirci la pământ, cu spatele sprijinit de un copac, gata să-i întâmpine, strângând o creangă groasă în mâna dreaptă, cu stânga încleştată pe piatră.

Când câinii se năpustiră asupră-i, cu un urlet groaznic se porni să-i ciomăgească cu bâta cu atâta furie, că ei se dădură înapoi, ghemuindu-se spre a nu-i putea ajunge, lătrând, cu bale la gură, până când apărură doi toubobi călare.

Kunta nu-i văzuse pe aceştia niciodată. Cel mai tânăr scoase puşca, dar cel mai vârstnic îi făcu semn s-o pună la loc, descăleca şi se îndreptă spre Kunta. Liniştit, se apucă să desfacă un bici lung şi negru.

Kunta rămase cu ochii larg deschişi; trupul îi tremura, iar prin minte î se perindau chipurile tuturor toubobilor pe care-i văzuse, începând cu cei din crâng care-l prinseseră, apoi cei de pe piroga cea mare, din locul unde fuseseră închişi, din locul unde fuseseră vânduţi, cei de ia blestemata de fermă, ori pe cei din pădure care-l prinseseră de trei ori, bătându-l, biciuindu-l şi trăgând cu puşca în el. Şi-n timp ce mâna toubobului azvârlea biciul spre spate, mâna lui Kunta ţâşni înainte cu atâta forţă încât îşi pierdu echilibrul când degetele dădură drumul pietrei.

îl auzi pe toubob strigând, apoi un glonţ îi şuieră pe lângă ureche şi câinii se repeziră la el.' Şi cum se zvârcolea şi se rostogolea pe jos, încercând să ţină câinii cât-mai departe,-zări chipul toubobului şiroind de sânge. Când cei doi îşi chemară înapoi câinii şi se apropiară de el, ţintuindu-l cu armele, Kunta se porni să mârâie ca o fiară. Citea pe feţele lor că moartea îi era aproape, dar nu-i păsa. Unul se aplecă şi-l apucă, în vreme ce tovarăşul lui îl lovea cu măciuca; totuşi se luptară din răsputeri să-l ţină, căci el se zvârcolea, lovea, gemea şi striga în limba arabă şi în mandinka, aşa că trebuiră să-l lovească din nou cu bâte. Târându-I brutal până la un copac, îi sfâşiară

hainele şi-l legară strâns de trunchi, peste mijloc. Kunta ştia că va fi omorât în bătaie.

Atunci însă toubobul cu faţa însângerată se opri brusc şi-n ochi îi jucă o lumină vicleană, aproape ca un zâmbet. Cu vocea răguşită îi spuse iute ceva celui mai tânăr, care rânji şi el dând din cap, apoi se duse îndărăt la cal, de unde desprinse o secure cu mâner scurt, legată de oblânc. Trie un ciot putregăit de copac şi-l aşeză lângă Kunta.

Venind în faţa negrului, toubobul lovit de piatră începu să-i spună ceva prin semne. Arătă pe rând spre organele genitale şi spre cuţitul de vânătoare de la cingătoare, iar apoi spre piciorul lui Kunta, scuturându-şi securea din mână. Când Kunta pricepu ce voia, se porni să strige şi să lovească cu picioarele. Un fior îi străbătu şira spinării, şi-l izbi cu puterea fulgerului gândul că un bărbat, ca să-şi poată merita numele, trebuia să aibă urmaşi. Disperat, îşi acoperi bărbăţia cu amândouă mâinile, iar toubobii se porniră să rânjească răutăcios.

Unul dintre ei împinse lemnul sub piciorul drept al lui Kunta, iar celălalt îi legă piciorul atât de tare, încât oricât se străduia Kunta, nu putu să şi-l elibereze.Toubobul cu faţa însângerată apucă»securea. Kunta începu să strige şi să se zbată în timp ce securea fulgeră în aer şi coborî atât de iute, tăind laba piciorului, încât se înfipse adânc în lemn. Durerea îi răscoli creierul, explodând apoi în întreg trupul. Partea de sus a trupului se aruncă spasmotic înainte, iar mâinile îi ţâşniră în jos, de parcă ar fi vrut să-şi prindă laba piciorului, care căzuse jos. Apoi totul i se învălmăşi înaintea ochilor.

CAPITOLUL 50

In tot restul zilei, Kunta zăcu în nesimţire, cu ochii închişi, cu faţa suptă, cu saliva scurgându-i-se prin colţurile gurii uscate. Când, treptat, începu să-şi dea seama că mai este încă în viaţă, i se părea că trupul îi este sfârtecat de durerea care-i palpita în creier, scurgându-se apoi în toate mădularele, adunându-se ca o flacără în piciorul drept. Negăsind forţa să ridice pleoapele, încercă să-şi aducă aminte ce se întâmplase. îi apăru dinaintea ochilor chipul încruntat şi congestionat al toubobului şi securea căzând cu iuţeala fulgerului. Durerea începea apoi să-i pulseze

în tâmple atât de tare, încât din nou se scufundă în bezna necunoaşterii.

Data următoare când îşi reveni se pomeni uitându-se la o pânză de păianjen. După o vreme, reuşi să se mişte un pic, numai cât să-şi dea seama că pieptul şi încheieturile de la mâini-şi picioare îi erau legate, dar piciorul

drept şi ceafa îi erau sprijinite de ceva moale, iar el era îmbrăcat într-un fel de cămaşă lungă. Şi peste tot plutea miros de catran, care-i sporea şi mai mult chinui. Până atunci crezuse că îndurase toate suferinţele posibile, dar aceasta le întrecea pe toate.

în timp ce murmura o rugăciune către Allah, uşa se deschise, iar el se opri pe dată. Un toubob înalt, pe care nu-l mai văzuse niciodată până atunci, intră ducând în mână un săculeţ negru. Avea chipul încruntat şi mânios deşi nu părea supărat pe Kunta. îndepărtând muştele bâzâitoare, toubobul se aplecă asupra iui. Kunta nu-i vedea decât spatele, iar toubobul îi făcu ceva la picior ce-i stârni o durere atât de cumplită, că începu să ţipe ca o femeie, zbătându-se să se ridice, forţând funia legată peste piept. în cele din urmă, toubobul se întoarse spre el, îi puse mâna pe frunte, apoi îi apucă uşor încheietura mâinii şi-o ţinu aşa un timp. Pe urmă se ridică şi, urmărind chipul slăbit al lui Kunta cum se strâmba de durere, strigă cu glas tare. „Bell!"

De îndată apăru o negresă, măruntă şi robustă, cu o înfăţişare aspră, care nu era însă respingătoare, aducând un vas cu apă. Lui Kunta i se păru că o recunoaşte; parcă o mai văzuse, ca prin vis, veghind la căpătâiul lui, aplecându-se să-i dea câte o gură de apă. Toubobul îi spuse blând ceva, în timp ce scotea din săculeţul negru un praf pe care-l amestecă într-o ceaşcă de apă. După aceea toubobul îi vorbi din nou, iar negresa îngenunche, ridicând capul lui Kunta cu o mână, iar cu cealaltă aplecându-i ceaşca la gură. Prea bolnav şi slăbit să se împotrivească, Kunta se supuse.

Aruncându-şi privirea în jos, Kunta zări capătul uriaşei legături de la piciorul lui drept. Se cutremură tot, vrând să sară în sus, dar îşi simţi muşchii la fel de neputincioşi ca şi băutura sălcie pe care o lăsa să-i alunece pe gât. Negresa îi aşeză uşurel capul la loc, toubobul îi mai spuse ceva, ea îi răspunse din nou şi amândoi ieşiră afară.

Nici nu plecară bine, că-l şi cuprinse un somn adânc. Târziu în noaptea aceea, când deschise din nou ochii, nu-şi mai amintea unde se afla. Piciorul drept parcă-i luase foc; încercă să-l ridice, dar mişcarea îl făcu să strige de durere. Prin minte i se împleteau vag gânduri şi imagini, care-i dispăreau la fel de iute cum se iviseră, fără să le poată ghici înţelesul. Parcă o zărea pe Binta: îi spuse că este rănit, dar să nu se sperie, că se va întoarce acasă de îndată ce va putea. Apoi văzu un stol de păsări zburând în înaltul cerului, iar una căzu străpunsă de o săgeată. Simţi că se scufundă şi, ţipând înnebunit, încerca să se apuce de ceva şi nu avea de ce. Data următoare când se trezi, Kunta îşi aminti că se întâmplase ceva groaznic cu piciorul lui, sau poate era doar un coşmar? Nu mai ştia altceva decât că-i era cumplit de rău. Nu-şi mai simţea toată partea dreaptă, gâtul i se uscasejar buzele arse de febră începuseră să-i crape; era lac de sudoare şi îl învăluia un miros urât. Era oare cu putinţă ca un om să taie într-adevăr piciorul altuia? Apoi îşi aminti de uitătura groaznică a toubobului care-l pusese să aleagă, şi-l cuprinse din nou furia. Se chinui să-şi mişte degetele de la picioare, dar durerea îi întunecă vederea. Tare-ar mai fi vrut să se întoarcă toubobul şi să-i mai amestece în apă praful acela care-l mai alina un pic; iar gândul acesta îl făcu să se urască pe sine şi mai tare.

Când uşa se deschise din nou, zăcea gemând şi chircindu-se de durere. Era tot negresa, cu faţa luminată de o flacără gălbuie. Zâmbind, începu să scoată nişte sunete, să-şi strâmbe faţa şi să facă tot felul de mişcări, iar Kunta pricepu că se străduia să-i explice ceva. Arătând spre uşa colibei, ea închipui prin semne un om înalt care intră pe uşă, îi dă ceva să bea unui alt om bolnav, care începe imediat să zâmbească, de parcă s-ar fi simţit mult mai bine. Kunta se încăpăţâna să nu-i dea de înţeles că pricepuse că toubobul cel' înalt se îndeletnicea cu tămăduitul oamenilor.

Dând din umeri, negresa se lăsă pe vine şi-i puse pe frunte o cârpă udă, răcoroasă. Ura lui Kunta nu se domoli însă. Ea îi făcu semn apoi că avea de gând să-[ridice capul, ca să poată bea supa pe care i-o adusese. în timp ce-o înghiţea, Kunta se învenina văzându-i privirea satisfăcută. După aceea, femeia făcu o gaură mică în lutul de pe jos, în care băgă un beţişor lung de ceară şi aprinse o flăcăruie în vârful lui. Cu alte mişcări şi

expresii ale feţei îl întrebă dacă mai dorea ceva. El însă îi aruncă nişte priviri mânioase, iar ea plecă.

Kunta rămase cu ochii pierduţi la flăcăruie, încercând să-şi adune gândurile, până când aceasta se topi şi se stinse.

Când mai veni să-l vadă, Bel! se uită îngrijorată la ochii lui injectaţi şi galbeni, care începuseră să se afunde şi mai mult în orbitele-i adâncite de febră. Kunta zăcea tremurând, gemând, mai slab decât săptămâna trecută când fusese adus. Negresa ieşi din nou, dar după un ceas se întoarse cu nişte pânze groase, cu două pături împăturite şi două vase aburinde. Cu mişcări iuţi şi furişe, pentru nu se ştie ce motiv, ea îi acoperi pieptul dezgolit cu o prişniţă groasă şi fierbinte, făcută dintr-o fiertură de frunze amestecată cu ceva acrişor. Prişniţa îl ardea atât de tare, că începu să geamă şi încercă să se scuture, dar Bell îl ţinu cu toată puterea. Băgă rând pe rând alte cârpe în celălalt vas aburind, le stoarse şi le puse peste prişniţă, apoi îl acoperi pe Kunta cu cele două pături.

Şi femeia rămase acolo, uitându-se cum îi şiroia sudoarea pe trup. Cu un colţ al şorţului îi ştergea uşor ceea ce-i pica în ochii închişi, până când el rămase fără nici un strop de vlagă. Nu-i scoase prişniţa decât atunci când, atingând cârpele, văzu că rămăseseră călduţe numai. După care îl înveli bine şi plecă.

Deşteptându-se din nou, Kunta se simţi prea slăbit să facă vreo mişcare, sufocat de căldura păturilor grele. Totuşi îşi dădea seama că fierbinţeala îi trecuse, fără să simtă însă nici o mulţumire.

Rămase aşa, gândindu-se unde învăţase femeia aceea să facă aşa ceva. Semăna foarte mult cu leacurile pe care i le dădea Binta în copilărie, ierburi ieşite din pământul lui Allah a căror putere tămăduitoare o cunoşteau de la strămoşi, li reveni de asemeni în minte că femeia părea să umble pe furiş, ceea ce-i dădu să înţeleagă că acela nu era un leac de-al toubobilor. Era sigur ... acum că toubobul nici nu aflase şi-şi dădea seama că nici nu ar trebui să ştie vreodată. Iar Kunta se pomeni încercând să-şi amintească cum arăta chipul femeii. Care era numele cu care o strigase toubobul? Parcă Bell.

După un timp, în ciuda voinţei, Kunta trebui să recunoască în sinea lui că femeia semăna cu oamenii din tribul său. încercă să şi-o închipuie în Juffure, pregătind cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă, vâslind cu piroga pe apele bolongului, cumpănindu-şi

snopii de orez pe creştet. După o clipă însă Kunta îşi ocărî propria prostie - auzi, să alăture imaginea satului său oricărui negru dintr-aceştia spurcaţi şi păgâni, din ţara toubobului.

Durerile lui Kunta începură să slăbească şi să se rărească; acum îl durea mai tare doar când, chinuindu-se disperat să se răsucească, încerca să tragă de sforile ce-l legau. Muştele însă nu-i dădeau pace nici o clipă mişunând pe piciorul bandajat; aşa că, din când în când, îl scutura câte puţin să le mai alunge.

Toubobul cel înalt venea în fiecare zi, stâmindu-i dureri groaznice în timp ce-i schimba legătura de la picior. Bell venea şi ea de trei ori pe zi, aducându-i apă şi mâncare, zâmbindu-i şi mângâindu-l pe frunte. Kunta se străduia să nu se lase amăgit de negri aceştia, care nu erau cu nimic mai buni decât toubobul. Poate că negresa şi toubobul acesta nu voiau într-adevăr să-i facă nici un rău, deşi era prea devreme să creadă una ca asta, totuşi Samson, care era negru, îl bătuse de văzuse moartea cu ochii, iar alţi toubobi îl biciuiseră, trăseseră cu puşca în el şi-i tăiaseră piciorul. Cu cât se înzdrăvenea mai tare, cu atât îl năpustea o furie oarbă văzându-se nevoit să zacă acolo, neputincios, fără să poată să se mişte măcar, când, la cei şaptesprezece ani ai lui, fusesejn stare să alerge, să sară şi să se caţere unde voise. îi era peste putinţă să înţeleagă ori să îndure.

După ce toubobul cel înalt îi dezlegă încheieturile mâinilor ce-i fuseseră ţinute de nişte ţăruşi pe lângă trup, Kunta îşi irosi câteva ceasuri încercând să şi le ridice, dar degeaba - erau prea grele. Apoi se strădui să se ridice pe coate şi, din momentul în care izbuti, îşi trecea ore întregi astfel proţăpit, uitându-se la legătura de la piciorul ciunt. I se părea că e umflat ca un „bostan", deşi nu mai era atât de însângerat ca atunci, la început, când i le scotea toubobul. Când însă încercă să îndoaie genunchiul piciorului beteag, văzu că durerea e încă de nesuportat.

Când Bell veni din nou, îşi vărsă toată furia şi umilinţa pe ea, aruncându-i ocări în limba mandinka şi trântind de pământ vasul din care băuse. Abia mai târziu îşi dădu seama că, pentru prima dată de când venise în ţara toubobului, vorbise cuiva cu voce tare. Se mânie şi mai tare apoi când înţelese că, în ciuda purtării lui, ea îl privise cu aceeaşi blândeţe şi căldură.

Cam la vreo trei săptămâni, toubobul îi făcu semn să se ridice în timp ce el începea să-i desfacă legătura. Când toubobul scoase ultima faşă, Kunta îşi încleşta fălcile de durere şi i se întunecă mintea văzându-şi călcâiul umflat şi jumătate din talpă acoperită de o crustă groasă. Kunta slobozi un strigăt. Toubobul îi presără ceva pe rană şi, legându-l cu mai puţine feşe, îşi luă săculeţul negru şi plecă grăbit.

în următoarele două zile, Bell repetă ceea ce-i făcuse toubobul, vorbindu-i cu blândeţe, în timp ce el se ferea şi se zvârcolea. Toubobul apăru numai a treia zi şi lui Kunta îi sări inima din loc, văzându-l că aduce două beţe drepte şi groase cu capetele despicate. Kunta mai văzuse şi la Juffure oameni betegi umblând cu aşa ceva. Băgându-şi capetele despicate ale betelor sub braţ, toubobul îi arătă cum să meargă cu ele fără să pună piciorul drept pe pământ.

Kunta nu se clinti până când cei doi nu plecară. Apoi se căzni să se ridice, sprijinindu-se de peretele colibei până când se obişnui cu durerile ce-i săgetau piciorul. Şi-n timp ce-şi potrivea capetele betelor la subţiori, îi trecură toate năduşelile. Clătinându-se ameţit, fără să se depărteze de zid, reuşi cu greu să facă vreo câteva sărituri înainte, ameninţat la fiecare mişcare să se prăvălească jos din cauza ciotului înfăşurat în legături.

A doua zi dimineaţa, când Bell îi aduse de mâncare, Kunta îi surprinse chipul vădit încântat când văzu urmele betelor pe jos. Kunta se încruntă la ea, mânios pe sine, că uitase să le şteargă. Nu se atinse de mâncare până ce nu plecă femeia, dar apoi o înfulecă iute, ştiind că de-acum înainte avea nevoie de cât mai multă forţă.

CAPITOLUL 51

Prima dată când reuşi să iasă cu cârjele în pragul colibei, uitându-se în jurul lui afară, începu să-şi dea seama că gospodăria aceasta a toubobului era, în multe privinţe, altfel decât cealaltă. Colibele scunde ale negrilor erau frumos văruite şi păreau mult mai bine înzestrate, aşa cum era şi a lui. în colibă se afla o măsuţă neacoperită, o poliţă pe perete cu o farfurie de metal, un vas de băut şi o „lingură", şi alte lucruri dintr-astea de-ale toubobilor la mâncat, ale căror nume reuşise şi el să le înveţe: o „furculiţă" şi un „cuţit". Ce proşti erau să-i lase la

îndemână aşa ceva! Până şi salteaua de pe jos era mult mai bine umplută cu pănuşe de porumb. Câteva colibe din apropiere aveau chiar şi câte un petec de pământ cultivat în jur, iar cea mai apropiată de casa cea mare a toubobului avea dinainte un strat rotund de flori viu colorate. De-acolo, din pragul uşii, Kunta îi putea vedea pe toţi umblând în toate părţile, dar de câte ori se ivea câte cineva, el se târa iute înăuntru şi rămânea acolo o vreme, după care se încumeta din nou să iasă în prag.

Numai după câteva săptămâni începu să se mişte puţin mai departe. De îndată ce se înzdrăvenise îndeajuns ca să se poată mişca de colo-colo, Bell încetase să-i mai aducă de mâncare şi chiar să-l mai viziteze. Tocmai se întreba ce se întâmplase cu ea, când într-o zi, pe când şedea în pragul colibei, o zări ieşind pe uşa din spate a casei celei mari. Dar ea fie că nu-l văzuse, fie că se prefăcuse că nu-l vede, dar trecu pe lângă el fără să se oprească. Deci, era şi ea din acelaşi aluat cu ceilalţi - îşi dăduse el de mult seama. Ceva mai rar îl vedea şi pe toubobul cel înalt, pe când se suia, de obicei, într-o cabrioletă cu coviltir, cu doi cai mânaţi de un negru ce stătea pe capră, şi-o pornea în grabă.

După alte câteva zile, Kunta începu să rămână afară din colibă chiar când lucrătorii de la câmp se întorceau, târându-şi obosiţi picioarele. Amintindu-şi de cealaltă gospodărie unde fusese mai înainte, se minuna de ce negrii aceştia nu erau păziţi de nici un toubob călare, care să-i plesnească cu biciul. Ei treceau pe lângă Kunta, părând că nu-l bagă în seamă, şi se făceau nevăzuţi în colibele lor. După câteva clipe însă,-cei mai mulţi ieşeau din nou afară şi se apucau de lucru. Bărbaţii trebăluiau câte ceva pe lângă hambar, femeile mulgeau vacile şi dădeau de mâncare la păsări. Iar copiii se opinteau cărând^ găleţi pline de apă şi lemne de foc, câte puteau duce. îşi dădea seama că, deşi negrii aceştia trăiau mai bine decât ceilalţi pe care-i văzuse la primul toubob, nu păreau însă mai conştienţi decât aceia că erau un trib rătăcit, că se storsese din ei, până la ultima picătură, tot respectul şi iubirea de sine, într-atât încât li se părea că viaţa ce o duceau era aşa cum trebuia. Nu le păsa de altceva decât să nu fie bătuţi, să aibă ce mânca şi un loc de dormit. Şi nopţi de-a rândul, Kunta nu-şi găsea somnul, gândindu-se plin de furie la nenorocirea neamului său. Ei însă nici nu păreau să-şi dea seama cât de nenorociţi erau. Iar el simţea cum i se scurge vlaga pe zi ce trecea, căci atâta timp cât

dorinţa de viaţă îi mai pâlpâia încă în suflet, era de datoria lui să mai încerce încă o dată să scape, oricare ar fi urmarea. La ce ar mai fi fost el bun, viu sau mort? în cele douăsprezece luni de când fusese răpit din Juffure, îmbătrânise mult mai mult decât îl arăta vârsta.

Deşi începuse să umble destul de bine cu cârjele, nimeni nu găsise să-i dea de făcut vreo treabă cât de cât folositoare, ceea ce îi înrăutăţea şi mai tare situaţia. Reuşea să lase impresia că era mulţumit să se ocupe de sine însuşi şi că nu simţea nici nevoia şi nici dorinţa de a se întovărăşi cu alţii. Totuşi îşi dădea seama că nici ceilalţi negri nu aveau încredere în el, după cum şi el îi privea bănuitor. Cum stătea de unul singur noaptea, privind ore în şir în întuneric, se simţea atât de singur şi de deznădăjduit, încât avea impfesia că se prăbuşeşte. De parcă prin mădulare i s-ar fi strecurat o moleşeală. Copleşit de uimire şi ruşine, descoperi că simţea nevoia de dragoste.

într-o zi pe când se afla din întâmplare în curte, văzu venind cabrioleta toubobului, iar lângă vizitiul negru, pe capră, se mai afla un alt om, cu pielea mai cafenie, un sasso-borro. După ce toubobul se dădu jos şi intră în casa cea mare, cabrioleta veni înspre colibe şi se opri din nou. Kunta îl văzu pe vizitiu apucându-l de subţiori pe cel cu pielea cafenie, să-l ajute să coboare, căci avea o mână băgată în ceva ce arăta ca un lut alb întărit. Kunta nu bănuia ce putea fi, dar i se părea că mâna trebuia să fie în vreun fel beteagă. întinzându-şi mâna cea sănătoasă spre cabrioletă, omul scoase o cutie negricioasă, cu o formă cam ciudată, şi apoi se luă după vizitiu, prin faţa şirului de colibe, până la cea din urmă, care, după cum ştia Kunta, era liberă.

împins de curiozitate, a doua zi dimineaţa Kunta îşi puse în minte să o pornească, şchiopătând, spre coliba cu pricina. Nu se aşteptase să-l vadă pe omul cel cafeniu aşezat în prag. Se uitară unul la altul. Chipul şi ochii omului nu lăsau nimic de înţeles. Apoi cu o voce ştearsă îl întrebă:

- Ce vrei?

. Dar Kunta nu pricepu ce-i spusese.

- Aha, eşti negrotei d-ăia din Africa!

Dintre toate vorbele, Kunta nu o recunoscu decât pe aceea pe care o auzea cel mai des - negrotei. Aşa că rămase mai departe acolo.

- Hai, şterge-o d-aci!

După asprimea vocii, Kunta înţelese că-l alungă. Răsucindu-se să plece, aproape că se împiedică şi, supărat şi stânjenit, o porni în cârje spre coliba lui.

De-atunci, ori de câte ori îşi aducea aminte de omul cafeniu, se înfuria atât de tare, încât şi-ar fi dorit să ştie destule cuvinte în limba toubobului ca să-i poată plăti şi el cu aceeaşi monedă:

- Eu cel puţin sunt negru, nu corcitură ca tine!

Iar din ziua aceea, când se afla în curte, Kunta nici nu-şi arunca ochii spre coliba omului aceluia. Totuşi murea de curiozitate să afle de ce, după cină, cei mai mulţi negri se grăbeau să se adune ia coliba omului cafeniu. Şi, trăgând cu urechea, Kunta îl auzea vorbind aproape neîntrerupt. Uneori ceilalţi izbucneau în hohote de râs, iar din când în când îi auzea cum îl năpădeau cu întrebările. Tare ar mai fi vrut Kunta să ştie cine era omul acela şi cu ce se îndeletnicea.

Cam cu vreo două săptămâni mai târziu, într-o după-amiază, omul cel cafeniu se întâmplă să iasă din latrină chiar în momentul în care se apropia Kunta. învelitoarea cea mare şi albă de pe braţ îi dispăruse, şi în timp ce Kunta trecu mânios şi iute pe lângă el, acesta rămase în loc, împletind cu amândouă mâinile două pănuşe de porumb. în mintea lui Kunta se buluceau toate blestemele pe care ar fi vrut să i le arunce. Când ieşi, îl găsi tot acolo, liniştit, purtând pe chip o expresie seacă, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic între ei. Şi-n timp ce răsucea şi împletea pănuşele, îi făcu semn lui Kunta cu capul să-l urmeze.

Totul fusese atât de neaşteptat, de dezarmant, încât Kunta se pomeni că-l urmează fără vorbă pe omul cu pielea cafenie, în coliba acestuia. Acolo Kunta se aşeză supus pe taburetul ce-i fusese arătat, uitându-se la omul aceia care se aşeza pe altul, fără să se oprească din împletit. Kunta se întreba dacă omul acesta ştia că împletea aproape la fel ca mulţi africani.

După un răgaz de tăcere, în care amândoi păreau să se gândească, omul cu pielea cafenie începu să vorbească:

-Am auzit că eşti apucat rău de tot. Mare noroc ai avut că nu te-au omorât. N-ar fi fost de mirare, şi nici legea n-ar fi încălcat-o. ToWaşa am păţit şi eu cu albul care mi-a rupt mâna pentru că nu mai puteam cânta, de ostenit ce eram. Legea zice

că ăl de te prinde, dacă fugi, poate să te omoare şi nu-l pedepseşte nimeni. Şi legea asta e citită în gura mare din şase în şase luni în bisericile albilor. Ştii ce? Să nu-mi vorbeşti mie de legile albilor! Cum se-apucă să înalţe o aşezare nouă, fac mai întâi un tribunal ca să mai scoată nişte legi, iar apoi mai toarnă şi-o biserică să arate că-s creştini. Păi ce alt rost are casa aia din Virginia, decât să tot scoată legi împotriva negrilor? După legile astea n-ai voie să porţi nici puşcă, nici băţ, nimic ce ar putea aduce a măciucă. Tot după lege primeşti douăzeci de bice dacă umbli fără permis de trecere, zece bice dacă-i priveşti pe albi drept în ochi, treizeci de bice dacă ridici mâna asupra vreunui creştin alb. Mai e o lege care zice că-nici un negru n-are voie să predice, dacă nu se află şi un alb cu el; alta care nu îngăduie înmormântările negrilor, dacă li se năzare albilor că-i vreun fel de întrunire. După altă lege îţi taie o ureche dacă vreun alb jură că ai spus o minciună, iar dacă ai spus două, ţi le taie pe amândouă. Iar dacă omori un alb, legea te trimite la spânzurătoare; dacă omori însă un negru, te biciuieşte numai. Tot după lege, dacă un indian prinde un negru fugit, e răsplătit cu atâta tutun cât poate duce. Mai e o lege care opreşte negrii să scrie ori să citească, alta care opreşte pe oricine să dea vreo carte vreunui negru. Şi-au mai scos o lege de nu-i lasă pe negri să bată tobele şi nici să umble cu lucruri de-ale lor din Africa.

Kunta îşi dădea seama că omul cu pielea cafenie ştia că el nu pricepe o iotă, dar că îi plăcea să vorbească şi simţea că dacă-l ascultă, ar putea încetul cu încetul să-l facă să deprindă câte ceva. Privindu-i faţa pe când vorbea şi ascultându-i mlădierile vocii, lui Kunta i se părea aproape că ar putea înţelege. Şi-i venea să râdă şi să plângă totodată că în sfârşit îi vorbea cineva şi lui ca unei fiinţe omeneşti.

-Cât despre piciorul ălaial tău... ascultă-aci la mine, nu taie ei numai mâini şi picioare; unora le căsăpesc, mai rău, chiar boaşele şi mădularul. Am văzut o mulţime de negri betegiţi aşa, care tot mai mergeau la lucru. Şi-am mai văzut negri bătuţi până când li se lua carnea de pe oase. Pe negresele borţoase le băteau cu faţa în jos, cu burţile băgate în nişte gropi. Pe alţii îi jupuiau de vii şi-i ungeau cu terebentină şi-i frecau apoi cu paie. Pă ăi de-i prindeau vorbind de răscoale îi puneau să danseze pe jăratic până îi lăsau picioarele. Şi nu-i pedeapsă mai groaznică să n-o încerce pe pielea negrilor, iar dacă bieţii de ei îşi dau

sufletul dintr-asta, nimeni nu-i trage la răspundere, dacă pedeapsa e poruncită de stăpânul negrului ori împlinită chiar de el. Asta-i legea! Şi dacă ţi se pare că-i rea, atunci s-auzi ce zice lumea că li se întâmplă negrilor ălora de-i vinde de pe vapoarele de sclavi peste apa cea mare, pe plantaţiile de zahăr din Indiile de Vest.

Kunta şedea acolo, ascultând şi străduindu-se să înţeleagă câte ceva, când veni un băiat cam din primul ka'fo, aducându-i cina omului cu pielea cafenie. Dând cu ochii de Kunta, o luă la goană îndărăt şi se întoarse iute cu un blid plin şi pentru el. Amândoi mâncară fără o vorbă, iar când Kunta se ridică brusc să plece, căci ştia că în curând vor veni şi ceilalţi, omul îi făcu semn să rămână.

Câteva clipe mai târziu, începură să se adune şi ceilalţi negri şi nimeni nu-şi .putu ascunde mirarea văzân-du-l pe Kunta acolo, şi mai cu seamă Bell, care apăruse printre ultimii. Asemeni tuturor, ea dădu doar din cap, dar cu o urmă de zâmbet parcă, după cum i se păru lui Kunta. Şi în lumina tulbure a amurgului, omul cu pielea cafenie începu să vorbească, aşa cum făcuse şi cu el mai înainte. Kunta bănuia că le spunea vreun fel de poveşti şi-şi putea da seama când se termina o poveste, căci se porneau cu toţii să râdă ori să-i pună întrebări. Din când în când, Kunta mai recunoştea câte un cuvânt cu care i se obişnuiseră urechile.

Reîntors în coliba lui, în sufletul lui Kunta se învălmăşeau emoţiile cele mai contradictorii, stârnite de întâlnirea cu ceilalţi negri. Rămânând de veghe până noaptea târziu, îşi aminti ce-i spusese odată Omoro când el nu-l lăsase pe Lamin să muşte dintr-un fruct tare frumos de mango: - „Da că-ţi încleştezi pumnul, nimeni nu-ţi poate pune nimic în mână, dar nici tu nu poţi lua nimic cu mâna aceea."

Dar mai ştia totodată că tatăl lui ar fi pe deplin de acord cu el - că, indiferent ce s-ar întâmpla, nu trebuie niciodată să devină la fel cu negrii aceştia, Şi totuşi, în fiecare seară, simţea o ciudată chemare să meargă alături de ei, în coliba omului cu pielea cafenie. Rezistă însă ispitei, dar aproape în fiecare după-amiază Kunta o pornea şchiopătând să-i vadă pe omul cu pielea cafenie când era singur.

- îmi muncesc degetele să se înzdrăvenească, aşa ca să mai pot cânta iar din scripcă, îi spuse el într-o zi, împletind de zor la

pănuşe. Păi eu, mare noroc am avut că m-a cumpărat stăpânul ăsta şi m-a mai lăsat să cânt şi la alţii. Am bătut toată Virginia cu scripca mea şi-am câştigat bani frumoşi şi pentru el, da' şi pentru mine. Şi nu cred să fi rămas ceva ce să nu fi văzut ori să nu fi făcut eu, da' tu tot nu pricepi ce zic eu aci. Albii zic că voi, africanii, nu ştiţi altceva decât să trăiţi în colibele alea ale voastre de ierburi, să alergaţi de colo până colo, omorându-vă şi mâncându-vă unii pe alţii.

Se opri din vorbit, de parcă ar fi aşteptat vreun răspuns sau vreo reacţie, dar Kunta rămase cu ochii pironiţi la el, ascultându-l nepăsător, atingându-şi din când în când amuleta „saphie".

- Pricepi tu ce zic eu? Trebuie s-azvârli şi chestia aia, îi spuse omul cu pielea cafenie, arătându-i amuleta. S-a zis cu ea. De-aci n-ai unde să mai pleci, aşa că trebuie să te mulţumeşti cu ce ai şi să începi să-ţi găseşti şi tu un rost. Toby, auzi?

Chipul lui Kunta se crispa de mânie.

- Kunta Kinte! izbucni el, mirat de propria-i ieşire. Omul cu pielea cafenie rămase şi el la fel de uimit.

- Ia te uită! începi să capeţi glas! Ştii ce, băiete, ascultă ici la mine, trebuie să uiţi graiul ăla african. Nimic nu-i înnebuneşte mai mult pe albi şi d-aia bagă groaza-n negri. Pe tine te cheamă Toby. Iar mie-mi zice Scripcaru'.

Arătându-se cu degetul pe sine, urmă:

- Hai, zi şi tu - scripcaru'!

Kunta îl privea de parcă nu l-ar fi văzut, deşi înţelesese exact ce voise sâ-i spună.

- Scripcaru'. Eu mi-s scripcar. Pricepi? Scripcar, continuă el, plimbându-şi mâna dreaptă, ca un fierăstrău, peste stânga.

De data aceasta Kunta nu se mai prefăcu: nu mai pricepea nimic.

Nemaiştiind ce să facă, omul cu pielea cafenie se ridică şi luă dintr-un colţ cutia aceea ciudată cu care-l văzuse Kunta venind. O deschise şi scoase de acolo un obiect şi mai ciudat, dintr-un lemn închis la culoare, cu un gât negru şi subţire pe care erau întinse patru coarde şi mai subţiri. Părea că este acelaşi instrument muzical cu care cântase bătrânul de la ferma cealaltă.

- Scripcă! îi spuse omul.

Şi, pentru că tot erau singuri, Kunta îşi luă inima în dinţi să spună după el. încântat de reuşită, omul cu pielea cafenie puse

scripca la loc şi închise cutia. Apoi, aruncându-şi o privire în jur, îi arătă cu degetul.

- Căldare!

Kunta repetă, fixându-şi în minte şi obiectul.

- Acum, apă!

Ascultător, Kunta spuse după el. După ce îl învăţă vreo douăzeci şi ceva de cuvinte noi, omul cu pielea cafenie începu din nou să-i arate cu degetul scripca, apa, scaunul, căldarea şi celelalte lucruri, îndemnându-l pe Kunta cu priviri întrebătoare să-i spună cum se numeau toate acelea.

- Nici nu eşti aşa de nătăfleţ cum pari! mormăi el, cam pe la vremea cinei.

Lecţiile urmară şi în alte zile şi tot aşa, săptămâni de-a rândul. Kunta descoperi, spre uimirea lui, că începea nu numai să înţeleagă, dar şi să se facă înţeles într-un mod foarte simplu. Şi primul lucru pe care vroia să i-l lămurească omului cu pielea cafenie era pricina pentru care se încăpăţâna să nu renunţe la numele şi la obiceiurile sale, căci prefera să moară liber, fugind de acolo, decât să trăiască o viaţă întreagă ca sclav. La puţin timp după aceea, într-o după-amiază, ajungând la coliba scripcarului, Kunta mai găsi încă un oaspete înăuntru. Era bătrânul pe care-l văzuse din când în când săpând în grădina de flori de lângă casa cea mare. Văzând că omul de culoare cafenie îi face semn cu capul, se aşeză.

- Scripcaru' ăsta mi-a spus c-ai fugit de patru ori, începu bătrânul. Vezi ce-ai păţit? Cred c-acum te-ai învăţat minte, aşa cum m-am învăţat şi eu. N-ai fost tu nici primul, nici ultimul. Pe când efam eu tânăr, am fugit de-atâtea ori că mi-au sfârtecat pielea de tot, până mi-a intrat în cap că n-am unde fugi. Poţi să fugi şi-n alt stat, că te dau la ziar şi, mai devreme ori mai târziu, tot te prind. Şi sunt în stare să scoată şapte piei de pe tine, şi mai te şi trimit îndărăt de unde-ai venit. Cred că n-a fost negru să nu se gândească să fugă. Până şi ăi mai slugarnici. Dar n-am auzit vreodată să fi scăpat vreunul. Cred c-a venit vremea să te potoleşti şi să iei lucrurile aşa cum sunt, în loc să-ţi iroseşti tinereţea, aşa cum am făcut eu, tot urzind ceva ce nu se poate'săvârşi. Eu am îmbătrânit şi m-am prăpădit de tot. Cred că nici nu erai tu pe lumea asta, când am început să mă port şi eu ca un neisprăvit de negrotei, leneş, şi bleg, care se scarpină de două ori în cap, cum zic albii că facem noi, ăştia. Stăpânul

mă mai ţine pe lângă casă, pentru că ştie că mare lucru n-ar mai căpăta pe mine la o licitaţie, şi că tot scoate mai mult din cât mă căznesc eu cu grădinăritul. Da', după câte-mi spuse Bell, conaşu' o să te pună şi pe tine să lucrezi la grădină, de mâine.

Ştiind că băiatul nu înţelesese mare lucru din ce îi spusese grădinarul, scripcarul îşi mai pierdu încă o jumătate de ceas să-l lămurească. Vorbele grădinarului îi stârniseră lui Kunta sentimente contradictorii. înţelese că bătrânul voia să-l înveţe de bine; dealtfel, începuse să-şi dea seama că într-adevăr nu era cu putinţă să scape. Dar, chiar dacă n-ar mai fi fugit niciodată, n-ar fi putut renunţa la mândria numelui şi a neamului său, doar pentru a-şi trăi viaţa fără să mai primească vreo bătaie. Iar gândul că-şi va trece anii ca grădinar şchiop îl umplea de furie şi de umilinţă. Pentru un timp, da, poate n-ar fi fost rău, până când va mai prinde puteri. Şi poate că i-ar face bine să-şi mai ia gândul de la propria lui persoană şi să mai lucreze încă o dată pământul, deşi nu era al lui.

A doua zi, bătrânul grădinar îi arătă lui Kunta Ce avea de făcut. Dacă îl vedea plivind buruienile ce păreau că împânzesc zilnic răzoarele de legume, ori adunând viermii de pe roşii ori gândacii de pe cartofi şi zdrobindu-i cu piciorul, Kunta făcea ia fel. Se împăcau bine, dar nu-şi vorbeau prea mult, deşi lucrau mereu cot la cot. De obicei, când Kunta avea nevoie să i se arate cum să facă vreo treabă nouă, grădinarul mârâia doar şi-i arăta prin semne, iar Kunta făcea ceea ce trebuia, fără să răspundă. Pe el nu-l supăra tăcerea; de fapt, urechile lui simţeau chiar nevoia câtorva ore de odihnă, între discuţiile lui cu scripcarul, căruia nu-i mai tăcea gura cât stăteau împreună.

în seara aceea, după cină, Kunta se afla în pragul colibei când se apropie de el Gildon, omul care făcea hamuri pentru cai şi catâri şi încălţări pentru negri, şi-i întinse o pereche de pantofi, spunându-i că-i meşterise special pentru el, la porunca stăpânului. Luându-i şi dând din cap în chip de mulţumire, Kunta îi suci şi-i răsuci pe toate părţile, înainte de a-şi lua inima în dinţi să-i încerce. I se părea tare ciudat să aibă aşa ceva în picioare, dar i se potriveau de minune, deşi mai mult de jumătate din pantoful drept era umplut cu câlţi de bumbac. Cizmarul se aplecă să-i lege şireturile, apoi îi făcu semn lui Kunta să se ridice şi să umble, ca să vadă cum îi vin. Pantoful stâng era bun, dar când o porni cu multă băgare de seamă, abia călcând, fără

cârje, prin faţa colibei, simţi o încordare şi furnicături în piciorul drept. Văzându-I stânjenit, cizmarul îi spuse că ciotul piciorului era de vină, nu pantofii, dar că se va obişnui.

începu deci să umble tot mai mult,N simţindu-se mai bine decât i se putea citi pe chip.

în aceeaşi săptămână, când cabrioleta stăpânului se întoarse de ia drum, Luther, vizitiul cel negru, o luă în grabă spre coliba lui Kunta, făcându-i semn cu mâna să vină cu el la coliba Scripcarului; acolo Kunta îl văzu povestind ceva şi zâmbind cu toată gura. Apoi, făcând semne spre casa cea mare şi alegând cuvintele pe înţelesul lui Kunta, Scripcarul îl lămuri că domnul William' Waller, toubobu ce locuia în casa cea mare, era de-acum înainte stăpânul lui Kunta.

- Luther spune că te-a luat stăpânul cu acte în regulă de la frate-su, care te-a stăpânit mai nainte, aşa că de-acum eşti al lui.

Ca de obicei, chipul lui Kunta nu-i trăda sentimentele, în sinea lui era însă copleşit de ruşine şi mânie că cineva ar putea să-i fie lui stăpân; în acelaşi timp, răsuflă uşurat căci se temea ca nu cumva, într-o bună zi, să fie dus înapoi la cealaltă plantaţie, cum auzise el că se numeau gospodăriile toubobilor. Scripcarul aşteptă să plece Luther şi numai după aceea grăi din nou, aproape doar ca pentru sine:

- Negrii d-acilea zic că conaşu' Waller e un stăpân milostiv, şi ce-i drept eu am văzut şi mai răi. Da' nici unul dintre ei nu-i bun. Trăiesc cu toţii de pe urma noastră. Şi cea mai de preţ avere ce-o au suntem noi, negrii.

CAPITOLUL 52

De-acum înainte, aproape în fiecare zi după ce-şi termina treburile, Kunta se întorcea la coliba lui şi, ter-minându-şi rugăciunea de seară, netezea lutul dintr-un colţ al colibei şi-apoi, cu un băţ, începea să scrijelească litere arabe, rămânând astfel cu privirea pierdută la ele, cam până la vremea cinei. Apoi ştergea iute ce scrisese, căci venise vremea să meargă împreună cu ceilalţi să-l asculte pe scripcar. Rugăciunile şi învăţătura lui nu-l împiedicau să se alăture lor. în felul acesta i se părea că poate rămâne ei însuşi, fără să fie nevoit să rămână însă singur. Oricum, chiar dacă ar fi fost în Africa, le-ar fi plăcut

să se ducă tot la unul ca scripcarul, numai că acela ar fi fost muzicant ambulant, sau griot, care umblă din sat în sat şi, între poveştile nemaipomenite despre tot felul de întâmplări, cântă din gură, acompaniindu-se la kora sau ba/afon. Şi tot după obiceiul din Africa, începuse să ţină socoteala timpului, punând într-un borcan câte o pietricică la fiecare lună nouă. Mai întâi băgă douăsprezece pietre rotunde şi colorate, pentru cele douăsprezece luni cât credea el că stătuse pe plantaţia celuilalt stăpân; apoi mai adăugă încă şase pentru lunile cât stătuse la noul lui stăpân; după aceea numără cu băgare de seamă alte două sute şapte pietricele, pentru cei şaptesprezece ani ce-i împlinise când fusese luat din Juffure, şi le puse şi pe acestea în borcan. Numărându-le apoi pe toate, Kunta făcu socoteala că avea acum nouăsprezece ani.

Deci, oricât de bătrân s-ar fi simţit, era încă destul de tânăr. îi era dat oare să-şi petreacă tot restul vieţii aici, la fel ca bătrânul grădinar, privind cum, odată cu anii, se risipeşte mândria şi speranţa, până când nu i-ar mai rămâne nimic să-l mai ţină în viaţă, iar timpul i se va sfârşi? Gândul acesta îl înspăimânta, dar îl şi ambiţiona să n-o sfârşească asemeni bătrânului, s-ajungă să-şi târască cu greu picioarele prin grădină, nesigur cu care picior să păşească mai întâi. Bietul om îşi sleia toată vlaga până la prânz, iar după-amiezile nu mai era în stare de nimic, şi atunci Kunta trebuia să ia aproape totul în seama lui.

în fiecare dimineaţă, pe când Kunta stătea aplecat peste răzoare, Bell, despre care aflase că era bucătăreasă în casa cea mare, venea să-şi umple coşul cu legumele pe care voia să le gătească pentru stăpân. Dar tot timpul cât stătea acolo, nici nu-şi arunca ochii spre Kunta, nici măcar când trecea pe lângă el. Era uimit şi supărat în acelaşi timp, amintindu-şi cum îl îngrijise zi de zi, atunci când se zbătuse între viaţă şi moarte, ca acum să dea doar din cap, când se întâlneau serile la scripcar. Simţea că o urăşte, căci singura pricină pentru care se purtase atunci aşa, era doar din porunca stăpânului. Tare ar mai fi vrut Kunta să ştie ce-ar fi spus scripcarul despre aceasta, dar îşi dădea seama că cu puţinele cuvinte ştiute n-ar fi putut să-l facă să înţeleagă ce trebuia, pe lângă faptul destul de stânjenitor să discute despre aşa ceva.

La puţină vreme după aceea, într-o dimineaţă, bătrânul nu mai veni la lucru, iar Kunta bănui că era bolnav. în ioc să meargă imediat la coliba bătrânului să vadă ce se întâmplase, Kunta se apucă de îndată de udat şi plivit, căci ştia că Bell trebuia să sosească dintr-o clipă într-alta şi că nu s-ar fi cuvenit să nu găsească pe nimeni în grădină.

Ceva mai târziu apăru şi Bell şi, fără să-i arunce o privire, începu să-şi umple coşul cu legume, în timp ce Kunta rămase cu sapa în mână, privind-o. Apoi ea dădu să plece, dar şovăi o clipă în loc, privi în jur, lăsă coşul jos şi, aruncându-i o privire aspră lui Kunta, plecă. Era clar că se aştepta ca el să-i care coşul până la uşa din dos a casei celei mari, aşa cum făcea de obicei bătrânul. Kunta simţi că plesneşte de mânie, aducându-şi aminte de zecile de femei din J uf fu re ce treceau cu atâtea greutăţi pe creştetul capului, pe lângă copacul bantaba, unde se odihneau de obicei bărbaţii satului. Izbindu-şi sapa de pământ, era cât pe ce să se întoarcă şi să plece, dar îşi aduse aminte că ea se bucura de încrederea stăpânului. Aşa că se aplecă scrâşnind din dinţi, apucă coşul şi o porni tăcut în urma ei. în pragul uşii, ea se întoarse şi-i luă coşul din mână, fără să-l privească nici de data aceasta. Kunta se întoarse în grădină clocotind de mânie.

Din ziua aceea Kunta rămase să vadă singur de grădină. Bătrânul venea doar din când în când, numai atunci când avea destulă forţă să umble. îşi găsea câte ceva de lucru, cât se simţea în stare, după care pleca şchiopătând spre coliba lui. Era ceva ce-i amintea lui Kunta de bătrânii din Juffure, care, ruşinaţi de slăbiciunea lor, se străduiau, abia târşâindu-şi picioarele, să facă şi ei câte ceva, până când erau siliţi să rămână culcaţi şi-n cele din urmă doar rareori se mai arătau pe afară.

Singurul lucru cu care Kunta nu se împăca nicidecum, era faptul că trebuia să-i care în fiecare zi coşul lui Beli. Mergea bombănind în urma ei până la uşă, îi împingea apoi coşul în mâini cu destulă brutalitate, ca apoi să se răsucească pe călcâie şi să plece înapoi la lucru, cât putea ele iute. Totuşi, oricât de mult o ura, de multe ori îi lăsa gura apă, când străbăteau până la el miresmele îmbietoare ale bucatelor ce le gătea ea.

Tocmai băga încă o pietricică în borcanul-calendar când, fără să vadă vreo schimbare în purtarea ei, într-o dimineaţă Bell îi făcu semn cu mâna să vină înăuntru. Şovăind o clipă, intră după ea şi puse coşul pe masă. încercând să nu pară prea mirat

de lucrurile ciudate pe care le vedea peste tot în încăperea aceea numită „bucătărie", se întoarse să plece, dar ea îi atinse braţul şi-i întinse un fel de plăcintă, care arăta ca o bucată de carne rece pusă între două foi. Cum el o privea uimit, ea îi spuse:

- Ce, n-ai mai văzut un sandviş niciodată? N-avea grijă, că nu te muşcă. Trebuie să muşti tu din el. Şi-acum', hai, cară-te d-aici!

Cu timpul Bell începu să-i dea din ce în ce mai des de mâncare, de obicei o farfurie de metal cu ceva ce se numea turtă de mălai, un fel de pâine cum nu mai mâncase până atunci, şi tocană de mlădiţe verzi de muştar cu un sos minunat. Sădise chiar el cu mâna lui micuţele seminţe de muştar în pământul îngrăşat cu bălegar, iar curând lujerii firavi crescură mari şi bogaţi. La fel de mult îi plăcea cum gătea ea mazărea cea subţire de câmp, ce creştea pe vrejuri încolăcite pe cocenii de porumb dulce. Nu-i dăduse niciodată carne de porc, iar el se minuna de unde ştia că el nu mănâncă aşa ceva. Dar, orice i-ar fi dat, Kunta ştergea întotdeauna cu mare grijă farfuria cu o cârpă înainte de a i-o da înapoi. De cele mai multe ori o găsea lângă plită, o ladă mare de fier cu foc în ea, dar uneori se afla îngenuncheată pe jos, frecând podelele cu cenuşă de stejar şi cu o perie tare. Deşi uneori ar fi putut să-i spună ceva, nu reuşea niciodată să-şi exprime mulţumirea decât printr-un mormăit, iar ea îi răspundea la fel.

într-o seară, după cină, Kunta se ridicase să-şi mai dezmorţească picioarele şi începuse să umble în jurul colibei scripcarului, bătându-se uşurel pe pântece, când omul cu pielea cafenie, căruia nu-i tăcuse gura tot timpul cât mâncaseră, se opri o clipă şi exclamă:

- Ia te uită! Ai început să te cam îngraşi!

Şi-avea dreptate. Kunta nu se simţise şi nici nu arătase aşa de bine de când plecase din Juffure.

După ce împletise luni de-a rândul pănuşe ca să-şi întărească degetele, scripcarul se simţea şi el mult mai bine, cum nu se mai simţise de când îşi rupsese mâna; acum serile începuse să cânte din nou. Ţinând obiectul acela ciudat în căuşul unei palme şi sub bărbie, scripcarul îi răzuia corzile cu un fel de beţigaş, ce părea făcut din fire lungi şi subţiri de păr, iar

după fiecare cântec, ascultătorii obişnuiţi din fiecare seară izbucneau în strigăte şi aplauze.

-Asta nu-i nimic! spunea el scârbit. Nu mi s-au dezmorţit încă degetele.

Mai târziu, rămaşi singuri, Kunta îl întrebă poticnin-du-se la fiecare vorbă:

- Ce... e... aia... dezmorţit?

Scripcarul îşi strânse degetele şi-apoi le desfăcu, mişcându-le încoace şi-ncolo.

- Uite, dibace, dezmorţite! Pricepi? Kunta dădu din cap că a înţeles.

- Mare noroc ai tu, urmă apoi scripcarul. Te-nvârţi de colo până colo prin grădină. Nimeni n-are o slujbă atât de uşoară, decât pe plantaţiile mult rfiai mari ca asta.

Kunta crezu că a înţeles, şi nu-i plăcu.

- Muncesc greu, îi răspunse el. Mai greu ca asta, zise el arătând spre vioară.

-Ai şi tu dreptate, africanule! îi spuse râzând Scripcarul.

CAPITOLUL 53

Lunile parcă se scurgeau mai iute acum, şi-n scurt timp se termină şi anotimpul cel călduros, căruia îi spuneau vară, iar vremea culesului aduse cu sine mult mai multe treburi pentru Kunta şi pentru ceilalţi. în timp ce toţi negrii, chiar şi Bell, munceau la câmp, Kunta trebuia, pe lângă munca în grădină, să vadă de păsări, de vite şi de porci. Când ajunseră în toiul culesului de bumbac, îl puseră şi pe el să mâne căruţa printre brazde. în afară de faptul că trebuia să hrănească porcii aceia împuţiţi care îi făceau greaţă, Kunta nu se supăra să muncească mai mult, căci aşa se simţea mai puţin beteag. Arareori se întorcea la colibă înainte de căderea serii şi era atât de istovit, că uneori uita până şi să mănânce. Scoţându-şi numai pălăria tocită de pai şi pantofii, ca să i se mai potolească durerea din piciorul drept, se azvârlea pe salteaua de pănuşe, trăgându-şi peste el învelitoarea de pânză de sac umplută cu bumbac şi-n câteva clipe adormea, cu hainele încă umede de sudoare.

Tăiaseră şi porcii şi atârnaseră halcile de carne deasupra unui foc mocnit de lemne de hickory, iar aerul plin de fum începuse să adie mai răcoros. Toţi cei de pe plantaţie începeau

să se pregătească pentru „dansul culesului", un eveniment atât de însemnat, că urma să vină până şi stăpânul. Atât de mult se frământau cu toţii, încât Kunta, aflând că sărbătoarea aceasta nu avea nimic de-a face cu Allahul negrilor de-acolo, se hotărî să meargă şi el, să privească.

Până când îşi luă el inima în dinţi s-o pornească într-acolo, petrecerea era în toi. Scripcarul, căruia i se dezmorţiseră în fine degetele, îşi tot răzuia corzile scripcei, iar un alt bărbat bătea ritmul cu două oase de vită.

- Dansul prăjiturii! strigă cineva.

Era un dans al negrilor, în care perechea cea mai bună primea ca premiu o prăjitură. Se formară iute perechile şi se înşiruiră dinaintea Scripcaruiui. Fiecare femeie îşi puse piciorul pe genunchiul partenerului, care îi legă şireturile, apoi Scripcarul spuse:

- Schimbaţi partenerii!

Iar când dansatorii îi dădură ascultare, se porni să cânte nebuneşte şi Kunta îşi dădu seama că prin paşii şi mişcările trupurilor ei voiau să arate plantarea recoltelor, tăierea lemnului, culesul bumbacului, legănarea coaselor, culesul porumbului, azvârlitul fânului cu furca în căruţă. Toate acestea semănau atât de mult cu dansurile de la sărbătorile recoltei din Juffure, încât Kunta se pomeni că bate şi el ritmul cu piciorul cel zdravăn. Când îşi dădu seama ce făcea, se uită stânjenit în jur să vadă dacă nu cumva îl zărise cineva.

Nu-I luase nimeni în seamă, căci de fapt în momentul acela începuseră cu toţii să privească o fată subţirică dintr-al patrulea kafo, care se mlădia şi se răsucea uşoară ca o pană, legănându-şi capul, aruncând priviri ademenitoare, unduindu-şi graţios braţele. Curând ceilalţi dansatori se retraseră obosiţi pe margini, să-şi tragă răsuflarea şi să privească. Până şi partenerul ei abia se mai putea mişca.

Când, răsuflând cu greu, renunţă şi el, mulţimea slobozi un strigăt, iar când, în cele din urmă, o porni şi ea ameţiiă către margini, strigătele şi uratele o copleşiră, înteţindu-se când domnul Waller îi dărui fetei o jumătate de dolar. Zâmbind mulţumit către scripcar, care-i răspunse printr-o plecăciune, stăpânul plecă, însoţit de strigătele de bucurie ale sclavilor. Ei însă abia începuseră „dansul prăjiturii", aşa că celelalte perechi,

odihnite între timp, se avântară din nou la joc, părând gata să danseze toată noaptea.

Kunta stătea în pat gândindu-se la ceea ce auzise şi văzuse, când auzi deodată o bătaie în uşă.

- Cine-i acolo? întrebă el uimit peste măsură, căci de când se afla acolo doar de două ori venise cineva la el.

- Hai, fă bine şi deschide odată uşa, negroteiule! Recunoscând vocea scripcarului, Kunta deschise uşa,

dar îl izbi pe dată duhoarea de băutură. Deşi se simţea dezgustat, Kunta nu-i spuse nimic, simţind că omul ardea de nerăbdare să vorbească şi ar fi fost urât din partea lui să-l dea afară numai pentru că se îmbătase.

- L-ai văzut pe conaşu'!? spuse scripcarul. D'abia acu' vede dânsu ce frumos cânt eu! Ş-acu să nu-mi zici mie pe nume dacă n-o să mă pună să cânt pentru albi, ba o să mă mai trimită şi-n alte părţi!

Nemaiîncăpându-şi în piele de fericire, scripcarul se aşeză cu scripca în poală pe taburetul cu trei picioare al lui Kunta şi se porni să trăncănească mai departe.

- Ascultă aici la mine, eu am cântat cu ăi mai buni! De Sy Gilliat din Richmond ai auzit vreodată? întrebă el şovăind. De unde s-auzi tu de el? Ehei, ăşta-i cel mai mare scripcar negrotei din lume, şi eu cu el am cântat. Ascultă aici la mine, el nu cântă decât la balurile ăle mari şi la danturile albilor, aşa cum era Balul Curselor de Cai ce se ţinea în fiece an, şi la alte d-aste... Să-l fi văzut cu scripca aia a lui aurită toată, cu frac şi perucă... şi ce purtări alese mai avea, Doamne, Dumnezeule! Şi-n spatele nostru cânta la flaut şi clarinet un negrotei, de-i zicea London Brigs. Şi să-i fi văzut pe albii ăia ce mai dănţuiau de-şi rupeau încălţările, nici nu mai ţineau socoteala după ce dansau - menuet, reel1, congo, hompipe2, gigă, ori ţopăiau pur şi simplu de colo până colo.

Scripcarul o ţinu aşa încă o oră până când se trezi de-a binelea. îi povesti lui Kunta de vestiţii sclavi cântăreţi care lucrau la fabricile de tutun din Richmond şi de alţi muzicanţi sclavi faimoşi care cântau la „clavecin", „piano-forte" şi „vioară" - ce or fi fost acelea? - şi care învăţaseră să cânte ascultând cântăreţii toubobi veniţi dintr-un loc numit „Europa", aduşi pe plantaţii să-i înveţe pe copiii stăpânilor.

Dimineaţa următoare se dovedi răcoroasă, iar oamenii se apucară de alte treburi. Kunta văzu femeile amestecând untură topită cu leşie şi apă, punându-le la fiert şi mestecând, ca apoi să răcească amestecul acesta cafeniu ce părea a fi săpun, în tăvi de lemn, mai lăsându-l patru nopţi şi trei zile, după care îl tăiară în bucăţi lunguieţe şi tari. Cu mare scârbă se uită la bărbaţii care puneau la fermentat mere, piersici şi prune, scoţând o băutură ce mirosea urât, căreia îi ziceau „rachiu" şi o puneau în sticle şi butoaie. Alţii amestecau lut roşu şi vâscos cu apă şi păr de porc uscat, cu care lipeau crăpăturile din pereţii colibelor. Femeile umpleau saltelele cu pănuşe de porumb, aşa cum era şi a lui Kunta, iar pentru stăpân făcură o saltea nouă umplută cu puf de gâscă.

Sclavul care cioplea în lemn făcea copai noi în care se înmuiau rufele în apă cu săpun, înainte de a fi fierte şi îngrămădite pe o scândură de lemn, unde erau bătute cu un băţ. Cel ce lucra hamuri, căpestre şi încălţări argăsea de zof piei de vită. Iar femeile vopseau în culori diferite pânza de bumbac ce-o cumpărase stăpânul pentru îmbrăcăminte. Şi la fel ca în Juffure, pe toate viţele, tufele şi gardurile se întindeau la uscat bucăţi pestriţe de pânză, roşii, galbene şi albastre.

Pe zi ce trecea, aerul se răcea tot mai mult, cerul se întuneca, până când totul se acoperi din nou cu zăpada şi gheaţa, pe care Kunta le socotea şi acum pe cât de neplăcute, pe atât de neînţeles. Şi nu după mult timp, ceilalţi negri începură să vorbească cu bucurie şi nerăbdare de „Crăciun", de care Kunta mai auzise. Pare-se că aceasta însemna cântec, dans, ospăţ şi daruri, ceea ce era destul de îmbietor, dar în acelaşi timp totul era legat de Allahul lor, aşa că oricât de mult i-ar fi plăcut lui Kunta întrunirile de la scripcar, se hotărî că ar fi mai bine să se ţină deoparte până când se terminau toate acele sărbători păgâne. Nu mai trecu nici măcar să-l mai vadă pe scripcar, care-l privi foarte mirat când îl văzu prima dată după aceasta, dar nu-i spuse nici o vorbă.

Veni apoi o nouă primăvară; în timp ce se apleca să sădească straturile, Kunta îşi aminti cât de verzi şi de bogate erau la vremea aceasta a anului câmpurile din jurul satului său din Africa, iar el, când era doar un puştan dintr-al doilea kafo, ţopăia fericit în urma caprelor înfometate, în anotimpul acesta atât de verde. Aici în ţara asta, pruncii negrilor dădeau o mână

de ajutor' să gonească şi să prindă animalele acelea behăitoare care săltau tot timpul şi li se spunea „oi", ca după aceea să se ia la harţă care să se aşeze pe capul animalelor ce se zbăteau disperate să scape, în timp ce un om le tăia cu foarfecele lâna groasă şi murdară.

La începutul lunii aceleia din miezul verii pe care o numeau „iulie", lucrătorii de la câmp se întorceau seara la colibele lor, istoviţi de graba cu care voiau să termine plivitul buruienilor dintre firele de bumbac, înalte până la brâu, şi dintre cele de porumb, care atârnau grele de rod. Munceau într-adevăr din greu, dar cel puţin aveau suficiente rezerve de hrană în cămările ce fuseseră burduşite în toamna trecută. La vremea aceasta, acasă la el în Juffure, burţile oamenilor se zbârceau de foame, aşteptând să fiarbă vreun amestec de rădăcini, râme, ierburi şi tot ce se mai găsea, căci recoltele şi fructele atât de bogate şi verzi nu erau încă destul de coapte.

Kunta îşi dădea seama că, dacă ar fi încercat să fugă din nou, deşi învăţase să se descurce destul de bine şi chiar să-şi găsească un rost, nu ar fi fost niciodată în stare să ajungă prea departe, căci ar da de el în cele din "urmă vreun prinzător de sclavi. Deşi îi era ruşine s-o recunoască, ajunsese să prefere viaţa aceasta de pe plantaţie decât să fie prins şi cu siguranţă omorât pentru că a încercat să fugă din nou. în adâncul sufletului era convins că nu-şi va mai vedea niciodată ţara natală şi simţea cum i se stinge în inimă o scânteie scumpă şi de neînlbcuit. O singură speranţă îi mai rămânea: chiar dacă nu-şi va mai vedea vreodată familia, poate că într-o zi va fi în stare să-şi întemeieze şi el o familie a lui.

CAPITOLUL 54

Se mai scurse încă un an, aşa de iute încât lui Kunta nici nu-i venea să creadă, iar pietricelele din borcan îi dădură veste că ajunsese în cel de al douăzecilea anotimp ploios. Se făcuse din nou frig şi se apropia „Crăciunul". Deşi sentimentele sale faţă de Allahul celorlalţi negri rămăseseră neschimbate, văzându-i cât de bine petreceau Kunta se gândi că Allahul său nu va avea nimic împotrivă dacă s-ar uita şi el măcar la pregătirile de sărbătoare.

Doi bărbaţi, care căpătaseră de la stăpân permise de trecere pentru o săptămână, îşi făceau bagajele să plece să-şi vadă nevestele de pe alte plantaţii; unul îşi vedea pentru prima dată pruncul nou născut. în toate colibele, în afara acestora şi a' lui Kunta, se făceau tot felul de pregătiri, se împodobeau hainele de sărbătoare cu dantele şi mărgele, şi se scoteau din cămări nuci şi mere.

Iar sus, în casa cea mare, oalele şi crătiţele lui Bell umpleau aerul cu miresme de yami, friptură de iepure şi porc şi de multe alte animale, curcan, racoon, opossUm şi altele la fel, de care Kunta nici nu auzise şi nici nu văzuse înainte de a veni în ţara asta. Deşi, la început nu-l prea trăgea inima, miresmele din bucătărie erau atât de îmbietoare, încât îl convinseră să guste câte puţin din fiecare, în afară de porc, bineînţeles. Nu se arătă interesat nici să pună măcar pe limbă băutura pe care domnul Waller le-o promisese negrilor: două butoaie de cidru tare, unul de vin şi un butoiaş de whiskey pe care-l adusese din altă parte cu cabrioleta.

Kunta ştia că o parte din băutura aceasta fusese începută pe furiş dinainte, iar scripcarul dăduse şi el o mână de ajutor. Iar pe lângă purtările grosolane ale beţivilor, copiii alergau şi ei de colo până colo cu băşici de porc uscate şi umflate, legate de beţe pe care le ţineau cât mai aproape de foc până când plesneau, stârnind strigătele şi hazul tuturor. Lui Kunta nu-i venea să creadă că nişte oameni se puteau prosti în aşa hal.

Când sosi ziua marii sărbători, se puseră cu toţii serios pe mâncat şi băut. Din pragul colibei lui, Kunta se uita cum soseau oaspeţii stăpânului şi cum, după aceea, se adunară sclavii în faţa casei celei mari şi începură să cânte, conduşi de Bell, iar stăpânul deschise fereastra zâmbind. Apoi ieşi împreună cu oaspeţii afară şi le ascultară vrăjiţi cântecele. După aceea stăpânul o trimise pe Bell să-i spună scripcarului să vină să le cânte, ceea ce el făcu numaidecât.

Kunta înţelesese că negri aceştia erau nevoiţi să facă ceea ce li se poruncea, dar nu putea pricepe de ce părea că le place atât de mult. Iar dacă albii îşi îndrăgeau într-atât sclavii încât le făceau şi daruri, de ce nu voiau atunci să-i facă fericiţi cu adevărat dându-le libertatea? Dar în acelaşi timp se întreba dacă unii dintre negrii aceştia, ţinuţi aşa pe lângă casă Ca nişte

căţei în zgardă, ar fi în st'are'să-şi ducă viaţa pe propriile lor picioare, fără să aibă nimeni grijă de ei, aşa cum putea face el?

Dar era el oare cu mult mai vrednic decât ei? Se mai putea deosebi acum de ei? Ajunsese treptat să nu mai poată nega că începea să se dedea la felul lor de viaţă. Iar ceea ce-l îngrijora cel mai tare era prietenia cu scripcarul. Kunta se simţea profund jignit de faptul că acesta bea, dar dacă scripcarul era păgân, n-avea oare dreptul să se poarte ca un păgân? Kunta ajunsese să nu mai poată îndura ca scripcarul să-l tot strige „negroteiule", de când aflase că acesta era numele pe care albii îl dădeau negrilor. Dar cine altul decât scripcarul îl învăţase să vorbească? Cine-l făcuse, prin prietenia lui, să nu se mai simtă străin printre ceilalţi negri? Kunta îşi puse în minte că ar trebui să-l cunoască mai bine pe scripcar.

Când va sosi momentul nimerit, îl va întreba cât mai pe ocolite cu putinţă despre o mulţime de lucruri ce-l frământau. Dar mai puse încă două pietricele în borcanul-calendar până când, într-o liniştită după-amiază de duminică când nimeni nu mai mergea ia lucru, Kunta se îndreptă spre cunoscuta colibă din capătul şirului şi-l găsi pe scripcar neobişnuit de tăcut.

După ce se salutară, o vreme nici unul din ei nu scoase nici o vorbă. Apoi, doar aşa, ca să spună ceva, Kunta îi povesti că-l auzise pe Luther, vizitiul stăpânului, spunând că peste tot unde fusese cu „conaşu", albii nu vorbeau de altceva decât de „taxe" şi-l întrebă pe scripcar ce însemna una ca asta.

- Taxele sunt nişte bani pe care albii trebuie să-i mai dea pe lângă ce plătesc pe cumpărături, îi răspunse scripcarul. Regele ăla de peste ape pune taxele astea, ca să-şi sporească bogăţia.

Explicaţia scripcarului fu neobişnuit de scurtă, iar Kunta îşi închipui că trebuia sâ fie într-o dispoziţie proastă. Descurajat, rămase tăcut mai departe, dar în cele din urmă îşi luă inima în dinţi să dea drumul la ceea ce-i stătea pe suflet:

- Dumneata unde-ai fost, pân' a nu veni aici? Scripcarul îl privi încordat o clipă. Apoi îi vorbi cu un

glas tăios:

- Ştiu eu că toţi negroteii ăştia d-aci îşi bat capul să afle despre mine! Dar n-am să le spun lor nimic! Cu tine-i altceva! Da' ştii de ce? îl străfulgera el cu privirea. Pentru că tu nu ştii nimic. Te-au târât pân-aici şi-apoi ţi-au tăiat piciorul, iar tu crezi că nu poate fi nimic mai rău decât ce-ai păţit tu, urmă el

mânios. Da' dac-ai să sufli cuiva vreo vorbă din ce-am să-ţi spun eu, o să fie vai de pielea ta!

- N-am să spun! promise Kunta.

Scripcarul se aplecă spre el şi-i vorbi în şoaptă, să nu-l audă nimeni:

- Stăpânul de l-am avut în Garolina de Nord s-a înecat. Treaba lui cum s-a întâmplat. Oricum, în noaptea aia eu am şters-o, şi cum n-avea nici nevastă, nici copiii... nu m-a căutat nimeni. M-am ascuns la nişte indieni, până când am socotit că pot pleca într-altă.parte, pân-aici în Virginia, unde să-mi pot vedea de scripca mea.

- Da' Virginia asta ce-i? întrebă Kunta.

- Măi, omule, tu chiar nimic nu ştii? Virginia e colonia în care ne ducem noi viaţa, dacă asta se poate chema viaţă!

- Şi colonie ce-i?

- Nu te credeam aşa de tăntălău! Ţara asta e făcută din treisprezece colonii. La sud d-aci sunt cele două Caroline, la nord, Maryland, Pennsylvania, New York şi-ncă alte câteva. Acolo-n nord n-am fost niciodată, nici eu şi nici alţi negri. Da' am auzit că o mulţime de albi d-acolo nu văd cu ochi buni sclavia şi-i eliberează pe negri. Cât despre mine, eu sunt ca şi liber. Trebuie totuşi să mă ţin pe lângă câte un stăpân, asta aşa, de ochii poterei.

Kunta nu înţelese, nici de data aceasta, dar cum nu voia să mai fie ocărât încă o dată, se prefăcu că pricepe.

- Ai văzut vreodată indieni? îl întrebă scripcarul. Ăştia au trăit aici înainte de-a veni albii. Cică un alb ar fi descoperit locurile astea, unul de-i zice Columb. Da' dacă el i-a găsit pe indieni aici, atunci nu le-a descoperit el, nu-i aşa? Ce-şi închipuie albii ăştia, se înfierbântă scripcarul, că înaintea lor n-a fost pe nicăieri nimenea? îi numesc sălbatici pe toţi.

Scripcarul se opri o clipă să-şi guste propria vorbă de duh, apoi urmă:

- Ai văzut vreodată colibele ţuguiate ale indienilor?

Kunta clătină din cap. Scripcarul apropie trei degete şi puse o cârpă de-asupra.

- închipuieşte-ţi că degetele mele sunt pari, iar cârpa e piele. Şi ei trăiesc într-aşa ceva. Tu care vii din Africa, zise el mai departe zâmbind, crezi că ştii totul despre vânătoare şi d-alde d-astea, da' nu-s vânători şi călători mai buni ca indienii.

Dacă a călcat unul pe vreundeva, i s-a întipărit în cap ca pe hartă pe unde-a mers. Femeile, lor însă îşi duc pruncii în spate, aşa cum am auzit că fac şi femeile voastre din Africa.

Kunta nu-şi putu ascunde mirarea că scripcarul ştia una ca asta. Scripcarul zâmbi din nou şi-şi continuă explicaţia:

- Unii indieni să nu-i vadă în ochi pe negri, alţii dimpotrivă. Din cauza negrilor şi a pământului se ceartă şi cu albii. Ăia vor să le ia tot pământul şi-i urăsc pe indienii care-i ascund pe negri.

Scripcarul îi scrută chipul cu privirile:

- Voi, africanii, la fel ca şi indienii, aţi făcut aceeaşi greşeală: i-aţi lăsat pe albi să intre în bârlogul vostru. Le-aţi dat de mâncare şi i-aţi găzduit, iar ei ce-au făcut? Ori v-au dat afară, ori v-au legat în lanţuri!

Se opri o clipă, ca apoi să se aprindă din nou:

- Uite ce mă scoate pe mine din sărite la voi, negroteii ăştia din Africa... pân-acu' am văzut vreo cinci, şase purtându-se tot aşa ca tine... Şi nici nu ştiu cum de mi-ai căzut tu cu tronc, aşa de la început! Voi veniţi aici şi vă închipuiţi că noi trebuie să fim tot ca voi. Da' noi de unde să ştim despre Africa? N-am fost acolo şi nici n-o să ne ducem vreodată!

Aruncându-i lui Kunta priviri mânioase, scripcarul tăcu din nou. Temându-se să nu-l zgândăre şi mai mult, Kunta plecă fără să mai spună altceva, dar tulburat de ceea ce-i mărturisise scripcarul. Dar, ajuns în coliba lui, cu cât se gândea mai mult, cu atât mai bine se simţea. Scripcarul îşi dezvăluia, în fine, adevăratul lui chip, iar aceasta însemna că avea încredere în Kunta. Şi, pentru prima oară în cei trei ani de când fusese târât cu sila din patria lui, Kunta simţea că începe cu adevărat să se împrietenească cu un om.

CAPITOLUL 55

în următoarele câteva zile, în timp ce trebăluia prin grădină, Kunta se tot gândea cât de mult timp îi trebuise să-şi dea seama că-l cunoscuse prea puţin pe scripcar şi că mai avea încă destule de aflat despre el. Şi cu siguranţă, cugeta el, că şi bătrânul grădinar, pe care mergea din când în când să-l mai vadă, se ascundea sub aceeaşi mască. Nici pe Bell n-o cunoştea mai bine, deşi schimbau zilnic câte o vorbă, sau mai bine zis, el o asculta vorbind, în timp ce mânca ceea ce-i dădea ea, dar

întotdeauna nu-i povestea decât lucruri neînsemnate şi fără legătură cu persoana ei. îi veni în minte că atât Bell cât şi grădinarul începuseră câteodată să spună câte ceva sau se referiseră la ceva, dar nu-şi terminaseră vorba niciodată. Amândoi se purtau de obicei cu mare băgare de seamă, dar mai ales cu el. Aşa că se hotărî să-i cunoască mai bine pe amândoi. Când se duse data următoare la grădinar, începu pe ocolite, aşa cum făceau de obicei oamenii din tribul mandinka, să-l întrebe despre ceva ce auzise de la scripcar. Aşa că-i spuse că aflase de „poteră", dar nu ştia ce anume era şi cu ce se îndeletnicea.

-- Ăştia-s albi dintr-ăi mai calici, care n-au avut în viaţa lor vreun negru, începu să se aprindă bătrânul. O veche lege din Virginia le dă dreptul să păzească drumurile şi alte locuri pe unde ar umbla negrii şi să biciuiască şi să bată pe oricare i-ar prinde fără permis scris de stăpân. Şi ăi de se bagă să facă una ca asta nu-s alţii decât sărăntocii ăia albi, cărora le place să prindă şi să bată negrii altora, uite-aşa, pentru că ei n-au negrii lor. Pricepi tu ce s-ascunde însă în toată povestea asta; toţi albii se îngrozesc de moarte că orice negru scăpat ar putea plănui vreo răscoală. De fapt, nimic nu le place mai mult sărăntocilor ălora albi decât să învinuiască vreun negru că-i suspect, să se năpustească la el, să-l dezbrace gol puşcă dinaintea nevestei şi-a pruncilor lui şi să-l biciuiască la sânge.

Văzând cât de atent îl urmăreşte Kunta, încântat de propria lui dibăcie într-ale cuvântării, grădinarul vorbi mai departe:

- Stăpânul nostru nu îngăduie însă una ca asta. D-aia nici nu avem vechil. Cică nu vrea să-i bată nimeni pe negrii lui. Ei să-şi vadă singuri de treabă, aşa cum ştiu, fără să-i încalce vreuna din reguli. Şi a jurat că ăl de-i nesocoteşte regulile nu mai vede lumina soarelui pe plantaţia lui.

Kunta se întreba în sinea lui ce vor fi fost acelea „reguli", dar bătrânul grădinar îi dădea înainte:

- Păi, conaşu' se poartă aşa pentru că familia lui a fost bogată chiar înainte d-a veni aici, din Anglia, de peste ape. Wallerii ăştia au fost întotdeauna boieri, nu ca ăia de-şi dau aere că-s cineva. Ăi mai mulţi din domnii ăştia nu-s altceva decât nişte neisprăviţi care au făcut avere punând mâna pe vreun petec de pământ şi pe vreun negru, doi, acolo, pe care-i muncesc până crapă. Ăle mai multe plantaţii n-au prea mulţi sclavi. De obicei unul, până la cinci ori şase negri. Noi ăştia,

douăzeci d-aici, suntem pe o plantaţie destul de mare. Şi-am mai auzit că doi din trei albi nici nu au negri de loc. Iar plantaţiile alea mari cu-adevărat, cu câte cincizeci ori chiar o sută de sclavi,, se află mai ales acolo unde e pământul gras; mai sunt unele pe lângă malurile fluviilor din Louisiana, Miss'ippi şi Alabama, şi pe coasta Georgiei şi a Carolinei de Sud unde creşte orezul.

- Dumneata câţi ani ai? îl întrerupse brusc Kunta.

Grădinarul se uită la el.

- Sunt mai bătrân decât îţi închipui tu, sau oricine altcineva.

Rămase b clipă pe gânduri.

- Când eram copil, am auzit strigătele de luptă ale indienilor.

După încă o clipă de tăcere, îl privi pe sub sprâncene şi începu să-i cânte lui Kunta care rămase împietrit:

- Ah yah, lair umbam, boowah. Kee lay zee day nlc olay, man Iun dee n/c o lay ah wah nee... Aşa îmi cânta maică-mea uneori. Zicea c-o învăţase maică-sa, care venea şi ea din Africa, la fel ca tine. Ştii cumva de unde or fi vorbele astea?

- Parc-ar fi în limba sereră, spuse Kunta, dar nu ştiu sigur ce înseamnă. N-am auzit limba asta decât pe vaporul care m-a adus aici.

- Să nu sufli vreo vorbă de cântecul ăsta, îi şopti grădinarul aruncând priviri furişe în jur. Poate ne-aude vreun negru şi ne pârăşte la conaşu'. Albilor nu le place ca negrii să vorbească în limbile lor africane.

Kunta era cât pe ce să-i spună bătrânului că nu încăpea nici o îndoială că era şi el tot gambian, din tribul jofofilpr, judecând după nasul cârn şi buzele groase şi după pielea mult mai neagră decât a celorlalte triburi gambiene. Dar când auzi ce îi spuse grădinarul, se hotărî că-i mai bine să nu-i pomenească de aşa ceva. Aşa că schimbă vorba, întrebându-l de unde era şi cum ajunsese pe plantaţia aceasta. Grădinarul nu-i răspunse pe dată. în cele din urmă însă se porni să-i povestească:

- Un negru care-a îndurat câte am îndurat eu învaţă multe, începu el, privindu-l atent pe Kunta, de parcă ar fi cântărit dacă e bine sau nu să spună mai departe. Odată, am fost şi eu un bărbat voinic. Puteam îndoi o rangă de fier pe-un singur genunchi şi ridicam un sac de făină, care ar fi rupt spinarea unui catâr. C-o singură mână dac-apu-cam un bărbat zdravăn de

brăcinar, ţi-l ridicam de la pământ. Da' mi-a stors vlaga din mine de-atâta muncă şi bătaie, stăpânul care m-a dat ăstuia d-acum, drept plată pe-o poliţă.

Se opri o clipă.

-Acum sunt tare slăbit, nu mai vreau altceva decât să-mi odihnesc oasele câte zile mi-au mai rămas de trăit. Da' nu ştiu ce m-a apucat de-ţi spun tocmai ţie toate astea, urmă el scrutând chipul lui Kunta. De fapt nici nu-s aşa bolnav cât par.. Da' dacă mă crede bolnav rău, conaşu' n-o să mă vândă. Văd că te-ai deprins cu grădina. Aş putea să vin să te mai ajut, dacă ai nevoie... nu prea mult însă.

Kunta îi mulţumi bătrânului pentru ajutor şi-l asigură că va putea să se descurce şi singur. îi părea rău că bătrânul trecuse prin atâtea încercări, dar nu putea să-i pese prea mult de cineva care renunţa la tot şi se lăsa în voia soartei.

Chiar a doua zi îşi puse în minte s-o tragă şi pe Bell de limbă. Ştiind că oricând era bucuroasă să vorbească despre domnul Waller, începu prin a o întreba de ce nu era însurat.

-S-a însurat el, cum să nu, cu don'şoara Priscilla, chiar în anul când am venit eu aci. Era frumoasă ca o păsărică, şi cam tot atâta de firavă. D'aia a şi murit la prima naştere. A născut o fetiţă, da' a murit şi ea, săraca. O nenorocire ce n-a mai pomenit nimeni p-aici. Şi d-atunci conaşu' n-a mai fost om. Numai muncă şi muncă şi iar muncă, de parc-ar vrea să-şi puie singur capăt zilelor. Nu poate răbda să ştie că-i cineva bolnav ori rănit şi să nu-l ajute. Conaşu' îngrijeşte cu aceeaşi tragere de inimă şi-un pisoi bolnav şi orice negru de care aude că-i beteag, cum a fost cu scripcaru' ăla de tot vorbeşti tu cu el, ori chiar cu tine când te-a adus aici. S-a înfuriat aşa de tare când a văzut ce ţi-au făcut la picior, că te-a cumpărat de la propriul lui frate. Sigur că nu ţi-o făcuse frate-su, ci sărăntocii ăia pe care-i pusese el să te prindă, care au zis c-ai încercat să-i omori.

Ascultând-o, Kunta începea să-şi dea seama că, aşa cum începuse să aprecieze sufletele şi cugetele unora dintre negri, nu-i trecuse niciodată prin cap că şi albii ar putea avea suferinţe omeneşti, deşi nu le putea ierta în nici un fel purtările. Aşa că se pomeni că-i părea rău că nu cunoştea limba albilor îndeajuns cât să-i spună lui Bell ce gânduri îi treceau prin cap şi să-i mai spună şi povestea bunicii Nyo Boto despre băiatul care a încercat să-l ajute pe crocodilul prins în capcană şi care

întotdeauna se termina cu învăţătura că „pe lumea asta binele e răsplătit cu rău".

Gândindu-se la locurile natale, Kunta îşi aminti că de muit avea el ceva să-i spună lui Bell, iar acum părea un moment tocmai nimerit. Lăsând deoparte culoarea ei mai deschisă, începu să-i spună plin de mândrie că ea semăna foarte mult cu frumoasele femei mandinka.

Nu trebui să aştepte mult răspunsul la ceea ce credea el că este un lucru de mare fală.

- Ce prostii tot îndrugi acolo! se mânie ea. N-am priceput niciodată ce-or avea albii ăia de umplu pământul cu vapoare întregi de negrotei d-ăştia din Africa!

CAPITOLUL 56

Timp de o lună întreagă, Bell nu-i mai vorbi lui Kunta, ba chiar îşi cără singură coşul cu legume. Apoi într-o luni, dis-de-dimineaţă, dând busna în grădină cu ochii măriţi de emoţie, îi spuse cu sufletul la gură:

- Tocmai a plecat şeriful, l-a spus conaşului că s-au pornit nişte lupte prin nord, într-un loc de-i zice -Boston. Şi asta numai din cauză că albii s-au înfuriat pe regele ăla de peste ape, care le pune nişte taxe aşa de mari. Conaşu' i-a poruncit lui Luther să înhame caii, să se ducă la oraş. E tare îngrijorat.

La vremea cinei, se adunară cu toţii în fata colibei scripcarului, aşteptând să audă părerile lui şi ale grădinarului, căci grădinarul era cel mai vârstnic, iar scripcarul cel mai umblat şi mai păţit dintre toţi.

Când s-a întâmplat asta? întrebă cineva.

- Ei bine, tot ce auzim noi din nord trebuie să se fi întâmplat cu câtva timp mai înainte, răspunse grădinarul.

- După câte am auzit eu, de-acolo din Boston cel mai iute cal face ăl mai puţin zece zile până să ajungă aici în Virginia.

Cabrioleta stăpânului se întoarse pe înserate. Luther veni în grabă în curtea sclavilor cu alte noutăţi, pe care le prinsese şi el de ici, de colo.

- Cică într-o noapte, unii dintr-ăia din Boston s-au înfuriat aşa de tare din pricina taxelor alea, că s-au năpustit asupra oştenilor regelui. Ăia s-au apucat să tragă cu puştile şi primul pe

care l-au omorât a fost un negru, Cris-pus Attucks. Iar luptei ăsteia i-a rămas numele „Masacrul din Boston."

în următoarele câteva zile nu se mai vorbi de altceva, iar Kunta nu-şi prea dădea seama despre ce putea fi vorba încât să-i tulbure într-atât pe albi şi chiar pe negri, să le pese de ceva care se întâmpla undeva, foarte departe. Luther venea mereu cu veşti despre ce se întâmpla în Noua Anglie, adunate de la servitori, grăjdari şi alţi vizitii cu care vorbea în timp ce stăpânul vizita vreun bolnav ori stătea de vorbă cu alti domni în casele cele mari.

-Albii nu pot avea nici un fel de secrete, îi spuse scripcarul lui Kunta. Nu se pot mişca nicăieri, nu pot face nimic fără să-i vadă şi să-i audă negrii. Când vorbesc la masă, negresa care-i serveşte nu-i atât de proastă cât lasă să se vadă şi ţine minte fiece vorbă rostită. Chiar atunci când albii sunt atât de îngroziţi încât spun cuvintele pe litere, o grămadă de servitori negri sunt în stare să repete literă de literă altuia care cunoaşte literele şi poate astfel să înţeleagă ce anume s-a vorbit.

Toată vara şi toamna acelui an nu conteniră să sosească veşti din nord. Apoi, pe măsură ce trecea vremea, Luther începea să le povestească că, oricât de mult i-arfi neliniştit taxele pe albi, nu erau singura lor grijă. , Cică în unele ţinuturi sunt de două ori mai mulţi negri decât albi, iar albilor le e teamă ca nu cumva regele ăla de peste ape să înceapă să-i elibereze pe negri, ca să lupte împotriva lor. .

Luther fu nevoit să se oprească până se potoli zarva tuturor.

- Şi-am mai auzit că unii albi sunt atât de îngroziţi, că au început să se încuie noaptea şl că nici nu mai vorbesc cu servitorii negri.

Săptămâni întregi după aceea, Kunta se perpelea nopţile gândindu-se la „libertate". După câte îşi dădea el seama, însemna să nu mai ai nici un stăpân, să faci ce vrei şi să te duci unde îţi pofteşte inima. Dar în cele din urmă se hotărî că era de-a dreptul caraghios să-ţi închipui măcar că albii s-au străduit să-i aducă pe negri atâta drum, peste ape, să muncească aici ca sclavi, ca apoi să le dea drumul. Aşa ceva nu se va întâmpla niciodată.

Nu cu mult înainte de Crăciun, veniră nişte rude de-ale domnului Waller, şi-n timp ce vizitiul lor negru se îndestula în bucătăria lui Bell, o delecta cu ultimele noutăţi:

-Am auzit de un negru din Georgia, unul George Leile, căruia albii baptişti i-au îngăduit să ţină predici tuturor negrilor în susul şi în josul râului Savannah. Şi umblă vorba că el ar avea să facă o biserică baptist-africana. E prima dată când aud de-o biserică de-a negrilor...

- Eu am auzit de una chiar aici, în Virginia, la Peters-burg. Da', ia spune-mi, de treburile albilor din Nord n-ai auzit nimic?

- Cum să nu, cică o grămadă de albi, oameni de vază, au ţinut o mare întrunire acolo, în Philadelphia, şi i-au zis Primul Congres Continental.

Bell îi spuse că aflase şi ea de asta. De fapt, cu mare osteneală citise vestea asta în „Gazeta Virginiei" a conaşului Waller, după care îi povestise şi bătrânului grădinar şi scripcarului. Ei erau singurii care ştiau că ea ştie să citească puţin. Discutând despre aceasta, grădinarul şi scripcarul căzuseră la învoială să nu-i spună lui Kunta nimic despre aceasta. E adevărat că el ştia să-şi ţină gura şi că ajunsese să înţeleagă şi să vorbească neaşteptat de bine pentru unul venit din Africa, dar simţeau că nu-şi putea da seama ce urmări ar avea dacă domnul Waller ar bănui măcar că ea ştie să citească. Ar vinde-o pe loc.

La începutul anului 1775 nu exista veste venită prin indiferent ce cale care să nu se refere la un fapt din Philadelphia. Din ceea ce auzea şi putea înţelege, Kunta îşi dădea seama că albii cam începeau să se ia la ceartă cu regele din ţara aceea de peste apă, numită Anglia. Şi se povestea despre un domn, Patrick Henry, care ar fi strigat: „Daţi-mi libertatea sau, dacă nu, moartea". Lui Kunta nu-i displăceau astfel de vorbe, deşi nu pricepea cum de-a putut să le spună tocmai un alb, căci albii i se păreau destul de liberi.

După o lună aflară că doi albi, pe nume William Dawes şi Paul Revere, dăduseră fuga călări să aducă la cunoştinţa cuiva anume că sute de soldaţi de-ai regelui se îndreptau spre un loc numit „Concord" ca să prăpădească puştile şi gloanţele aflate acolo. Şi nu după mult timp primiră vestea că într-o bătălie crâncenă, la Lexington, nişte soldaţi de-ai miliţiei populare pierduseră doar vreo câţiva oameni, în vreme ce ei uciseseră

peste două sute de soldaţi de-ai regelui. Nu trecură nici două zile şi mai aflară ca încă o mie de soldaţi fuseseră omorâţi în sângeroasa luptă de la Bunker Hill'.

- Albii ăia din capitala ţinutului fac glume zicând că de-aia poartă soldaţii regelui uniforme roşii, ca să nu li se vadă sângele din răni, le spuse Luther. Şi-am auzit că o mulţime de negri şi-au dat sângele luptând alături de albi.

Desfătându-se cu noua lui misiune fată de cei din curtea sclavilor, Luther ajunse acasă, într-o zi de iunie, şi-i găsi pe toţi cei din curtea sclavilor aşteptându-i nerăbdători veştile.

- Au găsit unul, domnul George Washington, să conducă armata. Mi-a spus un negru că ăla are o plantaţie cu o grămadă de sclavi.

Şi le mai povesti, de asemenea, că unii sclavi din noua Anglie fuseseră eliberaţi ca să dea o mână de ajutor în luptă.

- Ştiam eu c-aşa o să se întâmple, sări scripcarul; or să-i târască pe negri la război şi or să-i omoare, tot aşa cum au păţit în războiul ăla între francezi şi indieni. Şi nici n-o să se termine bine, c-or să pună din nou biciul pe ei.

- Poate că n-o să fie aşa, spuse Luther. Am auzit că nişte albi de-şi zic „quakeri" au înfiinţat o Societate Anti-sclavagistă, acolo, la Philadelphia. Şi cred că mai sunt şi alţi albi care nu vor ca negrii să fie sclavi.

- Nici eu nu vreau, se băgă în vorbă scripcarul. Veştile pe care le aducea adesea Bell sunau de parcă le-ar fi spus chiar stăpânul în persoană, dar în cele din urmă ea le mărturisi că trăgea cu urechea la uşa sufrageriei ori de câte ori stăpânul avea oaspeţi, căci de la o vreme el îi poruncise tăios să servească bucatele şi să plece imediat, închizând uşa după ea. Şi chiar îl auzise cum o încuiase el însuşi după aceea.

-Şi când te gândeşti că nici maică-sa nu-i cunoaşte mai bine ca mine! bombăni ea mâniată.

- Şi ce-a spus după ce a încuiat uşa? întrebă nerăbdător scripcarul. „

- Păi, astă-seară zicea că nu i se pare că s-ar putea găsi vreun chip de a-i învinge pe englezii ăia. El crede că or să trimeată vapoare întregi cu soldaţi. Cică numai în Virginia sunt mai bine de două sute de mii de sclavi şi nu le-ar pica bine dacă englezii ăia i-ar aţâţa împotriva albilor. Conaşu' zice că el îi este credincios regelui, ca oricare altul, dar taxele alea-s prea mari...

- Generalul Washington nu mai primeşte negri în armată, spuse Luther. Da' nişte negri liberi din Nord au sărit că fac şi ei parte din ţara asta şi că vor să lupte...

- Las' că n-or să piardă ocazia! După ce-or muri destui albi, le vine şi lor rândul, se băgă din nou în vorbă scripcarul. Negrii ăia liberi trebuie să fie ticniţi de-a binelea!

Două săptămâni mai târziu aflară o veste şi mai mare. Guvernatorul regal al Virginiei, lordul Dunmore, proclamase libertatea sclavilor care-şi vor părăsi plantaţiile ca să se înroleze în flota engleză de bărci de pescuit şi fregate.

-Tare obosit trebuie să mai fie conaşu', le povesti Bell. Ăsta de rămase la masă astăzi i-a tot împuiat capul despre legarea în lanţuri şi închiderea sclavilor bănuiţi c-ar vrea să se înroleze. Şi mai zicea că vor să-l răpească şi să-l spânzure pe lordul ăla, Dunmore.

Kunta primise sarcina de a hrăni şi adăpa caii domnilor agitaţi şi roşii de mânie ce veneau să-l viziteze pe domnul Waller, care era tot mai mohorât. Kunta le povesti că mulţi cai erau lac de sudoare de atâta drum la galop şi că unii domni îşi mânau singuri trăsurile. Printre aceştia venise şi John Waller, fratele stăpânului, cel care-l cumpărase pe Kunta cu opt ani în urmă, când coborâse de pe vapor. Deşi se scursese destulă vreme,1 Kunta îl recunoscuse din prima clipă, dar omul îi zvârli frâiele fără să dea vreun semn că-l cunoaşte.

- Ce te miri? întrebă scripcarul. Unu! de teapa lui n-ar catadicsi să dea bună ziua unui sclav. Şi mai ales dacă-şi aduce aminte cine eşti.

în următoarele câteva săptămâni, ascultând pe la uşi, Bell află de îngrijorarea şi de mânia stăpânului şi a oaspeţilor lui, că se spunea că mii de sclavi din Georgia, Carolina de Sud şi Virginia îndrăzneau cu mult curaj să fugă de pe plantaţii şi să se alăture lordului Dunmore. Iar alţii spuneau că auziseră că cei mai mulţi dintre sclavii fugari se îndreptau pur şl simplu către Nord. Aşa că toţi albii căzuseră de acord că aveau nevoie de câţi mai mulţi copoi.

Apoi, într-o bună zi, domnul Waller o chemă pe Bell în salon şi-i citi cu voce tare, de două ori, un pasaj însemnat în „Gazeta Virginiei". Apoi, dându-i ziarul, îi porunci să-l arate şi sclavilor. Ea făcu întocmai, iar ei, în loc să se înspăimânte, se înfuriară şi mai tare. „Voi, negrilor, să nu care cumva să cădeţi în ispita de

a vă distruge singuri... indiferent dacă noi vom avea sau nu de suferit, dacă fugiţi de la noi, o veţi păţi cu siguranţă."

înainte de a înapoia ziarul, singură în coliba ei, Bell îşi silabisi pentru ea şi alte ştiri, printre care informaţii despre răscoale ale sclavilor, care se întâmplaseră sau care se prevesteau. Stăpânul se mânie cumplit că nu-i dăduse ziarul înapoi înainte de cină, iar ea îi ceru iertare cu ochii în lacrimi. Curând însă o trimise din nou cu alt mesaj, de data aceasta despre primăria din Virginia, care decretase moartea fără privilegiul unui serviciu religios pentru orice negru sau sclav care plănuiesc în taină să se revolte.

- Cum vine asta? întrebă un lucrător la câmp.

- Păi, răscoală-te numai, şi albii n-or să-ţi cheme nici un popă, după ce te-or omorî! îi răspunse scripcarul.

Luther auzise că nişte albi, care se numeau „tori" şi alţii cărora le zicea „scoţieni", se dădeau de partea englezilor.

- Şi mi-a mai spus negrul unui şerif că lordul ăla, Dunmore, jefuieşte plantaţiile de pe malul fluviului, arde casele ăle mari şi le făgăduieşte negrilor că-i 'liberează dacă vin cu el.

Le mai spuse şi că în Yorktown şi-n alte oraşe, dacă vreun negru e prins pe-afară noaptea, e biciuit şi băgat la închisoare.

în anul acela Crăciunul trecu ca o părere. Se spunea că lordul Dunmore mânase în mare grabă o gloată întreagă şi-o adăpostise în vasul lui amiral, iar după o săptămână, nici nu le veni să creadă când aflară că Dunmore, găsindu-se cu flota lui lângă Norfolk, poruncise să se evacueze oraşul într-o oră. Apoi începură să tragă cu puştile, stârnind un foc cumplit, iar Norfolk-ul fu prefăcut pe dată în cenuşă. Nu mai rămăsese aproape nimic din el, le povesti Bell; era foarte puţină apă şi hrană, şi mai izbucnise şi molima, secerând atâtea vieţi încât apele din Hampton Roads erau presărate cu cadavre umflate aduse la mal de valuri.

- Cică le arde în nisip şi noroi, completă Luther. Şi-o mulţime de negri stau să moară de foame şi-s îngroziţi de vapoarele alea englezeşti.

Cugetând el la toate aceste întâmplări cumplite, Kunta simţi că, într-un anume fel nedesluşit, toate aceste suferinţe trebuiau să aibă vreun rost, vreun înţeles, pe care numai Allah l-ar fi putut ticlui. Şi orice ar mai fi fost să li se întâmple după aceea albilor sau negrilor, era numai din voia Lui.

La începutul anului 1776, Kunta şi ceilalţi aflară că un general, Cornwallis, venise din Anglia cu vapoare întregi, pline de marinari şi soldaţi, şi încercase să treacă un râu mare, York, dar că o furtună groaznică i-a risipit. Mai auzise apoi că s-a întrunit un alt Congres Continental, unde un grup de domni din Virginia ceruseră desprinderea completă de englezi. Mai trecură încă două luni cu veşti neînsemnate, când, într-o zi, Luther se întoarse din capitala ţinutului cu ştirea că după o nouă întrunire, care avusese loc în 4 iulie, toţi albii se frământă. Ceva cu o Declaraţie de Independenţă. Cică unul, John Hancock, şi-ar fi semnat numele cu litere de-o şchioapă pe ea, ca să nu-şi strice regele ochii când o citi-o.

Data următoare, Luther le povesti că auzise că-n Baltimbre, oamenii plimbaseră pe străzi o păpuşă de cârpe, mare cât un stat de om, şi-o azvârliseră apoi pe un rug strigând - „Jos tiranul!" Iar în Richmond se trăseseră salve, în timp ce albii umblau cu torţe şi închinau la pahare. Grădinarul le spuse însă negrilor abătuţi din curtea sclavilor.

- Negrii n-au nici de ce să strige, nici de ce să se bucure. Ori în Anglia, ori aici, tot albi sunt peste tot.

Ceva mai târziu, în vara aceea, Bell dădu buzna în curtea sclavilor spunându-le ce auzise povestind pe un oaspete: că de curând primăria a adoptat un act în care zice că or să ia negri în armată ca toboşari, flautişti şi cercetaşi.

- Ce-s ăia cercetaşi? întrebă un lucrător la câmp.

-Ăi de merg în prima linie şi cad primii! răspunse scripcarul.

Curând după aceea, Luther se întoarse acasă poves-tindu-le despre o mare bătălie chiar din Virginia, în care sclavii au luptat de amândouă părţile. Prin ploaia de gloanţe a soldaţilor în uniforme roşii şi a „torilor", împreună cu un grup de ocnaşi şi negri, un corp mai mic de colonişti albi cu negrii lor se retrăseseră peste un pod, iar în urma lor un soldat sclav, pe nume Billy Flora, a despicat lemnele podului şi le-a azvârlit, aşa încât forţele engleze au fost nevoite să se oprească şi să se retragă, lupta fiind astfel câştigată de forţele coloniştilor.

- Să rupă el un pod! Zdravăn trebuie să mai fi fost! se minună grădinarul.

în anul 1778, francezii intrară şi ei în război de partea coloniilor; iar Bell le povestea ce auzea şi ea că statele, unul

după altul, legiferau promisiunea de eliberare a sclavilor, când se va termina războiul.

- Doar două state au mai rămas care nu-i lasă pe negri săjupte, Carolina de Sud şi Georgia.

- Ăsta-i singurul lucru bun pe care-am auzit să-l fi făcut vreodată un alb, spuse scripcarul.

Oricât de mult ura el sclavia, iui Kunta i se părea că nu era bine ca albii să le dea arme negrilor. Aceasta, în primul rând, pentru că albii vor avea întotdeauna mult mai

multe arme decât negrii, aşa că orice încercare de răzmeriţă ar fi pe dată înăbuşită. Şi-şi mai aduse aminte că, în ţara lui, toubobul dăduse arme unor şefi de trib şi regi netrebnici, încât negrii ajunseseră să se lupte cu negrii, satele să se învrăjbească, iar pe cei înfrânţi, neam din neamul lor, să-i vândă în lanţuri.

Luther le povestea însă mereu despre negri care luptau şi cădeau alături de stăpânii lor. Tot el le mai spuse şi despre nişte companii numai de negri, de-acolo din Nord, şi chiar de un batalion întreg de negri, ce se numeau „Flăcăii Americii".

- Până şi colonelul lor e negru. îl cheamă Middleton. Apoi, privindu-l cu şiretenie pe scripcar, îl întrebă:

- Şi cu ce crezi că se ocupă dumnealui?

- Cum adică? întrebă nedumerit scripcarul.

- E şi el scripcar, tot ca tine! Şi pentru că veni vorba, ce-ar fi să ne cânţi niţel?

Apoi Luther începu să fredoneze un cântec pe care-! auzise el la oraş. Cum melodia era destul de simplă, începură şi ceilalţi să cânte cu el, în timp ce unii băteau ritmul cu nişte beţe.

„Yankeul Doodle veni în oraş, călare pe-un poney..." Şi când începu să-l cânte şi scripcarul, copiii sclavilor săriră să danseZe şi să bată din palme.

în mai 1781, aflară vestea surprinzătoare că ostaşii călări cu uniforme roşii devastaseră plantaţia Monticello a domnului Thomas Jefferson. Distruseseră recolta, dăduseră foc hambarelor, puseseră vitele pe fugă şi iuaseră cu ei toţi caii şi sclavii.

- Albii spun că Virginia trebuie păzită, le spuse Luther.

Şi mai târziu, tot el le dădu de ştire despre bucuria albilor că armata generalului Washington se îndrepta într-acolo.

- Şi-n ea-s o grămadă de negri!

În octombrie veni vestea că forţele reunite ale lui Washington şi La Fayette au acoperit Yorktown-ui cu gloanţe şi obuze, atacândul pe Comwallis, generalul englez. Şi-n curând mai aflară şi de alte lupte, izbucnite în Virginia, New. York, Carolina de Nord, Maryland şi alte state. Apoi, la sfârşitul aceleiaşi luni, se porniră cu toţii să strige aflând de capitularea lui Cornwallis:

- S-a terminat războiul! Am câştigat Independenţa! Luther nu mai apuca nici să mai aţipească măcar între

drumuri, iar stăpânul începu din nou să zâmbească, pentru prima dată după foarte mulţi ani.

- Peste tot pe unde-am umblat, negrii se bucură la fel de mult ca şi albii, le spuse Luther.

Tot el le mai povesti că sclavii de pretutindeni se bucurau cel mai mult de eroul lor, „Bătrânul" Biily Flora, care fusese lăsat de curând la vatră şi-o pornise cu muscheta lui nedespărţită înapoi spre Norfojk.

- Veniţi cu toţii încoace! strigă Bell într-o zi. Conaşu' tocmai mi-a spus că au declarat Philadelphia aia drept primă capitală a Statelor Unite.

Iar mai târziu Luther le explică:

- Conaşu' Jefferson a dat un fel de Act de Dezrobire, care zice că stăpânii au dreptul să-şi elibereze negrii. Dar am afiat că quakerii şi toţi aia de-s împotriva sciaviei şi negrii liberi din Nord strigă cât îi ţine gura, nemulţumiţi că actul nu spune că stăpânii sunt obligaţi să ne elibereze, ci doar c-o pot face dacă vor.

La începutul lui noiembrie 1783, când generalul Washington demobiliza armata, punând oficial capăt la ceea ce tot mai mulţi oameni numeau „Războiul de şapte ani", Bell le spuse tuturor celor din curtea sclavilor:

- Conaşu' a spus că de-acum o să fie pace!

- N-o -să fie nici un fel de pace, remarcă acru scripcarul. Că lor nu le place nimic mai mult decât să ucidă. Ascultaţi aici la mine: pentru noi, negrii, o să fie şi mai rău, încheie el, săgetându-i pe toţi cu privirile.

Ceva mai târziu, Kunta şedea liniştit de vorbă cu bătrânul grădinar.

- Ai văzut şi tu o groază de lucruri de când ai venit aici. Cam câţi ani or fi de-atunci?

Kunta nu ştia, iar gândul ăsta îl tulbură peste măsură.

Rămas singur, în noaptea aceea Kunta îşi petrecu câteva ceasuri împărţind cu grijă în grămăjoare câte douăsprezece pietricele multicolore, pe care le pusese în borcan, la fiecare lună nouă. Rămase atât de uimit când, în cele din urmă, socoti pietrele, că bătrânul grădinar nu mai află răspunsul la întrebare. în jurul lui, pe lutul din colibă, se aflau şaptesprezece grămăjoare. Avea treizeci şi patru de ani! Pentru numele lui Allah, ce se alesese de viaţa lui? Trăia în ţara oamenilor albi de tot atât timp cât trăise şi în Juffure. Mai se putea oare încă socoti african, ori devenise şi el un „negrotei", cum îşi spuneau ceilalţi negri? Mai era oare bărbat măcar? Era acum de aceeaşi vârstă cu tatăl lui când plecase el din sat; şi totuşi nu avea încă nici copii, nici nevastă, nici neamuri, nici sat, nici patrie, nici popor, nici măcar un trecut al lui care sâ-i pară adevărat, şi nici nu întrevedea vreun viitor. Garnbia i se părea acum un vis îndepărtat. Ori poate mai dormea? Şi dacă ar fi dormit într-adevăr, avea oare să se mai trezească vreodată?

CAPITOLUL 57

Lui Kunta nu i-a fost dat prea mult timp să se gândească la ce va urma, căci după câteva zile se întâmplă ceva care-i răscoli pe toţi cei de pe plantaţie. Bell le povesti cu sufletul la gură după plecarea şerifului, care avusese în taină o convorbire cu stăpânul, că o fată în casă, ce fugise şi fusese prinsă, ar fi mărturisit, după ce o biciuiseră zdravăn, că drumul pe care urma să fugă îi fusese desenat chiar de Luther, vizitiul stăpânului.

Năpustindu-se ca o furtună în curtea sclavilor, nelăsându-i răgaz lui Luther să fugă, domnul Waller îl puse faţă în faţă cu şeriful şi-i ceru mânios să-i spună dacă era adevărat. îngrozit, Luther recunoscu. Roşu la faţă de mânie, stăpânul îşi ridică braţul să-l lovească, dar când Luther începu să cerşească îndurare, îşi lăsă braţul în jos şi rămase aşa privindu-l, în timp ce în ochi îi scân-teiau lacrimi de furie.

în cele din urmă vorbi calm:

- Domnule şerif, arestează-l şi du-l la închisoare. Urmează să fie vândut la prima licitaţie.

Se întoarse şi-o porni înapoi spre casă, fără să mai rostească vreo altă vorbă şi fără să ia în seamă suspinele jalnice ale lui Luther.

Nici nu apucară sclavii să se întrebe cine va fi pus în locul lui să mâne cabrioleta stăpânului, când Bell veni într-o seară şi-i spuse lui Kunta că stăpânul vrea să-l vadă de îndată. Aceasta nu miră pe nimeni şi-l urmăriră cu toţii cum intră şchiopătând în casa cea mare, în urma iui Bell. Deşi cam bănuia el de ce îl chemase, Kunta nu se simţea totuşi în largul lui căci, în cei şaisprezece ani de când era pe plantaţia aceasta, nu vorbise niciodată cu stăpânul şi nici nu mersese în casa cea mare mai departe de bucătăria iui Bell.

Şi-n timp ce Bell îl conducea din bucătărie prin hol, rămase cu ochii holbaţi la podeaua lustruită şi la pereţii înalţi, tapetaţi. Ea ciocăni într-o uşă uriaşă, sculptată. Dinăuntru stăpânul spuse: „Intră". Bell păşi înăuntru, întorcând u-se apoi cu un chip lipsit de orice expresie, făcându-i semn şi lui Kunta să vină. Nu văzuse niciodată o încăpere aşa de spaţioasă; era cam cât tot hambarul de mare. Podeaua lustruită de stejar era acoperită cu covoare, iar pe pereţi atârnau tablouri şi tapiserii. Mobilele erau toate de un fel, închise la culoare şi lustruite, iar pe nişte rafturi scobite în perete se întindeau şiruri nesfârşite de cărţi. Domnul Waller citea ia o masă, la lumina unei lămpi de gaz cu un glob verzui de sticlă.

- Toby, am nevoie de un vizitiu nou. Tu te-ai făcut bărbat în toată firea aici, pe plantaţia mea, şi cred că îmi eşti credincios, îi spuse el străful'gerându-l cu ochii lui mari, albaştri şi fermi. Bell mi-a spus că nu pui băutură în gură. Asta îmi place şi am băgat de seamă că te porţi frumos.

Stăpânul se opri. Bell îi aruncă lui Kunta o privire.

- Da' domnu' conaşu', spuse el iute.

- Ai văzut ce-a păţit Luther? întrebă stăpânul

- Dă, domnu'.

încruntându-se, stăpânul vorbi aspru şi rece:

- Te-aş vinde într-o clipită, până şi pe Bell aş vinde-o, dacă v-aţi arăta amândoi fără bun simţ.

Şi-n timp ce ei rămaseră acolo tăcuţi, stăpânul deschise cartea din nou.

- Ei bine, de mâine te-apuci de treabă. Merg la New-port; pân-o să înveţi, o să-ţi arăt eu drumul. Să-i dai nişte haine ca

lumea. Şi să-i spui scripcarului să se ocupe el de-acum înainte de grădină, în locul lui Toby.

- Da domnu' conaşu', răspunse Bell, retrăgându-se împreună cu Kunta.

A doua zi dis-de-dimineaţă, Bell îi aduse hainele, iar scripcarul şi bătrânul grădinar îl ajutară să-şi îmbrace pantalonii de pânză de dril apretaţi şi călcaţi şi cămaşa de cânepă. Nu arătau prea rău, dar când îi mai puseră şi şnurul acela negru la gât, se simţi de-a dreptul caraghios.

- Nu-i departe pân' la Newport, chiar lângă Tribunalul Spotsylvania, îl spuse bătrânul grădinar. Acolo e una din casele alea mari ale bătrânului Waller.

Curând, văzându-şi de noile sale îndatoriri, lui Kunta îi pieri şi cea mai mică urmă de emoţie ce i-ar fi stârnit-o gândul de a-şi putea părăsi grădina, pentru a-şi mai lărgi orizontul, aşa cum făcuseră şi unchii lui Janneh şi Saloun.

Chemat de urgenţă de pacienţii săi, la orice oră din zi şi noapte, domnul Waller îl punea în grabă pe Kunta să înhame caii şi s-o pornească în goană, străbătând mile întregi pe drumuri înguste şi întortocheate, care nu erau cu nimic mai netede decât miriştile din jur. Zgâlţâindu-se şi aplecându-se într-o parte şi-ntr-aita peste făgaşele săpate în drum şi peste o mulţime de hârtoape, pocnindu-şi biciul până scotea sufletul cailor, făcându-l pe domnul

Waller să se ţină de marginile cabrioletei, Kunta se dovedea destul de îndemânatic la mânuitul frâielor, încât ajungeau întotdeauna teferi la destinaţie.

într-o dimineaţă apăru în galopul calului John, fratele stăpânului, care-i povesti înnebunit că pe nevastă-sa o apucaseră durerile facerii cu două luni mai înainte decât se aşteptase. Calul domnului John era prea istovit ca să se întoarcă imediat, aşa încât Kunta îi duse pe amândoi până la plantaţia domnului John tocmai la momentul potrivit: se auzi strigătul ascuţit ai pruncului nou născut. Era o fetiţă de cinci pfunzi, îi povesti la întoarcere cona-şul, şi aveau s-o boteze An ne.

în vara şi în toamna aceluiaşi an, izbucni o molimă care cuprinde aproape întreg ţinutul, încât domnul Waller şi Kunta_ cu greu putură face faţă, molipsindu-se şi ei curând. înghiţind doze zdravene de chinină ca să se poată ţine pe picioare, putură salva multe vieţi, mai multe decât cele ce se prăpădiră. De-

acum, viaţa lui Kunta deveni o înlănţuire de popasuri în bucătăriile caselor celor mari, de moţăieli pe vreo saltea în colibe ori în vreo căpiţă de fân, sau de ore nesfârşite de aşteptat dinaintea cocioabelor sau a caselor înstărite, auzind aceleaşi strigăte de durere, până când apărea stăpânul şi se întorceau acasă, ori cel mai adesea porneau mai departe, la alt pacient.

Domnul Waller nu gonea însă numai după treburile meseriei. Câteodată se scurgeau săptămâni întregi fără nici o chemare grabnică, în afară de vizite la un şir nesfârşit de rude şi prieteni, ale căror plantaţii se aflau în vecinătate. în astfel de împrejurări, mai ales primăvara şi vara, când pajiştile erau smălţuite de flori şi împânzite de fragi şi tufe de mure, iar gardurile acoperite de frunzişul bogat a tot felul de plante, cabrioleta se legăna domol, trasă de o pereche nespus de frumoasă de cai murgi, iar domnul Waller îşi mai scotea din când în când capul de sub coviltirul ce-i apăra de soare. Peste tot ţâşneau în zbor prepeliţe, ţopăiau cardinalii cu penele de un roşu aprins şi se auzeau trilurile ciocârliilor şi ale rândunicilor de noapte. Priveliştea pe care o îndrăgea Kunta ce! mai mult era aceea a câte unui stejar sau cedru singuratic în mijlocul vreunui câmp, căci îi amintea de boababii din Africă, despre care bătrânii spuneau că, în locul unde se înălţau ei, fusese cândva un sat. Şi-n astfel de clipe gândul îi'zbura înapoi, la Juffure.

Stăpânul mergea cel mai adesea să-şi vadă părinţii, la Enfield, o plantaţie la hotarul dintre ţinutul Regele William şi ţinutul Regele şi Regina. Când se apropiau de casă, cabrioleta o lua pe o alee străjuită de două şiruri de copaci bătrâni, cunri aveau toate casele cele mari ale Wallerilor, şi se oprea sub nucul uriaş de pe pajiştea cea mare din faţa casei. Casa, mult mai mare şi mai arătoasă decât a stăpânului, se înălţa pe o pantă domoală, la picioarele căreia curgea domol un pârâiaş.

în primele câteva luni de când era vizitiu, bucătăresele de pe diferitele plantaţii unde mergea, dar mai ales trupeşa şi dispreţuitoarea negresă cu pielea ca tăciunele de la Enfield, îl priviseră cercetătoare, apărându-şi domeniul la fel de înverşunate ca şi Bell la domnul Waller. Totuşi, văzându-i neclintita demnitate şi tăcere, nici una nu se încumeta să-l provoace direct în nici un fel; iar el îşi golea, fără o vorbă, farfuria cu orice fel de mâncare i s-ar fi dat, în afară de carne de porc. Până la urmă, începură să se deprindă cu felul lui

morocănos de a fi şi, după a şasea sau a şaptea vizită, până şi bucătăreasa de la Enfield socoti că era destul de vrednic să stea de vorbă cu ea şi catadicsi să-i adreseze câteva cuvinte.

- Ştii ce casă-i asta unde eşti? îl întrebă ea aşa, dintr-o dată, în vreme ce el mânca, dar fără să aştepte răspuns urmă: Asta-i prima casă a Wallerilor din Statele Unite.. De mai bine d'o sută cincizeci de ani, n-au trăit aci decât Walleri. Vatra căminului nostru e făcută din cărămizi aduse cu corăbiile tocmai din Anglia, îi mai spuse ea, mândră.

Din când în când, domnu! Waller mai făcea câte o vizită şi la Newport, primul loc unde fusese Kunta când începuse să mâne caii; şi nu-i venea să creadă că de atunci trecuse un an întreg. Acolo locuiau bătrânul unchi şi mătuşa stăpânului, într-o casă care semăna foarte mult cu cea de la Enfield. în vreme ce albii mâncau în sufragerie, bucătăreasa îi dădea lui Kunta de mâncare în bucătărie, umblând ţanţoşă, de colo până colo, cu o legătură mare de chei prinsă cu o cureluşă de şorţ. Kunta observase că la toate casele, negresa mai mare peste toţi servitorii purta astfel de chei. în afară de cheile de lâ cămară, afumătoare, pivniţă şi de la alte locuri unde ţineau proviziile, Kunta află că mai erau şi cheile de la toate camerele şi dulapurile din casa cea mare. Toate bucătăresele pe care le cunoştea umblau zăngănindu-şi cheile ca semn al importanţei şi încrederii de care se bucurau; dar dintre ele, aceasta de aici le zornăia cel mai tare.

La una din ultimele vizite, considerând şi ea, la fel ca bucătăreasa de la Enfield, că la urma urmei era un om la locul lui, făcându-i semn cu degetul la buze, îl conduse în vârful picioarelor pe Kunta până la o încăpere din casa cea mare. Deschizând cu mare ceremonie uşa cu una din cheile atârnate de şorţ, îl băgă înăuntru şi-i arătă ceva pe un perete, explicându-i că era blazonul Wallerilor, armura, sigiliul, pistoalele şi o sabie, toate de argint, împreună cu cartea de rugăciuni a primului colonel Waller.

încântată de mirarea vădită a lui Kunta, ea exclamă:

- Bătrânul colonel a construit casa de la Enfield, dar e îngropat aici, la noi.

Ieşind afară, îi arătă mormântul şi inscripţia gravată pe el. După un timp, în care Kunta rămase cu ochii pierduţi la el, bucătăreasa îl întrebă cu prefăcută indiferenţă:

- Vrei să ştii ce scrie acolo?

Kunta dădu din cap, iar ea se porni să-i „citească" de fapt să-i recite inscripţia de mult învăţată pe de rost: „Sfinţită în memoria colonelului John Waller gentleman, al treilea fiu al lui John Waller şi al lui Mary Key, veniţi în Virginia în 1635 din Newport Paganel, Buckinghamshire."

- N-ai fost sus şi n-ai de unde să ştii că avem paturi cu baldachinele prinse pe câte patru stâlpi, atât de înalte încât le trebuie scări ca să suie în ele, iar dedesubt încap pătuţuri de copii pe roţi. Şi să-ţi mai spun ceva: toate paturile alea, cărămizile căminului, grinzile casei, balamalele uşilor şi tot ce mai avem au fost făcute doar de mâna sclavilor negri.

în curtea din spatele casei, ea îi arătă lui Kunta prima ţesătorie pe care-o văzuse în viaţa lui. în apropiere se afla curtea sclavilor, cam la fel de mare cât a lor, îndărătul ei se întindea un heleşteu, iar mai departe cimitirul sclavilor.

- Ştiu că p-ăsta nu voiai să-l vezi, spuse ea citindu-i gândurile.

Kunta se întreba în sinea lui dacă ea îşi dădea seama cât de ciudat şi de trist era s-o auzi vorbind, aşa cum făceau mulţi sclavi, despre „noi" şi „al nostru", de parcă ar fi stăpânit întreaga plantaţie pe care trăia.

CAPITOLUL 58

- Cum se face că de câteva luni stăpânul se duce atât de des pe la neisprăvitul ăla de frate-său? îl întrebă Bell într-o seară, când Kunta intră în bucătărie abia târându-şi picioarele, reîntors de pe plantaţia domnului John. Ştiam că nu se prea au la inimă.

- Cred că conaşu' se prăpădeşte după fetiţa aia mică a lor, răspunse Kunta plictisit.

- E o scumpete de copil, spuse Bell; şi apoi adăugă: Cred că dom'şoara Anne îi aduce aminte de copila lui, care s-a prăpădit.

Kunta dădu din umeri. Deşi nu-l prea înghiţea pe Roosby, vizitiul cel cu mutra acră al domnului John,' Kunta răsuflase

uşurat săptămâna trecută când stăpânul îşi invitase, la rândul lui, fratele.

Bell îşi aduse aminte că în ziua aceea, când dădeau să plece, stăpânul părea la fel de fericit ca şi nepoţica lui.

După câteva zile, venind spre casă de la o plantaţie aproape de Newport, stăpânul îl mustră pe Kunta că trecuse fără să bage de seamă un drum pe care trebuiau s-o cotească. Foarte tulburat de ceea ce văzuse acolo, Kunta mâna caii fără să mai vadă nimic dinaintea ochiior. Şi chiar în timp ce bâiguia o scuză, întorcând cabrioleta, nu-şi putea lua gândul de la negresa aceea cu pielea foarte închisă, ce semăna a wolofă şi pe care o văzuse în curte şezând pe un buştean, alăptând la un sân un prunc negru, iar la celălalt sân un prunc alb. Această privelişte îi revoltase şi îl uimise în acelaşi timp, dar, cînd mai târziu, îi povestise grădinarului, acesta îi spuse:

-Aproape că nu-i domn alb în toată Virginia care să nu fi supt de la o doică neagră ori care să nu fi fost cel puţin crescut de vreuna.

La fel de respingătoare i se păruseră lui Kunta „jocurile" înjositoare pe care le văzuse adesea pe plantaţiile unde umblase, între copii albi şi negri de aceeaşi vârstă. Se părea că nimic mai mult nu le plăcea copiilor albi decât să se joace de-a stăpânii ce se prefac că îi bat pe negri. Alteori se jucau de-a şcoala, iar copiii albi îi învăţau pe negri să scrie şi să citească, dându-le întruna scatoalce şi răcnind la ei că sunt „neghiobi". Kunta obişnuia să le spună lui Bell, scripcarului şi grădinarului că i-arfi cu neputinţă să-i înţeleagă pe toubobi, chiar dacă ar trăi cu ei o sută de anotimpuri ploioase.

Scripcarul îi povesti că o mulţime de copii negri învăţaseră să cânte la vioară, la clavecin şi la alte instrumente ascultând şi băgând de seamă cum îi învăţau pe copiii albi profesorii de muzică aduşi tocmai de peste mări; iar grădinarul spuse că pe a doua plantaţie unde trăise el, fiul stăpânului crescuse împreună cu un negru de care se legase într-atât, încât tânărul alb îl luă pe negru cu el la colegiul William and Mary.

- Asta nu-i prea venea la îndemână conaşului ăl bătrân, da' coniţa i-a spus: „Ăsta poate fi servitorul lui, dacă vrea." Iar' mai pe urmă, când negrul ăsta s-a întors, ne-a povestit că o mulţime de conaşi tineri îşi luau negrii cu ei şi-i făceau valeţi, şi-i puneau să doarmă în aceeaşi cameră cu ei. Şi de multe ori îi luau cu ei

chiar la şcoală şi se luau la întrecere al cui negru învăţa mai bine. Iar negrul ăsta de pe plantaţia noastră nu numai că citea şi scria, dar ştia să şi socotească şi mai spunea pe de rost o mulţime de poezii şi alte d-as-tea de la colegiu. Da' tocmai atunci m-au vândut, aşa că nu mai ştiu ce s-a ales de el.

- Mare noroc o avea de nu l-au curăţat, spuse scripcarul, că pe un negru d-ăsta imediat îl iau albii la ochi de se întâmplă vreo revoltă ori vreo răzmeriţă pe undeva. Nu face să ştii prea multe, tot aşa i-am spus şi africanului ăstuia al nostru, când a început să umble cu cabrioleta stăpânului. Gura închisă şi urechile destupate, doar aşa poţi învăţa cel mai bine...

Curând după aceea Kunta află cât de bun era sfatul acesta, când domnul Waller îl luă pe un prieten de-al său o bucată de drum în cabrioletă.

Vorbind de parcă Kunta nici nu s-ar fi aflat acolo şi spunând lucruri pe care el le-ar fi socotit nemaipomenite chiar dacă ei n-ar fi ştiut că în faţa lor se află un negru, amândoi discutau despre încetineala cu care desfac negrii seminţele de bumbac, la o vreme când cererile de pânză de bumbac se înmulţeau. Mai spuneau că preţurile cerute de negustorii de' sclavi şi de agenţii vapoarelor de sclavi crescuseră atât de mult, încât numai plantatorii cei mai avuţi îşi puteau permite să mai cumpere.

- Dar chiar dacă-ţi permiţi, cu cât ai mai mulţi, cu atât cresc şi problemele, spuse stăpânul. Nu poţi şti unde mocneşte vreo răzmeriţă.

- N-ar fi trebuit să le dăm arme şi să-i lăsăm să lupte împotriva albilor. Acum, uite rezultatul.

Şi începu să povestească cum, pe o plantaţie aproape de Fredericksburg, nişte sclavi foşti soldaţi fuseseră prinşi înainte de a porni o răscoală.

- Aveau muschete, tăişuri de coase, furci, îşi făcuseră chiar şi nişte suliţe, şi plănuiseră ca noaptea să-i omoare pe toţi şi să dea foc, iar ziua să umble pe furiş. Unul din capii revoltei spunea că erau pregătiţi să şi moară, dar nu înainte de a le face albilor ceea ce învăţaseră la război.

-Ar fi putut prăpădi o mulţime de vieţi nevinovate, îl auzi Kunta răspunzând pe stăpân, cu glas grav. De ani de zile am spus că cel mai mare pericol care ne paşte este că o să ajungem să ne depăşească sclavii ca număr.

- Ai dreptate! exclamă prietenul lui. Nu poţi şti care dintre cei ce-ţi fac temenele şi zâmbesc plănuiesc să-ţi taie beregata. Până şi cei din casă. Pur şi simplu nu mai poţi avea încredere în nici unul. Asta le e firea.

Rămas cu spatele înţepenit ca o scândură, Kunta îl auzi pe stăpânul lui spunând:

- Ca doctor, nu o dată am văzut albi murind... ei bine, n-am să-ţi spun mai mult de-atât: că la unii am început să am oarecare bănuieli.

Abia mai simţindu-şi frâiele în mâini, Kunta nu putea înţelege cum de nu-şi dădeau seama că el e acolo şi-i aude. Şi în minte îi veneau toate lucrurile pe care le auzise şi el în aproape cei doi ani de când mâna cabrioleta stăpânului. Aflase de o mulţime de bucătărese şi fete în casă care zâmbeau şi făceau temenele servind la masă mâncăruri în care puseseră propriile lor murdării, sticlă pisată, arsenic ori alte otrăvuri. I se mai povestise de prunci albi care muriseră într-un mod ciudat, fără să se dea de urma acului care fusese înfipt de servitoare în capetele lor moi, acolo unde părul era mai des. Iar o bucătărească îi arătase o colibă unde locuise mai de mult o bătrână doică neagră ce fusese bătută cumplit şi vândută, pentru că-l vătămase pe copilul stăpânului ce-o lovise.

Lui Kunta i se părea că femeile negre erau şi mai curajoase decât bărbaţii. Dar poate că aceasta era numai o impresie, pentru că femeile puneau totul la suflet mai iute; şi se răzbunau de obicei pe albii care le năpăs-tuiseră. Bărbaţii se arătau mult mai închişi la fire şi mai puţin răzbunători. Scripcarul îi povestise de un vechil alb care fusese spânzurat de un copac de tatăl unei negrese, pentru că-l prinsese violând-o pe fată.

Pe plantaţia Waller nu izbucniseră niciodată răscoale, nici măcar nu avuseseră loc incidente, dar Kunta auzise despre unii negri, chiar din ţinutul Spotsylvania, care ascunseseră muschete şi alte arme, jurând să-şi omoare stăpânul sau stăpâna, ori chiar pe amândoi, şi după aceea să dea foc plantaţiilor. Iar, printre oamenii cu care trăia, se aflau unii ce se adunau în taină să discute ceea ce se întâmpla cu sclavii din alte părţi şi ce-ar putea face ca să-i ajute; dar până acum nu întreprinseseră nimic -vorbeau doar.

Pe Kunta nu-l poftiseră niciodată să vină cu ei, poate pentru că, socotea el, nu le-ar fi putut fi de folos din pricina piciorului la

nici un fel de faptă. Dar oricare ar fi fost motivele pentru care o făceau, iui îi părea bine. Deşi le dorea noroc în ceea ce se vor hotărî să facă, Kunta nu credea că o răscoală ar putea reuşi în vreun fel, sub o astfel de soartă copleşitoare. S-ar putea ca, aşa cum spusese domnul Waller, negrii să-i întreacă în curând la număr pe albi, dar niciodată nu vor putea fi mai puternici.

Cel mai de temut duşman, după părerea lui Kunta, erau însă negrii slugoi, dintr-aceia care făceau exact ceea ce li se cerea, sau care se uitau într-altă parte atunci când albii le tăvăleau femeile prin fân. Erau chiar pe plantaţia lor unii, pe care stăpânul putea să-i lase singuri un ân întreg şi să-i găsească după aceea tot acolo, văzându-şi de treabă.

Poate că începuse şi el să devină tot ca ei, se gândea Kunta. Ori poate că se mai maturizase. Sau începuse pur şi simplu să îmbătrânească.

CAPITOLUL 59

Kunta aţipise sub un stejar din curtea unei plantaţii, unde venise cu stăpânul care îngrijea o familie întreagă cuprinsă de molimă. Când cornul sună chemându-i pe lucrătorii de la câmp pentru cină, Kunta tresări. Trecând pe lângă el să se spele pentru cină, Kunta băgă de seamă că erau vreo douăzeci, treizeci de sclavi. Se mai uită încă o dată la ei. Poate că nu se trezise bine, căci i se părea că patru - un bărbat, o femeie şi doi copii cam de vreo zece-doisprezece ani, erau albi.

- Ăştia-s albi d-ăia cu contract, îl lămuri câteva clipe mai târziu prietena lui, bucătăreasa, când el se arătă nedumerit. Au venit aici cam de vreo două luni. Sunt o familie, de undeva, de peste mări. Conaşu' le-a plătit drumul încoace cu vaporul şi ei trebuie să-i dea acum banii îndărăt, muncind şapte ani ca sclavi. Apoi sunt liberi ca toţi albii.

-Şi stau tot în curtea sclavilor?

- Da, au o colibă oleacă mai încolo de a noastră, şi-i la fel de dărăpănată ca şi ălelalte. Şi de mâncat mănâncă aceeaşi fiertură ca noi. Şi nici la câmp nu se poartă nimeni altfel cu ei.

- Ce fel de oameni sunţ?

-îşi văd de ale lor, nu se amestecă cu noi, da-s cumsecade. Nu seamănă cu noi, dar îşi fac treaba şi nu dau nimănui bătaie de cap.

Kunta sccotea că sclavii aceştia albi trăiau mult mai bine decât cei mai mulţi albi liberi pe care-i văzuse împreună cu conaşu!. înghesuiţi câte zece, doisprezece, oameni şi copii, claie peste grămadă în bordeie cu o singură încăpere, aşezate pe câte o întindere mică de lut roşu sau de teren mlăştinos, abia îşi duceau zilele, încât negrii le scoseseră şi un cântec batjocoritor: „Doamne, decât alb sărac, lasă-mă mai bine să fiu negru." Deşi el nu văzuse niciodată cu ochii lui, auzise că unii albi dintr-aceştia erau atât de săraci încât mâncau chiar din gunoaie. Şi duhneau de la depărtare, de parcă ar fi dormit împreună cu câinii lor plini de purici, ceea ce unii şi făceau. Străduindu-se să respire pe gură, în vreme ce-l aştepta în faţa cocioabei în cabrioletă pe stăpânul ce-i îngrijea de pelagră sau de scorbut pe vreunul din ei, Kunta văzuse femeile şi copiii arând şi desţelenind pământul, în vreme ce bărbaţii stăteau tolăniţi sub un copac cu o carafă de rachiu şi cu câinii lor, scărpinându-se cu toţii. Nu era de mirare de ce îi dispreţuiau domnii cei avuţi şi chiar şi sclavii, numindu-i „pleavă, puturoşi, sărăntoci care nu fac două parale."

Kunta vedea cete întregi de astfel de neisprăviţi tăn-dălind în jurul tribunalului ori al cârciumii, chiar dacă abia se ridicase soarele pe cer, îmbrăcaţi în vechituri slinoase, asudate şi zdrenţuite, duhănind buruiana aceea puturoasă de tutun, dând pe gât câte o duşcă din sticlele de rachiu pe care le purtau în buzunare, râzând şi strigând răguşit unul ia altul, şezând îngenuncheaţi în drum să joace cărţi sau zaruri pe bani, până când, în cele din urmă, se luau la bătaie. Lui Kunta i se părea că până şi animalele sălbatice din ţara lui aveau mai multă demnitate decât arătările astea.

Bell îi mai povestise despre unii sărăntoci albi care fuseseră biciuiţi pentru că-şi bătuseră nevestele, ori fuseseră condamnaţi la un an de închisoare pentru viol. De multe ori albii se înjunghiau ori se împuşcau, şi atunci erau puşi să muncească şase luni ca sclavi. Dar oricât le-ar fi plăcut să săvârşească tot felul de cruzimi între ei, Kunta ştia pe propria lui piele că şi mai mult le plăcea să-i năpăstuiască pe negri. Astfel de sărăntoci albi, femei şi bărbaţi, îi huiduiseră şi-şi bătuseră joc de ei, împun-gându-i.cu beţe pe sclavii înlănţuiţi coborând de pe piroga cea mare. Tot un sărăntoc dintr-acesta alb, un vechil, îl biciuise fără milă pe plantaţia domnului John. Şi tot nişte

prinzători de sclavi netrebnici îşi găsiseră mare bucurie tăindu-i lui piciorul. Dar mai auzise de alţi sclavi fugari, prinşi de „poteră", cărora nu li se lăsase putinţa să aleagă, aşa cum putuse el, şi ajunseseră înapoi pe plantaţie sfâşiaţi şi rupţi în bătaie, de nu-i mai putea recunoaşte nimeni, dar şi castraţi. Niciodată nu putuse pricepe de ce albii săraci îi urau' atât de tare pe negri. Poate din cauza albilor bogaţi, după cum îi spusese scripcarul, care aveau tot ce le lipsea lor - avuţie, putere, pământ şi sclavi îmbrăcaţi, hrăniţi şi adăpostiţi, în timp ce ei abia îşi târau zilele. Nu simţea însă nici un strop de milă pentru ei, ci numai o scârbă fără margini care creştea pe măsură ce se scurseseră anii de când unul din ei, cu o singură lovitură de topor, secerase ceva din el, mult mai preţios decât însăşi viaţa - speranţa de libertate.

Spre sfârşitul verii anului 1786, Kunta venea din capitala ţinutului cu o veste care-i stârnise sentimente contradictorii. La fiecare colţ de stradă văzuse albii adu-nându-se, fluturând ziarul şi discutând aprins despre ceea ce scria acolo, că tot mai mulţi quakeri nu numai că îi încurajează pe sclavi să scape, dar începuseră să-i ajute, ascunzându-i şi conducându-i în Nord. Sărăntocii albi strigau la un loc cu domnii bogaţi să-i ungă cu smoală şi să-i tăvălească în fulgi, sau chiar să-i spânzure pe toţi quakerii bănuiţi de astfel de acte revoltătoare. Kunta nu putea crede că un quaker sau altcineva ar putea ajuta să scape mai mulţi decât vreo câţiva sclavi, care mai devreme sau mai târziu tot vor fi prinşi.

Târziu, în seara aceea, după ce Kunta le povestise ceea ce văzuse şi auzise, scripcarul le spuse şi el că, în timp ce cânta la un bal în ţinut, îi văzuse pe toţi rămânând dintr-o dată cu gurile căscate; şi atunci a tras şi el cu urechea şi a auzit un avocat spunând în mare taină unor plantatori că un quaker bogat, numit John Pleasant, eliberase în testamentul său peste o sută de sclavi ai lui. Bell, care ajunsese mai târziu, povesti şi ea că-l auzise pe domnul Waller vorbind aprins cu nişte oaspeţi ce-i avusese la cină despre faptul că într-un stat din Nord, Massachusetts, fusese de curând abolită sclavia şi se zvonea că şi alte state de pe acolo aveau de gând să facă acelaşi lucru.

- Cum adică, s-o 'bolească? întrebă Kunta.

- Adică o veni vremea când o să fim şi noi, negroteii, liberi, îi explică bătrânul grădinar.

CAPITOLUL 60

De la o vreme Kunta băgă de seamă că petrecea tot mai puţin timp stând de vorbă cu scripcarul, care fusese odinioară singurul motiv ce-l atrăgea la astfel de întruniri; acum vorbea mai mult cu Bell sau cu bătrânul grădinar. Nu s-ar fi putut spune că prietenia lor se răcise, dar scripcarul nu se putea împăca cu gândul că acum Kunta începuse să-i ia locul de aducător de veşti şi de zvonuri de afară. Nu s-ar fi putut spune că scripcarul devenise un om tăcut, dar faimoasele lui cuvântări se scurtau şi tot mai rar le cânta din scripcă. După ce într-o seară păruse foarte abătut, Kunta o întrebă pe Bell dacă nu cumva făcuse el ori spusese ceva care să-l jignească.

- Nu te mai închipui atâta, îi spuse ea. De luni de zile, bate zi şi noapte tot ţinutul ca să cânte pentru albi. E prea obosit ca să-i mai turuie gura ca mai înainte, ceea ce pe mine nu mă supără de loc. Şi de câte ori cântă la balurile alea ale albilor, pe la care umblă capătă niscaiva dolari... Şi chiar dacă conaşu' îşi opreşte partea lui, tot îi mai rămân şi lui câţiva cenţi, aşa că d-aia nu se mai oboseşte să cânte şi pentru noi, negrii - doar poate dacă-om face vreo chetă, şi-atunci să-l vezi cum se porneşte şi pentru o leţcaie.

Bell ar fi căzut în oala cu supă dacă l-ar fi văzut zâmbind. O singură dată îl văzuse totuşi zâmbind, când auzise de un sclav de pe o plantaţie învecinată, care fugise ajungând teafăr în Nord.

- Am auzit că scripcarul vrea să strângă tot ce câştigă ca să-şi răscumpere libertatea, spuse ea mai departe.

- Când o ajunge să aibă cât îi trebuie, răspunse Kunta serios, o să fie atât de bătrân că n-o să se mai poată clinti din coliba lui.

Bell se porni să râdă atât de tare, încât fu într-adevăr cât pe ce să cadă în oala cu supă.

Dar, după ce îl auzi cu cât foc cânta într-o seară, Kunta se gândi că dacă scripcarul nu va reuşi să-şi dobândească libertatea, aceasta nu se va întîmpla pentru că nu s-ar fi străduit. El tocmai îl lăsase pe stăpân şi se aşezase la vorbă cu ceilalţi vizitii afară, sub un copac pe pajiştea casei, când se porni orchestra condusă de scripcar, care se vedea cât de colo că era

în formă în seara aceea. Cântară un dans virginian atât de săltăreţ, că albii dansau de le scăpărau picioarele.

Din locul unde stătea el, Kunta vedea siluetele perechilor tinere cum ieşeau din holul cel mare pe terasă şi intrau înapoi pe altă uşă. Când se termină dansul, se aşezară cu toţii la o masă mare, scăldată de lumina policandrelor şi încărcată cu atâtea bucate cât nu vedeau toţi sclavii de pe o plantaţie într-un an întreg. Iar după ce se îndestulară cu toţii, ba fiica cea durdulie a gazdei mai merse la bucătărie încă de vreo trei ori să mai ceară, bucătăreasa le trimise vizitiilor o tavă plină cu ceea ce rămăsese de la masă şi o carafă de limonada. Crezând că stăpânul ar vrea poate să se pregătească de plecare, Kunta înfulecă în grabă un copan de pui şi un fel de ceva cu o cremă dulce şi lipicioasă, pe care ceilalţi vizitii îl numeau „icler". Dar domnii, în costumele lor albe, mai rămaseră încă multe ceasuri stând de vorbă, dând din mâinile în care ţineau trabucuri lungi, sorbind din când în când din paharele ce scânteiau la lumina candelabrelor, în timp ce nevestele lor, în rochii minunate, îşi făceau vânt cu batistele şi se fandoseau îndărătul evantaielor.

Prima dată când îl dusese pe stăpân la unii din „simandicoşii" ăştia, cum îi numea Bell, Kunta se simţise copleşit de sentimente contradictorii - uimire, indignare, invidie, dispreţ, fascinaţie şi scârbă, dar mai ales îl năpădea o tristeţe şi o singurătate adâncă, după care îi trebuia aproape o săptămână ca să-şi revină. Nu-i venea să creadă că putea exista atâta bogăţie şi că oamenii trăiau cu adevărat aşa. Numai după mult timp şi după ce-l purtă pe stăpân pe la mai multe petreceri dintr-acestea, îşi dădu seama că lucrurile nu stăteau de fapt aşa, că totul nu era altceva decât un vis ciudat şi frumos pe care albii şi-l ţeseau singuri, o minciună pe care şi-o spuneau unii altora, că din mârşăvie poate ieşi bunătate şi că era cu putinţă să te porţi civilizat unul cu altul chiar dacă nu-i consideri oameni pe aceia din sângele, sudoarea şi chiar laptele matern al cărora puteau duce viaţa de aleşi ai soartei pe care o trăiau ei.

Kunta vrusese să-i împărtăşească aceste gânduri lui Bell sau bătrânului grădinar, dar nu ar fi putut găsi cuvintele potrivite ca să se facă înţeles în graiul toubobului. Şi oricum, amândoi trăiseră aici toată viaţa şi nu te puteai aştepta să gândească la fel cu el, care vedea totul din afară, ca unul care se născuse liber. Aşa că, la fel ca şi în alte daţi când se gândise

la astfel de lucruri, le păstrase pentru sine, dar se pomenea întotdeauna dorin-du-şi, chiar după atâta amar de vreme, să nu se fi simţit atât de singur.

După vreo trei luni, domnul Waller - împreună cu „toţi cei ce se socoteau oameni de seamă în statul Virginia", după spusele scripcarului - fu invitat la balul pe care părinţii lui îl dădeau în fiecare an la Enfield de Ziua Gratitudinii. Cum stăpânul trebuise, ca de obicei, să se oprească pe drum să mai vadă de vreun pacient, ajunseră ceva mai târziu, iar Kunta îşi dădu seama că petrecerea era în toi, în timp ce ei intrau pe aleea străjuită de copaci, luminată de la un capăt la altul. După ce trase în faţa intrării, rămase lângă cabrioletă. Deodată auzi ceva.' Pe undeva, foarte aproape, cineva bătea cu degetele şi cu palmele un instrument dintr-o tigvă, asemănător cu o tobă qua-qua, într-un ritm atât de pătrunzător şi de puternic, încât nu putea fi altceva decât african.

Rămase nemişcat până când văzu uşa închizându-se în urma stăpânului. Apoi azvârli frâiele în mâna grăj-darului ce-l aştepta şi o porni cât îl lăsă piciorul să meargă de iute până în curtea din spatele casei. Sunetul care se înteţea tot mai mult părea că vine din mijlocul unei gloate de negri care dansau, bătând din palme, la lumina unor felinare pe care Wallerii le îngăduiseră sclavilor să le aprindă perttru a sărbători şi ei Ziua Gratitudinii. Neluân-du-le în seamă supărarea că dădea buzna printre ei, Kunta ajunse în mijloc şi acolo îl văzu - un om cu pielea foarte neagră, slab şi cărunt, stând ghemuit şi sunându-şi instrumentul qua-qua între un cântăreţ la mandolină şi alţii doi care ţineau hangul bătând din ciolane de vită. Şi-n timp ce muzicanţii îşi ridicară privirile, atraşi de mişcarea bruscă, ochii lui Kunta îi întâlni pe ai toboşarului şi într-o clipă ţâşniră unul în braţele celuilalt, lăsându-i pe ceilalţi negri cu gurile căscate, sau râzând pe înfundate.

- Ah-salakium-salaam!

- Malakium-salaam!

Aceste saluturi li se iviseră atât de firesc pe buze, de parcă nici unul nu părăsise vreodată Africa. Kunta îl împinse uşor pe bărbatul mai vârstnic în faţă, să-l vadă mai bine:

- Nu te-am mai văzut până acum aici, se miră el.

- Abia m-au cumpărat de pe o altă plantaţie, îi răspunse celălalt.

- Stăpânul meu e băiatul lu' stăpânu-tău, îi spuse Kunta, eu sunt vizitiul iui.

Cei din jur începuseră să murmure, nerăbdători să înceapă din nou muzica, vădit stânjeniţi de faptul că cei doi îşi dădeau atât de făţiş în vileag apartenenţa africană.

- Mai vin eu pe aici, îi spuse Kunta.

- Salakium-salaam! îi răspunse toboşarul, reluându-şi locul între ceilalţi muzicanţi.

Kunta rămase o clipă, în vreme ce muzica se porni din nou, apoi întorcându-se brusc, o luă^ înapoi prin mulţime, cu capul plecat, stânjenit şi abătut, îndreptându-se spre cabrioletă să-şi aştepte stăpânul.

în săptămânile ce urmară Kunta îşi tot frământa mintea cu întrebări. Din ce trib era toboşarul? Se vedea că nu era mandinka şi nici din celelalte triburi gambiene de care să fi ştiut ori să fi văzut Kunta în ţara lui sau pe piroga cea mare. După părul lui cărunt, se vedea că era mult mai în vârstă, iar Kunta se întreba dacă nu ar fi cumva cam de o seamă cu Omoro. Şi cum se făcuse că simţise fiecare că şi celălalt era credincios întru Ailah? Faptul că toboşarul se descurca la fel de uşor în limba toubobului cât şi în cea a Islamului dovedea că se afla de mult în ţara albilor, cu siguranţă de mai multe anotimpuri ploioase decât Kunta. Toboşarul îi spusese că fusese cumpărat de curând de tatăl domnului Waller, dar pe unde oare mai umblase în tărâmul acesta al toubobului, în toate anotimpurile ploioase care trecuseră?

Kunta îşi amintea şi de alţi africani pe care se întâmplase să-i vadă în cele trei anotimpuri ploioase de când mâna cabrioleta stăpânului, dar din nefericire pe cei mai mulţi îi întâlnise atunci când se afla cu stăpânul şi nu putuse nici măcar să le facă un semn cu capul, darmite să stea de vorbă cu ei. Printre aceştia, unul sau doi fuseseră fără îndoială din tribul mandinka. Pe cei mai mulţi africani îi văzuse însă pe când trecea sâmbătă dimineaţa pe lângă locurile unde se vindeau sclavii la licitaţie. Dar' după ceea ce păţise într-o dimineaţă, cam cu şase luni în urmă, îşi pusese în minte să nu mai treacă niciodată pe lângă astfel de locuri, dacă i-ar fi fost cu putinţă s-o facă fără ca stăpânul să bage de seamă. în ziua aceea, trecând pe lângă o licitaţie, văzu o tânără din tribul yola care ţipa de ţi se rupea inima. întorcând faţa să afle ce se întâmpla, Kunta dădu de ochii

femeii care-l fixau, de gura ei larg deschisă ce-l implora să o ajute. Năpădit de ruşine şi amărăciune, Kunta plesnise cu biciul peste crupele cailor, care o porniseră în goană, zgâlţâindu-l pe stăpân şi băgând groaza în Kunta de ceea ce o să urmeze, dar stăpânul nu spusese nimic.

Altădată Kunta se întâlnise cu un african într-o după-amiază când îşi aştepta stăpânul în capitala ţinutului, dar nici unul dintre ei nu cunoştea graiul tribului celuilalt, iar africanul nu învăţase încă limba toubobului. Lui Kunta i se păru de necrezut ca, abia după douăzeci de anotimpuri ploioase petrecute în ţara albilor, să se poată întâlni cu un alt african şi să nu aibă cum să se înţeleagă cu el

Dar în următoarele două luni din primăvara anului 1788., iui Kunta i se păru că stăpânul îşi vizitează toţi pacienţii, toate rudele şi prietenii cale de cinci ţinuturi, în afară de propriii lui părinţi de la Enfield. Odată i-a dat cfiiar prin cap să-l roage să-i dea un permis de trecere, căci nu-i ceruse aşa ceva niciodată până atunci, dar aceasta ar fi însemnat ca stăpânul să-l întrebe unde voia să se ducă şi din ce pricină. Ar fi putut spune că mergea s-o vadă pe Liza, bucătăreasa de la Enfield, numai că stăpânul ar putea astfel intra la bănuieli că ar fi ceva între ei şi ar putea să pomenească şi părinţilor lui, care la rândul lor să-i spună Lizei, şi atunci nu o s-o mai poată scoate la capăt cu ea, căci, după cum văzuse, Liza pusese ochii pe el, sentiment pe care Kunta nu îl împărtăşea câtuşi de puţin, aşa că se lăsă păgubaş.

Nerăbdător să ajungă cât mas iute la Enfield, începuse să fie mai arţăgos cu Bell, cu atât mai mult cu cât nu i se putea destăinui, sau cel puţin aşa credea el, cunoscându-i prea bine îndârjirea împotriva a tot ceea ce era african.

într-o duminică, imediat după prânz, stăpânul trimise după el să înhame caii. Pleca la Enfield. Kunta dădu buzna afară, lăsând-o pe Bell cu gura căscată de uimire.

Când intră în bucătăria de la Enfield, Liza trebăluia printre oalele ei. O întrebă ce face, adăugând grăbit că nu-i era foame.

- De când nu te-am mai văzut! exclamă ea cu o voce caldă, dar chipul i se întunecă pe dată. Am auzit că te-ai întâlnit cu africanul ăla de-l avem noi. A aflat şi stăpânul, s-au găsit nişte negrotei să-i spună, dar el n-a zis nimic, aşa că n-ai de ce să-ţi faci griji.

îl apucă pe Kunta de mână şi i-o strânse. - Mai stai niţei.

Kunta simţea că plesneşte de nerăbdare, dar Liza se apucase să-i pregătească cu îndemânare două sandvişuri cu carne de vacă, pe care i le împacheta. I le dădu strân-gându-l din nou de mână. Apoi îl conduse până la uşa bucătăriei şi se opri şovăind:

- Ştii ceva? Nu ţi-am spus pentru că nu m-ai întrebat niciodată. Maică-mea era şi ea din Africa. Şi cred că d-aia mi-ai căzut cu tronc.

Văzându-l cât de nerăbdător era să plece, Liza se răsud brusc şi-i arătă cu degetul:

- Ăla şade în coliba d-acolo, aia cu coşul dărâmat. Azi stăpânul le-a dat drumul la toţi negroteii şi-au plecat care încotro şi n-or să vină îndărăt până nu se întunecă. Bagă însă de seamă să fii la cabrioletă înainte de-a ieşi stăpânul să te caute!

Kunta străbătu, şchiopătând în grabă, curtea sclavilor

şi bătu la uşa colibei dărăpănate, cu o singură încăpere.

- Cine-i? întrebă vocea pe care şi-o amintea atât de bine.

- Ah-salakium-salaam! răspunse Kunta. Uşa se deschise larg.

CAPITOLUL 61

Fiind africani amândoi, nici unul nu-şi dădu în vileag nerăbdarea cu care aşteptase această clipă. Bărbatul mai - vârstnic îi oferi lui Kunta singurul lui scaun, dar văzând că oaspetele lui preferă să se aşeze pe jos, aşa cum ar fi făcut în satul lui de acasă, toboşarul mormăi mulţumit, aprinse lumânarea de pe masă şi se aşeză şi el pe jos.

- Eu vin din Ghana, din neamul Akan. Albii m-au botezat Pompey, dar pe mine mă cheamă Boteng Bediako. Sunt aici de multă vreme. Am trecut prin cinci plantaţii şi sper că asta o să fie ultima. Cu tine ce-i?

încercând să-i imite felul concis de a vorbi, Kunta îi spuse de Gambia, Juffure, neamul mandinka şi de familia lui; îi mai. spuse cum fusese prins şi cum încercase să fugă, îi pomeni de picior, de grădinărit şi de faptul că acum mâna cabrioleta stăpânului.

Ghanezul îl asculta cu atenţie şi, când Kunta termină, rămase tăcut un timp, după care vorbi din nou:

- Am îndurat multe cu toţii. Un om înţelept cată să înveţe din asta.

< Se opri apoi, privindu-l cercetător pe Kunta.

- Câţi ani ai?

Kunta îi răspunse că avea treizeci şi şapte de anotimpuri ploioase.

- Nu pari; eu am şaizeci şi şase.

- Nici dumneata nu pari deloc, îi spuse Kunta.

- Ehei, eu sunt aici dinainte de a te naşte tu. Ce n-aş da să fi ştiut eu atunci câte ceva din ce-am învăţat până acum. Tu însă eşti încă tânăr, aşa că am să ţi le spun ţie. Acolo, în ţara ta, bunicile spun poveşti pruncilor?

Kunta îi răspunse că aşa se întîmpla.

- Atunci, am să-ţi spun şi eu una, despre cum am crescut eu în locul de unde vin. îmi aduc aminte că şeful tribului nostru Akan stătea de obicei pe un tron făcut din colţi de elefant, iar lângă el se afla mereu un om care-i apăracapul cu o umbrelă. Tot acolo mai era şi omul prin gura căruia grăia căpetenia. Căci ori de câte ori spunea el ceva sau îi vorbeau alţii, nu o făceau decât prin mijlocirea acestuia. Iar la picioarele lui stătea un băiat, care reprezenta sufletul căpeteniei şi care ducea mesajele către popor. Băiatul acesta alerga întotdeauna ţinând în mână o sabie cu un tăiş gros, ca să-l recunoască toată lumea. Iar eu eram tocmai acest băiat, care purtam mesajele_ către oameni. Aşa s-a şi întâmplat de m-au prins.

Kunta dădu să spună ceva, dar ghanezu! ridică o mână.

- Stai, că n-am terminat povestea. Ai să vezi de ce. în vârful umbrelei căpeteniei noastre era cioplită o mână care ţinea un ou. Asta închipuia grija cu care un conducător trebuia să-şi folosească puterea. Iar cel prin gura căruia vorbea căpetenia ţinea întotdeauna un toiag în mână. Iar pe toiag era cioplită o broască ţestoasă, care arăta că secretul vieţii este răbdarea. Pe carapacea broaştei se afla o albină, care arăta că atât de tare este carapacea, că nimic nu o poate străpunge.

La lumina pâlpâindă a lumânării, ghanezul se opri din nou.

- Asta vreau să te învăţ şi pe tine, ceea ce doar aici, în ţara albilor, am aflat. Ca să poţi trăi aici, îţi trebuie cel mai mult răbdare şi o carapace puternică.

Kunta era sigur că în Africa omul acesta ar fi ajuns kintang sau alcala, dacă nu cumva chiar căpetenie de. trib. Neştiind însă

cum să-şi exprime gândul, rămase acolo fără să rostească nici o vorbă.

- Iar tu pari să fii înzestrat cuamândouă, spuse în cele din urmă ghanezul, zâmbind. în ţara mea, voi, cei din neamul mandinka, sunteţi cunoscuţi drept călători şi negustori vestiţi.

După care nu mai adăugă nimic, arătând că era rândul iui Kunta să spună ceva.

- Aşa este, îşi regăsi Kunta în cele din urmă graiul. Unchii mei sunt mari călători. După cum i-am auzit povestind, cred că au umblat peste tot. Am mers şi eu, o dată, cu tatăl meu până la o aşezare pe care o întemeiaseră ei mult mai departe de Juffure. Şi eu începusem să mă gândesc să mă duc până la Mecca, la Timbuktu şi până în Mali, la fel ca ei, dar n-am apucat, că m-au prins.

- Ştiu şi eu câte ceva despre Africa, începu iarăşi ghanezul. Căpetenia noastră m-a dat la învăţătură pe lângă oameni înţelepţi. Şi n-am uitat ce spuneau ei. Ba mai mult, rri-am străduit să amestec cu ceea ce am auzit şi am văzut de când sunt aici şi aşa mi-am dat seama că ăi mai mulţi dintre noi, oamenii care am fost aduşi în ţara asta, suntem din Africa de vest, începând din partea de sus, cu Gambia ta, până jos de-a lungul coastei, în Guineea. Ai auzit vreodată de locul pe care albii îl numesc „Coasta de Aur"? îi spun aşa din pricina aurului de acolo. Asta e cam prin dreptul Voltei; de pe coasta aceea albii prind negri din triburile fanţi şi ashanti. Şi pare-se că ashantii ăştia se răscoală cel mai des când sunt aduşi aici. Cu toate astea, albii sunt în stare să dea oricât pe ei, pentru că-s isteţi şi vânjoşi. Mai e apoi „Coasta Sclavilor"; de acolo prind ei oameni din neamul yoruba şi dahoman, iar de ia gurile Nigerului, pe cei din neamul ibo.

i Kunta spuse şi el că auzise de cei din tribul ibo, că ar fi nişte oameni blânzi.

- Am auzit că, în Louisiana, treizeci de ibo s-au luat de mâini şi, cântând, s-au înecat cu toţii într-un rău.

Lui Kunta începea să-i fie teamă ca nu cumva stăpânul să fie gata de plecare, iar el să-l facă să aştepte. O clipă tăcură amândoi. Şi-n vreme ce Kunta se frământa să găsească ceva de spus înainte de plecare, ghanezul grăi din nou;

- Fii sigur că p-aici nu se găseşte nimeni care să stea de vorbă aşa ca noi. De atâtea ori mi-am vărsat tot amarul pe toba

qua-qua. Acum socotesc că stăteam de vorbă cu tine, fără să ştiu că erai chiar aici.

Adânc mişcat, Kunta îl privi pe ghanez drept în ochi şi se sculară amândoi în picioare. La lumina lumânării, Kunta zări pe masă cele două sandvişuri date de Liza, de care uitase de tot. I le arătă zâmbind.

- De mâncat, putem mânca oricând, răspunse ghanezul. Acum ştiu că trebuie să pleci. Dac-aş fi fost acasă, în ţara mea, cât aş fi stat de vorbă ţi-aş fi cioplit ceva dintr-un rug de mărăcine ca să-ţi dăruiesc.

Kunta îi răspunse că, în Gambia, i-ar fi încrustat ceva pe o sămânţă uscată de mango.

- De câte ori nu mi-am dorit să am o sămânţă de mango, s-o îngrop, ca să-mi crească şi să-mi rodească, să-mi aducă aminte de acasă.

Ghanezul îl privi solemn, după care zâmbi şi-i spuse:

- Eşti tânăr. Sămânţă ai destulă, îţi lipseşte doar o femeie să-i rodeşti pântecele...

Kunta se simţi atât de stânjenit, că nu ştiu ce să-i răspundă. Ghanezul îi întinse braţul stâng şi-şi strânseră mâinile ca africanii, în semn că se vor întâlni curând din nou.

- Ah-salakium-salaam.

- Malaika-salaam.

Kunta se făcu iute nevăzut în lumina tulbure a amurgului, în drum spre casă, nu mai simţi frâiele în mână şi nu auzi tropăitul copitelor. Parcă ar fi stat de vorbă cu propriul lui tată. Nici o zi din viaţa lui nu i se păruse mai însemnată ca aceasta.

CAPITOL UL 62

- L-am văzut ieri pe Toby, trecea p-aici şi-am strigat după el: „Hei, negroteiule, nu vii-ncoace să-ţi tragi un pic sufletul?" Să fi văzut ce priviri mi-a aruncat şi nici măcar nu s-a învrednicit să-mi răspundă. Ce-o fi cu el? îl întrebă scripcarul pe grădinar.

Cum nici el nu ştia, o întrebară pe Bell.

- N-am de unde să ştiu. Dac-ar fi bolnav sau de-ar avea ceva, ar trebui s-o spună singur. Parcă n-ar fi în toate minţile. .

întâlnirea cu ghanezul îl zguduise până în adâncul sufletului şi-şi dăduse seama cât de mult se irosise. Cu fiecare zi şi cu fiecare an ce trecea, începuse să se împotrivească tot mai puţin

şi să accepte tot. mai mult, până când ajunsese în cele din urmă, fără să-şi dea seama, să uite cine era. Se împrietenise şi se obişnuise cu scripcarul, cu grădinarul, cu Bell şi cu ceilalţi negri, dar ştia prSa bine că nu va putea să ajungă niciodată ca ei, aşa cum nici ei nu s-ar fi putut purta ca el. Dar acum, după ce stătuse de vorbă cu ghanezul, scripcarul, grădinarul şi Bell i se păreau nişte pisălogi. Şi-i părea bine că-şi văd lungul nasului şi-l lasă în pace. Iar noaptea, cum stătea întins pe saltea, se simţea sfâşiat de vina şi ruşinea de a-şi fi îngăduit singur să decadă într-atâta. Se mai putea încă socoti african pe vremea când tresărea din somn, aici în coliba lui, sărind în sus, năucit că nu se găsea la Juffure, dar aşa ceva nu i se mai întîmplase de mulţi ani. Se mai putea încă socoti african pe vremea când amintirile despre Gambia şi tribul său erau singurul lucru ce-l mai ţinea în viaţă, dar acum treceau luni de-a rândul fără să se mai gândească la Juffure. Şi cât timp trecuse oare de când nu se mai închinase lui Allah aşa cum se cuvenea?

îşi dădu seama că o_ mare vină o purta faptul că învăţase limba toubobului. în vorbirea lui obişnuită, rareori îi mai veneau pe limbă cuvinte din mandinka, doar câteva îi mai rămăseseră încă în minte; fu nevoit să recunoască cu amărăciune că ajunsese chiar să şi gândească în limba toubobului. Şi în nenumăratele lui fapte, vorbe sau gânduri, purtările şi obiceiurile sale mandinka îi fură treptat înlocuite cu cele ale negrilor printre care trăia.

Kunta începu să-şi răscolească mintea: ceva trebuie să-i mai fi rămas din ceea ce fusese el odată. Da, îşi păstrase demnitatea! Indiferent prin ce trecuse, se purtase demn, aşa cum odinioară în satul lui nu-şi scosese niciodată amuleta „saphie" care-l apăra de duhurile rele. Şi în sinea iui îşi jură că acum, mai mult ca niciodată, trebuia să-şi facă un scut din demnitatea lui, care să-l despartă de toţi aceia care se socoteau „negrotei" Lor nu le păsa de propria lor persoană şi nici nu ştiau nimic despre strămoşii lor, aşa cum învăţase el încă din copilărie. Kunta îşi repeta în gând numele tuturor celor din clanul Kinte, începând cu aceia îndepărtaţi din Mali, trecând rând pe rând prin toate generaţiile din Mauritania, şi apoi cele din Gambia, până ajunsese la el şi la fraţii lui. Se gândi atunci că fiecare bărbat de vârsta lui din Africa îşi cunoaşte la fel de bine strămoşii ca şi el.

Şi aşa îşi aduse aminte de prietenii lui din copilărie. Împietri când îşi dădu seama că nu-şi mai amintea cum îi chema. îi veniră în minte chipurile lor şi o mulţime de amintiri din vremea când dădeau buzna pe porţile satului ca un stol de mierle să-i întâmpine gălăgioşi pe călătorii ce treceau pe lângă sat, sau când azvârleau cu beţe în maimuţele certăreţe de prin copaci, care le pândeau şi le aruncau şi ele înapoi. îşi mai aminti cum se luau la întrecere să vadă cine poate mânca cel mai iute şase fructe de mango. Dar oricât se strădui, Kunta nu-şi putea aminti nici măcar un singur nume. Şi parcă-i vedea pe toţi prietenii din kafo-ul lui la un loc, privindu-l mustrători.

în cele din urmă îi veniră în minte numele, unul câte unul: sigur că da! Sitafa Silla - fusese doar cel mai bun prieten al lui! Şi Kalilu Conteh, cel care străbătuse pădurea ca să prindă pasărea la porunca kintangului. Sefo Kela, cel care ceruse îngăduinţă sfatului bătrânilor să convieţuiască cu văduva.

Apoi începu să-şi amintească de chipurile unora dintre cei mai vârstnici, împreună cu numele lor, pe care nici nu bănuise că le mai ştia. Pe kintang îl chema Silla Ba Bibba. Pe alimam, Kuyali Demba. Pe wadanela, Karamo Tamba. Kunta îşi aduse aminte de ziua când terminase învăţătura din cei de-al treilea kafo, când citise atât de bine versetele din Coran, încât Omoro şi Binta îi dăruiseră o capră mare arafangului care se numea Brima Cesay. Gândindu-se la ei toţi, se simţi năpădit de bucurie, dar curând îşi dădu seama că toţi aceşti bătrâni trebuie să fi murit de mult, iar tovarăşii lui de joacă, pe care-i lăsase nişte puştani, sunt bărbaţi în toată firea în sat, iar el nu va putea să-i mai vadă niciodată. Şi pentru prima dată, după o mulţime de ani, adormi plângând.

Câteva ziie mai târziu, aflându-se în capitala ţinutului, un vizitiu negru îi povesti că nişte negri liberi din Nord, care-şi spuneau „Uniunea Negrilor", puseseră la cale o reîntoarcere în Africa a tuturor negrilor, sclavi sau liberi. Kunta se tulbură numai la gândul că ar fi cu putinţă una ca asta, deşi socotea că n-o să se poată înfăptui' niciodată, căci domnii albi nu numai că se luau la întrecere care să cumpere mai mulţi sclavi, dar chiar şi preţurile crescuseră mai mult ca oricând. Deşi ştia că scripcarul ar fi vrut mai degrabă să rămână sclav în Virginia, decât să plece ca om liber în Africa, tare ar mai fi vrut Kunta să stea de

vorbă cu el despre asta, căci scripcarul părea întotdeauna să ştie totul despre orice se întâmpla în legătură cu libertatea.

De aproape două lui, Kunta nu făcuse altceva decât să arunce priviri chiorâşe scripcarului, grădinarului şi lui Bell. Acum simţea cum i se înfiripă în suflet sentimentul că este părăsit, dar aceasta nu pentru că ar fi avut prea mare nevoie de ei, sau pentru că i-ar fi îndrăgit prea tare. Şi ia vremea când răsări din nou luna plină, mai puse cu amărăciune încă o pietricică în borcanul lui, cuprins de o negrăită singurătate, de parcă n-ar mai fi avut nici o legătură cu lumea.

Când îl văzu pe scripcar trecând pe lângă el, îl salută înclinând şovăielnic capul, dar scripcarul îşi văzu mai departe de drum, de parcă Kunta nici n-ar fi fost acolo. Aceasta îl mânie şi-l făcu să se simtă şi mai stânjenit. Chiar în aceeaşi zi se întâlni şi cu grădinarul şi, când dădu cu ochii_ de ei, bătrânul se întoarse şi o porni într-altă parte. în noaptea aceea, amărât şi jignit totodată, simţindu-se tot mai vinovat, Kunta petrecu ceasuri de-a rândul măsurându-şi coliba cu paşi mari. A doua zi de dimineaţă, îşi luă inima în dinţi şi-o porni prin curtea sclavilor', oprindu-se drept în faţa colibei atât de îndrăgite altădată. Bătu la uşă.

- Ce vrei, întrebă scripcarul cu răceală, deschizân-du-i uşa.

- Păi, m-am gândit să mai dau şi eu p-aci! răspunse Kunta ruşinat.

- Uite, ce-i negroteiule, spuse scripcarul scuipând pe jos, ascultă aici la mine ce-ţi spun. Am tot vorbit de tine cu Bell şi cu bătrânul. Şi-am zis cu toţii că dacă e ceva ce nu putem suferi, apăi acela e un negrotei cu toane! Ca tine. N-ai fost nici bolnav, nici alte d-aste.

Kunta rămase cu ochii pironiţi la încălţări. După un timp, privirile mânioase ale scripcârului se mai îmblânziră şi se dădu în lături.

- Acum, dacă tot ai venit, hai înăuntru. Da' să-ţi intre bine în cap; o dată doar să ne mai întorci spatele, că n-o să mai scoatem nici o vorbă cu tine, chiar da c-o să trăieşti cât Matusalem.

Stăpânindu-şi cu greu furia şi umilinţa, Kunta păşi înăuntru şi se aşeză; iar după o tăcere ce părea că nu se va mai sfârşi nicicând, văzând că scripcarul nu avea de gând să spargă gheaţa, se strădui el să spună ceva. îi pomeni despre

reîntoarcerea în Africa. Foarte indiferent, scripcarul îi spuse că el aflase de mult despre aceasta, dar că toată treaba n-avea nici un fel de sorţi de izbândă.

Văzând cât de jignit se simte Kunta, scripcarul se mai îmbuna.

- Stai să-ţi spun eu ceva, şi pun rămăşag că nici n-ai auzit de aşa ceva. Acolo în Nord, ia New York, se află ceva ce se cheamă Societatea de Dezrobire şi Emancipare, care a deschis o şcoală pentru negrii liberi, unde să înveţe să scrie, să citească şi să deprindă şi vreo meserie.

Atât de fericit şi de uşurat se simţi Kunta că prietenul lui îi vorbeşte din nou, că aproape nici nu auzea ce îi spune. După câteva clipe, scripcarul se opri şi rămase aşa, privindu-l întrebător.

- Te plictisesc, poate, spuse el în cele din urmă.

- Cum? întrebă Kunta, care rămăsese copleşit de gânduri.

- Te-am întrebat ceva acum cinci minute!

- iartă-mă, mă gândeam la altceva.

- Atunci, dacă nu ştii cum să asculţi când vorbeşte cineva, am să-ţi arăt eu...

Se lăsă pe spate şi-şi încrucişa braţele.

- Nu-mi spui mai departe ce începuseşi să zici? îl întrebă Kunta.

- Am uitat ce spuneam. Tu n-ai uitat la ce te gândeai?

- Fleacuri! îmi tot umblă şi mie prin cap cîte un gând...

- Păi, dă-i drumul, până nu te pocneşte durerea de cap... că altminteri m-apucă pe mine!

- Nu pot să-ţi spun.

- Aha! făcu scripcarul, prefăcându-se atins. Dacă aşa socotiţi dumneavoastră.

- Nu te gândi ia aşa ceva. Nu pot... e ceva prea... lăuntric.

- Nu mai spune! sări scripcarul şi i se luminară ochii. E vorba de-o femeie, nu-i aşa?

- Nu, nici pomeneală! îi răspunse Kunta înroşindu-se de ruşine.

Mai rămase o vreme, fără să spună nimic, apoi se sculă.

- Ei, să nu întârzii la lucru, las' că ne mai vedem noi. Oricum, îţi mulţumesc că ai stat de vorbă cu mine.

- Te cred şi eu! Când ai să binevoieşti să-ţi mai găseşti timp de vorbă, dă-mi de ştire!

- Cum de-a putut ghici? se întreba Kunta în drum spre grajd. Şi de ce oare ţinea morţiş ca el să i se destăi-nuiască? Kunta abia îndrăznise să se gândească măcar la aşa ceva, darmite să mai şi vorbească cu altcineva. Şi asta numai din pricina ghanezului care-l sfătuise să-şi întemeieze o familie.

CAPITOLUL 63

Chiar înainte de a se întâlni cu ghanezul, pe Kunta îi cuprindea tristeţea ori de câte ori se gândea că, dacă ar fi rămas în Juffure, ar fi avut o nevastă care să-i fi născut trei sau patru copii până acum. Astfel de gânduri i se iveau cam o dată pe lună, când Kunta avea nişte vise din care se trezea întotdeauna stânjenit şi ruşinat de ceea ce se întâmpla cu el. După aceea rămânea mult timp treaz, gândindu-se nu atât la o nevastă, cât la faptul că în toate curţile sclavilor pe care le ştia el se găsea întotdeauna vreun bărbat sau vreo femeie care să se placă şi să înceapă să trăiască împreună fără altă complicaţie într-una din colibele lor, care era mai bună.

Două erau pricinile care-l făceau pe Kunta să nici nu se gândească la însurătoare. Mai întâi, aceasta ar fi presupus ca mirii să „sară peste coada măturii" în faţa tuturor celor din curtea sclavilor, ceea ce lui Kunta i se părea nepotrivit şi caraghios într-o astfel de împrejurare solemnă. Auzise chiar că, în anumite cazuri, unor servitori îndrăgiţi de stăpâni li se îngăduia să-şi facă jurămintele de credinţă în faţa unui preot alb, a stăpânului şi a stăpânei, dar aceasta era o ceremonie păgână. Dar dacă tot trebuia să se gândească la însurătoare, indiferent cum ar decurge ea, atunci mireasa potrivită pentru un bărbat din neamul mandinka ar trebui să aibă între paisprezece până la şaisprezece ani, iar mirele vreo treizeci. Şi tot timpul cât stătuse în ţara albilor, lui Kunta nu i se întâmplase să vadă nici o tânără negresă de paisprezece, de şaisprezece ori chiar de douăzeci, până la douăzeci şi cinci de ani, care să nu se fi purtat prosteşte, hlizindu-se tot timpul; şi mai ales care, duminicile ori cu prilejul altor sărbători, să nu-şi vopsească şi să-şi pudreze faţa până când ajungea de arăta la fel ca dansatorii de îngropăciune din Juffure, care se acopereau cu cenuşă.

Iar cele vreo douăzeci şi ceva de femei mai vârstnice pe care ajunsese să le cunoască erau aproape toate bucătărese pe

la casele cele mari pe unde-l purtase el pe domnul Waller, aşa cum era Liza de la Enfield. De fapt, ea era singura dintre toate pe care-i făcea plăcere s-o vadă. Măritată nu era şi, pe deasupra, îi dăduse de atâtea ori de înţeles că era dornică, dacă nu chiar nerăbdătoare, să se apropie de el mai mult decât se arăta el dispus, deşi de multe ori se gândise şi el în sinea lui că n-ar fi rău. Dar ar fi murit de ruşine dacă ea ar fi bănuit măcar cât de cât că nu numai o dată îi tulburase somnul în visele acelea stânjenitoare.

Presupunând, dar numai atât, că ar lua-o pe Liza de nevastă, aceasta ar însemna că ar fi nevoiţi, asemeni atâtor soţi pe care-i cunoştea, să trăiască despărţiţi, fiecare pe plantaţia stăpânului său. De obicei bărbatul primea sâmbăta după-âmiază câte un permis de călătorie să meargă să-şi vadă nevasta, cu condiţia să vină înapoi negreşit duminica, înainte de a se lăsa întunericul, să se poată odihni după drumul cel lung, pentru a putea să pornească la lucru a doua zi în zori. Kunta îşi spuse că nici în ruptul capului nu ar lua o femeie care să nu trăiască în acelaşi loc cu el. Şi aceasta lămurea problema cu Liza.

în mintea lui însă gândul la însurătoare venea de la sine. Socotind cât de guralivă şi de cicălitoare era Liza şi cât de mult îi plăcea lui să-şi treacă vremea mai mult singur, poate că ar fi fost o binecuvântare să se vadă numai la sfârşitul săptămânii. Şi dacă ar fi fost să se însoare cu ea, atunci urmau şi ei să trăiască, la fel ca atâtea familii de negri, cu teama ca unul din soţi sau amândoi să nu fie vânduţi. Dar stăpânul lui părea să fie mulţumit de el, iar Liza aparţinea părinţilor stăpânului, care se vedeau că o îndrăgesc. Şi-apoi, legăturile strânse de familie între stăpâni n-ar fi dat naştere unor neînţelegeri care se iveau de obicei între stăpânii diferiţi ai soţilor şi care puteau să-l determine pe unul dintre stăpâni, ori chiar pe amândoi, să nu consimtă la căsătorie.

Pe de altă parte, însă... şi Kunta începea să-şi frământe mintea din nou. Dar oricâte motive serioase l-ar fi îndemnat să o iâ pe Liza de nevastă, ceva îl împiedica totuşi. Apoi, într-o noapte pe când stătea în pat căz-nindu-se să adoarmă, îl străfulgera o idee. Mai era o femeie la care nu se gândise până atunci!

Bell!

Crezu că-şi pierduse minţile, de bună seamă. Ea era aproape de trei ori mai bătrână decât se cuvenea, avea poate mai bine de patruzeci de ani. Era o prostie şă se gândească la aşa ceva.

Bell!

Kunta încercă să şi-o alunge din minte, spunându-şi că ajunsese să se gândească la ea doar pentru că o cunoştea de atâta vreme. Nici măcar în vis nu-i apăruse vreodată. Şi începu să-şi depene morocănos prin minte şirul de jigniri şi supărări pe care i le pricinuise Bell. îşi aminti cum îi trântea în nas oblonul ori de câte ori îi căra coşul cu legume până la bucătărie. La fel de viu îşi aducea aminte cât de mânioasă se arătase atunci când îi spusese că seamănă cu cei din tribul mandinka. Era păgână. Şi, pe lângă asta, era tare certăreaţă şi autoritară. Iar pe deasupra, vorbea prea mult.

Totuşi, nu putea să nu se gândească că atunci când zăcea pe moarte, venise să îl vadă de cinci, şase ori pe zi; îl îngrijise şi-l hrănise, curăţindu-l chiar de propria-i murdărie. Şi nu uita de prişniţa ei fierbinte de buruieni care-i domolise fierbinţeala. Era o femeie trupeşă şi sănătoasă. Şi mai ştia să facă atâtea mâncăruri gustoase în oalele ei cele negre.

Pe măsură ce Bell îi apărea tot mai demnă de luat în seamă, de câte ori trebuia să meargă la bucătărie se purta cu ea tot mai urât; şi apoi, după ce îi spunea cu ce treabă venise sau o întreba de ce îl chemase, pleca imediat. Aşa că ea începuse să-l privească cu şi mai multă răceală ca până atunci.

într-o zi, stând de vorbă cu grădinarul şi cu scripcarul, Kunta aduse vorba, cu mare băgare de seamă, despre Bell, şi, găsindu-şi un ton cât mai indiferent, întrebă:

- Da' unde-a mai fost ea înainte d-a ajunge aici?

îi sări însă inima din piept când îi văzu cum, pe dată, îşi îndreptă amândoi spinările şi-l privesc cu atenţie, de parcă ar fi bănuit ceva.

- Ei bine, spuse în cele din urmă grădinarul, mi-aduc aminte c-a venit aici cu doi ani înaintea ta. Da' n-a vorbit niciodată prea mult despre ea, aşa că nu ştiu nici eu mai mult decât tine...

Scripcarul spuse şi el atunci că Bell nu-i povestise nici lui nimic despre viaţa ei.

Kunta simţea ceva în purtarea lor care-l sâcâia, dar nu-şi putea da seama ce anume. Ba da: păreau tare mulţumiţi.

- E ciudat ca tocmai tu să întrebi de Bell, începu scripcarul, scărpinându-şi o ureche, şi arătând cu capul spre grădinar. Mai deunăzi chiar vorbeam cu el de voi doi.

îl privi apoi atent pe Kunta.

-Apoi, noi socoteam c-aţi fi taman nimeriţi, tu cu ea, spuse şi grădinarul.

Jignit, Kunta rămase cu gura căscată, neputând rosti nici o vorbă.

Scripcarul îşi scarpină mai departe urechea, şi pe chip îi apăru o scânteiere vicleană.

- Cu fundul ăla al ei cât toate zilele, la mulţi le-ar da ea de furcă!

Mâniat, Kunta încercă din nou să spună ceva, dar grădinarul îl împiedică, întrebându-l tăios:

- Ascultă-aici, de când n-ai mai pus mâna pe-o femeie?

Ochii lui Kunta azvârleau priviri înveninate.

- De douăzeci de ani, oricum! exclamă scripcarul.

- Doamne sfinte! se minună grădinarul. Ai face mai bine să te grăbeşti pân-nu te secătuieşti de tot.

- Dacă rr-a şi făcut-o deja! puse scripcarul degetul pe rană.

Fără să mai poată scoate vreo vorbă, mai fiind însă în stare să-şi ţină firea încă o clipă, Kunta sări de pe scaun şi ieşi şchiopătând afară.

- N-avea teamă! strigă scripcarul după el. N-o să stai degeaba lângă ea.

CAPITOLUL 64

De-atunci, ori de câte ori nu umbla cu stăpânul'pe undeva, Kunta îşi petrecea dimineţile şi după-amiezile ungându-şi şi lustruindu-şi cabrioleta. Aşezându-se în faţa hambarului, în ochii tuturor, nu i se mai putea aduce învinuirea că se fereşte de ei, dar putea în acelaşi timp spune că avea prea mult de lucru, să mai poată sta de vorbă cu scripcarul şi cu grădinarul, pe care încă mai era supărat după ceea ce spuseseră despre el şi despre Bell.

Dar stând aşa de unul singur, acolo, avea răgazul să-şi cântărească sentimentele. De câte ori se gândea la ceva ce nu-i plăcea la ea, cârpa de lustruit se pornea furioasă, să frece pielea, dar când îi venea în minte ceva mai bun despre ea,

atunci cârpa începea să atingă încet, chiar drăgăstos, canapeaua trăsurii, rămânând uneori în aer, când gândul îi zăbovea asupra unor calităţi ce nu i le putea tăgădui. Oricâte defecte ar fi avut, trebuia să recunoască neapărat că în tot acest timp ea făcuse o mulţime de lucruri bune pentru el. Era sigur că datorită ei stăpânul îl alesese tocmai pe el vizitiu. Căci nu încăpea îndoială că Bell, cu iscusinţa ei, avea mult mai multă înrâurire asupra stăpânului decât oricare altcineva de pe plantaţie, sau chiar decât toţi puşi la un loc. Şi Kunta începu să-şi depene prin minte o mulţime de lucruri, aparent lipsite de importanţă. îşi aminti că, mai de mult, atunci când el se ocupa de grădină, Bell băgase de seamă că îşi scărpina cam des ochii, care-l usturau de-l înnebuneau. Fără să-i spună vreo vorbă, apăru într-o dimineaţă cu nişte frunze acoperite de rouă şi i-o picură în ochi, după care mâncări mea i s-a lecuit.

Aceasta nu însemna însă că trecea cu vederea purtările ei care nu-i erau pe plac; şi, în timp ce cârpa de praf se pornea să lustruiască cu tot mai multă râvnă, Kunta îşi aminti de meteahna ei atât de dezgustătoare de a fuma tutun din pipă. Şi mai condamnabil era însă felul în care dansa, ori de câte ori era vreo sărbătoare a negrilor. Asta nu pentru că el ar fi socotit că nu se cădea ca femeile să danseze, sau că n-ar trebui s-o facă cu prea mare dăruire. I se părea însă că Bell întrecea măsura scutu-rându-şi trupul şi mai ales, o anumită parte a lui, într-un fel anume, ceea ce, de bună seamă, îl făcuse pe scripcar şi pe grădinar să spună vorbele acelea despre ea. Dar cen păsa lui de Bell şi de fundul şi şoldurile ei! Atâta doar ar fi vrut, ca ea să dea dovadă de ceva mai mult respect faţă de sine; şi pentru că tot veni vorba, chiar faţă de el şi de alţi bărbaţi. I se părea că limba ei era mai înveninată decât a lui Nyo Boto. Nu l-ar fi supărat cârtelile ei dacă şi le-ar fi ţinut pentru ea, ori dacă le-ar fi împărtăşit numai femeilor, aşa cum se făcea la Juffure.

Terminând de lustruit cabrioleta, Kunta se apucă să cureţe şi să ungă hamurile; şi în timp ce făcea aceasta, nu ştia nici el cum, îi veni în minte gândul că bătrânii din Juffure ciopleau tot felul de lucruri din lemn, asemănătoare cu bucata aceea de lemn de hickory, înaltă de o şchioapă, pe care şedea el. îşi aminti cu câtă grijă alegeau şi apoi cercetau vreo bucată foarte bine uscată de lemn, înainte de a o atinge cu barda sau cu cuţitul.

Sculându-se, Kunta răsturnă buşteanul de hickory pe o parte, răscolind gândacii ce se cuibăriseră sub el. I se părea că lemnul acesta tocmai bun de cioplit nu servea la nimic acolo, în curter. Uitându-se în jur să bage de seamă dacă nu-l vede cineva, Kunta rostogoli buşteanul la iuţeală în coliba lui şi se reîntoarse la treabă.

în seara aceea, întorcându-se cu stăpânul de la un drum în capitala ţinutului, ce i se părea că nu se mai sfârşeşte, Kunta nu avea răbdare să stea la masă până nu-şi mai aruncă încă o dată ochii la buşteanul de hickory, aşa că îşi iuă cina cu ei în coliba lui. Fără să bage măcar de seamă ce mânca, se apucă să-l cerceteze, aşezat pe jos, la lumina pâlpâindă a lumânării de pe masă. Vedea, în mintea lui, piua şi maiul cioplite de Omoro pentru Binta, lustruite de atâta întrebuinţare.

Iar când domnul Waller nu avea de mers nicăieri, Kunta începu, aşa ca să-şi mai treacă timpul - cum încerca să se convingă singur - să cioplească buşteanul, dându-i formă de piuă. După o săptămână, Kunta rămase surprins cu câtă îndemânare i se mişcau degetele, deşi nu îi mai privise cioplind pe bătrânii din satul lui de mai bine de douăzeci de anotimpuri ploioase.

După ce termină piua şi pe dinafară şi pe dinăuntru, căută o ramură de hickory ia fel de uscată, foarte dreaptă şi cam de grosimea unui braţ, din care făcu maiul.

Terminându-le pe amândouă, le aşeză într-un colţ al colibei, unde rămaseră vreo două săptămâni. Din când în când se mai uita la ele, gândindu-se că nu le-ar fi stat rău în bucătăria mamei lui. Dar acum, pentru că tot le meşterise, nu ştia ce să mai facă cu ele, sau cel puţin aşa îi plăcea să creadă. Apoi, într-o dimineaţă, când se duse la bucătărie să vadă dacă stăpânul avea nevoie de cabrioletă, le luă cu el, aşa pe negândite. Beli îi spuse, cu glas repezit şi nepăsător, că stăpânul nu avea de gând să plece niciunde în dimineaţa aceea, iar Kunta o aşteptă să se întoarcă cu spatele şi se trezi punând piua şi maiul pe trepte, după care o porni înapoi îa fel de iute cum venise. Auzind zgomotul uşor al obiectelor, Bell se întoarse şi-l văzu pe Kunta plecând mult mai grăbit ca de obicei, şi numai după aceea dădu cu ochii de piua de pe "scări.

Mergând până ia uşa cu oblon, se uită după Kunta până ce acesta se făcu nevăzut, apoi deschise uşa şi privi uluită piua şi

maiul. Le ridică şi le duse înăuntru, cercetând cu atenţie grija şi îndemânarea lucrăturii, după care se pomi pe plâns.

în cei douăzeci şi doi de ani petrecuţi pe plantaţia Waller, un bărbat îi dăruise ceva făcut cu mâinile lui! Simţi cum o cuprinde regretul că se purtase urât cu el, şi îşi aminti ce ciudat se uitaseră scripcarul şi grădinarul la ea când li se plânsese de Kunta.

Bell nu ştia ce-ar trebui să simtă ori cum ar trebui să se poarte când Kunta va veni din nou, după prânz, să vadă dacă stăpânul are nevoie de ei. Era oricum foarte bucuroasă că-i rămânea o dimineaţă întreagă să se gândească. In acest timp, Kunta se afla în coliba lui, cu sufletul împărţit: pe de o parte, se simţea groaznic de umilit de prostia demnă de râs ce-o făcuse, iar pe de alta, era nespus de fericit şi de tulburat. Ce îl îndemnase oare s-o facă? îi era acum groază să se mai ducă la bucătărie după prânz.

în cele din urmă veni vremea să se ducă, şi Kunta o porni cu paşi grei, de parcă ar fi mers la spânzurătoare. Văzând că piua şi maiul nu mai erau pe trepte, inima îi zvâcni de bucurie, dar şi de emoţie. Ajungând la uşa cu oblon, le zări puse chiar acolo, pe jos, de parcă Bell nu ar fi fost sigură pentru ce le lăsase el acolo. Când Kunta bătu, ea se răsuci pe călcâie, de parcă nu l-ar fi auzit venind şi, încercând să pară cât mai liniştită cu putinţă, deschise zăvorul, lăsându-l să intre înăuntru. Acesta nu era semn bun, gândi Kunta, căci de luni de zile nu-i mai deschisese uşa. De intrat, ar fi vrut să intre, dar parcă nu putea păşi înăuntru. Rămas înţepenit în prag, o întrebă cu o voce indiferentă despre stăpân, iar Beli, învingându-şi stânjeneala şi sentimentele jignite, se strădui să-i răspundă cu aceeaşi nepăsare că stăpânul nu avea nevoie de cabrioletă nici în după-amiaza aceea. Şi-n vreme ce Kunta dădea să plece, ea adăugă, vrând să mai lungească vorba:

- A stat toată ziua şi a scris scrisori!

îi pieriseră din minte toate lucrurile pe care se gândise că ar putea să i \e spună şi, cum el se întorsese din nou să plece, se pomeni întrebându-l:

- Asta ce-i? .

Kunta ar fi vrut să fie la celălalt capăt al pământului.

- Pentru tine, să pisezi grâul!

Bell îl privi, iar pe chip i se desluşeau limpede sentimente contradictorii. Profitând de momentul acela de tăcere, Kunta se întoarse fără să mai spună vreo altă vorbă şi o porni grăbit. Beli rămase în loc, stânjenită.

în următoarele două săptămâni, se mulţumiră să se salute, fără să-şi mai spună nimic altceva. Apoi, într-o bună zi, Bell îi dădu din pragul uşii o turtă de grâu. Abia bolborosind o vorbă de mulţumire, o luă cu el în colibă şi o mancă aşa fierbinte cum era şi îmbibată în unt. îl miş-case profund şi era aproape sigur că o făcuse din grâul pisat în piua ce i-o dăduse el. Dar, chiar înainte de această întâmplare, îşi pusese în minte să stea de vorbă cu ea. După prânz, când merse să întrebe de stăpân, se strădui să-i spună, după cum repetase cu atâta grijă până învăţase pe de rost:

- După cină aş avea să-ţi spun ceva. Răspunsul lui Bell nu întârzie:

- Pentru mine-i totuna! dar pe dată îi păru rău de ceea ce spusese.

Până la vremea cinei, Kunta nici nu mai ştia pe ce lume este. De ce îi răspunsese astfel? Era oare cu adevărat aşa de nepăsătoare cum părea? Dar, dacă ar fi fost, atunci de ce îi făcuse turta aceea de grâu? Trebuia să se lămurească. Nici el şi nici Bell nu se gândiseră însă să precizeze unde sau când să se întâlnească. în cele din urmă, Kunta socoti că ea trebuia să-l aştepte în coliba ei. Dar, spera deznădăjduit că se va ivi o vreo chemare grabnică pentru domnul Waller ca să meargă la căpătâiul vreunui bolnav. Cum până la urmă nu se ivi nici una şi îşi dădea seama că nu mai avea nici un rost s-o tot amâne, Kunta trase adânc aer în piept, deschise uşa colibei şi ieşi, luând-o aşa, ca din întâmplare, spre hambar. Luă de acolo o pereche de hamuri, cu care spera să închidă ochii . oricui s-ar fi întâmplat să-l vadă şi să se minuneze de ce umbla pe-afară la ora aceea. Străbătu apoi curtea sclavilor până la coliba lui Bel! şi, privind în jur să vadă dacă era cineva pe-acolo, ciocăni uşor la uşă.

Nici nu apucă să'atingă bine uşa cu degetul, că Bell o şi deschise şi ieşi afară. Plimbându-şi privirea de la hamuri la el, Bell nu spuse nimic; şi cum rămase şi el tăcut, ea o porni încet către gardul din fundul curţii. Kunta o luă pe urmele ei. Pe cer se înălţase luna şi în lumina ei palidă, mergeau înainte fără să

scoată vreo vorbă, încurcându-şi piciorul într-un vrej, Kunta se împiedică, atingându-şi umărul de al lui Bell, dar sări iute în lături. Căznihdu-şi mintea să găsească ceva de spus, indiferent ce, tare ar mai fi vrut să se plimbe în clipa aceea cu grădinarul, cu scripcarul, sau indiferent cu cine altcineva, numai cu Bell nu.

Până la urmă tot ea sparse gheaţa, spunându-i dintr-o dată;

- Albii l-au pus pe generalul ăla Wasghington să depună jurământul de preşedinte.

Kunta voia să o întrebe ce însemna asta, dar n-o făcu sperând că o să-i spună ea mai departe.

- Şi mai e un alt domn de-l cheamă John Adarrîs, şi e vicepreşedinte.

Atunci, poticnindu-se, simţi că trebuia să spună şi el ceva, ca să nu se lase din nou tăcerea:

- Ieri l-am dus pe conaşu' s-o vadă pe fetiţa Iu' frate-su', spuse el, dându-şi pe dată seama că spusese o prostie, căci Beli ştia prea bine aceasta.

- Doamne, cât o mai iubeşte! exclamă ea, simţindu-se la fel de prost, căci acestea erau cuvintele pe care le spunea aproape întotdeauna când venea vorba de don'şoara Anne.

Amuţiră din nou un timp, dar apoi Bell urmă:

- Nu' ştiu ce ştii tu despre fratele conaşului. O fi el notarul ţinutului Spotsylvania, da' n-are nici pe departe un cap pentru afaceri ca al conaşului.

Bell tăcu şi mai făcură câţiva paşi. .

-Eu stau mereu cu urechile ciulite, vorbi ea mai departe, şi mai prind din zbor câte ceva. Şi ştiu o mulţime de lucruri pe care nimeni nici n-ar bănui că aş putea avea habar de ele. Pe conaşu' John nu pot să-l văd în ochi, şi sunt sigură că şi tu la fel, da' tot trebuie să-ţi spun ceva de care nu ţi-am pomenit niciodată şi cred că ar fi bine să ştii. Nu e el de vină că ţi-au tăiat piciorul. De fapt, s-a certat rău de tot cu neisprăviţii ăia de sărăntoci albi care ţi-au făcut asta. El îi tocmise doar ca să te caute cu câinii lor de prins negrii, da' ei au zis că ai vrut să-l omori pe unui dintre ei cu o piatră şi d-aia au făcut-o. Mi-aduc aminte, de parc-a fost ieri, când şeriful Brock a dat năvală cu tine aici la conaşu'. Erai ca şi mort, zicea conaşu'. Iar când conaşu' John i-a spus că n-are ce să mai facă cu tine aşa, fără picior, s-a înfuriat atât de tare că s-a jurat c-o să te cumpere de la frate-său şi s-a ţinut de cuvânt. Am văzut eu actul de cumpărare cu ochii' mei. Şi

împreună cu tine i-a mai luat şi o bucată frumuşică de pământ, în schimbul banilor pe care îi datora frate-său. E tocmai locul ăla cu heleşteul d-acolo unde coteşte drumul ăl mare, p-acolo pe unde treci tu mereu.

Kunta îşi aminti pe dată locul cu pricina şi văzu în mintea lui heleşteul înconjurat de ogoare.

- Orice afaceri ar face ei între ei, Wallerii tot Walleri rămân. Sunt foarte uniţi. Asta e una din ăle mai vechi familii din Virginia. De fapt şi acolo, în Anglia, departe peste ape, de unde au venit, tot familie mare au fost. Cică aveau numai „lorzi" şi-alţi dintr-ăştia în neam, toţi de pe lângă biserica Angliei. Şi între ei cică ar fi fost şi unul de scria poezii, conaşu' Edmund Waller. Ei, fratele lui mai mare, conaşu' John Waller, a venit aici ăl dintâi. N-avea decât optişpe ani, zice conaşu' nostru, când unul, regele Charles a! doilea, i-a dat o moşie mare cam pe unde se întinde acum ţinutul Kent.

Pe măsură ce Bell vorbea, încetiniră pasul, iar Kunta era tare mulţumit că ea nu se mai oprea, deşi multe dintre lucrurile pe care i le spunea le mai auzise şi de la alte bucătărese ale Wallerilor, dar nu i-ar fi spus-o nici în ruptul capului.

- Ei, şi John Waller ăsta s-a însurat cu o don'şoară Mary Key şi au făcut împreună casa cea mare de la Enfield, acolo unde-! duci tu pe conaşu' nostru să-şi vadă părinţii. Şi-ăştia au avut trei băieţi, şi ăl mai tânăr dintre ei, John al doilea, a ajuns om mare: a învăţat dreptul în timp ce era şerif, apoi a fost la Primărie şi a pus şi el umărul de au întemeiat oraşul Fredericksburg şi au format ţinutul Spotsylvania. El şi cu nevastă-sa Dorothy, au înălţat casa de la Newport şi au avut şase copii. Şi dintr-ăştia s-au înmulţit peste tot Wallerii. Conaşu' nostru şi ăilalţi Walleri de pe-aici nu sunt decât o parte din ei. Ăştia-s oameni de mare vază, şerifi, preoţi, notari şi doctori la fel ca al nostru; şi-o mulţime dintre ei au luptat la Revoluţie şi câte n-au mai făcut.

Kunta o asculta cu atâta atenţie, încât tresări când ea se opri din mers.

- Hai mai bine, înapoi, spuse ea, că tot umblând aşa fără nici un rost pân' la miezul nopţii prin bălăriile astea, mâine dimineaţă n-o să ne mai putem scula.

Se întoarseră şi când Bell rămase tăcută o clipă, iar Kunta nu spuse nici el nimic, ea îşi dădu seama că nici nu avea de gâYid să-i spună ce avea pe suflet, aşa că se porni mai departe

să sporovăiască despre tot ce-i trecea prin minte, până când ajunseră la coliba ei. Acolo ea îşi întoarse faţa spre el, aşteptând. El rămase în loc, privind-o o vreme ce li se păru nesfârşită, şi în cele din urmă grăi:

- Ei, s-a făcut târziu, aşa cum ai spus şi tu. Ne vedem mâine, atunci!

Şi-o porni înainte cu hamurile în mână, iar Bell văzu că nici acum nu-i pomenise nimic despre ceea ce voia să-i spună. Gândindu-se cu teamă că ar putea fi ceea ce bănuia ea, îşi spuse în sinea ei că o să-i dea el drumul când o socoti de cuviinţă.

Dar nici nu se grăbea să afle, căci deşi Kunta începu să-şi petreacă tot mai multă vreme în bucătărie, privind-o cum trebăluieşte, descoperi ca tot ea era, ca de obicei, aceea care vorbea mai tot timpul. îi plăcea însă să-i ştie acolo, ascultând-o.

- Am aflat,' îi spuse ea într-o zi, că conaşu' şi-a scris testamentul şi că dacă moare şi nu este însurat, atunci don'şoara Anne o să-i moştenească sclavii. Da' tot acolo scrie că dacă se însoară, atunci la moartea lui, p'e noi, sclavii, o să ne ia nevastă-sa.

Şi chiar dacă ar fi fost aşa, Bell nu părea îngrijorată peste măsură.

- Câte fete n-ar vrea să pună mâna pe conaşu', da' el n-o să se mai însoare niciodată. Cum dealtfel n-o să mă mai mărit nici eu, adăugă ea după o pauză.

Kunta aproape că scăpă furculiţa din mână. Auzise bine, fără îndoială, ce spusese Bell şi fu zguduit să afle că Bell mai fusese măritată, căci el nu putea concepe ca viitoarea iui nevastă să nu fie fecioară. Kunta ieşi iute din bucătărie şi merse în coliba lui. Ştia că trebuia să chibzu-iască bine problema aceasta. <

După încă alte două săptămâni de tăcere, Bel! îl pofti aşa, într-o doară, să ia cina cu ea în seara, aceea. Kunta rămase atât de uimit, încât nu ştiu ce să-i spună. Nu mai fusese niciodată singur într-o colibă cu vreo altă femeie, în afară de mama şi bunica lui. Poate Că nu se cuvenea. Dar cum el nu-şi venea în fire să vorbească, ea îi spuse la ce oră să vină, aşa că nu mai avu ce face.

Se spălă bine într-o copaie de metal, din cap până în picioare, frecându-se cu o cârpă aspră şi o bucată de săpun

cafeniu. Apoi se mai frecă o dată şi încă o dată. Se şterse şi în timp ce se îmbrăcă, se pomeni fredonând uşor un cântec din satul lui: „Ce lung şi frumos ţi-e gâtul, Mandumbe!" Bell nu avea nici gât lung şi nici frumoasă nu era, dar se simţea nevoit să recunbască faptul că, atunci când se afla în preajma ei, se simţea bine. Şi ştia că şi ea se simţea la fel.

Coliba lui Bell era cea mai mare de pe plantaţie şi cea mai aproape de casa stăpânului şi avea dinaintea ei un strat de flori. Cunoscându-i bucătăria, curăţenia desăvârşită din coliba ei nu-l surprinse deloc pe Kunta. Camera în care intră când ea îi deschise uşa îi dădu un sentiment de pace şi căldură plăcută, cu pereţii ei de buşteni îencuiţi şi cu hornul de cărămidă care se lăţea pe măsură ce cobora dinspre tavan spre vatra cea mare, lângă care atârnau ustensilele ei de bucătărie. Kunta băgă de seamă că în locul obişnuitei încăperi cu o singură fereastră, aşa cum avea el, coliba lui Bell avea două încăperi cu două ferestre, amândouă cu obloane pe care le putea trage dacă ploua sau se făcea mai frig. Cea de a doua cameră, despărţită cu o perdea de cea din faţă, se vedea că era locul unde dormea ea, iar Kunta îşi feri ochii cât putu de locui acela. Pe masa ovală din încăperea unde se aflau erau nişte cuţite, furculiţe şi linguri într-un borcan, iar într-altul nişte flori din grădină; în nişte suporturi scunde de lut ardeau două lumânări, iar la fiecare capăt al mesei se afla câte un scaun cu spătar înalt.

Bell îl pofti să se aşeze într-un balansoar care se afla lângă foc. Cum nu mai stătuse niciodată într-aşa comedie, se aşeaă cu mare băgare de seamă, străduindu-se să pară în largul lui, aşa cum părea şi Bell.

-Am avut atâta treabă că nici focul nu l-am aprins, îi spuse ea, iar Kunta sări de pe scaun, bucuros că a găsit să facă şi el ceva cu mâinile.

Lovind cu putere cremenea de o bucată de fier, aprinse căiţii de bumbac puşi de Bell sub surcelele groase de pin peste care se aflau buşteni de stejar; focul se aprinse imediat.

- Nici nu ştiu cum am putut să te chem aici, cu toate astea date peste cap, şi nici măcar mâncarea nu-i gata, începu Bell, foindu-se pe lângă oalele de pe foc.

- Eu n-am nici o grabă! se strădui Kunta să-i răspundă.

în curând începu să clocotească pe foc puiul cu găluşte, dinainte pregătit, de care ea ştia că-i place atât de mult lui

Kunta. Iar când îl servi, începu să-l dojenească că mănâncă prea repede. El nu se lăsă până nu mancă şi a treia porţie, iar Bell tot îl mai îmbia spunându-i că mai avea încă puţin în oală.

-Nu mai pot, cred c-o să plesnesc, îi răspunse cinstit Kunta.

Şi după ce mai vorbiră puţin ba de una ba de alta, Kunta se ridică şi spuse că trebuia să plece acasă. Oprin-du-se în pragul uşii, se întoarse s-o privească pe Bell; îl privi şi ea la rândul ei, dar nu scoaseră nici o vorbă; Beii îşi feri privirile, iar Kunta o porni prin curtea sclavilor către coliba iui.

A doua zi se trezi cu inima atât de uşoară cum nu mai fusese de când plecase din Africa, dar nu mărturisi nimănui de ce se simţea atât de neobişnuit de vesel. De fapt, nici nu era nevoie să spună. începuse să umble vorba că-l văzuseră pe Kunta zâmbind şi chiar râzând. în bucătăria lui Bell. Şi în fiecare săptămână, la început, apoi de două ori pe săptămână, Bell îl poftea pe Kunta la cină. Deşi se gândise că ar fi fost poate mai bine să-şi mai găsească din când în când câte un motiv să nu se ducă, totuşi nu reuşi niciodată să o refuze. Iar Bell îi gătea lucruri de care aflase de la el că se găseau şi în Gambia, cum ar fi fost okra, tocană de alune sau yami copţi în unt.

De cele mai multe ori vorbea doar Bell, dar asta nu părea să-l supere pe nici unu! dintre ei. Subiectul ei preferat era desigur domnul Waller, iar Kunta rămânea întotdeauna uimit câte lucruri ştia ea, spre deosebire de el, despre omul cu care petrecea mult mai mult timp decât Bell.

- Conaşu' are o mulţime de ciudăţenii, îi spunea ea. Nu zice că n-are încredere în bancă, nici pomeneală, da' mai ţine şi bani ascunşi, de nu ştie nimeni de ei, decât eu. Şi mai are o ciudăţenie cu negrii lui. Ar face aproape orice pentru ei, da' dacă-i greşeşte unul, pe loc îl vinde, aşa cum a făcut cu Luther. Şi mai are ceva. Nu ţi-ar ţine ei pe plantaţie un mulatru, pentru nimic în lume! N-ai băgat de seamă că, în afară de scripcar, nu suntem aici decât negri curaţi? Şi nu se fereşte să ie spună tuturor care-i părerea lui despre asta. Spune că tot mai mulţi albi fac copii cu sclave, şi asta nu înseamnă altceva decât că-şi vând şi-şi cumpără propriu! lor sânge şi că trebuie să se pună capăt odată la aşa ceva.

Deşi nu se dădea niciodată în vileag şi tot mormăia câte un „îhî" în timp ce vorbea Bell, de multe ori gândul lui Kunta o mai lua razna. O dată, în vreme ce ea îi frământa o prăjitură căreia i

se spunea „săpăligă", făcută din grâul pisat în piua cioplită de el, Kunta şi-o închipuia în vreun sat african pisând cuşcuşul pentru prânzul de dimineaţă şi în vremea asta'ea stătea lângă sobă şi-i povestea că numele acestei prăjituri se trăgea de la faptul că sclavii o coceau pe săpăligă în zilele când munceau la câmp.

Din când în când, Bell îi mai dădea lui Kunta câte ceva mai deosebit de mâncare, să le ducă grădinarului şi scripcarului. în ultima vreme nu-i mai vedea atât de des ca înainte, dar ei păreau înţelegători, iar răstimpul în care nu erau împreună parcă le sporea plăcerea de a sta de vorbă atunci când se întâlneau.

Pe Kunta îl/nai frământau însă unele probleme serioase despre care voia să discute cu Bell; dar parcă era un făcut, nu reuşea niciodată să aducă vorba despre ele. Printre acestea era faptul că ea ţinea pe peretele camerei din faţă un tablou mare, înrămat al unui „Isus" bălan, care părea a fi vreo rudă de a păgânului acela „Oh, Doamne" al ei. Când în cele din urmă îi pomeni de el, Bell i-o tăie scurt:

- Nu-s decât două locuri în care putem ajunge după moarte: raiul şi iadul. Treaba ta unde vrei să te duci!

Altceva n-a mai vrut să-i spună. Răspunsul îl descumpănea de fiecare dată când se gândea la el, dar în cele din urmă îşi zise că era dreptul ei să aibă o credinţă, ca şi el, chiar dacă nu era credinţa cea dreaptă. El se născuse sub oblăduirea lui Allah şi cu credinţa nezdruncinată în el

avea să moară, deşi, de când începuse să se întâlnească cu Bell, nu se mai ruga atât de des.

Ea era atât de bună cu el, încât tare ar fi dorit să-i facă ceva mai deosebit, sau cei puţin pe măsura primului dar. Aşa că, într-o zi, când' mergea spre plantaţia domnului John să o ia pe domnişoara Anne să-şi petreacă sâmbăta şi duminica la stăpânul lui, Kunta se opri lângă un loc mlăştinos pe care-l ştia el demult şi culese câteva trestii din cele mai bune. în următoarele zile, din fire de trestie şi câteva pănuşe de porumb albe, mai moi, alese mai dinăuntru, începu să facă o împletitură încâlcită, cu un desen mandinka în mijloc. în cele din urmă îi reuşi mai bine decât se aşteptase, iar data viitoare, când Bell îl mai invită la cină, i-o dădu. Ridicându-şi privirile de la rogojină la Kunta, ea îi strigă:

- Nimeni n-o să-şi atingă picioarele de rogojina asta!

Apoi se întoarse şi se făcu nevăzută în dormitor. După câteva clipe apăru ţinând o mână la spate.

- Voiam să ţi le dau de Crăciun, dar am să-ţi fac altceva.

întinse mâna şi-i arătă o pereche de ciorapi împletiţi din lână, din care una avea doar o jumătate din talpă, restul fiind umplută cu o perniţă de lână moale. Nici el şi nici Bell păreau că nu ştiu ce să spună.

Simţea cum îl învăluie . miresmele bucatelor aburinde, gata să fie servite, dar, tot uitându-se aşa unul la altul, îl năpădi un sentiment ciudat. Bell îl apucă deodată de mână, stinse dintr-o singură suflare amândouă lumânările şi, uşor ca o frunză purtată de o apă învolburată, Kunta se lăsă tras prin uşa cu perdea în cealaltă încăpere, unde se aşezară pe pat. Privindu-I în adâncul ochilor, ea întinse braţele spre el; şi, pentru prima dată în cei treizeci şi nouă de ani ai săi, Kunta îmbrăţişa întâia sa femeie.

CAPITOLUL 65

- Conaşului nici nu i-a venit să creadă când i-am spus! Da' pan' la urmă mi-a zis că ar trebui să ne mai gândim, să mai aşteptăm puţin, căci în ochii lui Isus căsătoria e un lucru sfânt.

Lui Kunta, însă, domnui Waller nu-i pomeni nimic în următoarele câteva săptămâni. Apoi, într-o seară, Bell veni în goană în coliba iui Kunta şi-i spuse cu răsuflarea tăiată:

- Ştii, i-am spus că suntem hotărâţi să ne luăm, şi-atunci el a zis că n-are nimic împotrivă!

Vestea se răspândi iute prin întreaga curte a sclavilor. Felicitările tuturor îi stânjeneau pe Kunta peste măsură. îi venea chiar s-o sugrume pe Bell pentru că îi spusese până şi micuţei domnişoare Anne când a venit prima dată să-şi viziteze unchiul, căci de îndată ce află, aceasta se porni să alerge prin curte strigând cât o ţinea gura - „Se mărită Beii! Se mărită Bell!" Totuşi, în adâncul sufletului, Kunta îşi dădea seama că n-avea de ce să se supere că umblă vestea, căci tribul mandinka socotea căsătoria drept cel mai important eveniment, după naştere.

Bell făcu ea ce făcu şi reuşi să obţină promisiunea stăpânului că nu va avea nevoie de trăsură în duminica

dinaintea Crăciunului, când toată lumea era liberă şi puteau deci asista la nuntă.

- Ştiu că tu nu vrei s-o facem în casa cea mare, aşa cum am putea, dacă l-aş ruga eu pe conaşu'. Şi mai ştiu că nici el n-ar prea vrea aşa ceva. Aşa că măcar în privinţa asta gândiţi amândoi la fel.

Bell aranja ca ceremonia să aibă loc în grădina din faţa casei, lângă straturile de flori.

' Se adunară acolo în ziua stabilită toţi sclavii, înveşmântaţi în haine de sărbătoare, iar deoparte se afla domnul Waller cu micuţa domnişoară Anne şi cu părinţii ei. în ceea ce-l privea pe Kunţa, oaspetele lui cel mai de seamă, cel datorită căruia ajunsese aici, era prietenul lui ghanezul, care străbătuse tot drumul de la Enfield cu o căruţă de ocazie, numai ca să fie de faţă. Şi în vreme ce păşea cu Bell în mijlocul curţii, Kunta îşi întoarse capul spre toboşar şi se priviră lung amândoi, până când mătuşa Sukey, cea mai bună prietenă de rugăciuni a lui Bell, spălătoreasă plantaţiei, se ivi în faţă să oficieze ceremonia. După ce-i rugă pe toţi cei de faţă să se apropie, le spuse:

- Acum, să ne rugăm cu toţii pentru legământul ce urmează să se săvârşească înaintea Domnului. Să ne rugăm ca perechea aceasta din faţa noastră să rămână în veci unită... şi ca nu cumva să se întâmple să fie vândut vreunul din ei. Să ne rugăm să zămislească prunci buni şi sănătoşi.

După aceea, plină de importanţă, mătuşa Sukey le puse la picioare o mătură cu coadă şi le făcu semn să se ia de mână.

Kunta simţea că se înăbuşe. Prin minte i se perindau imagini ale nunţilor din Juffure. Vedea aievea dansatorii, auzea cântăreţii ce înălţau laude mirilor, şi muzicanţii, şi sunetul tobelor vorbitoare care răspândeau vestea cea bună în alte sate. Şi în adâncul sufletului, Kunta spera că, în ciuda vorbelor adresate Dumnezeului aceluia păgân, Allah va înţelege că Kunta doar în el credea şi în nimeni altul. După aceea, ca din depărtare, auzi glasul mătuşii Sukey întrebându-i:

- Ei, şi-acum, vreţi cu adevărat să vă luaţi?

- Da, vreau, abia şopti Bell lângă el.

Mătuşa Sukey îşi întoarse ochii, sfredelindu-l pe Kunta cu privirile, iar Bell îl strânse cu putere de mână.

- Da, vreau, rosti el cu greu.

- Atunci, în numele lui Isus, săriţi amândoi pe tărâmul sfânt al căsătoriei.

Kunta şi Bell săriră cât mai sus peste coada măturii, aşa cum îl silise Bell să repete de nenumărate ori, cu o zi în urmă. Se simţi tare caraghios, dar ea îl ameninţase că, dacă vreunul dintre ei va atinge coada măturii, se puteau aştepta ia cele mai mari nenorociri, iar cei care o atingea primul va muri înaintea celuilalt. Şi când ajunseră teferi de cealaltă parte, toţi cei de faţă bătură din palme şi începură să strige. Când se domoliră, vorbi din nou mătuşa Sukey:

- Ce s-a legat cu voia Domnului, nici un om să nu poată dezlega! Să vă păstraţi credinţă unul altuia! Şi mai ales să fiţi buni creştini, mai spuse ea, străfulgerându-l pe Kunta cu privirile. Conaşule, poate aţi vrea să spuneţi câteva cuvinte cu acest prilej?

Deşi i se citea limpede pe chip că ar fi preferat să tacă, stăpânul păşi în afară şi spuse domol:

- Bell îi va fi o nevastă bună şi ea va avea un bărbat la fel de bun. Iar familia mea, împreună cu mine, le dorim noroc pentru tot restul vieţii.

Strigătele vesele ale sclavilor se amestecară cu chiotele domnişoarei Anne, care ţopăia de colo-colo, până când mama ei o luă de acolo, iar Wallerii se retraseră cu toţii în casa cea mare, lăsându-i pe negri să-şi desfăşoare sărbătoarea în legea lor.

în toiul ospăţului şi al veseliei, toţi, în afară de Kunta şi de ghanez, se îndestulară din rachiul şî vinul dăruit de stăpân din pivniţa lui. Cum scripcarul cântase neîntrerupt încă de când începuse ospăţul, Kunta se minuna cum de reuşise să mai soarbă câte o duşcă, dar după cum se legăna în timp ce cânta, se vedea clar că nu rămăsese cu gâtul uscat. îl văzuse pe scripcar deseori beat, aşa că se resemnase, dar când o văzu până şi pe Bell tot umplân-du-şi paharul, începu să se simtă îngrijorat şi ruşinat. La fel de îngrozit rămase când o auzi spunându-i unei alte prietene de-a ei, mătuşa Mandy:

- De zece ani şi mai bine mi-am pus ochii pe el!

Şi imediat după aceea, se îndreaptă clătinându-se spre ei, îl cuprinse în braţe şi-l sărută drept pe gură, chiar acolo sub ochii tuturor, stârnind o mulţime de glume fără perdea, de înghionteli şi hohote de râs. Dar când se făcu vremea de plecare şi oaspeţii începură să-şi ia rămas

bun, Kunta era încordat ca o strună. Rămaşi în cele din urmă singuri în curte, Bell se îndreptă cu paşi nesiguri spre el şi-i spuse încet, cu limba împleticindu-i-se în gură:

- Acu', c-ai cumpărat vaca, poţi să iei lapte cât vrei. Kunta se îngrozi s-o audă rostind astfel de cuvinte.

Nu trecu însă mult timp şi Kunta începu să se simtă bine. De fapt, nu se scurseseră prea multe săptămâni, dar el îşi dădea seama tot mai bine ce însemna o femeie voinică şi sănătoasă. Deşi n-o văzuse goală niciodată, căci avea întotdeauna grijă să sufle în lumânare înainte să apuce el s-o privească, îi îngăduise să-i vadă sânii, a căror mărime îl mulţumise, gândindu-se că vor da hrană din belşug unui prunc, ceea ce era foarte bine. Kunta se îngrozi descoperind cicatricele adânci încrustate de bici pe spatele ei.

- Urmele astea am să le duc cu mine în mormânt, cum a făcut şi maică-mea, îi spuse ea, dar ale tale sunt şi mai cumplite.

Vorbele ei îl mirară foarte tare, căci el nu avusese cum să-şi vadă spatele şi acum, după mai bine de douăzeci de ani, aproape că şi uitase de bici.

învăluit de căldura trupului ei, lui Kunta îi plăcea nespus să doarmă în patul înalt al lui Bell, pe salteaua moale, umplută cu bumbac, şi nu cu paie sau pănuşe cum era a lui. învelitorile făcute de mâna ei erau călduroase şi plăcute, şi îl copleşea o senzaţie nouă, aproape voluptoasă, când se culca între cearceafuri. Aceeaşi încântare i-o produceau cămăşile frumoase cusute de ea, pe care i le spăla, i le scrobea şi i le călca în fiecare zi. Bell îi înmuie şi pielea tare a pantofilor cu vârfurile aduse în sus, ungându-i cu seu, şi îi mai împleti şi alţi ciorapi cu vârful umplut pentru piciorul lui.

După atâţia ani de când umbla cu stăpânul din zori şi până seara, când mânca în grabă o cină rece şi se trântea singur pe salteaua lui, Bell avea acum grijă ca, atunci când sosea el acasă, pe plită să aburească aceleaşi bucate pe care i le servea şi stăpânului, în afară numai de carnea de porc. Iar lui îi plăcea să mănânce în farfuriile ei de porţelan, cu tacâmurile pe care se vedea că şi le luase pentru ea din casa cea mare. Bell îşi spoise chiar întreaga colibă şi pe dinafară şi pe dinăuntru.

CAPITOLUL 66

Oricât de uniţi deveniseră după ce „săriseră peste coada măturii", mai erau totuşi momente când Kunta îşi dădea seama că Bell nu are deplină -încredere în el. Uneori, cum stăteau .de vorbă în bucătărie sau în coliba lor, ea dădea să spună ceva, dar schimba apoi iute vorba, stârnind astfel mânia lui Kunta, care era însă prea mândru ca să şi-o arate. Şi nu o singură dată aflase de la scripcar şi de la grădinar nişte lucruri pe care numai ea le putuse auzi, ascultând pe ia uşa stăpânului. Pe el nu-l interesa ce le spunea ea lor; ceea ce îl jignea însă era că nu-i spunea lui mai întâi, că avea taine faţă de bărbatul ei. Se simţea cu atât mai jignit, mai ales că el întotdeauna le împărtăşise şi lor şi ei veşti, pe care altfel nu ar fi avut de unde să le afle, ori le-ar fi auzit doar mult mai târziu. Aşa că acum lăsa să treacă săptămâni întregi, fără să-i spună nici măcar lui Bell ceea ce auzise în oraş Când, în cele din urmă, ea îl dojeni, el îi spuse că nu se întâmplase mai nimic şi că, oricum, nu vedea ce rost avea să i le spună.

Pricepând în cele din urmă ce se întâmpla, într-o duminică seara, după o cină îndestulată, Bell îşi puse mâna pe umărul lui şi îi spuse domol:

- Am ceva pe suflet să-ţi spun.

Merse apoi în dormitor şi se întoarse cu un număr din „Gazeta Virginiei", din care Kunta ştia că are un teanc întreg sub pat. Crezuse întotdeauna că îi plăcea pur şi simplu să răsfoiască ziarul, aşa cum făceau mulţi negri şi chiar mulţi sărăntoci albi, care umblau sâmbăta prin capitala judeţului cu ziarele desfăcute dinaintea ochilor, deşi toată lumea care-l vedea îşi dădea prea bine seama că nu ştiau să citească o iotă. Dar acum, văzând privirea furişă din ochii lui Bell, pricepu cu uimire ceea ce avea ea să-i spună.

- Eu ştiu să citesc un pic, începu ea şovăitoare. Dacă află însă conaşu', e în stare să mă vândă cât ai zice peşte.

Kunta nu rosti nici o vorbă, ştiind că Bell îşi dă mai iute drumul la gură dacă nu e îmbiată.

- Unele cuvinte le ştiu de când eram mică, urmă ea. M-au învăţat copiii stăpânului la care eram atunci. Ei mergeau la şcoală şi le plăcea să se joace de-a profesorii, iar conaşu' şi coniţa nu le luau seama, socotind, ca toţi albii, că negrii sunt prea proşti ca să poată băga ceva în cap.

Uitându-se îndelung la vârful degetului ei ce se mişca pe rândurile primei pagini a ziarului, Bel! îl lămuri în cele din urmă:

-Zice aici că s-a întrunit din nou consiliul orăşenilor şi că au mai scos o lege nouă despre taxe, adăugă ea după ce mai cercetă un timp literele.

Kunta rămase de-a dreptul uluit. Bell îşi mută degetul ceva mai în josul paginii:

- Uite, chiar aici scrie ceva despre Anglia, care a trimis nişte negri d-aci înapoi în Africa. Vrei să-ţi mai citesc despre asta? îl întrebă ea, ridicând ochii spre'el.

Kunta dădu din cap, iar Bell, după ce urmări câteva clipe degetul arătător, mişcându-şi buzele pe tăcute, ca să desprindă înţelesul literelor, îi spuse:

- Uite, nu ştiu dacă am înţeles eu bine, da' cică au trimis patru sute de negri într-un loc de-i zice parcă Sierra Leone, pe un loc cumpărat de englezi de la regele d-acolo, şi le-au împărţit negrilor câte o bucată de pământ şi ceva bani ca să-şi poată încropi o gospodărie.

Când obosi tot trudindu-se cu cititul, începu să răsfoiască paginile dinăuntrul ziarului, arătându-i lui Kunta nişte poze care arătau oameni cu o desagă atârnată în băţ, şi punând degetul pe literele de dedesubt îl lămuri:

- Uite, aici vorbeşte de negrii fugiţi - tot aşa a scris şi despre tine când ai fugit ultima dată. Spune ce culoare au, ce semne de bici sau de fier înroşit au pe faţă, pe picioare sau pe spate. Mai spune cum erau îmbrăcaţi când au fugit şi alte d-astea. Scrie apoi ai cui sunt şi ce recompensă primeşte ăl de-i prinde şi-i aduce îndărăt. Numai eu am văzut vreo cinci sute dintr-ăştia şi cred că se întâmplă în locuri unde negrii fug atât de des, că stăpânii lor îşi pierd cumpătul şi sunt în stare să dea zece dolari pentru un negru prins viu şi .cincisprezece doar pentru capul lui.

în cele din urmă lăsă ziarul jos, oftând, vădit istovită de cazna cititului.

Kunta o întrebă dacă nu era primejdios să citească ziarele stăpânului.

- Umblu mereu cu mare băgare de seamă, îi răspunse ea, da" o dată am băgat-o pe mânecă. într-o zi, intră aşa pe nepusă-masă în salon, unde trebuia să şterg eu praful, şi dă peste mine cu nasul într-una din cărţile alea ale lui. Eu îngheţasem, nu alta. Conaşu' a rămas aşa vreun minut uitându-se la mine. Da' n-a zis

o vorbă. A ieşit apoi afară, şi de atunci şi până în ziua de azi a pus lacăt la bibliotecă.

După ce a înghesuit ziarele la loc sub pat, Bell a rămas o clipă pe gânduri, iar Kunta, care ajunsese s-o cunoască bine, şi-a dat seama că o mai frământă ceva. Se aşeză din nou la masă, de parcă s-ar fi hotărât chiar în clipa aceea să facă un anume lucru, şi cu o scânteie de mândrie, dar şi de teamă în priviri, scoase din buzunarul şorţului un creion şi o bucată de hârtie şi începu să scrie cu mare atenţie nişte litere.

- Ştii ce-i asta? întrebă ea; şi nemaiaşteptând răspunsul lui, îi spuse: Ei bine, ăsta-i numele meu: B-e-l-l.

Kunta rămase cu ochii holbaţi la semnele acelea făcute cu creionul, amintindu-şi că ani de-a rândul se păzise să nu dea cu ochii de scriitura toubobului, crezând că cuprindea cine ştie ce vrăji ce ar putea să-i facă vreun rău; şi totuşi nici acum nu-i venea să creadă că nu era într-adevăr aşa. Bell mai făcu şi alte semne.

- Ăsta-i numele tău, K-u-n-t-a, îi spuse ea ridicându-şi privirile radioase spre el.

Kunta nu se putu stăpâni să nu se aplece mai tare, să se uite la semnele acelea ciudate. Bell însă se ridică mototolind hârtia şi aruncând-o în jarul ce abia mai pâlpâia în sobă.

- N-am chef să mă prindă nimeni că scriu!

Mai trecură câteva săptămâni până când Kunta se hotărî în cele din urmă să-şi scoată din suflet cuiul ce i-l vârâse Bell, când îi arătase mândră că ştia să scrie şi să citească. Asemeni stăpânilor lor albi, negrii aceştia născuţi pe plantaţii îi socoteau pe cei veniţi din Africa doar atunci coborâţi din copaci, fără să le dea prin minte măcar că ei ar fi putut avea parte de vreun fel de învăţătură.

Aşa că, într-o seară după cină, ca din întâmplare, Kunta îngenunche în faţa vetrei, trase cenuşa ceva mai în faţă şi o netezi cu palmele. Sub privirile curioase ale lui Bell, scoase din buzunar un beţigaş ascuţit şi începu să-şi scrijelească numele cu litere arabe.

Bell nu-i lăsă răgazul să termine, că îl şi întrebă ce făcea acolo, Kunta îi spuse. Apoi, sigur că i-a atins un punct sensibil, netezi cenuşa la loc şi, aşezându-se în balansoar, aşteptă să-l întrebe cum de învăţase el să scrie. Aşteptarea nu fu prea lungă, şi în tot restul serii, vorbi doar el, iar Bell tăcu de data aceasta,

ascultându-l. Kunta îi povesti că toţi copiii din satul lui învăţau să scrie cu pene făcute din lujeri uscaţi şi cu cerneală din apă amestecată cu funingine de pe fundul oalelor. îi vorbi despre arafang şi despre lecţiile lui, de dimineaţă şi de seară. Plăcându-i s-o vadă pe Bell uimită, pentru o vreme cel puţin, Kunta se înfierbântă explicându-i că, pentru a putea termina şcoala, elevii din Juffure trebuiau să ştie să citească bine din Coran, şi chiar îi recită nişte versete din cartea sfântă. Vedea bine că îi aţâţase curiozitatea, dar i se părea uimitor că, în toţi aceşti ani de când o cunoştea, Beii îşi arăta pentru prima dată interesul pentru Africa. Atingând masa, Bell îl întrebă:

- Cum spuneţi voi africanii la masă?

Deşi nu mai vorbise în limba mandinka de când plecase din Africa, cuvântul „meso" îi ţâşni din gură aproape fără să-şi dea seama, şi Kunta se simţi năpădit de mândrie.

-- Dar la ăsta cum se spune? îl întrebă ea din nou arătându-i scaunul.

- „Sirango", îi răspunse el.

Se simţea atât de încântat de sine, că se sculă în picioare şi,' pornind prin încăpere, îi arătă diferite obiecte. Punând mâna pe o oală neagră de fier de pe plită, îi spuse: „Kalero"; arătând spre lumânarea de pe masă, spuse „Kandio". Uimită, Bell se ridică şi ea, şi o porni după el. Kunta atinse cu piciorul un sac, numindu-l „boto"; arătă spre o tigvă uscată - „mirango"; iar unui coş împletit de bătrânul grădinar, îi spuse „sinsingo". O duse pe Bell în dormitor. „Larango", rosti el mai departe, arătându-i patul; iar pernei îi spuse „kunglarang". Apoi îi făcu semn spre fereastră -„janerango"; şi spre acoperiş „kankarango".

- Doamne Dumnezeule, mare e puterea ta! exclamă Bell. Aceasta exprima mult mai mult respect pentru patria

lui decât visase el vreodată să poată trezi în sufletul ei.

- Ei, şi acum s-a făcut vremea să ne odihnim capetele pe „kunglarang", spuse Kunta, aşezându-se pe marginea patului şi începând să se dezbrace.

Bell îşi încruntă sprâncenele, apoi râse şi-l cuprinse cu braţele.

CAPITOLUL 67

Deşi lui Kunta îi plăcea la fel de mult să mai schimbe câte o vorbă cu scripcarul şi cu bătrânul grădinar, nu o mai făcea atât de des ca atunci când era burlac. Şi nici nu era de mirare, căci acum îşi petrecea timpul mai mult cu Bell. Totuşi, chiar atunci când se întâlneau, păreau că se poartă altfel cu el, nu lipsiţi de prietenie, desigur, ci, fără îndoială, ceva mai rezervaţi. De fapt ei fuseseră aceia care-l azvârliseră în braţele lui Bell, iar acum când era însurat, se purtau de parcă le era teamă că se vor molipsi şi ei; sau, mai ştii? că nu se vor molipsi niciodată. Şi cu toate că discuţiile cu prietenul lor proaspăt însurat nu mai erau la fel de lumeşti cum fuseseră înainte, deşi Kunta nu ar fi acceptat nici în gând că îi plăceau glumele deocheate ale scripcarului, ei deveniseră, pe măsură ce anii treceau şi se adâncea încrederea între ei, mai serioşi şi mai profunzi.

- Le e teamă, spuse scripcarul într-o seară. Asta e! D-aia se omoară atât albii ăştia să numere toată lumea în recensământul ăsta! Le e teamă că au adus mai mulţi negri decât sunt ei cu toţii la un loc.

Kunta le spuse ce citise Bell în „Gazetă": că în Virginia descoperiseră la recensământ că erau doar cu câteva mii de albi mai mulţi decât negri.

- Albilor le e mai mult teamă de negrii liberi, decât de noi, se băgă în vorbă şi grădinarul.

-Am auzit c-ar fi cam vreo şaizeci de mii de negri liberi chiar aici în Virginia, urmă scripcarul; ca să nu-i punem la socoteală şi pe sclavi, câţi n-or fi. Da' în statul ăsta nu-s atât de mulţi ca-n alte părţi. Acolo, în statele-alea mai dinspre sud, unde-i pământul atât de bun, scot nişte recolte grozave şi mai au şi ape, de-şi duc grânele la târg cu bărcile, şi...

- Ei, prin părţile-alea, la fiecare alb sunt câte doi negri, îl întrerupse din nou grădinarul. Pe-acolo, prin delta fluviului Louisiana şi Mississippi unde creşte trestia de zahăr, şi pe meleagurile alea din Alabama, Carolina de Sud şi Georgia pe unde creşte orezul şi indigoul, să ştiţi că pe plantaţiile alea uriaşe se află atâtea neamuri de negri, de nu le mai poate ţine nimeni socoteala.

- Hm! S-a găsit mereu câte un alb mai de seamă care a vrut să abolească sclavia. încă de-acu' zece ani au pus sclavia în afara legii, aici, în Virginia, da' una-i legea, alta-i fapta... vedeţi

şi voi că noi tot sclavi am rămas şi că ei nu contenesc să aducă tot mai multe vapoare pline cu negri.

- Unde-i duc pe toţi ăştia? întrebă Kunta. Nişte vizitii pe care-i cunosc mi-au povestit că au fost cu stăpânii lor în nişte locuri unde zile ia rând nu au văzut aproape nici un negru.

- Păi, sunt o mulţime de ţinuturi unde nu e nici măcar o plantaţie şi nici picior de negru p-acolo, spuse grădinarul. Nimic altceva decât pământ pietros, de-l cumpără cu cincizeci de cenţi acrul sărăntocii ăia albi care n-au de nici unele şi mănâncă gunoaie. Da' nici ăia de'au ceva mai mult pământ şi vreo câţiva sclavi, tot nu o duc mai bine.

- Las' c-am auzit eu de nişte locuri unde nu-s numai câţiva sclavi, p-acolo prin Indiile de Vest, unde-or mai fi şi acelea, spuse scripcarul întorcându-se către Kunta. Tu ştii unde vine asta? Pe undeva peste apa aia mare pe unde-ai venit tu.

Kunta clătină din cap că nu avea habar.

- Unde-o fi, unde n-o fi, urmă scripcarul, am auzit că un stăpân p-acolo are câte o mie de sclavi negri, care muncesc pe plantaţiile de trestiile alea din care se face zahăr, melasă şi rom. Şi-am mai auzit că o mulţime de vapoare dintr-alea de sclavi africani, cu care ai venit tu, se opresc acolo, în Indiile de Vest, şi-i ţine acolo să se mai întremeze după drumul ăla atât de lung, de-s aproape morţi de boli şi de foame. Ii pune acolo pe picioare şi-i aduce aici de-i vinde la preţuri mai bune pe cei ce-s în stare de muncă. Cel puţin aşa zice lumea...

Pe Kunta îl nedumerea întotdeauna cum se făcea că scripcarul şi grădinarul păreau să ştie o muiţime de lucruri şi locuri pe care nu le văzuseră niciodată, căci el îşi aducea bine aminte că amândoi spuneau că nu fuseseră niciodată mai departe de Virginia şi Carolina de Nord. El

era mult mai umblat decât ei, nu numai pentru că străbătuse drumul cel lung din Africa şi până acolo, ci şi pentru că traversase statul în lung şi în lat cu cabrioleta stăpânului.

Nu-I supăra prea tare pe Kunta că era neştiutor, atâta timp cât ei îl mai ajutau să-şi mai lumineze mintea, dar se simţea adânc tulburat dându-şi seama că, de-a lungul anilor, ajunsese chiar şi el să ştie mai multe decât cei mai muiti sclavi.

- Pun rămăşag că jumătate din negrii din Virginia nu au călcat prin alte locuri decât plantaţiile stăpânilor lor, îi spuse Bell când el îi împărtăşi gândurile sale. Şi nici nu cred că au auzit de

altceva decât, poate, de Richmond, şi FredericksbUrg, şi de Nord, fără să aibă însă habar unde se află. Albii nu-i lasă pe negri să ştie nici măcar unde trăiesc, pentru că le e teamă să nu se revolte ori să nu fugă.

Kunta nu apucă bine să se dezmeticească, uimit s-o audă tocmai pe Bel! judecând astfel, şi nu-pe grădinar ori pe scripcar, că ea îi vorbi din nou:

- Crezi că, dacă ţi s-ar mai ivi prilejul, ai mai fugi încă o dată?

împietrit de o astfel de întrebare, Kunta nu răspunse o vreme nimic.

- Ei, de mult nu m-am mai gândit la aşa ceva, răspunse în cele din urmă.

- - De multe ori mă gândesc la o groază de lucruri, pe care nimeni n-ar bănui că-mi trec prin cap, spuse Bell. Uite-aşa, bunăoară, mă gândesc la ăia de-şi dobândesc libertatea fugind în Nord. O fi el stăpânul cumsecade, dar zău că nici nu mi-ar păsa de asta; dacă am fi mai tineri, aş fi în stare chiar în clipa asta să plec. Da' cred că-s prea bătrână şi prea speriată s-o mai pot face acum, îi spuse ea domo! lui Kunta, care rămăsese încremenit.

După cât se pare, Bell îi ghicise gându! ce-l frământa chiar în clipa aceea, iar vorbele ei îl loviră ca un pumn în moalele capului. El era într-adevăr prea bătrân şi înfrânt ca s-o mai ia de la capăt. Şi-i mai era şi teamă, pe deasupra, îi veniră în minte toate chinurile şi spaimele nopţilor şi zilelor când fugise. Căzu pradă unei tristeţi fără margini. Simţind că i-o stârnise chiar ea, fără să fi vrut, dar ştiind că i-ar face şi mai rău dacă ar mai aduce vorba despre aceasta sau chiar dacă şi-ar cere iertare, Bell se duse la culcare.

Când, în cele din urmă, Kunta îşi dădu seama că ea plecase, se simţi vinovat că o dăduse deoparte din gândurile sale. Şi-l apăsa faptul că o socotise mai prejos decât el, şi la fel şi pe ceilalţi negri. Tare ar mai fi vrut să găsească o cale ca să-i spună că îi împărtăşeşte durerea, că îi pare rău, că îi este recunoscător pentru dragostea ce i-o purta, că simte întărindu-se tot mai mult în sufletul lui legătura dintre ei. Se ridică tăcut, merse în dormitor, îşi scoase hainele, se urcă în pat, o cuprinse în braţe şi se iubiră cu încrâncenare.

CAPITOLUL 68

De câtva timp, Bell se purta cam ciudat, sau cel puţin aşa i se părea lui Kunta. De pildă, aproape că nu mai vorbea deloc, deşi nu părea chiar supărată. Şi-i arunca nişte priviri ce i se păreau foarte ciudate, iar când se uita şi el la ea, ofta din greu. într-o noapte, când stinseseră lumânarea şi se băgaseră în pat, îi luă mâna lui Kunta şi i-o puse uşurel pe pântece. Ameţit de bucurie, Kunta sări în sus.

în zilele ce urmară, aproape că nici nu băgă de seamă pe unde umblă, atât de copleşită îi era mintea de imagini ale lui Bell, vâslind în canoe pe bolong către orezarii, cu pruncul lui, băiat desigur, înfofolit şi ghemuit pe spatele ei. Nu se mai gândea la nimic altceva decât la puzderia de înţelesuri pe care o avea naşterea primului său fiu, aşa cum şi el fusese primul născut al Bintei şi al lui Omoro. Şi în sinea lui făcu legământ ca, la fel cum făcuseră părinţii lui şi ceilalţi din Juffure, tot aşa să-şi înveţe şi el feciorul să fie un bărbat adevărat, neţinând seama de greutăţile şi de întâmplările neaşteptate ce şi ie va atrage din această pricină, aici, în ţara toubobului. Căci era de datoria unui tată ca, asemeni unui copac uriaş, să-şi ocrotească feciorul. Iar dacă fetele nu trebuiau să facă altceva decât să mănânce până creşteau îndeajuns de mari ca să se mărite şi să plece de la casa părintească - şi, oricum, ele cădeau numai în grija mamelor - numele şi faima numelui erau purtate mai departe numai de băieţi; şi când părinţii îmbătrâneau şi abia mai puteau umbla, un fecior crescut cum se cuvine va avea grijă de ei mai mult decât orice pe lume.

Sarcina lui Bell îl făcu pe Kunta să se gândească la Africa mai mult decât după întâlnirea cu ghanezul. într-o noapte, uitând aproape cu totul că Bell era alături de el în colibă, începu să-şi numere pietricelele din borcan, descoperind spre marea lui uimire că de douăzeci şi doi de ani nu-şi mai văzuse patria. în cele mai multe seri, însă, ea vorbea neîncetat, iar el rămânea cu privirile pierdute, ascultând-o mai puţin ca de obicei.

- Iar se cufundă în Africa lui, obişnuia ea să-i spună mătuşii Sukey.

~ Şi, după o vreme, se scula de pe scaun fără să bage el de seamă, ieşea uşurel din cameră bombănind, şi se ducea singură la culcare.

într-o astfel de noapte, cam la un ceas după ce ea se culcase, Kunta se dezmetici brusc din visare auzind gemete din dormitor. îi venise oare sorocul? Dând buzna în dormitor, o găsi adormită, dar zvârcoiindu-se, gata să ţipe. Apiecându-se să-r mângâie obrazul, ea sări în sus, şiroind de sudoare şi gâfâind.

- Doamne, tare mă mai tem pentru pruncuşorul ăsta! îi spuse ea cuprinzându-l în braţe. Şi-i povesti că visase că, la un joc de cărţi al albilor, fusese pus drept câştig primul copil negru născut pe plantaţia stăpânului.

Kunta rămase mult timp treaz, gândindu-se că auzise de prunci negri nenăscuţi încă, dar oferiţi în dar, puşi drept miză la masa de joc sau la luptele de cocoşi. Scripcarul îi povestise că, pe patul de moarte, stăpânul unei negrese în vârstă de cincisprezece ani, gravidă, lăsase prin testament celor cinci fiice ale sale câte unul din primii cinci copii ai sclavei. Mai auzise de copii negri puşi garanţie pentru împrumuturi, de creditori care-i pretindeau încă din pântecele mamei, de datornici care-i vindeau încă dinainte de naştere, pe bani peşin. Şi mai ştia că la licitaţiile de sclavi din ţinutul Spotsylvania, pe un prunc negru sănătos, trecut de şase luni, care se presupunea că va trăi, se cereau ia vremea aceea cam două sute de dolari.

Toate acestea îi mai stăruiau încă în minte când, într-o seară la vreo trei luni după aceea, Bell îi povesti râzând că, peste zi, domnişoara Anne o întrebase, curioasă, de ce îi creşte burta atât de mult.

- Şi eu i-am spus don'şoarei: „Scumpo, am băgat un cozonăcel la cuptor!"

Cu greu putu Kunta să-şi ascundă furia la gândul că primul născut al lui Kunta şi al lui Bell se va zbengui „jucându-se" cu copiii toubobului, care le vor ajunge stăpâni când se vor face mari şi uneori le vor face chiar şi copii. Căci pe câte plantaţii nu văzuse Kunta câte un copil de sclavi, ce avea aproape aceeaşi culoare ca pruncul stăpânului, părând mai degrabă gemeni, căci de fapt amândoi aveau acelaşi tată. Kunta jurase că, decât să lase să i se întâmple lui Bell o astfel de ruşine, mai degrabă îi va face stăpânului de petrecanie.

Kunta îşi aminti cât de mari erau preţurile mulatrelor la licitaţiile de sclavi din capitala ţinutului. Fusese martor la astfel de vânzări şi de multe ori aflase şi scopul pentru care erau cumpărate. Şi se mai gândea la câte poveşti nu auzise despre băieţi mulatri, care dispăreau în mod foarte ciudat încă de când erau prunci şi nu-i mai vedea nimeni vreodată, căci albii se temeau că ar putea deveni bărbaţi la fel de albi la înfăţişare ca şi ei şi ar putea fugi în locuri unde nu se ştia nimic despre ei, amestecându-şi sângele negru cu cel al femeilor albe. Ori de câte ori se gândea la amestecul de sânge, Kunta îi mulţumea lui AllaH că el şi Bell puteau fi liniştiţi: pruncul lor va fi negru, dacă Cel de Sus nu va voi altfel.

Pe Bell o apucară durerile într-o noapte din septembrie 1790. Totuşi, ea nu-l lăsă pe Kunta să-l cheme pe stăpân, care promisese că o va ajuta să nască, cu mătuşa Mandy pregătind toate cele la nevoie. De fiecare dată când o cuprindeau durerile, Bell se întindea pe pat scrâşnind din dinţi ca să nu ţipe, strângând mâna iui Kunta cu o forţă bărbătească.

într-unui din scurtele răgazuri dintre dureri, Bell îşi întoarse chipul asudat spre Kunta şi îi spuse:

- Am ceva pe suflet ce trebuia să-ţi fi spus mai de mult. Eu am mai avut doi copii, e mult de atunci, n-aveam nici şaisprezece ani.

împietrit, Kunta o privi zvârcolindu-se. Dacă ar fi ştiut... ba nu, oricum tot s-ar fi însurat cu ea... totuşi nu-i spusese de la început; şi pentru aceasta se simţea înşelat. Abia smulgându-şi vorbele printre durerile crâncene, Bell îi povesti despre cele două fetiţe ale ei de care fusese despărţită prin vânzare.

- Erau doar nişte gâgâlice, spuse ea cu lacrimile şiroindu-i pe faţă. Una abia pornise pe picioare, iar cealaltă d-abia împlinise anul...

Dădu să vorbească mai departe, dar un nou val de dureri o făcu să-şi încleşteze gura şi să-l strângă şi mai tare de mână. Când durerea îi mai siăbi, ea nu-i dădu totuşi drumul la mână; şi ridicându-şi spre el ochii înlăcrămaţi, îi spuse, de parcă i-ar fi citit gândurile ce o luaseră razna:

- Fii liniştit, tatăl lor nu era nici vechil şi nici boier alb;
era un negru, muncitor la câmp, cam de-o seamă cu
mine. Nu prea ştiam multe unui despre altul. v

Unghiile ei se înfipseră în palma lui Kunta, gura i se deschise a ţipăt, dar nu se auzi nici un sunet. Kunta dădu fuga la coliba mătuşii Mandy, strigând-o răguşit; apoi porni în grabă, pe cât de iute îi lăsa piciorul, spre casa cea mare. Strigătele şi bătăiie lui îl făcură în cele din urmă pe domnul Waller să apară şi, după ce-i aruncă o singură privire lui Kunta, îi spuse:

- Vin imediat!

Ţipetele răscolitoare ale lui Bell, care zguduiau liniştita curte a sclavilor, îi şterseră lui Kunta din minte orice gând despre ceea ce-i mărturisise Bell. Oricât de muit ar fi vrut să stea lângă Bell, răsuflă uşurat când mătuşa Mandy îi porunci să iasă afară. Aşa că se aşeză ghemuit în prag, încercând să-şi închipuie ce se petrecea înăuntru. în Africa nu aflase prea multe despre naştere,- căci aceasta era o treabă femeiască.

Gândul că acolo, departe, la Juffure, Omoro şi Binta deveneau bunici îl întrista cu atât mai mult cu cât nu-şi vor vedea niciodată nepotul.

Auzind primele ţipete ascuţite ale unei alte voci, Kunta sări în picioare. Câteva clipe mai târziu, stăpânul ieşi foarte palid.

- Greu a mai fost - are patruzeci şi treî de ani, doar! îi spuse el lui Kunta. Dar în câteva zile se pune ea pe picioare. Las-o un pic pe Mandy să facă puţină ordine, şi-apoi poţi să intri să-ţi vezi fata!

Fata! Cu greu se strădui să pară calm când mătuşa Mandy apăru în prag, zâmbind şi făcându-i semn să intre.

îndreptându-se încet spre Bell, o scândură a duşumelii scârţâi şi ea deschise ochii, căznindu-se să-i zâmbească. Pierdut, Kunta îi căută mâna şi i-o strânse, dar aproape că n-o simţi, căci nu-şi putea desprinde ochii şi gândul de la pruncul de lângă ea. Era la fel de negru ca şi el şi avea, fără nici o îndoială, toate trăsăturile tribului mandinka. Deşi era fată, căci aşa fusese voinţa lui Allah, era totuşi copilul lui, şi se simţi năpădit de o adâncă mândrie şi bucurie la gândul că sângele neamului Kinte, care cursese secole de-a rândul ca un fluviu puternic, va mai spori cu încă o generaţie.

Şi cum şedea acolo pe marginea patului, gândul următor îi zbură la alegerea unui nume potrivit. Deşi avea destulă minte ca să nu-i ceară stăpânului să-l învoiască opt zile de la lucru ca să se poată gândi la nume, aşa cum ar fi făcut un proaspăt tată în Africa, ştia că împrejurarea cerea o îndelungată şi serioasă

cumpănire, căci numele va înrâuri întreaga soartă a copilului. Apoi îl străfulgera alt gând: orice nume i-ar da, fata va purta de asemeni şi numele de familie al stăpânului! Gândul îi înfurie într-atât, încât jură dinaintea lui Allah că fiica lui va creşte cunoscându-şi adevăratul nume.

Fără să scoată vreo vorbă, se întoarse brusc şi^plecă afară. Sub cerul ce abia începea să se lumineze de ziuă, o luă spre gardul din spatele colibei, unde se plimbase el prima oară "cu Bell. Trebuia să se gândească. Amin-tindu-şi de ceea ce-i spusese despre durerea cea mare a vieţii ei, că fusese vândută şi despărţită de cele două copile, îşi scormoni mintea după un nume, vreun cuvânt mandinka care să arate dorinţa cea mai scumpă a lui Bell de a nu mai îndura o asemenea pierdere, un nume care să-l ocrotească pe cel ce îl poartă. Şi dintr-o dată, îi veni în minte. îi suci şi îl răsuci pe toate părţile, abia stă-pânindu-se să nu-l rostească cu glas tare, doar aşa să-l audă cum sună, dar una ca aceasta nu se cuvenea.

Când îi spuse lui Bell că era gata să-i dea un nume copilului, ea se împotrivi cu mult mai multă înverşunare decât era de aşteptat în situaţia ei.

- Da' ce atâta grabă s-o botezi? Nici n-am vorbit de vreun nume până acum!

Kunta ştia prea bine cât de încăpăţânată putea fi Bell când îi intra ceva în cap aşa că, cu durere dar şi cu mânie în glas, încercă să găsească cuvintele cele mai potrivite ca să-i explice că trebuiau să ţină seama de anumite datini, de anumite obiceiuri ce trebuiau îndeplinite când se dădea nume unui copil. Şi dintre acestea, cel mai însemnat era alegerea numelui numai de către tată, căruia nu-i era îngăduit să-l spună altcuiva înainte de a i-l spune copilului însuşi, lucru care nu avea nimic rău în sine. îi mai explică apoi de ce era nevoie să se grăbească - nu cumva să se întâmple ca pruncul să audă mai întâi vreun nume pe care ar putea să i-l hotărască stăpânul.

-Aha, acum pricep eu! spuse Bell. Gândurile astea ale tale cu Africa or să ne bage în mare bucluc, ai să vezi! Să n-aud de vreo ceremonie ori de vreun nume din alea păgâne, de-ale tale, pentru copil!

Furios Kunta se năpusti afară din colibă, ciocnindu-se aproape de mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy, care veneau cu braţele încărcate de prosoape şi vase cu apă fierbinte.

- Felicitări, frate Toby, am venit s-o vedem pe Bell. Kunta mormăi ceva şi trecu mai departe. Cato, un

lucrător la câmp, îi vestea tocmai pe ceilalţi să iasă din colibe şi să scoată apă din fântână, ca să se spele înainte de prânzul de dimineaţă. Kunta se răsuci brusc şi, îndepărtându-se de curtea sclavilor, o luă pe o potecă lăturalnică spre hambar, vrând să fie cât mai departe de negrii ăştia necredincioşi, pe care toubobul îi deprinsese să se ferească până şi de orice le amintea despre Africa, locul lor de obârşie.

în adăpostul hambarului, plin de mânie, Kunta hrăni, adapă şi ţesălă caii. Când se făcu vremea ca stăpânul să ia prânzul de dimineaţă, Kunta o luă tot pe poteca ocolită, înapoi spre casa cea mare, unde o întrebă pe mătuşa Sukey, care ţinea locul lui Bell, dacă stăpânul avea nevoie de cabrioletă. Ea clătină doar din cap, nevrând să-i vorbească sau măcar să se întoarcă spre el, ca apoi să iasă din bucătărie fără să-i dea nimic" de mâncare. Luând-o şchiopătând înapoi spre hambar, Kunta se întreba ce anume le-o fi spus Bell celor două femei, ca să poată umple întreaga curte a sclavilor cu bârfeli; dar apoi îşi spuse că nu trebuia să-i pese.

Se gândi să-şi găsească ceva de făcut - că doar nu putea tăndăli aşa la nesfârşit în jurul hambarului. Ieşind afară cu hamurile, se apucă aşa cum făcea de obicei când voia să-şi omoare timpul cu ceva, să le ungă din nou, aşa degeaba, căci le mai unsese cu două săptămâni în urmă. Tare ar mai fi vrut să meargă înapoi în colibă, să vadă copilul şi chiar pe Bell, dar îl năpădea din nou mânia ori de câte ori se gândea cât de ruşinos era ca nevasta unui Kinte să dorească sâ-i pună copilului ei un nume de toubob, care nu ar fi însemnat altceva decât primul pas către o viaţă de umilinţă.

Pe la prânz, Kunta o văzu pe mătuşa Sukey ducându-i ceva de mâncare lui Bell, vreo supă poate. Gândul acesta îi răscoli foamea, aşa că merse în spatele hambarului, unde se afla o grămadă de batate culese de curând şi puse la păstrat sub paie; alese vreo patru ceva mai mici şi, plângându-şi singur de milă, le mancă crude, să-şi mai domolească foamea.

Până să se hotărască să se întoarcă în colibă, se înserase. Când deschise uşa şi intră, nu auzi nici o mişcare în dormitor. Poate că dormea, se gândi el, aplecându-se să aprindă lumânarea de pe masă.

- Tu eşti?

Nu simţi nici un fel de asprime mai deosebită în vocea ei. în lumina roşiatică îi văzu chipul, la fel de îndârjit ca al lui.

- Uite ce-i, Kunta, îi 'spuse ea de-a dreptul. Eu ştiu despre conaşu' o mulţime de lucruri mult mai bine decât tine. Scoate-l tu din minţi cu prostiile tale africăneşti, şi-atunci ai să vezi cum ne vinde pe toţi trei ia prima licitaţie de sclavi din ţinut - de asta să fii sigur!

Stăpânindu-şi mânia cât îi stătea în putinţă, Kunta îşi găsi cu greu cuvintele cu care s-o facă pe Bell să priceapă cât de dârză îi era hotărârea; indiferent de ce s-ar fi întâmplat, copilul lui nu trebuia să poarte un nume toubob şi mai ales trebuia să-şi primească numele aşa cum se cuvenea după datină. Roasă de presimţiri sumbre, în cele din urmă ea cedă.

- Ce fel de vrăji ai de gând să faci? îl întrebă bănuitoare.

Când îi spuse că nu va face altceva decât să ducă puţin copilul până afară, ea ţinu morţiş să mai aştepte până când se va scula fetiţa ca să-i poată da să sugă, să nu plângă de foame, lucru cu care Kunta se împacă pe dată. Bell socotea că fetiţa nu se va scula decât peste două ceasuri, când nu mai era de aşteptat să mai fi rămas careva treaz în curtea sclavilor, care să-l poată vedea pe Kunta dedându-se vrăjilor pe care avea de gând să le facă. Deşi nu voia să arate, Bell mai era supărată că bărbatul ei nu o lăsase şi pe ea să-l ajute la găsirea unui nume pentru copilul pe care îl adusese pe lume cu atâta chin; îi era şi teamă să nu audă cine ştie ce nume ciudat şi neîngăduit, cu răsunet african, deşi era sigură, că mai târziu tot ar putea-o scoate la capăt cu numele ăsta.

Se făcuse aproape miezul nopţii, când Kunta ieşi din colibă, ducându-şi în braţe primul lui născut, bine înfăşurat într-o pătură. Merse ce merse, până când socoti că se îndepărtase destul de mult ca nimeni să nu vadă ce urma să se întâmple.

Apoi, la lumina stelelor şi a lunii, Kunta ridică pruncul, răsucindu-l în aşa fel încât să ajungă cu gura la urechea tui dreaptă. Rar şi răspicat, îi şopti apoi în ureche în limba mandinka:

- Numele tău e Kizzy! Numele tău e Kizzy! Numele tău e Kizzy!

Şi astfel ritualul se împlinise, aşa cum se făcuse cu toţi strămoşii clanului Kinte, cum se făcuse cu ei însuşi şi cum s-ar fi

făcut şi cu pruncul acesta dacă s-ar fi născut în patria străbună. El- trebuia să fie primul care să ştie cine este.

Kunta simţi cum îf clocoteşte Africa în sânge, revăr-sându-seîn copil, odrasla lui şi a lui Bell. Mai făcu câţiva paşi. Se opri din nou şi, ridicând un colţişor al păturii, descoperi faţa pruncului către cer şi-i spuse tot în graiul mandinka, cu voce tare de data aceasta:

- Priveşte, acesta singur este mai mare decât tine! Odată ajuns înapoi în colibă, Bell îi smulse fetiţa din

braţe cu faţa crispată de teamă şi repulsie; desfăcu pătura şi începu s-o cerceteze din cap până în picioare, neştiind nici ea ce anume căuta şi spera să nu găsească. Mulţumită că nu-i făcuse nimic cumplit, sau cel puţin nimic care să se vadă, îşi aşeză fata în pat, după care se întoarse în camera din faţă şi, aşezându-se pe scaun în faţa lui cu mâinile încrucişate în poală, îl întrebă:

- Bun, spune-mi-l şi mie acum!

- Ce să-ţi spun?

- Numele ăla african, cum e?

- Kizzy.

- Kizzy! Cine-a mai auzit de aşa ceva!

. Kunta o lămuri atunci că în limba mandinka „Kizzy" însemna „stai jos" sau „rămâi pe loc", ceea ce ar fi vrut să spună că, spre deosebire de primii doi copii ai lui Bell, acesta nu va fi niciodată vândut şi despărţit de mama lui. Bell nu se lăsă îmbunată.

- Las' c-o să vezi tu ce-o să iasă! stărui ea. Simţind însă că bărbatul ei se mânie din nou, socoti că era mai înţelept s-o lase mai domol. Ba îi mai spuse că parcă îşi amintea că mama ei îi pomenise de o bunică pe care o chema „Kibby", ceea ce suna cam tot aşa. Cel puţin asta i-ar putea-o spune stăpânului, dacă ar fi intrat la vreo bănuială.

A doua zi dimineaţă când veni stăpânul să o vadă, Bell se strădui din răsputeri să-şi ascundă neliniştea, căznin-du-se chiar să râdă când îi spuse care era numele fetei. Stăpânul se miră numai că era cam ciudat, dar nu avu numic împotrivă, iar Bell răsuflă uşurată. întors în casa cea mare, înainte de a-şi începe împreună cu Kunta vizitele zilnice la pacienţi, domnul Waller scoase o Biblie mare şi neagră, pe care o ţinea într-un sipet în birou, o deschise la pagina unde îşi însemna documentele

plantaţiei şi, muindu-şi tocul în , călimară, scrise cu litere frumoase şi negre: „Kizzy Waller, născută la 12 septembrie 1790".

CAPITOLUL 69

- Parc-ar fi o păpuşicâ neagră, ţipă domnişoara Anne, ţopăind fericită de colo-colo, plesnindu-şi palmele de încântare, văzând-o pentru prima dată pe Kizzy, trei zile mai târziu, în bucătăria lui Bell.

- Nu poţi să mi-o dai mie? Bell zâmbi foarte încântată.

- Ei, este a mea şi a lui taică-său, scumpo, dar cum se face mai măricică, ai să te poţi juca cu ea cât pofteşti!

Şi aşa s-a şi întâmplat. Ori de câte ori mergea acum Kunta la bucătărie să afle dacă e nevoie de cabrioletă sau pur şi simplu să o vadă pe Bell, o găsea întotdeauna pe nepoata cu păr cânepiu a stăpânului, care împlinise patru ani, aplecată peste marginea coşuleţului lui Kizzy, vor-bindu-i alintat:

- Dulce mică şi scumpă ce eşti! Să vezi ce-o să ne mai distrăm când te faci un pic mai mare, auzi tu? Hai, zoreşte-te să creşti mai iute!

Kunta nu spunea niciodată nimic, dar îl mânia peste măsură copilul toubob care se purta de parcă Kizzy venise pe lume numai ca să aibă ea cu ce se juca. Socotea că Bell îi nesocotise drepturile lui de tată şi de soţ, neîntrebându-l dacă îngăduie ca fiica lui să se joace cu fiica celui ce îl cumpărase pe el.

I se părea că uneori Bell se preocupa mai mult de sentimentele stăpânului decât de ale lui. Aproape că nu mai ţinea socoteala de câte ori îi spusese ce binecuvântare era pentru stăpân micuţa domnişoară Anne, ce părea că luase locul adevăratei fiice a stăpânului, care murise la naştere, împreună cu mama ei.

- Vai, Doamne, nici nu vreau să mă gândesc, îi povesti ea smiorcăindu-se într-o seară, la biata coniţă Priscilla, mică şi drăgălaşă ca o păsărică. Umbla p-aci în fiecare dimineaţă, fredonând câte ceva şi zâmbindu-mi, mângâindu-şi pântecele şi aşteptându-şi sorocul. Şi-apoi într-o dimineaţă a slobozit un strigăt doar şi-a murit, cu fetiţă cu tot! Şi de-atunci nici nu l-am mai văzut pe conaş zâmbind vreodată, cel puţin până s-a ivit don'şoara Anne!

Singurătatea stăpânului nu-l înduioşa câtuşi de puţin pe Kunta, dar i se părea că, dacă s-ar însura din nou, n-ar mai avea atâta vreme să-şi giugiulească nepoata, ceea ce ar mai rări vizitele domnişoarei Anne şi deci şi joaca ei cu Kizzy.

- Şi d-atunci încoace, mă tot uit la el cum o ţine pe fetiţa asta în poală, o strânge în braţe, îi vorbeşte şi-i cântă s-o adoarmă, ca după aia să rămână aşa cu ea în braţe, în loc s-o pună în pat. Şi parcă nu-şi mai ia ochii de la ea, tot timpul cât stă aici. Şi asta pentru că în sufletul lui se socoteşte tatăl ei.

Şi Bell îi dădea aşa întruna, că dacă domnişoara Anne s-ar împrieteni cu Kizzy, aceasta nu ar face decât ca stăpânul să fie mai îngăduitor cu ai amândoi, ca să nu mai vorbim de Kizzy, căci copila ar veni la el mult mai des ca pân-atunci. Şi nu l-ar supăra deloc pe domnul John şi pe bolnăvicioasa aia de nevastă-sa dacă fiica lor s-ar lega mai tare de unchiul ei.

- Căci aşa gândesc că se leagă şi ei mai mult de banii stăpânului, îşi urma Bell cu şiretenio judecata.

Oricât ar fi făcut el pe grozavul, fratele stăpânului mai împrumuta bani din când în când de la acesta, după spusele lui Bell, iar Kunta aflase şi el destule ca să-i dea crezare; dar de fapt lui nici nu-i păsa care dintre toubobi era mai bogat, căci în faţa lui erau toţi o apă şi-un pământ.

încă de la naşterea lui Kizzy, în timp ce mâna cabrioleta ducându-l pe stăpân pe la pacienţi sau la prieteni, Kunta se pomenea deseori împărtăşind dorinţa lui Bell ca stăpânul să se însoare din nou, deşi motivele lui erau diferite de ale ei.

- Tare mi se face miiă cum stă săracul de unul singur în ditamai casa. De fapt, cred că d-aia te face să baţi drumurile toată ziua; vrea mai degrabă să umble tot timpul, decât să stea singur în casă. Doamne, până şi micuţa don'şoară Anne a băgat de seamă. Data trecută când a fost aici, tocmai le serveam prânzul şi, aşa din senin, l-a întrebat: „Unchiule William, cum se face că n-ai şi dumneata o nevastă, ca toată lumea?"

Deşi nu-i povestise niciodată nevestei lui, ştiind cât de mult îi plăcea să-şi bage nasul în treburile toubobilor, Kunta cunoştea câteva femei care dădeau fuga înaintea lor ori de câte ori se ivea trăsura stăpânului în curtea lor. Bucătăreasa cea grasă a uneia dintre pacientele a cărei boală nu-şi mai găsea leacul, îi povestise lui Kunta piină de dispreţ:

- Târâtura asta nesuferită are o boală care s-o vindeca numai când l-o prinde-n mreje pe stăpânul tău. A mai băgat un bărbat în pământ cu hachiţele ei, şi-acum face pe bolnava ca să-l tragă pe stăpânul tău mereu încoace. S-o vezi după ce pleacă stăpânul tău, cum mai strigă la noi şi ne mână de parcă am fi măgari, nu alta, şi nici nu pune gura pe doctoriile alea de i le dă el!

Altă pacientă apărea întotdeauna pe terasă când îl conducea la plecare pe stăpân, atârnată de braţul lui, de parcă ar fi stat gata să se prăbuşească, cu privirile pierdute pe chipul lui, în timp ce abia îşi flutura evantaiul. Stăpânul însă întotdeauna se purta rezervat, iar vizitele lui păreau mai scurte decât Sa alţi bolnavi.

Domnişoara Anne venea cam de două ori pe săptămână în vizită la domnul Waller şi de fiecare dată petrecea ore întregi jucându-se cu Kizzy. Deşi nu avea cum s-o împiedice, Kunta căuta măcar să nu le vadă împreună. Aceasta îi umplea de scârbă şi îi amintea de o veche zicală africană, moştenită din străbuni: „Până la urmă pisica tot mănâncă şoarecele cu care s-a jucat."

Când Kizzy începu să meargă de-a buşilea, se făcuse vară, iar Bell şi Kunta îşi petreceau serile în coliba lor 1 privind-o încântaţi cum o ia la fugă pe podea, ţinându-şi ridicat funduleţul înfăşurat în scutece. Dar apoi apărea din nou domnişoara Anne şi o zbugheau amândouă, fetiţa mai mare ţopăind în jurul celei mici şi strigându-i: „Hai, Kizzy, hai!"; iar Kizzy o pornea de-a buşilea cât putea de iute, gângurind de plăcerea jocului şi a companiei tovarăşei de joacă.

Bell încercă de nenumărate ori să-l convingă pe Kunta că, dacă ar putea să-şi calce pe suflet şi să îngăduie această prietenie, nu s-ar întâmpla nici un rău. Adesea, îi povestea ea, multe fete albe rămâneau credincioase toată viaţa tovarăşelor lor de joacă din curtea sclavilor.

- înainte de a începe tu să mâni cabrioleta stăpânului, o coniţă albă a murit ia naştere/aşa ca şi coniţa noastră, numai că pruncul ei, tot o fetiţă, a trăit şi a fost alăptat de o negresă care avea şi ea o fată cam de aceeaşi vârstă. Cele două fetiţe au crescut împreună ca nişte surori, dar stăpânul s-a însurat din nou. Noua stăpână nu vedea cu ochi buni prietenia lor, aşa că a

făcut ce-a făcut şi l-a convins pe stăpân s-o vândă pe negresa cea mică şi pe maică-sa.

Din clipa în care au plecat, îşi urmă Bell povestea, pe fata stăpânului alb o cuprindeau de atâtea ori istericalele, că erau adesea nevoiţi să trimită după domnul Waller, care le spuse în cele din urmă că fata va cădea răpusă de durere şi de slăbiciune, dacă nu i se înapoiază prietena negresă.

- Iar conaşu! acela era cât pe ce să-şi pună biciui pe nevastă-sa. S-a azvârlit în şeaua calului şi â umblat de nu mai ştia nici el cum şi pe unde, să-i dea de urmă negustorului de sclavi care o luase pe fată şi pe maică-sa, ca apoi să le răscumpere de la stăpânul căruia le vân-du-se acel negustor. Şi când a adus-o înapoi acasă pe negresă, a chemat şi un avocat de-au făcut acte ca negresa să fie a fiică-si.

Bell îi spuse mai departe că şi acum, după atâţia ani, fata ajunsă femeie în toată firea, tot nu s-a înzdrăvenit de-a binelea.

- Iar negresa tot ia ea trăieşte, şi-o îngrijeşte şi nici una din ele nu s-a măritat pân' acu'.

CAPITOLUL 70

Cam la vremea când s-â născut Kizzy, atât Kunta cât şi scripcarul au început să vină din când în când cu veşti despre nişte insule de dincolo de apa cea mare, numite Haiti. Se spunea că acolo cei aproape treizeci şi şapte de mii de albi, majoritatea francezi, erau întrecuţi ca număr de cei aproape o jumătate de milion de negfi, aduşi cu vapoarele din Africa să muncească pe uriaşele plantaţii de trestie de zahăr, cafea, indigo şi cacao, [ntr-o seară, Bell le povesti ce îl auzise pe domnul Waller spunându-le oaspeţilor la cină: era un lucru ştiut că stăpânii albi bogaţi din Haiti trăiau regeşte, umilindu-i pe numeroşii albi săraci care nu-şi puteau permite să aibă sclavi.

- fa te uită! Unde s-a mai pomenit aşa ceva? spuse batjocoritor scripcarul.

- la mai taci! i-o scurtă Bell.

Şi povesti mai departe, reproducând cuvintele cona-şuiui că, spre groaza celorlalţi, de mai multe generaţii se făcuseră atâtea împerecheri între albi şi negresele sclave, încât acum existau aproape douăzeci şi opt de mii de mulatri, numiţi de obicei „oameni de culoare", iar aproape tuturor, stăpânii şi taţii

lor francezi le dăduseră libertatea. Un alt oaspete adăugase şi ei că aceşti oameni de culoare îşi căutau întotdeauna pereche printre cei cu pielea şi mai deschisă la culoare, urmărind ca urmaşii lor să aibă înfăţişarea cât mai apropiată de a albiior; iar cei la care se vedea totuşi că erau mulatri mituiau de obicei autorităţile, ca să le elibereze acte din care să reiasă că strămoşii ior fuseseră indieni sau spanioli, sau de orice alt neam, numai africani nu. Domnul Waller ie spunea că, deşi nu-i venea să creadă şi se declara din tot sufletul împotrivă, totuşi o mulţime de astfel de „oameni de culoare" ajunseseră, prin daruri sau moşteniri de la albi, să posede cel puţin o cincime din pământurile şi din sclavii din Haiti. Aşa că îşi petreceau vacanţele în Franţa, şi-şi trimiteau copiii la şcoli, aşa cum făceau şi albii, ba le mai şi dădeau peste nas albilor săraci. Auzind aceasta, ascultătorii lui Beli erau la fel de încântaţi pe cât fuseseră de îngroziţi cei ai stăpânului.

- Las' că vă piere vouă râsul, când v-oi spune eu ce-am auzit la unul din balurile alea mari unde-am cântat, îi întrerupse scripcarul. Unii boieri d-ăi mai bogaţi dădeau din cap, povestind că albii din Haiti îi urau atât de mult pe mulatrii aceia, că au făcut o mulţime de plângeri până când, în cele din urmă, Franţa a scos legi care îi opreau pe „oamenii de culoare" să umble noaptea, să stea în biserică alături de albi sau chiar să poarte haine din aceeaşi stofă cu a lor.

Şi-n tot acest timp, le povestea scripcarul mai departe, atât albii cât şi „oamenii de culoare" îşi vărsau mânia pe cei cinci sute de mii de sclavi negri. Kunta povesti şi el ce-i auzise prin oraş pe albi vorbind: că sclavii haitieni îndurau mult mai multe decât cei din America. Bătăile până la sânge şi îngroparea de viu erau pedepse obişnuite, iar negresele gravide erau forţate să muncească până când pierdeau copilul. Dându-şi seama că n-ar fi făcut altceva decât să-i îngrozească şi mai tare, nu le mai spuse că auzise şi de alte cruzimi lipsite de omenie.

După astfel de poveşti de groază, în vara anului 1791 Kunta nu mai fu surprins să afle că sclavii negri din Haiti porniseră o răscoală cumplit de sângeroasă. Mii de sclavi se apucaseră să ucidă, să lovească, să taie capetele albilor, să spintece prunci, să violeze femei şi să dea foc conacelor de pe plantaţii, până ce toată partea de nord a insulei devenise o ruină fumegândă, iar populaţia albă îngrozită care reuşise să scape se lupta din

răsputeri să rămână în viaţă; loveau şi ei cu biciul în dreapta şi-n stânga, torturând, ucigând şi chiar jupuind de viu orice negru le cădea în mână.

Kunta le spuse că niciodată nu-i văzuse atât de speriaţi şi de supăraţi pe toubobii din capitala ţinutului Spotsylvania.

- Pare-se că-s mai înfricoşaţi chiar decât la ultima răscoală d-aci, din Virginia, spuse scripcarul. Asta a fost cam la vreo doi, trei ani după ce ai venit tu aici, da' cum nu vorbeai cu nimeni, cred că nici n-ai aflat de ea. A izbucnit cam pe la Crăciun în New Wales din ţinutul Hanover. Un vechil a pus jos un tânăr negru şi l-a bătut, dar acesta a ţâşnit în sus şi s-a repezit la vechil cu toporul. Nu l-a nimerit, au sărit însă ceilalţi negri şi l-au bătut atât de rău, încât tot negrul ăl tânăr l-a scăpat cu viaţă. Vechilul, numai sânge din cap până-n picioare, a fugit după ajutoare, da-n vremea asta negrii înfierbântaţi au mai prins doi albi, i-au legat şi s-au pornit să-i bată până când s-a ivit în goană o ceată de albi înarmaţi cu puşti. Negrii s-au retras într-un hambar, iar albii au încercat să-i ducă cu zăhărelul să iasă afară; dar negrii s-au năpustit la ei cu doage de butoi şi cu bâte şi încăierarea s-a încheiat cu doi negri împuşcaţi şi cu o mulţime de răniţi, şi albi şi negri. După aceea au pus patrule şi au mai scos nişte legi, până când s-a mai potolit vâlvătaia. Iar povestea asta din Haiti le-a adus aminte albilor că sunt o mulţime de negri, chiar aici sub nasul lor, care n-aşteaptă decât o scânteie ca să se răscoale. Şi odată porniţi, maică măiculiţă, o să se întâmple ca-n Haiti şi-aici, în Virginia, încheie scripcarul vădit încântat de gândul acesta.

Kunta avea în curând să vadă cu ochii lui cât de înfricoşaţi erau albii: pe oriunde umbla prin oraşe, ori prin prăvăliile de la răspântii, prin cârciumi, prin casele parohiale de întruniri sau prin alte părţi pe unde se adunau în pâlcuri mici şi gălăgioase, îşi arătau chipurile roşii şi dispreţuitoare atunci când trecea pe lângă ei vreun negru. Până şi stăpânul, care rareori îi adresa lui Kunta alte vorbe decât ca să-i spună unde să-l ducă, i le spunea acum şi pe acestea vădit mai rece şi mai răstit. Şi-n mai puţin de o săptămână, pe toate drumurile patrula poliţia ţinutului Spotsylvania, care voia să ştie încotro mergea fiecare negru şi-i cereau permisul de trecere, închizându-i pe toţi cei ce dădeau de bănuit prin purtare sau chiar prin înfăţişare. La întrunirea albilor din ţinut s-a hotărât să se amâne nu numai marea

petrecere a sclavilor, ce se ţinea în fiecare an de sărbătoarea recoltei, dar şi orice alte întruniri ale sclavilor în afara plantaţiilor lor; şi chiar la adunările obişnuite de acasă pentru dans sau rugăciune, trebuia să asiste un vechil sau vreun alt alb.

- Când conaşu' mi-a spus asta, i-am spus şi eu că-n fiecare duminică, ori în alte zile când apucăm, eu cu mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy ne întâlnim şi ne rugăm în genunchi lui Isus, dar el n-a pomenit nimic c-o să vină să vadă ce facem, aşa că noi o să ne vedem mai departe de ale noastre, le spuse Bell celor din curtea sclavilor.

în următoarele câteva nopţi, singură acasă cu Kizzy şi Kunta, Bell se străduia să desluşească câte ceva din nişte ziare pe care stăpânul le socotea aruncate. Se căzni aproape o oră întreagă până putu să-i spună lui Kunta că „a ieşit un fel de lege a drepturilor". Şovăi o clipă oftând dinjjreu, apoi citi mai departe: „a fost ra-ti-fi-cată - sau cam aşa ceva." Dar cele mai multe ştiri erau despre întâmplările din Haiti, despre care ei aflaseră din clevetirile altor sclavi. Mai toate spuneau că răscoala sclavilor din Haiti ar putea răspândi cu uşurinţă idei nesăbuite în rândul negrilor răzvrătiţi din America, aşa că cereau opreli̦şti şi pedepse exemplare. împăturind ziarele şi ascunzându-le, Bell îi spuse:

- După cum văd, nu le-a mai rămas altceva decât să ne pună în lanţuri pe toţi.

Totuşi, într-o lună,- două, veştile despre întâmplările din Haiti se răriră încetul cu încetul, ceea ce duse la o linişti̦re treptată. începuse culesul, iar albii se felicitau între ei pentru recoltele de bumbac neobişnuit de mari şi pentru preţurile uriaşe cu care le vindeau. Scripcarul era chemat să cânte la atâtea baluri şi petreceri, încât ziua când se întorcea acasă dormea mai tot timpul, fără să mai poată face altceva.

- Pare-se că boierii ăştia scot atâţia bani pe bumbac, că au de gând să danseze până or cădea jos, îi spuse el lui Kunta.

Nu trecu mult şi albii avură din nou prilejul să se mânie. în drumurile sale cu stăpânul către capitala ţinutului, Kunta începu să audă vorbindu-se cu mânie despre numărul tot mai mare de „societăţi antiscla-vagiste", pe care „trădători ai rasei albe" le organizau nu numai în Nord, dar şi în Sud. îi povesti şi lui Bell cele auzite, arătându-şi îndoiala, dar ea îi spuse că citise acelaşi lucru în ziarele stăpânului, care puneau apariţia şi răspândirea

lor atât de rapidă pe seama recentei răscoale a negrilor din Haiti.

- Nu ţi-am spus eu că mai sunt şi albi cumsecade? exclamă ea. De fapt am auzit că încă de la început o mulţime de albi s-au împotrivit să fiţi aduşi aici voi, negrii africani.

Kunta se întreba în sinea lui de unde oare credea Bell că i se trăgeau strămoşii ei, dar cum ea era atât de aprinsă la vorbă, nu-i mai spuse nimic.

- Sigur, ori de câte ori apare aşa ceva în ziare, boierii se înfurie şi dau cu gura despre duşmanii patriei şi d-alde d-astea, da' ce contează ăl mai mult e că, cu cât albii care sunt împotriva sclaviei spun ceea ce gândesc, cu atât ceilalţi se întreabă în sinea lor dacă nu cumva au dreptate. Mai ales ăi de-şi zic creştini.

Şi Bell îi aruncă lui Kunta o privire şireată.

-Tu ce crezi că vorbim noi, eu şi mătuşa Sukey şi mătuşa Mandy în duminicile-alea când conaşu' crede că ne rugăm şi cântăm numai? De mult îi tot iscodesc eu pe albi. Uită-te la quakeri! Ei s-au împotrivit sclaviei încă înainte de rivuluţia aia, chiar aici, în Virginia. Şi mulţi dintre ei aveau o grămadă de negri. Da' când au început pastorii lor să le spună că şi negrii sunt fiinţe omeneşti şi au şi ei dreptul să fie liberi ca toţi ăilalţi, îţi aduci şi tu aminte că unii boieri quakeri au început să-şi elibereze negrii şi chiar să-i ajute să ajungă în Nord. Şi, uite aşa, au ajuns acum că ăi de mai ţin negri intră în gura ălorialţi şi am auzit că dacă nu vor să-i elibereze, atunci or să' fie afurisiţi de biserica lor.

- Şi metodiştii îs tot dintr-ăi buni. Mi-aduc aminte c-am citit, să fie vreo zece, un'şpe ani d-atunci, că metodiştii au făcut o adunare mare la Baltimore şi în cele din urmă au zis cu" toţii că robia e împotriva voinţei Domnului şi că nimeni din cei ce-şi zic creştini nu ar trebui s-o îngăduie. Aşa că d-aia ăi mai mulţi care se leagă de credinţă ca să scoată legi pentru eliberarea sclavilor negri sunt metodişti şi quakeri. Că ăilalţii, baptiştii şi prezbiterienii, cum sunt Wallerii, ehe... ăştia mi se par aşa, cu inima îndoită. Ei îşi bat capul mai mult cu libertatea lor de a se ruga după cum le e voia şi ar vrea să-şi păstreze şi cugetul curat, şi sclavii totodată.

Deşi Bell îşi bătea atâta gura povestindu-i de albii potrivnici sclaviei, despre care citise şi în ziarele stăpânului, lui Kunta nu i

se întâmplase niciodată să audă vreun toubob care să nu spună exact contrarul. în primăvara şi în vara anului 1782, în trăsura stăpânului s-au urcat unii dintre cei mai de seamă şi mai bogaţi boieri - politicieni, avocaţi şi negustori din statul lor. Dacă nu aveau ceva mai însemnat de discutat, veşnicul lor subiect de discuţie erau greutăţile pe care le creează sclavii negri.

Oricine ar dori să-şi dea pe brazdă negrii, spuneau ei întotdeauna, trebuie să înţeleagă mai întâi că acea parte a vieţii lor petrecută în Africa, în junglă laolaltă cu animalele, îi deprinsese cu lenea, cu prostia şi cu obiceiuri spurcate, şi că era o datorie creştinească a celora pe care Dumnezeu îi înzestrase cu gândire aleasă să-i deprindă cu disciplina, moralitatea şi respectul faţă de muncă, prin exemplu personal, desigur, dar şi prin legi şi pedepse acolo unde era nevoie, deşi trebuiau încurajaţi şi răsplătiţi cum se cuvine cei care se dovedeau vrednici.

Orice îngăduinţă din partea albilor, atrăgea după sine necinstea, viclenia şi spiritul de înşelăciune, caracteristice raselor inferioare, iar smiorcăielile societăţilor antisclava-giste şi ale altora de teapa lor nu puteau veni decât de la unii care nu avuseseră niciodată vreun sclav negru sau care nu încercaseră să-i folosească pe o plantaţie; astfel de oameni, mai ales cei din Nord, nu aveau de unde şti câtă povară şi bătaie de cap îţi aducea stăpânirea sclavilor, care câteodată îţi puneau la grea încercare răbdarea, inima, cugetul şi chiar sufletul.

De atâta vreme asculta Kunta aceleaşi prostii neruşinate, că ajunseseră să-i pară un fel de bolboroseală căreia nu-i mai dădea nici o atenţie. Dar uneori, în vreme ce mâna caii, nu putea să nu se întrebe de ce oare africanii nu făcuseră de petrecanie tuturor toubobilor care puseseră piciorul pe pământul lor. Nu putuse însă găsi niciodată un răspuns care să-l mulţumească.

CAPITOLUL 71

într-o zi' de pe la sfârşitul lui august, mătuşa Sukey dădu fuga în grădina de zarzavat la scripcar şi, cu sufletul la gură, îi spuse că era tare îngrijorată din pricina bătrânului grădinar. Nu se gândise la nimic rău când el nu venise să-şi ia prânzul de dimineaţă, dar cum nu apăruse nici la prânz, intrase la bănuieli

şi se dusese la uşa colibei lui; bătuse şi strigase în gura mare, dar nu răspunsese nimeni, aşa că, speriată, se gândise că era mai bine să afle dacă nu-l văzuse cumva scripcarul ducându-se undeva.

- N-a fost nevoie să intru înăuntru ca să văd ce s-a întâmplat. Parcă-mi spunea mie ceva! îi mărturisi el lui Kunta în seara aceea.

Iar Kunta, la rândul lui, îi povesti că toată după amiaza, în vreme ce-l aducea pe stăpân spre casă, avusese un simţământ tare ciudat, pe care nu ştiuse cum să şi-l explice.

în semn de doliu atârnară afară, deasupra uşii, pălăria de pai a grădinarului, înnegrită de sudoare. Venind de la câmp, ceilalţi sclavi se adunară dinaintea colibei iui, să-i cinstească amintirea, şi în răstimp Cato şi alt lucrător de la câmp îi săpară o groapă.

Kunta se întoarse în coliba lui copleşit de durere, nu numai pentru moartea grădinarului, dar şi pentru că, de la naşterea lui Kizzy, îl vizitase mai rar. O găsi pe Bell plângând, lucru la care se şi aştepta dealtfei, dar fu descumpănit auzind-o de ce-l bocea pe bătrân.

- L-am socotit întotdeauna ca pe taică-meu, pe care n-am apucat să-l văd niciodată, îi spuse ea printre suspine. Nu ştiu cum s-a făcut de nu i-am spus niciodată, da' acu' o să-mi pară locul pustiu fără el.

Cinară în tăcere şi, luând-o cu ei pe Kizzy, înfăşurată bine să n-o ajungă răcoarea nopţii de toamnă, se duseră împreună cu ceilalţi „să privegheze mortul".

Cât îşi spuseră ei rugăciunile şi-şi cântară cântecele, Kunta se aşeză ceva mai la o parte, ţinându-şi în poală pruncul. După aceea începură să vorbească în şoaptă; mătuşa Sukey întrebă dacă nu cumva îşi aducea careva aminte să fi pomenit bătrânul vreodată de vreo rubedenie de-a lui care să mai fie în viaţă.

- Parcă mi-aduc aminte c-ar fi spus odată că nu-şi cunoscuse mama. Altceva nu l-am auzit spunând despre neamurile lui, spuse scripcarul.

Cum dintre toţi, scripcarul îi fusese cel mai bun prieten şi ar fi putut să ştie dacă bătrânul mai avea pe cineva, ziseră până la urmă cu toţii că nu aveau cui trimite vorbă.

După ce mai spuseră o rugăciune şi mai cântară încă un cântec, mătuşa Sukey spuse:

- Pare-mi-se că el a fost întotdeauna sclav la Waileri. L-am auzit povestind că, atunci când era mic, conaşu' călărea pe umerii lui, aşa că d-aia cred eu că l-a adus dânsul aici.

- Conaşu' e tare amărât, spuse Bell. Mi-a spus că mâine să nu vă duceţi la lucru o juma' de zi.

- Cel puţin aşa o să-l putem îngropa cum se cuvine, vorbi Ada, lucrătoare şi ea la câmp, mama băiatului Noah, care stătea netulburat lângă ea. Alţi stăpâni nu te lasă să pleci de la lucru decât ca să arunci o privire la mort, şi-apoi îl bagă în pământ până n-apucă să se răcească.

- Ei, Wailerii ăştia sunt oameni cu suflet, de asta să nu vă îndoiţi, adăugă Bell.

începură apoi să povestească despre plantatori foarte bogaţi care au făcut înmormântări cu mare pompă unor sclave ce-au fost bucătărese timp îndelungat, sau unor doici care-au hrănit cu laptele lor şi au crescut două sau trei generaţii din neamul lor.

- Le îngroapă chiar în cimitirul albilor şi le pun la cap o piatră de mormânt ca să se ştie cine sunt.

Ce răsplată încurajatoare, deşi cam târzie, pentru truda de-o viaţă întreagă, se gândi Kunta plin de amărăciune. îşi aminti ce-i povestise grădinarul că atunci când îl luase stăpânul la el, ca grăjdar, era tânăr şi plin de putere, şi aşa a rămas ani de-a rândul, până l-a schilodit un cal. Şi-a dus aşa slujba mai departe, dar cu timpul a devenit din ce în ce mai neputincios, până când, în cele din urmă, domnul Waller i-a spus să se îndeletnicească şi el cu ce se mai simţea în stare să facă, în anii ce-i mai avea de trăit. Cu ajutorul lui Kunta, îngrijise grădina de legume până când nu o mai putu face nici pe aceasta, iar de atunci îşi trecea vremea împletind pălării din pănuşe de porumb, şi evantaie, şi perne de scaune din paie, până când artrita îi schilodise şi degetele. Kunta îşi aminti şi de un alt bătrân pe care-l văzuse el din când în când, la un alt conac din ţinut. Deşi i se îngăduise de mult timp să nu mai muncească, ruga în fiecare dimineaţă nişte negri mai tineri să-l ducă în grădină unde, întins într-o rână, cu mâinile lui noduroase, plivea buruienile de pe rondurile de flori ale iubitei lui stăpâne de o viaţă întreagă, care ajunsese şi ea la fel de bătrână şi de schiloadă ca şi el. Mare noroc aveau astfel de bătrânij în alte locuri, când nu mai puteau să-şi îndeplinească munca, o mulţime de alţi bătrâni erau bătuţi şi până la urmă

vânduţi pe douăzeci, treizeci de dolari unor sărăntoci albi, care aveau ambiţia să ajungă plantatori bogaţi, şi aceştia îi sileau să trudească până îi omorau.

Kunta se dezmetici brusc din astfel de gânduri văzând că toţi din jurul lui se sculaseră şi, spunând o rugăciune de încheiere, se îndreptară osteniţi spre colibele lor să mai prindă cele câteva ore de somn câte le mai rămăseseră până în zori.

Imediat după prânzul de dimineaţă, scripcarul îl îmbrăcă pe bătrân în costumul negru şi ponosit ce-i fusese dat cu ani în urmă de tatăl domnului Waller. Celelalte haine i le arseră, căci, după cum află Kunta de la Bell, dacă cineva se întâmpla să poarte ceva de la un mort, murea şi el curând. Apoi Cato legă mortul pe o scândură lată, pe care o ascuţi cu toporul la amândouă capetele.

Ceva mai târziu, veni şi domnul Waller din casa cea mare, cu Biblia lui cea neagră, şi o porni în urma sclavilor, care înaintau într-un fel foarte ciudat, cu opriri bruşte şi pauze, în spatele căruţei trase de catâri. Sclavii murmurau uşor un cântec pe care Kunta nu-l mai auzise până atunci - „Şi-n zori, când am s-ajung acolo, bineţe am să-i dau Domnului meu, bineţe!... Şi-n zori, am să mă scol, şi Domnului meu bineţe am să-i dau, bineţe...". Şi cântară aşa tot drumul până când ajunseră la cimitirul sclavilor, pe care Kunta băgase de seamă că-l ocoleau cu toţii de teama a ceea ce numeau ei „stafii" sau „strigoi", ceva care bănuia e! că trebuie să semene oarecum cu duhurile rele din Africa. Africanii ocoleau şi ei cimitirul, dar o făceau din respect faţă de morţi, pe care nu voiau să-i tulbure, şi nu de teamă.

Când domnul Waller s-a oprit de o parte a mormântului, iar sclavii de partea cealaltă, bătrâna mătuşă Sukey a început să se roage. Apoi, o tânără lucrătoare la câmp, Pearl, a cântat un cântec trist: „Hai, grăbeşte-te spre casă, suflete al meu trudit... Veşti am primit din ceruri astăzi... hai, grăbeşte-te, suflete al meu trudit... păcatele-mi sunt .izbăvite şi sufletul mi-e liberat". După care vorbi stăpânul, cu fruntea plecată:

- Josephus, ai fost un servitor bun şi de credinţă. Fie ca Domnul să te odihnească în pace şi să-ţi binecuvânteze sufletul. Amin.

Oricât de îndurerat ar fi fost, Kunta rămase uimit auzind că pe bătrânul grădinar îl chema Josephus şi se întrebă care o fi

fost numele lui adevărat, cel al strămoşilor lui africani, şi din ce trib anume se trăgea. Ar fi fost de mirare dacă grădinarul însuşi ar fi ştiut. Era mai de crezut că murise aşa cum îşi trăise întreaga viaţă - fără să ştie cine era cu adevărat. Cu ochii scăldaţi în lacrimi, Kunta şi ceilalţi văzură cum Cato şi ajutorul lui îl coborâră pe bătrân în pământul pe care se străduise atâta amar de ani să-l facă să rodească. Când faţa şi pieptul începură să-i fie acoperite de" pământul azvârlit cu lopeţiie, Kunta înghiţi în sec şi clipi repede de mai multe ori, ca să-şi alunge lacrimile, în vreme ce femeile din jur se porniră pe plâns, iar bărbaţii îşi tot dregeau vocile şi îşi suflau nasul.

Şi-n timp ce se întorceau tăcuţi de ia cimitir, Kunta se gândea că la Juffure, neamurile şi prietenii mai apropiaţi ai mortului ar fi bocit şi s-ar fi tăvălit în cenuşă, în colibele lor, în vreme ce restul sătenilor ar fi dansat afară, căci cele mai multe popoare africane credeau că durerea nu poate exista fără bucurie, şi nici moartea fără viaţă, după cum îi explicase şi tatăl lui atunci când murise scumpa lui bunică, Yaisa. îşi aminti că tatăl lui îl îndemnase să nu plângă, explicându-i că bunica nu păţise nimic rău, decât că intrase într-altul din cele trei suflete din fiecare sat: cei ce se înălţaseră la Allah, cei ce trăiau încă, şi cei ce urmau să se nască. O clipă Kunta se gândi că ar trebui să explice aceasta lui Bell, dar ştia că ea n-o să-l înţeleagă. Se simţi pustijt, dar îşi puse apoi în minte că acesta era unul din nenumăratele lucruri pe care într-o zi i le va spune lui Kizzy despre patria pe care nu o va vedea niciodată.

CAPITOLUL 72

Moartea grădinarului continua să-l îngândureze într-atât pe Kunta, încât într-o seară, după ce o culcă pe Kizzy, Bell îi spuse:

- Uite ce-i, Kunta, eu ştiu cât ai ţinut ia grădinar, dar nu crezi c-a venit vremea să-ţi revii şi să mai trăieşti şi printre cei vii?

Cum el o străfulgera doar cu privirile, ea urmă:

- N-ai decât! Da' aşa abătut cum eşti, nu ştiu ce bucurie ai să-i faci lui Kizzy duminica viitoare când împlineşte doi ani.

- Nu-mi purta mie grija, îi răspunse el înţepat, sperând că soţia lui nu-şi dăduse seama că el uitase cu desăvârşire.

îi mai rămăseseră cinci zile ca să-i facă un dar. Până joi după-amiază cioplise din lemn de pin o frumoasă păpuşă mandinka, pe care o lustruise apoi cu ulei de in şi funingine până când ajunsese să strălucească asemeni sculpturilor din abanos de acasă. Iar Bell, care-i croise o rochie, făcea două lumânărele roz pe care voia să le pună pe tortul de ciocolată de duminică seara.

Dar iată că stăpânul o chemă şi, radiind de fericire, îi spuse că domnişoara Anne îşi convinsese părinţii s-o lase să-şi petreacă sâmbăta şi duminica cu el, aşa că urma să sosească a doua zi seara.

- Ai grijă să pregăteşti camera de oaspeţi, îi mai spuse el. Şi ce-ar fi să faci o prăjitură şi altceva bun pentru duminică? Nepoţica mea zice că e ziua de naştere a fetiţei tale şi ar vrea să facă o mică petrecere în camera ei, numai pentru ele două. Anne mi-a mai cerut voie să doarmă cu ea, aici în casă, şi am fost de acord, aşa că să nu uiţi să pui o saltea jos, la picioarele patului.

Când îi dădu de ştire iui Kunta ce-i spusese stăpânul, adăugă că tortul pe care avea de gând să-l facă trebuia să fie servit în casa cea mare şi nu în coliba lor, şi că Kizzy va fi prea ocupată cu petrecerea ce-avea s-o dea domnişoara Anne ca să mai poată face şi ei o petrecere a lor, el nu putu nici măcar s-o privească şi nici să scoată vreo vorbă. Furios, merse glonţ la hambar şi scoase păpuşa de sub o grămadă de paie unde o ascunsese.

Jurase dinaintea lui Allah să nu îngăduie să i se întâmple un astfel de lucru lui Kizzy, dar ce putea face? Se simţi năpădit de silă înţelegând că este înfrânt şi începu abia acum să-şi dea seama de ce negrii de pe plantaţii ajunseseră până la urmă să creadă că a te împotrivi toubobului era la fel de zadarnic ca şi strădania unei flori de a-şi ţine capul deasupra zăpezii care o acoperă. Şi atunci, cu ochii la păpuşă, îşi aminti de o negresă despre care se spunea că-i zdrobise capul propriei sale fetiţe pe podiumul licitaţiei strigând: „N-o să vă las să-i faceţi şi ei ce mi-aţi făcut mie!" Şi ridică şi el păpuşa deasupra capului, gata s-o izbească de perete, dar apoi o lăsă jos. Nu putea. Ce-ar fi să fugă iar? Chiar şi Bell se gândise la aşa ceva. Ar face-o ea cu adevărat? Şi dacă ar face-o, ar putea ei oare izbândi, la vârsta lor, cu piciorul lui schilod şi cu un copil j^are abia pornise să

umble? De mulţi ani nu se mai gândise serios la fugă, dar acum cunoştea întreg ţinutul la fel de bine ca şi plantaţia stăpânului. j

Lăsă păpuşa din mână, se sculă şi o luă îndărăt spre colibă. Până să apuce să scoată el vreo vorbă, Bel! i-o luă înainte:

- Kunta, ce e în sufletul tău e şi-ntr-al meu, dar ascultă aci ia mine! Decât s-ajungă lucrătoare la câmp ca băieţelul ăla, Noah, mai bine aşa. Noah nu-i decât cu doi ani mai mare decât Kizzy, şi-au şi început să-l ia cu ei ia câmp să plivească buruienile şi să care apă. Şi nu-mi pasă ce zici tu, dar trebuie să recunoşti că-i oricum mai bine. *

Kunta nu răspunse nimic, dar văzuse şi făcuse destule de când era sclav ca să-şi dea seama că viaţa unui lucrător la câmp era mai rea decât a unui animal de povară; şi mai degrabă şi-ar fi pus capăt zilelor decât să se ştie vinovat că-şi osândise fiica la munca câmpului.

Câteva săptămâni mai târziu, într-o seară, o găsi pe Bell aşteptându-l în pragul colibei, cu o cană de lapte rece, ştiind cât de mult îi plăcea lui după un drum lung. Cum se aşeză în balansoar, ea veni lângă el şi, fără s-o roage, începu să-i frece spatele în locul unde ştia că-l durea după o zi întreagă de mânat caii. iar când îi puse dinainte o farfurie cu tocană. africană care-i plăcea atât, îşi dădu seama că încerca să-l îmbuneze pentru vreo pricină anume. în timpul cinei ea sporovăi mai mult ca de obicei până ce, cam la vreo oră după cină, când se pregăteau să se culce, ea tăcu, oftă adânc şi-şi puse mâna pe braţul lui. Acum are să-şi dea drumul, gândi Kunta.

-Nu ştiu cum să^ încep, aşa că am să-ţi spun de-a dreptui, fără ocolişuri. Conaşu' mi-a spus că i-a promis don'şoarei Anne că mâine, când o porni pe la pacienţi, o va duce pe Kizzy la domnul John, să se joace împreună toată ziua.

Aceasta le întrecea pe toate! Trebuise să vadă cum o preschimbaseră pe Kizzy într-un căţeluş bine crescut, iar acum că tot o dresaseră, îl mai şi obligau pe el să ducă „căţeluşul" la noul său stăpân. Kunta sări de pe scaun, îmbrâncind-o cu răutate pe Bell, şi ţâşni pe uşă afară. Şi în noaptea aceea, în vreme ce ea stătea trează în pat, el rămase în grajdul cailor, fără să-şi poată găsi somnul. Plângeau amândoi.

A doua zi dimineaţă, nici nu ajunsese bine în faţa casei domnului John, că domnişoara Anne le şi ieşi înainte, şi Kunta

abia apucă s-o coboare jos pe Kizzy. Nici măcar nu-şi luă rămas bun de la el, se gândi Kunta plin de amărăciune, auzind hohotele de râs răsunând în urma celor doi copii, în timp ce mâna caii pe aleea din fata casei, către drumul cel mare.

Spre seară, după ce-l aşteptase ceasuri întregi pe stăpân în faţa unui conac la vreo douăzeci de mile depărtare, veni un sclav care-i spuse că domnul Waller s-ar putea să fie nevoit să rămână toată noaptea la căpătâiul stăpânei lor care era bolnavă, aşa că să vină să-l ia a dona zi dimineaţa. Morocănos, Kunta făcu întocmai. Ajungând la domnul John, află că domnişoara Anne o rugase pe mama ei, veşnic suferindă s-o lase pe Kizzy la ei peste noapte. Dar îi veni inima la loc auzind că zgomotul pe care-l făcuseră amândouă îi dăduse mamei dureri de cap, aşa că porni din nou spre casă, cu Kizzy ţinându-se bine şi săltând alături de el pe capra trăsurii.

Şi cum mergeau ei aşa, Kunta îşi dădu seama că, din noaptea când îi spusese care îi era numele, el nu mai fusese niciodată singur cu Kizzy. Şi în lumina tot mai tulbure a amurgului, se simţi năpădit de o neobişnuită bucurie, dar în acelaşi timp şi puţin caraghios. Se gândise atât de mult la obligaţiile lui de tată faţă de primul născut, iar acum se trezea că nu ştia ce să facă. O ridică dintr-o dată pe Kizzy în braţe şi începu, stângaci, să-i pipăie braţele, picioarele, capul, în vreme ce ea, rămasă cu privirile pironite la el, se simţea tare stânjenită. O ridică din nou în braţe, să vadă cât de grea era. Apoi, foarte serios, puse frâul în mânuţele ei calde şi curând răsună râsul fericit al copilei, cel mai încântător sunet din câte auzise vreodată.

- Fetiţă mică şi scumpă, îi spuse el în cele din urmă. Ea îşi ridică ochii spre el.

- Parc-ai fi fratele meu Madi, urmă Kunta. Fetiţa îl privea mai departe.

- Fa, îi spuse el, arătând cu degetul către sine.

Ea se uită la deget. Bătându-se pe piept, Kunta îi repetă:

- Fa, tata.

Dar ea se gândea acum numai la cai. Smucea frâiele, strigând: „Dii! dii!", imitându-l pe el. Se întoarse apoi spre taică-său, zâmbind mândră, dar el se arătă atât de jignit că-i pieri zâmbetul pe buze, aşa că tot restul drumului merseră în tăcere.

După câteva săptămâni, însă, pe când se întorceau din nou acasă, după o altă vizită la domnişoara Anne, Kizzy se aplecă spre Kunta şi, cu o scânteiere în ochi, împungându-l cu degeţelul ei dolofan, îi spuse:

-Fa!

Kunta se simţi cutremurat.

- Ee to mu Kizzy leh! îi spuse el, luându-i degeţelul şi îndreptându-l spre ea. Adică: Pe tine te cheamă Kizzy!

Recunoscându-şi numele, copila zâmbi. El arătă spre sine:

- Kunta Kinte!

Kizzy rămase nedumerită. îndreptă din nou degetul spre el:

- Fa!

De data aceasta, zâmbiră amândoi fericiţi.

Ajunseseră pe la mijlocul verii şi Kunta era încântat cât de repede învăţa Kizzy cuvintele ce i ie spunea el şi cât de mult părea că-i plac plimbările ce le făceau împreună. Aşa că începu să creadă că mai existau încă speranţe, într-o zi însă, pe când se afla singură doar cu Bell, Kizzy se pomeni repetând un cuvânt sau două în limba mandinka. în seara aceea trimise fetiţa să ia cina cu mătuşa Sukey şi rămase să-l aştepte pe Kunta şă vină acasă.

- Tu chiar n-ai nici un pic de minte, omule? se porni ea să strige. Nu-ţi intră-n cap nimic din ce-ţi spun eu şi ai s-o bagi pe copila asta şi pe noi în mare bucluc cu prostiile tale! Pricepe o dată pentru totdeauna că ea n-are nimic de-a face cu Africa!

Niciodată nu simţise Kunta nevoia s-o lovească mai tare ca acum. Şi asta nu numai pentru că săvârşise păcatul nemaiînchipuit de a-şi ridica vocea la soţul ei, ci pentru că, mai rău, îi afurisise neamul şi sângele. Nu era oare chip ca un om să scoată o vorbă despre adevărata lui obârşie, fără să se teamă de pedeapsa vreunui toubob? Totuşi, ceva îl îndemnă să nu-şi reverse toată mânia ce clocotea în el, căci orice ciocnire directă cu Bell ar fi putut să pună capăt plimbărilor lui cu Kizzy în trăsură. Nu-şi putea da seama ce-l apucase de se însurase cu o femeie născută în tara toubobului.

A doua zi, în vreme ce-l aştepta pe stăpân să termine o vizită la un conac în apropiere, află de la un vizitiu ultimele isprăvi ale lui Toussaint, un fost sclav care organizase în Haiti o mare armată de negri răzvrătiţi şi-i conducea din victorie în victorie, nu numai împotriva francezilor, dar şi a spaniolilor şi a

englezilor. Acest Toussaint, îi mai povesti vizitiul, învăţase tactica războiului din cărţi, citind despre vestiţii luptători din vremuri străvechi, cum ar fi fost „Alexandru cel Mare" şi „lulius Cezar", cărţi date de fostul lui stăpân pe care i-ar fi ajutat mai apoi să fugă în „Statele Unite". în ultimele luni, Toussaint devenise un erou pentru Kunta, întrecut numai de Sundiata, legendarul războinic mandinka; şi Kunta abia aştepta să ajungă acasă ca să le spună şi celorlalţi povestea aceasta nemaipomenită.

Nu apucă însă să le-o mai povestească. Bell îi ieşi înainte la grajdul cailor, vestindu-i că pe Kizzy a doborât-o fierbinţeala şi că i-au ieşit nişte „gâlci". După ce o văzu, stăpânul le spuse că avea „oreion"; Kunta se sperie peste măsură, dar Beli îl linişti că astfel de boli apăreau des la copiii mici. Aflând mai târziu că domnişoarei Anne nu i s-a mai îngăduit să vină până când Kizzy nu se va însănătoşi, adică cel puţin două săptămâni, lui Kunta îi veni inima la loc. Kizzy bolea doar de câteva zile când apăru Roosby, vizitiul domnului John, cu o păpuşă de toubob îmbrăcată din cap până-n picioare, dăruită de domnişoara Anne. Kizzy nu se mai despărţi de păpuşă. O luă cu ea în pat, ţinând-o strâns în braţe şi legănând-o, spunându-i cu ochii pe jumătate închişi:

- Vai, cât eşti de frumoasă!

Fără să scoată vreo vorbă, Kunta ieşi afară şi, străbătând ca o furtună curtea, se duse în hambar. Păpuşa mai era încă în pod, acolo unde o lăsase, uitând de ea cu luni în urmă. O şterse cu mâneca şi o duse înapoi în colibă, vârându-i-o lui Kizzy în mână aproape cu forţa. Văzând-o, fetiţa râse de plăcere şi până şi Bell se arătă încântată. Dar, după câteva clipe, Kunta îşi dădu seama că tot păpuşa toubobilor îi plăcea mai mult şi, pentru prima dată în viaţa lui, îi fu necaz pe propria lui fiică.

Nu se simţi cu nimic mai fericit văzând cu câtă înflăcărare recâştigau cele două fetiţe timpul cât nu fuseseră împreună. Deşi uneori Kunta mai era trimis s-o ducă pe Kizzy să se joace acasă la domnişoara Anne, nu era pentru nimeni un secret că micuţa domnişoară prefera să vină ea la unchiul ei, căci mama ei începea iute să se plângă de dureri de cap din pricina zgomotului făcut de fetiţe, recurgând chiar la leşin, ca argument suprem, după cum spunea Omega, bucătăreasa lor. Dar tot ea zicea că „coniţa a bătrână" îşi găsise naşul cu limba cea ascuţită

a fiică-si. Roosby îi povestise lui Bell că într-o zi stăpâna le strigase fetelor:

- Vă purtaţi ca negroteii!

La care domnişoara Anne i-o întorsese:

- Păi, oricum, neg hi-s mai veseli decât noi, că n-au nici un fel de griji!

La domnul Waller, însă, cele două fetiţe puteau face câtă gălăgie pofteau, zbenguindu-se prin casă, prin curte, prin grădină şi, cu toate împotrivirile lui Bell, chiar prin coteţele găinilor, cocinile porcilor, prin hambar şi prin colibele descuiate ale sclavilor.

într-o după-amiază, în vreme ce Kunta era plecat cu stăpânul, Kizzy o duse pe domnişoara Anne în coliba lor să-i arate borcanul cu pietricelele lui taică-său, pe care-l găsise când fusese bolnavă şi-i stârnise curiozitatea, întâmplându-se să intre în casă tocmai când Kizzy băga mâna în borcan, Bell o străfulgera cu privirea şi strigă:

- Pleacă de la pietricelele lui taică-tău! Că fără ele nu-şi mai tine socoteate câţi ani are!

A doua zi, Roosby veni cu o scrisoare de la domnul John către frate-său, iar peste câteva clipe domnul Waller o chemă pe Bell în birou, şi-i vorbi pe un ton atât de aspru, că băgă groaza în ea chiar înainte de a ieşi din bucătărie.

- Domnişoara Anne le-a spus părinţilor ei despre ceva ce-a văzut în coliba voastră. Ce-i cu vrăjile-alea africane, cu pietricele puse-n borcan la fiecare lună nouă? o întrebă el.

- Pietricelele? Ce pietricele, conaşule! izbucni Bell, simţind că-i plesneşte capul.

- Las' că ştii tu mai bine despre ce-i vorba! Beli se strădui să chicotească nervos.

-A! Acu' pricep ce vreţi să ziceţi, conaşule! Nu, conaşule, nu-i nici o vrajă! Negroterul meu ăsta bătrân, din Africa, nu ştie să numere, asta-i tot, conaşule. Aşa că-n fiecare lună îşi pune câte o pietricică în borcan, ca să tină socoteală câţi ani are!

Rămas mai departe încruntat, domnul Waller îi făcu semn să se întoarcă la bucătărie. Zece minute mai târziu, Bell dădu buzna în colibă, o smulse pe Kizzy din braţele lui taică-său şi-i arse câteva palme zdravene la fund, strigându-i:

- Să nu cumva s-o mai aduci pe fata aia aici, în casă, c-am să-ţi sucesc gâtul, pricepi?

După ce-o trimise iute la culcare pe Kizzy care rămase plângând, Bell abia reuşi să-şi domolească mânia, ca să-i poată explica lui Kunta ce se întâmplase.

- Ştiu că borcanu' ăla cu pietre nu are nimic necurat în el, îi spuse ea, da' să vezi şi tu că nu degeaba îţi spun că africanismele astea ale tale or să ne bage în bucluc! Şi conaşu' ţine minte totul.

Pe Kunta îl cuprinse o mânie amestecată cu neputinţă, de nu mai fu în stare nici să mănânce la cină. După ce-l purtase pe stăpân cu trăsura mai bine de douăzeci de ani, Kunta era surprins şi înfuriat că acesta încă îl mai putea bănui de ceva rău, pentru simplul fapt că îşi număra anii punând pietricele într-un borcan.

. Trebuiră să .mai treacă încă vreo două săptămâni până ce încordarea . slăbi îndeajuns şi domnişoara Anne îşi reluă vizitele, astfel ca totul să se petreacă de parcă nu se întâmplase nimic. Lui Kunta îi părea într-un fel rău. Acum roadele dădeau în pârg, şi fetiţele umblau în susul şi în josul gardurilor acoperite de viţă, căutând locurile cu fragi şi întorcându-se acasă cu găietuşele pline, cu mâinile şi gurile purpurii. într-alte zile veneau cu comori de preţ, cum ar fi fost cochilii de melci, cuiburi de pitulice sau vreo săgeată ruginită, pe care i le arătau mândre lui Bell înainte de a le îngropa pe vreundeva în mare taină, după care se apucau să facă plăcinte din nisip. La amiază, dând buzna în bucătărie, mânjite până la coate de aluatul plăcintelor lor şi, poruncindu-li-se să meargă îndărăt afară să se spele la fântână, istovite şi fericite, cele două fetiţe îmbucau ceea ce le pregătise Bell şi se aşezau împreună pe o saltea să tragă un pui de somn. Dacă Anne rămânea peste noapte, după ce lua cina cu unchiul ei rămânea să-i ţină de urât până se făcea vremea de culcare, când stăpânul o trimitea după Bell să-i spună o poveste. Bell o aducea şi pe Kizzy, la fel de ostenită şi ea, şi le povestea isprăvile jupanului Iepure, pe care-l înşelase jupan Vulpoiul, care, în cele din urmă, fusese şi el păcălit.

Kunta trebuia să recunoască, într-un fel, că îi părea bine că Kizzy îşi trăia atât de intens copilăria; ajunsese şi el la aceeaşi părere ca şi Bell, că era mult mai bine să fii jucăria toubobului decât să-ţi petreci viaţa pe câmp, dar cu toate acestea era sigur că, din când în când, şi Bell se simţea oarecum stânjenită când ie vedea pe fetiţe ţopăind şi jucându-se împreună. Uneori

gândea că şi Bell trebuia să se teamă de aceleaşi lucruri ca şi el. în unele seri, în coliba lor, privind-o cum o mângâie pe Kizzy în timp ce-i cânta unul din cântecele ei despre „Isus", avea senzaţia că, din privirile ce-i alintau căpşorul somnoros, i se citea grija pentru fetiţă şi că ar fi vrut s-o prevină că nu-i bine să te legi prea mult de toubobi, indiferent cât de profundă ar fi prietenia de ambele părţi. N-aveau de unde şti ce-o aştepta pe Kizzy, sau chiar pe ei doi, în viitor. Un singur lucru ştia: că Allah va abate o cumplită răzbunare asupra oricărui toubob care i-ar face vreodată vreun rău lui Kizzy.

CAPITOLUL 73

De două ori pe lună, duminica, Kunta îl ducea pe stăpân la biserica Wallerilor, cam la vreo cinci mile depărtare de plantaţie. Scripcarul îi spusese că nu numai Wallerii, dar şi alte familii de neam mai mare ridicaseră biserici în tot ţinutul. Kunta rămăsese surprins când descoperi că ia slujbă veneau şi unele familii de albi mai calici, şi chiar unii din „sărăntocii" albi pe care îi văzuse din trăsură umblând pe jos, desculţi, purtându-şi pantofii legaţi cu şireturile pe umeri. Nici stăpânul şi nici alţi albi „de neam mare", cum îi numea Bell, nu opreau niciodată trăsura ca să-i invite să meargă cu ei, lucru de care Kunta era bucuros.

La biserică se ţinea întotdeauna o predică lungă şi monotonă, presărată cu tot felul de cântece şi rugăciuni tărăgănate; şi când în cele din urmă se termina, ieşeau cu toţii afară târşâindu-şi picioarele şi-i strângeau pe rând mâna preotului, iar Kunta se uita amuzat cum „sărăntocii" albi şi boierii cei bogaţi îşi zâmbeau şi-şi scoteau pălăriile unii în faţa celorlalţi, de parcă ar fi fost de-un singur rang, numai pentru că aveau pielea albă. Când se aşezau însă la umbră să-şi ia prânzul, cele două grupuri se despărţeau din nou, aşa ca din întâmplare, de o parte şi de alta a pajiştii din faţa bisericii.

într-o astfel de duminică, pe când aştepta împreună cu alţi vizitii privind ritualul acesta solemn, Roosby spuse pe şoptite, dar destul de tare ca să-l audă şi ceilalţi:

- Mi se pare mie că albilor le place la fel de mult să mănânce, cât le place să se roage.

Kunta se gândi că de când o cunoştea pe Bell, reuşise întotdeauna să-şi găsească vreo treabă grabnică atunci când

venea vremea întrunirilor ei „întru Isus", dar chiar şi din hambarul unde se refugia, tot auzea gemetele şi strigătele negrilor; şi-n astfel de momente se gândea că unul din puţinele lucruri pe care le aprecia la toubobi era faptul că preferau să se roage în tăcere.

La vreo săptămână şi ceva după aceea, Bell îi aminti lui Kunta de marea „întrunire" la care avea să se ducă spre sfârşitul lui iulie. Era cea mai mare sărbătoare de vară a negrilor, pe care o ştia şi el de când venise pe plantaţie; şi cum în fiecare an găsise vreun motiv ca să nu meargă, rămase uimit că ea tot avusese neobrăzarea să-i pomenească de aşa ceva.

- Las' că ştiu eu că arzi de nerăbdare să mergi şi tu, îi spuse ea ironic. Ţi-am spus dinainte, ca să ştii să te pregăteşti.

Cum nu-i venea în minte nici un răspuns potrivit şi nici nu voia să se certe cu ea, deşi nici prin cap nu-i dădea să meargă, Kunta îi spuse:

- O să mă mai gândesc.

în ziua dinaintea întrunirii, însă, pe când trăgea trăsura la scară întorcându-se din capitala ţinutului, stăpânul îi spuse:

- Mâine n-am nevoie de cabrioletă, Toby. Dar i-am promis lui Bell şi celorlalte femei că o să le las să se ducă la adunarea aceea şi că-ţi dau voie să le duci tu cu căruţa.

Clocotind de mânie, convins că Bell pusese totul la cale, Kunta legă caii în dosul hambarului şi, fără să-i mai deshame, o porni drept spre coliba lor. Lui Bell îi fu de ajuns ca să-i arunce o privire, aşa cum se arătă el în pragul uşii.

- N-aveam altă cale să te conving ca să mergi cu noi, tocmai acum când o botezăm pe Kizzy.

- Ce-i faceţi?

- O botezăm! Adică intră şi ea în sânul bisericii. -

- Ce biserică? Aia a lui „O, Doamne" al tău?

- Hai să n-o luăm iar de la capăt! Eu n-am nici o vină. Don'şoara Anne le-a cerut alor ei s-o ia pe Kizzy cu ea duminica la biserică să stea în spate, în timp ce ei se roagă acolo lângă altar. Da' Kizzy nu poate intra în biserica albilor dacă nu e botezată.

- Atunci n-o să intre.

- Greu mai pricepi, africanule! E o mare cinste să te cheme în biserica lor. la împotriveşte-te tu, şi-ai să vezi cum o să ne trezim pe dată la cules de bumbac.

O porniră a doua zi dis-de-dimineaţă, iar Kunta stătea atât de ţeapăn pe capră, cu privirile pironite înainte, încât nu se uita nici măcar la fiică-sa, veselă şi fericită, care şedea în poala maică-si, printre celelalte femei şi coşurile cu mâncare pentru picnic. O vreme sporovăiră între ele, dar după aceea se porniră să cânte: „Pe scara lui îosif cu toţii ne suim... Pe scara lui losif cu toţii ne suim... Pe scara lui losif cu toţii ne suim... Noi, ostaşii Crucii..." Toate acestea îl dezgustau într-aşa măsură pe Kunta, că începu să dea bice catârilor, făcând căruţa să ţâşnească înainte, hurducându-şi călătoarele; dar pare-se că nu o făcu totuşi cu destulă forţă, ca să le închidă şi gura. Desluşi chiar şi glăsciorul ascuţit al lui Kizzy, alăturându-se celorlalte. Nici nu era nevoie ca toubobul să-i fure fiica, se gândi el, căci propria lui nevastă o dădea de bună voie.

De pe drumurile lăturalnice ce duceau spre alte plantaţii, se revărsau în drumul cel mare alte căruţe la fel de încărcate şi, cu fiecare salut plin de veselie ce-l schimbau între ei, Kunta se înfuria şi mai tare. Ajunseră la locul întâlnirii, o poiană vălurită, smălţată cu flori; acolo se mai aflau vreo douăsprezece căruţe, şi mereu veneau altele din toate părţile; călătorii coborau gălăgioşi, strigând şi făcând larmă; şi întâlnindu-se cu Bell şi cu celelalte femei, începură să se îmbrăţişeze şi să se sărute în mijiocul forfotei mulţimii. încetul cu încetul, Kunta îşi dădu seama că nu mai văzuse niciodată atâţia negri la un loc în ţara toubobului şi începu să-i privească cu luare aminte.

în vreme ce femeile îşi lăsau coşul cu mâncare într-un crâng din apropiere, bărbaţii se îndreptau spre un dâmb din mijlocul poienii. Kunta îşi priponi catârii de un par pe care îl înfipsese în pământ, iar după aceea se aşeză în spatele căruţei, dar în aşa fel încât să poată vedea tot ce se petrecea. După un timp, toţi bărbaţii se aşezară pe jos, unul lângă altul, aproape de vârful dâmbului. Patru dintre ei, care păreau cei mai în vârstă, rămaseră în picioare. Cel mai bătrân dintre cei patru, un negru cu pielea foarte închisă la culoare, slab şi încovoiat, cu o barbă colilie, îşi dădu brusc capul pe spate şi strigă tare către locul unde se adunaseră femeile:

- Luaţi aminte, copii ai lui Isus!

Neverîindu-i să-şi creadă ochilor şi urechilor, Kunta văzu cum femeile se întorc iute şi strigă într-un glas:

- Da, Doamne!

După care o luară la fugă, înghesuindu-se să se aşeze în spatele bărbaţilor. Kunta rămase uimit cât de mult semăna adunarea aceasta cu felul în care se aşezau în fiecare lună sătenii din Juffure la Sfatul Bătrânilor.

Bătrânul strigă din nou:

- Luaţi aminte... sunteţi cu toţii copiii lui Isus?

- Da, Doamne!

După care ceilalţi trei bătrâni păşiră dinaintea primului şi strigară şi ei pe rând:

- Va veni vremea când vom fi doar robii lui Dumnezeu!

- Da, Doamne! răspunseră cei aşezaţi pe jos.

-Voi trebuie să vă pregătiţi, căci Isus de mult vă aşteaptă.

- Da, Doamne!

- Ştiţi ce mi-a spus Domnul Dumnezeul meu chiar adineaori? El a grăit: „Nimeni nu-i venetic".

Se iscă un vuiet puternic, acoperind ceea ce începuse să spună cel mai bătrân dintre ei. Era foarte ciudat, dar parcă şi Kunta se simţea oarecum pătruns de emoţia tuturor. în cele din urmă, mulţimea se domoli îndeajuns ca să poată auzi ce spunea cel cu barba colilie.

- Copii ai Domnului, există o ŢARĂ A FĂGĂDUINŢEI! Şi acolo vor merge toţi cei ce cred în El. Şi acolo vor trăi cu toţii în veşni-ci-eL.

Vorbele le declama acum cu o voce sugrumată.

- Stă scris în Biblie că mielul Alături de leu va sta. Bătrânul îşi dădu capul pe spate şi-şi înălţă braţele

spre cer.

- Şi niciodată n-or să mai fie sclavi şi stăpâni. Vom fi cu toţii doar copiii Domnului!

Deodată, o femeie sări în sus ţipând cât o ţinea gura: „O, Isuse! Isuse! O, Isuse!" Aceasta le stârni şi pe altele, şi-n câteva clipe mai bine de douăzeci de femei se porniră să ţipe şi să tremure. Kunta îşi aminti că, odată, scripcarul îi povestise că pe unele plantaţii unde stăpânii nu le îngăduiau să se roage, sclavii ascunseseră o căldare de fier într-o pădure din apropiere, iar cei ce se simţeau pătrunşi de Sfântul Duh îşi băgau capul în căldare şi strigau acolo, căci fierul înăbuşea zgomotul şi aşa nu erau auziţi de stăpân sau de vechil.

Şi-n vreme ce' se gândea la povestea aceasta, rămase surprins şi tare ruşinat s-o vadă pe Bell printre femeile ce

strigau, abia mai ţinându-se pe picioare. Chiar atunci, una dintre ele răcni: „Eu sunt copilul Domnului", şi se azvârli la pământ de parcă ar fi doborât-o vreo lovitură, şi rămase acolo tremurând. Celelalte făcură la fel şi începură să se zvârcolească şi să geamă acolo, în iarbă. O altă femeie care până atunci umblase ca o vijelie de colo-colo, înţepeni brusc, strigând cât o ţinea gura: „O, Doamne! Slavă tie Isuse!"

Kunta îşi dădea seama că nici una dintre ele nu-şi pusese în minte dinainte să facă ceea ce făceau. O apuca pe fiecare, după cum simţea, la fel cum africanii lui de acasă dansau după cum îi îmboldeau simţirile lăuntrice. Pe măsură ce ţipetele şi zvârcolirile se domoleau, Kunta îşi dădu seama că tot aşa se terminau şi dansurile la Juffure, ca într-o sfârşeală. Şi se vedea limpede că, într-un fel, şi oamenii aceştia păreau istoviţi, dar şi împăcaţi cu sine.

în cele din urmă, unul dintre bătrâni spuse o rugăciune, iar la sfârşit strigară cu toţii „A-min" şi începură să cânte cu o neobişnuită forţă şi emoţie: „încălţări avem cu toţii, şi eu, şi tu, şi toţi copiii Domnului! Când om ajunge-n Rai, încălţările am să le pun şi Raiul întreg am să-l străbat! Raiul! Toţi vorbesc de el, dar nimeni n-a ajuns încă acolo! Raiul! Raiul! Tot Raiul Domnului, cu piciorul am să-l străbat!"

Cum cântau ei aşa, se sculară unul câte unul şi o porniră încet după bătrânul cu barbă colilie, coborând dâmbul şi străbătând poiana. Când terminară cântecul, ajunseseră pe malul unui heleşteu în cealaltă parte a poienii. Preotul bătrân se întoarse cu faţa la.mulţime şi, înconjurat de ceilalţi trei, îşi ridică braţele.

- Şi-acum, fraţi şi surori, a venit vremea voastră, a celor păcătoşi ce nu v-aţi spălat fărădelegile în Iordan.

- Da, sigur! strigă o femeie de pe mal.

-A venit vremea să stingeţi flăcările iadului în apele sfinte din Ţara Făgăduinţei.

- Aşa-i! răsună alt strigăt.

- Toţi cei ce sunt gata să se scufunde cu sufletul lor atotputernic şi să învie din nou întru Domnul, să rămână în picioare. Iar ceilalţi, care aţi fost botezaţi sau care nu sunteţi încă pregătiţi să vedeţi chipul Domnului, staţi jos!

Spre nedumerirea lui Kunta, doar vreo doisprezece sau cincisprezece se aşezară. în timp ce ceilalţi se înşirau la

marginea apei, preotul şi cei mai vânjoşi dintre cei patru bătrâni o luară de-a dreptul prin heleşteu, oprindu-se numai când apa le ajunse la şolduri; atunci se întoarseră cu faţa spre lume.

Adresându-se copilei de zece-doisprezece ani, care era în capul şirului, preotul o întrebă:

- Eşti gata, fiica mea? Ea încuviinţă din cap.

- Atunci, haide!

Luând-o de amândouă mâinile, ceilalţi doi bătrâni rămaşi pe mal o împinseră în apă, până în dreptul celor din mijlocul heleşteului. Punându-şi mâna dreaptă pe fruntea ei, în timp ce bătrânul cel mai vânjos o cuprinse zdravăn de umeri, pe la spate, iar cei doi o ţinură şi mai strâns de mâini, preotul spuse:

- O, Doamne, spală de păcate copilul acesta! şi apoi o împinseră cu toţii sub apă.

Şi-n timp ce' bulbuci de aer se ridicau la suprafaţă şi fata bătea apa cu picioarele, ei îşi ridicară privirile spre cer, ţinând-o tot mai strâns. Când ea începu să dea şi mai tare din picioare şi să se zbată sălbatic, ei o cufundară şi mai mult.

-încă puţin! strigă preotul deasupra apei ce clocotea sub mâinile lui.

- Acum!

O scoaseră din apă, abia mai trăgându-şi răsuflarea, vărsând şi zbătându-se, şi o târâră înapoi la mal unde i-o puseră în braţe maică-si.

Apoi se îndreptară spre următorul, un tânăr de vreo douăzeci de ani care se holba la ei, prea îngrozit să se mai poată mişca. Trebuiră să-l ia pur şi simplu pe sus. Tot mai nedumerit, Kunta văzu cum îi luară şi pe alţii: un om între două vârste, apoi din nou o fată de vreo doisprezece ani, după aceea o bătrână care abia se ţinea pe picioare, băgându-i pe rând în apă şi supunându-i pe toţi la aceeaşi neînchipuită caznă. Pentru ce oare făceau aceasta! Cât de crud trebuia să fie „Domnu! Dumnezeul" lor, ca să ceară astfel de chinuri celor ce voiau să creadă în el? Şi cum s-ar fi putut spăla răul din om, chiar dacă îl înecai de-a binelea? în mintea lui Kunta se îmbulzeau tot felul de întrebări, la care nu găsea răspuns, până când în cele din urmă îl scoaseră din apă şi pe ultimul botezat.

Acum s-a sfârşit, gândi Kunta. Preotul însă, şter-gându-şi faţa cu mâneca udă, rămase în apă şi întrebă din nou:

- Şi-acum e careva printre voi care vrea să-şi sfinţească pruncii în numele lui Isus în ziua asta sfântă?

Se ridicară patru femei, cu Bell în frunte, ţinând-o pe Kizzy de mână.

Kunta sări în picioare. Doar n-o să facă aşa ceva! O văzu însă pe Bell pornind spre malul heleşteului, mergând la început mai încet, aproape şovăitor, dar apoi din ce în ce mai repede spre mulţimea de lângă apă. Când preotul îi făcu semn să se apropie, Bell se aplecă s-o ia pe Kizzy în braţe şi păşi hotărâtă în apă. Pentru prima dată în cei douăzeci şi cinci de ani de când îi tăiaseră piciorul, Kunta o luă la fugă, dar cînd ajunse lângă heleşteu cu tot sângele zbătându-i-se în tălpi, Bell ajunsese lângă preot. Respirând adânc, să-şi tragă sufletul, Kunta deschise gura să strige, dar tocmai atunci preotul grăi:

- Iubiţii mei, ne-am adunat aici ca să mai primim un miel în turma noastră! Cum o cheamă, soră?

- Kizzy, părinte!

-Doamne..., începu el apucând-o pe Kizzy de cap şi închizându-i ochii.

- Nu! strigă Kunta răguşit.

Bell întoarse iute capul, sfredelindu-l cu privirile. Preotul se opri, plimbându-şi ochii de la Kunta la ea, şi îndărăt. Kizzy începu să scâncească.

- Taci cu mama! îi şopti Bell.

Kunta simţi privirile duşmănoase ale celor din jur. Se lăsă o tăcere plină de încordare.

- Nu-i nimic, părinte. Ăsta-i bărbatul meu, africanul! El nu pricepe. Las' că-i explic eu pe urmă. Daţi-i înainte!

Prea înmărmurit ca să scoată vreo vorbă, Kunta îl văzu pe preot dând din umeri, închizând ochii şi urmându-şi rugăciunile.

- Doamne, binecuvântează cu apa sfântă pruncul acesta... Cum ziceai c-o cheamă, soră?

- Kizzy.

- Binecuvântează pruncul acesta şi ia-l cu tine în pace pe Tărâmul Făgăduinţei.

Spunând acestea, preotul îşi înmuie mâna dreaptă în apă şi lăsă să cadă câţiva stropi pe faţa lui Kizzy, după care strigă: Amin".

Tntorcându-se, Bell duse fetiţa spre mal, ieşi din heleşteu şi rămase aşa, cu apa şiroindu-i, dinaintea lui Kunta.

Stânjenit şi ruşinat, el îi privi picioarele pline de noroi şi apoi îşi ridică ochii spre ai ei, care erau umezi - de lacrimi oare? Bell îi puse fetiţa în braţe.

- Nu-i nimic. S-a udat un pic, spuse el mângâindu-i chipul cu' mâna lui aspră.

- După cât ai alergat, trebuie să fii tare flămând. De mine nici nu mai vorbesc. Hai să mâncăm!

Beii îl apucă de braţ şi străbătură încet poiana, îndreptându-se spre castanii sub care se afla coşul lor cu merindele pentru picnic.

EDITOR MARINA OPRITESCU
CONSILIER EDITORIALADRIAN NIŢULESCU
COPERTA VALENTIN TĂNASE

I.S.B.N. 973-96325-0-5 973-96325-1-3
Toate drepturile acestei versiuni în limba română aparţin Editurii COLEMUS
Alex HALEY ROOTS
1993 Copyright Gerd Piessel Agency FRANKFURT

CAPITOLUL 1

într-o seară, în coliba lor, Bell îi spuse lui Kizzy:

- Acum mergi pe şapte ani! Alţi prunci de seama ta se duc la câmp în fiecare zi, ca Noah, aşa că-i vremea să-mi dai şi tu o mână de ajutor în casa cea mare.

Ştiind ce gândea tatăl ei despre astfel de lucruri, Kizzy

îl privi întrebătoare.

- Ascultă mai bine ce-ţi spune maică-ta, o îndemnă el fără prea mare convingere.

Bell stătuse de vorbă cu Kunta înainte, şi el recunoscuse că era mai prudent ca fiică-sa să înceapă să facă ceva de care stăpânul să aibă ştiinţă, decât să rămână doar tovarăşa de joacă a domnişoarei An ne. în sinea iui, Kunta se bucura chiar mai mult ca nevastă-sa ca fetiţa să-şi găsească o întrebuinţare, căci la Juffure mamele începeau să-şi deprindă fiicele de vârsta ei cu toate îndeletnicirile care îl vor îndreptăţi mai târziu pe tată să ceară un preţ de nuntă mulţumitor de la vreun bărbat venit s-o peţească. Ştia, cu toate acestea, că Bell nu se aştepta la nici un fel de manifestare de bucurie faţă de orice ar fi apropiat-o pe

Kizzy de toubob, îndepărtând-o astfel şi mai tare de el şi de sentimentele de demnitate şi respect faţă de strămoşii lui, pe care era hotărât să i le insufle. Iar când, după vreo câteva zile, Bell îi povesti că fata învăţase să lustruiască argintăria, să frece podelele, să ceruiască mobila şi chiar să aştearnă patul stăpânului, Kunta nu împărtăşi nici pe departe mândria ei faţă de

vrednicia fiicei lor. Când o văzu însă golind şi curăţind oala albă, smălţuită, în care stăpânul îşi făcea nevoile noaptea, Kunta se cutremură de scârbă şi mânie, convins că i se împliniseră temerile cele mai sumbre.

La fel de tare se mânie când o auzi pe Bell sfătuind-o pe Kizzy cum să devină o bună „servitoare".

- Ascultă la mine, fetiţo! Nu orice negru are norocul să lucreze la domni de neam ales ca stăpâna'. Şi pentru asta, te ridici şi tu deasupra altora. Acum, uite, lucrul ăl mai de seamă este să înveţi să ghiceşti ce doreşte stăpânul, fără să fie nevoie să-ţi poruncească el. O să trebuiască să te scoli odată cu mine, cu noaptea-n cap, cu mult înaintea stăpânului.

Şi tot aşa o dăscălea ore în şir. Nu era seară în care să n-o înveţe mereu câte ceva, chiar şi amănuntele cele mai caraghioase.

Până când ajunse să nu mai poată îndura şi-şi căută alinare în coliba scripcarului, Kunta află o mulţime de sfaturi gospodăreşti preţioase:

-Dacă amesteci o linguriţă de piper negru cu zahăr ars şi cu un pic de smântână şi le laşi într-o farfurioară în cameră, nu mai vezi picior de muscă p-acolo.

Şi tot aşa, auzea că murdăria de pe tapet se curăţa cel mai bine dacă o frecai cu frimituri de cozonac, nu mai vechi de două zile.

Chiar dacă taică-său nu dădea nici o atenţie la toate acestea, se părea că Kizzy învăţa repede, căci ia vreo câteva săptămâni, Bell îi povesti într-o seară ce-i spusese stăpânul: că-i plăcea tare mult cum străluceau grătarele din cămin de când începuse Kizzy să le lustruiască.

Ori de câte ori venea însă domnişoara Anne, nici nu mai era nevoie să spună stăpânul că Kizzy era scutită de treabă atât timp cât stătea nepoata lui. Atunci, cele două fete se porneau ca întotdeauna să ţopăie şi să alerge, să sară coarda, să se joace

de-a v-âţi ascunselea şi alte jocuri născocite de ele. într-o după-masă, jucându-se „de-a negrii", tăiară un pepene şi, afundându-şi faţa în miezul lui răcoros, îşi murdăriră rochiile, lucru pentru care Bell îi trase o bătaie zdravănă lui Kizzy şi se răsti chiar şi la domnişoara Anne, spunându-i:

- Ce apucături sunt astea? Ştii bine că nu aşa ai fost crescută! Ai zece ani şi-n curând ai să mergi la şcoală, iar mâine poimâine ajungi cucoană mare!

Deşi Kunta nu-şi mai bătea capul să se plângă de vizitele domnişoarei Anne, totuşi Bell cu greu îi putea intra în voie cât timp era ea acolo, şi chiar o zi, două după aceea. Când i se cerea însă s-o ducă pe Kizzy la conacul domnului John, Kunta se străduia să nu-şi dea în vileag bucuria de a fi din nou singur cu fiica lui. Acum Kizzy pricepuse că ceea ce vorbeau ei în căruţă era o taină a lor, aşa încât Kunta socotea că putea s-o înveţe, mai multe despre patria lui, fără să se teamă că va afla Bell.

Mergând pe drumurile prăfuite ale ţinutului Spotsyl-vania, el îi spunea în graiul mandinka numele tuturor lucrurilor pe lângă care treceau. Arătându-i un copac, el îi spunea „yiro", apoi îndreptându-şi degetul spre drum, zicea „silo". Trecând pe lângă o vacă ce păştea, o numea „ninsemuso", şi trecând peste un podeţ, îi spunea „salo". O dată când îi prinse pe neaşteptate ploaia, arătându-i picăturile Kunta îi strigă „sanjio", iar când ieşi soarele din nori, îi spuse „tilo". Pe măsură ce el rostea fiecare cuvânt, Kizzy se uita atentă la buzele lui, spunând şi ea vorba aceea de mai multe ori, până ajungea s-o pronunţe cum trebuie. Curând începu să arate şi ea unele iucruri, cerându-i să spună cum se chemau în graiul mandinka. într-o zi, nici nu se depărtaseră bine de casa cea mare a stăpânului, că fetiţa îl împunse cu degetul între coaste şi, bătându-şi uşor tâmpla, îl întrebă în şoaptă:

- Cum se zice la cap?

- „Kungo", îi răspunse el tot pe şoptite.

Ea se apucă de păr, iar el îi spuse: „kuntinyo". îşi ciupi nasul, şi află că i se zice „nungo", se trase de ureche, şi el îi spuse „tulo". Chicotind fericită, Kizzy îşi ridjcă piciorul şi îşi atinse degetul ce! mare.

- „Sinkumba"! exclamă Kunta.

Apucându-i degeţelul cel neastâmpărat şi clătinându-i-l, îi spuse „bulokonding". Atingându-i gura, Kunta rosti „da". Apoi

Kizzy luă degetul lui şi-l îndreptă spre el, spunându-i: „Fa". Kunta se simţi copleşit de dragostea ce-o simţea pentru ea.

Ceva mai târziu, trecură pe lângă un pârâiaş domol, iar Kunta îi spuse:

- Asta-i „bolongo".

îi povesti apoi că în ţara lui trăise lângă un râu ce se numea „Kamby Bolongo". în seara aceea, la întoarcere, trecură tot pe-acolo, iar Kizzy începu să strige arătând cu degetul:

- Kamby Bolongo!

Degeaba se strădui el să-i explice că cel de aici era râul Mattaponi şi nu râul Cambia, ea tot nu pricepu, dar oricum rămase atât de încântat că ea îşi amintea cum se numea, încât restul nu mai avea nici o importanţă. îi povesti apoi că râul din ţara lui era mult mai mare, mai iute şi mai puternic decât firicelul acesta de apă fără nici o vlagă. Tare ar fi vrut să-i spună că râul acela aducător de viaţă era socotit de poporul lui ca un simbol al fertilităţii, dar neştiind cum s-o facă să priceapă toate acestea, îi povesti despre peştii care mişunau în el, printre care puternicul şi gustosul „kujalo", care ţâşnea uneori din apă atât de sus că putea cădea chiar în' pirogi; şi îi povesti şi despre mulţimea de păsări care pluteau pe apă ca un uriaş covor viu, până când vreun băietan, aşa cum fusese şi el, dădea buzna chiuind din tufişurile de pe mal, bucurându-se să le vadă cum îşi luau zborul de parcă ar fi nins cu pene. Kunta îi spuse că aceasta îi amintea de vremurile când bunica Yaisa îi povestise despre lăcustele trimise de Allah asupra Gambiei, atât de numeroase că întunecaseră până şi soarele, nimicind tot ceea ce era verde până când vântul începu să sufle din altă parte, mânându-le spre mare, unde se înecaseră şi le mâncaseră peştii.

- Eu am vreo bunică? îl întrebă Kizzy.

- Ai două: mama mea şi mama maică-ti.

- Şi de ce nu sunt cu noi?

- Ele nici nu ştiu măcar unde ne aflăm noi, îi răspunse Kunta. Da' tu ştii unde ne aflăm noi? o întrebă el ceva mai târziu.

- în trăsură.

- Nu aşa, adică unde trăim noi?

- Pe plantaţia conaşului Walter.

- Şi plantaţia asta unde se află?

- Păi, într-acolo, răspunse ea arătând cu degetul în josul drumului.

Cum subiectul acesta n-o interesa, îl rugă să-i povestească mai departe despre Africa, despre gângănii şi celelalte minunăţii din ţara lui.

- Să vezi ce de furnici roşii mai sunt pe-acolo; furnicile astea pot trece apa pe frunze, se războiesc între ele şi mărşăluiesc ca o armată adevărată; şi muşuroaiele în care-şi fac sălaşul sunt mai înalte decât un stat de om.

- Şi nu-ţi era teamă de ele? Puteai să calci pe ele?

- Nu, numai dacă erai nevoit s-o faci. Oricare vieţuitoare are dreptul să trăiască şi să se bucure de lumina soarelui la fel ca şi tine. Până şi iarba are un suflet şi viaţă, la fel ca şi oamenii.

- Atunci, n-o să mai pun nicicând piciorul pe iarbă. O să rămân mereu în trăsură.

- Nici vorbă de trăsuri în locul de unde vin eu, îi spuse Kunta zâmbind. Dac-aveam de mers undeva, umblam numai pe jos. Odată am umblat patru zile în şir cu taică-meu de la Juffure până în satul cel nou al unchilor mei.

- Ce-i aia Joo-fah-ray?

- De câte ori să-ţi mai spun? Aşa se chema satul meu.

- Păi, credeam că se cheamă Africa. Nu-i Gambia aia, de care vorbeşti tu mereu, în Africa?

- Gambia e o ţară în Africa, iar Juffure e un sat în Gambia.

- Da' unde-s toate astea, tăticule?

- Dincolo de apa cea mare.

- Cât de mare e apa asta mare?

- E-atât de întinsă, că-ţi trebuie aproape patru luni pline s-o poţi străbate.

- Patru luni cum?

- Luni pline. Aşa cum se zice pe-aici luni de zile.

- Şi la an cum se zice? - - Anotimp ploios.

Un timp Kizzy rămase pe gânduri.

- Şi cum ai străbătut apa aceea mare?

- într-o barcă uriaşă.

- Mai mare decât aia cu pescari pe care i-am văzut noi?

- Era atât de mare că încăpeau o sută de oameni în

ea.

-Şi nu se scufunda?

- Ce n-aş fi dat să se scufunde!

- De ce!

- Pentru că eram atât de bolnavi cu toţii, încât nu credeam c-o să mai scăpăm de la moarte.

- De ce v-aţi îmbolnăvit?

- Cum să nu ne îmbolnăvim, când şedeam acolo claie peste grămadă, în propria noastră murdărie?

- De ce nu vă duceaţi la toaletă?

- Toubobii ne ţineau legaţi în lanţuri.

- Toubobii? Ci'ne-s ăia? -Albii!

- Şi de ce vă ţineau în lanţuri? Aţi făcut ceva rău?

- Nu, ieşisem doar din pădurea de lângă sat să-mi caut un lemn din care să-mi fac o tobă, iar ei m-au prins şi m-au dus cu ei.

- Câţi ani aveai?

- Şaptiş'pe.

- Nu i-au întrebat pe mama şi pe tatăl tău dacă te lasă?

Kunta o privi, nevenindu-i să-şi creadă urechilor.

- Să-i mai şi întrebe?! I-ar fi prins şi pe ei, dacă-ar fi putut. Ai mei nu ştiu nici în ziua de azi unde sunt eu.

- Mai aveai fraţi sau surori?

- Da, aveam trei fraţi. Poate c-oi mai fi avut şi alţii după aia. Acum trebuie să fie oameni în toată firea şi-or avea şi ei copii, aşa ca tine.

" - Când o să-i vedem?

- Noi nu putem merge nicăieri.

- Cum nu putem merge nicăieri? Da' acum ce facem, nu mergem undeva?

- Ba da, până la plantaţia domnului John! Da' ia să nu ajungem acolo - să vezi cum pun câinii pe urmele noastre până n-apucă să apună soarele.

- Sigur că da, pentru că or să fie îngrijoraţi de soarta noastră!

- Da' de unde! Pentru că suntem ai lor, ca şi caii ăştia care ne poartă pe noi.

- Aha! Aşa cum eu sunt a ta şi a lui mămica, nu?

- Nu, tu eşti copilul nostru, dar asta-i cu totul altceva.

- Don'şoara An ne zice că vrea ca eu să fiu a ei, de tot.

- Ce, tu eşti păpuşă, să se joace cu tine?

-Da' mă joc şi eu cu ea.. Mi-a spus că e cea mai bună prietenă a mea.

- Nu se poate să fii şi prietena şi sclava cuiva.

- Da' de ce, tăticule?

- Pentru că o prietenă nu e stăpâna ta.

- Da' tu şi mămica nu sunteţi unul al altuia? Şi nu sunteţi prieteni?

- Nu-i acelaşi lucru. Aparţinem unul altuia pentru că aşa ni-i voia şi pentru că ne iubim.

- Ei, atunci şi eu o iubesc pe don'şoara An ne şi vreau să fiu a ei.

- Din asta n-o să iasă nimic bun.

- Cum adică?

- N-ai să fii fericită când ai să creşti mai mare.

- Ba eu am să fiu. Pun rămăşag că tu n-o să fii.

- Despre asta să fii tu sigură!

- Vai, tăticule, cum crezi tu c-aş putea să plec de lângă tine şi de lângă mămica!

- Să sperăm că n-o să fim vreodată nevoiţi să te lăsăm.

CAPITOLUL 2

Târziu, într-o după-amiază, vizitiul de la Enfield al părinţilor domnului Waller veni să-l invite la o petrecere dată în seara aceea în cinstea unui important om de afaceri din Richmond, care, în drum spre Frederick-sburg, se oprise pentru o noapte la Enfield. Curând după ce se însera, ajunseră şi ei la Enfield, ca să vadă că şi sosiseră vreo douăsprezece trăsuri în faţa casei celei mari.

Deşi, în cei opt ani de când se însurase cu Bell, mai fusese pe acolo de nenumărate ori, bucătăreasa cea grasă care-l plăcea atât de mult înainte, se hotărâse abia de câteva luni să înceapă să-i vorbească - şi aceasta numai după ce le adusese o dată pe Kizzy şi pe domnişoara Anne în vizită la bunicii acesteia. In seara aceea, când Kunta se arătă în pragul bucătăriei să spună bună seara şi să primească ceva de mâncare, ea îl pofti înăuntru, urmându-şi împreună cu ucenica ei şi cu cele patru slujnice pregătirile pentru banchet.

- Ce mai face dulceaţa aia de fiică-ta? întrebă ea, tot sorbind sau mirosind vreo mâncare.

- Bine, îi răspunse Kunta. Bell o învaţă acum să gătească. Alaltăieri m-a dat gata cu o tartă de mere făcută de mâna ei.

- l-auzi la ea, diavoliţa. Ca mâine o să mănânc eu din prăjiturile făcute de ea, nu ea dintr-ale mele.

Aruncându-şi o ultimă privire la cele trei sau patru feluri de pâini, care mai de care mai îmbietoare ce se rumeneau în cuptor, bucătăreasa se întoarse spre cea mai vârstnică dintre slujnicele îmbrăcate în halate galbene şi scrobite şi-i spuse:

- Du-te şi spune-i coniţei că suntem gata!

Şi-n timp ce femeia se făcu nevăzută după uşile batante, se întoarse spre celelalte trei, ameninţându-le:

- O să alerg după voi cu polonicul dacă vă prind că picaţi vreun strop de supă pe feţele de masă ăle bune. Hai, Pearl, hai la treabă! i se adresă ea apoi tinerei ucenice. Pune în sosierele ăle bune de porţelan frunzele de napi, grâul dulce, dovleceii şi okra, iar eu' o să m-apuc să căsăpesc spinarea asta de berbec.

Peste câteva clipe, una din slujnice se întoarse şi începu să-i şoptească ceva zorită bucătăresei, după care plecă din nou înapoi. Bucătăreasa se întoarse spre Kunta:

- îţi aduci aminte de una din corăbiile alea de negoţ pe care le prădase Franţa aia, sau cum îi zice, pe undeva, pe apa cea mare?

Kunta încuviinţă din cap, adăugând:

- Scripcarul spunea că preşedintele Adams s-a înfuriat atât de tare, c-a trimis toată flota Statelor Unite să-i zgâlţâie niţel.

- Te cred şi eu. Louvina îmi spuse chiar acum că omul ăla din Richmond, care-i acolo înăuntru, zice că au pus mâna pe optzeci de corăbii de-ale Franţei. Şi cică albii d-acolo, din sufragerie, sunt atât de fericiţi c-au învăţat-o minte pe Franţa aia, că parcă le vine să'tot cânte şi să danseze.

- Păi, tocmai era să zic că optzeci de vapoare tot una-s pentru mine, da' tot e bine că albii se mai iau la harţă între ei, doar-doar ne-or lăsa pe noi în pace. Pare-se că nu-şi pot găsi locul dacă nu se iau la harţă cu cineva.

- După cum văd eu, depinde cu cine se iau la harţă. Anul trecut un mulatru s-a ridicat cu oamenii împotriva iui Toussaint şi n-ar fi fost de mirare să-l înfrângă chiar, dacă preşedintele

nostru n-ar fi trimis nişte corăbii acolo la ei, să-l ajute pe Toussaint.

- L-am auzit pe conaşu' Waller spunând că Toussaint a avut măcar atâta obraz să nu se facă generai şi nici să nu conducă ţara de unul singur, spuse Kunta. Tot conaşu' zicea: Staţi şi-o să vedeţi cum sclavii ăia de s-au eliberat în Haiti or s-ajungă mult mai rău decât când munceau la stăpâni. Asta s-o creadă albii! Eu cred că încă de pe acum trăiesc mult mai bine, muncind pe propriile lor plantaţii.

Una dintre slujnice, care tocmai se întorsese din sufragerie şi-i asculta ce vorbeau, se amestecă şi ea în vorbă:

- Tot despre asta vorbesc şi-acolo, înăuntru - de negrii liberi. Cică-s prea mulţi, treisprezece mii doar aici, în Virginia. Judecătorul zice că el e de acord să fie eliberaţi negrii care au făcut cine ştie ce Ispravă, cum ar fi ăi de-a'u luptat la Revoluţia aia, cot la cot cu stăpânii lor, sau ăi de le-au destăinuit stăpânilor vreun plan de răzmeriţă de-al altora, sau vreun negru ca ăla care-a scos leacul ăla despre care până şi albii zic că vindecă aproape toate bolile. Tot el, judecătorul, mai zice că crede că boierii s-ar cuveni să aibă dreptul să-şi elibereze prin testament servitorii vechi, bătrâni şi credincioşi ai familiei. Da' şi el şi ăilalţi d-acolo, de la masă, sunt tare porniţi împotriva quaker'ilor ăia, şi a altor albi de teapa lor care eliberează negrii aşa, pe degeaba.

îndreptându-se spre uşă, ea mai adăugă:

- Şi tot judecătorul a zis: Ascultaţi aici ce vă spun eu, or să scoată acuş-acuş nişte legi care-or să pună capăt şi la asta.

- Da' dumneata, îl întrebă bucătăreasa, ce zici de domnul Alexander Hamilton, de-acolo din Nord, care zice că toţi negrii liberi ar trebui trimişi îndărăt în Africa, pentru că negrii şi albii sunt atât de diferiţi că n-or s-o scoată nicicând la capăt împreună.

- Eu cred că are dreptate. Da' una vorbesc albii, şi alta fac. Atunci, de ce aduc mereu vapoare pline cu negri din Africa?

- Ştii la fel de bine ca şi mine de ce-i aduc. îi trimit acolo în Georgia şi-n Caroline ca să poată face faţă la recoltele de bumbac, şi asta încă de-acum câţiva ani, de când cu maşina aia de scoate seminţele din puful de bumbac. Şi tot d-aia o grămadă de boieri de-aici îşi vând negrii în Sud la preţuri de două, trei ori mai mari decât i-au cumpărat.

- Scripcarul povestea că boierii ăi mari din Sud au ca vechili nişte sărăntoci albi aşa de câinoşi la suflet, că-i mână pe negri mai rău ca pe catâri să desţelenească pământul ca să semene bumbac.

Tocmai atunci intrară slujnicele cu farfuriile şi platourile murdare. Bucătăreasa zâmbi fericită:

- Au mâncat de-or să plesnească, nu alta. Acum conaşu' toarnă şampania şi fetele curăţă masa pentru desert, încearcă să vezi dacă-ţi plac tartele astea cu prune. Le mai dau la masă, pe lângă astea, şi piersici în coniac, da' după câte-mi aduc aminte, nu pui băutură în gură.

în timp ce mânca tarta, Kunta îşi aminti de un anunţ despre o sclavă fugită, pe care Bell i-l citise nu de mult.' „Negresă voinică", scria acolo, „cu sâni foarte mari, dintre care cel drept cu o cicatrice adâncă; hoaţă şi mincinoasă, vicleană, care poate arăta un permis de trecere falsificat, căci fostul ei stăpân a lăsat-o să înveţe să scrie. Sau se poate da drept negresă liberă."

Bucătăreasa scoase un oftat puternic şi spuse ostenită:

- Mare bucurie oi avea dacă oi apuca să mă-ntind în pat în noaptea asta.

CAPITOLUL 3

De ani de zile, Kunta se scula în fiecare dimineaţă înainte de revărsarea zorilor, aşa încât unii dintre sclavi erau convinşi că „africanul ăla" vede pe întuneric mai abitir ca o pisică. Puteau ei să creadă ce pofteau, atâta

timp cât îi clădeau pace să se strecoare spre hambar şi, aşteptând să apară primele dâre de lumină între două clăi de fân, îi înălţa lui Allah prima rugăciune „suba" a zilei. După aceea mergea să pună câteva furci de fân în ieslea cailor, ştiind că între timp Bell şi Kizzy se spălaseră, se îmbrăcaseră şi erau gata să se apuce de treburile lor în casa cea mare, iar Cato, mai marele peste lucrătorii de la câmp, se sculase şi el şi ieşise afară cu Noah, fiul Adei, care va suna curând clopotul să-i trezească şi pe ceilalţi sclavi.

Aproape în fiecare dimineaţă, Noah îl saluta dând din cap şi spunându-i ,,'Neaţa" cu atâta solemnitate dar şi discreţie, încât

îi amintea lui Kunta de cei din tribul jolofilor din Africa, despre care se spunea că, dacă ţi-au dat bineţe dimineaţa, şi-au rostit ultimele vorbe bune pe ziua aceea. Deşi stătuseră prea puţin de vorbă până acum, Noah îi plăcea tare mult, poate şi pentru că îi amintea de el însuşi la vârsta aceea, de seriozitatea lui, de felul cum îşi îndeplinea treburile văzându-şi de ale lui, vorbind puţin, atent la tot ce se întâmpla. De multe ori îl surprinsese făcând un lucru pe care-l făcea şi el deseori: rămânea în loc pe undeva şi le urmărea în tăcere pe Kizzy şi pe domnişoara Anne cum ţopăiau de colo-colo prin curte. O dată, când Kunta însuşi se uita la ele din uşa hambarului cum alergau după un cerc râzând şi ţipând, tocmai dădea să intre înapoi în hambar când îl văzu pe Noah, urmărindu-le şi el, ascuns încjărătul colibei lui Cato. Privirile li se întâlniră; un timp se priviră intens, după care porniră fiecare la treburile lor. Kunta se întreba la ce oare se gândea Noah; şi avea sentimentul că şi Noah, la rândul lui, se întreba ce gândea el. într-un anume fel, Kunta îşi dădea seama că amândoi se gândeau la aceleaşi lucruri.

La cei zece ani ai lui, Noah era cu doi ani mai mare decât Kizzy, o diferenţă destul de mică ce nu putea explica de ce nu se împrieteniseră măcar, chiar dacă nu se jucau împreună, căci erau singurii copii de pe plantaţie.

Kunta băgase de seamă că, atunci când treceau unul pe lângă celălalt, se purtau de parcă nici nu s-ar fi văzut şi el nu-şi dădea seama care putea fi pricina, în afară de faptul că, încă de mici, se înrădăcinase şi în ei sentimentul că sclavii ce slujeau în casă şi cei care lucrau la câmp nu aveau de-a face unii cu alţii.

Oricare ar fi fost însă pricina, Noah îşi petrecea timpul la câmp împreună cu ceilalţi, iar Kizzy mătura, ştergea praful, lustruia alămurile şi deretica în fiecare zi dormitorul stăpânului, Bell mulţumindu-se să treacă ceva mai târziu, cu o vărguţă de hickory în mână, ca să vadă ce-a făcut.

Sâmbăta, însă, când domnişoara Anne vehea ca de obicei în vizită, Kizzy făcea ce făcea şi reuşea, în mod cu totul ciudat, să-şi termine toate treburile în jumătate din timpul ce-i trebuia în alte zile: tot restul zilei şi-l petreceau jucându-se, în afară de vremea prânzului, fireşte, dacă stăpânul se întâmpla să fie acasă. în astfel de împrejurări, stăpânul mânca în sufragerie cu domnişoara Anne, iar Kizzy stătea în spatele lor, alungând uşor muştele cu o ramură înfrunzită, în timp ce Bell tot intra şi ieşea,

aducând bucatele şi ţinându-le din scurt din priviri pe cele două fete, după ce le ameninţase înainte de masă:

- Să vă prind eu că vă dă prin cap să chicotiţi acolo, în faţa stăpânului, că-i vai de pielea voastră!

* Kunta se resemnase acum s-o împartă pe Kizzy cu domnul Waller, cu Bell şi cu domnişoara Anne. Se străduia întotdeauna să nu se gândească la ceea ce-o puneau să facă în casa cea mare; iar când venea domnişoara Anne, îşi petrecea mai tot timpul în hambar. Nu-i rămânea altceva de făcut decât să aştepte duminica după-amiaza, când se termina şi slujba de la biserică, iar domnişoara Anne pleca acasă cu părinţii ei. în aceste după-amiezi, domnul Waller îşi trecea de obicei vremea fie odihnindu-se, fie întreţinându-se cu oaspeţii în salon, Beli se ducea la întrunirile ei săptămânale „întru Isus", iar el era în fine liber să petreacă câteva ore de nepreţuit, singur cu fiica lui.

Când era frumos afară, o luau de obicei pe lângă gardul acoperit cu viţă, unde se dusese singur cu nouă ani în urmă ca să se gândească ce nume să-i dea fetiţei lui nou-născute. Când ajungeau destui de departe să nu-i mai poată vedea nimeni, Kunta apuca mânuţa moale a fetei într-a lui şi, fără să scoată nici unul vreo vorbă, o luau încet spre un pârâiaş; aşezându-se apoi unul lângă altul la umbra unui copac, mâncau ce adusese cu ea Kizzy de la bucătărie, de obicei pesmeţi cu unt şi cu dulceaţă de mure ce-i plăceau lui atât.

. De obicei, el era cel care vorbea, iar ea îl întrerupea mereu cu nesfârşitele ei întrebări, dintre care cele mai multe începeau cu „De ce...?" într-o zi, însă, Kunta nu apucă să deschidă gura, că ea îi şi spuse nerăbdătoare:

- Ştii ce m-a învăţat don'şoara Anne ieri?.

Lui Kunta nu-i păsa câtuşi de puţin să afle ceva despre arătarea aceea hlizită, dar nevrând s-b mâhnească pe Kizzy îi spuse:

- Ascult!

- „Peter, Peter pepeni mulţi mânca", îşi dădu ea drumul, „şi-o nevastă el avea, un' s-o pună nu ştia, şi-a vârât-o-n pepene, viata să şi-o depene."

- Atâta?

- îţi place? îl întrebă fetiţa.

în sinea lui, se gândea că nici nu se putea aştepta la altceva din partea domnişoarei Anne, decât ia o prostie ca asta.

- Ai spus-o destul de frumos, vorbi el, ferindu-se să-i răspundă la întrebare.

- Pun rămăşag că tu n-o poţi spune aşa ca mine, îi spuse ea cu o sclipire în ochi.

- Ia fugi de-aici cu prostiile tale, o repezi el, mai supărat decât era într-adevăr.

Ea nu se lăsă însă şi, în cele din urmă, simţindu-se destul de prost că fiică-sa îi răsucea pe vârful degetului ei cu atâta uşurinţă, se strădui să repete, împleticindu-şi limba, versurile acelea fără nici o noimă, şi asta numai ca să scape de ea, îşi spunea el în sinea lui.

înainte ca ea să-l sâcâie să mai spună încă o dată poezia, îi dădu prin minte să-i recite şi el ceva, poate câteva versete din Coran, ca să-şi poată da seama cât de frumos sunau, dar îşi dădu seama că versetele acelea i se vor părea şi ei la fel cum i se păruseră şi lui cele spuse de ea. Aşa că se hotărî să-i spună o poveste. Ea o mai auzise pe cea cu crocodilul şi băieţelul, aşa că-i spuse una despre o broască leneşă care-l rugase pe leopardul cel prost s-o ia în spate, prefăcându-se prea bolnavă ca să poată umbla singură.

- Da' tu unde-ai auzit toate poveştile astea pe care le ştii? îl întrebă ea când se sfârşi povestea.

- Le-am auzit când eram cam ca tine de la o bătrână tare înţeleaptă, pe care o chema Nyo Boto, îi răspunse Kunta, 'şi izbucni dintr-o dată în râs amintindu-şi de ea. Era cheală ca un ou. Nici dinţi măcar nu avea, da avea în schimb o limbă aşa de ascuţită... Pe noi, copiii, ne iubea tare tare, de parcă am fi fost toţi ai ei.

- Cum, ea n-avea copii?

- Avusese doi, demult, înainte de a ajunge la Juffure, când era foarte tânără. Dar îi fuseseră luaţi într-o luptă între tribul ei şi alt trib şi nu cred că şi-a mai revenit după asta, biata de ea.

Kunta tăcu dintr-o dată, înmărmurit de gândul ce nu-i mai trecuse prin cap până atunci: acelaşi lucru i se întâmplase şi lui Bell în tinereţe. Tare ar mai fi vrut să-i povestească lui Kizzy despre cele două surori ale ei, dar ştia că povestea asta ar fi mâhnit-o peste măsură, fără a mai pomeni de Bell, care nu mai-vorbise despre pierderea fiicelor ei din noaptea când o născuse pe Kizzy. Dar nu fusese şi el, ca şi toţi cei lângă care stătuse legat în lanţuri pe corabia cu sclavi, smulşi de lângă mamele

lor? Şi nenumăratele mii de sclavi, veniţi aici înaintea lui şi de atunci încoace, nu păţiseră la fel?

- Ne-au adus aici goi puşcă, se pomeni el răbufnind. Kizzy îşi ridică mirată capul spre el, privindu-l cu ochi

mari, dar el nu se mai putu stăpâni:

- Până şi numele ni le-au luat. Iar ăi de se nasc aici, aşa ca tine, nici nu ştiu măcar cine sunt. Dar în tine curge sângele neamului Kinte, ca şi în mine! Asta să n-o uiţi * niciodată! Strămoşii noştri, cu sute de anotimpuri ploioase în urmă, pe când se aflau în vechiul Mali, au fost negustori, drumeţi vestiţi, oameni preasfinţi. Pricepi tu ce-ţi spun eu aici, fetiţo? '

- Da, tăticule, spuse ea ascultătoare, dar el îşi dădu seama că nu înţelesese nimic.

Atunci îi veni o idee. Luând un băţ, netezi nisipul de pe jos şi începu să scrijelească nişte litere în limba arabă.

- Uite-aici, ăsta-i numele meu: Kunta Kinte, îi spuse el, urmărind uşor literele cu degetul.

Ea deschise larg ochii, mirată:

- Hai, tăticule, scrie acum şi numele meu! După ce scrise numele ei, Kizzy râse:

- O să mă înveţi şi pe mine să scriu aşa, ca tine? r

- Aşa ceva nu se cuvine, îi răspunse el aspru.

- De ce? îl întrebă ea, jignită.

-în Africa, numai băieţii învaţă să scrie şi să citească. Fetele n-au ce face cu o astfel de învăţătură, nici acolo şi nici aici.

- Da' mămica de ce ştie să scrie şi să citească?

- Să nu sufli o vorbă despre asta! M-auzi? Asta nu-i treaba nimănui. Albilor nu le place să ştie că noi putem să scriem sau să citim!

- De ce?

- Pentru că-şi închipuie că, cu cât ştim mai puţin, cu atât le dăm mai puţină bătaie de cap.

- Da' eu nu dau nimănui nici o bătaie de cap, spuse Kizzy bosumflându-se.

- Dacă nu ne grăbim să ne-ntoarcem acasă cât mai iute, atunci să vezi ce bătaie de cap ne dă nouă maică-ta!

Kunta se ridică şi o porni, dar după un timp se opri , dându-şi seama că fetiţa nu venea în urma lui, se întoarse. Ea rămăsese pe malul râului, cu ochii la o pietricică.

- Hai, trebuie să precăm acasă. Ea ridică ochii, iar Kunta se întoarse şi ajungând în dreptul ei, o luă de mână.

-Ştii ce? la piatra aia cu tine şi ascunde-o undeva, unde ştii tu mai bine. Iar dacă-ai să-ţi ţii gura, când apare luna nouă, te las s-o pui tu în borcanul meu.

CAPITOLUL 4

Un an mai târziu, prin vara anului 1800, venise tocmai vremea ca Kizzy să mai pună încă o pietricică în borcanul lui Kunta. Stăpânul îi spuse lui Bell că pleacă la Frede-ricksburg după treburi, cam o săptămână, şi aranjase cu fratele lui să vină să se îngrijească de treburile casei cât va fi plecat. Vestea aceasta îl mâhni pe Kunta mai mult decât pe oricine altcineva dintre sclavi, căci nu-i plăcea să le lase pe Bell şi pe Kizzy pe mâinile fostului său stăpân, aşa cum nu-i plăcea nici să fie despărţit atâta timp de ele. Nu suflă desigur nici o vorbă despre temerile sale, dar în dimineaţa plecării, când ieşi din colibă să meargă să înhame caii, arăta atât de abătut, încât Bell îi spuse parcă citindu-i gândurile:

- Nu-î conaşu' John ca frate-său, dar am mai văzut eu d-alde ăştia. Şi nu-i decât o săptămână, aşa că n-ai de ce să te temi. Las' că nu păţim noi nimic!

- Nu-mi fac eu grijă pentru voi! spuse Kunta, sperând în sinea lui că ea nu-şi dădea seama că o minte.

Plecându-se s-o sărute pe Kizzy, îi şopti la ureche:

- Ai grijă să nu uiţi de pietricica aceea la începutul lunii! Ea îi făcu cu ochiul, complice, în vreme ce Bell se făcea

că nu auzise, deşi de mai multe luni le aflase secretul.

In primele zile de la plecarea stăpânului, totul decurse

normai. Dar pe la mijlocul celei de-a treia dimineţe, pe

când Bell mătura pe terasa de Sa intrare, se ivi un alb

călare pe un cai înspumat, care sărijos cerând să-l vadă

pe stăpân.

După zece minute, omul plecă la fel de zorit cum venise. Din hol, domnul John îi strigă mânios lui Bell să vină la birou. Părea de-a dreptul zguduit, iar lui Bell îi trecu prin minte că li se întâmplase ceva îngrozitor lui Kunta şi stăpânului. Nu mai avu

nici o îndoială despre aceasta când el îi porunci dintr-o dată să adune toţi sclavii în curtea din spate.

- Am aflat de nişte negri din Richmond ca re-a u pus la cale să-l răpească pe guvernator, să-i masacreze pe albi şi să dea foc întregului oraş, le spuse el scrutându-le chipurile cu figura împietrită.

Sclavii se uitară uimiţi unul la altul, iar el urmă:

- Mulţumită lui Dumnezeu şi câtorva negri mai isteţi, care au prins de veste şi şi-au anunţat stăpânii la vreme, planul a fost zădărnicit, şi cei mai mulţi dintre răzvrătiţi au fost prinşi. Dacă vă umblă cumva prin cap gânduri de răzmeriţă, să ştiţi că o să stau de pază zi şi noapte. Nimeni n-are voie să iasă de pe plantaţie! Şi nici de întruniri n-am nevoie, iar după ce se întunecă, să nu vă mai prind pe-afară! Că eu nu sunt aşa de blând şi de răbdător cu negroteii ca fratele meu, spuse el mângâindu-şi revolverul. '

Domnul John se ţinu de promisiune. în următoarele două zile o scoase din răbdări pe Bell cu insistenţa lui ca Kizzy să guste sub ochii lui mâncarea ce i se servea. Ziua bătea toate câmpurile călare, iar noaptea stătea pe terasă cu puşca în braţe, răspândind atâta groază, că sclavii nu mai îndrăzneau nici măcar să vorbească de răscoală, darmite să pună la cale vreuna. Când primi ultimul număr al gazetei, îl citi şi-l arse în cămin, iar când îl vizită, într-o după-masă, unul dintre boierii vecini, îi porunci lui Bell să plece din casă, iar ei se aşezară la vorbă în birou cu ferestrele închise.

Bell şi ceilalţi erau îngroziţi nu de soarta iui Kunta, căci el se afla totuşi'împreună cu stăpânul, ci de a scripcarului care plecase să cânte la un mare bal în Richmond. Sclavii nu puteau face altceva decât să-şi închipuie toate grozăviile pe care albii înfuriaţi şi înspăimântaţi le puteau face negrilor străini, găsiţi în oraş.

Trei zile mai târziu, când Kunta şi stăpânul se întorseseră scurtându-şi şederea din pricina răscoalei, scrip-carul nu apăruse încă. Spre seară, după plecarea domnului John, opreliştile puse de el se mai îmblânziră oarecum, deşi nu întru totul, stăpânul purtându-se cu mare răceală. Numai când rămaseră singuri în coliba lor, Kunta putu să-i povestească lui Bell ce auzise la Fredericksburg. Răsculaţii • negri pe care-i prinseseră fuseseră schingiuiţi ca să-i dea în vileag şi pe ceilalţi,

iar unii mărturisiră chiar că răzmeriţa fusese pusă la cale de un fierar negru liber, pe nume Gabriel Prosser, care adunase vreo două sute de negri, tot unul şi unul -majordomi, grădinari, paznici, chelneri, fierari, curelari, mineri, barcagii, şi chiar şi preoţi - şi timp de mai bine de-un an îi instruise. Pe Prosser nu-l prinseseră încă, şi. poterele răscoleau toate cotloanele căutând suspecţii, iar „sărăntocii" albi îi terorizau pe toţi drumeţii; umblau zvonuri că unii stăpâni îşi băteau cumplit sclavii, chiar până la moarte, uneori pentru o nimica toată.

- Singura noastră nădejde e că noi suntem toată averea lor, spuse Bell.

- Scripcarul n-a venit încă? întrebă Kunta, ruşinat că se luase cu povestitul şi nu-şi amintise de prietenul lui până atunci.

- Am fost cu toţii tare îngrijoraţi de el, spuse Bell dând din cap. Da" scripcarul nostru nu-i el prost. Ajunge el acasă viu şi nevătămat.

Kunta însă nu era de aceeaşi părere.

- De venit, n-a venit până acum.

Cum scripcarul nu se ivi nici în ziua următoare, stăpânul îi scrise şerifului un bilet, spunându-i lui'Kunta să-l ducă în capitala ţinutului. Kunta făcu întocmai, urmărindu-l cu atenţie pe şerif cum citeşte biletul, dând tăcut din cap. Apoi,' în drum spre casă, străbătu agale vreo trei sau patru mile, cu privirile pierdute în colbul drumului, întrebându-se dacă-l va mai vedea vreodată pe scripcar, părându-i rău că nu-i mărturisise niciodată că-l socotea într-adevăr un prieten de nădejde, în ciuda băuturii şi a înjurăturilor lui. Deodată auzi o voce imitând nu prea bine strigătul atât de cunoscut al „sărăntocilor" albi:

- Hei, negroteiule! Kunta crezu că i se pare.

- Unde dracu' te duci, mă! se auzi din nou vocea, înfrânând caii, Kunta privi în jur şi-n amândouă părţile

drumului, dar nu văzu pe nimeni.

r- Nici permis n-ai, aşa c-ai încurcat-o, băiete! răzbătu iarăşi vocea, de data aceasta dintr-un şanţ, de unde se şi ivi chiar scripcarul în carne şi oase, zdrenţuit, lovit şi învineţit, plin de noroi, cu cutia veche a viorii în mână şi cu un zâmbet larg pe buze.

Kunta sări de pe capră şi într-o clipă se îmbrăţişau, răsucindu-se, acolo, în mijlocul drumului, râzând în hohote.

- Semeni leit cu un african pe care-l ştiu eu, exclamă scripcarul, dar nu se poate să fii chiar tu, căci el nu-şi dă niciodată în vileag bucuria când vede pe cineva.

- De fapt, mă mir şi eu ce m-a apucat, îi spuse Kunta stânjenit.

- Asta mai zic şi eu primire pentru un prieten care s-a târât de-a buşilea tot drumul de la Richmond încoace, ca să-ţi vadă mutra asta pocită a ta.

Kunta apucă cutia viorii, aşa plină de noroi cum era, şi se suiră amândoi în căruţă; scripcarului nu-i mai tăcea gura:

- Să-i fi văzut pe albii ăia din Richmond ce îngroziţi erau. Poliţiştii opreau negrii peste tot, iar pe cei de n-aveau permis de trecere îi băgau la răcoare imediat. Şi ăştia se puteau socoti norocoşi. Că pe străzi umblau ca nişte turbaţi sărăntocii albi şi săreau la negri şi-i băteau în aşa hal, că nu mai puteau spune nici măcar cum îi cheamă. Când au auzit de răzmeriţă, s-a spart balul la care cântam eu tocmai când era în toi. Şi-n zăpăceala aia, m-am strecurat în bucătărie şi m-am vârât într-o ladă de gunoi şi-am stat acolo pitit pân-a plecat toată lumea. Apoi am sărit afară pe fereastră şi am luat-o pe tot felul de străzi lăturalnice, ferindu-mă de lumini. Tocmai ajunsesem la marginea oraşului, când deodată aud împuşcături în urma mea şi-apoi o mulţime de oameni alergând spre mine. Ceva parcă-mi spunea că nu sunt negri, da' n-am mai stat să mă conving dacă era aşa sau nu. Am cotit-o după primul colţ şi am luat-o din nou îa goană de-mi sfârâiau călcâiele, d'a-i auzeam tot mai aproape; şi tocmai când voiam să-mi spun rugăciunea a de pe urmă, am dat cu ochii de un balcon foarte jos şi m-am vârât pe dată sub el.

Era cam strâmt locul, dar m-am tras cât am putut mai în fund şi chiar atunci au trecut în goană pe lângă mine sărăntocii albi cu torţele aprinse, răcnind: „Puneţi mâna pe negroteiul ăla!" Şi cum mă dădeam eu aşa îndărăt, m-am izbit de ceva moale şi mare, o mână mi-a astupat gura şi vocea unui negru mi-a spus: „Altădată, vezi să baţi la uşă, mă rog!" Era un paznic de noapte de ia un depozit de mărfuri, care văzuse cu ochii lui cum i-a fost omorât prietenul, şi se adăpostise sub balconul ăla şi nu mai avea de gând să iasă de-acolo chiar pân' la primăvara viitoare, dacă pân' atunci ar fi durat toată daravera!

Ei, şi după o vreme, i-am urat noroc şi-am plecat d-acolo şi-am luat-o spre pădure. Asta a fost acum cinci zile. Patru zile mi-ar fi fost destul să ajung acasă, dar drumurile mişună de potere, aşa că nu m-am prea putut depărta de pădure, şi-am mâncat doar poame şi-am dormit în hăţişuri, cu iepurii. M-am descurcat de minune până ieri, la vreo câteva mile mai la răsărit d-aici, când m-au găbuit în câmp deschis nişte sărăntoci tare câinoşi.

Tocmai se pregăteau să schilodească un negrotei, ori poate chiar să-l spânzure, că unul ţinea o funie în mână. Şi-au pus mâna pe mine şi m-au zgâlţâit zdravăn, că al cui sunt şi unde mă duc. De ascultat,' nu stăteau el să m-asculte, pân' nu le-am spus că-s scripcar. Atunci s-au oprit şi, crezând că mint, s-au apucat să răcnească: „Scripcar? Păi, dă-i drumul să te-auzim!"

Măi, africanule, să vezi şi să nu crezi! Am deschis cutia viorii şi să vezi ce le-am mai scârţâit, chiar acolo în mijlocul drumului. Le-am cântat „Curcanui în paie", cântecul ăla de se înnebunesc sărăntocii albi după el; şi nici n-am apucat să mă-ncălzesc ca lumea, că ei s-au şi pornit să strige, să bată din palme şi să tropăie şi n-am putut pleca pân' nu s-au săturat. Mi-au spus să-mi văd de drum şi să nu mai zăbovesc p'ici pe colo! Parcă mie d-aşa ceva îmi ardea! Săream în şanţ ori de câte ori vedeam vreun cal, vreo trăsură ori vreo căruţă, până când am dat cu ochii de tine.

Cum intrară pe aleea îngustă ce ducea spre casa cea mare, auziră strigăte şi apoi văzură sclavii alergându-le în întâmpinare.

-îţi vine să crezi că le-o fi fost dor de mine! spuse scripcarul râzând zeflemitor; deşi Kunta îl simţea cât era de tulburat.

CAPITOLUL 5

în lunile ce urmară, după prinderea, judecarea şi executarea tuturor conspiratorilor şi, în cele din urmă, ch.ir a iui Gabriel Prosser, veştile despre răscoala din Richmond şi despre grozăviile pe care le stârnise se răriră treptat: discuţiile dintre stăpân şi prietenii lui, şi apoi şi printre sclavi, reveniră la politică. Din ceea ce prinseseră, fiecare în felul lui, Kunta, Bell şi scripcarul afiară despre noile alegeri prezidenţiale, unde un boier,

Aaron Burr, ieşise la număr egal de voturi cu vestitul domn Thomas Jefferson, care căpătase în cele din urmă slujba, pare-se

pentru că. era sprijinit de vestitul boier Alexander Hamilton, iar pe boierul Burr, duşman de moarte de-al lui Hamilton, îl făcuseră vicepreşedinte.

Despre domnul Burr nimeni nu ştia prea multe, dar Kgnta aflase de la un alt vizitiu născut în Virginia, nu departe de plantaţia Monticello a domnului Jefferson, că sclavii acestuia din urmă jurau că nu poate fi pe lume un stăpân mai bun.

- Vizitiul ăla mi-a spus că conaşu' Jefferson nu-i lasă pe vechili să-i bată niciodată pe negri. Şi le dă mâncare bună, şi le lasă pe femei să ţeasă singure şi să le facă sclavilor haine bune, şi-i pune să înveţe tot felul de meşteşuguri.

Kunta mai auzise că, după ce domnul Jefferson se întorsese acasă dintr-o călătorie, sclavii i-au ieşit în întâmpinare cu două mile înaintea fermei, i-au deshămat caii şi au tras ei singuri trăsura, tot drumul până la conacul Monticello, unde l-au purtat pe umeri până în pragul casei.

- Las' că ştie toată lumea de toţi pruncii negrotei de i-a făcut conaşu' ăsta cu sclava aia mulatră a lui, d-o cheamă Sally Hemings, pufni plin de dispreţ scripcarul.

Voia să mai adauge încă ceva, dar Bell intră şi ea în vorbă:

- Mie mi-a spus o fată de la bucătărie care-a fost la el că nimic nu-i plăcea mai mult decât carnea de iepure ţinută o noapte întreagă în ulei, cu cimbru, rozmarin şi usturoi, iar a doua zi spălată în vin până se desprindea de pe os.

- Nu mai spune! pufni sarcastic scripcarul. .

Kunta se făcu că nu aude gâlceava celor doi şi-şi reluă povestirea de unde îl întrerupseseră:

- Am auzit că domnul Jefferson zice că sclavia e la fel de rea şi pentru albi, şi pentru noi; şi că, tot ca domnul Hamilton, crede şi dânsul că e prea mare deosebirea între albi şi negri ca să se deprindă măcar să trăiască

în pace la un loc. Cică conaşu' Jefferson ar vrea să ne vadă mai iute liberi, da' să nu mai rămânem p-aici, luând slujbele albilor săraci; el zice mereu să ne trimită cu vapoarele îndărăt în Africa, aşa, încetul cu încetul, şi fără mare tărăboi.

- Păi, atunci conaşu' Jefferson ar face mai bine să stea de vorbă cu negustorii de sclavi, spuse scripcarul, că se pare că ei au o altă părere încotro să-şi îndrepte vapoarele cu sclavi.

- De câte ori am umblat cu conaşu' pe la alte plantaţii în ultima vreme, am auzit de tot mai multe vânzări de sclavi,

povesti mai departe Kunta. Familii întregi care au trăit toată viaţa aici sunt vândute în Sud de stăpânii lor. Ieri chiar am trecut cu trăsura pe lângă un negustor d-ăia de sclavi, l-a zâmbit stăpânului, da conaşu' s-a făcut că nici nu-l vede.

- Hm! Negustorii ăştia s-au înmulţit ca muştele pe la oraşe, spuse şi scripcarul. Data trecută când am fost la Fredericksburg, erau în stare să se ţină scai chiar şi de un moş vlăguit şi hârbuit ca mine, până nu le-am fluturat permisul pe sub nas... Da' am văzut cum era vândut pe şase sute de dolari un biet negrotei bătrân, c-o barbă colilie. Păi, înainte căpătai atâta pe-un flăcău zdravăn şi tânăr! Moşului ăluia însă nu-i mai tăcea gura! îl târau şi-l zgâlţâiau de pe podiumul licitaţiei, iar el striga cât putea: „Voi, albii aţi adus iadul pe pământul Domnului! Da' fiţi voi siguri, că aşa cum o să vină ziua Judecăţii de apoi', tot aşa veţi da năvală cu toţii în iadul pe care singuri l-aţi clădit. Şi nici o rugă n-o să vă mai mântuiască! Nici unul din leacurile voastre... nici fuga, nici puştile .. nimic n-o să vă mai ajute atunci!" Şi-n vremea asta ei îl târau de acolo. După cum vorbea, moşul părea preot, sau cam aşa ceva.

Kunta o văzu pe Bell tare speriată; gata să izbucnească în plâns, ea îşi îndrepta privirile spre Kunta.

- Ăsta trebuie să fie chiar preotul care a botezat-o pe Kizzy, spuse ea posomorâtă.

Pe seară, Kunta se afla în coliba scripcarului când, în uşa deschisă, bătu Cato.

- De ce stai acolo, omule? Hai, vino înăuntru! îl strigă scripcarul.

Kunta şi scripcarul se bucurau că venise. Nu de mult vorbiseră chiar despre el, părându-le rău că liniştitul şi seriosul Cato, căpetenia lucrătorilor de la câmp, nu era mai apropiat de ei, aşa cum fusese bătrânul grădinar.

Cato nu ştia cum să înceapă:

- Ştiţi, voiam numai să vă rog ceva... Cred că ar fi mai bine să'nu mai, povestiţi toate lucrurile astea înspăimântătoare despre atâţia sclavi care sunt vânduţi în Sud..., urmă Cato, şovăind apoi. Şi ştiţi de ce vă spun asta? Acolo, la câmp, oamenii sunt atât de speriaţi c-o să-i vândă şi pe ei, că nu le mai stă deloc mintea la lucru. Toţi, afară poate de mine şi de băietanul ăla, Noah. Eu, dacă m-o vinde, sunt vândut şi gata, tot

n-am ce mai face! Cât despre Noah... el nu pare să se teamă de nimic!

Se înţeleseră deci că era poate mai bine să nu mai spună nimănui, nici lui Bell măcar, veştile cele mai îngrozitoare, care nu ar fi făcut altceva decât să-i înspăimânte pe ceilalţi.

După mai bine de o săptămână, însă, cum şedeau ei, într-o seară în colibă, Bell îşi ridică brusc ochii de la împletitura ei şi-i spuse:

- Tare-mi pare mie că pisica a mâncat limba unora de p-aici, ori albii s-or fi săturat să mai vândă sclavi. Da' ştiu eu bine că nu-i aşa!

Kunta rămase surprins văzând că Bell şi cu siguranţă şi ceilalţi sclavi îşi dăduseră seama că el şi scripcarul nu le mai spuneau tot ce ştiau. Aşa că începu să le povestească din nou despre sclavii vânduţi, lăsând însă deoparte amănuntele mai neplăcute, povestindu-le istoriile ce umblau din gură în gură, despre sclavi şireţi şi buni de gură care fugiseră bătându-şi joc de prostia poterelor de sărăntoci albi. într-o seară le povesti de un majordom mulatru şi despre un grăjdar negru care furaseră o trăsură, un cai, nişte haine elegante şi o pălărie cu care se îmbrăcase mulatrul, făcând pe stăpânul; înjurându-şi cu foc vizitiul ori de câte ori se apropiau de vreo patrulă de albi, îşi croiseră astfel drum nestingheriţi către libertatea din Nord. De multe ori, Kunta îi făcea pe toţi să râdă în hohote povestindu-le despre alţi fugari care învăţaseră să se bâlbâie într-aşa hal încât, disperate, poterele preferau să-i lase să-şi vadă de drum, decât să-şi piardă ore în şir căznindu-se să scoată vreun răspuns de la ei. Le mai spunea cum unii sclavi mărturiseau până la urmă, cu prefăcută teamă şi şovăială cât de mult îi dispreţuiau stăpânii lor pe sărăntocii albi şi cât de aspru se purtau cu cei ce nu-i lăsau în pace pe sclavii lor. într-o seară, curtea sclavilor se zgudui de hohotele de râs ale celor ce-l ascultau povestind despre un sclav, servitor în casă, care ajunsese viu şi nevătămat în Nord, cu stăpânu-său venind foc şi pară pe urmele lui. Când l-a ajuns, a chemat iute un poliţist:

- Ştii bine că eşti sclavul meu, ţipă ca ieşit din minţi stăpânul.

Dar negrul se uita la el uimit şi o ţinea sus şi tare:

- Doamne fereşte! Nu l-am văzut în viaţa mea pe albul ăsta!

Aceasta îi convinsese pe cei adunaţi, şi poliţistul îi porunci albului mânios să se potolească imediat, că altminteri va fi nevoit să-l închidă pentru tulburarea liniştii.

De ani de zile, de când auzise o tânără fată strigându-l şi cerîndu-i ajutor, Kunta reuşise să se ferească de licitaţiile de' sclavi. La câteva săptămâni însă după ce vorbise cu scripcarul şi cu Cato, într-o după-masă trecu împreună cu stăpânul prin piaţa publică din capitala ţinutului, tocmai când începea licitaţia.

- Luaţi aminte, domnilor din Spotsylvania, aveţi aici dinaintea domniilor voastre cei mai aleşi negri din câţi aţi văzut vreodată!

Şi-n vreme ce omul striga către mulţime, tânărul şi grăsanul lui ajutor, târa pe drum o sclavă bătrână:

- Bucătăreasă excelentă, începu el...

Femeia însă se porni să ţipe, făcând semne disperate spre un alb din mulţime:

- Conaşu' Philip! Conaşu' Philip! Ai uitat cât am muncit pentru dumneata şi pentru tatăl dumitale, când eraţi mici cu toţii! Ştiu că acum am îmbătrânit şi că nu mai pot munci' mult, dar te rog, pentru numele lui Dumnezeu, nu mă vinde! O să muncesc cât oi putea, conaşu' Philip! Nu mă lăsa să mă omoare cu biciul p-acolo prin Sud!

- Opreşte, Toby, îi porunci stăpânul.

Lui Kunta îi îngheţă sângele în vine. De ce oare, după atâţia ani când nu luase în seamă licitaţiile de sclavi, voia tocmai acum să vadă aşa ceva?... Voia poate să mai cumpere vreun sclav, sau nu cumva?... îl înmuiase poate strigătul jalnic al femeii? Cel pe care îl rugase îi strigase ceva în batjocură, iar mulţimea tot mai râdea când un negustor de sclavi o cumpără cu şapte sute de dolari.

- Doamne, Isuse Cristoase, nu mă lăsa! Ajută-mă, striga ea din răsputeri, în vreme ce ajutorul negru al negustorului de sclavi o târa spre ţarcul în care erau închişi sclavii.

- Ia laba de pe mine, negroteiule! strigă ea, iar mulţimea se prăpădea de râs.

Kunta îşi muşca buzele, abia stăpânindu-şi lacrimile.

- Ăl mai grozav dintre toţi! strigă din nou omul, arătând spre un tânăr negru, cu ochii scăpărând de o mânie plină de durere, cu pieptul dezgolit şi întreg trupul musculos brăzdat de urme însângerate de bici.

- A avut el niţică nevoie de-un pic de învăţătură de minte! Da' se vindecă iute! Ăsta îţi bagă în pământ un catâr cu plug cu tot! Culege patru sute de pfunzi de bumbac pe zi! Adevărat armăsar - să le ajute pe sclave să rămână grele în fiecare an! Oricât am cere pe el, tot face mai mult!

Tânărul fu vândut pentru o mie patru sute de dolari. Lui Kunta i se împăienjeniră din nou privirile, văzând cum e adusă pe podium o mulatră gravidă.

- Doi la preţ de unul singur! Sau unul pe gratis! Luaţi-o cum vreţi! strigă omul de pe podium. în ziua de azi, plozii negri fac o sută de dolari de cum deschid ochii!

Când apăru următoarea, târâtă în lanţ, totul deveni de-a dreptul insuportabil: tânăra negresă ce tremura de groază arăta la trup, la culoare şi la chip aşa cum va fi Kizzy peste câţiva ani! Kunta se simţi lovit în moalele capului, când omul îşi reîncepu vorbăria:

- Slujnică bine instruită, sau dacă vreţi e numai bună de prăsită, adăugă el aruncându-i o privire' pofticioasă.

Imbiindu-i să o cerceteze mai îndeaproape, îi desfăcu brusc şnurul de la gât cu care-i era prinsă rochia de sac; rochia îi căzu pe dată la picioare, spre disperarea tinerei care, ţipând şi plângând, se lupta să-şi ascundă goliciunea cu mâinile şi să se ferească de gloata ce-i arunca priviri deşucheate şi de unii, mai îndrăzneţi, care se înghesuiseră în faţă s-o atingă.

- De-ajuns! Hai sa mergem de-aici! îi porunci stăpânul chiar în clipa când el avea de gând s-o pornească oricum.

în drum spre casă, Kunta nu mai vedea nimic dinaintea ochilor: simţea că mintea sa o ia razna. Ce s-ar fi întâmplat dacă fata ar fi fost chiar Kizzy? Sau dacă bucătăreasa ar fi fost Bell? Ce s-ar întâmpla dacă le-ar vinde pe amândouă? Sau dacă î-ar vinde pe el?

Chiar înainte de a ajunge înaintea casei celei mari, Kunta simţi că ceva nu era cum trebuie - în curtea sclavilor nu se vedea ţipenie de om. îşi zise că era poate din pricina serii înăbuşitor de calde. Lăsându-i pe stăpân la scară, Kunta deshămă iute caii şi-i băgă în grajd, ca apoi să se ducă glonţ spre bucătărie, unde ştia că la vremea aceea Bell trebuia să-i pregătească stăpânului cina. Ea nu-l auzi venind decât atunci când o strigă prin oblon:

- Aţi păţit ceva?

- Vai, Kunta! strigă ea, răsucindu-se spre el, cu ochii măriţi de groază. A fost aici un negustor de sclavi, izbucni ea înnebunită.

Apoi îi povesti cu voce joasă:

- L-am auzit pe Cato de-acolo, de la câmp, făcând ca rândunica de noapte şi-am fugit la fereastra din faţă. Şi-n clipa când l-am văzut pe înfumuratul ăla descălecând de pe cal, l-am şi mirosit ce-i poate pielea! Doamne miiuieşte-ne! Când a suit pe trepte, i-am deschis uşa. M-a întrebat unde-i conaşu' ori coniţa. Eu i-am spus că pe coniţa o găseşte în cimitir, iar pe' conaşu' să-l caute pe la bolnavii lui, că-i doctor, şi cine ştie când o veni acasă, poate chiar după miezul nopţii! Atjnci s-a uitat la mine plin de înfumurare şi mi-a dat un cartonaş pe care scria ceva, zicându-mi să i-l dau conaşului şi să-i spun că dânsul o să mai treacă p-aici. Să nu-i fi dat conaşului cartonaşul ăla mi-era teamă, aşa că pân' la urmă i l-am pus acolo pe birou.

-Bell! se auzi din salon chemarea stăpânului. Bell era gata să scape lingura din mână.

- Stai aici un pic! îi şopti ea lui Kunta. Vin acuş! Kunta rămase acolo să aştepte, abia mai îndrăznind

să respire, aşteptându-se la orice nenorocire, până când Bell intră cu chipul luminat de o mare uşurare.

- Zice că vrea să cineze mai devreme azi! Pe birou nu mai era nici urmă de cartonaş, nici nu m-a întrebat nimic de el şi, fii tu sigur, nici eu n-am suflat o vorbă.

După cină, Bell le povesti şi celor de la câmp ce se întâmplase după ce-i dăduse Cato de veste, iar mătuşa Sukey se porni pe plâns:

- Doamne, Dumnezeule, credeţi că. stăpânul are de gând să vândă pe careva din noi?

-Eu n-o să mă las biciuită din nou, spuse Beulah, nevasta cea trupeşă a lui Cato.

Se lăsă o tăcere grea, îndelungată. Lui Kunta nu-i trecea nimic prin cap să le spună; ştia doar atât, că n-o să le sufle nici o vorbă despre licitaţia de sclavi ce-o văzuse.

- Ei, sparse în cele din urmă gheaţa scripcarul, conaşu' nu-i dintr-ăia cu prea mulţi negri. Are în schimb destui bani, aşa că n-are nevoie să-şi vândă negrii ca să-şi plătească datoriile, cum fac alţii!

Kunta spera că ceilalţi se lăsaseră convinşi mai mult decât el de străduinţa scripcarului de a-i îmbărbăta. Bell le vorbi şi ea plină de speranţă:

-îl cunosc eu pe conaşu', sau cel puţin aşa cred! De când suntem aici cu toţii, n-a vândut pe nimeni, adică aproape pe nimeni, în afară de vizitiul ăla, Luther, care-i desenase unei fete o hartă ca să ştie pe unde să fugă.

CAPITOLUL 6

în timp ce-l aducea spre conac pe stăpân, împreună cu unul dintre verii lui cei mai îndrăgiţi ce fusese invitat la masă, Kunta rămase cu urechile aţintite la ceea ce vorbeau ei.

- Am rămas surprins să văd, începu stăpânul, că zilele trecute la o licitaţie de sclavi se cerea de două, trei ori mai mult ca până acum pentru un lucrător obişnuit la câmp. Şi din anunţurile la gazetă, am aflat că tâmplarii, zidarii, fierarii, sau orice alt fel de meseriaşi pricepuţi cum ar fi curelarii, lăutarii sau alţii la fel, se vând nici mai mult nici mai puţin decât cu două mii cinci sute de dolari.

. - La fel e peste tot, de cînd cu maşinile astea noi de dărăcit bumbacul. N-ajungeau cei peste un milion de sclavi câţi erau pân-acum în ţară, că, după câte-am auzit, corăbiile nu mai pridideşc să descarce negri, şi tot nu le-ajunge ălora d-acolo, din Sud, care nu mai fac fată cererilor filaturilor din Nord.

- Ceea ce mă îngrijorează cel mai tare e faptul că o grămadă de plantatori, destul de la locul lor altminteri, dornici însă de câştiguri mari, s-ar putea să înceapă să-şi vândă sclavii cei mai de soi, lăsând statul Virginia fără forţe de muncă şi de prăsilă, ceea ce e o prostie curată, spuse domnul Waller.

- Prostie?! Păi, nu-s în statul nostru mai mulţi sclavi decât avem nevoie? Nu costă mai mult întreţinerea lor decât întreaga valoare a muncii lor?

- Acum poate că da, răspunse stăpânul, dar cum putem şti ce nevoi vom avea peste cinci sau zece ani? Cine şi-ar fi închipuit acum zece ani că bumbacul va ajunge atât de căutat? Iar eu nu-s deloc de acord cu ceea ce zice lumea, că întreţinerea sclavilor costă prea mult. Pe o plantaţie cât de cât'organizată, nu seamănă, cresc şi culeg ei măcar ceea,ce mănâncă? Şi de obicei mai sunt şi buni de prăsilă: orice plod care ţi se naşte pe

plantaţie mai înseamnă încă un câştig în plus, nu-i aşa? Sunt convins că pământul şi sclavii sunt cele mai rentabile investiţii băneşti. Şi tocmai pentru asta, n-am să-mi vând niciodată nici unul dintre sclavi; ei sunt coloana vertebrală a întregului nostru sistem.

- Sistemul ăsta s-ar putea să înceapă să se schimbe, fără ca mulţi dintre noi s-o simţim măcar, îi spuse vărul lui. Uită-te numai la bădăranii ăştia ajunşi ce caută să se impună; dacă au pus mâna pe unul sau doi sclavi amărâţi pe care-i Omoară aproape căznindu-se să scoată acolo, o mână de bumbac sau de tutun, cred că au şi intrat în rândul plantatorilor. Pare-se că se înmulţesc chiar mai iute decât negroteii.

- Ei bine, n-aş crede că trebuie să ne facem prea multe griji, spuse înveselit stăpânul, atâta timp cât sărăntocii ăştia sunt concuraţi de negroteii liberi la cumpărarea sclavilor deşelaţi.

- Din câte-am auzit, jumătate din negrii liberi din oraşe muncesc zi şi noapte să adune bani, ca să-şi cumpere neamurile şi să-i elibereze pe urmă.

- De-aia şi avem atâţia negri liberi în Sud, îi răspunse stăpânul.

- Cred că îngăduim prea multora să rămână aici, în Virginia. Şi ei sunt sămânţa celor mai multe răscoale. N-o să-l putem uita vreodată pe fierarul ăla din Richmond.-

- Aşa-i, spuse şi stăpânul. Totuşi, cu nişte legi bune şi severe, care să-i ţină la locul lor, şi cu câteva pedepse exemplare aplicate celor răzvrătiţi, ar putea fi foarte folositori în oraşe. Printre meşteşugari, ei sunt cei mai numeroşi.

- Am văzut cu ochii mei cum au împânzit pământul - muncitori la depozitele de mărfuri, negustori, antreprenori, grădinari... Cei mai buni bucătari şi lăutari, de bună seamă! în tot oraşul Lynchburg nu-i nici măcar un singur frizer alb! Mai bine îmi las barbă, decât să îngădui unui negru să se apropie cu briciul de gâtlejul meu!

Izbucniră amândoi în râs, apoi stăpânul deveni din nou serios:

-Cred însă că oraşele ne creează o şi mai mare problemă socială decât negrii liberi. Mă refer la negustorii de sclavi. Din câte-am auzit, cei mai mulţi sunt foşti cârciumari, speculanţi, avocaţi, popi şi-alţii d-âlde d-ăştia. în capitala judeţului s'-au şi agăţat de mine vreo trei-patru, îmbiindu-mă cu nişte preţuri

fabuloase să-mi vând sclavii, iar unul a avut chiar neruşinarea să-şi lase cartea de vizită la mine acasă! Păsări de pradă, lipsite de orice scrupule!

Când ajunseră la conac, Kunta sări de pe capră să-i ajute să se dea jos, purtâhdu-se de parcă n-ar fi auzit nici o vorbă din ceea ce spuseseră. Şi până când intrară în casă,sse spălară de praful de pe drum şi se aşezară în salon, chemând-o pe Bell să le aducă ceva de băut, toţi sclavii de pe plantaţie aflaseră de la Kunta vestea atât de mult aşteptată -că stăpânul nu avea de gând să vândă pe nimeni. Şi, imediat după cină, în faţa tuturor celor din curtea sclavilor care-i sorbeau cuvintele, Kunta povesti din nou întreaga discuţie, repetând vorbă cu vorbă cât putea să-şi aducă aminte mai bine.

Un timp se lăsă tăcere.

- Conaşu' vorbea cu văru-său despre negrii liberi care adună bani şi-şi cumpără neamurile şi-i eliberează, spuse mătuşa Mandy. Da' tare-aş vrea să ştiu eu, mă rog, cum au făcut negrii ăia de-au ajuns ei liberi mai întâi?

- Păi, să vezi, îi răspunse scripcarul. O mulţime de stăpâni de pe la oraşe îşi pun sclavii să înveţe vreo meserie, apoi îi trimit să muncească pe ici pe colo, pe bani, desigur, şi le dă şi lor o parte din câştigul ăsta, cum îmi dă şi mie conaşu'. Aşa că în zece, cinş'pe ani de adunat ban cu ban, dacă are şi-un pic de noroc, un negru dintr-ăsta poate să-i dea stăpânului banii ca să-şi răscumpere libertatea.

- D-aia te omori tu atâta cu scripca aia? îl întrebă Cato.

- N-oi fi crezând c-o fac doar aşa, că-mi place să-i văd pe aibi dănţuind! îi răspunse scripcarul.

- Şi-ai strâns cât să te răscumperi?

- Dac-aş avea, n-aş mai sta acum dinaintea ta să-ţi dau răspunsul!

Izbucniră cu toţii în râs.

- Da' mai ai mult? stărui Cato.

- Ţi-ai pus în minte să nu-mi dai pace, nu-i aşa? făcu scripcarul, înnebunit. Am adunat oricum mai mult decât săptămâna trecută, dar cu mult mai puţin decât o să am săptămâna viitoare!

- Bine, bine! Şi când o să strângi cât trebuie, ce-ai să faci?

- O iau la sănătoasa, frate-miu, doar în Nord o să mă mai opresc! Cică unii negri dintr-ăia liberi de p-acolo trăiesc mai bine

decât o grămadă de albi, şi asta zău că-mi place. Cred c-am să mă aşez şi eu într-o casă pe lângă mulatrii ăia înfumuraţi şi-am să m-apuc să grăiesc şi eu pe nas ca ei şi-am să mă îmbrac în mătăsuri din cap până-n picioare, tot ca ei. O să m-apuc să cânt la harpă şi o să mă duc şi eu la întruniri d-alea unde se vorbeşte de cărţi şi flori şi d-alde d-astea.

Când râsul tuturor se mai potoli, mătuşa Sukey întrebă:

~ Voi ce credeţi: o fi adevărat ce o ţin una şi bună albii că mulatrii ăia se descurcă atât de bine pentru că sângele alb din ei îi face mai deştepţi ca noi?

- Ei, lasă că şi albii ăştia prea-şi amestecă sângele peste tot! spuse Bell fără vreo intenţie anume.

- la să nu te legi de vechilul maică-mi! sări scripcarul, străduindu-se să pară cât mai jignit. Hai să fim serioşi! urmă scripcarul. Mătuşa Sukey a pus o întrebare, şi am de gând să-i răspund. Dacă judecaţi după unii ca mine, atunci vă daţi seama şi singuri că negrii cu pielea mai cafenie trebuie musai să fie deştepţi. Sau gândiţi-vă numai la mulatrul ăla Benjamin Banneker, pe care albii îl numesc un geniu ia cifre, ba mai citeşte şi-n stele! Sunt însă şi o mulţime de negrotei tuciurii, la fel ca voi, deştepţi foc!

- L-am auzit şi eu pe conaşu' pomenind de-un negru doctor, spuse Bell. James Derham îl cheamă şi-i din New Orleans. Doctorul ăla alb care l-a învăţat zice că negrul ştie mai mult decât el.

- Să vă spun şi eu de altul! vorbi din nou scripcarul. Aţi auzit de Prince Hali, ăl de-a întemeiat Ordinul Masonilor al negrilor? Şi-am văzut nişte poze de-ale unora din popii ăia mari, de-au întemeiat bisericile negrilor: ăi mai mulţi sunt atât de negri că nici nu s-ar vedea că sunt în poză, dacă n-ar avea ochii deschişi! Da' de Phyllis Wheatley aţi auzit? Aia care scrie nişte poezii de se miră toţi albii cât de frumos ticluite sunt. Da' de Gustavus Vas'sa, ăl de scrie cărţi, n-aţi auzit? Amândoi sunt aduşi de-a dreptul din Africa! spuse scripcarul, uitându-se cu înţeles la Kunta. Aşa că n-au nici un strop de sânge alb în ei şi nu par deloc proşti! Apoi, scripcarul adăugă zâmbind: Au fost însă întotdeauna şi negrotei mai prostănaci, mă-nţelegeţi, cum e bunăoară Cato ăsta al nostru, încheie el iute,' luând-o la goană cu Cato după el.

- N-aveţi decât să râdeţi cât vreţi, vorbi din nou Kunta. Da' pentru albi, negrii sunt toţi o apă şi-un pământ! O singură picătură de sânge negru tot negri îi face, chiar d-astea!

O lună mai târziu, scripcarul se întoarse dintr-una din călătoriile lui aducând vestea că, peste tot pe unde fusese, albii nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie, lucru care pe negrii din curtea sclavilor i-a îndurerat peste măsură, căci conducătorul acela francez, Napoleon, trimisese o armată uriaşă peste apa cea mare şi, după lupte îndelungate şi nesfârşite vărsări de sânge, smulsese insula Haiti din mâna negrilor şi a mântuitorului lor, generalul Toussaint. Poftit la masă de generalul francez învingător, Toussaint a făcut marea greşeală să primească, iar în timpul mesei, chelnerii au pus mâna pe el şi, legându-l fedeleş, l-au îmbarcat pe un vapor care l-a dus în Franţa, unde-o mai fi şi aia, şi acolo l-au dus legat în lanţuri dinaintea lui Napoleon, care pusese la cale toată mârşăvia.

Fiind cel mai mare admirator al lui Toussaint de pe întreaga plantaţie, pe Kunta întâmplarea îl duru cel mai tare. Âşa că, după ce ceilalţi plecară tăcuţi pe la colibele lor, rămase abătut în coliba scripcarului.

- Ştiu şi eu că-ţi pare rău de Toussaint ăla! începu scripcarul. Şi n-aş vrea să crezi că nu simt la fel, dar am să-ţi spun altceva - că dacă nu-i dau drumul într-o clipă, simt că pocnesc!

Kunta îl privi mustrător, şi mai tare jignit că cineva putea fi atât de fericit. Oare ce veste putea fi atât de bună, încât să te facă să uiţi cumplita umilinţă îndurată de cel mai mare conducător al negrilor din toate timpurile?

- Gata, am reuşit! îi spuse scripcarul fremătând de emoţie. Acum o lună, când m-a întrebat Cato câţi bani am strâns, n-am spus o vorbă, dar mai aveam doar câţiva dolari de strâns - şi-acum, după drumul ăsta, i-am pus şi pe ăia! De nouă sute de ori a trebuit să le cânt albilor ca să dănţuiască, şi niciodată n-am crezut c-o să fiu în stare să reuşesc! Aşa că n-am spus nimic nimănui, nici măcar ţie, africanule! Dar acum am reuşit! Am adunat ăi şapte

sute de dolari pe care mi i-a cerut conaşu' mai de mult ca să-mi dea drumul. Uite ici! strigă scripcarul, sfâşiindu-şi salteaua şi golind pe jos sute de bancnote. Şi mai uite-te şi-aici! mai spuse el, scoţând de sub pat un sac de pânză de iută şi,

răsturnându-l' vărsă peste bancnote sute de monede de toate valorile. Ei, africanule, să te vedem acum ce-ai să zici. Ori ai rămas cu gura căscată?

- Păi, nici nu ştiu ce să-ţi spun!

- Cum aşa, nu mă feliciţi?

- E prea frumos ca să fie adevărat.

- Ba e adevărat, cum să nu fie. De-o sută de ori i-am numărat. Am chiar şi câţiva dolari pe deasupra, ca să-mi mai cumpăr şi un geamantan de carton.

Lui Kunta nu-i venea să creadă. Scripcarul ya fi cu adevărat liber! Deci, nu era câtuşi de puţin un vis. îi venea să râdă şi să plângă în acelaşi timp, şi pentru el şi pentru prietenul lui.

Scripcarul îngenunche şi-şi vântură banii cu palmele.

- Bagă de seamă, până mîine dimineaţă n-ai văzut şi n-ai auzit nimic! Şi-atunci am să mă duc la conaşu' şi-am să-i spun că s-a mai îmbogăţit cu încă şapte sute de dolari! la zi, o să fii şi tu la fel de bucuros ca el să mă vezi plecând d-aici?

-Bucuros da, dar pentru tine, nu pentru mine, îi răspunse Kunta.

- Dacă mă înduioşezi prea tare, atunci am să te răscumpăr şi pe tine! Dar o să trebuiască" să aştepţi un pic. Eu am scârţâit treizeci şi trei de ani din scripca asta ca să văd libertatea cu ochii!

Când ajunse în coliba lui, parcă şi începuse să-i simtă lipsa scripcarului. Bell puse tristeţea pe seama soartei lui Toussaint, aşa că nu mai avu nevoie să-i ascundă ori să-i explice ceea ce simţea.

Dar a doua zi dimineaţa, după ce-şi hrăni caii, trecând pe la coliba scripcarului, Kunta o găsi goală, aşa că se duse să o întrebe pe Bell dacă scripcarul nu intrase cumva în casă la stăpânul.

- A plecat acum o oră. Parcă văzuse un strigoi. Ce-o fi păţit? Şi ce-o fi avut el de vorbit cu conaşu'?

'- Ţi-a spus ceva când a ieşit afară? o întrebă Kunta.

- Nici o vorbă. Nu ţi-am spus c-a trecut pe lângă mine de parcă nici n-aş fi fost acolo?

Fără să-i mai spună ceva, Kunta dădu la o parte oblonul şi, ieşind afară, o porni prin curtea sclavilor, iar Bell se luă după el strigând:

- Ei poftim, acum pleci şi tu! Frumos iţi şade! Şi nu-mi spui nimic! Parcă nici n-aş fi nevastă-ta!

Kunta însă se făcuse nevăzut.

După ce întrebă în dreapta şi în stânga, bătând la uşa fiecărei colibe, uitându-se chiar şi în privată şi intrând în hambar, tot strigându-l pe scripcar, Kunta o luă de-a lungul gardului din spate. După ce merse el o bună bucată de drum, auzi un cântec trist, abia murmurat, ce-l mai auzise el şi altă dată la una din întruriirile alea cu „O, Doamne"... Numai că, de data aceasta, era cântat la vioară. Cântecele scripcarului fuseseră întotdeauna vesele şi săltăreţe, dar acum scripca lui parcă suspina.

Iuţind pasul, Kunta dădu cu ochii de un stejar ce umbrea jumătate dintr-un pârâiaş, chiar de la hotarul plantaţiei Waller. Apropiindu-se, zări pantofii scripcarului ivindu-'se de după copac. Chiar atunci cântecul încetă, iar Kunta se opri nevrând să-l stânjenească. Aşa că rămase nemişcat, aşteptându-l să înceapă din nou, dar în liniştea desăvârşită nu se auzea decât zumzăitul albinelor şi susurul pârâului. în cele din urmă, Kunta ocoli copacul şi, stingherit, se arătă în faţa scripcarului. O singură privire îi fu de ajuns ca să-şi dea seama ce se întâmplase. Chipul scripcarului era întunecat, iar sclipirea atât de cunoscută din ochii lui se stinsese.

- N-ai cumva nevoie de ceva cu care să-ţi umpli o saltea? îl întrebă el pe Kunta cu vocea spartă.

Kunta nu spuse nimic. Scripcarului începuseră să i se rostogolească lacrimile pe obraz, dar şi le şterse mânios de parcă l-ar fi usturat şi izbucni:

- l-am spus c-am agonisit în sfârşit toţi banii, pân' ia ultimul penny, să-mi răscumpăr libertatea. El şi-a dres glasul şi-apoi s-a uitat în tavan. Dup-aia m-a felicitat că am adunat atât de mult. Dar că ăi şapte sute de dolari nu-i poate socoti decât o arvună, căci nu poate trece cu vederea cât au crescut preţurile sclavilor de când cu maşina aia de bumbac. Aşa că mi-a zis că acum n-ar putea primi mai puţin de o mie cinci sute pentru un lăutar ca mine, care-i aduce atâta bănet şi pentru care ar putea căpăta pe loc două mii cinci sute de dolari, dacă ar fi să mă vândă altcuiva. Şi-a mai zis că-i pare rău din tot sufletul, dar că speră că am să înţeleg că afacerile-s afaceri, şi că el trebuie să-şi tragă un folos din investiţiile sale.

Scripcarul începu din nou să plângă.

- Şi-a mai spus că nici libertatea asta nu-i ceva de râvnit, oricum, şi că-mi doreşte mult noroc, să reuşesc să adun şi restul de bani, dacă ţin morţiş... şi mi-a spus să mă silesc să muncesc cum trebuie... şi când am s-ajung afară, să fac bine să-i spun lui Bell să-i pregătească o cafea.

Tăcu, iar Kunta rămase în picioare lângă el.

- Porc de câine ce e! se porni scripcarul să strige şi, dându-şi cu putere braţul spre spate, îşi azvârli vioara în pârâu.

Kunta se repezi s-o ridice, dar încă înainte de a pune mâna pe ea, o văzu că era spartă.

CAPITOLUL 7

Câteva luni după aceea, când Kunta se întoarse cu stăpânul său noaptea târziu, pe Bell o cuprinsese îngrijorarea şi nu mânia, văzând că nici unul dintre ei nu mânca cina pregătită. Izbucnise din nou o molimă în ţinut. în strădania stăpânului, ca medic al ţinutului, să stăvilească răspândirea ei, cei doi plecau tot mai devreme dimineaţa şi se întorceau tot mai târziu seara.

Prăbuşit în balansoar, cu privirile pierdute în foc, Kunta era atât de istovit încât nici n-o simţi pe Bell că-i atinge fruntea şi-i scoate pantofii. Şi trebui să treacă o jumătate de oră ca să bage de seamă că ,n-o ţinea pe Kizzy în poală care, de obicei, îi vâra sub nas vreo nouă jucărie, turuind despre ceea ce făcuse peste zi.

- Da' unde-i copila aia? întrebă el într-un târziu.

- Ehe! De-un ceas am culcat-o!

- Nu cumva e bolnavă şi ea? întrebă el, îndreptân-du-se în scaun.

-Nu, e istovită de-atâta joacă. Ştii, a,fost don'şoara Anne p-aici azi!

Kunta era prea obosit ca să se mai mânie măcar, dar oricum Bell schimbă vorba:

- Cât a aşteptat-o s-o ducă acasă, Roosby mi-a spus că l-a auzit aseară pe scripcar cântând la un bal, la care l-a dus el pe conaşu' John, tocmai la Fredericksburg. Cică nici nu l-a mai recunoscut - cânta de parcă n-ar fi fost el! Nu i-am mai spus şi eu că, de când a aflat că n-o să fie liber, nu mai e în apele lui!

- Parcă nu i-ar mai păsa de nimic, spuse Kunta.

- Da, ai dreptate! Stă tot timpul singur şi nici măcar nu mai salută pe nimeni. Doar cu Kizzy mai scoate câte-o vorbă, când fetiţa îi duce de mîncare şi-l aşteaptă să mănânce.

Mai târziu, Kunta se aşeză pe marginea patului, iar ea îl ajută să-şi scoată hainele. Apoi se întinse pe pat, oftând.

- la întoarce-te să te frec pe spate!

El se supuse şi ea începu să-l apese tare cu degetele. Kunta gemu.

- Da' ce-ai păţit, că nici n-am apăsat atât de tare!

- N-am nimic!

- Te doare şi-aici? îl întrebă ea, apăsându-l şi mai jos. -Au!

- Asta nu-mi prea piace, vorbi ea, îmblânzindu-şi apăsarea.

-Sunt obosit. Asta-i tot. N-am nevoie decât de un somn bun!

- Vedem noi! spuse ea suflând în lumânare şi urcându-se lângă el în pat.

A doua zi dimineaţă însă, după ce-i servi stăpânului prânzul de dimineaţă, Bell trebui să-i spună că Kunta n-a fost în stare să se scoale din pat.

- S-a molipsit şi el! făcu stăpânul străduindu-se să-şi ascundă iritarea. Ştii ce trebuie să faci, nu? Totuşi, molima îi dă înainte, şi mie îmi trebuie un vizitiu!

- Da, domnu' conaşu! spuse ea, rămânând o clipă pe gânduri. Aţi avea ceva împotriva lui Noah, băiatul ăla de la câmp? S-a înălţat atît de >tare, că pare un bărbat în toată legea. Şi mână catârii destul de bine, aşa c-o să se descurce şi cu caii, conaşule, sigur că da!

- Câţi ani are?

- Păi, să vedeţi, conaşule! Noah e cu vreo doi ani mai mare decât Kizzy a mea! Aşa că..., se opri ea din vorbă începând să socotească pe degete... cred că are vreo treişpe, paişpe ani, conaşule.

- E prea mic. Mai bine spune-i scripcarului să vină el. Şi-aşa nu face mare lucru în grădină, şi în ultima vreme nici cu vioara nu se mai omoară.

îndreptându-se spre coliba scripcarului, Bell încerca să ghicească dacă vestea aceasta îl va supăra sau îl va lăsa nepăsător. Dar sGripcarul nu reacţiona nici într-un fel nici într-altul auzind că trebuia să mâne trăsura; aflând de boala lui Kunta, se arătă însă atât de îngrijorat, încât cu greu îl convinse să nu se oprească la coliba lor înainte de a porni cu stăpânul.

Din ziua aceea scripcarul a fost alt om. Nu deveni, desigur, mai vesel decât fusese în ultimele câteva luni, dar se dovedea mult mai grijuliu, mai cumpătat, şi-l purta neobosit zi şi noapte pe stăpân prin întreg ţinutul, după care venea acasă s-o ajute pe Bell să-l îngrijească pe Kunta şi pe ceilalţi pe care-i doborâse molima.

Nu după multă vreme, se îmbolnăviră atât de mulţi, şi pe plantaţie şi în alte locuri, încât stăpânul o luă şi pe Bell să-l ajute.' Şi-n timp ce el îi îngrijea pe albi, Noah o ducea pe Bell cu căruţa trasă de catâri ca să-i îngrijească pe negri.

- Conaşu' cu leacurile lui, eu cu ale mele, îi mărturisea ea scripcarului.

După ce le dădea doctoriile prescrise de stăpânul ei, le mai dădea şi o licoare numai de ea ştiută, făcută din ierburi uscate şi pisate, amestecate cu apă în care fiersese coajă de prun, şi le spunea că bagă mâna în foc dacă leacul ei nu vindecă mai iute şi mai bine decât orice doctorie de-a albilor. Dar ceea ce-i vindeca într-adevăr era, după cum mărturisea Bell, ruga ei la căpătâiul bolnavului.

- Căci tot ceea ce dă omului Atotputernicul, poate tot El lua înapoi, dacă aşa îi este voia, le spunea ea.

Totuşi unii dintre pacienţii ei muriră, ca şi alţii, la fel de mulţi, ai doctorului. Pe măsură ce starea lui Kunta se înrăutăţea văzând cu ochii, în ciuda tuturor eforturilor ei şi ale stăpânului, rugăciunile lui Bell deveneau tot mai înfocate. Prea obosită ca să mai poată dormi, rămânea toată noaptea la căpătâiul lui şi, iertându-i toate apucăturile ciudate, morocănoase şi încăpăţânate, îl veghea în timp ce el, sub o mulţime de învelitori, asuda, se zvârcolea, gemea sau delira. îi lua mâna fierbinte şi uscată într-a ei, cuprinsă de o teamă cumplită că nu va mai apuca să-i spună că acum, după toţi aceşti ani, îşi dăduse cu adevărat seama că el era un om de mare nădejde, cu un caracter ferm, cum nu mai întâlnise vreodată, şi că îl iubea din adâncul sufletului.

Kunta trăgea să moară de trei zile, când domnişoara Anne veni să-şi vadă unchiul şi-o găsi pe Kizzy în coliba ei, împreună cu Bell, mătuşa Mandy şi mătuşa Sukey plângând şi rugându-se. Domnişoara Anne se întoarse şi ea înlăcrimată în casa cea mare şi-i spuse domnului Waller, atît de obosit şi el, că voia să citească ceva din Biblie pentru tatăl iui Kizzy. îi spuse însă că nu

ştia din ce loc anume să-i citească şi-i rugă să o îndrume el. Ochii stăpânului se umeziră şi ei de gravitatea şi seriozitatea iubitei sale nepoate şi scoase Biblia lui cea mare. Se gândi o clipă, apoi o deschise într-un loc anume şi-i arătă cu degetul locul de unde să înceapă.

Decum aflară că domnişoara Anne voia să le citească ceva, sclavii se adunară cu toţii dinaintea colibei lui Bell şi a lui Kunta, iar ea începu:

„Domnul Dumnezeu mă paşte şi nimic nu-mi va lipsi. La loc cu păşune, acolo m-a sălăşuit; la apa odihnei m-a hrănit. Sufletul meu l-a întors. Povăţuitu-m-a pe căile dreptăţii pentru numele lui.

Că de voi şi umbla în mijlocul morţii, nu mă voi teme de rele, căci alături de mine eşti. Toiagul tău şi varga ta, acestea m-au mângâiat".

Se opri, de data aceasta ca să-şi tragă răsuflarea, şi-şi ridică privirile şovăitoare spre chipurile celor ce-o urmăreau. Adânc mişcată, mătuşa Mandy nu se putu stăpâni să nu strige:

- Doamne, Dumnezeule, i-auzi-o! Cât a crescut de mare şi ce frumos citeşte!

Şi-n zarva de laude ale tuturor, Ada, mama lui Noah se minună:

- Parcă mai ieri umbla p-aici d'abuşilea în scutece! Câţi ani are acum?

- D-abia a împlinit paiş'pe, îi răspunse Bell atât de mândră de parcă ar fi fost copilul ei. Hai, scumpo, ia mai citeşte-ne un pic!

îmbujorată de atâtea laude, domnişoara Anne citi şi ultimul verset din psalmul al douăzeci şi treilea.

Mai cu leacuri, mai cu rugăciuni, peste câteva zile, Kunta începu să dea semne de înzdrăvenire. Văzându-I cum o străfulgera cu privirea şi-şi smulge de la gât laba uscată de ieoure şi săculeţul cu ierburi ce i le atârnase ea acolo ca să-l ferească de boli şi alte rele, Bell fu sigură că-şi va reveni de-a binelea. De asta îşi dădu seama şi Kizzy căci, atunci când îi şopti Ia ureche că în seara când se ivise luna nouă îi mai pusese încă o pietricică în borcan, chipul lui atât de tras se lumină a zâmbet. Şi Kunta, la rândul lui, văzu că şi scripcarul o ducea bine, căci într-o dimineaţă aproape că sări din somn auzind sunetul viorii lângă pat.

- Te pomeneşti că visez, spuse Kunta, deschizându-şi ochii.

- Nu, nici pomeneală! făcu scripcarul. M-am săturat până peste cap să bat tot iadul ăsta cu stăpânul în cârcă. Cred că mi s-a rupt haina în spate cât m-a sfredelit el cu ochii. Hai, ori te scoli, ori închizi ochii de-a binelea, negroteiule!

CAPITOLUL 8

A doua zi, Kunta tocmai se ridicase în pat, în capul oaselor, când o auzi pe Kizzy intrând în colibă, râzând şi sporovăind cu domnişoara Anne, care venise în vacanţă. Le auzi cum îşi trag scaunele şi se aşază la masa din camera din faţă.

- Kizzy, ţi-ai făcut lecţia pentru astăzi? o întrebă aspru domnişoara Anne, făcând pe profesoara.

- Da, doamnă! chicoti Kizzy.

- Bine, hai să vedem! Asta ce-i?

După o clipă de tăcere, Kunta care trăgea atent cu urechea o auzi pe Kizzy mormăind că nu-şi mai aducea aminte.

- E „P"! îi spuse domnişoara Anne. Dar ăsta ce-i?

- Ăsta-i cerculeţul ăla! E „O"! ţipă triumfătoare Kizzy. Amândouă râseră fericite.

- Bravo! Văd că n-ai uitat. Dar ăsta ce-i?

- Ăăă, „M", strigă ea din nou.

- Bine!

După o altă clipă de linişte, domnişoara Anne spuse:

- Ei, şi-acum vezi ce scrie aici? P - O - M! Ce-i asta? Kizzy nu-i răspunse, iar Kunta pricepu că nu ştia, cum

dealtfel nu ştia nici el.

- Pom ! exclamă domnişoara Anne. Auzi? Să ţii minte! P-O-M, pom! Mai întâi trebuie să înveţi bine toate literele şi-apoi am să-ţi arăt cum să faci cuvinte din ele.

Kunta rămase pe gânduri. Nu putea să nu fie mândru de talentul lui Kizzy la citit. Totuşi, pe de altă parte, nu-i venea prea la îndemână că îşi umplea mintea cu învăţătură de-a toubobului. Poate aceasta era şi pricina pentfu care în ultima vreme pe fetiţă nici n-o mai atrăgeau discuţiile lor despre Africa. Poate că era prea târziu, dar se întrebă dacă nu ar fi fost cumva cazul să-şi mai cumpănească încă o dată hotărârea de a o învăţa să

citească în limba arabă. Dar dacă domnul Waller ar fi descoperit că Kizzy ştie să citească, indiferent în ce limbă, ce s-ar fi putut întâmpla? Ar fi o ocazie bună de a pune capăt „şcolii" celor două fete, sau chiar şi mai bine - să pună capăt chiar prieteniei lor. Necazul era însă că nu putea fi sigur că stăpânul s-ar opri numai la 6 astfel de pedeapsă. Aşa că „şcoala" lui Kizzy urmă mai departe, cel puţin de două-trei ori pe săptămână, până când domnişoara Anne fu nevoită să se reîntoarcă la propria ei şcoală, cam la vremea când Kunta, acum complet însănătoşit, îşi reluă locul pe capra trăsurii, spre uşurarea scripcarului.

Totuşi, seară de seară, chiar după plecarea domnişoarei Anne, în vreme ce Bell cosea sau împletea câte ceva iar Kunta se legăna în balansoar în faţa focului, Kizzy stătea aplecată peste masă, şi cu creionul ce-i atingea aproape obrazul, copia cu mare atenţie cuvinte dintr-o carte ce i-o dăduse domnişoara Anne sau de pe vreo foaie ruptă din vrun ziar aruncat de-al stăpânului. Cum stătea cu spatele spre ele, Kunta o auzea uneori pe

Kizzy dăscălind-o şi pe maică-sa, deşi ştia că şi ea era în stare să scrie şi să citească puţin.

Cu vremea începu s-o înveţe şi cuvinte, la fel cum făcuse şi domnişoara Anne cu eâ.

- Asta-i „câine", asta-i „pisică"... uite, aici scrie „Kizzy"... şi-aici numele tău, B-E-L-L. îţi place? Hai, scrie-le şi tu acum.

Iar Bell se prefăcea că se căzneşte din greu să mişte creionul pe hârtie, făcând cu bună ştiinţă şi nişte greşeli, ca fetiţa s-o poată corecta.

- Dac-ai să faci cum îţi spun eu, mămico, ai să ajungi să scrii la fel de bine ca mine, îi spuse Kizzy, mândră că putea s-o înveţe şi ea ceva.

Peste câteva săptămâni, după ce o trimise la culcare pe Kizzy, Bell îi spuse calmă lui Kunta:

- Asta nu mai e joacă. Fata noastră a ajuns să ştie mai mult ca mine. Deie Domnul să nu păţească ceva rău dinasta!

în lunile ce urmară, Kizzy şi domnişoara Anne con-tinuară să se întâlnească, de obicei la sfârşitul săptămânii. Dar acum Kunta începu să observe între cele două fete o distanţare, pe măsură ce domnişoara Anne, cu patru ani mai mare decât Kizzy, începea să devină domnişoară.

în cele din urmă, se apropie mult aşteptata aniversare a celor şaisprezece ani ai ei, dar cu trei zile înainte de petrecerea pe care o pusese la cale, domnişoara Anne, roşie la faţă de mânie, dădu năvală la conacul domnului Waller, călare pe calul neînşeuat de la trăsură, şi-i povesti printre hohote de plâns că mama ei, veşnic suferindă, în străduinţa ei de a-i zădărnici petrecerea, născocise o nouă şi cumplită durere de cap. Şi, cu buzele bosumflate, fluturându-şi jalnic genele şi trăgându-l de mânecă, îl imploră pe domnul Waller să-i îngăduie să facă petrecerea la conacul lui. El acceptă, bineînţeles, şi în timp ce Roosby bătea drumurile ţinutului dând de veste tinerilor oaspeţi că se schimbase locul petrecerii, Bell şi

Gândui acesta încă îi mai însufleţea pe toţi când, într-o după-amiază, un vizitiu negru, răzbătând cu greu prin viforniţă cu o chemare urgentă la căpătâiul unui bolnav, le aduse sclavilor o veste tristă: pe un munte îndepărtat, într-o fortăreaţă umedă, acolo în Franţa, unde-l ferecase Napoleon, Toussaint murise de frig şi de foame.

Peste vreo trei zile, încă amărât de vestea aceasta, într-o după-masă Kunta sejndrepta obosit spre coliba lor, dornic de o supă fierbinte. îşi curăţă picioarele de zăpadă, şi intră scuturându-şi mănuşile. O găsi pe Kizzy întinsă pe patul ei, trasă la faţă şi speriată.

- Nu se simte prea bine, îi spuse Bell, care-i porunci fetei să se ridice şi să bea un ceai de ierburi.

Kunta simţi că-i ascund ceva şi, după vreo câteva minute de stat în încăperea strâmtă şi încălzită peste măsură, se lămuri de ce anume suferea Kizzy - devenea femeie în toată legea; şi totuşi această dovadă clară îi luă pe nepregătite. După încă o zi de stat în pat, sănătoasă şi voinică cum era, Kizzy se sculă şi începu să umble prin colibă, după care se duse din nou la treburile ei, în casa cea mare. Şi aşa, Kunta începu să bage de seamă cât de mult i se împlinise trupul, deşi era destul de slăbuţă. îi privea cuprins de mirare, dar şi de stânjeneală, sânii ce se înălţau asemeni fructelor de mahgo şi şoldurile ce începuseră să-i crească şi să i se arcuiască. Parcă nici mersul nu-i mai era copilăresc.

Acum, dacă ar fi fost în Africa, socotea el, Bell ar fi învăţat-o cum să-şi ungă pielea cu unsoare din arborele shea, ca să-i strălucească mai tare, şi cum să-şi înnegrească cu funinginea

râcâită de pe fundul oalelor de gătit, buzele, palmele şi tălpile, ca să şi le facă mai frumoase, după obiceiurile femeilor de acolo. Iar la vârsta ei de-acum, Kizzy ar începe să atragă atenţia bărbaţilor care şi-ar căuta o nevastă. Kunta, cutremurat la gândul că un bărbat s-ar putea atinge de Kizzy, îşi jură în sinea lui că aceasta nu se va întâmpla decât printr-o căsătorie făcută după cuviinţă. în patria lui, la vremea aceasta ar trebui să înceapă să-şi exercite obligaţia de părinte de a cerceta îndeaproape calităţile băiatului, precum şi cele ale neamului din care se trage, dacă şi-ar manifesta intenţii serioase faţă de Kizzy, pentru a-l alege pe cel mai nimerit pentru ea. Tot el ar trebui să se gândească la preţul ce-l va cere pentru mâna miresei.

Dar, după o vreme, pe când croia la pârtii prin zăpadă, Kunta începu treptat să-şi dea seama cât de caraghios era că se gândea măcar la astfel de tradiţii şi obiceiuri africane; căci aici nu numai că nu le-ar lua nimeni în seamă, dar s-ar mai trezi şi huiduit pe deasupra, dacă ar îndrăzni măcar să le pomenească în faţa celorlalţi negri. Oricum ar fi fost însă, tot nu se putea'gândi la nici un bărbat demn de Kizzy, care să se apropie de vârsta cuvenită însurătorii, adică de vreo treizeci, treizeci şi cinci de ani! Şi uite-aşa, tot acolo ajungea! Trebuia să se străduiască să-şi orânduiască gândurile şi planurile după obiceiurile de-aici, de pe tărâmul toubobului, unde fetele se căsătoreau, sau „săreau peste coada măturii", de obicei cu băieţi cam de seama lor.

Şi-n clipa aceea, gândul îl duse la Noah. Băiatul îi plăcuse întotdeauna. La cei cincisprezece ani ai lui, cu doi ani mai mare decât Kizzy, Noah părea pe atât de matur, serios şi înzestrat cu simţul răspunderii, pe cât era de înalt şi de puternic. Şi cu cât se gândea mai mult la Noah, singurul cusur pe care i-l găsea era că nu dovedise niciodată nici cel mai mic interes faţă de Kizzy, fără să mai pună la socoteală că însăşi Kizzy se purta de parcă el nici n-ar fi existat pe faţa pământului. Noah semăna foarte mult cu el, aşa cum fusese în tinereţe, şi se dovedea prin urmare destul de demn de atenţia lui Kizzy, dacă nu chiar de admiraţia ei. Nu putea oarefâce ceva ca să-i determine să se cunoască mai bine? îşi dădu însă seama imediat că acesta ar fi poate cel mai bun mod de a-i ţine cât mai departe unul de altul. Aşa că se hotărî, după cum îi era obiceiul, că era mult mai înţelept să-şi vadă de

treburile lui şi, după cum o auzise pe Bell spunând o dată, să aştepte să „li se înfierbânte sângele" amândurora şi să-şi dea seama cât de aproape trăiesc unul de altul; iar în acest timp Kunta se va ruga iui Allah să judece el dacă se cuvine să ajute natura să-şi urmeze cursul.

CAPITOLUL 9

-Să-ţi intre bine în cap, fetiţo, că n-ai voie să-i faci ochi dulci lui Noah ăla, că-i vai de tine! Pun eu nuiaua pe tine, oricât eşti de mare!

Kunta, care tocmai se pregătea să intre în casă, se dădu doi, trei paşi îndărăt şi rămase în loc ascultând-o pe Bell:

- Cum aşa? Nici n-ai făcut şaiş'pe ani şi... gata! Ce-o să zică taică-tău dac-o afla pe unde-ţi umblă minţile?

Kunta se întoarse încetişor şi-o luă înapoi pe cărare spre hambar, să cumpănească în linişte implicaţiile celor auzite. Să-i facă „ochi dulci" lui Noah? Bell nu văzuse cu ochii ei ce se întâmplase, probabil că-i spusese cineva. Din aceea ce-i fusese dat să audă, înţelesese că Bell nu-i va spune nimic decât dacă se mai întâmpla şi altă dată şi dacă ea credea de cuviinţă că el ar fi trebuit să intervină. Acesta însă era ultimul lucru despre care i-ar fi trecut prin minte să o întrebe pe Bell, căci prea aducea a bârfă muierească.

Dar dacă nu erau chiar atât de nevinovaţi? Oare Kizzy nu-şi dăduse aere în faţa lui Noah? Şi dacă o făcuse, ce anume din purtarea lui o încurajase? Părea un tânăr cu simţul onoarei, de caracter, dar nu poţi niciodată băga mâna în foc pentru cineva.

Kunta nu ştia nici ce să creadă şi nici ce să simtă. Oricum, după cum spusese şi Bell, fiica lor nu avea decât cincisprezece ani, şi după obiceiul din ţara toubobului, era o vârstă prea fragedă să se gândească la măritiş. îşi dădea seama că gândind astfel cam nesocotea obiceiurile sale africane, dar în acelaşi timp nu-i prea venea la îndemână să o vadă pe Kizzy cu burta la gură, cum văzuse atâtea fete de vârsta ei şi chiar şi mai tinere.

Dacă însă s-ar mărita într-adevăr cu Noah, gândi el, atunci copilul lor ar fi cel puţin negru de-a binelea şi nu un prunc dintr-acela gălbejit, sâsso-borro, născut de negrese siluite de stăpâni sau vechili desfrânaţi. Kunta îi mulţumea lui Allah că nici Kizzy şi

nici altă sclavă de pe plantaţie nu avusese ocazia să vadă astfel de grozăvii, căci de nenumărate ori îl auzise pe domnul Waller exprimându-şi cu străşnicie părerea că sângele albilor nu trebuia amestecat cu cel al negrilor.

în următoarele săptămâni, când se ivea vreo ocazie, Kunta o pândea pe ascuns pe Kizzy s-o vadă dacă îşi leagănă şoldurile prea tare; îl pândea la fel de îndeaproape şi pe Noah şi băgă de seamă că acum, spre deosebire de alte daţi, Noah şi Kizzy se salutau înclinând din cap şi zâmbindu-şi în văzul tuturor ori de câte ori treceau unul pe lângă altul. Şi, cu cât se gîndea mai mult la aceasta, cu atât înţelegea că ei îşi ascundeau cu grijă simţămintele. După un timp, Kunta ajunse la concluzia că nu ar putea fi nimic rău în faptul că ei se plimbau şi stăteau de vorbă împreună, că o însoţea la vreo întrunire religioasă ori la vreun bal al negrilor ce se ţinea în fiecare vară, unde era de preferat să o însoţească el, decât cine ştie ce străin neobrăzat.

începu să-şi dea seama că şi Noah se părea că-l urmăreşte şi el, la rândul lui, cu aceeaşi atenţie, şi bănui că băiatul se străduieşte să-şi ia inima în dinţi să-i ceară mâna lui Kizzy. într-o duminică după-amiâză, pe la începutul lui aprilie, când domnul Waller se întorsese de la biserică cu oaspeţi, o familie de prieteni, iar Kunta se afla în faţa hambarului lustruind trăsura oaspeţilor, ceva îl îndemnă să-şi ridice privirile şi-l văzu pe tânărul şi zveltul Noah venind spre el pe poteca dinspre curtea sclavilor.

. Apropiindu-se de Kunta, Noah începu să-i vorbească fără şovăire, de parcă şi-ar fi învăţat pe de rost vorbele:

- Ştiţi, domnule, sunteţi singurul om în care simt că pot avea încredere. Trebuie să vorbesc cu cineva. Eu nu mai pot trăi aşa. Trebuie să fug!

Kunta rămase atît de surprins încât, la început, nu găsi nimic de spus, aşa că rămase doar pe loc, holbându-se la Noah.

- Să nu cumva să-ţi dea prin cap să fugi cu Kizzy! îi spuse el în cele din urmă, vorbele lui sunând mai mult a ameninţare decât a întrebare.

- Nu, domnu', pe ea nu vreau s-o vâr în nici un bucluc. Kunta se simţi ruşinat, aşa că după o clipă îi spuse

prudent:

- Păi, cred că n-a fost om să nu-i vină câteodată să fugă!

Noah îl privi drept în ochi.

- Kizzy mi-a spus că don'şoara Bell i-a povestit că dumneata ai fugit de patru ori.

Kunta încuviinţă din cap, netrădând însă pe chip ce gândea acum despre el însuşi la vârsta aceea când, proaspăt ajuns pe tărâmul acesta, era atât de înnebunit de gândul de a fugi. Dintr-o dată, îi veni în minte că poate Kizzy nu ştia nimic despre asta, după cum putuse deduce din ceea ce-i spusese Noah mai înainte; însemna că va trebui să se despartă de cineva pe care-l iubea, şi Kizzy va fi complet distrusă, atât de curând după marea suferinţă ce i-o pricinuise fata toubobului. Se gândi însă că nu avea ce-i face şi că ceea ce îi va spune lui Noah trebuia bine cumpănit, în toate privinţele.

- Eu n-am să te sfătuiesc nici să fugi, nici să nu fugi. Da' dacă nu eşti pregătit să-ţi dai viaţa când te-or prinde, atunci lasă-te mai bine păgubaş.

- Păi, am pus totul la cale în aşa fel ca să nu mă prindă, spuse Noah. Am auzit că cel mai însemnat lucru e să te ţii după Steaua Polară şi că dai peste tot felul de quakeri albi şi negri liberi care te-ajută să te ascunzi în timpul zilei. Şi când ai ajuns la Ohio, eşti liber.

Cât de puţine ştie, gândi Kunta. Cum putea crede cineva că-i aşa de simplu să fugi, ori încotro ar fi? Atunci îşi dădu seama că Noah era tânăr, aşa cum fusese şi el, şi că asemeni celor mai mulţi sclavi rareori ieşise altundeva în afara plantaţiei. Aceasta era pricina pentru care erau prinşi cei mai mulţi fugari, sclavi, lucrătorii la câmp mai ales, fiind apoi aduşi însângeraţi de mărăcinişuri, aproape morţi de foame şi de oboseala alergatului prin păduri şi mlaştini pline de şerpi veninoşi. Şi din nou îi străfulgera prin minte goana aceea disperată, câinii, puştile, biciul şi toporul!

- Tu habar n-ai ce vorbeşti, băiete! se răsti el, regretându-şi însă cuvintele chiar în clipa când le rosti. Adică, voiam să zic că nu-i aşa de uşor! Ai auzit de câinii ăia de-i pun pe urmele fugarilor?

Noah îşi vârî mâna dreaptă în buzunar şi scoase un briceag. îl deschise, iar tăişul îi era atât de ascuţit că nici măcar nu mai strălucea.

-îmi închipui că un câine spintecat nu mai poate muşca pe nimeni.

Cato îi spusese mai demult lui Kunta că Noah nu se teme de nimic.

- N-am să cruţ nimic în cale, urmă Noah închizându-şi briceagul şi bâgându-l la loc în buzunar.

- Ei, atunci dacă e musai să fugi, du-te!

- Nu ştiu sigur când o S-p fac! Ştiu numai că trebuie să plec!

- Să n-o bagi şi pe Kizzy în vreun bucluc, îi mai atrase el încă o dată atenţia, stânjenit.

Noah nu păru jignit. îl privi pe Kunta drept în ochi şi-i spuse şovăind:

- Nu. domnu'! Da' cînd am s-ajung în Nord, am de gând să muncesc şi s-o răscumpăr şi pe ea. Dar ei să nu-i spuneţi nimic de asta, vă rog!

-Asta-i treaba voastră, îi răspunse Kunta, şovăind şi e! ia rândul lui.

- Ei, am să-i spun doar când va fi cazul.

Kunta apucă dintr-o dată mâna tânărului cu amândouă mâinile sale şi i-o strânse:

- Sper să reuşeşti!

- Bine, o să ne mai vedem! îi spuse Noah şi, întorcându-se, o luă înapoi spre curtea sclavilor.

în seara aceea, aşa cum stăteau cu toţii în camera din faţa colibei, Kunta rămăsese cu privirile pierdute la buştenii de hickory ce ardeau în cămin, atât de cufundat în gânduri încât Bell şi Kizzy, care se învăţaseră acum cu felul lui de a fi, ştiau că nu ar fi avut nici un rost să-l întrebe ceva. Tăcută, Bell împletea ceva. Kizzy stătea ca de obicei aplecată peste masă şi scria. în sinea lui, Kunta se hotărî ca în zori să-l roage pe Allah să îndrume paşii lui Noah. Şi se gândi din nou că, dacă Noah ar reuşi să fugă, aceasta i-ar zdrobi iarăşi lui Kizzy încrederea, ce-i fusese atît de tare lovită de domnişoara Anne. îşi ridică privirile, uitându-se la chipul scumpei Iui copile, ale cărei buze se mişcau în tăcere urmărindu-şi degetul pe pagină. Viaţa tuturor negrilor de pe tărâmul toubobului părea atât de plină de suferinţă, şi tare ar mai fi vrut să o poată cruţa măcar pe fata lui.

CAPITOLUL 10

Cam la o săptămână după ziua de naştere a lui Kizzy, când împlinise şaisprezece ani, dis-de-dimineaţă, în prima luni a lui octombrie, pe când muncitorii de ia câmp se adunau ca de obicei s-o pornească la lucru, cineva întrebă mirat:

- Dar Noah unde-i?

Iar Kunta, care din întâmplare era şi el acolo stând de vorbă cu Cato, îşi dădu imediat seama că fugise. îi văzu privind în jur pe toţi, până şi pe Kizzy, care se străduia să pară foarte surprinsă. Când se uită spre ea, fata fu nevoită să-şi-plece ochii:

-Am crezut că a ieşit mai devreme cu tine, spuse Ada, mama lui Noah, către Cato.

- Nici pomeneală, chiar aveam de gând să-l muş-truluiesc că-i puturos!

Cato se duse şi bătu cu pumnul în uşa colibei lui Noah, pe vremuri coliba bătrânului grădinar, care îi fusese dată nu de mult băiatului, când împlinise optsprezece ani. împingând uşa, dădu buzna înăuntru, strigând plin de mânie:

- Noah!

Ieşi de acolo foarte îngrijorat.

- Asta nu-mi miroase a bine! Nu face el d-alde d-asteâ!

• Apoi le porunci tuturor să dea fuga să-l caute în toate colibele, în privată, în cămară şi pe câmp. O luară care încotro, iar Kunta se duse să-l caute în hambar.

- Noah! Noah! strigă el tare, ca să-l audă ceilalţi, deşi ştia prea bine că era zadarnic.

Animalele din grajd se opriră din rumegat şi-l priviră mirate. Apoi, uitându-se pe furiş afară şi văzând că nu se îndreaptă nimeni într-acolo, Kunta se sui iute în pod şi-i mai înălţă încă o rugă lui Allah, să-l ocrotească pe Noah să scape teafăr.

îngrijorat, Cato îi trimise pe ceilalţi la lucru, spu-nându-le că el şi scripcarul vor veni mai târziu. în ultima vreme, scripcarul socotise că-i mai înţelept să dea şi el o mână de ajutor la câmp, de când i se împuţinase câştigul pe la baluri.

- Eu cred că a fugit, îi şopti scripcarul lui Kunta când rămaseră singuri în curte.

Kunta mormăi ceva, iar Bell se vârî şi ea în vorbă:

- De lipsit, n-a lipsit niciodată, şi nici noaptea nu umblă prin alte părţi!

Apoi Cato dădu glas gândului celui mai înspăimântător al tuturor:

- Va trebui să-i dăm de veste conaşului! Apără-ne, Doamne!

Se sfătuiră în grabă ce era de făcut, iar Bell fu de părere că nu era bine să-i spună domnului Waller înainte de prânzul de dimineaţă.

- Poate c-o fi rămas pe vreundeva şi-i e teamă să vină înapoi până nu se lasă iar întunericul, să nu-l prindă vreo poteră d-alea ce umblă pe drumuri!

Bell îi servi stăpânului ce-i plăcea mai mult: piersici cu cremă, şuncă afumată cu fum de lemn de hickory şi prăjită apoi, omletă, fulgi de ovăz, magiun fierbinte de mere şi prăjituri cu lapte bătut; şi numai după ce dânsul îi ceru o a doua ceaşcă de cafea, îi vorbi.

-Conaşule, începu ea înghiţind în sec, Cato mi-a spus să vă spun că băiatul ăla, Noah, pare-se că nu-i de găsit nicăieri.

Stăpânul îşi puse ceaşca jos, încruntându-se.

- Atunci, unde este? Vrei să zici că s-o fi îmbătat pe vreundeva sau că a pornit-o după fuste şi că apare îndărăt până diseară, ori te gândeşti c-ar fi încercat să fugă?

- Noi n-am spus, conaşule, îngăimă ea, decât că se pare că nu-i aici şi că l-am căutat peste tot.

Domnul Waller îşi cercetă atent ceaşca de cafea.

- îi las răgaz până diseară, ba nu, până mâine dimineaţă. Şi doar atunci încep să iau măsuri.

- Conaşule, e un băiat de treabă, născut şi crescut aici, pe plantaţia dumneavoastră, şi-a muncit bine de când e el şi niciodată nu v-a supărat nici pe dumneavoastră şi nici pe altcineva.

- Dacă încearcă să fugă, o să-i pară rău, îi spuse domnul Waller privind-o calm.

- Da, domnu' conaşu'!

Bell nu se opri decât în curte, unde le povesti celorlalţi ce spusese stăpânul. Dar nici nu apucară Cato şi scripcarul să pornească spre câmp, că domnul Waller o şi chemă înapoi pe Bell şi porunci să i se aducă trăsura.

Ziua întreagă cât îl purtă pe stăpân de la un bolnav la altul, Kunta trecea pe rând de la bucurie, la gândul că Noah reuşise să fugă, la durere, amintindu-şi de spini, de mărăcinişuri şi de câini. Şi-n sufletul lui simţea toate speranţele şi chinurile îndurate de Kizzy.

în seara aceea, când se adunară, sclavii vorbiră numai în şoaptă.

- Băiatul ăla a fugit. De mult am văzut eu cum îi sclipeau ochii, spuse mătuşa Sukey.

- Sigur, ştiu eu bine că nu-i dintr-ăia care să-şi piardă vremea cu beţiile, adăugă şi mătuşa Mandy.

- Copilul meu n-a pomenit niciodată nimic de fugă, se vaită Ada, răguşită de atâta plâns. Doamne, Dumnezeule! Credeţi că stăpânul are să-l vândă?

Nimeni nu se încumetă să-i răspundă.

în clipa când intrară în coliba tor, Kizzy izbucni în plâns. Kunta se'simţi tare neajutorat şi nu găsi nimic de spus. Bell se duse către ea şi, fără vorbă, o cuprinse în braţe, apăsându-i capul pe piept.

Cum marţi dimineaţă Noah tot nu se ivise, domnul Waller îi porunci lui Kunta să-l ducă în capitala ţinutului, unde nu se opri decât la închisoare. Cam după vreo jumătate de oră, se întoarse cu şeriful şi-i spuse răstit lui Kunta să lege calul şerifului îndărătul trăsurii şi să pornească înapoi la conac.

- Pe domnu! şerif îl lăsăm la Creek Road, îi spuse stăpânul.

- Atâţia negri fug în ziua de azi, că aproape nu mai pridgidim să le dăm de urmă, începu şeriful. Ăştia preferă să-şi încerce norocul în pădure, decât să fie vânduţi în Sud.

- De când am plantaţia, spuse domnul Waller, nu am vândut niciodată vreun sclav, decât dacă mi-au încălcat regulile. Şi ei ştiu prea bine asta.

- Dar atât de puţini negrotei îi apreciază pe stăpânii cumsecade, ştiţi şi dumneavoastră asta, domnule doctor! Ziceţi că băiatul.ăsta are cam optsprezece ani? Păi, cred că dacă e la fel ca ceilalţi muncitori la câmp de seama lui, atunci mai mult ca sigur că se îndreaptă spre Nord.

Kunta înlemni auzind vorbele acestea.

- Dacă ar fi fost servitor în casă, urmă şeriful, că ăştia-s de obicei mai sprinteni la minte şi mai buni de gură şi se dau drept negri liberi ori le spun poterelor că-s trimişi de stăpânii lor cu vreo treabă şi că şi-au pierdut permisele de drum, atunci ar încerca să ajungă la Richmond sau în vreun alt oraş mare, unde ar putea să treacă neobservat printre atâţia negri şi chiar să-şi găsească o slujbă. în afară de maică-sa, care-i pe moşia

dumneavoastră, mai are vreo rudă pe vreundeva la care ar putea să încerce să se ducă?

-Eu nu ştiu să aibă.

- Poate că ştiţi cumva dacă are vreo drăguţă prin altă parte, că armăsarii ăştia tineri când simt că li se înfierbântă sângele în ei, lasă plugul pe câmp şi-o iau la sănătoasa.

- Nu am de unde să ştiu una ca asta, răspunse stăpânul. Dar pe plantaţie e o fată, a bucătăresei mele, deşi n-are decât vreo cincisprezece, şaisprezece ani, dacă nu mă înşel. Nu ştiu însă dacă e ceva între ei, sau nu.

Lui Kunta i se tăie respiraţia.

- Las' c-am văzut eu d-astea care fac plozi încă de la doisprezece ani, spuse chicotind şeriful. O mulţime de cârlane d-astea negre îi scot din minţi chiar şi pe destui albi, aşa că negroteii sunt în stare să facă orice!

Simţind că începe să clocotească de mânie, Kunta auzi vocea tăioasă a stăpânului:

- Mă străduiesc să am cât mai puţin de-a face cu sclavii mei şi nici nu cunosc şi nici nu-mi pasă de problemele lor personale.

- Da, sigur, aveţi dreptate! îl asigură iute şeriful.

Apoi vocea stăpânului se înmuie: -

- Totuşi, urmând raţionamentul dumneavoastră, s-ar putea ca băiatul acesta s-o fi şters-o la altă plantaţie, după vreo fată. Nu am de unde şti asta, iar ceilalţi, chiar dac-ar şti ceva, desigur că n-ar spune-o. De fapt, s-ar fi putut întâmpla orice, vreo încăierare, poate, o fi zăcând cine ştie pe unde abia mai trăgându-şi sufletul. Poate că or fi pus mâna pe el cine ştie ce neisprăviţi de sărăntoci dintr-ăia, hoţi de sclavi. Se mai întâmplă şi d-astea, ştiţi bine, şi-şi vâră nasul chiar şi unii dintr-ăi mai josnici negustori de sclavi. Nu putem şti! Totuşi, mi s-a spus că-i prima dată când dispare băiatul ăsta.

Alegându-şi vorbele cu mai multă grijă, şeriful îl întrebă:

- Spuneaţi că e născut pe plantaţia dumneavoastră şi că nu-i prea umblat în afară?

- Cred că n-are habar cum să ajungă nici măcar până la Richmond, darmite până în Nord!

-Totuşi negroteii află o mulţime de lucruri: noi am prins unii şi i-am bătut pân-au mărturisit că aveau în minte hărţi ale locurilor pe unde li se spusese să fugă şi să se ascundă. Iar toate astea nu se trag dintr-altă parte decât de la albii ăia,

quakerii şi metodiştii, care-s în cârdăşie cu negroteii. Dar cum băiatul ăsta n-a mai umblat pe nicăieri, nici n-a mai încercat să fugă vreodată şi oricum nu v-a mai dat bătaie de cap până acum, toate acestea mă fac să cred că după vreo două, trei nopţi de stat prin păduri, -s-ar putea să-l vedeţi îndărăt, cu spaima în oase şi mort de foame. Nimic nu-l îngrozeşte mai mult pe-un negrotei ca burdihanul gol. Şi asta sper să vă scutească de cheltuiala pentru vreun anunţ la gazetă sau să trebuiască să năimiţi prinzători de negri, care să-l urmărească cu câinii.

- Sper să fie aşa cum spuneţi, urmă domnul Waller, dar orice s-ar întâmpla, plecând fără îngăduinţa mea el mi-a încălcat regulile, aşa că am să-l vând în Sud de îndată ce apare.

încleştate, încordându-şi auzul să distingă vreun sunet cât de mic, dar nu auzi altceva decât propriul gâfâit. Apoi o auzi pe Bell strigând cu voce blândă:

- Conaşule! Nici un răspuns.

- Conaşule! strigă ea apoi, tare şi ascuţit. Auzi uşa salonului deschizându-se.

- Unde-i Kizzy a mea, conaşule?

- E-n paza mea acum, îi răspunse el cu voce aspră. N-am chef să-mi mai fugă încă unul.

- Nu pricep ce vreţi să spuneţi, conaşule, urmă Bell cu o voce abia şoptită. Copila asta rareori a ieşit din curtea dumneavoastră.

Stăpânul dădu să spună ceva, dar se opri pe dată. într-un târziu, începu să vorbească.

- Poate că tu nici nu ştii ce-a făcut, spuse el. L-au prins pe băiatul acela, Noah, dar nu mai înainte de a spinteca cu cuţitul doi oameni din poteră, care nu vruseseră să-i ia în seamă permisul de drum falsificat pe care îl avea la el. Şi după ce l-au strâns mai tare cu uşa, a mărturisit în cele din urmă că permisul nu-l scrisesem eu, ci fiică-ta. Şi ea a mărturisit acelaşi lucru şerifului.

O clipă nesfârşită şi chinuitoare se înstăpâni tăcerea, apoi Kunta auzi un ţipăt şi paşi ce-o luau la goană. Şi în timp ce el deschidea uşa, Bell se năpusti, împingându-l cu forţa unui bărbat, năvălind afară pe uşa din spate. Holul era gol, iar uşa salonului, închisă. Alergă şi ei după ea şi-o prinse din urmă, doar în pragul colibei.

- Conaşu' are s-o vândă acum, ştiu eu bine! se porni ea să strige cât o ţineau puterile şi înlăuntrul lui se răscoli ceva.

- Hai s-o luăm! abia putu să spună, pornind înapoi cât putea de iute spre casa cea mare, intrând în bucătărie, cu Bell pe urmele lui.

Deschise cu nedomolită furie uşa dinăuntru şi păşi în holul în care nu-i fusese niciodată îngăduit să intre.

Când uşa salonului fu dată de perete, stăpânul şi şeriful îşi întoarseră capul, nevenindu-le să-şi creadă ochilor. Kunta se opri în sfârşit, şi-n ochi îi juca o sclipire ucigaşă. Din spatele lui, Bell striga:

- Unde e copila noastră? Am venit s-o luăm!

Kunta văzu mâna dreaptă a şerifului lunecând către pistolul pus în toc, în timp ce stăpânui răcni, clocotind de mânie:

- Afară d-aici!

- Nu s-aude, negroteilor?

în timp ce mâna şerifului scotea pistolul din toc, Kunta îşi încorda toţi muşchii, gata să se repeadă la el; din spatele lui auzi vocea tremurătoare a lui Bell, care-l trăgea disperată de mână:

- Da, domnu'!!

Simţi apoi cum picioarele îl poartă de-a-ndaratelea, dincolo de pragul uşii, ca dintr-o dată să li se trântească uşa în nas, răsucindu-se cheia în broască.

Copleşiţi de ruşine, se chirciră amândoi în hol, în spatele uşii, ascultând încordaţi cum stăpânul şi şeriful vorbeau ceva în şoaptă, apoi auziră paşi ce se îndepărtau... strigătul lui Kizzy şi uşa de la intrare trân-tindu-se.

- Kizzy! Kizzy! Copilul meu! îndură-te Doamne şi nu-i lăsa s-o vândă!

Bell dădu năvală afară prin uşa din spate, cu Kunta după ea, strigătele ei umplând curtea şi alarmându-i pe cei de la câmp, care veniră şi ei în goană. Când Cato sosi în curte, o găsi pe Bell răcnind sălbatic, năpustindu-se încolo şi încoace, în timp ce Kunta se străduia s-o domolească. Domnul Waller coborî spările din faţă, urmat de şeriful ce-o târa de lanţ pe Kizzy, plângând şi zbătând u-se.

- Mamă! Mămicooo! urlă ea înnebunită.

Bell Şi Kunta săriră în picioare şi-o porniră pe după colţul casei, clocotind de furie, ca doi lei înfuriaţi. Şeriful îşi scoase pistolul şi-l îndreptă spre Bell. Ea se opri cu

ochii aţintiţi asupra lui Kizzy şi-o întrebă, smulgându-şi cu greu vorbele din gură:

- Ai fost tu în stare să faci ce spun oamenii ăştia?

îi văzură cu toţii cumplita durere, în timp ce ochii ei înroşiţi şi înlăcrimaţi vorbiră în locul ei, trecându-şi privirile imploratoare de la Bell la Kunta, către şerif şi stăpân apoi; de spus, nu spuse însă nimic.

- îndură-te, Doamne! începu Bell să răcnească din nou. Ai milă, conaşule! N-a vrut să facă nici un rău. Nici n-a ştiut ce face! Don'şoara Anne a învăţat-o să scrie!

- Unde-i lege nu-i tocmeală, îi răspunse rece stăpânul. Mi-a încălcat regulile şi e acuzată de crimă gravă. E şi ea părtaşă la uciderea acelui om. Mi s-a spus că omul acela din poteră s-ar putea să moară.

- Da' nu ea l-a spintecat, conaşule! Conaşule, aţi uitat că a muncit pentru dumneavoastră încă de când a fost în stare să vă ducă oala de noapte! Iar eu v-am gătit şi v-am slujit cu credinţă mai bine de patruzeci de ani... şi el, el, se bâlbâi ea arătând spre Kunta, el tot atâţia ani v-a purtat pe oriunde aţi vrut să mergeţi. Asta nu'înseamnă nimic pentru dumneavoastră?

Domnul Waller îşi feri privirile.

- Voi n-aţi făcut altceva decât să vă faceţi datoria. Pe ea am s-o vând însă, asta-i tot.

- Numai albii ăi mai josnici despart familiile, conaşule! îi strigă Bell. Dumneavoastră nu sunteţi dintr-ăia!

Mâniat, domnu! Waller îi făcu semn şerifului, care începu s-o târască brutal pe Kizzy spre căruţă. Bell i se aşeză în drum.

- Atunci, vindeţi-mă şi pe mine şi pe taică-său cu ea! Nu ne despărţiţi!

- la dă-te la o.parte, se răsti la ea şeriful, îmbrâncind-o cu putere în lături.

Răcnind ca scos din minţi, Kunta ţâşni ca un leopard şi se năpusti cu pumnii asupra şerifului, doborându-l la pământ.

- Scapă-mă, fa! ţipa Kizzy.

El o apucă de mijloc şi începu să smucească înnebunit de lanţ. Când şeriful îl izbi cu patul pistolului peste tâmplă,' Kunta simţi că-i plesneşte capul şi căzu în genunchi. Atunci Bell se

năpusti şi ea spre şerif, dar cu o lovitură acesta o răsturnă, izbind-o cu toată greutatea de pământ, în vreme ce o azvârli pe Kizzy în căruţă şi-i prinse lanţul cu un lacăt. Săltându-se cu îndemânare pe capră, şeriful dădu bice cailor, iar căruţa o porni zgâlţâ-indu-se, tocmai când Kunta dădea să se caţere şi el. Ameţit, simţind că-i plesneşte capul de durere,'uitând cu totul de pistol, o porni târându-se în patru labe după căruţa ce se îndepărta tot mai iute.

-Don'şoara Anne!... Don'şoara Annnnne, striga Kizzy din răsputeri. Don'şoara Annnnnnnnnnnnnnnne!

Strigătele ei răsunau tot mai sfâşietoare, părând că rămân să plutească în aer în urma căruţei care se îndrepta spre drumul cel mare.

Când Kunta simţi că nu mai poate să se târască, cu răsuflarea tăiată, căruţa se depărtase cu o jumătate de milă; atunci se opri şi' stătu în loc uitându-se după ea, până când praful stârnit în urma ei se aşternu la loc şi drumul rămase pustiu cât cuprindeai cu ochii.

Stăpânul se răsuci pe călcâie şi intră iute în casă cu capul plecat, trecând pe lângă Bell ce suspina ghemuită pe trepte. Kunta se întorcea încet, şchiopătând, de parcă ar fi umblat în somn. Dintr-o dată îi străfulgera prin minte un obicei african şi, ajuns în faţa casei, se aplecă şi începu să privească atent pe jos. Găsind locul unde se vedeau cel mai clar urmele lăsate de tălpile goale ale lui Kizzy, luă cu amândouă mâinile ţărâna şi-o porni iute spre colibă. Strămoşii lui credeau că dacă ţărâna aceasta atât de scumpă era păstrată într-un loc tainic, cel ce plecase se va reîntoarce în locul unde-şi lăsase urmele. Năvăli pe uşa deschisă a colibei şi cercetă cu privirile întreaga încăpere, până când ochii îi căzură pe borcanul cu pietricelele lui, aşezat pe un raft. Se repezi la el, dar în clipa în care era gata să-şi desfacă palmele ca să toarne ţărâna în borcan, îşi dădu seama de crudul adevăr: Kizzy plecase, şi nu se va mai întoarce. Nu o să-şi mai vadă copilul niciodată.

Cu chipul schimonosit, Kunta azvârli ţărâna în sus, spre tavan, şi cu - lacrimile ţâşnindu-i din ochi, apucă borcanul cel greu, ridicându-l cât mai sus deasupra capului; cu gura deschisă a ţipăt, îl trânti de pământ cu toată puterea, sfărâmându-l. Cele 662 de pietricele, câte una pentru fiecare lună a celor 55 de

anotimpuri ploioase câte avea el, săriră izbindu-se în toate părţile.

CAPITOLUL 11

Ameţită şi slăbită, Kizzy zăcea în întuneric pe nişte saci de iută, în coliba unde fusese azvârlită când ajunseseră acolo cu căruţa trasă de catâri, cu puţin timp după lăsarea amurgului. Se mira cam cât putea fi'ceasul, căci ei i se păruse că noaptea aceea durase o veşnicie. începu să se foiască şi să se răsucească, străduindu-se să se gândească la ceva, indiferent la ce, care să n-o îngrozească, în cele din urmă, pentru a suta oară, încercă să chibzuiască cum ar putea ajunge „acolo sus, în Nord", unde auzise atât de des că negrii pot deveni liberi, dacă reuşesc să scape. Dar dacă ar apuca-o pe un drum greşit, atunci s-ar putea să-şi sfârşească zilele „acolo jos, în Sud", unde se spunea că stăpânii şi vechilii erau chiar mai câinoşi decât domnul Waller. încotro oare era Nordul? De unde să ştie? Oricum, tot am să scap, îşi jură ea copleşită de obidă.

Scârţâitul uşii o făcu să simtă o împunsătură ca de ac în şira spinării. Sări în picioare în întuneric, se trase cât mai aproape de perete şi zări pe cineva strecurându-se înăuntru, apărând flacăra lumânării cu căuşul palmei. La lumina ei recunoscu chipul albului care o cumpărase şi văzu apoi că în cealaltă mână ţinea un bici cu mâner scurt, ridicat, gata să-l folosească. Ceea ce o îngrozi cel mai tare şi o făcu să încremenească în loc fu sclipirea pofticioasă din ochii bărbatului.

- N-aş vrea să mă sileşti să te lovesc! îi spuse el, duhnind a băutură.

Kizzy pricepu ce voia. Avea de gând să-i facă ceea ce o implorase Noah, atunci când se plimbaseră departe, pe lângă gardul plantaţiei. De mai multe ori fusese cât pe ce să se lase furată de vorbele lui, mai ales în ultima noapte dinaintea plecării lui, dar atunci o înspăimântase peste măsură când îi şoptise cu vocea sugrumată: „Vreau să-mi faci un copil!" Se gândi că omul acesta alb nu era în toate minţile închipuindu-şi că ea o să-i îngăduie aşa ceva.

- Hai, că n-am timp să mă joc cu tine, bâigui bărbatul. Kizzy căuta din ochi cum să ţâşnească pe lângă el ca

să fugă şfară în noapte, dar pare-se că el îi ghici gândul şi se dădu puţin într-o parte; fără să-şi ia ochii de la ea, se aplecă spre singurul scaun din colibă, şi acela cu fundul spart, şi lăsă să se scurgă ceară topită pe el, punând lumânarea pe scaun, ca apoi flăcăruia să. se înalţe dreaptă. Dându-se uşor îndărăt, Kizzy simţi că atinge peretele cu umărul.

- N-ai atâta minte să pricepi că sunt stăpânul tău? O privi din nou, strâmbându-şi gura a zâmbet.

- Eşti destul de frumoasă. S-ar putea chiar să te eliberez, dacă-mi placi destul...

Apoi se repezi s-o apuce, dar ea îi scăpă din mâini, ţipând. Blestemând mânios, o plesni cu biciul peste ceafă.

- Am să te jupoi de vie!

Năpustindu-se la el ca o sălbatică, Kizzy începu să-i zgârie faţa schimonosită, dar el o îmbrânci pe podea. Străduindu-se să se ridice din nou, fu iarăşi împinsă cu brutalitate. Bărbatul îngenunche lângă ea, astupându-i gura cu o mână ca să nu strige, în timp ce cu cealaltă îi îndesa în gură o bucată murdară de sac, până când o înăbuşi de tot. Şi-n vreme ce ea dădea mereu din mâini, zbătându-se să scape, el îi izbi capul de podea, o dată, şi încă o dată, şi încă o dată...

La revărsatul zorilor, deschise ochii clipind nedumerită. O cuprinse ruşinea văzând o tânără negresă aplecată peste ea, spălând-o uşor cu o cârpă înmuiată în apă caldă şi săpun. Copleşită, închise ochii din nou. Când îndrăzni iarăşi să-i întredeschidă şi să privească chipul femeii, o văzu atât de indiferentă, de parcă ar fi spălat rufe sau de parcă era doar una din numeroasele treburi pe care trebuia să le facă. în cele din urmă, înfăşurând-o peste şale cu un prosop curat, femeia îşi ridică ochii spre ea.

- Cred că n-ai chef să stai de vorbă cu nimeni! îi spuse ea calmă, adunându-şi cârpele murdare şi găleata, gata să plece.

Apucându-le pe toate cu o singură mână, se mai aplecă încă o dată şi cu mâna liberă trase un sac de iută, ca s-o acopere pe Kizzy.

- Mai târziu am să-ţi aduc şi ceva de mâncare, îi mai spuse ea şi ieşi.

Kizzy rămase acolo pe jos, simţindu-se de parcă ar fi atârnat în aer. încerca să se convingă singură că fapta aceea cumplită, de neînchipuit, nu i se putuse întâmpla cu adevărat,

dar durerea ascuţită din pântece îi amintea totul. Se simţi întinată, însemnată de o ruşine pe care nimic nu o va putea şterge niciodată. încercă să-şi schimbe poziţia, dar durerea i se înteţi. Păstrându-şi atunci trupul nemişcat, se înfăşură cât mai strâns în pânza de sac, ca şi când ar fi vrut să se ferească de vreo altă nelegiuire, dar durerile se înteţiră.

Gândurile ei o luară razna. Mai vedea încă înaintea ochilor chipurile schimonosite de spaimă ale părinţilor ei, le mai auzea încă strigătele neajutorate în timp ce ea era luată cu forţa. Se luptase să scape din mâna negustorului alb căruia i-o dăduse şeriful ţinutului Spotsylvania; şi cum, rugându-se de el s-o lase să se ducă să-şi facă nevoile, fusese cât p-aci să scape. în cele din urmă, ajunseseră într-un orăşel unde, după o nesfârşită tocmeală, negustorul o vându noului ei stăpân, care aşteptase căderea nopţii ca s-o siluiască. Mamă! Tată! Ce rost avea să-i mai strige, că ei nici măcar n-o puteau auzi, şi nici nu ştiau unde se afla ea. Şi cine ştie ce li s-a putut întâmpla şi lor? Ştia şi ea că domnul Waller nu şi-ar vinde sclavii decât dacă ar încălca regulile. Dar încercând să-l oprească pe stăpân să n-o vândă, câte reguli de-ale lui nu încălcaseră ei oare?

Şi cu Noah ce se întâmplase? Oare zăcea pe vreundeva bătut de moarte? Şi din nou îşi aminti, de parcă s-ar fi întâmplat atunci, cu câtă mânie îi ceruse el să-i dea dovada dragostei ei, folosindu-şi ştiinţa de carte pentru a-i falsifica lui -un permis de trecere pe care să-l poată arăta în caz că era văzut, oprit sau întrebat de orice alb bănuitor. îşi aminti de dârzenia întipărită pe chipul lui atunci când încerca s-o convingă că, odată ajuns acolo, sus în Nord, va strânge ban cu ban din slujba pe care şi-o va găsi de îndată.

- Şi-am să viu pe furiş îndărăt şi-am să te iau şi pe tine acolo, în Nord, să ne trăim restul zilelor împreună.

începu din nou să suspine. îşi dădea acum seama că nu-l va mai vedea niciodată, nici pe el şi nici pe părinţii ei. Doar dacă...

Dintr-o dată se înviora, luminată de speranţă. încă din copilărie domnişoara Anne îi jurase că, atunci când se va mărita cu vreunul din boierii aceia tineri, bogaţi şi chipeşi, numai pe Kizzy şi pe nimeni alta o va lua drept cameristă, ca mai târziu să-i poată creşte şi copiii. N-ar fi putut ea oare, aflând că Kizzy fusese vândută, să dea buzna strigând, alintându-se şi implorându-l pe domnul Waller? Domnişoara Anne era singura

care îl putea îndupleca mai mult decât oricine pe lumea asta. Oare nu cumva stăpânul o fi şi trimis oameni să-l caute pe negustorul de sclavi, ca să afle unde a vândut-o şi s-o răscumpere?

Curând însă o năpădi din nou deznădejdea. îşi dădu seama că şeriful ştia cu precizie cărui negustor de sclavi o dăduse şi că, dacă ar fi fost aşa, până acum i-ar fi dat cu siguranţă de urmă! Şi atunci se simţi pierdută cu desăvârşire, părăsită pe vecie. Ceva mai târziu, când ochii îi secătuiră de atâta plâns, se rugă lui Dumnezeu s-o lase să moară mai bine, dacă socotea că aceasta îi era răsplata numai pentru că îl iubise pe Noah.

Când uşa colibei scârţâi din nou, Kizzy sări în sus iipindu-se de perete, ca mai apoi să vadă că intrase tot femeia aceea, li aducea o crăticioară aburindă, un blid şi

$k lingură. Kizzy se trânti la loc pe lutul bătătorit de pe jos.

^Femeia puse crăticioară pe masă, luă cu lingura puţin din mâncare şi îi puse în blidul pe care i-l întinse fetei. Kizzy se prefăcu că n-o vede nici pe femeie, nici blidul cu mâncare. Femeia se aşeză ghemuită lângă ea şi începu să-i vorbească, de parcă ar fi cunoscut-o de ani de zile.

- Eu sunt bucătăreasa din casa cea mare. Mă cheamă Malizy. Da' ţie cum îţi zice?

în cele din urmă Kizzy îşi dădu seama că ar fi fost o prostie să nu-i răspundă.

- Kizzy, don'şoara Malizy.

- Pari crescută cum se cuvine, după cât se vede, spuse femeia, scoţând un sunet admirativ.

Se uită apoi spre mâncarea neatinsă.

- Cred că ştii şi tu că nu-ţi faci nici un bine dacă stai cu burta goală.

Domnişoara Malizy îi vorbea aproape la fel ca mătuşa Mandy sau mătuşa Sukey.

Apucând şovăitoare lingura, Kizzy gustă din tocană şi-apoi începu să mănânce încet.

- Câţi ani ai?

- Şaisprezece, doamnă!

- în iad or să-i putrezească oasele blestematului ăsta de stăpân! izbucni ea, cu voce reţinută. Cred că-i mai bine să ştii că stăpânul nostru e din'tr-ăia care se dau în vânt după negrese, mai ales fragede ca tine. Până mai an a trăit cu mine. Eu nu-s

decât cu nouă ani mai mare ca tine. Da' după ce-a adus-o aici pe coniţa, m-a lăsat în pace şi m-a făcut bucătăreasă în casa cea mare. M-a pus să muncesc chiar acolo sub nasul ei, aşa că, slavă Domnului, am scăpat de el! zise ea strâmbându-se. Acum o să te ia pe tine în schimb.

Văzând-o pe Kizzy că-şi duce îngrozită mâna la gură, îi spuse:

- Trebuia să înţelegi, scumpo, că nu eşti altceva decât o negresă. Iar con'aşu-i dintr-ăia căruia dacă nu-i faci pe plac, are grijă el să-ţi pară rău. Şi să-ţi mai spun ceva, stăpânul ăsta se face leu-paraleu, dacă i te împotriveşti.. De fapt, nici n-am mai văzut vreodată pe cineva înfu-riindu-se în aşa hal. Totul poate să meargă bine, şi uite-aşa, din senin, cine ştie cum îi sare ţandăra şi, cât ai clipi din ochi, se face roşu ca racul şi-şi pierde de-a binelea minţile.

Gândurile lui Kizzy o luară din nou razna. Când se va lăsa întunericul, trebuie să scape, să fugă înainte de a veni el din nou. Dar domnişoara Malizy parcă îi citise gândul.

- Să nu cumva să-ţi dea prin cap să fugi, scumpo! O să pună să te urmărească cu câinii şi ai s-o păţeşti mai rău. încearcă să te domoleşti. Oricum, vreo patru-cinci zile, tot nu mai vine p-aici. A plecat cu negroteiul ăla bătrân de-i dresează cocoşii la ,una din luptele de cocoşi de pe undeva, departe, în statul nostru. Că n-are nimic mai scump pe lume decât cocoşii ăia.

Şi, dintr-o suflare, îi povesti mai departe despre stăpân, care fusese şi el unul dintre sărăntocii albi şi-şi cumpărase un bilet de loterie cu douăzeci şi cinci de cenţi, cu care câştigase un cocoş de lupte - şi aşa ajunsese unul din cei mai înstăriţi luptători de cocoşi din ţinut.

- Da' el nu doarme cu coniţa? o întrerupse Kizzy.

- Cum să nu! îi răspunse domnişoara Malizy. Numai că-i tare muieratic. Pe ea nici n-ai s-o vezi prea des, că îi e atât de teamă de el că-şi ţine gura şi stă tot timpul închisă în casă. E mult mai tânără ca el. Când a luat-o, n-avea decât vreo paiş'pe ani, şi era tot din neam de sărăntoci ca şi el. Da' a priceput ea repede că lui mai mult îi pasă de orătăniile alea ale lui, decât de ea.

Şi-n timp ce domnişoara Malizy îi tot povestea înainte despre stăpân, de nevasta şi de puii lui, Kizzy îşi îndreptă din nou gândurile la fugă.

- Bine, măi fată, da' tu asculţi ce zic eu aici?

- Da, doamnă! răspunse ea iute.

Chipul încruntat al domnişoarei Malizy se mai îmblânzi puţin.

-Ai face bine să m-asculţi cu atenţie, că nu vreau decât să te-nvăţ de bine, să ştii şi tu unde cum stai. Da' tu de unde vii?

Cum Kizzy îi răspunse că trăise în ţinutul Spotsylvania, din statul Virginia, ea se miră:

- De când sunt, n-am auzit de aşa ceva! Oricum, aici suntem în ţinutul Caswell, din Carolina de Nord.

Uimirea' de pe chipul fetei îi dădu de înţeles că habar nu avea unde se afla, deşi adesea auzise de Carolina de Nord, dar credea că era pe undeva pe lângă Virginia.

-Da' pe stăpân ştii cum îl cheamă? o întrebă ea; şi văzând-o pe Kizzy că mijeşte ochii nedumerită, îi spuse: El e conaşu' Tom Lea. Aşa că de-acum înainte te cheamă Kizzy Lea.

-Nu-i adevărat, pe mine mă cheamă Kizzy Waller! sări ea ca arsă.

Apoi îşi aminti dintr-o dată că toate nenorocirile ei se întâmplaseră din cauza domnului Waller, al cărui nume îl purta, şi începu din nou să plângă.

- Nu-ţi mai face inimă rea, scumpo! o linişti domnişoara Malizy. Ştii şi tu că negrii poartă numele stăpânului ce-l au. Şi-aşa, numele negrilor tot n-au nici o importanţă - sunt doar ceva, aşa, ca să aibă cum să-i strige...

- Numele adevărat al tatălui meu e Kunta Kinte. E african.

- Ia te uită! făcu ea uimită. Şi stră-străbunicul meu a fost tot african, după câte am auzit! Maică-mea îmi povestea că-i spusese şi ei maică-sa că era negru ca smoala şi că avea tatuaje pe amândoi obrajii. Da' maică-mea nu mi-a spus niciodată cum îl chema. Pe maică-ta o cunoşti? o mai întrebă, după o clipă de tăcere.

- Cum să nu? Pe mama o cheamă Bell. E bucătăreasă în casa cea mare, ca şi matale. Iar tăticu' mâna trăsura conaşului, sau cel puţin asta făcea până acum.

-Şi-ai apucat să trăieşti' la un loc cu amândoi? o întrebă domnişoara Malizy, nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Doamne Dumnezeule, nu-s mulţi sclavi să aibă norocul să-şi cunoască amândoi părinţii,' că-i vinde de obicei care încotro!

Dându-şi seama că domnişoara Malizy se pregătea să plece, pe Kizzy o cuprinse dintr-o dată teama să rămână singură şi căuta ceva să mai lungească vorba:

- Matale vorbeşti de parc-ai fi mama! Domnişoara Malizy păru surprinsă, dar apoi se arătă

foarte încântată:

- Sper că e şi ea o femeie cu frica lui Dumnezeu, aşa ca mine!

Apoi, Kizzy o întrebă ceva ce-i stătea în minte: -Ce credeţi c-or să mă pună să fac aici, don'şoara Malizy?

- Ia-auzi la ea, ce să faci! se minună femeia de aşa întrebare. Nu ţi-a spus conaşu' câţi negri suntem cu toţii aici?

Kizzy clătină din cap a neştiinţă.

- Cu tine, scumpo, nu suntem decât cinci. Şi asta, dacâ-l punem la socoteală şi pe Mingo, negroteiul ăl bătrân de stă cu orătăniile. Aşa că eu gătesc, spăl şi deretic prin casă, iar mătuşa Sarah şi unchiul Pompey muncesc la câmp, unde-ai să te duci şi tu, că n-ai încotro!

Domnişoara Malizy ridică mirată din sprâncene, văzând dezamăgirea de pe chipul fetei.

- Da' acolo unde-ai fost, ce făceai?

- Dereticam în casa cea mare şi-o ajutam pe mămica la bucătărie, îi răspunse ea cu glasul tremurat. -

- Mi-am închipuit eu că asta ai făcut când ţi-am văzut mânuşiţele astea aşa de fine! Ehe, pregăteşte-te, fetiţo, să ai parte de-acum înainte de băşici şi bătături!

Dându-şi seama c-a speriat-o destul, domnişoara Malizy îşi mai înmuie glasul:

- Biata de tine! Ascultă-aici.la mine, tu ai crescut la un boier bogat. Da' ăsta al nostru nu-i decât un sărăntoc dintr-ăia albi care şi-a mâncat de sub unghie şi-a scurmat şi-n noroi pân-a pus mâna pe un petec de pământ şi a făcut o casă din care doar intrarea e ceva mai acătării, ca să se vadă că-s bogaţi! Sunt o grămadă de sărăntoci d-ăştia prin părţile noastre! Deviza lor e: „Să munceşti o sută de acri de pământ doar cu patru negri". Ei, stăpânu' nostru n-are nici cât să-şi cumpere p-ăştia patru. Mă rog, n-are decât vreo optzeci şi ceva de acri şi scoate atât cât să zică şi el că e plantator. Dar averea lui cea mai mare e ăi peste o sută de cocoşi de lupte pe care-i creşte şi-i dresează cu negroteiul ăla, Mingo, şi pariază pe ei la lupte. Singurul lucru

pentru care se îndură să-şi desfacă baierele pungii sunt doar orătăniile alea. Şi-i jură întotdeauna coniţei că-ntr-o zi or să se îmbogăţească de pe urma lor. Iar când se-rhbată, îi spune c-o să-i facă o casă cu etaj atât de mare c-o să-i trebuiască şase coloane la intrare, şi-o să fie chiar mai frumoasă decât a bogătaşilor ăia adevăraţi care-i privesc de sus de parc-ar fi rămas tot sărăntoci, ca mai 'nainte. De fapt, el o ţine sus şi tare că pune bani deoparte pentru casa aia. Hm! N-are decât, dinspre partea mea! Da' ştiu eu cât îi de zgârcit, că nu se-ndură să-şi ia nici măcar un grăjdar, darmite un vizitiu, aşa cum au toţi boierii de p-aici. îşi înhamă singur caii la trăsură sau la căruţă, singur îşi pune şaua pe cal şi singur îşi mână trăsura. Şi ştii tu de ce nu sunt şi eu cu ăilalţi la câmp? Pentru că coniţa nu-i în stare nici apă să fiarbă, iar lui tare-i mai place să mănânce. Pe lângă asta, tare-i mai place, când are oaspeţi, să se vadă că are servitori în casă. Şi de se îmbată pe vreundeva, atunci să-l vezi ce aere îşi dă, şi invită oaspeţi la masă, mai ales dacă a mai şi câştigat câte ceva la pariurile alea pe cocoşi. Până la urmă a văzut şi el că nu-i chip să scoată câtă recoltă vrea el doar cu unchiul Pompey şi cu mătuşa Sarah, aşa c-a trebuit să mai cumpere pe cineva. Şi d-aia te-a cumpărat pe tine. Ştii cât o fi dat pe tine?

- Nu, doamnă, abia îngăimă Kizzy.

- Păi, după câte-am auzit c-au crescut preţurile în ziua de azi, cred că vreo şase, şapte sute de dolari tot o fi dat. Şi eşti şi tânără, zdravănă, şi pari bună de prăsilă, şi asta i-ar aduce plozi pe degeaba!

Kizzy amuţi. Apropiindu-se de uşă, domnişoara Malizy se opri.

- N-ar fi de mirare dacă conaşu' o să tocmească vreun armăsar de negrotei de pe vreo plantaţie, deşi mie mi se pare că are de gând chiar el să te lase grea.

CAPITOLUL 12

- Conaşule, ştiţi că o să am un copil...

- Ei, şi ce? la vezi să nu faci pe bolnava, ca să tragi chiulul de la treabă!

Totuşi, pe măsură ce pântecele ei se rotunjea tot mai mult, stăpânul începu să vină mai rar în coliba ei. Trudind din greu sub dogoarea soarelui, deprinzându-se cu chinuitoarea muncă de la câmp, Kizzy ameţea tot mai des. Băşicile cumplite din palme îi plesniseră, dar se făcură altele şi, cum se frecau tot timpul de coada aspră şi grea a sapei, plesniră iar. Se străduia cât putea să nu rămână prea mult în urma unchiului Pompey, un negru îndemânatic, scund şi îndesat, şi a mătuşii Sarah, cea cu părul sârmos şi pielea cafeniu-deschisă, şi simţea că nici unul nu se hotărâse încă ce să creadă despre ea şi cum să se poarte cu ea. Şi-n vremea aceasta se căznea să-şi amintească tot ce auzise de la maică-sa despre naşterea copiilor. Ar fi fost în stare să dea orice s-o aibă pe Bell lângă ea. Ştia că Bel! ar înţelege că nu fusese vina ei şi ar învăţa-o tot ce trebuia să ştie într-o astfel de împrejurare.

Parcă auzea vocea tristă a lui Bell, povestindu-i de atâtea ori de moartea tragică a soţiei şi a fetitei domnului Waller,

- Sărmana de ea era prea strâmtă-n şale ca să poată naşte pruncul ăla atât de mare!

Aşa că se întreba disperată dacă ea era destul de lată-n şolduri ca să nască. Dar nu avea cum să ştie. îşi aminti că, odată, ea şi domnişoara Anne rămăseseră cu ochii căscaţi uitându-se la o vacă ce făta un viţel; după aceea, pe şoptite, se tot întrebară dacă, în ciuda celor spuse de cei mari că pe copii îi aduce barza, şi femeile trebuiau să se chinuie tot aşa de groaznic.

Celelalte femei, mai în vârstă decât ea, păreau să nu-i ia în seamă pântecele ce-i creştea pe zi ce trecea aşa că, mânioasă, Kizzy socoti că şi-ar pierde vremea să stea de vorbă cu ele tot atât de mult cât şi l-ar pierde întrebându-l pe stăpân. Iar lui nu-i păsa câtuşi de puţin; străbătea întreaga plantaţie călare, urlând şi ameninţând pe oricine i se părea lui că nu munceşte destul de iute.

Copilul se născu în iarna anului 1806 şi mătuşa Sarah îi fu moaşă. -După gemete, ţipete şi dureri cumplite, ce păreau să nu se mai sfârşească, scăldată în sudoare şi istovită, Kizzy rămase cu privirile pironite, uimită să vadă pruncul zbârcit pe care i-l arăta mătuşa Sarah. Era băiat, dar pielea părea foarte deschisă.

Văzând-o cât de deznădăjduită era, mătuşa Sarah o

încuraja: ' ' - '

- - Pruncilor nou-născuţi le trebuie o lună şi mai bine ca să li se închidă culoarea pielii, scumpo!

Temerile lui Kizzy se adevereau pe măsură ce-i

cerceta pielea de mai multe ori pe zi; iar când împlini o

lună, Kizzy ştia că pruncul va fi, în cel mai fericit caz, de

culoare castanie.

în minte îi veneau cuvintele pline de mândrie ale mamei ei:

-Pe moşia stăpânului n-ai să vezi decât negri cu pielea neagră!

Şi încerca să nici nu se gândească cu cât dispreţ îşi strâmba gura tuciuriul ei tată, numindu-i pe muiatri „sasso-borro". Aşa că-i părea bine că ei nu erau acolo s-o vadă şi să-i împărtăşească ruşinea. Dar chiar dacă n-or să-i vadă niciodată copilul, ea ştia că nu-şi va mai putea ţine capul sus, căci nu era greu pentru nimeni să se uite la ea şi la copilul ei ca să-şi dea seama ce se întâmplase - şi cu cine! Gândul îi zbură apoi la Noah şi se simţi şi mai copleşită de ruşine.

„Asta-i ultima dată când ţi-o cer, iubita mea! Hai, cum se poate să nu vrei?" îi răsunau şi acum cuvintele lui în minte. Cât de rău îi părea acum, cât de mult regreta că acesta nu era copilul lui Noah: ar fi fost cel puţin negru de-a binelea.

- Ce-i cu tine, fetiţo, de nu te bucuri de minunea asta de băiat dolofan? o întrebă într-o dimineaţă domnişoara Malizy, văzând-o cât de tristă îşi priveşte pruncul şi cât de stângaci îl ţine, nu la piept, ci într-o parte, de parcă i-ar fi venit greu să-l privească. Pricepând ce se întâmplă în mintea ei, domnişoara Malizy izbucni: Ştii ce, scumpo, n-ai de ce să-ţi faci griji degeaba! în ziua de azi, asta n-are nici o importanţă, nu-i pasă nimănui, nici măcar nu te bagă în seamă. Acum sunt tot atâţia mulatri cât şi negri... aşa stau lucrurile şi pace! Şi să nu-ţi închipui cumva că conaşu' o să aibă vreo pretenţie la copil, n-avea nici o grijă! Pentru el e un suflet de sclav pe care l-a căpătat pe degeaba, şi-are să-l azvârle acolo, la câmp, ca şi pe tine. Aşa că tot ce trebuie să ştii că dolofanul ăsta e al tău, şi numai al tău, scumpo! Aşa stau lucrurile, ascultă-mă pe mine!

- Vorbele acestea o mai îmbărbătară întrucâtva pe Kizzy.

- Da' ce-o să se întâmple când coniţa o să dea cu ochii de copilul ăsta, c-o să vină şi vremea aceea, mai de vreme sau mai târziu?

- Ştie ea ce-i poate lui pielea! Ce n-aş da eu să am câte un penny pentru fiecare femeie albă care ştie că bărbatu-său are copii negri! Te cred şi eu c-o să fie geloasă, că se pare că ea n-a fost în stare să-i facă nici unul.

Cam la vreo lună după naşterea copilului, domnul Lea veni din nou în coliba ei. Se aplecă peste pat şi-şi apropie lumânarea de pruncul adormit.

- Hm! N-a rată rău de loc. Şi-i destul de mare. Atingând cu arătătorul pumnişorul încleştat al copilului,

se întoarse spre Kizzy şi-i spuse:

- Ei, de-acum ţi-ajunge. Mai stai până la sfârşitul săptămânii, dar de luni te duci înapoi la câmp!

- Da' bine, conaşule, n-ar trebui să stau să am grijă de el? întrebă ea, prosteşte.

- Ia mai tacă-ţi gura şi fă ce ţi se spune! răcni el aproape să-i spargă urechile. Aici la noi n-ai răsfăţul ălora cu nasul pe sus din Virginia! Ia plodul cu tine la câmp, ori dacă nu ţi-l iau eu, iar pe tine te vând cât ai zice peşte!

înnebunită de groază, Kizzy izbucni în plâns numai la gândul că ar putea-o vinde, despărţind-o de copilul ei.

- Da, domnu'! Bine, conaşule! strigă ea, plângând. Văzând-o atât de supusă, mânia lui se risipi pe ioc, iar

Kizzy abia atunci îşi dădu seama, deşi nu-i venea să creadă, că de fapt el voia să se culce din nou cu ea, chiar acolo, cu copilul adormit lângă ei.

- Staţi, conaşule! E prea repede, începu ea să-l roage printre lacrimi. Nici nu m-am făcut încă bine!

El însă nu o luă în seamă, iar ea abia apucă să sufle în lumânare, înlemnită de groază că s-ar putea trezi pruncul...

în timp ce se îmbrăca pe întuneric, stăpânul îi spuse:

- Păi, cred c-ar trebui să-i dăm un nume... Lui Kizzy i se tăie răsuflarea, dar el urmă:

- Să-i spui George... după numele ălui mai harnic negru pe care l-am văzut vreodată.

După încă o clipă de tăcere, grăi din nou, de data asta ca pentru sine:

- George, da, da... Mâine am să-l scriu în Biblia mea. Da, e un nume frumos...

Şi se făcu nevăzut pe uşă. Kizzy rămase nemişcată, neştiind care fărădelege o mâniase mai tare. Ea se gândise mai înainte

că ar fi putut să-l numească „Kinte" ori „Kunta", deşi se temea ce va spune stăpânul auzind un nume atât de ciudat. Acum însă nu mai îndrăznea să-i aţâţe mânia, cârtind împotriva numelui ales de el. Se gândi cutremurată de scârbă ce ar crede despre aceasta tatăl ei, africanul, care avea un respect atât de mare pentru nume. Kizzy îşi aminti cum îi povestea că în ţara lui numele băieţilor era cel mai de seamă lucru, căci „ei sunt cei care ajung capii familiilor".

Se gândi atunci că înainte nu înţelesese niciodată de ce tatăl ei îi ura atât de mult pe „toub'obi", cum îi numea el pe albi. îşi amintea de vorbele lui Bell: -

- Tu eşti atât de norocoasă, copilo, că mi se face frică uneori. Nici nu ştii ce înseamnă să fii sclav negru şi sper să dea Domnul nici să nu afli vreodată... Ştii din ce pricină mi-a cucerit taică-tu inima din clipa când l-am văzut? o întreba maică-sa. Era negrul ăl mai mândru şi mai demn din câţi am văzut.

Şi înainte de a adormi, Kizzy îşi jură că, oricât de nedemnă ar fi obârşia copilului, oricât de deschisă i-ar fi culoarea pielii, orice nume l-ar sili stăpânul să poarte, ea nu-l va socoti altceva decât nepotul unui african.

CAPITOLUL 13

Cum până atunci unchiul Pompey nu-i adresase niciodată mai mult decât o vorbă de salut, dimineaţa când se întâlneau, în prima zi când sosi la câmp cu pruncul în braţe Kizzy rămase surprinsă şi adânc mişcată văzând că unchiul Pompey se apropie sfios şi, atingându-şi borul pălăriei înnegrite de sudoare, îi arată cu degetul spre nişte copaci de la marginea ariei:

- Cred c-ai să-ţi poţi pune copilul acolo. Nepricepând ce vroia să spună şi uitându-se într-acolo, văzu ceva sub un copac. Curând ochii i se umplură de lacrimi, căci ajungând acolo găsi un mic şopron acoperit cu iarbă de curând cosită, cu buruieni cu lujerii groşi şi frunze verzi.

Plină de recunoştinţă, Kizzy aşternu o bucată curată de pânză de sac şi aşeză pruncul sub adăpostul umbros. Pruncul dădu să plângă, dar ea îl dezmierdă cu vorbe şi mângâieri şi nu după mult timp începu să gângurească. Mergând înapoi, lângă cei doi tovarăşi ai ei de muncă de pe ogorul de tutun, îi spuse

unchiului Pompey: îţi mulţumesc din suflet, unchiule! El mormăi ceva şi începu să sape mai iute, încercând să-şi ascundă stânjeneala. Din când în când Kizzy mai dădea fuga să vadă ce face copilul; când începea să plângă, îi dădea să sugă.

- Pruncul ăsta al tău ne înveseleşte pe toţi, că altceva tot n-avem p-aici mai acătării, spuse mătuşa Sarah câteva zile mai târziu adresându-se lui Kizzy, dar arun-cându-i o privire şireată unchiului Pompey, care o privi şi el la rândul lui de parcă ar fi fost un ţânţar sâcâitor.

De acum înainte, la asfinţit, când se sfârşea ziua de lucru, mătuşa Sarah ţinea morţiş să ducă ea copilul în braţe, în timp ce Kizzy purta cele două sape. Şi astfel se întorceau abia trăgându-şi picioarele de oboseală, spre curtea sclavilor, care nu avea mai mult de patru colibe, ca nişte cutiuţe cu o singură fereastră, înşirate sub un castan mare. Iar până apuca Kizzy să-şi aprindă surcelele în vatră, ca să pregătească o cină din ceea ce-i rămăsese din proviziile împărţite de domnul Lea în fiecare sâmbătă dimineaţa, se lăsa noaptea. După ce îmbuca ceva în grabă, se întindea pe salteaua ei de pănuşi de porumb şi începea să se joace cu George, dar nu-i dădea să sugă până când nu se pornea să plângă de foame. Apoi, îmbiindu-l să sugă pe săturate, îl ţinea sprijinit pe umărul ei, bătându-l uşor pe spate, ca să digere bine după care se juca din nou cu el. Se străduia să-l ţină treaz cât mai mult, căci voia ca pruncul să doarmă bine peste noapte. De două sau de trei ori pe săptămână, stăpânul venea în patul ei. Duhnea întotdeauna a băutură, dar ea se hotărâse, de dragul copilului şi ai ei înşişi, să nu mai încerce să i se împotrivească...

Când totul se termina, rămânea cu ochii închişi, auzind cum zăngăne pe masă banul ce j-l arunca. Şi atunci se întreba, în sinea ei, dacă stăpâna era şi ea trează, acolo, în casa cea mare, atât de aproape de coliba ei. Ce putea oare să fie în mintea şi în sufletul ei când stăpânul venea apoi şi se urca în pat lângă ea, ştiind că fusese la altă femeie?

In cele din urmă, după ce-i mai dădea să sugă lui George încă de două ori până în zori, adormea şi ea ostenită, tocmai când îi bătea unchiul Pompey în uşă să se scoale. îşi lua gustarea şi-i dădea din nou să mănânce copilului, iar mătuşa Sarah venea să-i ia la câmp. Cum erau ogoare separate pentru

porumb, tutun şi bumbac, unchiul Pompey îi meşterise pentru fiecare câte un adăpost pentru copil.

Duminicile, după prânz, stăpânul şi stăpâna plecau să se plimbe cu trăsura, şi-n timpul cât lipseau, cei câţiva sclavi se adunau în jurul castanului să mai stea de vorbă. De când li se alăturase şi Kizzy cu pruncul ei, domnişoara Malizy şi mătuşa Sarah începuseră să se ia la harţă -dornice fiecare să-l ţină mai mult în braţe pe neastâmpăratul George. Unchiului Pompey, care şedea acolo pufăind din lulea, îi plăcea mai mult, se pare, să vorbească cu Kizzy, poate şi pentru că fata îl asculta cu mai mult respect şi mai puţine întreruperi decât celelalte două femei mai în vârstă.

- Locul ăsta a fost odată numai pădure, de se vindea cu cinci cenţi acrul, începu într-o astfel de după-masă unchiul Pompey. Atunci şi-a cumpărat conaşu' primii treizeci de acri şi un sclav, de-l chema George, tot ca pe pruncul ăsta al tău. L-a spetit de-atâta muncă de l-a băgat în mormânt.

Văzând-o pe Kizzy rămânând cu gura căscată, o întrebă:

- Ce-ai păţit?

- Nimic, domnu', n-am păţit nimic, îi răspunse ea stră-duindu-se să-şi revină.

- Când am venit eu, stăpânul îl căznise pe bietul George un an întreg să taie copacii, să desţelenească pământul şi să smulgă mărăcinişurile ca să poată semăna prima recoltă. Şi într-o bună zi, pe când eu şi cu negrul ăla tăiam cu fierăstrăul scânduri să clădim casa cea mare, pe care-o vezi acum, am auzit, aşa, dintr-o dată, un sunet ciudat şi am ridicat ochii de la capătul joagărului, de unde mă aflam. Bietul George era cu ochii peste cap şi, apucându-se cu mâna de inimă, a căzut jos mort, uite-aşa!

- De când am venit aici, încercă Kizzy să schimbe vorba, am tot auzit de luptele alea de cocoşi. Pân-acum nici n-am mai auzit "de aşa ceva...

- Păi, eu l-am auzit de multe ori pe conaşu' zicând că şi-n Virginia sunt o mulţime de lupte d-astea, se băgă în vorbă domnişoara Malizy. Da' poate că nu s-or fi ţinut p-acolo pe unde trăiai tu!

- Nici noi, ăştia d-aici, nu ştim prea mare lucru despre luptele astea, îi spuse unchiul Pompey, doar că sunt nişte cocoşi

mai altfel decât alţii, născuţi şi crescuţi să se omoare unii pe alţii, iar oamenii pun rămăşag o grămadă de bani pe ei.

Atunci mătuşa Sarah se băgă din nou în vorbă:

- Singurul suflet ca re-a r putea să-ţi spună mai multe despre luptele astea e Mingo, negroteiul ăla bătrân, care trăieşte acolo, la un loc cu orătăniile.

Văzând-o pe Kizzy că rămăsese cu gura căscată de mirare, domnişoara Malizy exclamă:

- Nu ţi-am spus eu din prima zi când ai venit aici? Nici n-ai apucat să-l vezi încă, dar s-ar putea să nici nu-l vezi vreodată!

- Eu sunt aici de paiş'pe ani, spuse mătuşa Sarah, şi nu ştiu dacă l-am văzut de opt sau zece ori! Las' că şi el preferă să stea acolo cu păsările, decât cu oamenii! De fapt, cred că maică-sa l-a clocit pe ouă, nu l-a purtat în pântece!

Şi-n timp ce Kizzy râdea şi ea la un loc cu ceilalţi, mătuşa Sarah se plecă spre domnişoara Malizy cu braţele întinse:

- la mai lasă-mă să-l ţin şi eu un pic! Domnişoara Malizy i-l'dădu cu părere de rău.

- Ei, oricum, spuse ea, da' orătăniile astea i-au scos din zdrenţe pe conaşu' şi pe coniţa, de pot umbla acum de colo-cblo cu trăsura şi să-şi dea aere. Uite-aşa îşi ridică conaşu' mâna când trece cu trăsura pe lângă alţi boieri dintr-ăştia bogaţi, zise ea imitând gesturile pompoase ale stăpânului; iar apoi începu să-şi mişte un deget de parcă ar fi fost un fluture: Şi uite-aşa îşi flutură coniţa batista, cât pe ce să se răstoarne cu trăsură cu tot.

Izbucniră cu toţii în hohote de râs, şi până şi domnişoarei Malizy îi trebui un timp să-şi revină după atâta râs. îşi întinse braţele să-l ia pe George înapoi, dar mătuşa Sarah i-o reteză scurt:

- Ce te grăbeşti aşa? Că abia mi l-ai dat!

Kizzy era tare încântată să le vadă luându-se la întrecere care să-l ţină mai mult pe George; mai ales pe unchiul Pompey, câre-l urmărea tăcut, ca apoi să zâmbească fericit în clipa când copilul se întâmpla să se uite spre el; ba chiar se apuca şă se strâmbe în fel şi chip ori să-şi mişte degetele, ca să-i atragă atenţia. Intr-o duminică, la câteva luni după aceasta, George mergea de-a buşilea pe lângă ei, şi dintr-o dată se porni să plângă de foame. Kizzy tocmai se pregătea să-l ia în braţe, când domnişoara Malizy o opri:

- Ia mai lasă-l un pic, scumpo! E destul de mare acum să înceapă să mănânce mâncare, ca oamenii!

Dând fuga spre coliba ei, se întoarse după câteva clipe şi, sub privirile tuturor, dumică nişte turtă de porumb şi, cu coada unei linguriţe, o înmuie şi-o frecă bine într-o ceaşcă. Apoi, ridicându-l pe George în poala ei uriaşă, se apucă să-i dea puţin câte puţin cu linguriţa. Şi se bucurară cu toţii văzându-l cu câtă poftă înghite şi plescăie din buze, parcă mai cerând să i se dea.

Cum George începuse să umble de-a buşilea peste tot, când se aflau la câmp Kizzy îl lega de mijloc cu o funie, ca să-l mai ţină în loc; dar curând descoperi că asta nu-l împiedica să ia de pe jos pământ şi chiar gângănii şi să le bage în gură. Aşa că se gândiră cu toţii ce să facă.

- Păi, dacă tot nu mai suge, îşi dădu cu părerea domnişoara Malizy, cred că poţi să-l laşi la mine, să văd eu de el cât lucrezi la câmp.

Până şi mătuşa Sarah găsi că era un lucru înţelept şi, Oricât nu i-ar fi plăcut, Kizzy începu să-l lase în fiecare dimineaţă pe George la bucătăria din casa cea mare, ca să şi-l ia înapoi când se întorcea de la lucru. Auzind că primul cuvânt clar rostit de băiatul ei era „Mi'lize", Kizzy era gata să se răzgândească, dar nu mult după aceea începu să spună la fel de răspicat şi „mami", mişcând-o până în adâncul sufletului. Următorul cuvânt pe care-l spuse apoi fu „uncu" Pomp", ceea ce-l făcu pe bătrân să strălucească mai tare decât soarele de atâta bucurie. Şi curând după aceea spuse şi „tuşa Şira".

La un an, George umbla singur, fără nici un ajutor. Iar la un an şi jumătate se zbenguia de colo-colo, des-fătându-se că poate să se descurce singur. Acum, rareori mai îngăduia cuiva să-l ţină în braţe, decât doar dacă era somnoros sau nu se simţea prea bine, ceea ce nu se întâmpla des, .căci era un copilaş care creştea foarte bine - în cea mai mare parte datorită domnişoarei Malizy care-l îndopa cu ce avea ea mai bun în bucătărie. De acum înainte, duminica după-amiaza, în timp ce stăteau de vorbă, cei mari îl dezmierdau cu priviri pline de dragoste pe băieţelul ce umbla în patru labe pe lângă ei, jucându-se fericit de unul singur, până când hăinuţele i se udau şi ajungeau de aceeaşi culoare cu a prafului de pe jos. într-o zi, cele trei femei râseră cu lacrimi văzându-l pe unchiul Pompey, de obicei atât de ursuz şi de posac, ţopăind stângaci şi

încercând să prindă vreo adiere de vânt ca să poată înălţa zmeul ce i-l făcuse băieţelului uluit de fericire.

-Ascultă-ici la mine, fetiţo, nici nu-ţi dai seama ce-n-seamnă ce vezi tu acolo, îi spuse mătuşa Sarah lui Kizzy. înainte d-a veni pe lume pruncul ăsta al tău, dac-apuca Pompey să intre în bârlogul lui, nu-l mai vedeai p-afară până a doua zi dimineaţă!

- Ca să vă spun adevărul-adevărat, intră în vorbă şi domnişoara Malizy, nici h-am crezut că Pompey are atâta haz.

- Ei, tare cumsecade a fost că a făcut adăpostu-rile-alea pentru George, când l-am luat prima dată cu mine la câmp!

- Păi, copilul ăsta ne-a făcut pe toţi mai buni! exclamă mătuşa Sarah.

La vremea când George împlini doi ani, aproape nu se mai dezlipea de unchiul Pompey, care acum începu să-i spună poveşti. Duminica, după asfinţitul soarelui, când se lăsa răcoarea, Pompey aţâţa afară un foc mic, din surcele verzi, ca să facă fum cât mâi mult şi să alunge ţânţarii, iar femeile se trăgeau şi ele mai aproape. Apoi George se cuibărea cât mai bine, în aşa fel încât să poată vedea chipul şi gesturile unchiului Pompey, în timp ce îi povestea despre „jupanul Iepure" şi „jupanul Urs", înşirându-i seară de seară atâtea poveşti, încât o impresiona până şi pe mătuşa Sarah:

- Nici nu mi-a dat prin cap că ştii atâtea poveşti! Unchiul Pompey îi aruncă o privire plină de înţeles şi-i

răspunse:

- Oho, şi-ncă alte lucruri nu ştii tu despre mine!

Scuturându-şi capul, mătuşa Sarah se prefăcu tare scârbită:

- Hm! Fii sigur că nici n-am de gând să mă străduiesc să aflu!

Unchiul Pompey pufăi solemn din pipă, încreţindu-şi ochii a râs.

- Don'şoara Malizy, aş vrea să-ţi spun ceva, începu Kizzy într-o zi. Mătuşa Sarah şi unchiul Pompey se poartă întotdeauna de parcă nici nu s-ar putea vedea în ochi. Dar uneori mi se pare mie că ăsta-i un fel de a-si face ochi dulci, nu-i aşa?

- Nu ştiu, fetiţo! Ce ştiu eu e că, dac-ar fi aşa, tot n-ar sufla nici unul din ei vreo vorbă despre asta. Da' cred mai degrabă că se mai distrează şi ei, ca să-şi mai treacă timpul, asta-i tot. Când ajungi bătrân, aşa ca noi, şi n-ai pe nimeni, tot nu mai ai ce face, oricum.

Domnişoara Malizy o privi adânc în ochi şi apoi urmă:

- Noi, ca. noi, suntem bătrâni acum, da' tu, scumpo, eşti tânără şi-i păcat de tine să stai aşa singură! Tare-aş vrea să mai cumpere stăpânul pe careva cu care să trăieşti şi tu ca oamenii!

- Da, don'şoara Malizy, n-are nici un rost să mă prefac că nu mă gânde.sc şi eu la asta câteodată, cum să nu mă gândesc?

Kizzy se opri, ca apoi să dea glas la ceea ce era sigură că se gândeau amândouă:

- Conaşu', însă, n-o să facă asta niciodată.

în sufletul ei, Kizzy le era recunoscătoare că nici unul din ei nu pomenise vreodată, în faţa ei, şi nici nu aduseseră măcar vorba despre ceea ce ştiau sigur cu toţii că se mai întâmpla încă între ea şi stăpân.

- Şi pentru că suntem aici, între patru ochi, urmă ea, trebuie să-ţi spun că am cunoscut şi eu un băiat acolo unde-am fost. Şi-acum mă mai gândesc la el. Aveam de gând să ne luăm, dar ne-au ieşit toate pe dos, şi uite-aşa se face c-am ajuns eu aici!

Simţind că stârnise mila şi îngrijorarea sinceră a domnişoarei Malizy, Kizzy se strădui să-i povestească pe un ton ceva mai liniştit ceea ce i se întâmplase lui Noah.

- Şi-mi tot spun în sinea mea că el poate că umblă după mine să mă caute şi că-ntr-o bună zi o să ne întâlnim, uite-aşa faţă-n faţă, spuse Kizzy cu chipul transfigurat parcă de fericire.' Iar dac-o fi să se întâmple aşa, don'şoara Malizy, cred că nici unul din noi n-o să poată scoate vreo vorbă. Cred c-o să ne luăm doar de mână şi o să venim să ne luăm rămas bun şi-o să plecăm cu George cu tot. Nici nu l-aş întreba încotro ne ducem, că nici nu mi-ar păsa! în viaţa mea n-am să uit ce mi-a spus el ultima dată: „Şi o să ne petrecem restul zilelor noastre împreună, iubito".

Vocea începu să-i tremure şi, împreună cu domnişoara Malizy, se porni pe plâns. Câteva săptămâni mai târziu, într-o duminică dimineaţă, pe când George se afla in bucătăria casei celei mari,'„ajutând-o" pe domnişoara Malizy să pregătească prânzul, mătuşa Sarah o chemă pe Kizzy în coliba ei, pentru prima oară de când venise pe plantaţia Lea. Kizzy rămase cu ochii mijiţi la pereţii de chirpici acoperiţi cu mănunchiuri de rădăcini uscate şi de ierburi ce atârnau în cuie, căci mătuşa Sarah era încredinţată că putea lecui orice durere cu ierburi. Făcându-i semn spre singurul scaun din colibă, îi spuse:

-Am să-ţi spun ceva ce nu ştie nimeni. Maică-mea era indiancă din Louisiana şi m-a învăţat să ghicesc. N-ai vrea să-ţi afli şi tu soarta? o întrebă eâ, cercetând chipul surprins al tinerei femei.

Kizzy îşi aminti dintr-o dată că îi auzise uneori pe unchiul Pompey şi pe domnişoara Malizy pomenind de darul mătuşii Sarah de a ghici şi se pomeni spunându-i:

- Cred că da, mătuşă Sarah!

Ghemuindu-se lângă pat, femeia scoase de dedesubt o cutie mare. Din ea scoase alta mai mică şi, deschi-zând-o, luă cu amândouă mâinile o mulţime de obiecte uscate, ciudate, şi se întoarse încet cu ele către Kizzy.

După ce şi le orândui cu grijă într-o formă anume, scoase din sân un beţişor subţire, ca o vărguţă, cu care începu să le împrăştie repede. Apoi se aplecă, până când atinse aproape cu fruntea obiectele de pe jos; şi în timp ce părea că se chinuia să se îndrepte la loc, începu să vorbească cu o voce nefiresc de ascuţită:

- Mi-e groază să-ţi spun ce-au grăit duhurile. Nicicând n-ai s-o mai vezi pe maică-ta şi pe taică-tău, sau cel mult pe lumea ailaltă...

Kizzy începu să suspine, dar mătuşa Sarah, neluând-o în seamă, se apucă să-şi aşeze la loc obiectele cu aceeaşi grijă, ca după aceea să le amestece din nou cu beţişorul, ceva mai îndelung de data aceasta, timp în care Kizzy îşi mai domoli plânsul. Printre lacrimi urmărea înmărmurită vărguţa care tremura şi sălta* Apoi mătuşa Sarah începu să bolborosească ceva abia auzit:

- Fata asta pare să n-aibă parte de nici un strop de noroc... singurul om pe care l-a iubit vreodată... vai de pielea lui, sărmanul, că rău a mai păţit-o... şi el tot o mai iubeşte încă... dar duhurile i-au spus şi lui că-i mai bine să ştie adevărul-adevărat... şi să-şi ia orice gând...

Kizzy sări în picioare, urlând cât o ţinea gura, spe-riind-o de data asta pe mătuşa Sarah.

- Şşş! Şşşt! Să nu ne speriem duhurile, fetiţo! Şşşşt! şşşşt!

Kizzy însă ţipa înainte şi, dând buzna afară ca o vijelie, se năpusti în coliba ei, trântind uşa în urmă, tocmai când uşa colibei unchiului Pompey se dădu de perete, iar la geamurile bucătăriei şi ale casei celei mari apărură capetele domnului şi

doamnei Lea, al domnişoarei Malizy şi al lui George. Kizzy tot se mai zvârcolea pe salteaua ei de pănuşe bocind, când George dădu buzna înăuntru strigând:

- Mamă! Mămico! Ce-ai păţit?

Cu chipul şiroindu-i de lacrimi şi schimonosit de durere, Kizzy strigă la el ca scoasă din minţi:

- Taci din gură, n-auzi!

CAPITOLUL 14

La cei trei ani ai lui, George se dovedea hotărât să-i „ajute" cu orice preţ pe cei mari.

- Doamne, să-l fi văzut căznindurse să-mi aducă nişte apă, şi el d-abia putea ridica găleata! le povestea domnişoara Malizy râzând.

- A naibii să fiu dacă n-a cărat câte-un băţ, câte-un băţ pân' mi-a umplut lada de lemne şi-apoi mi-a strâns cenuşa din sobă, spuse ea altă dată.

Oricât de mândră ar fi fost, Kizzy se străduia cu greu să nu-i spună şi lui de laudele domnişoarei Malizy, dar şi aşa băiatul îi dădea destulă bătaie de cap.

- Mămico, de ce nu sunt tot aşa de negru ca tine? o întrebă el o dată, când se aflau singuri în colibă.

- Fiecare are culoarea cu care se naşte, îl repezi ea înghiţind în sec. Asta-i tot!

Nu trecu mult, şi el aduse din nou vorba despre acelaşi lucru:

- Mămico, cine e tăticul meu? Şi de ce nu l-am văzut niciodată? Unde e?

Kizzy ţipă la el, ameninţătoare:

- Ia mai taci din gură!

Dar, ceva mai târziu în noaptea aceea, cum stătea trează lângă el, îi văzu pe chip o undă de tristeţe şi de nedumerire, aşa că a doua zi, pe când îl ducea să-l lase în grija domnişoarei Malizy, stânjenită, îi ceru iertare:

- Păi, vezi şi tu cum m-ai scos din minţi cu întrebările tale?

îşi dădu însă seama că fiului ei, atât de curios şi de isteţ, trebuia să-i spună ceva mai mult decât atât, ceva ce să poată înţelege şi accepta totodată:

- Era înalt şi negru ca noaptea, şi nu cred să fi zâmbit vreodată, începu ea să-i povestească în cele din urmă. El e tatăl meu şi e şi al tău, numai că tu ai să-i spui „bunicule"!

George se dovedi tare interesat şi vru să afle mai multe. Povestindu-i că bunicul lui venise cu o corabie tocmai din Africa, într-un loc căruia mama spunea că-i zice „Naplis", de unde-l cumpărase un frate de-ai stăpânului ei, domnul Waller, şi-l dusese pe plantaţia lui din ţinutul Spotsylvania, de unde încercase să fugă.' Neştiind să mai îndulcească partea următoare a poveştii, ea o scurtă spunându-i:

- Şi pentru că el nu se lăsa şi fugea mereu, i-au tăiat laba piciorului.

Feţişoara lui George se strâmbă de groază:

- Da' de ce i-au făcut una ca asta, mămico?

- Pentru că era să omoare un prinzător de sclavi.

- Şi pentru ce să-i prindă pe sclavi?

- Să-i prindă pe cei care fugeau!

- Da' de cine fugeau?

- De stăpânii lor albi!

- Păi, ce le făcuseră stăpânii albi? Scoasă din răbdări, Kizzy ţipă din nou la el:

- Ia mai taci din gură! Mai pleacă d-aici că mă omori de tot!

Numai că asta nu-i închidea gura băiatului, care nu se lăsa până nu-şi satisfăcea pe deplin curiozitatea despre bunicul african:

- Şi Africa asta unde-i, mămico?... - Sunt copii şi p-a-colo?... - Cum ziceai că-l chema pe bunicul?

Şi astfel, întrecând aşteptările maică-si, George începu să şi-l închipuie în felul lui pe bunicul său; iar Kizzy încerca să-l ajute, atât cât o ţinea răbdarea, cu nenumăratele poveşti pe care şi le amintea.

- De-ai fi putut să-l auzi cum cânta cântece d-alea africane, de-ale lui, când umblam cu el în trăsura conaşului; eu eram mică p-atunci, tot aşa ca tine.

Kizzy se pomenea zâmbind, amintindu-şi cu câtă încântare stătea pe capra înaltă şi îngustă a trăsurii alături de el, pe când umblau pe drumurile prăfuite şi încinse de soare din ţinutul Spotsylvania; sau cum alteori, luând-o de mână, Kunta o ducea

pe lângă gardul din spate, până la pârâul unde mai târziu se plimbase de mână cu Noah.

- Bunicului tău îi plăcea să-mi spună cuvinte în limba africană. La scripcă spunea ko, la râu Kamby bolongo şi alte-multe vorbe dintr-astea ciudate.

Şi atunci se gândea cât de mult s-ar bucura tatăl ei, indiferent unde s-ar găsi, să vadă că nepotul lui învaţă şi el cuvintele acelea africane.

- Ko! îi spuse ea aproape poruncitor, la spune, să vedem dacă poţi şi tu!

- Ko! repetă George.

- Bun, eşti băiat isteţ! Acum ia zi Kamby bolongo. George rosti perfect de prima dată şi, văzând-o că ea

nu mai are de gând să-i spună mai departe, începu s-o roage:

- Hai, mai spune-mi, mămico!

Copleşită de dragoste, Kizzy îi promise că o să-i mai spună şi altele, mai târziu; şi în ciuda protestelor lui, îl duse la culcare.

CAPITOLUL 15

Când George împlini şase ani şi fu nevoit să înceapă să muncească la câmp, domnişoara Malizy se văzu obligată, cu mâhnire, să renunţe la tovărăşia lui în bucătărie, dar Kizzy şi mătuşa Sarah se bucurară din toată inima să îl recâştige în sfârşit. încă din prima zi la câmp, George păru să se bucure ca de un nou tărâm plin de aventuri, iar privirile lor drăgăstoase îl urmăreau cum aleargă de colo până colo, scoţând şi aruncând pietrele ce-ar fi putut rupe brăzdarul plugului cu care venea din urmă unchiul Pompey. O luă iute la fugă cu paşii lui micuţi să-i aducă fiecăruia apă rece de băut din căldarea pe care abia o putuse târî de la izvorul aflat în cealaltă parte a ogorului. îi „ajuta" până şi la semănatul porumbului, al

bumbacului, aruncând măcar o parte din seminţe acolo unde ar fi trebuit să cadă, în şirurile de cuiburi. Iar când cei trei râdeau văzându-i stângăcia, dar şi încăpăţânarea, cu care se străduia să mânuiască o sapă, cu mânerul mult mai lung decât el, propriul lui zâmbet le dovedi încă o dată veşnica lui bună dispoziţie. Se distrară la fel de tare când George începu să se

împăuneze în faţa unchiului Pompey că poate să are şi el; şi, descoperind că era prea mic să ajungă la coarnele plugului, nu se lăsă păgubaş, ci începu de îndată să-l împingă de jos cu mâinile, strigând cât putea la catâri: „Dii! Hai, dii!"

Seara târziu, când se întorceau în cele din urmă în coliba lor, Kizzy se apuca imediat să pregătească ceva de mâncare, ştiind cât de flămând trebuia să fie George. într-o seară, însă, el o îmbie să-şi schimbe obiceiul:

- Bine, mămico, da' ai trudit din greu toată ziua! N-ar fi mai bine să stai un pic să te odihneşti, înainte de-a te apuca de gătit?

Şi tot aşa, dacă îl lăsa în voia lui, se trezea chiar uneori că-i dădea tot felul de porunci. Uneori Kizzy avea impresia că fiul ei voia să joace rolul unui bărbat care, simţea ea, îi lipsea tare mult micuţului. George devenise prea independent şi descurcăreţ pentru un puşti de vârsta lui, aşa că rareori când se întâmpla să mai răcească ori să păţească cine ştie ce, mătuşa Sarah nu se lăsa până nu-l sufoca cu leacurile ei de ierburi, iar Kizzy nu se lăsa nici ea mai prejos, alintându-l şi copîeşindu-l cu dragostea ei. Uneori, cum şedeau amândoi în pat înainte de a adormi, o făcea pe Kizzy să zâmbească cu trăznăile ce le scornea şi i le povestea pe întuneric:

- Uite, mămico, am luat-o pe drumul ăla mare, îi şoptea el, şi când mi-am aruncat ochii, am văzut o namilă de urs venind în goană spre mine... şi era aşa de mare... mai mare chiar decât un cal... şi-atunci am strigat eu o dată la el: „Hei, domnule urs! N-auzi, domnule urs? Pregăteşte-te să te spintec, dacă ai cumva de gând să-i faci vreun rău măicuţei mele!"

Alteori nu-i dădea pace până când, oricât ar fi fost de istovită, nu se pornea să cânte împreună cu el unul din cântecele acelea ale domnişoarei Malizy pe care le cânta când stăteau amândoi în bucătărie. Şi atunci coliba lor răsuna de glasurile lor: „O, nu plânge Mărie, nu ofta, Mărie! O, nu plânge, Mărie, nu geme, Mărie! Căci a Faraonului armie s-a-necat! O, nu plânge, Mărie!"

Alteori, când nu mai găsea nimic de joacă prin colibă, neastâmpăratul se aşeza pe burtă în faţa vetrei. Luând un beţişor lung cam de-un deget ş: ascuţindu-l bine cu cuţitul, îl băga apoi în foc până se înnegrea la un capăt; făcându-şi astfel un fel de creion, începea să deseneze pe o scândură albă de pin

tot felul de animale şi de oameni. De fiecare dată, când îl vedea, lui Kizzy i se tăia răsuflarea, temându-se ca nu cumva mai apoi să vrea să înveţe să scrie sau să citească. Dar pare-se că lui nici nu-i clădea prin cap aşa ceva, iar Kizzy avea întotdeauna grijă să nu pomenească nici măcar din întâmplare ceva despre scris sau citit, căci asta o nenorocise pe ea pentru totdeauna. De fapt, în toţi aceşti ani de când se afla pe plantaţia Lea, Kizzy nu mai ţinuse în mână vreun toc,' creion, carte sau ziar şi nici nu suflase cuiva vreo vorbă că ştiuse cândva să scrie şi să citească. Şi de câte ori se gândea la asta, se întreba dacă ar mai fi încă în stare să scrie, în împrejurarea că ar avea nevoie. Atunci îşi spunea în gând, literă cu literă, unele cuvinte pe care şi le amintea mai bine şi, încordându-se, se străduia să-şi închipuie cum ar fi arătat dacă le-ar fi scris. Uneori fusese gata să le şi scrie, dar nu-şi călcase în cele din urmă jurământul ce şi-l făcuse să nu mai scrie niciodată în viaţa ei.

Dar mai mult decât scrisul şi cititul, Kizzy simţea lipsa veştilor despre ceea ce se întâmpla în afara plantaţiei şi în lumea largă. Şi îşi aducea aminte cum tatăl ei obişnuia să le povestească tuturor ce auzise şi văzuse în călătoriile lui cu domnul Waller. Dar veştile din afară erau atât de rare aici, pe plantaţia asta sărăcăcioasă şi izolată, unde stăpânul umbla călare sau îşi mâna singur cabrioleta. Sclavii de aici mai aflau câte ceva ce se întâmpla în lume doar când mai soseau oaspeţi, dar aşa ceva se întâmpla doar la intervale de luni întregi. în timpul unei astfel de vizite, într-una din duminicile anului 1812, domnişoara Malizy veni în fugă din bucătărie:

- Tocmai s-au apucat să mănânce, aşa că n-am timp să stau prea mult, da' i-am auzit vorbind acolo de un război ce s-a pornit din nou cu Anglia aia! Cică Anglia ar trimite încoace vapoare pline de soldaţi!

- E! Şi ce, mi-i trimite mie? se oţărî' mătuşa Sarah. Tot între ei se bat albii ăştia!

-Şi unde zic ei că a început războiul ăsta? întrebă unchiul Pompey, dar domnişoara Malizy îi răspunse că nu auzise unde. Păi, dac-o fi pe undeva p-acolo prin Nord şi nu p-aici, pe noi tot nu ne priveşte.

In seara aceea, reîntorşi în coliba lor, George căruia nu-i scăpa nimic o întrebă pe Kizzy:

- Ce-i ăla război, mămico?

Ea se gândi o clipă şi apoi îi răspunse:

- Păi, ştiu şi eu, trebuie să fie aşa, o mulţime de oameni care se luptă unii cu alţii.

- Şi de ce se luptă?

- Ei, li se năzare şi lor din te miri ce!

- Ei bine, da' ce li s-a năzărit albilor de s-au luat la bătaie cu Anglia aia, sau cum îi mai zice?

- Of, Doamne, n-o mai scot niciodată la capăt cu întrebările tale!

Jumătate de oră mai târziu, Kizzy nu se putu abţine să nu zâmbească auzindu-l pe George cum se porneşte să cânte, aşa, pe întuneric, aproape în şoaptă, unul din cântecele domnişoarei Malizy: „Şi-n veşmânt alb am să mă-nfăţişez acolo lângă râu! Acolo lângă râu! Şi la război în veci h-am să mai merg!"

După o vreme îndelungată în care nu mai auziră nici o altă veste, în timpul unei mese cu oaspeţi din casa cea mare domnişoara Malizy le povesti:

- Cică englezii ăia ar fi luat un oraş d-acolo din Nord, de-i zice Detroit.

Iar mai târziu, după vreo câteva luni, le povesti din nou cât de veseli vorbeau conaşul, coniţa şi oaspeţii despre: „un vapor d-alea mari din Statele Unite, de-i zice Scutul de Fier, care cică a scufundat o mulţime de vapoare de-ale Angliei alea, cu ăle patruş'patru de tunuri ale iui".

- Aoleu! se miră unchiul Pompey. Păi aste-ar fi dat la fund şi Arca lui Noe!

Apoi, într-o duminică din anul 1814, George, pe care-l luase domnişoara Malizy cu ea la bucătărie s-o „ajute", veni în fugă, cu răsuflarea tăiată:

- M-a trimis don'şoara Malizy să vă spun că armata din Anglia aia a bătut cinci sute de soldaţi din Statele Unite şi-a dat foc la Capitoliu! ăla şi la Casa Albă.

- Doamne! Da' pe unde-or mai fi şi astea?

- La Washington, o lămuri unchiul Pompey. Asta-i undeva, tare departe de-aici.

- Las' că nu-i rău, atâta timp cât îşi dau foc şi se luptă unii cu alţii, decât s-o facă cu noi.

Apoi spre sfârşitul anului, în timpul unei alte mese cu oaspeţi, domnişoara Malizy dădu fuga să le povestească din nou ce auzise:

- A naibii să fiu dacă ăia d-acolo din casă nu cântă despre corăbiile alea englezeşti c-au tras într-un fort mare, pe undeva pe lângă Baltimore.

Şi domnişoara Malizy începu, mai vorbind - mai cântând, să le povestească ce auzise în sufragerie. Ceva mai târziu, în aceeaşi zi, auzindu-se prin curte un zgomot ciudat şi grăbindu-se să scoată capetele afară din colibe, rămaseră cu toţii înmărmuriţi: cu o pană lungă de curcan prinsă în păr, George mărşăluia prin curte, lovind de zor o tigvă uscată cu un băţ şi cântând cât îl ţinea gura propria lui versiune a ceea ce-o auzise povestind pe domnişoara Malizy: „O! vedeţi voi prin lumina tulbure a zorilor... şi strălucirea roşie a obuzelor... oho! Cum mai flutură steagul ăla cu stele garnisit!... Oho! acesta-i tărâmul celor liberi! Acesta-i tărâmul celor viteji!"

în anul ce urmă, darul băiatului de a maimuţări oameni deveni distracţia cea mai mare a sclavilor. Cel mai adesea îi cereau să-l imite pe domnul Lea. Asigurându-se mai întâi că stăpânul nu se afla pe vreundeva prin preajmă, începea să-şi strângă şi să-şi mijească ochii şi, strâmbându-şi faţa, se pornea să-şi tărăgăneze vorbele pline de mânie: „Măi, negroteilor, dacă nu culegeţi şi ultimul fir de bumbac de pe ogorul ăsta pân' la asfinţit,'s-a zis cu mâncarea voastră de-aici încolo!" Zgâlţâin'du-se de-atâta râs, cei mari se minunau:

- Ai mai văzut vreodată un copil ca ăsta?

- Da' de unde!

- O minune, nu alta!

Lui George nu-i trebuia decât să-şi arunce ochii la cineva, ca să-l maimuţărească apoi în modul cel mai hazliu cu putinţă. Aşa se întâmplă şi cu un oaspete de-al stăpânului, un preot alb pe care, după ce isprăviră masa, stăpânul îl dusese să le ţină şi sclavilor o predică. Iar când dădu prima oară peste misteriosul bătrân care dresa cocoşii stăpânului, izbuti de îndată să imite perfect mersul opintit al dresorului. Prinzând doi pui ce cârâiau pe sub hambar şi ţinându-i strâns de picioare, se apucă să-i apropie şi să-i depărteze, de parcă s-ar fi ameninţat unul pe altul, pornindu-se să vorbească el în locul lor:

- Ticălos bătrân ce eşti, las' că-ţi scot eu ochii.

La care celălalt răspundea plin de dispreţ, tot prin gura băiatului:

- Tu, mă, o juma' de pumn de pene zburlite!

în sâmbăta următoare, de dimineaţă, pe când domnul Lea împărţea ca de obicei sclavilor alimentele pentru toată săptămâna, iar Kizzy, mătuşa Sarah, domnişoara Malizy Şi unchiul Pompey stăteau supuşi în pragul colibelor lor ca să-şi primească fiecare partea lui, dintr-o dată apăru George în goana mare de după un colţ, urmărind un şobolan şi slobozind un strigăt puternic, abia putând să se ferească să nu-l dea jos grămadă pe domnul Lea. Pe jumătate amuzat, acesta se prefăcu că se răsteşte la el:

- Da' tu băiete, cu ce-ţi câştigi pâinea p-aici?

Cei patru sclavi rămaseră cu gura căscată vâzându-l pe puştiul de nouă ani cum se umfla în pene şi, privindu-l pe stăpân drept în ochi, îi răspunde:

- Eu? Muncesc pe ogoarele dumneavoastră şi mai şi predic pe deasupra!

- Păi, să te auzim atunci cum predici, îl îndemnă domnul Lea, mirat.

Cu cele cinci perechi de ochi aţintite asupra lui, George se dădu un pas îndărăt şi anunţă:

- Şi-acum o să-l vedeţi pe preotul alb ce l-aţi adus dumneavoastră mai demult aici, conaşule!

Şi dintr-o dată, ridicându-şi braţele, începu să şi le fluture în toate părţile, perorând:

- Şi dacă bănuiţi că unchiul Pompey a luat porcul stăpânului, duceţi-vă şi spuneţi-i conaşului! Iar dacă o vedeţi pe don'şoara Malizy luând din făina coniţei, duceţi-vă de îndată să-i spuneţi coniţei! Că dacă faceţi aşa ceva şi vă dovediţi cu toţii negri buni şi credincioşi şi vă purtaţi frumos cu conaşul şi coniţa voastră, atunci când veţi muri', cu toţii o să ajungeţi drept în rai!

Nici n-apucâse George să sfârşească, şi domnul Lea se şi pornise pe râs, la care băiatul, zâmbind cu toată gura şi descoperindu-şi dinţii albi şi sănătoşi, se apucă să cânte unul din cântecele cele mai îndrăgite ale domnişoarei Malizy: „Iată-mă, iată-mă-s eu, Doamne, cu fruntea plecată-n ţărână! Nu-i mama, nu-i tata, ci eu mi-s, Doamne, cu fruntea plecată-n ţărână! Nu-i nici preotul, nici dascălul, ci eu mi-s, Doamne, cu fruntea plecată-n ţărână, rugă ţie înălţându-ţi".

Nimeni nu'-l mai văzuse pe domnul Lea prăpădindu-se de râs ca acum. Vădit cucerit, stăpânul îl bătu pe George pe spate, spunându-i:

-Băiete, de-acum înainte poţi predica pe-aici de câte ori ai poftă!

Şi lăsându-le coşul cu alimente să şi-l împartă singuri, stăpânul o porni înapoi spre casa cea mare, uitându-se din când în când peste umăr la George, care rămăsese în loc cu faţa numai zâmbet.

Peste vreo câteva săptămâni, domnul Lea se întoarse dintr-una din călătoriile sale aducând cu dânsul două cozi mari de păun. O trimise pe domnişoara Malizy la câmp să-l caute pe George şi-i arătă cu multă băgare de seamă cum să le mânuiască uşor, fluturându-le în sus şi în jos, în spatele musafirilor pe care urma să-i aibă la masă duminica viitoare.

-îşi dau aere, de! să facă şi ei că ăi bogaţi! se strâmbă plină de dispreţ domnişoara Malizy, după ce îi spusese lui Kizzy că stăpâna poruncise ca băiatul să vină în casa cea mare bine spălat, cu hainele proaspăt scrobite şi călcate.

George era.atât de emoţionat de noua lui slujbă şi de toată atenţia ce i-o acordau cei mari, până şi conaşul şi coniţa, încât abia se ţinea să nu-şi piardă cumpătul.

Oaspeţii se mai aflau încă în sufragerie, când domnişoara Maîizy se strecură afară din bucătărie luând-o la goană spre curtea sclavilor unde le povesti tuturor:

-Ascultaţi aici la mine, băiatul ăsta le întrece pe toate! Apoi le arăta'cum flutura George coada de păun: se umfla în pene mai abitir decât conaşul şi coniţa. Iar la desert, când conaşu' a turnat din nou vin în pahare, ce crezi că i-a dat prin cap!? Odată ce-l auzi că zice: „Mai, băiete, ia hai s-ascultăm o predică!" Eu cred că băiatul ăsta al nostru a repetat el de mai multe ori, că prea iute s-a pornit! Cât ai zice peşte, i-a cerut conaşului o carte, aşa, ca să aibă şi el o Biblie-n mână, şi conaşu' i-a dat. Şi să-l fi văzut, Doamne Dumnezeule, cum a sărit cu picioarele pe tamburetul acoperit cu cea mai frumoasă broderie a stăpânei! Iar când s-a pornit... s-a luminat toată sufrageria! Ş-apoi, fără să-l roage nimeni, a început să cânte cât îl ţinea gura. Şi tocmai atunci am dat eu fuga încoace!

Maiizy plecă în grabă la bucătărie, pe când celorlalţi nu le venea să creadă cele auzite.

George fusese atât de amuzant, încât de câte ori se întorceau de la obişnuitele lor plimbări de duminica cu trăsura, doamna Lea îi povestea domnişoarei Malizy că toţi cei ce

fuseseră atunci la dânşii în vizită întrebau mereu de băiat. De la o vreme, însăşi doamna Lea, mereu ursuză, începu să-l îndrăgească.

- Şi, Domnul mi-e martor că n-a putut suferi vreun negru în viaţa ei! se minună domnişoara Malizy.

încetul cu încetul, doamna Lea începu să-i găsească tot felul de treburi de făcut pe lângă casă, sau chiar în casă, aşa încât la vremea când George împlini unsprezece ani, Kizzy nu-l prea mai vedea mergând la câmp aproape deloc.

Şi cum de fiecare dată când erau oaspeţi, George trebuia să stea în sufragerie să le facă vânt cu coada de păun, putea asculta nestingherit ceea" ce vorbeau albii, astfel încât începu să le spună alor săi mult mai multe veşti decât putea prinde domnişoara Malizy, care era mereu nevoită să fugă între bucătărie şi sufragerie. Imediat după ce plecau oaspeţii, George le povestea mândru tuturor ceea ce auzise. Aşa, bunăoară, spre surprinderea tuturor aflară că un oaspete spusese:

- Mai bine de trei mii de negri liberi din mai multe locuri au ţinut o mare întrunire Ia Philadelphia. Şi omul ăsta alb mai spunea că negrii ăia au trimis un fel rizoluţie, ce-o mai fi şi aia, ia preşedintele Madison, în care scria că şi negrii, fie ei sclavi,sau liberi, au pus umărul de s-a clădit ţara asta şi au luptat şi ei în războaie, aşa că Statele Unite să nu aibă' pretenţia să fie ceea ce sunt dacă nu-i lasă pe negri să se bucure de drepturi. Şi atunci stăpânul a spus că e la mintea cocoşului c-ar trebui goniţi din ţară toţi negrii liberi!

După o altă masă cu oaspeţi, George le povesti că „albii ăia se făcuseră roşii ca racul de mânie" tot vorbind despre o mare răscoală a sclavilor din Indiile de Vest, care avusese loc de curând.

- Doamne, ar fi trebuit să auziţi ce era la gura lor când povesteau că marinarii de pe vapoare cică au zis că sclavii ăia din Indiile de Vest au dat foc la toate recoltele şi la conace, i-au bătut, i-au ciopârţit şi chiar i-au spânzurat pe foştii lor stăpâni.

După astfel de mese, George le aduse vestea că o diligentă cu şase cai, numită Concord, străbătuse drumul de la New York la Boston cu o viteză de zece mile pe oră, cu pauzele de odihnă bineînţeles, doborând astfel toate recordurile de viteză de mai înainte şi că „unu, conaşu' Robert Fulton, ar fi făcut un vapor mai nou cu aburi şi cu o roată cu zbaturi care ar fi trecut peste

Oceanul A'lantic în mai puţin de douăş'pe zile". Ceva mai târziu, un alt oaspete le povestise despre un fel de comedie care făcuse mare vâlvă: „Din câte-am înţeles eu, cică-i zice „menestreli", adică nişte măscărici albi care-şi înnegresc chipurile cu plută arsă şi cântă şi dansează la fel ca negrii,"

După o altă masă la care s-a vorbit despre indieni, George le povesti;

- Unii din oamenii d-acolo zicea că indienii ăia, Cherokee, ţin în stăpânirea lor vreo optzeci de milioane de acri de pământ care tare le-ar mai trebui albilor. Şi mai zicea că ar fi găsit el, guvernul, ac de cojocul lor, dacă nu şi-ar fi vârât nasul nişte albi dintr-ăia mai cu vază, mai ales doi, de-i cheamă conaşu' Davy Crockett şi conaşu' Daniel Webster.

într-o duminică, în anul 1818, George le pomeni de „ceva ce musafirii ăia d-acolo numeau Societatea Americană de Colonizare, care voia să-i trimită pe negrii liberi într-un loc de-i zicea Liberia, pe undeva prin Africa Şi albii ăia râdeau de se prăpădeau că cică li se spusese negrilor că acolo, în Liberia aia, cresc copaci de slănină, din care cad bucăţi ca frunzele, iar de crestezi la rădăcina altui soi de copac ţâşneşte băutură pe săturate! Iar conaşu' zicea că, din partea lui, n-avea decât să-i încarce pe toţi negrii liberi cât mai iute în vapoarele alea şi să le dea drumul pe pustii!"

-- Hm! se strâmbă mătuşa Sarah. Eu una nu m-aş duce nici moartă acolo în Africa, unde negrii ţopăie prin copaci ca maimuţele.

- De unde-ai mai scos-o şi p-asta? se răţoi Kizzy la ea. Tatăl meu venea din Africa şi n-a ţopăit niciodată prin nici un fel de copac!

Mătuşa Sarah pufni supărată şi, luată prin surprindere, îi răspunse:

- Ei, noi aşa ştim de când lumea şi pământul!

- Degeaba vă supăraţi! spuse unchiul Pompey uitându-se chiorâş la Sarah.' Oricum, pe tine tot n-o să te ia nici un vapor, că nu eşti liberă!

- Şi chiar dac-aş fi, tot nu m-aş duce, dacă vrei să ştii! îl repezi mătuşa Sarah, slobozind o trâmbă de fum, mâniată acum şi pe unchiul Pompey şi pe Kizzy, căreia nici nu-i mai spuse „noapte-bună" când mica adunare se risipi.

Kizzy, la rândul ei, nu era mai puţin supărată de vorbele batjocoritoare ale mătuşii Sarah despre înţeleptul şi demnul ei tată şi despre Africa lui mult iubită. Spre marea ei surpriză şi mângâiere, descoperi că până şi George se simţi atins de vorbele mătuşii Sarah. Deşi parcă n-ar fi vrut să spună ce-i umbla prin minte, în cele din urmă tot nu se putu stăpâni. Şi când îşi dădu drumul, Kizzy îl văzu cu câtă grijă încearcă să vorbească cât mai respectuos:

- Mămico, mie mi se pare că ce spune mătuşa Sarah nu-i adevărat, nu-i aşa?

- Ai dreptate!

George mai tăcu o vreme şi-apoi spuse din nou, cu glas şovăitor şi rugător:

- Mămico, poate că-ţi mai aduci aminte şi-altceva despre el, un pic măcar, te rog!

Kizzy se simţi cuprinsă de remuşcări că în iarna ce trecuse, înnebunită de întrebările fără sfârşit ale lui

George, îl oprise s-o mai întrebe ceva despre bunicul lui. Aşa că acum îi răspunse cu blândeţe:

- De multe ori m-am căznit să-mi aduc aminte dacă mai ştiu şi altceva despre bunicul tău, ceva care să nu-ţi fi povestit şi ţie, şi cred că n-a mai rămas nimic. Ştiu că tu ţii minte tot ce-auzi, dar dacă vrei, pot să-ţi mai spun încă o dată.

George mai tăcu un timp şi apoi îi spuse:

- Mamă, ştii ce m-am gândit? Aşa cum mi-ai povestit tu mie despre bunicul, tot aşa am să le spun şi eu. copiilor mei despre străbunicul lor.

Kizzy zâmbi amuzată de născocirile fiului ei, care la cei doisprezece ani ai lui vorbea de pruncii pe care o să-i aibă.

Pe măsură ce George intra tot mai mult în graţiile stăpânului şi ale stăpânei, îşi îngăduia şi tot mai multe privilegii, fără ca stăpânii să i le fi acordat ei mai întîi. Aşa că, din când în când, mai ales duminica după-amiaza, când stăpânii plecau cu trăsura, o lua şi el razna de unul singur, lipsind ore întregi; şi pe când cei din curtea sclavilor rămâneau liniştiţi de vorbă, el cerceta plin de curiozitate toate cotloanele plantaţiei Lea. într-o astfel de duminică, întorcându-se acasă doar după căderea amurgului, îi povesti lui Kizzy că fusese în „vizită" la bătrânul care vedea de cocoşii de luptă ai stăpânului.

- L-am ajutat să prindă un ditamai cocoş bătrân care scăpase şi dup-aia am stat de vorbă. Mie nu mi s-a părut aşa de scrântit, cum ziceţi voi, mămico! Tii, aşa păsări n-am văzut de când sunt! Cică unii cocoşi nici n-apucă bine să cânte şi să se ţină pe picioare, că şi încearcă să se ia la bătaie ca alţii. Bătrânul m-a lăsat să culeg nişte iarbă şi să le-o dau chiar eu s-o mănânce. Şi mi-a mai zis că el se chinuie cu puii ăştia mai mult decât mamele cu pruncii lor.

Auzind una ca asta, Kizzy ridică din sprâncene, dar nu spuse nimic, amuzată la gândul că fiu-său putea să se arate atât de încântat de nişte pui:

- Ba chiar mi-a arătat cum să-i frec pe spate, pe gât şi pe picioare, ca să poată iupta mai bine.

- Nu-i prea bine să-ţi bagi nasul pe-acolo, băiete, îl sfătui ea. Ştii şi tu că stăpânul nu lasă pe nimeni să se apropie de puii ăia ai lui, decât pe bătrânul Mingo!

- Ba nu, că unchiul Mingo a zis să-l roage pe conaşu' să mă lase să mă duc acolo, să-l ajut să dea de mâncare la păsărilealea ale iui.

A doua zi de dimineaţă, în drum spre câmp, Kizzy îi povestea mătuşii Sarah ultima ispravă a lui George. Mătuşa Sarah păşea tăcută alături de ea. După un timp îi spuse:

- Ştiu că te-ai săturat să-ţi mai ghicesc de-atunci, dar lasămă să-ţi spun doar un lucru despre George! N-o să fie niciodată un negrotei ca ăilanţii! Nu, cât o trăi pe lumea asta, tot de isprăvi care mai de care mai grozave o să aibă parte!

CAPITOLUL 16

- Pare crescut cum se cuvine şi destul de îndemânatic, conaşule! încheie unchiul Mingo, povestindu-i stăpânului despre băiatul acela din curtea sclavilor, al cărui nume nici nu îl ştia măcar.

Cum domnul Lea căzu pe dată la învoială să-l pună la încercare, unchiul Mingo se arătă foarte mulţumit, căci de multă vreme avea el nevoie de un ajutor. îşi dădea şi el seama că stăpânul era îngrijorat văzându-l că îmbătrânea şi se şubrezea şi, chiar în ultimele cinci-şase luni tuşea mai tot timpul. Mai ştia şi că nu se alesese nimic din strădaniile domnului Lea de a-i

cumpăra un ucenic, tânăr şi îndemânatic, care să-l ajute la dresat cocoşi, căci ceilalţi luptători din ţinut nu doreau, bineînţeles, să-l servească.

- Dacă aş avea vreun băiat care să dea cât de cât semne de îndemânare, îi spusese într-o zi unul din ei, îţi dai şi dumneata seama că nu ţi l-aş vinde tocmai dumitale. Că dac-apucă să intre pe mâna bătrânului Mingo al dumitale, în cinci-zeci ani o să mă bată chiar el la lupte!

Mingo îşi mai zicea că graba cu care acceptase stăpânul trebuia pusă şi pe seama faptului că sezonul anual de lupte de cocoşi din ţinutul Caswell urma să se deschidă în curând cu lupta cea mare din ziua de Anul Nou; aşa că dacă băiatul ar fi dat doar de mâncare la păsări, atunci el, Mingo, ar fi putut să-şi vadă liniştit de antrenarea cocoşilor de doi ani care se aflau în libertate, în crâng.

în prima zi.de ucenicie, Mingo îi arătă cum să dea de mâncare la o puzderie de pui, cam de aceeaşi vârstă şi mărime, închişi în ţarcuri. Văzându-I pe băiat că-şi duce mulţumitor sarcina ia bun sfârşit, bătrânul îl puse apoi să hrănească şi alţi cocoşei, ceva mai mari, care nu împliniseră încă un an, dar care încercau încă de acum să se năpustească unul la altul prin ochiurile plasei de sârmă ce despărţea ţarcurile. Şi în zilele următoare Mingo nu îi mai dădu răgaz nici măcar să-şi tragă sufletul, căci de trei ori pe zi trebuia să le umple vasele de tablă cu apă dulce de izvor, să le dea tărâţe şi să le aştearnă pe jos nisip curat, scoici şi zgură.

George nu-şi închipuise vreodată că o să ajungă să îndrăgească cocoşii - mai ales pe cei tineri, cărora începuse să le dea pintenii şi ale căror pene se împestriţau în culori vii, în timp ce se foiau ţanţoşi şi fără teamă de colo-colo, scăpărând priviri provocatoare. Uneori, când unchiul Mingo nu se afla prin preajmă, George izbucnea în hohote de râs văzându-i pe unii dându-şi iute capul pe spate şi scoţând câte un sunet răguşit, de parcă ar fi vrut să se ia la întrecere cu cântecul strident al celor şase sau şapte cocoşi bătrâni care purtau semnele multor lupte şi pe care unchiul Mingo îi numea cocoşi prinzători şi le -dădea numai el de mâncare. Şi-n mintea lui, George se vedea pe el un cocoş mai tânăr, iar pe unchiul Mingo un cocoş bătrân.

Cel puţin o dată pe zi, conaşul' Lea apărea călare pe drumul nisipos ce ducea spre locul unde erau antrenaţi şi dresaţi

cocoşii, iar George se străduia să nu-i iasă-n cale, căci observase cât de rece se purta stăpânul cu el. O auzise pe domnişoara Malizy povestind că stăpânul nu-i îngăduia nici măcar coniţei să vină unde erau cocoşii.

Apoi, când stăpânul pornea să cerceteze ţarcurile cocoşilor de lupta, Mingo se ţinea întotdeauna cu un pas îndărătul stăpânului, nici prea departe în vacarmul acela de cotcodăceli, ca să poată auzi şi răspunde la ceea ce-i spunea conaşu'. George băgă de seamă că stăpânul vorbea aproape prieteneşte cu unchiul Mingo, nu aşa de rece şi răstit cum se adresa unchiului Pompey, mătuşii Sarah şi mamei lui, care erau simpli muncitori la câmp. Câteodată, când drumul îi purta până în locul unde trebăluia George, acesta îi putea auzi ce vorbeau:

- Mă gândesc să scot la luptă cam vreo treizeci de cocoşi anul acesta, Mingo, aşa că ar trebui să aducem din ţarcurile din crâng vreo _ şaizeci şi ceva, spuse stăpânul într-o zi.

- Da, conaşule. Iar când o veni vremea să-i alegem, musai să avem vreo patruzeci buni de antrenat.

Pe zi ce trecea, în mintea lui George se înmulţeau întrebările, dar lui Mingo îi plăcu că băiatul nu întreba prea mult, căci adevăraţii crescători de coccşi de lupte erau oameni ce ştiau să-şi ţină tainele. Totuşi, poruncile i le dădea cu bună ştiinţă foarte scurte, ca apoi să se îndepărteze iute, ca să-l încerce cât de bine şi de repede 'era în stare să priceapă ce i se spunea; şi era mulţumit văzând că lui George nu era nevoie să i se spună ceva de două ori.

După un timp, Mingo îi spuse conaşului Lea'că-i plăcea cu câtă grijă vedea George de păsări, dar avu şi prudenţa să adauge:

- Asta, cât am putut eu să-mi dau seama, conaşule!

Răspunsul stăpânului, însă, îl dădu gata:

- De mult mă gândeam eu că-ţi trebuie un băiat să stea aici cu tine. Dar coliba ta-i cam mică, aşa că să vă faceţi una, pe aici pe undeva, ca să-l ai oricând în preajmă.

Mingo se înspăimântă la gândul că cineva îi va tulbura brusc liniştea şi singurătatea pe care o împărţea cu păsările de mai bine de douăzeci de ani, dar nu lăsă să-i scape nici o vorbă de nemulţumire.

După plecarea stăpânului, îi spuse lui George cam acru:

- Conaşu' zice că am nevoie de tine d'acu încolo. Pasă-mi-te, c-o fi ştiind el ceva ce eu nu ştiu.

- Da, domnu'! răspunse George, străduindu-se să-şi ţină firea.

- O să trebuiască să facem o colibă.

Oricât de mult i-ar fi plăcut lui cocoşii de lupte şi unchiul Mingo, George pricepu că asta punea capăt momentelor atât de frumoase din casa cea mare, când făcea vânt musafirilor cu pene de păun şi-i înveselea imitându-l pe pastor. Dar cel mai cumplit lucru era că nu ştia cum să-i dea maică-si vestea.

Kizzy tocmai îşi băga picioarele într-un lighean cu apă caldă când George intră, mohorât, ca niciodată.

- Mamă, am ceva să-ţi spun.

- Ascultă, băiete, io-'s frântă de oboseală şi m-am săturat să tot auz de orătăniile alea!

- Ştii, nu de ele-i vorba, zise el răsuflând adânc. Mamă, stăpânu' mi-a spus mie şi lu' unchiu' Mingo să facem o colibă în care să stau eu.

Kizzy sări în picioare, împrăştiind pe jos apa din lighean, gata să se repeadă la George.

- Unde să stai? Da' ce-ai tu de făcut acolo, de nu mai poţi sta aci, unde şezuşi toată viaţa?

- N-am vrut io, mamă! Conaşu'... Glasul îi deveni plângăreţ şi ascuţit: Io nu vreau să plec de lângă tine, mamă!

- Ş-apăi, eşti prea mic să şezi de unu' singur! Pun rămăşag că negroteiu' ăla bătrân, Mingo, i-a băgat lu' conaşu'-n cap una ca asta!

- Nu el, mamă! Că nici lui nu-i place, ţi-o spun io! Nu suferă pe nimeni lângă el, zi de zi! El cu gura lui mi-a spus că mai bine ar sta singur cuc.

Tare ar mai fi vrut să găsescă ceva să-i spună care s-o mai îmblânzească.

- Ştii, mamă, conaşu' o face aşa, de dragul meu. Tare bun mai e 'mnealui cu mine şi cu unchiu' Mingo, nu cum se poartă cu ăia de la cîmp...

Vorbele i se opriră însă în gât, amintindu-şi că şi maică-sa lucra la câmp. Cu faţa schimonosită de amărăciune şi ură, Kizzy se repezi la George şi-l zgâlţâi ca pe o zdreanţă, răcnind:

- Puţin îi pasă lu' stăpân-tu' de tine! O fi el taică-tu, da' nu-i pasă de nimic pe lume decât de orătăniile alea ale lui!

O clipă rămăsese la fel de împietrit ca şi George de ceea ce-i scăpase din gură.

- Aşa să ştii! Şi să nu-ţi închipui că-ţi face vr'un favor. Nu vrea decât să-l ajuţi pe negroteiu' ăla bătrân şi ţicnit să-i crească cocoşii cu care crede c-o să se îmbogăţească.

George rămăsese cu gura căscată. Ea se năpusti, lovindu-l cu amândoi pumnii:

- Ş-acu' ce mai tăndăleşti p'aci?

Răsucindu-se, îi înşfacă cele câteva veşminte ce le avea şi i le azvârli în braţe:

- Pleacă! Ieşi afară din colibă mea!

George stătea însă ţintuit. Simţind cum o umflă plânsul, Kizzy dădu buzna afară din colibă, ducându-se glonţ la domnişoara Malizy, peste drum.

Cu faţa scăidată în lacrimi, George o porni împle-ticindu-se către crescătoria de cocoşi. îşi puse desaga drept căpătâi şi se culcă lângă un coteţ.

înainte de ivirea zorilor, Mingo dădu peste el şi pricepu ce se întâmplase. Aşa că, contrar obiceiului lui, se purtă mai blând cu băiatul, care-şi vedea de treburi mohorât şi liniştit.

în timpul celor două zile cât îşi durară micuţa colibă, Mingo începu să-i vorbească de parcă numai atunci şi-ar fi dat cu adevărat seama că se afla şi el acolo.

- Păsările astea or să fie d'acu' înainte toată viaţa ta. Asta o să fie familia ta, îi spuse el dintr-o dată,' căci acesta era cel dintâi lucru pe care voia să i-l bage în cap.

George, însă, nu-şi putea alunga în nici un chip gândul de la ce-i spusese maică-sa. Stăpânul era tatăl lui. Taică-său îi era stăpân.

Cum băiatul tăcea, Mingo urmă:

- Las' că ştiu io ce cred negroteii ăia d'acolo de mine: că-s cam anapoda.

Aici şovăi o clipă:

- Şi nici n-aş zice că nu-s. Apoi tăcu.

George înţelese că unchiul Mingo aştepta să-l contrazică. Aşa că-i puse el o întrebare, ce-i stătuse pe limbă încă din prima zi când venise să-l vadă.

- Unchiule, cum se face că păsările aste nu-s ca alelalte?

-Vorbeşti de păsările alea de curte bune doar de băgat în oală, răspunse Mingo plin de dispreţ. Apoi astea d-acilea-s mai

ceva ca alea ce trăiau odată în junglă, cum zice conaşu'. Şi-apoi cred că dacă le-ai da ăstora drumu-n junglă, s-ar bate să ia toate găinile ş-ar omorî toţi pintenogii, de parcă n-ar fi plecat d-acolo niciodată. Dacă un cocoş de lupte cotcodăceşte înainte de a ajunge la o anumită vârstă, urmă ei, trebuie să i se sucească gâtul de îndată. Luptătorii adevăraţi au lupta în sânge, încă din ou, moştenită din moşi-strămoşi. Stăpânu' zicea că-nainte, păsările de luptă erau pentru om cum sunt câinii-n ziua de azi. Numa' că păsările astea au mai multă putere în ele şi decât câinii, şi decât taurii, şi decât urşii ori racoonii, ori chiar decât o mulţime de oameni la un loc. Stăpânii' zice că ăsta-i sportul ăl mai mare, Îl joacă până şi regii şi preşedinţii.

Băgând de seamă că George îi privea, cu luare aminte păienjenişul de cicatrice mici şi palide de pe mâinile-i negre, de pe braţe şi încheieturi, Mingo aduse din coliba lui o pereche de pinteni de oţel, care se terminau într-un vârf de ac, de ascuţiţi ce erau.

- Dacă n-o să fii cu băgare de seamă, tot aşa o să arate şi mâinile tale, când o să te-apuci să umbli cu păsările, îi spuse unchiul Mingo, iar pe George îl năpădi bucuria înţelegând că bătrânul credea că ar putea şi el într-o bună zi să pună pinteni la cocoşii stăpânului.

In săptămâna următoare, unchiul Mingo nu se întrecu însă cu vorba, căci de ani de zile nu schimbase nici un cuvânt cu nimeni altcineva decât cu conaşu' Lea şi cu cocoşii lui. Dar cu cât începea să se deprindă cu George, pe care-l socotea ucenicul lui, îşi călca pe inimă şi începea să-i vorbească despre ceea ce credea el că l-ar putea ajuta să priceapă că numai cocoşii de cea mai bună calitate, cei mai bine îngrijiţi şi antrenaţi puteau câştiga luptele, îmbogăţindu-l astfel pe conaşu' Lea.

- In arenă conaşu' nu se teme de nimeni, îi spuse unchiul Mingo într-o seară. Tare-i" mai place să-i înfrunte pe conaşii ăia putred de bogaţi, ăi de au peste mia de cocoşi, din care aleg în fiecare an doar câte o sută mai buni să iasă la lupte. Noi, dacă stai să te gândeşti, nici n-avem prea mulţi, da' conaşu' tot câştigă destul, spre necazul ălora, că el a pornit-o-n lume ca un coate-goale. Da' cu câţiva cocoşi pe cinste şi c-un strop de noroc, conaşu' po'a' s-ajungă la fel de bogat ca şi ăia.

Unchiul Mingo îi făcu cu ochiul. ,

- Pricepi tu, băiete? O grămadă de oameni n-au habar de ce bănet se poate face la luptele de cocoşi. Eu unu', dacă mi-ai da o mie de acri cu bumbac ori cu tutun, şi un cocoş de lupte pe cinste, aş alege pasărea cu ochii-nchişi. Aşa zice şi conaşu'. D'aia nici n-a băgat prea muiţi bani în pământ ori în negrotei.

Când împlini paisprezece ani, George începu să-şi petreacă duminicile libere împreună cu ai săi, adică pe lângă maică-sa şi întreaga curte a sclavilor, domnişoara Malizy, mătuşa Sarah şi unchiul Pompey. Chiar şi acum, deşi trecuse atâta vreme, trebuia s-o liniştească pe mama lui că nu-i purta pică pentru felul în care-i pomenise de taică-său. Se gândea însă deseori la el, dar nu sufla nimănui vreo vorbă, iar conaşu' ar fi fost ultimul om care ar fi aflat-o. Acum, toţi cei din curtea sclavilor erau impresionaţi de noua lui slujbă.

- Să te prind eu că-ţi dai aere cu mine, care te-am scăldat, că-i vai de tine,' îi spunea mătuşa Sarah prefă-cându-se tare furioasă, iar George îi zâmbea larg.

Toţi mureau de curiozitate să afle despre lucrurile nemaipomenite ce se întâmplau în locul acela oprit lor, unde trăia el împreună cu cocoşii. George le povestea doar lucruri neînsemnate: cum cocoşii puteau să omoare un şoarece, să pună pe fugă o pisică şi chiar să sară la o vulpe; găinile puteau şi ele să fie la fel de arţăgoase ca şi cocoşii, le mai spunea el, şi uneori cântau chiar ca ei. Conaşu' e cu ochii-n patru ca nu cumva să le dea târcoale oameni străini, pentru că se plătesc bani grei până şi pe un ou de păsări de soi, darămite pe păsări, pe care hoţii le pot trece cu uşurinţă într-alt sat, ca să le vândă ori să le pună să lupte ca şi cum ar fi ale lor. Când George spuse ce-i povestise unchiul Mingo, că conaşu' Jewett, un proprietar de cocoşi putred de bogat, dăduse trei mii de dolari pe un singur cocoş, domnişoara Malizy se minună:

- Maică, măiculiţă, păi ar fi luat trei ori patru negrotei cu banii de pe cocoşu' ăsta, şi tot i-ar mai fi rămas!

Duminica după prânz, după ce se sătura de vorbit cu toţi, George începea să nu-şi mai găsească locul. Şi-n curând o pornea cu paşi repezi pe drumul nisipos către orătăniile lui. Când ajungea în dreptul ţarcurilor dinspre drum, încetinea pasul şi se apleca să culeagă iarbă fragedă şi proaspătă; arunca apoi câte o mână în fiecare ţarc şi rămânea o clipă în faţa lor, să se uite cât de mulţumiţi cârâiau cocoşii cei tineri înghiţind-o. Aveau

aproape' un an acum, le crescuseră pene' mari, iar din ochi le scăpărau văpăi.

- D'acu' trebuie să-i scoatem afară, la împerecheat, spusese unchiul Mingo.

George ştia că aceasta se va întâmpla atunci când cocoşii ajunşi la vârsta deplinei bărbaţii vor fi aduşi din crâng că să fie selecţionaţi şi antrenaţi pentru următorul sezon de lupte.

După ce trecea pe la cocoşii cei tineri, George îşi irosea de obicei restul după-amiezii hoinărind mai departe pe drum, până ajungea în crângul de pini. Din când în când zărea câte un cocoş matur umblând ţanţoş de capul lui în fruntea unui cârd de găini. Aveau din belşug iarbă, grăunţe, lăcuste şi alte gângănii, ca şi pietriş bun pentru guşile' lor şi apă limpede şi proaspătă pe plac din mulţimea de izvoare din crâng.

îhtr-o dimineaţă răcoroasă de noiembrie, conaşu' Lea sosi într-o căruţa trasă de un catâr, pe când unchiul Mingo şi George îl aşteptau cu coşurile de răchită în care puseseră cocoşii cei tineri. După ce îi încărcară în căruţă, George îl ajută pe unchiul Mingo să prindă cocoşul lui favorit, care cârâia mânios şi era brăzdat tot de cicatrice.

- Ăsta-i întocmai ca tine, Mingo, râse conaşu' Lea. S-a luptat şi a zămislit viaţă cât a putut la vremea lui, iar acum nu mai e bun decât să se îndoape şi să cârâie.

Zâmbind, unchiul Mingo îi răspunse: v

- Eu, conaşule, nu mai mi-s bun nici măcar de cârâit! Se urcară toţi trei în căruţă; unchiul Mingo se aşeză pe

capră lângă conaşu', ţinându-şi cocoşul prinzător în braţe, iar George îşi făcuse loc în spate, printre coşuri.

Când ajunseră-n adâncul crângului de pini, conaşu' Lea opri căruţa şi-şi înălţă capul, ascultând atent. Apoi Mingo spuse încetişor:

- Parcă-i auz acolo-n spate!

Şi umflându-şi brusc obrajii, suflă cu putere peste capul cocoşului său, care se pomi să cânte din toate puterile.

Dintre copaci răzbătu un cucurigu la fel de puternic, iar George simţi că i se încreţeşte pielea pe el, când văzu că din marginea crângului venea în goană o mândreţe de cocoş de lupte, cu trupul vânjos acoperit de pene multicolore, zbârlite şi cu coada lucioasă arcuită. In urma lui veneau în goană un cârd de găini cotcodăcind agitate, în timp ce cocoşul îşi scutura

aripile, trâmbiţând cât îl ţineau puterile, sucindu-şi capul în toate părţile în căutarea celui ce-i încălca domeniul.

- Arată-i cocoşul prinzător, Mingo, spuse conaşu' în şoaptă.

Unchiul Mingo îl ridică cât putu de sus, iar cocoşul din crâng ţâşni în aer năpustindu-se la el. Cu mişcări iuţi, conaşu' Lea îl apucă din zbor, ferindu-se cu dibăcie de pintenii lui lungi şi ascuţiţi, pe care George îi putu zări pe când stăpânul îl băga într-un coş, acoperindu-l repede.

- Da' tu ce te holbezi, băiete? Dă drumul la un cocoşel din cei tineri! se răsti unchiul Mingo, de parcă George făcuse asta de când lumea.

George deschise bâjbâind un coş care-i era mai la îndemână şi scoase un cocoş tânăr, ce-şi scutură aripile sărind peste marginile căruţei drept pe pământ. Stătu să cumpănească o clipă, bătu apoi din nou din aripi, trâmbiţă cu putere, îşi lăsă în jos o aripă şi-o porni ţanţoş după o găină. Curând, noul stăpân al cârdului mâna găinile înapoi în crângul de pini.

Când se reîntoarseră pe seară, înlocuiseră douăzeci şi opt de cocoşi maturi, de doi ani, cu alţii mai tineri, de un an. Iar a doua zi, după ce mai prinseră'încă alţi treizeci şi doi, George se simţea de parcă n-ar fi făcut altceva toată viaţa lui decât să prindă cocoşii lăsaţi în libertate. După aceea îşi petrecu timpul hrănindu-i şi adăpându-i pe cei şaizeci de cocoşi. I se părea că atunci când nu mâncau, cotcodăceau tot timpul şi loveau cu ciocurile în marginile ţarcului, care era făcut în aşa fel încât orătăniile să nu se poată vedea, căci altminteri tot căznindu-se să se ia la trântă s-ar fi putut răni. Tare se mai minuna privindu-i cât erau de majestuoşi, de sălbatici, de răi şi de frumoşi în acelaşi timp. întruchipau tot ceea ce aflase el de la unghiul Mingo despre curajul lor moştenit din moşi-strămoşi, despre felul cum atât făptura cât şi instinctele le dădeau posibilitatea să fie gata să sfârtece în luptă, oricând şi oriunde, orice alt cocoş.

Stăpânul antrena întotdeauna de două ori mai multe păsări decât avea de gând să scoată în arenă în sezonul luptelor.

- Unii nu se dau pe brazdă: ori nu mănâncă, ori nu lucrează ca ăilalţi, îi explica unchiul Mingo lui George.

Acum, conaşu' Lea sosea în fiecare zi mult mai devreme şi, împreună cu unchiul Mingo, începea să cerceteze cei şaizeci de cocoşi, timp de câteva ceasuri. Prinzând frânturi din ceea ce

vorbeau ei, George pricepu că nu aveau de gând să selecteze nici un cocoş cu vreo rană la cap sau pe trup, ori cu ciocul, aripile, gâturile sau picioarele care să nu corespundă cu ceea ce socoteau ei a fi perfecţiunea întruchipată. Hiba cea mai mare o aveau cei ce se arătau prea puţin bătăioşi.

într-o dimineaţă, stăpânul veni din casa cea mare cu o baniţă şi se apucă să măsoare anumite cantităţi de făină de grâu şi ovăz pe care le amestecă cu unt, o sticlă de bere, cu albuşurile de la douăsprezece ouă de găini, din soiul de lupte, şi cu nişte măcriş de pădure, iederă de pământ şi un strop de lemn dulce. Din coca aceasta făcu nişte pâinişoare subţiri şi rotunde, pe care le dădu să fie coapte într-un cuptor mic de pământ, până se rumeniră.

- Pita asta le sporeşte vlaga! îi explică unchiul Mingo, arătându-i cum s-o fărâmiţeze şi să dea fiecărui cocoş câte trei pumni de bucăţele pe zi, şi să le mai pună şi

- nişte nisip de fiecare dată când schimba apa.

- Să mi-i freci pân-or fi doar muşchi şi oase, Mingo! Nu vreau nici un strop de grăsime în arenă, îi porunci stăpânul.

- Las' că le tai eu cozile, conaşule!

începând de a doua zi, George ţâşnea încoace şi-ncolo cu unul dintre cocoşii prinzători ai unchiului Mingo sub braţ, iar după el alergau, unul după altul, cocoşii de antrenament. După cum îl învăţase unchiul Mingo, îl lăsa din când în când pe cocoşul ce-l urmărea să se apropie ceva mai mult, ca să poată sări, dând cu ciocul şi forfeeând cu ghearele, la veteranul ce cârâia furios.

Prinzând din zbor cocoşul agresor,ce gâfâia din greu, unchiul Mingo îi dădea o nucă de unt nesărat amestecat cu ierburi pisate, pe care cocoşul o înghiţea în grabă. Apoi aşeza pasărea istovită pe nişte paie moi, într-un coş adânc, îi mai punea paie deasupra, până umplea coşul bine, şi-i închidea capacul.

- Acu' o să asude bine de tot acolo!

Când termina de antrenat ultimul cocoş, George începea să scoată păsările asudate din coşuri. înainte de a le băga din nOu în ţarcuri, unchiul Mingo lingea capul şi ochii fiecăruia.

- Asta, aşa, ca să se înveţe, când o trebui să le sug cheagurile de sânge din cioc ca să poată respira, dacă s-or răni prea rău în luptă.

Până la sfârşitul săptămânii, mâinile şi braţele lui George erau atât de pline de urme de pinteni ascuţiţi, că unchiul Mingo mormăi supărat:

- Or să te ia drept luptător de cocoşi, dacă nu bagi de seamă.

Sărbătorile de iarnă trecură aproape neobservate, în afara dimineţii de Crăciun, când George îşi făcu vizita în curtea sclavilor. Acum, cu cât se apropia sezonul luptelor de cocoşi, pornirile .bătăioase ale cocoşilor se înteţeau atât de mult, încât se năpusteau cu ciocul şi cârâiau la orice le-ar fi ieşit în cale, scuturându-şi aripile cu un zgomot asurzitor. George se trezi gândindu-se de câte ori o auzise pe mama lui, pe domnişoara Malizy, pe mătuşa Sarah şi pe unchiul Pompey plângându-şi soarta; habar n-aveau ei ce viaţă palpitantă se desfăşura doar la o aruncătură de băţ mai încolo.

După Anul Nou, George prinse cocoşii, iar conaşu' Lea şi unchiul Mingo începură să le reteze creasta de pe cap, să le mai scurteze penele de pe gât, aripi şi târtiţă, ca apoi să le taie cozile în forma de evantaie scurte, desfăşurate. Lui George nu-i venea să-şi creadă ochilor cum, printr-o singură ajustare, se putea schimba trupul suplu şi îndesat ai păsării, gâtul prelung ca un şarpe şi capul mare, cu cioc puternic şi ochi strălucitori. La unele păsări trebuiră să le mai reteze şi ciocurile prea coroiate, pentru când or trebui să „agate cu ciocul". în cele din urmă, veni şi rândul pintenilor, pe care-i râcâiră să-i cureţe şi să-i netezească.

Când se crăpa de ziuă, George şi Mingo băgară cei doisprezece cocoşi aleşi până la urmă în coteţe pătrate, împletite, speciale pentru călătorie. Unchiu! Mingo le dădu câte o bucată de unt, mare cât o nucă, amestecat cu zahăr candel pisat. Sosi şi stăpânul cu căruţa plină de mere roşii. După ce încărcară şi cele douăsprezece coteţe cu cocoşi, Mingo se sui pe capră lângă conaşu' şi dădură bice cailor.

Aruncându-şi ochii îndărăt, Mingo strigă răguşit:

- Tu ce-âi de gând, vii ori nu?

George ţâşni ca din puşcă, se prinse de marginea căruţei şi-şi făcu vânt în ea. Nimeni nu-i spusese c-o să meargă şi el. Inima i se umplu de o adâncă recunoştinţă şi respect faţă de unchiul Mingo şi conaşu' Lea. Şi din nou îi zbură gândul, cu aceeaşi

uimire şi surprindere, la ceea ce-i spusese mama lui că stăpânul îi era tată, ori că tatăl lui îi era stăpân.

înaintea lor se vedeau puzderie de căruţe, şarete, cabriolete, călăreţi ori sărăntoci albi pe jos, ducând în spate saci umflaţi de culoarea şofranului, în care se aflau cocoşi înveliţi în paie. George se întrebă atunci dacă şi conaşu' Lea umblase tot aşa ia lupte cu primul cocoş, pe care lumea zicea că-l câştigase la loterie. In toate atelajele se aflau câte unul sau mai mulţi albi şi sclavi, împreună cu câteva coteţe de cocoşi, şi George îşi aminti că unchiul Mingo îi spusese că atunci când are loc vreo luptă mare, crescătorii de cocoşi nu ţin seamă de timp sau de distanţă. George se întreba dacă vreunul dintre sărăntocii aceia albi, ce veneau pe jos, va ajunge vreodată să aibă pământ şi-o casă mare aşa cum avea conaşu'.

După vreo două ore, George începu să desluşească vag în depărtare un zgomot ce nu putea fi altceva decât cântatul cocoşilor de lupte.

Pe măsură ce se apropiau de un crâng des de pini, un miros de carne friptă la proţap îi gâdila tot mai tare nările. Apoi căruţa se pomeni dintr-o dată printre multe altele, care încercau să-şi găsească Ipc de popas. De jur împrejur erau priponiţi cai şi catâri, ce fornăiau, loveau pământul cu copitele, şfichiuind aerul cu cozile; o mulţime de oameni se învălmăşeau, vorbind cu glas tare.

- Hei, uitaţii pe Tom Lea!

Conaşu' abia apucase să se scoale în picioare în căruţă şi-şi dezmorţea picioarele. Cei ce-l strigaseră erau un grup se sărăntoci albi, ce-şi treceau o sticlă din mână în mână, şi George se emoţiona văzând cât de cunoscut era stăpânul lui. Făcându-! e' semn cu mâna, conaşu' Lea sări din căruţă şi se pierdu în mulţime. Peste tot mişunau sute de oameni, vorbind aprins. Rotindu-şi ochii în jur, George văzu că aproape toţi sclavii rămăseseră la căruţe, părând că se ocupă de cocoşii din coteţe, iar sutele de orătănii se luau la întrecere cu trâmbiţatul. Sub unele căruţe se aflau saci de dormit şi George înţelese că stăpânii lor veneau de la distanţe atât de mari, că erau nevoiţi să înnopteze acolo.

- Ce şezi aşa, cu gura căscată, măi băiete! Hai să ne-apucăm să încălzim păsările astea! îl zori unchiui Mingo, care tocmai trăsese căruţa şi legase caii.

încercând să nu-şi dea pe faţă marea uimire, George se apucă să deschidă cuştile şi să scoată pe rând câte o pasăre, ce lovea mânioasă cu ciocul, dând-o în mâinile negre şi noduroase ale unchiului Mingo, care le frecţiona picioarele şi aripile. După ultimul cocoş, unchiul Mingo îi spuse:

- Taie frumos vreo şase mere, aşa, mai bune! Asta-i a mai grozavă mâncare pentru ei înainte de lupte.

Apoi, se întâmplă ca unchiul Mingo să-i prindă băiatului privirile ce-i scăpărau spre mulţime şi-şi aminti că tot aşa fusese şi el la prima luptă de cocoşi, cu mult, mult timp în urmă.

- Hai du-te şi tu! Şterge-o şi învârteşte-te şi tu pe-aci dacă ai chef, da' să nu care cumva să nu te întorci înainte d-a începe luptele!

Strecurându-se printre oamenii care glumeau şi beau, George merse aşa un timp, fără ţintă, simţind sub tălpile goale acele elastice de pin. Trecu pe lângă zeci de coteţe cu cocoşi, care mai de care mai pestriţi, unii de la un alb curat ca zăpada până la negru ca tăciunele, iar alţii cu cele mai neaşteptate îmbinări de culori.

Deodată George încremeni. în faţa lui se afla o întindere rotundă, adâncă de vreo două picioare, cu marginile panelate; pe podeaua de lut bătătorit şi presărat cu nisip era tras un cerc chiar în mijloc şi două lunii drepte la distanţă egală de margini. Aceasta era, care va să zică, arena!* în spatele ei, pe o colină, o mulţime zgomotoasă de oameni îşi făceau loc, trecându-şi din mână în mână sticlele cu băutură. Apoi, de undeva de pe-aproape, un funcţionar cu faţa congestionată se porni să zbiere, făcându-l pe George să tresară:

- Domnilor, să pornim luptele!

George o luă la goană înapoi şi ajunse la căruţă doar cu o clipă înaintea conaşului Lea. Apoi conaşu' şi unchiul Mingo dădură ocol căruţei, vorbind pe şoptite şi uitându-se la cocoşii din coteţe. Urcat în picioare pe capra căruţei, George putea vedea arena peste capetele oamenilor. Patru oameni şuşoteau ceva între ei, când se apropiară alţi doi cu câte un cocoş sub braţ. Dintre spectatori izbucniră dintr-o dată strigăte:

- Zece pe roşu! -L-a luat!

- Douăzeci pe albastru!

- Cinci!

- încă cinci!

- S-a marcat!

Strigătele se înteţeau pe măsură ce cocoşii erau cântăriţi şi li se puneau la picioare pinteni de fier, ascuţiţi ca acul. îi veni în minte că unchiul Mingo îi povestise odată că nu se pot lupta decât cocoşii cam de aceeaşi greutate, doar cu două uncii mai mult sau mai puţin.

- Aţâţaţi cocoşii! strigă cineva din marginea arenei. Apoi, împreună cu alţi doi, se lăsă iute pe vine în afara

ringului, în timp ce cei doi stăpâni se aşezau şi ei pe vine înăuntrul cercului, ţinându-şi păsările destul de aproape una de alta să se poată atinge cu ciocul.

- Fiţi gata!

întorcându-se la semnele de pornire de o parte şi de alta a cercului, cei doi stăpâni îşi puseră în arenă cocoşii, nerăbdători să se repeadă unii la alţii.

- Porniţi!

Cocoşii se năpustiră cu o viteză ameţitoare şi se ciocniră cu atâta forţă încât îşi pierdură amândoi echilibrul, dar într-o clipă fură în aer, zornăindu-şi pintenii de fier. Din nou căzură, dar se-nălţară cât ai clipi din ochi, într-un nor de fulgi.

- Roşul e rănit! răcni cineva.

Cu răsuflarea tăiată, George se uita la cei doi stăpâni ce-şi prinseseră păsările din zbor şi le cercetau cu atenţie, după care le puseră din nou pe semnul de pornire. înfuriat, cocoşul roşu, rănit, sări ceva mai sus decât adversarul său şi-i înfipse un pinten de fier drept în creştetul celui albastru, care căzu mort zbătându-se frenetic. în învălmăşeala de strigăte asmuţite şi de înjurături grosolane, George auzi glasul puternic al arbitrului.

- Câştigător cocoşul domnului Grayson, la un minut şi zece secunde în cea de-a doua repriză.

George era cu sufletul la gură. Lupta următoare se sfârşi şi mai iute, iar stăpânul păsării înfrânte azvârli înfuriat ca pe o zdreanţă trupul însângerat al cocoşului.

- Cocoşu* mort e doar un maidăr de fulgi, îi şopti chiul Mingo.

După a şasea ori a şaptea luptă, arbitrul îl strigă pe domnul Lea.

Conaşu' se îndepărtă grăbit de căruţă cu un cocoş sub braţ. Amintindu-şi cum îl hrănise, cum îl antrenase şi-l ţinuse în braţe, George nu-şi mai încăpea în piele de mândrie. Ajunşi în dreptul

arenei, conaşu' şi adversarul lui îşi cântăriră păsările şi apoi le fixară pintenii de fier, într-un vuiet de pariuri.

La semnalul de pornire, cei doi cocoşi se izbiră cap în cap; săriră apoi în aer, se rostogoliră din nou pe jos, lovind disperaţi cu ciocul, încercând să-şi înşele adversarul, şerpuindu-şl gâturiie subţiri să prindă vreun punct slab. Ţâşniră din nou în sus, se izbiră cu aripile şi se lăsară iar jos< Cocoşul conaşului J_ea se clătina ameţit de iovitura de pinten ce-o primise. într-o clipă însă se înălţară iar, şi cocoşul conaşului îşi înfipse definitiv pintenul.

Apucându-şi pasărea, care mai trâmbiţa încă triumfătoare, conaşu' Lea se întoarse în fugă la căruţă. în timp ce-l urmărea pe unchiul Mingo cum înşfacă pasărea sângerândă şi, cu degetele-i iuţi, o cercetează cu de-amănuntul, găsindu-i o rană adâncă în coaste, George aproape nici nu auzi strigătul arbitrului: „Câştigător -cocoşul domnului Lea." Unchiul Mingo îşi apropie buzele de rană şi-şi supse brusc obrajii scofâleiţi, ca să tragă la iuţeală sângele închegat. Apoi, azvârlind cocoşul la picioarele lui George, îi spuse răstit:

- Hai, fă pe el. Uite ici!

George rămase înlemnit, nepricepând ce-i cerea.

- Dă-i drumu' iute. Aşa nu se mai infectează. George abia se dezmetici ca să facă ce i se cerea.

După aceea unchiul Mingo băgă uşurel pasărea într-un coş adânc, învelindu-l cu paie moi.

- Cred că-l facem bine, conaşule! Pe care-l luaţi acu'? Conaşul Lea arătă cu degetul unul dintre coteţe:

- Scoate-mi pasărea aia, băiete!

George se năpusti să-i împlinească dorinţa, iar conaşu' o porni zorit înapoi, spre mulţimea zgomotoasă, tocmai când se anunţa învingătorul altei lupte. Printre cârâiturile şi trâmbiţele ascuţite ale sutelor de cocoşi, printre strigătele de pariuri ale oamenilor, George desluşea şi cârâitul slab al păsării vătămate din coş. In sufletul lui tristeţea se-mpletea cu bucuria şi teama; nicicând nu fusese atât de emoţionat. Şi-n dimineaţa aceea răcoroasă se mai născu încă un luptător de cocoşi.

CAPITOLUL 17

- Ia uitaţi-vă la el cum umblă, mai ţanţoş decât orătăniile lui! se vaită Kizzy către domnişoara Malizy, mătuşa Sarah şi unchiul Pompey.

Din susul drumului apăru George, îndreptându-se cu paşi mari să-şi petreacă cu ei obişnuita dimineaţă de duminică.

- Hm! făcu mătuşa Sarah, uitându-se la Kizzy. Ia las-o mai moale, femeie, că şi noi suntem la fel de mândri de el ca şi tine.

Şi-n timp ce George se apropia, neputându-i încă auzi ce vorbeau, domnişoara Malizy le povesti celorlalţi cum seara trecută îl auzise pe conaşu' Lea lăudându-se, la un pahar, oaspeţilor săi, tot luptători de cocoşi, că are un băiat, care după patru ani de ucenicie, părea „născut" să devină cu timpul „la fel de bun ca oricare antrenor de cocoşi, fie el alb sau negru, din întreg ţinutul Caswell".

- Mai povestea conaşu' că Mingo i-a spus că băiatul nu se gândeşte la altceva decât la cocoşi. Mingo s-a jurat, zice conaşu', că-ntr-o seară târziu a dat de George aşezat pe un buştean. Mingo zice că a încetinit pasul şi s-a jurat pe ochii lui că George stătea de vorbă cu nişte găini ce cloceau pe ouă. Cică le povestea câte lupte or să câştige puii ce-or să iasă din ouăle clocite de ele.

- Vai, Doamne, exclamă Kizzy, şi ochii îi erau scăldaţi în lacrimi uitându-se la el.

Ii povestiră apoi iui George ultimele noutăţi ale albilor, pe care domnişoara Malizy reuşise să le âfle-n timpul săptămânii. Deşi prea puţine de data aceasta, noutăţile spuneau că tot mai mulţi albi vorbind graiuri necunoscute veneau cu vapoarele în nord, ca să îngroaşe rândurile celor ce se luptau să ia slujbele pe care le avuseseră înainte negrii liberi. De asemeni se zvonea că pe negrii liberi or să-i încarce în vapoare ca să-i trimită în Africa. Şi-şi râdeau de George, care, trăind acolo singur cuc, doar cu bătrânul, n-avea de unde şti toate acestea sau altele care se petreceau în lumea largă, doar dacă nu i le •spunea cumva vreunul din cocoşii ăia. George făcea haz şi le dădea dreptate.

Vizitele acestea săptămânale nu-i aduceau numai-bucuria de a o vedea pe maică-sa şi pe ceilalţi, dar îl mai scăpau şi de bucatele unchiului Mingo, care erau mai nimerite pentru cocoşi decât pentru oameni. Iar domnişoara Malizy şi Kizzy se

deprinseseră acum să-i gătească din belşug mâncărurile preferate.

La vremea prânzului, de obicei George începea să-şi tărăgăneze glasul şi ceilalţi îşi dădeau seama că era nerăbdător să plece înapoi, şi după ce-i smulgeau promisiunea că-şi va face mereu rugăciunea, după ce se îmbrăţişau, George o pornea în goană, ducând cu el un coş cu bunătăţi pe care le împărţea cu unchiul Mingo.

Vara, George îşi petrecea restul duminicii libere într-o poiană cu iarbă multă, unde unchiul Mingo îl vedea cum ţopăie de colo-colo prinzând greieri, pe care-i ducea apoi drept „desert" puilor şi cocoşeilor tineri din ţarcuri. Acum însă de-abia începuse iarna, cocoşii de doi ani abia fuseseră aduşi din crângul de pini pentru antrenamente, şi George se străduia să păstreze câte unul din cocoşii pe care Mingo şi conaşu' îi credeau prea sălbatici şi temători de oameni ca să merite osteneala să-i antreneze şi voiau să-i înlocuiască. Amuzându-se, unghiul Mingo privea totuşi cu drag cum George apuca zdravăn câte un cocoşel ce dădea furios cu ciocul şi cârâia zbătându-se şi începea să-i cânte încetişor, suflându-i uşurel peste cap şi gât, frecându-şi faţa de penele lui lucitoare, frecţionându-i trupul, picioarele şi aripile până când îl domolea cu adevărat.

Mingo îi dorea să reuşească, dar spera că George îşi va aminti ceea ce-i spusese el - că nu trebuia niciodată să rişti cu o pasăre nesigură. Antrenarea şi selectarea unor păsări de soi putea fi o muncă de o viaţă întreagă şi ar fi putut fi ratată printr-o singură alegere făcută cu sufletul, nu cu mintea. Nu se putea porni la luptă cu nici o pasăre până nu i s-ar fi îndreptat orice meteahnă observată. Şi-acum George ajunsese să poată suci gâtul oricărui cocoş, dacă ceva nu era în regulă cu el. începuse şi el să împărtăşească ideea conaşului şi a unchiului Mingo că singurele păsări preţioase erau acelea care, pe lângă un antrenament susţinut şi o condiţie fizică bună, aveau şi o agresivitate şi un curaj înnăscut şi nu s-ar fi oprit din luptă decât când picau moarte.

Lui George tare-i mai plăcea să vadă cum cocoşii conaşului îşi omorau adversarii iute, fără vreo rană, uneori în mai puţin de treizeci ori patruzeci de secunde, dar în sinea lui urmărea cu cea mai mare emoţie - deşi n-ar fi suflat o vorbă despre asta lui Mingo ori conaşului -cum o pasăre pe care o crescuse el de când

ieşise din găoace se lupta pe viaţă şi pe moarte cu un alt cocoş până ce sângerau amândouă, sfârtecate, cu ciocurile căscate, cu limbile atârnând afară, cu aripile măturând arena, cu trupurile şi picioarele tremurând până cădeau amândouă zdrobite la pământ; ca apoi, când arbitrul începea să -numere până la zece, pasărea conaşului să mai găsească, te miri de unde, încă uri strop de vlagă, să ţâşnească în sus şi să-şi înfigă pintenul aducător de moarte.

Acum înţelegea dragostea lui Mingo pentru cei cinci, şase foşti luptători pe care-i considera ca pe copiii săi, mai ales pe cel care zicea că-i câştigase conaşului pariul cel mai mare din toată cariera sa.

-'A ma grozavă luptă din câte am văzut, îi povesti unchiu! Mingo arătându-i-l cu capul pe veteranul cu un singur ochi. Asta pe când era el tânăr, cam cu vr'o trei, patru ani înainte da veni tu aci. La luptele alea de Anu' Nou, pe conaşu' îl susţinea un alt conaş, din ăia putred de bogaţi, tocmai din ţinutul Surrey, Virginia. Se anunţase că or lupta nici mai mult, nici mai puţin de două sute de cocoşi pentru o miză de zece mii de dolari, başca celelalte pariuri de o mie de dolari. Ei, şi ce crezi, conaşu' şi cu mine am plecat cu douăzeci de păsări! Una mai grozavă ca alta! Zile întregi am mers cu căruţa până s-ajungem acolo. Tot drumul n-am făcut altceva decât să le hrănim, să le adăpăm şi să le frecţionăm, acolo, în coteţele lor. Cam spre sfârşitul luptelor, conaşu' îşi pierduse minţile de furie. Câştigaserăm noi câte ceva, dar pierduserăm prea multe păsări ca să mai putem da lovitura cea mare. Atunci a aflat că o să lupte cu ceea ce unii ziceau că era a mai năbădăioasă claie de fulgi şi pene din întreaga Virginie. Să fi auzit ce mai răcneau oamenii pariind pe pasărea aia. Ehee, şi când a apucat conaşu' sticla şi-a tras câteva gâturi zdravene, şi-apoi s-a făcut roşu la faţă cum e racul. Şi din toate păsările câte ne mai rămăseseră, l-a ales pe ăl bătrân de colo. L-a înşfăcat sub braţ ş-a pomit-o spre arenă, jurând cât îl ţinea gura că n-avea de gând să zădărnicească pariurile nimănui. Zicea că el de la nimic o pornise, şi dac-o sfârşi tot cu nimica, apoi tot n-avea ce pierde. Şi când colo ce să vezi, băiete?! Crâmpeiul ăsta de came ţeapănă şi pene se porni în arenă şi ieşi de-acolo jumulit tot, dar nici orătania ailaltă n-a scăpat cu viaţă. Apoi arbitrii anunţară că ăle două păsări se căzniseră mai bine d-un sfert de ceas să se omoare una pe alta.

Şi unchiul Mingo privi bătrânul cocoş cu ochii aburiţi de duioşie.

- Era rănit aşa de rău şi sângera atât de tare, că nu credeam să mai scape. Da' n-am pus geană pe geană pân' nu l-am salvat.

Apoi unchiul Mingo se întoarse spre George.

- De fapt, băiete, trebuie să te deprind să faci un lucru, mai cu nădejde decât l-am făcut eu. întotdeauna să faci tot ce-oi putea să pui pe picioare păsările rănite. Chiar şi alea de-au avut destul noroc să-şi omoare iute adversarul şi rămân în arenă trâmbiţând ţanţoşe, de parcă ar fi gata să sară din nou la bătaie, te pot înşela. De-ndată ce le duci îndărăt la căruţă, să nu uiţi să le cauţi bine peste tot, să n-aibă vreo crestătură de pinten ori vreo rană cât de micuţă, că se poate infecta. Şi cum ai vreo rană dintr-asta, dă-i cu urină pe ea. Iar dacă sângerează cumva, pune-le o prişniţă cu pânză de păianjen şi o bucăţică de blăniţă de iepure, ştii, d-aia moale, de pe burtă. Că dacă nu faci trebşoara asta, în două-trei zile cocoşul tău începe să arate de parcă ar fi intrat la apă, moleşit ca o cârpă, şi-n curând îşi dă duhul. Cocoşii de luptă sunt la fel de gingaşi ca şi caii de curse. Or fi ei tari, dar în acelaşi timp sunt şi tare sensibili.

Lui George i se părea că, deşi unchiul Mingo îl învăţase sute de lucruri, tot mai avea încă o mulţime să-i spună. Şi oricât se străduise el, tot nu putuse pricepe cum făceau Mingo şi conaşu', care parcă simţeau care pasăre se va dovedi în arenă cea mai iute, cea mai îndrăzneaţă şi cea mai maiestuoasă. Ei păreau că nu se ghidează doar după calităţile vizibile cu ochiul liber, pe care şi George reuşea acum să le recunoască; adică spatele mic şi lat, cu pieptul plin şi rotunjit ce se termină cu un os drept şi puternic şi un pântec mic şi îndesat. Ştia de asemeni că aripile bune, puternice, cu oase rotunde, trebuie să aibă penele tari, late şi lucioase, care să se adune toate sub coada în evantai; că picioarele scurte, cu muşchii îndesaţi, trebuie să fie ceva mai depărtate de trup, iar pintenii tari la egală distanţă deasupra ghearelor puternice, al căror deget mare să se dea mult spre spate, lipit de pământ.

De multe ori unchiul Mingo îl dojenea pe George că îndrăgea într-atât unele păsări, încât părea să fi dat uitării instinctele sălbatice. Din când în când câte unul din cocoşii ce îi stătea blând în poală să-l mângâie, dând cu ochii de vreunul din

veteranii unchiului Mingo, se năpustea din mâinile iui George, trâmbiţând de-ţi lua auzul, şi-o pornea glonţ după cocoşul cel vârstnic,' iar George abia mai apuca să fugă ca să-i despartă, înainte de a se sfâşia unul pe altul. De asemeni, unchiul Mingo îi atrăgea deseori atenţia să-şi ţină mai bine firea Când îi murea în arenă vreun cocoş crescut de el, căci de multe ori George, cât era el de mare şi de voinic, izbucnea în lacrimi.

- Nu poţi avea pretenţia să câştigi toate bătăliile, îşi mai pusese în minte să-i dea de ştire băiatului că,

de mai bine de câteva luni, îl observase că dispărea la puţin timp după căderea întunericului şi nu se întorcea -decât foarte târziu, aproape de revărsatul zorilor. Unchiul Mingo era sigur că acest lucru avea legătură cu ceea ce lăsase George să-i scape, aşa într-o doară că o dată, când fusese cu conaşu' Lea la moară, văzuse o mulatră tare drăguţă, pe nume Charity, care era fată în casă la o plantaţie învecinată.

- în toţi anii ăştia cât am stat eu aici, ochii ăştia bătrâni şi urechile mi s-au ascuţit mai abitir decât la o pisică. Te-am mirosit din prima noapte când ai şters-o. Eu unul nu sunt dintr-ăia care să-mi bag nasul în treburile altora, dar ceva tot trebuie să-ţi spun. Fii cu ochii în patru să nu te prindă vreo poteră că[de nu te-or bate măr, atunci te-or aduce înapoi la conaşu', care n-o să-ţi cruţe deloc spinarea. •

Un timp unchiul Mingo rămase cu privirile pierdute peste pajiştea plină de iarbă:.

- N-am zis să nu te duci, bagă bine de seamă!

- Da, nene, vorbi George ruşinat.

Mingo tăcu din nou, se aşeză pe taburetul lui preferat şi, înclinându-se uşor înainte, îşi încrucişa picioarele apucându-şi genunchii în palme.

- Ehehei! băiete, mi-aduc aminte şi eu cum a fost când am aflat ce-s fetele... aici ochii unchiului Mingo se luminară, iar trăsăturile bătrâne ale feţei i se îndulciră. Parc-o văd, era o fată înaltă,-abia venită în ţinutul nostru, şi stăpânu-su îşi cumpărase o plantaţie lângă a stăpânului meu.

Unchiul Mingo se opri o clipă şi zâmbi.

- Ş-acu' aş putea să ţi-o descriu, ehe, negroteii ăi mai bătrâni ca mine începuseră să-i zică „Şerpoaica Neagră".

Pe măsură ce vorbea, zâmbetul unchiului Mingo se lărgea, căci tare multe îşi mai aducea aminte. Numai că George era

prea supărat că fusese dat de gol, încât nu-i mai ardea de ceea ce-i povestea unchiul Mingo. Şi-şi dădu seama că-l socotise pe bătrân mult mai netrebnic decât era de fapt.

CAPITOLUL 18

între-o duminică dimineaţă, în drum spre curtea sclavilor, George bănui că se-ntâmplase ceva rău, căci nu văzu pe nimeni ieşindu-i în întâmpinare, cum se obişnuise în toţi cei patru ani cât stătuse cu unchiul Mingo. Grăbind pasul, ajunse la coliba maică-si şi dădu să bată, când uşa se deschise brusc şi Kizzy îl trase pur şi simplu înăuntru, trântind uşa iute la loc, cu chipul schimonosit de groază.

- Conita te-a văzut cumva?

- Eu n-am văzut-o, mamă! Da' ce s-a întâmplat? -Vai, doamne! Conaşu' a primit veste că un negrotei

liber din Charleston, în Carolina de Sud, Denmark Vesey îl cheamă, a adunat sute de negrotei şi au de gând să omoare chiar la noapte o mulţime de albi - dacă nu i-or prinde cumva. Conaşu' abia a plecat, parcă era nebun, ne-a ameninţat cu puşca, zicând că-l omoară pe ăla de îl vede coniţa că iese din colibă înainte de a se întoarce el de la nu ştiu ce mare adunare.

Kizzy se strecură pe lângă perete până ajunse la singurul geam al colibei, de unde se putea vedea casa cea mare.

" - Acu' nu mai e acolo, la pândă. Poate că te-a văzut venind şi s-a ascuns.

Când o mai auzi şi pe asta - coniţa Lea să se ascundă tocmai de el - George se molipsi şi el de spaima lui Kizzy.

-Hai, fugi îndărăt la puii tăi, băiete. Cine ştie ce ţi-o 'ace stăpânul dacă te prinde aici.

- Ba nu, mamă, am de gând să rămân să stau de vorbă cu conaşu'.

îi dăduse prin minte că într-o astfel de împrejurare ar putea chiar să-i amintească pe departe stăpânului că era tatăl lui şi nu se putea să nu-i mai înmoaie vreun pic mânia.

— Eşti nebun de legat, pleacă iute de-aici! îi strigă Kizzy împingându-l afară pe uşa colibei. Dacă te prinde p-aici, e vai şi amar de noi. la-o p-acolo, pe lângă tufişurile alea din spatele latrinei, să nu dea coniţa cu ochii de tine.

Kizzy părea gata să-şi piardă minţile. Stăpânul trebuie să se fi purtat de data aceasta mai cumplit ca oricând, de o îngrozise într-atât.

- Bine, mamă, zise el într-un târziu. Da' n-o să mă strecor prin tufişuri, o să mă întorc pe drum, aşa cum am venit. N-am făcut nici un rău doar.

- Bine, numai pleacă odată.

George nici n-apucase bine să-i termine de povestit unchiului Mingo ceea ce auzise, temându-se că nici n-o să-l creadă, când auziră galopul unui cal. într-o clipă apăru conaşu' Lea, privindu-i încruntat, de sus, din şaua calului cu frâiele într-o mână şi cu o puşcă într-alta şi-şi vărsă toată mânia pe George.

- Soţia mea te-a văzut, aşa că ştii ce s-a întâmplat.

- Da, domnu', abia îngână George, cu ochii la puşcă. Conaşu' dădu să descalece, dar, răzgândindu-se,

rămase în şa, cu pete mari, roşii de furie pe faţă şi le spuse:

- O grămadă de albi cumsecade ar fi putut muri la noapte, dacă nu s-ar fi găsit un negru care să-i spună la timp stăpânului lui. Asta dovedeşte că nu te poţi încrede în nici unul dintre voi, negroteilor.

Şi conaşu' Lea îi ameninţă din nou cu puşca.

- De unde ştiu eu ce cdaceţi voi aici, lăsaţi de capul vostru în singurătatea asta? Să vă dea numai aşa ceva prin minte, că vă zdrobesc capul ca la iepuri!

Aruncându-le nişte priviri cumplite, Lea îşi struni calul şi o porni din nou la galop în susui drumului.

Unchiul Mingo rămase câteva ciipe neclintit. Apoi scuipă plin de scârbă şi lovi cu piciorul nuielele din care împletea un coş de purtat păsările.

- Poţi să-ţi tăbăceşti pielea o mie de ani trudind pentru un alb, că pentru el tot cioroi şi negrotei rămâi! spuse cu amărăciune. Ascultă bine la mine, băiete! Să n-ai nădejde că stăpânul te are prea mult la suflet, căci albii înspăimântaţi nu mai ţin socoteala de nimic. Să nu cumva să-ţi mai dea prin cap s-o mai porneşti pe vreundeva noaptea, pân' s-o potoli zavera asta, m-ai înţeles?

- Da, nene!

George luă coşul la care împletise Mingo şi se aşeză pe un butuc ce-i era la îndemână. Şi-n timp ce încerca să-şi orânduiască gândurile, începu să împletească nuielele. Unchiul

Mingo reuşise încă o dată să ghicească ce se petrecea în capul său.

George se înfurie la gândul că-şi închipuise că conaşu' s-ar fi putut purta cu el altfel decât ca un stăpân. Acum îşi dădea seama cât de dureros şT nefolositor era până şi gândul că stăpânul îi era tată.

Nu era sigur dacă domnişoara Malizy, ori mătuşa Sarah şi unchiul Pompey, ştiau ce se întâmplase între mama şi stăpânul, dar dacă ştia vreunul dintre ei, atunci aflau cu toţii, căci orice ştia unul, spunea tuturor, fără ştirea celui în cauză, şi n-ar fi cruţat pe nimeni, nici pe el şi nici pe Kizzy. .

George se întreba cu uimire ce-o fi simţind oare mama lui, după atâţia ani, despre fapta aceasta groaznică, căci .după cum vedea ei, «ea şi stăpânul se purtau de parcă, măcar într-o anume privinţă, habar nu aveau de existenţa celuilalt. George nu mai putea de ruşine la gândul că între mama lui şi conaşu' s-ar fi petrecut ceea ce se întâmpla între el şi Charity - sau între el şi Beulah în ultimul timp -în nopţile în care el o tulea de pe plantaţie.

Dar' apoi îşi aduse aminte de o noapte, demult, pe când avea vreo trei-patru ani şi se trezise auzind patul scârţâind şi rămase încremenit, cu ochii aţintiţi în întuneric, ascultând foşnetul pănuşilor din saltea şi gâfâitul bărbatului de lângă maică-sa. Stătuse aşa nemişcat până când omul se ridicase şi auzise apoi clinchetul unei monede puse pe masă, apoi zgomot de paşi şi uşa trântită. Un timp ce i se păruse nesfârşit, George rămăsese cu pleoapele strânse să-şi ţină lacrimile fierbinţi, de parcă ar fi vrut să-şi alunge din minte ceea ce văzuse şi auzise. Dar ori de câte ori se întâmpla să dea cu ochii de un borcan pe o poliţă din coliba maică-si, plin cam de un deget cu monede, îşi aducea din nou aminte şi-l năpădea greaţa. Apoi, când se făcuse de vreo zece ani, băgă de seamă că borcanul dispăruse. Maică-sa nu bănuise niciodată că el ar fi avut ştiinţă despre aceasta.

Deşi era prea mândru ca să pomenească cuiva de tatăl lui alb, lui George îi trecuse prin minte că i s-ar putea destăinui lui Charity. Ea l-ar înţelege, poate. Spre deosebire de Beulah, care era neagră ca tăciunele, Charity era o mulatră cu pielea mult mai deschisă la culoare decât George; de fapt, pielea ei era cafehiu-deschisă, cum le plăcea celor cu pielea foarte neagră s-

o numească. Lui Charity nu numai că nu-i păsa de culoarea ei, ci-i mai şi povestise râzând că tatăl ei era un vechil alb de pe o mare plantaţie de orez şi indigo cu peste o mie de sclavi -loc unde ea se născuse şi crescuse până la optsprezece ani când fusese vândută la licitaţie, de unde-ocumpărase conaşu' Teague şi-o făcuse fată în casă. în ceea ce priveşte culoarea pielii, singura nedumerire pe care şi-o exprimase Charity vreodată era despre un frate al ei mai mic, din Carolina de Sud, care era de-a dreptul alb. îi povestise că atât de mult îl sâcâiau copiii negri, încât maică-sa îl învăţase să le răspundă: „Pe mine condorul m-a ouat! Soarele m-a clocit! Iar Domnul mi-a dat culoarea asta a mea ca să nu vă băgaţi voi, negroteilor, nasul unde nu vă fierbe oala!" Şi de-atuhci, spunea ea, îi lăsaseră cu toţii în pace.

Dar gândurile despre culoarea pielii sale şi despre împrejurările în care o căpătase îi fură risipite de ciuda ce-l cuprinse dându-şi seama că aşa-zisa răscoală din îndepărtatul Charleston îl va împiedica cu siguranţă să-şi pună în aplicare o idee pe care de multă vreme o tot răsucea pe-o parte şi pe alta în mintea lui. De fapt trecuseră vreo doi ani, până când se hotărâse să se destăinuie unchiului Mingo. Dar acum nu mai avea nici un rost să-i pomenească despre asta, căci depindea de stăpânul, dacă va fi de acord sau nu - şi ştia că o bună bucată de vreme conaşu' Lea se va ţine supărat la distanţă. După o săptămână şi ceva, conaşu' nu mai apăru cu puşca, dar vizitele lui zilnice la păsări erau foarte scurte şi, după ce-i arunca în grabă porunci unchiului Mingo, pleca înapoi călare la fel de mohorât cum sosise.

George nu-şi dădea seama cât de rău şedeau lucrurile cu ceea ce fusese cât pe ce să se întâmple la Charleston până când, după vreo alte două săptămâni, nesocotind sfaturile unchiului Mingo, nu mai putu răbda ispita deua o şterge la una din iubitele sale. Ademenit de purtarea ei de tigroaică, se hotărî s-o prefere de data aceasta pe Charity. După ce auzi sforăitul unchiylui Mingo, o luă la goană peste câmpuri şi cam după un ceas ajunse la ascunzişul lui din crâng, de unde îi dădea de veste fluierând ca rândunica de noapte. După ce fluieră şi a patra oară, fără să vadă semnul atât de cunoscut al lumânării scoase în fereastră, începu să intre ia bănuieli. Tocmai când dădea să iasă din ascunziş ca să se îndrepte spre colibă, văzu ceva mişcân-du-se printre copacii din faţă. Era Charity. George

se repezi s-o ia în braţe, dar' ea nu-i îngădui decât o îmbrăţişare scurtă şi-un sărut în. fugă şi-apoi îl dădu la o parte.'

- Da'ce-ai păţit, puiule? o întrebă el, atât de asmuţit de mireasma de mosc a trupului ei, încât nu mai băgă de seamă şovăiala din glasul ei.

- Cum de ţi-a dat prin cap s-o porneşti tocmai acum, când potera împuşcă atâţia negri?

- Tocmai d-aia, hai mai iute în coliba ta! îi spuse George apucând-o cu braţul de după mijloc, dar ea se feri din nou.

- Te porţi de parcă n-ai fi auzit de nici o răscoală!

- Parc'am aflat eu ceva, dar...

- Stai să-ţi spun eu atunci.

Şi Charity îi povesti că-i auzise vorbind pe conaşu' şi coniţa ei despre capul răscoalei - un negru liber din Charleston, tâmplar de meserie, care mai citea şi Biblia, pe nume Denmark Vesey, care uneltise ani de-a rândul înainte de a se destăinui unor prieteni apropiaţi de-ai săi, şi aceştia l-au ajutat să adune şi să organizeze sute de negri din oraş - liberi ori sclavi. Patru grupuri înarmate până-n dinţi aşteptau doar un semn ca să pună mâna pe arsenal şi pe alte clădiri mai de seamă, în timp ce alţii ar fi dat foc oraşului şi ar fi omorât orice alb le-ar fi ieşit în cale. Se organizase până şi un pichet de vizitii negri, care să dea năvală prin oraş cu cotigile, căruţele şi şaretele ca să-i zăpăcească pe albi şi să-i împiedice să ţină întruniri.

- Dar în duminica aia, de dimineaţă, un fricos de negru i-a povestit conaşului lui ce avea să se petreacă la miezul nopţii şi apoi albii năvăliră peste tot, prinseră o mulţime de negri, îi bătură şi-i schingiuiră să spună cine erau răsculaţii. Până acu' au spânzurat vreo treizeci şi peste tot bagă groaza-n negri, aşa cum fac acu' şi p-aici, dar mai ales în Carolina de Sud. Pe negri liberi din Charleston i-au pus pe fugă şi le-au ars casele, au alungat pastorii negri şi le-au închis bisericile, zicând că-n loc să predice, ei i-au învăţat pe negri să scrie şi să citească.

George încercă din nou s-o determine să meargă în coliba ei.

- Tu n-auzişi ce-ţi spusei eu? îi zise ea foarte neliniştită. Fugi iute acasă pân' nu te vede potera să te împuşte.

George nu se lăsă convins; în coliba ei n-avea cum ajunge potera şi-ar fi putut şi el să-şi aline dorul arzător, care-l făcuse să-şi pună viaţa în primejdie.

- Nu, ţi-am mai spus o dată!

înnebunit, George o îmbrânci cu brutalitate în lături.

- Ei, bine, atunci m-am dus!

Şi-o porni amărât pe drumul pe care venise, regretând din tot sufletul că nu mersese mai bine la Beulah, acum fiind oricum prea târziu ca s-o mai ia într-acolo.

Dimineaţa îi povesti de răscoală şi unchiului Mingo.

- Azi noapte am fost s-o văd pe maică-mea, şi domnişoara Malizy mi-a spus ce-a auzit de la conaşu' şi de la coniţa despre răscoala aia...

Nu-şi dădea seama dacă unchiul Mingo îi crede sau nu minciuna, dar îi povesti înainte ceea ce auzise de la Charity, iar bătrânul îl ascultă cu atenţie. Când termină, George îl întrebă:

- Unchiule, da' cum se face că negrii ăştia de pe-a ici sunt împuşcaţi pentru ceva care s-a întâmplat tocmai în Carolina de Sud?

După o clipă de gândire, unchiu! Mingo îi răspunse:

- Toţi albii se tem ca nu cumva într-o zi noi, negrii, să ne organizăm şi să ne răsculăm, toţi la un loc. Apoi râse batjocoritor: Da' negrii n-or să poată nicicînd face ceva împreună.

Mai chibzui apoi alte câteva clipe şi urmă: -Or s-o lase ei mai domol cu împuşcăturile şi omorurile de care vorbeai tu, aşa se-ntâmplă mereu; după ce au băgat groaza în negri şi au scos legi noi, se mai satură şi ei să azvârle banii pe atâţia oamerii de patrulă.

- Şi asta cam cât o să ţină? îl luă pe George gura pe dinainte, dar privirea cu care îl săgeta Mingo îl lămuri cât de prostească îi era întrebarea.

intr-adevăr, în următoarele câteva luni conaşu' Lea începu încetul cu încetul să-şi revină; rămânea morocănos mai tot timpul, fără a le face însă nici un rău. Şi-ntr-o ziv George se gândi că venise momentul.

- Unchiule Mingo, mă tot gândeam la ceva, începu el. Cred că mi-a venit o idee care ar putea să-i facă pe cocoşii stăpânului să câştige mai multe lupte ca până acum.

Mingo se uită la zdravănul lui ucenic de şaptesprezece ani, cu o privire de parcă l-ar fi lovit damblaua.

~ De cinci ani merg cu voi la luptele mari de cocoşi, continuă George. Cam de vreo doi ani am început eu să bag de

seamă ceva şi de-atunci m-am tot uitat şi-am judecat. Păsările fiecărui crescător de cocoşi pâr a avea un fel de luptă al lor şi numai al lor...

Călcându-şi vârful unui bocanc cu celălalt, George se feri să-l privească în ochi pe cel ce antrenase cocoşi încă de pe vremea când el nici nu făcuse ochi.

- Noi pregătim cocoşii stăpânului să fie puternici cu adevărat, să aibă aripi lungi şi să câştige o mulţime de lupte, rezistând mai mult decât celelalte păsări, dar eu am ţinut minte că, de fiecare dată când pierdem, pasărea ailaltă sare deasupra păsării noastre şi-o loveşte de sus, de obicei drept în 'moalele capului. Ştii ce cred eu, unchiule? Dacă păsările stăpânului ar avea aripi mai puternice - şi cred că am putea să le întărim cu nişte exerciţii făcute anume pentru aripi - atunci ele ar putea sări mai sus decât altele şi-ar omorî mult mai multe ca până acum.

Pe sub pleoapele-i zbârcite, Mingo privea fix la iarba dintre bocancii lui şi ai lui George. După un timp glăsui:

- Pricep eu ce vrei să zici. Cred c-ar fi mai bine să-i zici şi conaşului.

- Dacă crezi că-i bine, n-ai putea dumneata să i-o spui?

- De ce eu, că ţie ţi-a venit ideea. Conaşu' poate s-o audă la fel de bine de la tine ca şi de la mine.

Luni dimineaţa, când apăru conaşu', George îşi luă inima în dinţi, răsuflă adânc şi-i spuse şi lui ceea ce vorbise cu unchiul Mingo, dar mai adăugă şi alte amănunte despre caracteristicile felurilor de luptă ale diferitelor păsări:

- Şi dacă aţi băgat de seamă, conaşule, păsările alea ale lu' conaşu'Graham luptă foarte iute, câineşte. Ale lu' conaşu' MacGregor se luptă cu mare atenţie, ca nişte războinici. Pe când ale lu' dom' căpitan Pea'body lovesc cu picioarele şi pintenii strânşi, ale lu' conaşu' Howard bat aerul cu picioarele destui de depărtate. Păsările lu' conaşu' ăla bogat, Jewett, nu se înalţă de obicei prea sus, da' când sunt pe pământ lovesc amarnic cu ciocul, şi când înhaţă vreo altă pasăre în cioc, atunci eşti sigur că i-a şi tras un pinten zdravăn.

Cum nu avea curajul să-l privească-n ochi, George nu putu să vadă cât de atent îl asculta stăpânul.

- Conaşule, gândiţi-vă la ce v-am spus. Şi dacă o să fiţi de acord, eu şi cu unchiul Mingo o să facem cu păsările

dumneavoastră nişte exerciţii pentru întărirea aripilor, pe care o să le născocim noi, ca să le ajute să sară mai sus decât oricare alţi cocoşi şi să dea cu pintenii de sus, şi nimeni n-o să prindă prea repede şmecheria.

Conaşu' Lea se holba la George de parcă nu-l mai văzuse până atunci.

în lunile ce mai rămăseseră până la sezonul următor de lupte, conaşu' îşi petrecu mai mult timp ca oricând printre păsări, urmărind şi câteodată participând şi el la antrenamente. Unchiul Mingo şi George azvârleau păsările din ce în ce mai sus, iar ele coborau dând nebuneşte din aripi, ca să-şi poată susţine greutatea de cinci-şase pfunzi, şi astfel aripile deveneau din ce în ce mai puternice.

Aşa cum prevestise George, în sezonul de lupte din anul 1823 nimeni nu părea să priceapă cum şi de ce păsările lui Lea au reuşit să câştige mai multe lupte decât cu un an în urmă. Către sfârşitul sezonului, pintenii cocoşilor lui loviseră mortal treizeci şi nouă din cei cincizeci şi doi cu care se luptaseră.

Cam la o săptămână după aceea, într-o dimineaţă, conaşu' Lea sosi tare bine dispus, să verifice cum se însănătoşeau câteva dintre păsările sale cele mai de soi care fuseseră lovite destul de rău la lupte.

- N-aş crede că ăsta o să se mai pună pe picioare, conaşuie, îi spuse unchiul Mingo, arătându-i un cocoş ce şedea tare plouat şi părea zdrobit, dar conaşu' Lea dădu din cap. Dar cred că ăştia din coteţele-astea două or să se vindece fără nici o urmă şi-o să-i puteţi duce din nou la lupte, la anul. Mingo vorbi mai departe arătându-i ultimele trei păsări. Astea n-or să se înzdrăvenească într-atât ca să le mai luaţi la luptele ăle mari, dar, dacă vreţi, o să le puteţi folosi lâ prinsul cocoşilor, ori le păstraţi oricum de prăsilă.

Domnul Lea se arătă mulţumit de starea lor şi tocmai o pornise spre calul său când, răsucindu-se pe călcâie, îi spuse într-o doară lui George:

-Cam umbli noaptea după fuste. Ai face bine să te fereşti de negroteiul ăla afurisit care-i face ochi dulci drăguţei tale.

George rămase înmărmurit şi-i trebuiră câteva clipe până să se dezmeticească şi să se înfurie de trădarea bătătoare la ochi a unchiului Mingo. Uitându-se însă la

Mingo, citi pe chipul lui aceeaşi nedumerire; între timp conaşu' vorbea mai departe:

-Doamna Teâgue i-a povestit soţiei mele, la o întrunire de-a lor de croşetat, că nu ştia ce tot are fata ei în casă, mulatra aia, până când i-a spus unul dintre negroteii ăilalţi că fata e prea istovită, umblând şi cu tine şi cu un afurisit de cârlan negru, ceva mai copt.

Conaşu' Lea chicoti:

- Biata fată, cred c-o spintecaţi amândoi!

Să-i înşele Charity? Amintindu-şi furios cu câtă încăpăţânare nu-i lăsase să intre în coliba ei în noaptea aceea, se strădui să zâmbească. Unchiul Mingo râse şi el spart. Apoi George înlemni. Acum, că stăpânul aflase că o tulea noaptea pe furiş, ce-avea oare de gând să-i facă?

Oprindu-se un timp, ca să-i dea răgaz lui George să se îngrozească, domnul Lea îi spuse ca între bărbaţi, spre mirarea băiatului:

- Atâta timp cât îţi vezi de treabă, du-te după orice fustă vrei. Ai numai grijă să nu te căsăpească vreun cârlan şi să nu te prindă pe drum vreo poteră dintr-alea care împuşcă negroteii.

- Nu, domnu'! N-am să...

George era atât de ruşinat, că nici nu mai ştia ce să spună.

- Vă mulţumesc din suflet, conaşule.

Rămas în sfârşit singur în noaptea aceea, liber să-şi verse mânia pe Charity, George o blestemă şi se jură că-şi va îndrepta atenţiile, pe care ea nu le merita, spre Beulah, care, deşi nuefa atât de aprinsă, era desigur mult mai credincioasă. îşi mai aduse aminte şhde fata aceea cu pielea ca scorţişoara, care îi luase ochii la o petrecere secretă peste care dăduse din întâmplare în pădure într-o noapte, în timp ce se grăbea să ajungă acasă. N-apucase s-o cunoască mai bine, că se ameţise cu rachiul tare ca focul pe care i-l dăduse ea. îşi amintea însă că o chema Ophelia şi că era a conaşului ăluia putred de bogat, Jewett, care avea o mie de cocoşi de lupte şi ale cărui neamuri stăpâneau plantaţii întinse nu numai aici, în ţinutul Caswell, dar şi în Georgia şi în Carolina de Sud. Era cam departe de mers pe jos, dar George se hotărî ca, la prima ocazie ce i se va ivi, să încerce să o cunoască mai bine pe fata aceea arătoasă şi cu vino-ncoa, pe care conaşu' Jewett poate că nici nu ştia că o are pe moşia lui.

CAPITOLUL 19

într-o duminică, după ce George plecase ca de.obicei să-şi facă vizita la bordeiele sclavilor, domnul Lea veni şi el, ca în fiecare zi, să cerceteze păsările. Era momentul cel mai nimerit. După ce umblară un timp printre coteţe, discutând despre păsări, unchiul Mingo îi spuse conaşului, de parcă chiar atunci i-ar fi dat prin minte:

- Conaşule, ştiţi şi dumneavoastră că-n fiecare an selectăm vreo cinş'pe-douăzeci de păsări de soi, care-s de-o mie de ori mai bune decât păsările de luptă ale altora. Cred c-aţi mai scoate ceva bani dacă l-aţi lăsa pe băiatul ăsta să se ducă cu celelalte la luptele de mâna a doua.

Unchiul Mingo ştia prea bine că în întreg ţinutul Caswell numele lui Tom Lea era numele unui alb sărac ce se ridicase la bunăstare prin luptele de cocoşi, ce o pornise de jos cu lupta de mâna a doua, cu un singur cocoş, dar de soi bun. De câte ori nu-i povestise el unchiului Mingo cu câtă plăcere îşi aminteşte de timpurile acelea, când n-avea ce mânca, spunându-i că bucuriile acelor lupte nu erau cu nimic mai prejos ca cele trăite la marile „competiţii" la care participase de-atunci încolo. Singura deosebire importantă, îi mai spusese conaşu', era că la luptele cele „mari" veneau oameni mult mai înstăriţi şi că se mânuiau sume mult mai mari; şi într-adevăr, acolo puteai vedea luptători putred de bogaţi câştigând ori pierzând averi întregi în cursul unei singure lupte. Celelalte lupte erau pentru cei ce,nu se puteau prezenta decât cu păsări de mâna a doua sau a treia, de obicei albi săraci, negri (iberi sau sclavi, ale căror buzunare nu ie îngăduiau pariuri mai mari de douăzeci şi cinci de cenţi, până la cel muftxin dolar. Rareori se întâmpla să se parieze pe douăzeci de dolari, şi asta doar când vreun luptător din aceştia de mâna a doua îşi pierdea minţile'şi punea la bătaie tot ce avea pe lume.

- Da' de unde ştii tu că-i în stare să mânuiască păsările în arenă? îl întrebă stăpânul.

Bucuros că stăpânul nu avusese nimic împotriva propunerii lui, unchiul Mingo urmă:

-Ei, domnule, de cinci-şase ani de când merge la lupte băiatul ăsta, n-a scăpat nici o mişcare pe care aţi făcut-o în

arenă, conaşule. Şi dacă vă gândiţi că e născut cu patima cocoşilor în sânge, doar un pic de învăţătură îi mai lipseşte. Şi chiar de-o mai pierde vreo luptă, sunt doar păsări date de-o parte, pe care nici nu le mai folosiţi vreodată, conaşule.

- îhî, făcu stăpânul, scărpinându-şi gânditor bărbia. Nu cred c-avem ceva de pierdut din asta. Ce-ar fi să bonteşti pintenii la vreo câţiva cocoşi dintr-ăştia şi să-l ajuţi să se antreneze în vara asta? Şi dacă e ceva de capul lui până la următorul sezon de lupte, da, atunci o să-i dau şi ceva bani pentru pariuri.

- O să vedeţi, conaşule!

Unchiul Mingo nu mai putea de bucurie, căci de câteva luni, nevăzuţi de nimeni, în . pustietatea sălbatică a crescătoriei, el şi George se „jucau" de-a luptele cu cocoşi ce nu fuseseră selectaţi. Precaut, bătrânul nu s-a apucat să-i spună stăpânului nimic, până nu s-a convins mâi întâi că George va deveni într-o bună zi la fel de abil la mânuitul cocoşilor în arenă ca şi stăpânul. Şi, aşa cum spusese unchiul Mingo, până şi păsările de rezervă din lotul atât de bine antrenat al stăpânului erau superioare multora dintre păsările aduse de obicei la luptele de mâna a doua, care în fiecare sezon aveau loc în întreg ţinutul în partide improvizate şi neoficiale.

Oricum ar fi fost, lui Mingo i se părea că George n-ar fi putut pierde cu nici un chip.

- Păi bine, măi băiete, ce-ai rămas cu gura căscată? îl întrebă în după-amiaza aceea unchiul Mingo, după ce-i spusese vestea.

- Nu ştiu ce să zic.

- N-am crezut c-am s-apuc ziua când tu să n-ai nimic de zis.

- Păi, nu ştiu cum să-ţi mulţumesc...

- Nici nu-i nevoie s-o faci,'se vede după dinţii ăia ai tăi rânjiţi. Hai la treabă! '

Şi-n vara aceea, împreună cu unchiul Mingo, petreceau cel puţin o oră în fiecare după-amiază, ghemuiţi pe vine, faţă în faţă într-o arenă improvizată, mai mică în diametru şi 'mai adâncă decât cea obişnuită, dar destul de bună pentru antrenament. După câteva săptămâni veni şi stăpânul să-i vadă. Surprins de îndemânarea şi de reflexele repezi de care dădea George dovadă mânu-indu-şi pasărea, îi dădu câteva sfaturi:

- Dacă vrei ca pasărea ta să sară prima, uite aici la mine! spuse el, apucând cocoşul din mâna lui Mingo. Ei, bine, arbitru! a strigat „Fiţi gata!". Tu şezi aici cu pasărea

' în mână, dar să nu te 'uiţi la ea! Fii cu ochii la gura arbitrului, ca să ştii c-o clipă înainte când zice „porniţi". Şi când îşi strânge buzele deodată - şi conaşu' îşi strânse şi el buzele - atunci s-o azvârli în aer, şi-o să ajungă sus chiar când termină el de zis: „Porniţi!"

în unele după-amiezi, după ce-şi terminau antrenamentul, unchiul Mingo se pornea să-i povestească lui George despre faima şi banii ce puteau fi câştigaţi şi în

. luptele de mâna a doua.

- Şi la fel cum sărăntocii îi strigă conaşului, încurajându-l să câştige, am văzut o mulţime de negri încurajaţi la marile lupte, Şi-ntr-o singură luptă se pot câştiga zece, doisprezece şi chiar mai friulţi dolari, băiete!

- Da' eu n-am avut nici un dolar, unchiule! Nici măcar nu ştiu cum arată.

-Nici eu n-am avut prea mulţi. De fapt, nici nu ştiu ce-aş mai putea face cu ei acum. Conaşu' a zis că o să-ţi dea ceva bani de pariuri, şi dac-o să câştigi, o să-ţi lase şi ţie o parte din ei.

- Crezi c-o să facă el una ca asta?

-De ce n-ar face-o, că tare i-a mai plăcut ideea ta cu întăritul aripilor, care i-a mai umplut niţel buzunarele. Şi dac-o face într-adevăr, sper să ai destulă minte să pui deoparte tot ce câştigi.

- Am s-o fac, sigur că da!

- Am auzit eu de unii negri care au câştigat la luptele de cocoşi şi-au pus deoparte destui bani ca să-şi răscumpere libertatea de la stăpânii lor.

- Eu o s-o răscumpăr şi pe maică-mea!

Unchiul Mingo sări ca ars de pe butucul pe care şezuse pe atunci; valul de pizmă ce-l năpădise aşa, dintr-o dată, îl tulbură peste măsură şi-i veni greu să găsească vreun răspuns. Atunci se pomeni zicând fără voie:

- Te cred şi eu, nimic nu-i cu neputinţă pe lumea asta!

La una din marile lupte de cocoşi de la începutul sezonului 1824, unde mersese cu conaşul Lea, unchiul Mingo aflase că în sâmbăta următoare se va ţine o luptă de mâna a doua în spatele unui mare hambar,' pe o plantaţie din vecinătate.

- Cred că mai pregătit ca acum n-o să fie niciodată, conaşule! îi spuse ceva, mai târziu unchiul Mingo stăpânului.

După cum promisese, conaşul Lea sosi sâmbătă dimineaţa şi-i dădu unchiului Mingo douăzeci de dolari în bancnote şi monede mărunte.

-Acum voi îmi cunoaşteţi obiceiul, le spuse el amândurora. Să nu te-apuci să lupţi cu o. pasăre, dacă n-ai curajul să pariezi pe ea. Că dacă nu pariezi nimic, apoi n-o să câştigi niciodată. Pe mine nu mă supără să pierd banii ce-i pierdeţi voi, dar banii-s ai mei şi păsările cu care luptaţi sunt tot ale mele, aşa că din ce câştigaţi, jumătate e-al meu, aţi priceput? Şi dacă cumva vreodată bănui doar că umblaţi cu fofârlica, vai ş-amar de pielea aia neagră a voastră!

în timp ce-i răspundeau grăbiţi „Da, domnule, conaşule!", amândoi vedeau prea bine că el se prefăcea numai mânios, căci în realitate era chiar foarte bine dispus.

Dând colţul după hambarul cel mare şi cenuşiu, George încerca să-şi ascundă emoţia. în jur se aflau cam vreo douăzeci de luptători negri ce râdeau şi vorbeau într-o parte a arenei largi şi scobite. Recunoscând cam vreo jumătate dintre ei de la luptele cele mari unde fuseseră, ca şi el, cu stăpânii lor, îi salută făcându-le semne cu mâna şi zâmbind; apoi răspunse, înclinându-şi capul, unora foarte ţanţoşi şi pestriţ îmbrăcaţi, care păreau că sunt negri liberi. Âruncându-şi privirile şi spre albii cei săraci, cam tot atâţia la număr, aşezaţi de cealaltă parte a arenei, George fu surprins când îşi dădu seama că îi cunoştea şi pe unii dintre aceştia şi nu-şi mai încăpu în piele de mândrie, când îi auzi şuşotind pe doi dintre ei:

- Uită-te la negrii ăia doi, sunt ai lui Tom Lea!

Curând, atât luptătorii albi cât şi cei negri începură să-şi desfacă sacii de culoarea şofranului, umpluţi cu paie, din care-şi scoaseră cocoşii ce cârâiau şi trâmbiţau şi se porniră să-i încălzească, în timp ce unchiul Mingo dădu ocol arenei până la arbitrul cel trupeş şi rumen la faţă, căruia îi spuse ceva.

' George se simţea cam stânjenit să stea atât de aproape de nişte albi săraci, ştiind că asta nu prevedea pentru negri decât bucluc, dar îşi aminti ce-i povestise Mingo: acesta era singurul lucru pe care se însoţeau să-l facă, împreună albii şi negrii. Regulamentul prevedea că se pot lupta numai doi albi,

sau doi negri, dar de pariat, putea oricine paria pe oricare pasăre în oricare luptă.

După ce-şi frecţionă şi-şi încălzi cocoşul şi-l puse înapoi în sac, George mai privi o vreme învălmăşeala din jur şi văzu încă o mulţime de luptători îndreptându-se grăbiţi spre hambar cu sacii în spate, chiar în momentul în care arbitrul începu să facă semn cu mâinile:

- Haideţi, gata! Hai să pornim odată păsările astea la luptă! Jim Carter şi Ben Spence! Poftiţi încoace şi azvârliţi-le-n aer!

Se iviră doi albi uscăţivi şi prost îmbrăcaţi, care-şi cântăriră păsările şi le fixară pintenii de fier, în timp ce se auzeau din când în când pariuri de douăzeci şi cinci până la cincizeci de cenţi. Nici una dintre păsări nu i se păru lui George că arată mai bine decât cei doi cocoşi de rezervă ai stăpânului, pe care-i aveau el şi unchiul Mingo în sac.

La semnalul de pornire, păsările ţâşniră în sus, căzură apoi în arenă, ameţite, ferindu-se, luptând convenţional -după părerea lui George, fără încrâncenarea pe care-o simţea în marile lupte la care asistase împreună cu stăpânul şi unchiul Mingo. Când, într-un târziu, una dintre păsări înfipse un pinten, rănind-o adânc la gât pe cealaltă, îi mai trebuiră câteva minute ca s-o omoare, ceea ce unei păsări de mare clasă i-ar fi luat o singură clipă. George îl urmări pe cel ce pierduse pe. când se îndepărta, înjurându-şi amarnic ghinionul şi ţinându-şi de picioare cocoşul mort. în următoarele partide, nici pasărea învingătoare şi nici cea învinsă nu dovediră stilul şi ardoarea cu care George se deprinsese, aşa că neliniştea lui se mai domoli, ba chiar se risipi cu totul. Când fu însă chemat, inima începu dintr-o dată să-i bată cu putere.

- Haideţi, gata! Acum negrul domnului Roames cu un cocoş pestriţ, şi negrul domnului Lea cu un cocoş roşu! Hai, băieţi, dâţi-le drumul!

Ajuns lângă arenă, George îşi recunoscu adversarul cel trupeş - de fapt de câţiva ani tot schimbaseră mereu câteva vorbe la marile lupte! Simţind privirile unchiului Mingo aţintite asupra lui, George cântări cocoşul, apoi îngenunche şi, deschizându-şi buzunarul de sus a! salopetei, scoase pintenii. în timp ce-i fixa la picioarele cocoşului, îşi aminti de vorbele unchiului Mingo: „nici prea slab strânşi, că pot să lunece şi să cadă, dar nici prea tare, că le intră în picior şi-i doare".

Potrivindu-i după cum credea el că-i mai bine, George auzea strigătele întretăiate: „Cincizeci de cenţi pe roşu"... „Cine dă mai mult?"... „Un dolar pe

pestriţu'"'.- „ Patru pe roşu", strigă unchiul Mingo,

anunţând cel mai mare pariu şi stârnind o zarvă întreagă de alte pariuri. George simţea cum mulţimea începe să se înfierbânte, iar emoţia lui creştea.

- Fiţi gata!

George îngenunche, ţinându-şi strâns cocoşul pe pământ, simţindu-i trupul fremătând de nerăbdarea de a se năpusti asupra celuilalt.

- Porniţi!

Dar el uitase să urmărească buzele arbitrului! Şi când mâinile îi aruncară cocoşul în aer, celălalt era deja sus. Dându-se târâş înapoi, George văzu cu groază cum cocoşul lui fu lovit în faţă şi-şi pierdu echilibrul, apoi lovit din nou cu pintenul în partea dreaptă cu atâta iuţeală şi forţă, încât căzu de-a berbeleacul jos. îşi reveni însă repede şi atacă şi el, dar un smoc de pene i se înroşi de sânge. Cele două păsări se înălţară din nou, a lui George ceva mai sus, dar pintenii nu nimeriră unde trebuiau, la coborâre. Păsările se feriră şi ţâşniră din nou în sus, la aceeaşi înălţime de data aceasta, iar pintenii le scăpărară atât de iute, că nici o privire nu-i putea urmări. Lui George i se opri inima câteva clipe nesfîrşite, în timp ce păsările izbeau cu ciocul, se fereau, loveau cât puteau, ţopăind de colo-colo prin arenă. îşi dădea seama că cocoşul lui trebuia să fie destul de slăbit de cât sânge pierduse, deşi ţinea încă piept atacurilor pestriţului. Apoi, dintr-o dată, totul se sfârşi cu o singură lovitură de pinten, şi pasărea lui George se zvârcoli în agonie. Luând-o din arenă, aproape că nu mai auzi strigătele şi înjurăturile celor ce pariaseră. Cu lacrimile şiroindu-i pe faţă, îşi croi cu greu drum prin mulţimea uluită. Unchiul Mingo îl apucă zdravăn de cot şi-l târî după el, până ieşiră de sub ochii oamenilor.

-Ce, ţi-ai pierdut minţile? îi spuse el aspru. Pregă-teşte-ţi pasărea ailaltă pentru lupta următoare!

- Nu sunt bun de lupte. N-ai văzut c-am omorât cocoşul stăpânului?

Mingo nu-l luă în seamă.

-Ai mai pomenit lupte fără ca unul să piardă? Pe conaşu' nu l-ai văzut niciodată pierzând? Hai înapoi în arenă!

Dar nici ameninţările şi nici îndemnurile nu-l clintiră pe băiat, şi până la urmă Mingo se lăsă păgubaş.

- Nu-i nimic, o să-i spun stăpânului că ne-a fost frică să încercăm să ne luăm banii îndărăt!

Supărat, unchiul Mingo se întoarse spre mulţime, îndreptându-se spre arenă. Cât de umilit era, George fu surprins şi mulţumit în acelaşi timp că ceilalţi luptători, absorbiţi de lupta următoare, păreau să nu-l' fi luat în seamă.' După alte două lupte, arbitrul strigă din nou: „Negrul domnului Lea". Copleşit de ruşine, îl auzi pe Mingo pariind nici mai mult nici mai puţin de zece dolari, cifră pe dată depăşită, înainte ca bătrânul să azvârle în arenă cea de-a doua pasăre a stăpânului. în mai puţin de două minute, îşi omorî cu dibăcie adversarul.

în drum spre casă, toate încercările unchiului Mingo de a-l consola pe George rămaseră fără ecou:

- Ce stai aşa, de parc-ai avea mortul pe masă? Doar am câştigat doi dolari!

- Mi-e tare ruşine c-am pierdut, şi cred că stăpânul n-o să mai vrea să-i prăpădesc păsările.

După trei zile, George era tot atât de abătut, dorindu-şi mai bine să se crape pământul şi să-l înghită cu totul, iar unchiul Mingo se întrista văzând că ucenicul lui se credea ghinionist, mai înainte chiar de a începe cu adevărat luptele. Aşa că îi vorbi şi stăpânului despre asta:

- N-aţi vrea, conaşule, să staţi de vorbă cu el? Crede că dac-a pierdut o luptă s-a prăpădit pământul.

Data următoare când veni la păsări, stăpânul i se adresă lui George:

- Ce vorbă mai e asta, că nu trebuie să pierzi nici o luptă?

- Conaşule, tare vinovat mă simt că v-am prăpădit un cocoş.

- Ei, şi! Mai am încă douăzeci pe care vreau să ţi-i dau entru lupte.

- Da, domnu', răspunse George, căruia cu toată bunăvoinţa stăpânului, fot nu-i venise inima la loc.

Dar în lupta următoare, după ce învinse cu amândouă păsările, începu să umble ţanţoş întocmai ca un cocoş triumfător. După ce-şi adună plin de mândrie pariurile, unchiul Mingo îi trase deoparte şi-i şopti:

- Nu te pierde cu firea, băiete, că o să mai pierzi!

- Unchiule, lasă-mă să ţin şi eu un pic în mână bănetul ăla! îi strigă George, întinzând palmele făcute căuş.

Şi-n timp ce George se holba la grămada de bancnote şi mărunţiş de un dolar, Mingo îi spuse râzând:

- Să-i dai tu banii conaşului. O să vă prindă bine la amândoi.

în drum spre casă, George încercă a suta oară să-l convingă pe unchiul Mingo să vină cu el în curtea sclavilor, ca s-o cunoască pe mama lui, pe domnişoara Malizy, pe mătuşa Sarah şi pe unchiu! Pompey.

-Conaşu' nu ne are decât pe noi,'ăştia şase negri, unchiule, şi ar trebui cel puţin să ne cunoaştem. Sunt sigur că tare s-ar mai bucura să te vadă. Când sunt cu ei, nu le vorbesc decât de matale, şi dacă nu vii, ei cred că ai ceva cu ei, ori mai ştiu eu ce!

- Ce-aş putea eu avea cu cineva pe care nici măcar nu-l cunosc? îl răspunse unchiul Mingo. Da' mai bine să rămână aşa cum am apucat, c-atunci nici ei n-or să-şi mai bată capul cu mine şi nici eu cu ei.

Şi din nou, când se apropiară de plantaţie, Mingo o apucă pe poteca ce ocolea curtea sclavilor.

Când văzu monedele şi bancnotele din mâna lui George, Kizzy rămase înmărmurită.

- Doamne, băiete, de unde ai tu atâta bănet?

- Cam cât să fie acolo? întrebă Sarah.

- Nu ştiu, mătuşă, da' ce de bănet mai era acolo, de unde-i am pe ăştia!

Mătuşa Sarah îl înşfacă de mâna cealaltă şi-l târî după ea până la unchiul Pompey, să vadă şi el chilipirul.

- Cred că nu mi-ar strica şi mie un cocoş! zise bătrânul. Da', ia ascultă, băiete; ăştia sunt banii stăpânului!

- O să-mi dea jumătate din ei! îi explică George mândru. De fapt, acum tocmai mă duceam să-i dau partea lui.

Ajuns în bucătărie, George îi arătă mai întâi banii domnişoarei Malizy şi numai după aceea ceru să-l vadă pe stăpân. Băgându-şi cei nouă doiari în buzunar, conaşu' îi spuse râzând:

- Ei, cred că Mingo îţi dă ţie păsările mele ale mai bune, iar mie rezervele!

George nu-şi mai încăpea în piele de mândrie.

La lupta următoare, când George câştigă cu cele două păsări cu care mai învinsese şi data trecută, curiozitatea

conaşului Lea fu atât de mare văzând şirul acesta de izbânzi, încât până la urmă îşi încalcă promisiunea ce şi-o făcuse de mult să nu mai meargă la luptele de mâna a doua.

Apariţia neaşteptată a domnului Lea îi făcu pe luptătorii albi, cât şi pe cei negri, să-şi dea coate şi să şuşotească între ei. Văzându-i pe Mingo şi George, stânjeniţi şi speriaţi, începu şi lui să-i pară rău că venise. Apoi, dându-şi seama că el era cel care trebuia să spargă gheaţa, se porni să zâmbească şi să facă semne unuia dintre sărăntocii albi, ceva mai în vârstă.

- Noroc, Jim! Apoi altuia:

- Salut, Pete!

Aceştia îi zâmbiră şi eiv uimiţi că-şi mai amintea până şi de numele lor.

- Bună, Dave, dădu el bineţe mai departe. Văd că nevastă-ta a reuşit să-ţi zboare ~i ultimii dinţi ce-i mai aveai în gură! Or poşirca aia de whiskey ţi-a făc'ut-o?

Lupta fu dată uitării şi, cu hohote de râs răsunătoare, se îngrămădiră în jurul celui ce-o pornise-n viaţă la fel de sărman ca ei, ca apoi să se transforme într-o legendă.

Cu pasărea sub braţ, mândru nevoie mare, George se ivi dintr-o dată pe marginea arenei, uluindu-l pe unchiul Mingo şi pe stăpânul său:

-Atenţie, atenţie, strigă el, dacă vreunul din voi are ceva bani', puneţi-'i iute la bătaie! Şi să nu vă pese cât pariaţi, căci daca eu nu vă pot acoperi, stăpânul meu sigur o să poată, bogat cum este!

Văzându-I pe stăpân zâmbind, George dădu înainte şi mai tare:

- Conaşu' meu c-o pasăre de-a dumnealui o să-i bată pe toţi ăştilalţi d-aici! Haideţi iute!

Un ceas mai târziu, după ce făcuse destulă zarvă pentru o nouă victorie, George câştigase douăzeci şi doi de dolari, iar domnul Lea aproape patruzeci, căci îl siliseră să accepte şi alte pariuri. Nimic nu-i era mai urât decât să ia bani de la oameni pe care-i ştia săraci lipiţi pământului, aşa cum fusese şi el odată, dar mai ştia şi că, un an de zile de atunci, ei se vor făli cum au pierdut de zece ori mai mult decât în realitate, pariind împotriva lui Tom Lea.

La următoarele patru lupte de mâna a doua din ţinutul Caswell, toţi băgară de seamă absenţa ţanţoşului şi gălăgiosului

George, care rămăsese lângă unchiul Mingo, ţintuit în casă de o criză de tuse foarte gravă. George văzuse cum îl apucă, aşa dintr-o dată, fără nici un semn prevestitor, ca să nu-i treacă apoi cu nici un chip, aşa că nu-i venea să-l lase singur pe bătrânul păsărar cu grija cocoşilor, şi nici n-avea chef să meargă singur. Nici chiar când Mingo se mai puse pe picioare, pe el tot nu-l trăgea inima să bată drumul de unul singur până la locul luptei, dar bătrânul îl sili s-o facă:

- Ce, doar nu eşti copil de ţâţă! la să fie vreo fată p-acolo, cum te-ai mai duce!

Aşa că sp duse singur, cu câte un sac înfoiat în fiecare mână. Ceilalţi luptători de cocoşi, care îi duseseră dorul băiatului atât de guraliv şi de isteţ, cum dădură cu ochii de el îi strigară:

- la te uită c-a venit şi George Cocoşul! şi izbucniră cu toţinn râs, iar el li se alătură din toată inima.

în drum spre casă, cu buzunarele doldora de şi mai mulţi bani câştigaţi, cu cât se gândea mai mult la noul lui nume, cu atât îi plăcea mai tare, căci parcă avea o anume prevestire.

Cum credeţi că m-au poreclit acoio, la lupte? întrebă el de îndată ce ajunse în curtea sclavilor.

-Cum?,

- George Cocoşul!

- Doamne, Dumnezeule! strigă mătuşa Sarah. Ochii lui Kizzy străluceau de dragoste şi mândrie. Porecla îl amuză chiar pe domnul Lea, când îi povesti

unchiul Mingo, care adăugă însă, strâmbându-se:-

- Mă mir că nu i-au zis George Plângăciosul, după cum îl umflă plânsul când îi moare un cocoş în luptă. Chiar ş-acu, când câştigă atâtea lupte, tot aşa face. Cum de-i atins vreun cocoş de-al lui de un pinten ucigaş, izbucneşte în hohote de plâns şi-şi alintă-n braţe pasărea, de parcă ar fi copilul lui.

- Ehei, îi răspunse râzând domnul Lea, de câte ori nu mi-a venit şi mie să plâng, când am pariat mai mult decât trebuia şi pasărea mea a mierlit-o! Da' el e singurul căruia am auzit să-i spună cineva aşa cum spuseşi tu. Tare mult mai ţine la cocoşi!

Nu mult după asta, la cea mai importantă partidă de lupte a anului, în timp ce stăpânul se îndrepta spre căruţa lui ţinând sub braţ cocoşul care tocmai învinsese în finala competiţiei, auzi că-l strigă cineva din spate:

- Hei', domnule Lea!

Se întoarse, şi îl văzu cu uimire pe luptătorul de cocoşi George Jewett, un aristocrat adevărat, înaintând cu paşi mari spre el, cu chipul numai zâmbete.

Domnul Lea se strădui să nu pară măgulit:

- Da, domnule Jewett. îşi strânseră mâinile.

-Am s-o iau de-a dreptul, domnule Lea. aşa ca între gentlemeni şi mai ales ca între luptători de cocoşi. Nu de mult am rămas fără dresor de cocoşi. L-a prins într-o noapte o patrulă, fără acte. Nefericitul a încercat să fugă şi a fost împuşcat, fiind rănit destul de grav. Pare-se că n-o să se mai întremeze.

-îmi pare rău... de dumneata, adică, nu de negrotei.

Domnul Lea îşi blestemă în gând prostia, bănuind ce-o să urmeze. Prea-nobilul luptător de cocoşi îl voia pe Mingo.

- Da, desigur, spuse Jewett. Aşa că tare aş mai avea nevoie, măcar pentru o vreme, de un alt dresor, care să se priceapă cât de cât la păsări.

Făcu apoi o pauză.

- La luptele astea am băgat de seamă că dumneata ai doi. Nici nu mi-ar da prin cap să mă gândesc la bătrânul dumitaie dresor, cu atâta experienţă, ci mai degrabă mă întrebam dacă ai accepta o propunere deschisă pentru cel mai tânăr, care, după cum mi-au spus sclavii mei, tot dă târcoale uneia dintre fetele mele de casă.

Auzind de trădarea asta din partea lui George, domnul Lea nu rămase numai uimit, ci şi furios, şi-i răspunse sugrumat:

- Aha, înţeleg!

Domnul Jewett zâmbi din nou, fiind sigur c-a nimerit drept la ţintă. ■-

-Şi ca să-ţi dovedesc că eu nu-s din aceia care se tocmesc, adăugă el făcând din nou o pauză, ce-al zice de trei mii?

Domnul Lea simţi că ameţeşte, nevenindu-i să-şi creadă urechilor.

- Regret, domnule, se pomeni el zicând pe un ton sec; şi simţi că se-nfioară de plăcerea de a refuza un bogătaş cu sânge albastru cum era Jewett.

- Bine, bine, urmă celălalt cu vocea vizibil înăsprită. îţi fac o ultimă propunere: patru mii!

- Eu n-am dresori de vânzare, domnule!

De pe chipul luptătorului de cocoşi zâmbetul dispăru şi ochii i se îngustară.

- Da, înţeleg. Sigur că da. Cu bine, domnule!

- Cu bine, îi răspunse domnul Lea, şi-o luă fiecare în altă parte.

Stăpânul se întoarse la căruţă în mare grabă, fără să fugă însă; iar mânia îi creştea din ce în ce. Văzându-i chipul, unchiul Mingo şi George Cocoşul îşi feriră privirile. Ajuns în dreptul lor îl ameninţă pe George cu pumnul, strigându-i cu vocea tremurând de furie:

- Am să-ţi zdrobesc creierii. Ce dracu' cauţi tu la Jewett să-i spui cum ne antrenăm noi cocoşii?

George Cocoşul se schimbă la faţă.

- Da' eu nu i-am spus nici o vorbă, conaşule, abia putu el să îngâne. Niciodată n-am schimbat un cuvânt cu dânsul, conaşule!

- Da' n-o să-mi spui tu mie că baţi atâta amar de drum pân-acolo, doar ca să-i faci ochi dulci fetei ăleia de la Jewett.

Lea îşi dădea seama că, oricât de nevinovată ar fi fost, orice vizită acolo îl putea face pe ucenicul său să cadă pradă şireteniei lui Jewett, care era în stare de orice.

- Conaşule, aveţi milă de mine!

Pe lângă ei trecu în goană o altă căruţă şi oamenii din ea îl strigară şi-i făcură semne cu mâna domnului Lea. Răspunzându-le, stăpânul îşi rânji gura a zâmbet şi se caţără peste marginea căruţei, aşezându-se pe capră cât mai departe de unchiul Mingo, spunându-i printre dinţi bătrânului îngrozit:

- Dă-i drumul, lua-v-ar toţi dracii!

Drumul de întoarcere spre plantaţie părea că nu se mai sfârşeşte şi între ei se simţea o încordare gata să explodeze. Şi la fel rămase tot restul zilei şi între George Cocoşul şi unchiul Mingo. în noaptea aceea, George se zvârcoli negăsindu-şi somnul, trecându-l sudori la gândul pedepsei Ce urma să se abată asupra lui.

Nu păţi însă nimic. Ba chiar, la câteva zile după aceasta, stăpânul i se adresă unchiului Mingo, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic:

-Săptămâna ailaltă trebuie să mă duc la nişte lupte tocmai în Virginia. Şi n-aş crede .că atâtea zile de mers în căruţă or să-ţi facă bine la tuşea ta, aşa că-l iau doar pe băiat.

- Da, domnu'!

De mult bănuia unchiul Mingo că o să vină şi ziua asta; de aceea îl şi luase stăpânul pe băiatul ăsta, ca să-l înlocuiască pe el. Nu se gândise însă că una ca asta o să se întâmple atât de curând.

CAPITOLUL 20

- La ce te gândeşti, băiete?

După vreo oră şi mai bine de stat pe capra căruţei, uitându-se la norii pufoşi ai acelei dimineţi calde de februarie, la drumul prăfos ce se-ntindea înaintea lor, întrebarea stăpânului îl făcu pe George să tresară.

- La nimic, răspunse el. Nu mă gândeam la nimic, conaşule.

- Niciodată n-am priceput ce e în capul ăsta al vostru, al negroteilor! şi George simţi o iritare în vocea stăpânului. Degeaba încearcă omul să stea de vorbă ca lumea cu voi, că şi începeţi să vă purtaţi prosteşte. Asta mă scoate din minţi, mai ales din partea unuia ca tine care, dacă vrea, poate vorbi până-şi suceşte limba. N-ai crede că albii v-ar respecta mai mult dacă v-aţi purta mai cu bun simţ?

Apatia lîii George se risipi pe dată şi-şi încorda toate simţurile.

-Poate că unii ne-ar respecta, dar alţii s-ar putea să nu, conaşule! răspunse el prudent. Depinde!

- Iar vorbeşti pe ocolite. Depinde de ce?

Tot trăgând de timp, ca să-şi poată da seama mai bine unde bate stăpânul, George îi mai trânti încă o probă de vorbărie anapoda.

- Ei bine, domnule, vreau să zic că depinde de ce fel ~ de albi e vorba, conaşule, ori cel puţin aşa cred eu.

Domnul Lea scuipă dezgustat peste marginea căruţei.

- Poftim, hrăneşti şi îmbraci un negru, îi faci' un adăpost, îi dai tot ce are nevoie, şi tocmai ăsta nu-i în stare să-ţi spună o vorbă cinstită!

George Cocoşul bănui că stăpânul se hotărâse pur şi simplu să stea de vorbă cu el, ca să-şi mai alunge plictiseala într-o călătorie nesfârşită cu căruţa.

Nevrând să-şi supere mai tare stăpânul, George încercă apa cu degetul:

- Dacă vreţi să ştiţi adevărul-adevărat, conaşule, apoi eu zic că mulţi negri cred că-i mai înţelept să pară mai proşti şi mai speriaţi decât sunt cu adevărat, x^ăcl celor mai mulţi le e teamă de albi.

-Teamă, strigă domnul Lea. Un negrotei îţi alunecă din mâini ca tiparul, s-o ştii de la mine! Ba, după'cum cred eu, cum ne întoarcem cu spatele, „speriaţii" ăştia de negrotei nu fac altceva decât să uneltească răscoale ca să ne omoare. Bagă otravă în mâncarea oamenilor, le ucid până şi pruncii! Iar când albii încearcă să se păzească, atunci negroteii răcnesc că sunt tare înspăimântaţi.

George se gândi c-ar fi mai bine să nu se joace cu firea arţăgoasă a stăpânului:

- N-aş crede ca vreunul de pe moşia dumneavoastră să fie vreodată în stare de aşa ceva, conaşule! zise el calm.

- Asta pentru că ştiţi prea bine că v-aş face zob!

Un cocoş trâmbiţă din toate puterile în coşul din spatele lor, iar ceilalţi se porniră să cârâie.

George nu-i mai spuse nimic. Treceau tocmai pe lângă o plantaţie întinsă şi văzu un grup de sclavi scoţând cocenii uscaţi şi pregătind pământul pentru arat, înaintea semănatului următor.

Domnul Lea urmă:

- Mi-e greaţă când mă gândesc câte greutăţi îi poate face un negrotei unui om care a trudit o viaţă întreagă să realizeze ceva.

Un timp, căruţa merse înainte în tăcere, dar George simţea cum creşte mânia stăpânului. Până la urmă acesta îşi dădu drumul:

-Ascultă la mine, băiete! Tu ai trăit toată viaţa pe moşia mea şi-ai avut mereu burta plină! Habar n-ai ce înseamnă să creşti şi să mori de foame la un loc cu alţi zece fraţi şi surori şi să dormi cu ei toţi, cu tata şi mama, doar în două încăperi încinse, în care mai şi plouă, pe deasupra!

George rămase înmărmurit de o astfel de mărturisire venită din partea stăpânului, care îi dădea acum înainte înfierbântat, de parcă şi-ar fi smuls din carne aceste amintiri dureroase.

- Ehe, băiete. Nu-mi aduc aminte de mama să nu fi fost mereu borţoasă cu vreun alt plod. Iar tata, pe jumătate beat, îşi mesteca tutunul veşnic răcnind şi suduind că nici unul dintre noi

nu trudim îndeajuns, pe placul lui, pe Cei zece acri de pământ pietros - pe care eu n-aş da acum nici cincizeci de cenţi - unde-şi mai şi dădea aere de fermier.

îl privi mânios pe George, întrebându-l răstit:

- Vrei să ştii ce mi-a schimbat viaţa, băiete?

- Da, domnule! îi răspunse George.

-A venit o dată un mare predicator. Şi-n timp ce-şi înălţa cortul, toată lumea alerga de colo-colo. în prima seară, toţi cei ce se puteau ţine pe picioare au venit. Mult timp dupâ aceea lumea povestea că în tot ţinutul Caswell nu se mai pomenise o astfel de slujbă înflăcărată şi nişte vindecări miraculoase ca acelea. Cât oi trăi n-am să pot uita mulţimea aceea de oameni albi care ţopăiau, ţipau, strigau şi-şi declarau în gura mare credinţa. Cădeau unii în braţele celorlalţi, gemând şi zvârcolindu-se cuprinşi de spasme. Din toată zarva şi tămbălăul ăla, un singur lucru m-a impresionat într-adevăr. Domnul Lea îl privi ţintă pe George: Tu ai auzit despre Biblie?

- Nu prea, domnu', n-aş putea spune că da.

- Să nu crezi că eu ştiam prea multe despre ea pe atunci. A citit din psalmi; mi-am însemnat şi eu după aceea pasajul în Biblia mea. Suna cam aşa: „Tânăr am fost şi bătrân am ajuns, şi niciodată nu m-am lepădat de cel preacinstit şi plin de virtute şl neam de neamul lui n-a ajuns să cerşească". Şi mult" timp după ce a plecat predicatorul, vorbele acestea mi-au rămas în minte şi le-am sucit pe-o parte şi pe alta încercând să le desluşesc înţelesul ce-l pot avea pentru mine - căci tot ceea ce văzusem eu în neamul meu aducea a cerşetorie. Până la urmă am înţeles din vorbele acelea că, dacă reuşeam să devin cinstit şi plin de virtute - cu alte cuvinte, să mă spetesc muncind şi să trăiesc cum ştiu eu mai bine - n-am să ajung la bătrâneţe să-mi cerşesc pâinea.

Domnul Lea îi privi cu un aer de superioritate pe George:

- Da, domnu'! îi răspunse acesta, negăsind nimic altceva de zis.

- întâmplarea asta s-a petrecut când aveam unsprezece ani, şi m-am hotărât să plec de-acasă; am bătut toate drumurile căutând de lucru, făcând indiferent ce, până şi muncă de negru; umblam în zdrenţe şi mâneam resturi. Ani de-a rândul am pus deoparte fiecare leţcaie, până am reuşit să-mi cumpăr douăzeci

şi cinci de acri de pădure şi un negru, George îl chema. De fapt, d-aia ţi-am zis şi ţie aşa...

Stăpânul părea să aştepte uri răspuns:

- Mi-a povestit unchiul Pompey despre el, îi spuse George.

- Pompey a fost cel de-al doilea negru al meu. Am trudit cot la cot cu George, primul negru, am făcut şi pe dracu-n patru să dezrădăcinăm buştenii şi tufişurile, să azvârlim deoparte pietrele ca să-mi pot planta prima recoltă. Numai bunul Dumnezeu mi-a dat prin minte să cumpăr un bilet de loterie de douăzeci şi cinci de cenţi, şi cu el mi-am câştigat primul cocoş de lupte. Un cocoş mai bun ca ăla nici n-am avut vreodată! Chiar când era rănit rău, TI oblojeam şi tot câştiga mai multe lupte, d-alea de mâna a doua, decât oricare alt cocoş.

Tăcu o vreme.

- Nu ştiu ce-mi veni să-ţi spun toate astea ţie, un negru. Da' mai simte omul'nevoia câteodată să mai schimbe o vorbă cu câte cineva.

Tăcu din nou.

- Nici cu nevasta nu poţi vorbi prea mult, că şi femeile astea, de îndată ce pun mâna pe câte un bărbat să le poarte de grijă, nu mai fac altceva tot restul vieţii lor decât să bolească, să se odihnească şi să se plângă de câte ceva, deşi servitorii negri le slujesc la tot pasul. Şi-şi dau pe faţă tot timpul cu atâtea sulemeneli, până ce arată ca nişte sperietori...

Lui George nu-i venea să-şi creadă urechilor, iar stăpânul părea că nu mai are de gând să se oprească:

- Ba poţi să-ţi găseşti beleaua şi cu neamurile. De multe ori m'-am tot întrebat de ce nici unul dintre fraţii şi surorile mele nu s-a străduit să scape de sărăcie, aşa cum am făcut eu. Ei tot se luptă şi-rabdă de foame la fel ca-n ziua când i-am părăsit, doar că acum fiecare e la casa lui şi are familie.

George gândi că-i mai bine să nu-i spună nici măcar: „Da, domnu'". Uneori îl văzuse pe stăpân la luptele de cocoşi schimbând grăbit câteva vorbe cu vreunii dintre ai săi. Fraţii domnului Lea erau atât de prăpădiţi, că până şi sclavii negri îşi băteau joc de ei. De multe ori îşi dăduse, seama cât de stânjenit era_stăpânul când se întâmpla să dea peste vreunul din ei. îi auzise văicărindu-se despre greutăţile pe care le aveau şi cerându-i bani şi le citise ura de pe chip atunci când stăpânul le

dădea cincizeci de cenţi ori vreun dolar, sigur că-n clipa următoare vor arunca banii pe rachiu.

- Oricare din ei ar fi fost în stare să facă ce-am făcut eu! exclamă stăpânul, aşezat lângă George pe locul său de pe capră. Numai că pe ei nu i-a dus capul; să-i ia dracul! -

Tăcu iar un timp.

- Acum, mă descurc destul de bine - am un acoperiş onorabil, peste o sută de cocoşi, optzeci şi cinci de acri, mai bine de jumătate însămânţaţi, fără să mai pun la socoteală calul, catârii, vacile şi porcii. Şi vă mâi am pe voi, negroteii ăştia puturoşi.

- Da, domnu' spuse George, socotind că ar fi bine dacă şi-ar exprima şi el părerea, pe un ton destul de precaut însă. Da şi noi, negrii, trudim pentru dumneavoastră. Că de când o ştiu eu pe maică-mea, pe domnişoara Malizy, pe mătuşa Sarah, pe unchiul Pompey şi pe unchiul Mingo, ce altceva au făcut decât să muncească pentru dumneavoastră din răsputeri? De fapt, conaşule, în afară de mama, nici unul dintre ei nu are mai puţin de cincizeci de ani. -

Aici George se opri, nevrând să mai spună şi concluzia ce-o trăsese mătuşa Sarah, că stăpânul era. prea zgârcit ca să mai cumpere vreun sclav mai tânăr, muncindu-i pe cei câţiva câţi îi avea până i-o vedea picând morţi.

- Se vede că tu nici n-ai auzit ce ţi-am tot spus eu aici, băiete. Nici unul din negrii pe care-i am eu n'-a trudit aşa cum am făcut-o eu. Aşa că nu-mi vinde gogoşi tocmai mie despre cât de mult muncesc negroteii.

- Da, domnu'!

- Ce tot îi dai-nainte cu „da, domnu'"?

- Da, sigur că munciţi din greu, conaşule!

- Aşa şi este! Crezi că-i uşor să ai grijă de toţi şi de toate pe o moşie? Crezi că-i uşor să ţii un număr atât de mare de păsări?

- Nu, domnu' ! Văd şi eu că vă este tare greu, conaşule!

George se gândi la cei peste treizeci de ani de când unchiul Mingo îi îngrijea păsările, fără a mai pune la socoteală şi cei şapte de când muncea şi el. Apoi, vrând să-l facă să-şi amintească de vremea îndelungată cât îi slujise Mingo, îl întrebă cu prefăcută nevinovăţie:

- Conaşule, ştiţi cumva câţi ani are unchiul'Mingo? Domnul Lea se gândi o clipă, scărpinându-şi bărbia:

- Pe dracu', habar n-am. Stai să vedem, odată parcă ştiam că este cu vreo cin'şpe ani mai mare ca mine, ceea ce înseamnă că are vreo şaizeci. Da' se vede că îmbătrâneşte pe zi ce trece şi că-i tot mai bolnav. Ţie cum ţi se pare, că stai cu el acolo mai tot timpul?

Lui George îi veni în minte ultimul acces de tuse al bătrânului, cel mai rău dintre toate câte le văzuse. Dar, amintindu-şi că domnişoara Malizy şi mătuşa Sarah spuneau adesea că stăpânul socotea orice semn de boală drept lene curată, îi spuse până la urmă:

- Să vedeţi, conaşule, de cele mai multe ori pare că se simte bine, dâr cred c-ar fi mai bine să ştiţi că, din când în când, îl apucă câte o păcătoasă de tuse şi nu-l mai lasă, de mă bagă în sperieţi, că ţin la el ca la un tată.

îşi dădu însă prea târziu seama ce-i scăpase din gură şi pe dată simţi reacţia duşmănoasă a stăpânului. Căruţa nimeri într-o groapă şi cocoşii din coşuri se porniră să cârâie din nou; câteva clipe căruţa merse mai departe, înainte ca domnul Lea să-i întrebe:

- Da' ce-a făcut Mingo pentru tine? Te-a scos el de la munca ogorului şi te-a pus !a păsări, dându-ţi şi-o colibă numai a ta, pe deasupra?

- Nu, domnu'! Dumneavoastră aţi făcut toate acestea, conaşule!

Mai merseră o vreme în linişte, apoi stăpânul se hotărî să-i vorbească din nou:

- Nici nu mi-a dat prin minte ceea ce-mi spuseşi tu mai înainte, dar acum că mi-ai pomenit-o, stau şi mă

gândesc că, într-adevăr, n-am decât un cârd de sclavi bătrâni. De-acum încolo or să înceapă să-i lase puterile în orice clipă, lua-i-ar dracul! Şi oricât de scumpi ar fi negroteii în ziua de azi, tot o să trebuiască să-mi mai cumpăr unul sau doi mai tineri, pentru câmp!

Aici se-ntoarse spre George, de parcă i-ar fi căutat pricină:

-Vezi, ce-ţi spuneam eu? Astea-s lucrurile de care numai eu trebuie să mă îngrijesc tot timpul.

- Da, domnu'!

-„Da, domnu'! Da, domnu'!" Numai asta ştiţi voi, negroteii, să spuneţi la orice!

-Nu cred c~aţi vrea ca vreun negru să nu zică cum spuneţi dumneavoastră, conaşule!

- Şi ce-i cu asta, n-aţi putea găsi şi-altceva decât „Da, domnu'!"

- Nu, domnu' ...ăă, adică, sigur că da, domnule, mai ales dacă-aţi avea şi ceva bani să cumpăraţi sclavi, conaşule. Doar aţi câştigat destul de binişor la luptele de anul ăsta.

George se gândi să schimbe vorba cu un subiect mai puţin periculos:

- Conaşule, întrebă el cu prefăcută sinceritate, există vreun luptător de cocoşi care să n-aibă pământ deloc? Adică, să nu se ocupe nici de recoltă, nici de altceva, decât de cocoşi?

- Hm. N-am prea auzit de aşa ceva, doar să fie vreunul din pungaşii ăia de târgoveţi, dar nu ştiu pe nici unu! care să aibă cocoşi destui ca să se cheme luptător serios. De obicei cu cât ai mai mulţi cocoşi, cu atât ţi-e mai mare moşia, aşa cum are domnul Jewett ăla, pe unde tot dai tu târcoale după fuste.

Lui George îi venea să-şi dea palme, de ciudă că-i oferise un astfel de prilej şi se grăbi sâ-i pună capăt:

- Să ştiţi că nici n-am mai călcat pe-acolo, conaşule! După un răstimp, domnul Lea îl întrebă:

- Da' ce, ţi-ai găsit altă drăguţă?

George şovăi înainte de a-i răspunde, încercând să se ferească de o minciună.

- Mai stau pe-acasă, conaşule. Domnul Lea râse neîncrezător:

- N-aş crede una ca asta din partea ta, ditamai cârlanul, un zdrahon de douăzeci de ani! la să nu-mi umbli mie cu minciuni, că nu mai colinzi nopţile după fuste! Pe toţi dracii, cred c-aş putea să te închiriez ca armăsar de' prăsilă şi pun rămăşag că nici nu ţi-ar displace!

Ochii stăpânului se încreţiră de priviri pline de pofte.

- Un prieten de-al meu mi-a spus că muierile negre sunt tare focoase; hai, spune-mi tu adevărul, aşa-i sau nu, băiete?

Lui George îi veni în minte povestea mamei lui şi, simţind cum îl cuprinde furia, îi răspunse domol, aproape cu răceală:

- Poate că da, conaşule. Eu n-am cunoscut aşa de multe, adăugă apoi, apărându-se.

- Ei, bine, pricep că nu vrei să recunoşti că mai rătăceşti nopţile, dar ştiu şi eu că ţi-a venit vremea şi mai ştiu şi unde te duci, ba şi de câte ori. N-aş vrea însă să te împuşte vreo poteră pe drum, cum a păţit negroteiul ăla al domnului Jewett. Când ne întoarcem, o să-ţi scriu un permis, ca să ieşi după muieri în fiecare noapte, dacă aşa ţi-e voia! Nici n-am crezut c-am s-ajung vreodată să fac una ca asta pentru un cioroi!

Domnu! Lea părea cam stânjenit, aşa că se încruntă şi urmă:

- Dar ţine minte un singur lucru: de te bagi în vreun bucluc, ori nu te întorci până-n zori, ori eşti prea istovit ca să mai munceşti cum trebuie şi, mai ales, de mai aflu c-ai mai călcat pe moşia lui Jewett sau c-ai făcut orice altceva ce ştii că nu se cuvine, îţi rup bucăţele permisul pentru totdeauna, şi-o să fie vai şi amar de pielea ta. M-ai priceput?

Lui George nu-i venea să-şi creadă urechilor:

- Conaşule, nu ştiu cum să vă mulţumesc! Fiţi sigur, conaşule, că n-am să...

Cu un gest larg, domnul Lea îi domoli mulţumirile:

- Bine, bine, gata! Vezi jşi tu că nu-s nici măcar pe jumătate atât de rău cum credeţi voi, negroteii. Poţi să le spui că, atunci când vreau, ştiu cum să mă port cu ei.

Zâmbetul cel piin de pofte îi apăru din nou pe chip.

- Ei, bine. Şi cum rămâne cu negresele focoase? Câte poţi da gata într-o noapte?

George Cocoşul începu să se foiască pe locul lui de pe capră.

-Păi, să vedeţi, conaşule,... eu v-am mai spus că n-am prea multe...'

Făcându-se că nu-l aude, domnul Lea o ţinu înainte: -Am auzit eu că o mulţime de albi îşi aleg doar

negrese să-şi facă poftele.

- Da, conaşule! răspunse el, încercând să uite că-i vorbea propriului său tată.

Dar în afară de ceea ce se petrecea în colibele de pe plantaţii, George mai ştia că la Burlington, Greensboro şi la Durham se aflau nişte „case speciale" - despre care se vorbea numai în şoaptă - conduse de obicei de vreo negresă liberă, şi auzise că acolo albii plăteau cincizeci de cenţi, ba. chiar şi un

dolar, ca să-şi aleagă femei de toate culorile, de la cele mai negre, ca tăciunele, până la mulatrele cele mai deschise.

- Ce dracu', insistă stăpânul, suntem între bărbaţi! Or fi ele negrese, dar sunt femei straşnice, pe toţi dracii! Şi mai ales, dacă se nimereşte vreuna care să ştie să-l facă pe bărbat să priceapă că şi ea-l vrea tot aşa de tare ca şi el. Am auzit că pot fi mai ceva ca dinamita, nu dintr-alea care să se smiorcăie toată ziua că-s betege şi nu le intră nimic în voie.

Domnul Lea îl privi atent pe George. -Un prieten mi-a povestit că voi, negrii, nu vă mai săturaţi nicicând de atâta pălălaie. Tu tot aşa gândeşti?

- Vai, conaşule, cum puteţi crede? Cel puţin acum, eu nici măcar n-am...

- Iar umbli cu cioara vopsită!

- Zău, conaşule! George se străduia să găsească ceva de spus £are să-i dovedească buna credinţă: Conaşule, eu v-aş spune ceva ce n-am mai spus nimănui! îl cunoaşteţi pe conaşu' MacGregor, acela cu cocoşii galbeni pestriţi de la lupte?

-Sigur că da. Suntem şi prieteni. Da' ce-ai tu de-a face cu el?

- Acu' că mi-aţi promis c-o să-mi daţi permis, ce rost mai are să vă mint? Să vedeţi, domnule, în ultima vreme, am cam dat târcoale, aşa cum spuserăţi şi dumneavoastră, să văd o fată de pe moşia conaşului MacGregor...

Chipul i se făcu dintr-o dată serios.

- De mult simţeam eu nevoia să vorbesc cu cineva în care să mă pot încrede, conaşule. Nu o pot dovedi în nici un fel. O cheamă Matilda şi lucrează la câmp şi, când au nevoie de ea, o mai cheamă s-ajute şi în casa cea mare. Conaşule, asta-i prima fată căreia nici nu-i pasă nici de ce-i spun eu, nici de ce fac şi nu s-ar lăsa atinsă pentru nimic în lume, conaşule! După câte-mi dau seama, ea zice că mă place, dar că nu-i convin apucăturile mele; i-am spus şi eu că nici mie nu-mi plac ale ei. l-am mai zis că pot da gata orice femeie de pe lumea asta, şi-atunci ştiţi ce mi-a răspuns? să mă duc să le dau gata şi s-o las în pace.

Acum îi veni şi stăpânului rândul să se holbeze neîncrezător la George, aşa cum făcuse şi acesta mai înainte.

- Şt mai e încă ceva, urmă ei. De câte ori mă-ntorc la ea, îmi tot dă într-una cu Biblia! A învăţat-o să citească stăpânul ei, pastorul care-a crescut-o, până când credinţa lui l-a făcut să-şi

vândă sclavii. Nici n-o să credeţi cât e de credincioasă! O dată a auzit ea că un grup de negri liberi voiau să facă un banchet mare, cu mâncare, băutură şi dans, noaptea, pe undeva, prin pădure. Şi ce credeţi? Fata asta, care-abia merge pe şapte'şpe ani, a întins-o pe furiş de la conaşu' MacGregor şi-a nimerit tocmai când era petrecerea în toi. Se zice că s-a.pornit să se roage, chemându-l pe Domnul să-şi întoarcă faţa la păcătoşii aceia şi să-i izbăvească, altminteri diavolul'o să intre-n ei să-i facă scrum. Auzind-o, toţi negrii ăia liberi s-au îngrozit aşa de tare c-au luat-o la fugă cu lăutari cu tot! Domnul Lea se porni să râdă din toată inima.

- Straşnică fată, pe cinstea mea!

-Conaşule, începu George, dar se opri şovăind, înainte s-o cunosc pe ea, umblam după toate fustele, cum spuneaţi şi dumneavoastră, dar să fiu afurisit dacă nu m-a' făcut să simt pentru ea. ceva mai mult decât-pentru oricare dintr-alea.

Lui George nu-i veni să-şi creadă urechilor auzind ce-i ieşise din gură.

-Adică, dac-o vrea ea să mă ia, adăugă el cu o voce pierită, şi urmă aproape fără glas: Şi dacă n-aţi avea nimic împotrivă...

Un timp nu se mai auzi decât scârţâitul căruţei şi cârâitul cocoşilor. într-un târziu, domnul Lea vorbi din nou:

- Domnul MacGregor ştie că umbli după "fata asta a lui?

- Păi, ea lucrează numai la câmp, n-aş crede c-a apucat vreodată să vorbească chiar cu dânsul. Da' negrii din casă ştiu şi cred că i-o fi spus careva.

După ce chibzui o vreme, domnul Lea întrebă:

- Cam câţi negri are domnul MacGregor?

- Păi, are o moşie destul de frumuşică. După cât de mare-i curtea sclavilor, pare să aibă vreo douăzeci şi ceva de negri, conaşule, răspunse George, nedumerit de întrebare.

-De, mă gândeam şi eu, începu stăpânul după o pauză, că de când te-ai născut, nu mi-ai făcut niciodată necazuri, ba chiar m-ai ajutat destul, aşa că aş vrea să fac şi eu ceva pentru tine. M-auzişi adineaori spunând că aş avea nevoie de un negru ceva mai tânăr pentru câmp. Ei, bine, dacă fata aia n-are altă treabă decât să sară peste coada măturii cu unul ca tine, căruia într-atât îi piace să umble după fuste încât n-o să se sature în vşci, atunci o să mă duc să stau de vorbă cu domnul MacGregor. Căci dacă are atâţia negri câţi spui tu; o să se descurce el la câmp şi

fără fata asta, dacă o să ne înţelegem la preţ. Ş-apoi, o să ţi-o poţi lua acasă pe fata aia, cum ziceai c-o cheamă?

-Tilda, Matilda, adică! răspunse George dintr-o suflare, nesigur c-a auzit bine.

-Atunci, să ţi-o aduci pe moşia mea şi să-ţi faci o colibă...

George dădu să deschidă gura, dar nu putu scoate o vorba. Până la urmă reuşi să îngaime:

- Doar stăpânii ăi mai nobili pot face una ca asta, conaşule!

Domnul Lea mormăi ceva şi făcu un semn cu mâna..

- Da' să fim înţeleşi! Casa ta rămâne acolo, jos, cu Mingo!

- Sigur, conaşule!

Străduindu-se să se încrunte, domnu! Lea îndreptă un deget ameninţător spre vizitiul iui:

-După ce te-oi însura însă, am să-ţi iau îndărăt permisul. Asta, ca s-o ajut pe fata aceea, cum îi spune..., Matilda, să-ţi mai ţină poftele pe-acasă.

George nu-şi mai putea găsi cuvintele.

CAPITOLUL 21

în dimineaţa nunţii lui George Cocoşul, din luna august a anului 1827', răsăritul soarelui îl găsi pe mire bătând de zor balamalele în tocul de stejar de la uşa colibei lui cu două camere încă neterminate. Prinse apoi în ţâţâni uşa cioplită de unchiul Pompey şi vopsită cu zeamă de coji de nucă strivite. Apoi, privind îngrijorat cum se înalţă soarele pe cer, înfulecă zorit bucata de pâine cu cârnat pe care i-o azvârlise maică-sa în seara trecută, înfuriată de cât timp pierduse el tot meşterind la casă, ba le mai şi

poruncise tuturor să nu-l mai ajute, şi nici să nu-l

dădăcească.

George umplu apoi un ciubăr cu var stins şi cu apă şi, în mare iuţeală, înmuie o bidinea cât toate zilele şi se porni să împroaşte cu ea var peste scândurile grosolan rinduite. Se făcuse aproape zece când în sfârşit termină şi, înălbit şi el de var din cap până-n picioare, se dădu înapoi să-şi admire isprava, li mai rămânea doar să se îmbăieze şi să se îmbrace, ca apoi să pornească la drum cu căruţa, preţ de două ceasuri, până la moşia lui MacGregor unde, la ora unu, urma să înceapă nunta.

Azvârli trei găleţi de apă în copaia cea nouă de zinc din camera din faţa. începu să lălăie cât îl ţinea gura, în timp ce.se freca de zor, se şterse apoi la iuţeală cu prosopul de pânză aspră de sac înălbită şi alergă în dormitor. După ce-şi trase izmenele de bumbac, îşi puse o cămaşă albastră cu piepţii întăriţi, şosete roşii, pantaloni şi haină galbenă, cu cordon la spate, iar la urmă îşi încălţă pantofii portocalii, nou-nouţi..Toate acestea şi le cumpărase pe rând, bucată cu bucată, din banii câştigaţi la luptele de mâna a doua, în ultimele câteva luni, când umblase cu domnul Lea prin diferite oraşe din Carolina de Nord. Se îndreptă, .păşind în pantofii lui portocalii ce scârţâiau, spre masa din dormitor, se aşeză pe un scăunel împletit din nuiele de hickory- darul de nuntă al unchiului Mingo ~ şi zâmbi larg în. oglinda cu mâner lung, care urma să fie unul din darurile surpriză pentru Matilda, Privindu-se în oglindă, îşi aranja cu mare grijă fularul de lână verde pe care i-l împletise Matilda.

„Arăt grozav", recunoscu el în sinea lui. . Scoase de' sub pat o cutie rotundă de carton, îi ridică apoi capacul şi cu mare atenţie scoase dinăuntru jobenul negru pe care i-l dăruise domnul Lea. îl răsuci uşor pe-o parte şi pe alta, ţinându-l cu vârful degetelor, admirându-i forma elegantă, înfiorându-se de plăcere. Se întoarse apoi la oglindă şi şi-l aşeză cu grijă pe-o sprânceană.

- ieşi odată afar' d-acolo! De-o oră stăm aici în căruţă, aşteptându-te! îi strigă mama sa chiar sub fereastră şi din glasul ei răzbătea o furie nedomolită.

- lată că vin! strigă şi el la rândul lui.

După ce-şi mai aruncă încă o privire în oglindă, strecură în buzunarul dinăuntrul hainei o sticluţă mică, plată, cu rachiu şi ieşi aşteptând să fie admirat. Tocmai dădea să le zâmbească şi să-şi încline jobenul, când văzu privirile scăpărând de mânie ale maică-si, ale domnişoarei Malizy, ale mătuşii Sarah, şi ale unchiului Pompey, care-l aşteptau înţepaţi în căruţă, toţi îmbrăcaţi în hainele de duminică. Ferindu-şi ochii şi încercând să fluiere cât mai degajat, se sui pe capră, cu mare grijă să nu-şi boţească hainele şi lovi frâiele de spinările ceior doi catâri. Şi' astfel o porniră, cu o oră mai târziu.

Pe drum, George Cocoşul mai trase câte-o duşcă întăritoare şi ajunseră la moşia MacGregor după ora două. Coborând din căruţă, Kizzy, mătuşa Sarah şi domnişoara Malizy nu mai

conteneau cerându-şi scuze Matildei, care-i aştepta în rochia ei albă, îngrijorată şi agitată.

în timp ce unchiul Pompey dădea jos din căruţă coşurile cu bunătăţi aduse cu ei, George Cocoşul o ciupi de obraz pe Mafilda-şi se apucă, ţanţoş, clătinându-se pe picioare şi duhnind a rachiu, să seprezinte musafirilor, pe care-i bătea prieteneşte pe spate. în afară de cei pe care-i cunoştea şi care locuiau cu Matilda în curtea sclavilor, se mai aflau acolo şi oameni de la întrunirile religioase de pe două plantaţii învecinate şi pe care Matilda obţinuse învoire să-i invite, să-l cunoască şi ei pe mire.

Apariţia lui George le trezi tuturora reacţii dintre cele mai diferite, de la bombănitul printre dinţi, până la gura căscată de uimire. Şi cum îşi croia el drum prin mulţimea de nuntaşi, avea grijă -să le ocolească pe Kizzy, pe mătuşa Sarah şi pe domnişoara Malizy, ale căror priviri mânioase se înăspreau din ce în ce, la fiecare nouă vorbă pe care o auzeau despre caracterul îndoielnic al alesului

Matildei. Unchiul Pompey se amestecă cu ceilalţi oaspeţi, făcându-se că nici nu-l cunoaşte pe mire.

în cele din urmă, pastorul alb ieşi din casa cea mare, însoţit de domnul şi doamna MacGregor şi domnul Lea. Ţinând Biblia în faţă ca un scut, preotul se opri în curtea din spatele casei' iar negrii, liniştiţi dintr-o dată, se adunară la o depărtare cuviincioasă, luându-şi o poziţie solemnă. Căsătoria urma să împletească o parte a slujbei creştine cu săritul peste coada măturii, aşa cum plănuise stăpâna Matildei. Trăgându-I de mâneca lui galbenă pe mirele ce începuse să se dezmeticească, Matilda se aşeză în faţa preotului care, dregându-şi glasul, se porni să citească din Biblie câteva pasaje solemne. Apoi îi întrebă:

- Matilda şi George, juraţi aici, solemn, să vă uniţi vieţile la bine şi la rău pentru vecie?

- Jur, spuse Matilda încet.

- Da domnu', zise şi George nepotrivit de tare. Pastorul se strâmbă, făcu o pauză şi apoi spuse:

- Vă declar soţ şi soţie.

George Cocoşul o înşfăca pe Matilda, strângând-o cu putere în braţe şi-o sărută cu zgomot. Auzindu-i pe nuntaşi ţâţâind'nemulţumiţi din buze şi oftând, îi răsări în minte gândul că poate nu le-a făcut o impresie prea bună, aşa că în vreme ce

se luară de mâini să sară peste coada măturii, îşi stoarse mintea să zică şi el ceva care să marcheze solemnitatea momentului şi care să-i pună la punct pe-ai lui şi să-i câştige de partea lui pe habotnicii ceilalţi.

- Domnul e păstorul meu. Şi m-a miluit cu ceea ce-mi doream! le dădu el de veste în gura mare.

Când le văzu privirile uimite ce aprobară această declaraţie, se hotărî să-i înveţe minte pe toţi şi, cu prima ocazie, îşi scoase sticla din buzunar şi-o dădu peste cap. Ce se mai întâmplă după aceea, la ospăţul ce urmă, rămase cam neclar pentru el, iar în amurg, căruţa o mâna unchiul Pompey spre casă. încruntate şi împietrite pe locurile lor, mama Kizzy, domnişoara Malizy şi mătuşa Sarah aruncau priviri pline de venin la priveliştea din spatele lor: mirele sforăia zdravăn, cu capul în poala miresei înlăcrimate, cu fularul lui verde legat strâmb şi cu faţa ascunsă sub jobenul negru.

' Când căruţa se opri brusc în faţa colibei celei noi a mirilor, prin aburul beţiei George Cocoşul îşi dădu seama că ar fi trebuit să le ceară tuturor iertare. Dar toţi îi trântiră uşile în nas. Oricum, nu se putea să i se refuze un ultim gest de curtoazie. îşi săltă mireasa în braţe, împinse uşa cu piciorul şi reuşi să intre teafăr înăuntru, dar din nefericire se împiedică de copaia pe care o uitase în mijlocul camerei. Asta punea capăt la toate, dar Matilda nu mai luă nimic în seamă când, cu un strigăt de bucurie, dădu cu ochii de darul ei de nuntă - o pendulă foarte lustruită, dintr-acelea care se întorc numai o dată pe săptămână, cât ea de înaltă, pe care George Cocoşul i-o cumpărase cu ultimii bani câştigaţi la lupte şi pe care o cărase în lada căruţei tocmai de la Greensboro.

George rămase acolo pe podea unde căzuse, privind în gol, cu pantofii portocalii nou-nouţi şiroind de apă, iar Matilda veni spre el cu mâna întinsă să-l ajute să se scoale.

- Hai, George. Hai să te aşez în pat.

CAPITOLUL 22

La revărsatul zorilor, George Cocoşul se şi întorcea la păsările saie. Apoi, cam la o oră după prânzul de dimineaţă,

domnişoara Malizy auzi pe cineva strigând-o la uşa bucătăriei şi fu uimită s-o vadă pe tânăra nevastă. O pofti înăuntru.

- Nu intru, mulţumesc, răspunse Matilda. Voiam doar să vă întreb încotro au luat-o la câmp şi cam pe unde aş putea să găsesc o săpăligă.

Câteva minute mai târziu, Matilda apăru la câmp şi, fără multă zarvă, se alătură mamei Kizzy, mătuşii Sarah şi unchiului Pompey. Iar în seara aceea, se strânseră cu toţii în curtea sclavilor, să-i ţină de urât până avea să-i vină bărbatul acasă. Din vorbă în vorbă, Matilda îi întrebă dacă la ei se ţineau întruniri religioase ale sclavilor şi când ei îi spuseră că nu făcuseră niciodată aşa ceva, le propuse să ţină câte una în fiecare duminică după-amiaza.

- Să-ţi spun drept, mi-e cam ruşine să mărturisesc că nici n-am făcut rugăciunile cum se cuvine, spuse Kizzy.

- Nici eu,.mărturisi şi mătuşa Sarah.

- Eu n-am prea băgat de seamă ca vreuna din rugăciunile alea să-i fi schimbat în vreun fel pe albi, adăugă şi unchiul Pompey.

- Biblia spune că pe losif îl vânduseră ca sclav egiptenilor, dar Domnul nu l-a părăsit şi a blagoslovit casa acelor egipteni numai de dragul lui, spuse ea răspicat.

Cei trei schimbară iute priviri, trădând respectul din ce în ce mai mare ce-l inspira tânăra fată.

- George ne-a povestit că primul tău stăpân a fost pastor, îi spuse mătuşa Sarah, da' şi tu vorbeşti ca la carte.

Adunările ei religioase începură în duminica următoare, la două zile după ce George Cocoşul şi stăpânul plecaseră cu doisprezece cocoşi de lupte.

- Conaşu' zice c-a găsit în sfârşit ăle mai nimerite păsări să se lupte acolo unde-i cheagul mai mare, îi explică el, povestindu-i că de data aceasta cocoşii lui Lea vor lupta într-o partidă renumită, pe undeva pe lângă Goidsboro.

într-o dimineaţă, la câmp, alegându-şi vorbele cu toată grija şi înţelegerea ei de femeie de patruzeci şi şapte de ani faţă de o proaspătă mireasă de optsprezece, mătuşa Sarah îi spuse Matildei:

- Doamne, drăguţo, căsnicia asta a ta cred c-o să se împartă între tine şi afurisiţii ăia de cocoşi.

Matilda o privi aspru, drept în ochi:

- Eu aşa am auzit şi cred că o căsnicie e cum şi-o face omul. Socotesc că ei ştie cum s-o rânduiască pe-a noastră.

Aceasta fiind părerea ei despre căsnicie, Matilda nu se codea însă niciodată să ia parte la orice fel de conversaţie, serioasă sau glumeaţă,, despre bărbatul ei atât de pitoresc.

~ El a avut mâncărime-n tălpi de când era în leagăn, îi spuse Kizzy într-o seară, când venise s-o vadă în coliba ei.

- Da, mamă, îi răspunse Matilda, mi-am dat eu seama de asta încă de când îmi făcea curte. Nu vorbea despre altceva decât de luptele de cocoşi şi de drumurile pe care le făcea cu stăpânul.

Şovăi o clipă şi apoi adăugă sincer, aşa cum îi era felul:

- Da' când a văzut el că n-o s-o scoată la capăt cu mine pân' n-o sări peste mătură, Doamne, ce-a mai fost de el! De fapt, odată, chiar n-am mai vrut să-l văd deloc. Şi nu ştiu ce l-a apucat după aia. Tare-mi mai place să-mi amintesc de seara aia când a dat buzna şi mi-a spus: „Ştii ce? Hai să ne luăm!".

- Bine măcar c-a avut minte, spuse Kizzy. Da', acum că v-aţi luat, fetiţo, tare-aş vrea să-ţi spun sincer ce-am pe suflet. Să-mi faceţi nişte nepoţei!

-Nu văd nimic rău în asta, mamă Kizzy, vreau Şi eu să am copii, aşa cum au toate femeile.

Şi când, două luni mai târziu, Matilda îi dădu de veste că urma să-i îndeplinească dorinţa, Kizzy nu mai ştia ce să facă de bucurie. La gândul că fiul ei va deveni tată, îşi - aminti, mai mult ca în alte daţi,-de propriul ei tată şi într-o seară, când George era plecat din nou, Kizzy o întrebă:

-Ti-a pomenit George vreodată ceva despre bunicul lui?

-Cred că n-a ajuns încă să-mi povestească despre asta, mamă Kizzy.

" Gândindu-se că este mai bine s-o facă chiar ea, căci oricum îşi amintea mai multe despre el, Kizzy începu să-i povestească Matildei despre cei şaisprezece ani petrecuţi la moşia conaşului Waller, până 'ce fusese vândută conaşului Lea. îi vorbi mai ales de tatăl ei, africanul, şi de numeroasele lucruri pe care i le spunea acesta.

- Tilda, uite de ce îţi spun eu toate astea; ta re-a ş vrea să pricepi cât de mult îmi doresc ca pruncul din pântecele tău şi cei ce-or mai veni după el să ştie cu toţii despre străbunul lor.

" Cum să nu pricep, mamă Kizzy? îi răspunse Matilda, iar soacfa se porni atunci să-şi depene amintirile şi amândouă se simţiră în seara aceea mult mai apropiate.

Băiatul lui George Cocoşul şi al Matildei se născu în primăvara anului 1828. Moaşă i-a fost mătuşa Sarah, ajutată de Kizzy, care era tare agitată. Bucuria de a avea un nepot îi mai domoii supărarea că tată! băiatului era din nou plecat pe vreundeva cu stăpânul, pentru o săptămână întreagă. în seara următoare, când tânăra mamă se mai întrema, în coliba ei se adunară toţi cei din curtea sclavilor să sărbătorească venirea pe lume a celui de-al doilea prunc pe moşia Lea.

- Ei, acu' eşti în sfârşit „bunicuţa Kizzy"! spuse Matilda, înălţată pe perne în pat, ţinându-şi pruncul la sân şi zâmbindu-le vlăguită oaspeţilor.

- Doamne, Dumnezeule!' Ce frumos mai sună! exclamă Kizzy cu faţa luminată.

- Sună a bătrâneţe, Kizzy dragă, adăugă unchiul Pompey cu o scânteiere în ochi.

- Hm, nici una dintre femeile de aici nu-i aşa bătrână ca unul pe care-l ştim noi, sări mătuşa Sarah supărată.

în cele din urmă, domnişoara Malizy le-o tăie scurt:

- Gata! Să-i lăsăm să se odihnească! Plecară cu toţii, în afară de Kizzy.

După ce stătu un timp pe gânduri, Matilda spuse:

- Ştii, mereu mă gândesc la ceea ce mi-ai spus despre tatăl dumitale. Eu pe a! meu nu l-am văzut niciodată. Cred că George nu s-ar supăra dacă i-aş pune copilului numele tatălui meu. Mama-mi spunea că-l chema Virgil.

La întoarcere, numele fu de îndată acceptat din toată inima de George, care nu-şi mai încăpea în piele de bucuria de a avea un fiu. Cu jobenul negru aşezat strâmb pe cap, apucă pruncul în mâinile-i mari, îl ridică în sus, spunând:

i - Mamă, îţi mai aduci aminte ce ţi-am promis? Că o să le povestesc şi eu copiilor mei ce mi-ai spus tu!

Cu faţa luminată de bucurie, se aşeză ceremonios la gura sobei, cu Virgil în braţe şi începu să-i vorbească plin de emfază:

- Ascultă, băiete, am să-ţi povestesc acum despre străbunicul tău. Era un-african care spunea că-l cheamă „Kunta Kinte". La chitară, el spunea „Ko", la râu „Kambi Bolongo" şi mai spunea o mulţime de alte nume africane. Povestea cum s-a dus să taie un copac să facă o tobă, când au apărut patru oameni şi l-au înşfăcat pe la spate. Apoi a trecut peste apa cea mare într-un vapor până-ntr-un loc numit ,,'Naplis". Şi-a patra oară când a încercat să fugă a vrut să-i omoare pe cei ce-l prinseseră, dar ei i-au tăiat jumătate din talpa piciorului.

Ridicându-şi din nou pruncul, se întoarse spre Kizzy:

- Şi-a sărit peste mătură cu don'şoara Bell, bucătăreasa cea mare, şi-au avut o fetiţă, pe care iat-o aici - lângă tine, bunica ta.

Ochii Matildei străluceau de bucurie, ca şi cei ai lui Kizzy ce se umeziseră de dragoste şi mândrie.

Bărbatul ei fiind atât de des plecat, Matilda începu să-şi petreacă serile mai tot timpul cu Kizzy şi, de la o vreme, îşi puseră laolaltă porţiile şi-şi luau cina împreună. Matilda spunea întotdeauna v rugăciunea, iar Kizzy rămânea tăcută, cu mâinile împreunate şi capul plecat. După ce Matilda alăpta pruncul, Kizzy îl lua mândră în braţe şi-l ţinea strâns lipit de.ea, legănându-l şi cântându-i încetişor, în tic-tacul pendulei, în vreme ce Matilda citea

din Bibiia ei veche. Cu toate că stăpânul nu avea nimic împotriva cititului, Kizzy tot nu-l vedea cu ochi buni, dar cum nu era"vorba de altceva decât de Biblie, spera să nu dea de vreun necaz. De îndată ce pruncul adormea, Kizzy începea şi ea să moţăie şi câteodată bâiguia câte ceva în somn. Când se pleca să-şi ia pruncul adormit din braţele ei, Matilda prindea frânturi din ceea ce murmura ea. Erau întotdeauna aceleaşi:

-Mamă... tată... nu-i lăsaţi să mă ia... S-au dus ai mei... Şi n-am să-i mai văd cât'oi trăi pe lumea asta.

Cu ochii-n lacrimi, Matilda îi şoptea:

- Noi suntem acum ai tăi, bunico Kizzy!

La început, la rugăciunile Matildei de duminica după-masă, asistau doar cele trei femei, dar mai apoi, urnit de limba ascuţită a mătuşei Sarah, li se alătură şi unchiu! Pompey. Nici unuia nu-i dăduse însă.prin cap să-l cheme şi pe George Cocoşul care, chiar dacă s-ar fi aflat acasă, duminica după-masa ar fi stat tot cu cocoşii lui. în faţa celor cinci, aşezaţi solemn pe scaunele

scoase din colibele lor, Matilda le citea din Biblie. Apoi, îi întreba dacă vreunul din ei voia să înceapă rugăciunea şi, văzând că nici unul nu dădea semne, le spunea întotdeauna:

- Atunci, haideţi să-ngenunchem cu toţii.

Şi rostea o rugăciune simplă, mişcătoare. Apoi se porneau să intoneze cântări religioase de-ale negrilor, şi până şi vocea groasă şi dogită a unchiului Pompey începea într-un târziu să se audă, iar curtea sclavilor răsuna de „spiritualuri" răscolitoare, cum ar fi: „Dădu năvală Josuah în lupta de ia Jericho! Jericho! Jericho!... Şi zidurile-ndat' se prăbuşiră". Apoi se luau cu vorba despre credinţa oamenilor.

- Aceasta e ziua Domnului. Avem cu toţii un suflet de mântuit şi un rai de păstrat, le spunea răspicat Matilda, după cum îi era obiceiul. Nu trebuie să uităm cine ne-a dat viaţa, şi acela e Domnul. Să nu-l uităm nici pe cel ce ne-â mântuit, şi acela e Iisus Cristos, care ne-a învăţat să fim smeriţi şi înţelepţi ca să putem reînvia întru duhul sfânt.

- Şi eu cred în Domnul Iisus, dar ştiţi, nu auzisem eu prea multe despre el până m-am făcut ceva mai măricică, deşi maicâ-mea îmi spunea că m-a botezat, mărturisi şi Kizzy cu smerenie.

- Apăi, mi se pare că dac-am fi fost deprinşi cu Domnul încă de când eram mici, am fi ieşit şi noi mai buni, spuse mătuşa Sarah arătându-l pe Virgil, în poala bunicii. Căci dacă sorbi mai devreme credinţa, apoi te ţii de ea viaţa întreagă.

- Mai ' ştii, îi spuse domnişoara Malizy unchiului Pompey, dac-ai fi luat-o şi dumneata ceva mai devreme, te pomeneşti c-ai fi ajuns pastor. Aşa cum arăţi, nici n-ai zice că nu eşti.

- Pastor, eu! Cum îţi dă prin cap una ca asta, când eu nici măcar nu ştiu să citesc?

- Dacă ai chemare, atunci Domnul vorbeşte prin gura ta, le spuse Matilda.

- Era o vreme când bărbatul ăsta al tău se tot juca de-a predica, spuse domnişoara Malizy.

- N-ar fi ieşit un pastor rău din el, adăugă şi Kizzy. -Ar fi ieşit unul dintr-ăia care trag lumea pe sfoară,

căzând în transă şi profeţind reînvieri, spuse mătuşa Sarah.

Mai vorbiră o vreme despre pastori vestiţi. Apoi unchiul Pompey le povesti despre mama lui, care era din cale afară de pioasă.

-- Era grasă şi trupeşă şi cred că nimeni nu striga mai abitir ca ea.

- Asta-mi aminteşte de mătuşa Bessie, o fată bătrână de pe plantaţia unde-am crescut eu, spuse domnişoara Malizy. Şi ea era una din alea de striga. îmbătrânise şi tot nu-şi găsise bărbat, până se întâmplă de se duse la o întrunire de-alea mari. Ei, şi-acolo se porni ea pe strigat, şi strigă până căzu în transă. Iar când se trezi, mărturisi că i se arătase Domnul care-i spusese că menirea ei pe lumea asta e să-l mântuiască pe păcătosul ăla bătrân de Br'er Timmons, să n-ajungă în iad, şi că trebuie să sară peste coada măturii cu o drept credincioasă ca ea. Şi i-a băgat omului atât de tare frica în oase, c-a trebuii s-o ia de nevastă!

Deşi puţini din cei întâlniţi în drumurile lui spre arenele cu lupte de cocoşi ar fi bănuit din felul lui de a fi că George Cocoşul sărise peste coada măturii, sau că o va face vreodată, femeile de-acasă rămaseră mirate cu câtă tragere de inimă se ocupa de căsnicia lui şi cât de frumos se purta cu Matilda şi cu copilul. Nu se întâmpla niciodată să vină de la vreo luptă - cu fularul cel verde şi jobenul negru, de care nu se mai despărţea acum deloc, pe soare sau pe vânt, vara sau iarna - fără să economisească o parte din câştig; aducea daruri nu numai pentru ea şi Kizzy, şi desigur pentru Virgil, dar şi pentru domnişoara Malizy, mătuşa Sarah şi unchiul Pompey; venea cu veşti despre ceea ce văzuse şi auzise, şi-i trebuia mai mult de un ceas ca să le depene, iar lui Kizzy îi venea mereu în minte tatăl ei, africanul, care altădată venea şi el cu veştile cele mai noi, aşa cum făcea acum fiul ei.

Odată, întorcându-se dintr-o călătorie mai lungă ce-l purtase tocmai până la Charleston, George Cocoşul le povesti despre „vapoarele-alea mari cu o pădure întreagă de catarge. Şi negrii ca furnicile, încarcă poloboace mari cu tutun şi multe alte lucruri, să le ducă peste apa cea mare, tocmai în Anglia, unde-o fi aceea, şi-n alte locuri. Cât am umblat eu cu conaşu', n-am văzut altceva decât negri săpând canale, întinzând pietriş pe şosele şi construind drumuri de fier. Se pare că ţara asta-i toată înălţată de negri, cu mâinile lor".

Altă dată a aflat că albii îi ameninţă pe indieni să nu mai primească atât de mulţi negri în' rezervaţiile lor. O mulţime de indieni din triburile Creeks şi Sem'inole s-au căsătorit cu negri.

Iar unii indieni negri au ajuns şi şefi de trib. Auzise însă că cei din tribul Chocktaw, Chickasaw şi Cherokee îi urăsc pe negri mai mult decât albii.

Rămas singur cu Matilda, aceasta îi spuse:

- Eu mi-am pus în gând să nu te sâcâi niciodată cu plângeri, dar câteodată am impresia că eu nici n-am bărbat.

- înţeleg, scumpo, sigur că da, îi răspunse el pe un ton uşuratic. Ori de câte ori sunt la drum cu conaşu' or în nopţile când stau cu unchiul Mingo la păsările alea bolnave, nu fac altceva decât să mă gândesc la tine şi la băieţaş.

Matilda îşi muşcă buza ca să nu dea cumva glas îndoielilor şi chiar neîncrederii în lucrurile pe care i le spunea el. Aşa că se mulţumi să-l întrebe:

- Şi crezi c-or să vină timpuri mai bune, George?

- Când conaşu' o strânge destui bani, atunci o să-i vină cheful şi lui să mai stea pe-acasă. Da' vezi, asta nici nu ne strică prea tare, scumpo! Uite câţi bani am strâns din câştigurile pe care le aduc acasă!

- Tu nu eşti făcut să strângi, îi spuse Matilda răspicat; dar apoi îşi înmuie glasul: Şi-am strânge mai mulţi bani, dacă n-ai mai cumpăra atâtea daruri pentru toţi. Spune şi tu, unde-o să port eu rochia asta grozavă de mătase, la fel de frumoasă ca a oricărei coniţe albe?

- Vai, scumpo! O pui pe tine aici, aşa, ca să te văd şi eu, şi-apoi o dai jos!

- Cu tine n-o scoate omul niciodată la capăt.

Era omul cel mai neobişnuit - mai mult decât îşi visase ea vreodată, cel puţin dintr-o privinţă. Totuşi, încredere nu avea în el şi nu putea să nu se întrebe ce anume iubea el mai mult - familia sa, ori călătoriile cu stăpânul. Era oare ceva scris în Sfânta Scriptură despre păsări? Parcă îşi amintea ea ceva - în Evanghelia după Matei, dacă nu se înşela - despre „o cloşcă cb-şi adunase puii sub aripa ei...".

„Trebuie să mă mai uit o dată", îşi spuse în sinea ei.

Totuşi, când îi venea bărbatul acasă, Matilda, dându-şi deoparte îndoielile şi dezamăgirile, se străduia din răsputeri să fie o nevastă bună. Şi, la urmă, după ce suflau în lumânare şi se aşezau în aşternutul răcoros al Matildei, George avea grijă să recâştige timpul pierdut. Iar cam la vremea când Virgil o porni în picioare, Matilda rămase din nou grea.

Acum, că mai venea încă un copil, Kizzy se hotărâse că era momentul să-l ia pe fiul ei deoparte şi să-i spună câteva lucruri ce-i şedeau pe suflet de mult timp. Intr-o duminică dimineaţa; când George veni ca de obicei acasă, o găsi numai pe ea cu Virgil.

- la fă bine şi şezi aici, îl luă ea repede. El o ascultă cu mirare.

- Ţi-a dat Domnul o femeie de toată vrednicia şi tu te porţi cu ea cum nu trebuie! Să ştii că nu glumesc! Trebuie să stai mai mult acasă cu nevasta şi copilul tău, mai ales acum când aşteaptă iar un copil.

- Da' ce-ai vrea, mamă? începu el făcând pe supăratul, atât cât putea în faţa maică-si. Când îmi spune conaşu' să plec, eu să zic că nu vreau?

Din ochii lui Kizzy ţâşniră flăcări:

- Ştii tu bine că nu despre asta vorbesc! Cum îţi dă prin cap să-i spui bietei fete că stai nopţile ca să îngrijeşti păsările bolnave şi alte bazaconii dintr-âstea? De la cine ai învăţat să minţi, să bei, să joci la noroc şi să umbli razna? Ştii bine că eu nu te-am crescut aşa. Să nu crezi că vorbesc aşa, ca să mă aflu în treabă! Tilda nu e deloc proastă, doar că nu vrea să-ţi spună că le vede şi le ştie pe toate.

Şi, fără să mai adauge vreo altă vorbă, Kizzy ieşi supărată din colibă.

Fiind plecat cu domnul Lea la marea competiţie din Charleston din 1830, George s-a reîntors copleşit de bucuria de a avea un al doilea băiat, pe care Matilda îl şi botezase Ashford, după numele fratelui ei.

-Conaşul a câştigat peste o mie de dolari, iar eu cincizeci la luptele de mâna a doua. Să fi auzit cum strigau cu toţii, albi şi negri la un loc - „Eu pariez pe George Cocoşul!"

li mai povesti Matildei că-n Charleston, domnul Lea auzise că şi preşedintelui Andrew Jackson îi plăceau luptele de cocoşi.

- Nici nu ştii cum se dă în vânt după luptele astea. A chemat pe toţi congresmenii şi senatorii şi i-a distrat pe cinste la o luptă de cocoşi din cei de Tennessee, chiar acolo, la Casa Albă. Conaşu' zice că Jackson ăsta pariază şi bea cu oricine. Se spune că atunci când se şuie în trăsura aia grozavă a lui, trasă de caii roibi, ia întotdeauna cu el o ladă îmbrăcată-n pluş, plină cu sticle

de rachiu. Şi conaşu' mai spune că după albii din Sud, el n-are decât să rămână preşedinte pân' s-o sătura.

Pe Matilda astfel de lucruri n-o impresionau. Dar George mai văzuse ceva la Charleston ce-o zgudui profund pe ea şi pe ceilalţi din curtea sclavilor.

- Vă jur c-am văzut un şir lung de-aproape o milă de negri târâţi în lanţuri.

- Of, Doamne' Dumnezeule! De pe unde erau? întrebă domnişoara Malizy.

- Unii erau vânduţi din Carolina de Nord şi de Sud, dar cei "mai mulţi din Virginia, âşa âm auzit. Unii negri din Charleston nîi-au spus că, lunar, cam o mie de negri sunt duşi pe marile plantaţii ce se deschid prin despădurirea unor ţinuturi din Âlabama, Mississippi, Louisiana, Arkansâs şi Texas. Tot de la ei am aflat că s-a sfârşit vremea negustorului de sclavi călare pe cal, căci acum s-au înfiinţat companii întregi cu birouri în marile hoteluri. Mai ziceau că până şi vapoarele alea. mari nu mai aduc nimic altceva decât negri înlănţuiţi, din Virginia până la New Orleans! Şi-am mai auzit că...

- Mai taci din gură! zise Kizzy sărind în picioare şi pornind-o cu ochii-n lacrimi spre coliba ei.

- Da' ce-a apucat-o? o întrebă George pe Matilda, după ce şi ceilalţi plecaseră tare stânjeniţi.

- Tu nu ştii,' îi spuse Matilda supărată; că tatăl şi mama ei se aflau în Virginia cînd i-a văzut ultima dată şi tu ai îngrozit-o de moarte cu poveştile tale.

George îngălbeni. Matilda îşi dădu seama că nu o făcuse într-adins, dar nu-l lăsă cu una, cu două. Se convinsese şi ea.că, pe lângă toată păcătoşenia lui, în mult prea multe rânduri se mai dovedea şi nesimţitor, pe deasupra.

- Cum bine ştii şi tu, mama Kizzy a fost vândută chiar din Virginia, ca şi mine. Şi oricine a fost vreodată vândut nu mai poate uita asta, şi nici om ca înainte nu mai rămâne. Tu n-ai fost vândut niciodată, îi mai zise privindu-l cu înţeles. D-aia nu te poţi încrede în nici un stăpân, şi nici al tău nu-i mai breaz.

După o clipă de tăcere, Matilda reuşi să zâmbească şi adăugă:

- Uite, George, eu ştiu ce-ar alina-o pe mama Kizzy. Du-te şi adu-o încoace să te audă cum îi povesteşti şi ăstuia mic despre străbunul lui african, aşa cum i-ai făcut şi lui Virgil.

CAPITOLUL 23

Spre dimineaţă, George apăru în pragul uşii cu jobenul lui cel negru aşezat strâmb pe-o ureche, clătinându-se şi zâmbindu-i Matildei, care rămăsese trează aşteptându-l.

- A dat vulpea iama printre păsări, bâigui el. Am stat toată noaptea cu unchiul Mingo şi ne-am căznit să le prindem.

Matilda îi făcu semn cu mâna să tacă şi-i spuse rece: -A, dai Şi tot vulpea aia ţi-o fi dat rachiu şi te~o fi parfumat cu apă de trandafiri, de trăsneşti de la o poştă. George rămase cu gura căscată.

- Uite ce e, Georgei Fă bine şi ascultă ce-ţi spun. Atâta timp cât sunt nevasta ta şi mama copiiior tăi,' eu aici rămân când pleci şi tot aici mă găseşti când te întorci, iar răul cel mai mare ţie ţi-i faci, nu nouă. Aşa scrie şi în

Biblie: „Cu ce măsură masori altuia, aşa ţi se va măsura şi ţie".

George se prefăcu jignit şi nu-i dădu prin minte ce-ar fi putut spune. Se-ntoarse şi o porni clătinându-se, ducân-du-se să se culce în coliba de lângă păsări.

Se înapoie însă a doua zi cu jobenul în mână; şi în tot restul toamnei şi iernii acelui an, îşi petrecu toate nopţile acasă, în afară de vreo câteva când pleca în vreo călătorie, iar când, într-o dimineaţă de ianuarie a anului 1831, pe Matilda o apucară a treia oară durerile facerii, deşi sezonul luptelor de cocoşi era în toi, el reuşi să-l convingă pe stăpân să-l lase acasă şi să-l ia în schimb la luptele din ziua aceea pe unchiul Mingo.

Pe măsură ce gemetele şi ţipetele sfâşietoare ale
Matildei se înteţeau, George era tot mai îngrijorat; ieşi
afară din colibă, tremurând şi încruntându-se. Apoi,
auzind glasuri în încăpere, se apropie în vârful picioarelor
de geam: -

- Uite-I... Vai, Doamne!

Auzind plesnituri puternice de palme şi-apoi strigătele ascuţite ale pruncului, George se dădu înapoi, ameţit. Nu mult după aceea, bunica Kizzy ieşi afară cu faţa strălucind de bucurie:

- Se vede că tu altceva nu ştii să faci decât băieţi! Atunci el se porni să ţopăie şi să facă atâta larmă,

încât domnişoara Malizy dădu năvală pe uşa din dos a casei celei mari să vadă. ce se întâmplase. George se repezi la ea şi, luând-o în braţe, începu să se învârte cu ea strigând:

- P-ăsta o să-l cheme George!

Cam pe la sfârşitul lunii august, după o întrunire obişnuită a moşierilor din ţinutul Caswell, aceştia îşi luară zgomotoşi rămas bun şi începură să se împrăştie care încotro, spre casele lor. Domnu! Lea se sui pe capră să mâne caii, iar George se aşeză în spatele căruţei, să cureţe cu briceagul bibanii laţi de-o palmă pe care stăpânul tocmai îi cumpărase. Deodată căruţa se opri şi George rămase cu ochii holbaţi când îl văzu pe domnui Lea dându-se grăbit jos şi alergând împreună cu alţii spre un alb care tocmai descălecase de pe un ca! istovit, numai spume, şi striga ceva cu voce tare mulţimii ce creştea cât vedeai cu ochii. George Cocoşul şi ceilalţi negri ascultau cu răsuflarea tăiată frânturile de vorbe ce ajungeau până la ei:

-Au omorât familii întregi... femei; copii... ucigaşii ăia. de negri au intrat peste ei în case noaptea... cu topoare, suliţi, bâte... un pastor negru... Nat Turner...

Pe chipurile celorlalţi negri, George citi aceeaşi groază ce-o simţea şi el. Albii blestemau şi dădeau agitaţi din mâini, cu feţele aprinse şi mânioase. îşi aduse dintr-o dată aminte de lunile acelea groaznice ce-au urmat după ce fusese zădărnicită răscoala din Charleston, în care nimeni nu fusese ucis. Acum însă ce-o să se întâmple? Stăpânul se întoarse la căruţă cu ochii micşoraţi de ură şi cu faţa împietrită de furie. Dădu bice cailor, fără să se mai uite îndărăt, şi-o ţinu aşa până acasă într-un galop nebun, de-l făcu pe George să se apuce cu amândouă mâinile de marginile căruţei.

Ajungând în dreptul casei, stăpânul sări din căruţă, lăsându-1 pe George cu peştii în braţe. Câteva clipe mai târziu, domnişoara" Malizy ţâşni pe uşa bucătăriei şi traversă în goană curtea, cu mâinile ridicate deasupra capului ei îmbrobodit cu o basma cu buline. Apoi apăru şi stăpânul cu puşca în mână şi-i strigă lui George:1

- Dute-n coliba ta!

Poruncind tuturor sclavilor să iasă afară, domnul Lea le spuse cu o voce îngheţată tot ceea ce auzise şi George.

- Hai... scoateţi tot ce-aveţi în colibe! Haideţi, negrotei spurcaţi! Mişcaţi-v'ă!

Timp de o oră întreagă, negrii cărară. şi scoaseră şi îngrămădiră afară puţinul lor avut şi, sub privirile iscoditoare ale stăpânului, care-i ameninţa cu cele mai groaznice pedepse pe cei ce vor îndrăzni să ascundă vreo armă, începură să scuture fiecare haină în parte, să deschidă orice cutie, să sfâşie până şi saltelele. Şi totuşi, furia lui nu se domolea.

Deschise cu piciorul cutia cu ierburi de leac a mătuşii Sarah şi-n timp ce le împrăştia se răsti la,ea:

- Aruncă vrăjitoriile astea blestemate!

Cele patru femei plângeau, bătrânul unchi Pompey părea paralizat, iar copiii, îngroziţi, se agăţaseră plângând de fustele Matildei. George clocoti de mânie auzind strigătul Matildei când stăpânul făcu bucăţi cu patul puştii capacul mult iubitei ei pendule.

- Las' că vă învăţ eu minte! Un singur cui să găsesc, şi bucăţi vă fac!

Apoi domnul Lea se sui în căruţă şi-i porunci lui George să-! ducă la păsări.

Trezindu-se dintr-o dată ameninţat cu puşca şi forţat să-şi scoată afară toate lucrurile din colibă, unchiul Mingo bâigui îngrozit:

- Da' n-am făcut nimic, conaşule!

- Şi alţii au mai avut încredere în de-alde cioroi ca voi, şi-acum sunt morţi! răcni stăpânul.

Domnul Lea începu să îngrămădească în căruţă, securea, toporul, o pană subţire şi ascuţită, o rangă de fier, amândouă bricegele lor şi alte lucruri, sub privirile năucite ale lui George şi ale unchiului Mingo.

- Iar dacă vă dă prin cap să daţi năvală în casă, să ştiţi că dorm cu puşca la cap.

CAPITOLUL 24

-Am auzit că acum ai patru băieţi la rând! îi spuse stăpânul descălecând în ogradă.

Trebuise să se scurgă un an întreg până ce mânia amestecată cu teamă a plantatorilor din Sud să se mai îmblânzească. Deşi domnu! Lea începuse să-l ia din nou pe

George la luptele de cocoşi, la vreo lună, două după răscoală, purtarea stăpânului rămăsese rece şi rezervată. Dar dintr-o pricină, necunoscută nici unura dintre ei, în ultima vreme amândoi se simţeau mai apropiaţi ca niciodată. Şi deşi nu-şi dădeau gândul în vileag, trăgeau amândoi nădejdea că nu se vor mai întâmpla răscoale ale negrilor.

- Da, domnu'! Mi s-a născut un băiat dolofan, îi răspunse George Cocoşul, care amesteca douăsprezece albuşuri de ouă de găină cu bere, ovăz şi grâu măcinat, împreună cu o mulţime de ierburi, ca să facă turta aceea specială a cocoşilor de luptă.

Reţeta, ţinută în mare taină, i-o spusese, fără prea mare tragere de inimă, numai în dimineaţa aceea unchiul Mingo căruia, suferind fiind, stăpânul îi poruncise să rămână în coliba lui.

Mai rămăseseră doar nouă săptămâni până când trebuiau să plece la New Orleans. După ani întregi de izbânzi în ţinutul său şi din - alte state, domnu! Lea prinsese în fine curajul să-şi lanseze păsările de cel mai bun soi în vestita competiţie de deschidere a acelui sezon, care urma să aibă loc în ziua de Anul Nou, la New Orleans. Dacă păsările lui ar învinge măcar în jumătate din luptele cu cocoşii campioni, atunci stăpânul ar câştiga o avere şi s-ar trezi peste noapte recunoscut printre cei mai mari luptători de cocoşi din tot Sudul. La gândul acesta, lui George nu-i mai stătea mintea la nimic altceva.

Domnul Lea îşi legă căpăstrul de gard şi se întoarse către George zicând:

- Ia te uită, care va să zică ai patru băieţi, şi nici unuia nu i-ai dat numele meu?

George era copleşit, dar în acelaşi timp se simţea surprins şi stânjenit.

-Aveţi dreptate, conaşule! exclamă el ruşinat. Chiar aşa am să-l botez pe băiat, Tom'! Da, domnu', Tom, sigur că da!

Stăpânul se arătă foarte mulţumit. Apoi, aruncând o privire îngrijorată spre coliba de sub copac, întrebă:

- Cum îi mai e bătrânului?

-Azi noapte a tuşit tare rău. Asta înainte de a veni unchiul Pompey să-mi spună că a născut Tilda. Dar azi dimineaţă, când i-am făcut ceva de mâncare, s-a sculat şi a mâncat tot şi s-a jurat că-i e mai bine. L-au apucat năbădăile când a aflat că

trebuie să stea în pat până-i spuneţi dumneavoastră că poate ieşi afară.

- Ei, să mai stea oricum încă o zi. Poate c-ar trebui să chem vreun doctor să-l vadă. Nu-i a bună cu tuşea asta care ba-l lasă, ba-l apucă din nou.

- Să ştiţi că el nu crede în doctori, conaşule!

- Parcă'mie-mi pasă în ce crede el! Să vedem cum o să-i mai meargă până la sfârşitul săptămânii.

Domnul Lea trecu pe rând pe la cocoşii din ţarcuri şi apoi pe la cei selectaţi, pe care George îi antrena pentru lupte, şi se declară mulţumit. Apoi vorbiră despre călătoria ce-i aştepta. Ca să ajungă la New Orleans le trebuiau vreo şase săptămâni de mers în căruţa cea nouă comandată la Greensboro, care urma să fie gata peste zece zile. Căruţa era mai mare decât una obişnuită şi avea locuri pentru cuştile cocoşilor, o masă anume făcută pentru antrenamentele zilnice în timpul călătoriei, şi rafturi, stelaje şi dulăpioare pentru toate cele trebuincioase la drum lung.

După ce plecă stăpânul, George se luă cu treburile ce-i mai rămăseseră de făcut în ziua aceea. Antrena cocoşii fără să-şi precupeţească puterile. Stăpânul îi dăduse învoire să elimine, după propria-i judecată, orice cocoş ce dovedea vreo slăbiciune, căci doar cei mai desăvârşiţi aveau sorţi de izbândă într-o întrecere de talia celei din New Orleans. Gândul îi zbura la ceea ce auzise el despre muzicile din New Orleans, despre orchestrele cele mari ce mărşăluiau cântând pe străzi. Un marinar negru pe care-l întâlnise în Charleston îi povestise că în fiecare duminică după-amiaza se adună oamenii cu miile într-un loc numit „Piaţa Congo" să se uite la sutele de sclavi negri care dansează ca în locurile îndepărtate din Africa, de unde au venit. Şi ce mai femei erau acolo! O mulţime nesfârşită, îi spusese marinarul, care mai de care mai ademenitoare, de toate culorile şi nuanţele. Ardea de nerăbdare să ajungă acolo cât mai iute!

Târziu în după-amiaza aceea, George intră în coliba răvăşită, mirosind a mucegai, a unchiului Mingo.

- Cum îţi mai este? îl întrebă George. Ai nevoie să-ţi aduc ceva?

Bătrânul era surprinzător de slăbit şi palid; dar foarte arţăgos, ca de obicei.

- Ieşi afară d-aici! Du-te şi-l întreabă pe stăpân cum îmi este! Văd că ştie el mai bine ca mine!

Văzând că unchiul Mingo dorea într-adevăr să fie lăsat în pace, George plecă, gândindu-se că bătrânul începea să semene cu cocoşii bătrâni, ajunşi numai piele şi os, cărora vârsta le storsese vigoarea, lăsându-le doar instinctele.

Cam după asfinţitul soarelui, George termină exerciţiile suplimentare de întărire a aripilor, adună toate păsările în coteţele lor şi se văzu în sfârşit, liber să dea o fugă până acasă. Ajuns în coliba lui, fu mulţumit s-o găsească acolo şi pe Kizzy şi le povesti fericit de discuţia avută cu stăpânul în dimineaţa aceea despre numele copilului. Când termină, văzu spre surprinderea lui că ele nu păreau deloc încântate.

- Tom! Sunt cam mulţi cu numele ăsta-n lume! începu Matilda, pe un ton reţinut.

Maică-sa arăta de parcă ar fi înghiţit o bucată de săpun întreagă.

- Eu şi Tilda gândim la fel, dar ea nu vrea să-ţi rănească sentimentele faţă de stăpânul tău. N-avem nimic cu numele. Dar tare-aş fi vrut ca bietul copil să poarte numele altui Tom.

Şovăi o clipă, apoi vorbi iute mai departe:

- Da' asta-i doar b părere, nu-i treaba mea să hotărăsc, şi nici copilul meu.

- Asta doar Domnul o hotărăşte, ,se răsti Matilda, luându-şi Biblia. Cu mult înainte de a se naşte copilul, am căutat peste tot în Sfânta Scriptură să văd ce scrie despre nume.

începu să răsfoiască iute paginile, căutând un anume capitol şi verset pe care-i citi cu glas tare:

- Binecuvântat fie numele celor drepţi, şi blestemat în veci al celor vicleni şi răi!

- Doamne miluieşte! adăugă Kizzy. George se ridică, aprins de mânie.

- Bine! Să vă văd ce o să-i spuneţi stăpânului, atunci! începuse să-i fie lehamite de atâtea pilduiri ce le

primea de câte ori venea acasă. Şi se săturase până peste cap de nesfârşitele versete din Biblie.

- Puneţi-i atunci numele după Tom Baptistul, dacă vă place!

Strigase atât de tare, că ceilalţi trei băieţi scoaseră înspăimântaţi capetele pe uşă şi pruncul abia de-o zi născut se porni pe plâns, iar George ieşi supărat afară. .

în răstimp, în casa cea mare, aşezat la masa lui de scris din salon, domnu! Lea îşi înmuie pana în călimară şi scrise cu grijă pe prima filă a Bibliei, sub celelalte patru înscrise dinainte acolo: a lui George şi a celor trei băieţi ai lui, o a cincea dată de naştere: „20 septembrie 1833... băiat născut de Matilda pe nume Tom Leâ..^"

Păşind pe drumul către curtea păsărilor, lui George îi era tare necaz pe Matilda; ţinea mult lâ ea; era cea mai bună şi mai credincioasă femeie pe care o întâlnise vreodată. Totuşi, o nevastă bună n-ar fi trebuit să-şi dojenească bărbatul atât de sever ori, de câte ori îşi clădea în vileag vreo slăbiciune omenească. Din când în când mai avea şi el dreptul să se însoţească cu femei cărora să le placă râsul, băutura, gluma şl poftele trupeşti. Din ceea ce văzuse el în atâţia ani cât umblase cu stăpânul, ştia că şi dânsul gândeşte la fel:-După ce se sfârşeau luptele, când se aflau prin preajma vreunui oraş, mai zăboveau încă o zi în plus. Îşi duceau catârii într-un grajd şi tocmeau , un îngrijitor de prin împrejurimi să vadă de păsări, iar el şi stăpânul o luau care încotro vedeau cu ochii. A doua zi de dimineaţă, când se întorceau la grajd, îşi adunau păsările şi-o porneau la drum; fiecare-şi depăna amintirile în gând, şi nu sufla o vorbă, deşi fiecare ştia că şi celălait umblase după fuste.

După vreo cinci zile, lui George îi mai trecu supărarea şi începu să se gândească să se întoarcă acasă. Punându-şi în minte să le ierte, o luă pe drumul către curtea sclavilor.

- Doamne, tu eşti George? întrebă Matilda. Ce-or să se mai bucure copiii când te-or vedea. Şi mai ales ăsta, care nici n-a apucat să deschidă ochii când ai fost aici, data trecută.

Din nou îl apucă furia, dar, când dădu să iasă pe uşă, îi căzură privirile pe cei trei băieţi mai mărişori, de cinci, trei şi doi ani, care se îngrămădeau unul într-altul, privindu-l înspăimântaţi. Atunci îi veni să se repeadă la ei să-i strângă în braţe. Trei luni de-acum înainte, cât o să fîe plecat la New Orleans, n-o să-i mai vadă; trebuia neapărat să le aducă nişte daruri frumoase. ■

Se aşeză deci, cam fără chef, la masă. După ce-i puse dinainte mâncarea, Matilda binecuvânta bucatele şi-i spuse apoi lui Virgil:

- Dă fuga şi cheam-o şi pe bunica să vină pân-aici. Lui George i se opri mâncarea în gât. Ce-or mai fi pus

la cale amândouă, de data asta?

Kizzy bătu la uşă, intră şi, după ce-o îmbrăţişa pe Matilda, îi sărută şi-i mângâie pe cei trei băieţi; îşi aruncă apoi privirile şi spre fiul ei:

- Ce mai faci? Nu te-am văzut de mult!

- Spune-mi mai bine ce faci tu, mamă?

Deşi clocotea de mânie, încerca să pară glumeţ. Kizzy se aşeză pe un scaun şi, luând pruncul din braţele Matildei, spuse aşa, ca într-o doară:

- George, copiii ăştia tot vor să te roage ceva, nu-i aşa, Virgil?

George îl văzu pe băiatul cel mare dându-se înapoi. Ce l-or mai fi învăţat să-i zică?

- Tăticule, începu el cu o voce cântată, n-ai vrea să ne mai povesteşti despre străbunicul nostru?

Matilda ridică ochii să-l privească.

- Tu ai un suflet bun, George, începu Kizzy domol, şi să nu faci pe nimeni să creadă altfel. Şi să nu crezi că noi nu te iubim. Cred că uneori tu nu mai ştii cine eşti, şi cine suntem noi. Suntem acelaşi sânge şi ne tragem cu toţii din străbunicul copiilor ăstora.

- Scrie şi-n Sfânta Scriptură, începu Matilda, dar văzând privirea aprinsă a lui George, adăugă: Să ştii câ-n Biblie nu sunt scrise doar lucruri aspre, scrie o mulţime şi despre dragoste.

Copleşit de emoţie, George îşi trase scaunul lângă sobă. Cei trei copii se ghemuiră la picioarele lui, cu ochii sclipind de bucuria de a auzi din nou povestea, iar Kizzy îi puse pruncul în braţe. Luminându-se la faţă, îşi drese vocea şi începu să ie povestească celor patru băieţi ai lui despre străbunul lor.

- Tăticule, ştiu şi eu povestea, îl întrerupse Virgil. Şi, strâmbându-se către fraţii mai mici, se porni el s-o

spună mai departe, de-a fir a păr, fără să lase nimic deoparte, nici măcar cuvintele africane.

- Doar a auzit-o de la tine de trei ori, iar bunica nu uită să i-o mai amintească din când în când, îi spuse Matilda râzând.

Ce mult trecuse de când nu-şi mai auzise nevasta 1 râzând, se gândea George. încercând să le atragă din nou atenţia celorlalţi, Virgil ţopăia de colo-colo:

- Bunica zice că africanul ne-a învăţat cine suntem.

- Sigur că da, îi răspunse Kizzy, cu faţa strălucind de bucurie. „

Şi-atunci, pentru întâia dată după destul de multă vreme, George Cocoşul se simţi în largul lui acasă.

CAPITOLUL 25

Cu o întârziere de patru săptămâni, căruţa cea nouă fu gata şi trebuiră să meargă s-o ia din Greensboro. Bine făcuse stăpânul că o comandase, gândea în sinea lui George pe drum într-acolo, căci nu se făcea să ajungă în New Orleans scârţâind din toate încheieturile şi hurdu-cându-se în hodoroaga cea veche, ci în cea mai frumoasă căruţă ce se putea cumpăra pe bani, aşa cum îi şedea bine unui vestit luptător de cocoşi şi dresorului său. Şi dintr-aceeaşi pricină, înainte de-a pleca din Greensboro, trebuia să ceară stăpânului un dolar şi jumătate cu împrumut, să-şi cumpere un joben nou, negru, ca să se potrivească cu noul fular verde pe care Matilda tocmai îl termina de împletit. Urma de asemeni să aibă grijă ca Matilda să-i împacheteze amândouă costumele: cel galben şi cel verde, căci după lupte trebuia să arate bine când va ieşi în oraş.

Rămase afară, iar după câteva clipe de aşteptare, George auzi frânturi de vorbe răstite. îşi cunoştea stăpânul de prea multă vreme ca să se mai mire de una ca asta, aşa că nu-şi bătu capul să asculte. Cea mai grea treabă din toate era aceea de a mai elimina încă şapte păsări din cele nouăsprezece, atât de frumoase şi de bine antrenate. în căruţă n-aveau loc decât douăsprezece, deci alegerea punea la mare încercare priceperea lui, a stăpânului, dar şi a unchiului Mingo.

înăuntru atelierului, domnul Lea începuse să strige: întârzierea îl costa o groază de bani, care ar trebui scăzuţi din preţ. Rotarul striga şi el că se grăbise cât putuse să termine şi că preţul nu era mare, căci materialul se scumpise, iar muncitorii negri liberi cereau plată din cale afară de mare.

După un timp, se pare că se întâmplase ceva, căci cearta se sfârşi, iar domnul Lea ieşi cu rotarul încă înfierbântat la faţă, vorbind acum prieteneşte. Negustorul

strigă ceva spre curtea din spatele atelierului şi-n câteva clipe re arătară patru negri, îndoiţi de mijloc, trăgând căruţa cea nouă şi grea după ei. George rămase cu gura căscată: atât de

meşteşugită şi frumoasă era! Nici domnul Lea nu arătase vreodată atât de fericit.

-Asta-i una dintre cele mai frumoase din câte am făcut, exclamă rotarul.

- O aşteaptă însă un drum zdravăn, spuse încântat domnul Lea.

- Până la New Orleans e cale de şase săptămâni, spuse şi rotarul. Cine mai merge cu dumneavoastră?

-Negroteiul ăsta al meu şi douăsprezece păsări, îi răspunse domnul Lea.

Nemaiaşteptând porunca stăpânului, George Cocoşul sări din căruţă, dezlegă catârii pe care-i închiriaseră şi-i duse la căruţa |cea nouă. Negrii nu-l luară în seamă pe George, dar nici el nu le dădu nici o atenţie, căci, la urma-urmei, nu erau decât nişte negri liberi, pe care nici stăpânul nu-i putea suferi.

In drumul cel lung spre casă, cu jobenul nou aşezat lângă el pe capră împreună cu o pereche de jambiere gri foarte elegante, care-l mai uşuraseră de încă un dolar, George termină de revizuit în gând întreaga listă de treburi pe care le avea de orânduit înainte de a pleca. Deşi ştia că le va fi greu fără el acasă, George avea încredere în Matilda şi în Kizzy că se vor descurca; şi, cu toate că unchiul Mingo nu se mai mişca aşa de sprinten ca pe vremuri, George era sigur că bătrânul va fi în stare să vadă cum trebuie de păsări până la întoarcerea lui. Mai devreme sau mai târziu, însă, va avea nevoie de mai mult ajutor decât îl iăsau puterile pe Mingo să-i dea.

Trebuia să găsească el prilejul să le deschidă ochii Matiidei şi mamei lui, ca să înţeleagă ce minunat ar fi dacă şi l-ar lua de ajutor pe micul Virgil, mai ales că acum, la şase ani, va trebui să înceapă să muncească la câmp. Aşa că-i dăduse prin minte ca-n lipsa lui, să-l lase pe Virgil să-l ajute pe unchiul Mingc-la păsări şi apoi să-l ţină mai departe în această slujbă; dar abia apucă să-i pomenească Matildei, că ea şi sări în sus:

- Stăpânul să-şi cumpere un ajutor, dacă îi trebuie! Cum n-avea chef să se ia la harţă din nou cu ele, nu

stărui, dar nici nu-i surâdea gândul ca stăpânul să cumpere pe altcineva, care să tulbure liniştea lui şi a unchiului Mingo.

Dar chiar dacă stăpânul ar fi preferat să nu aducă un străin între ei, George nu putea fi sigur că unchiul Mingo ar fi acceptat ajutorul lui Virgil, căci bătrânul părea din ce în ce mai supărăcios

de când primul lui ucenic ajunsese în relaţii mai bune cu stăpânul decât el. Nu mai departe decât zilele trecute, amărât că nu-l luau şi pe el la New Orleans, Mingo îi spuse răstit:

- Şi-o să aveţi voi încredere în mine să vă hrănesc păsările cât oţi fi plecaţi?

în acelaşi timp, însă, se întreba de ce n-o fi vrând să se împace cu gândul că, la şaptezeci de ani, nu mai era în stare să facă un drum atât de lung. George dorea din tot sufletul să-l îmblânzească în vreun fel pe unchiul Mingo, ca să nu-l mai socotească pe el vinovat de toate cele.

în cele din urmă, cele două căruţe părăsiră şoseaua şi-o luară spre casă. Pe când se apropiau de casă o văzu, spre marea lui uimire, pe doamna Lea ieşind pe uşa din faţă şi luând-o în jos pe scări. O clipă mai târziu, domnişoara Malizy ieşi şi ea pe uşa din dos, şi apoi se iviră din colibele lor Matilda cu băieţii, Kizzy, mătuşa Sarah şi unchiul Pompey. De ce-or fi acasă cu toţii, acum, joi, după-masă, când ar trebui să fie la câmp? Să fi fost atât de nerăbdători să vadă căruţa cea nouă, încât s-au încumetat să-i stârnească mânia stăpânului? Dar când le văzu chipurile, îşi dădu seama că puţin le păsa lor de căruţa cea nouă.

Domnul Lea, auzind ce-i spuse soţia lui, sări din căruţă şi o porni încet, cu paşi grei, spre George care rămăsese cu gura căscată. Văzându-i chipul palid, uimit, îşi dădu dintr-o dată seama ce se întâmplase, aşa că de-abia mai auzi vorbele stăpânului:

- A murit Mingo.

Prăbuşindu-se în căruţă, George se porni pe plâns cum n-o mai făcuse niciodată până atunci. Nici nu simţi când stăpânul şi unchiul Pompey se opintiră să-l dea jos.'

Când îşi veni în simţiri, îi povestiră ce se întâmplase.

-Voi aţi plecat luni dimineaţă, începu Matilda, şi-n noaptea aia n-am putut nici unul închide ochii. Marţi dimineaţa eram cu toţii ameţiţi şi ni se părea că auzisem numai cântat de bufniţă şi lătrat de câini. Atunci am auzit un ţipăt...

- Era Malizy, urmă Kizzy. Doamne, cum mai striga! Am dat şi noi fuga acolo, la cocini, unde se dusese ea să dea la porci. Şi-acolo l-am văzut. Amărâtul de el, zăcea în drum, ca un morman de zdrenţe.

- Mai sufla încă, spuse Matilda, dar nu-şi mai putea mişca decât jumătate din gură. M-am aplecat şi abia am putut desluşi ce şoptea: „M-a lovit damblaua, a zis, ajutaţi-mă cu puii că eu nu mai pot..."

- Doamne, Dumnezeule, nu ştiam nici unul ce să facem, îi luă Kizzy vorba din gură.

- Şi ce mai duhnea tot a putoare dintr-aia de păsări! Ne-am apucat să-i facem vânt, să-l răcorim şi el o ţinea într-una puii, puii... trebuie să mă duc la ei"...

-între timp dom'şoara Malizy dăduse fuga la coniţa s-o anunţe, spuse Kizzy. Şi dânsa a venit frângându-şi mâinile şi plângând. Da nu de bietul Mingo îi păsa ei] Ţipa cât o ţinea gura să se ducă cineva la puii ăia, că dac-o veni'stăpânul... Atunci Matilda l-a chemat pe Virgil...

- Ştii şi tu prea bine că nici nu voiam să aud de una ca asta. Ne-ajunge unu! mâncat de păsări. Da' tot copilul mai cu minte! Se uită ia mine cu nişte ochi cât cepele şi-mi zise speriat: „Eu mă duc, mămico, da nu ştiu ce să fac acolo!" Atunci unchiu! Pompey i-a dat un săculeţ de porumb şi i-a zis: „Azvârle şi tu câte un pumn de grăunţe la toate păsările alea pe care le vezi pe acolo! Şi vin şi eu îndată ce-oi putea!"

Nu aveau cum să le dea de ştire lui şi stăpânului, iar mătuşa Sarah le spusese că bietul bătrân e prea bolnav ca să-l mai poată vindeca cu ierburile ei de leac, şi nici măcar coniţa nu ştia de unde ar fi putut aduce Mreun doctor.

-După ce-am vorbit cu coniţa, îi spuse Kizzy, şi ne-am întors în coliba lui Pompey, Mingo îşi dăduse sufletul. Bietul om, murise acolo de unu! singur.

- Când i-am spus coniţei, urmă Matilda, a început din nou să strige că ea nu ştie ce se face cu morţii şi că îl auzise pe conaşu' că dacă-i ţii mai mult de-o zi,'încep să putrezească. Zicea că până veniţi înapoi mai e mult, aşa c-o să trebuiască să săpăm o groapă...

- Doamne sfinte, zise Kizzy. Am dat de-un pământ mai moale acolo, la sălcii. Şi-am luat o lopată şi-am început să săpăm pe rând, noi, cele patru, şi Pompey pân-am făcut o groapă destul de mare să încapă în ea. Apoi ne-am întors şi Pompey l-a spălat şi l-a frecat cu niţică glicerina ce-o luase dom'şoara Malizy de la coniţa şi l-am dat cu parfumul ce mi l-ai adus tu acum un an, spuse Matilda.

- Nici haine ca lumea să-l îmbrăcăm n-aveam, urmă Kizzy. Alea de pe el puţeau prea tare, şi ale lui Pompey erau prea strâmte, aşa că l-arh înfăşurat în două cearceafuri.

- Când l-am dus la groapă, a trebuit să mergem să-i spunem şi coniţei, continuă Matilda. Şi a venit şi ea fuga cu Biblia în mână. Când am ajuns acolo, dânsa a citit ceva din Psalmi şi eu am început să mă rog Domnului să odihnească în pace sufletul lui Mingo. Mai mult de-atâta n-am putut face.

George era prea emoţionat ca să-şi îmbrace în vorbe supărarea că nici el nici stăpânul nu fuseseră acasă în dimineaţa aceea. Poate c-ar fi putut face ceva să-l scape.

Ceva mai târziu, plecă din colibă gândindu-se câtă grijă şi chiar dragoste îi arătaseră unchiului Mingo cei ce întotdeauna ziceau că nu-l pot suferi. Văzându-I pe unchiul Pompey, se îndreptă spre el, îi strânse mâna şi mai statură un timp de vorbă. Pompey era cam de-o seamă cu unchiul Mingo. Venea tocmai de la curtea păsărilor, unde-l lăsase pe Virgil să aibă mai departe grijă de ele.

-Tare de treabă .mai e băiatul ăsta al tău, spuse el, apoi adăugă: Când o iei într-acolo, se mai văd încă-n ţărână urmele pe unde s-a târât bietul Mingo pân-aici, în noaptea aia, că nici n-a plouat de-atunci.

Dar George nu voia să vadă. Lăsându-I pe unchiul Pompey, o luă încet spre sălcii. Trecu un timp până se hotărî să-şi arunce privirile spre movila proaspătă de pământ. Mişcându-se de colo-colo, de parcă ar fi fost ameţit, adună nişte pietre şi le aşeză în jurul mormântului. Se simţea un nemernic.

Ca să nu dea de urma lăsată-n ţărână de Mingo, o luă pe câmp, printre cocenii uscaţi.

-Te-ai descurcat bine, băiatule. Acum fugi înapoi la maică-ta! îi spuse el lui Virgil, răvăşindu-i părul şi încântându-l cu această primă laudă.

Parcă-auzea vocea aspră a lui Mingo dându-i porunci, îmblânzindu-se doar când vorbea de păsări, şi atât de plină de amărăciune când i se părea că voiau să-l dea deoparte.

„Şi-o să aveţi voi încredere în mine să vă hrănesc păsările cât oţi fi plecaţi?"

George se simţi sfâşiat de remuşcări. Unde oare o fi trăit bietul Mingo înainte de a-l fi cumpărat domnul Lea? Avea familie? Nu-i vorbise niciodată de aşa ceva. Avea pe vreundeva

nevastă ori copii? George îi fusese omul cel mai apropiat pe lumea asta, şi totuşi ştia atât de puţine despre cel ce-l învăţase totul.

Rămase acolo singur toată ziua şi noaptea ce urmă. Stăpânul nu se arătă decât duminică dimineaţa. Avea faţa întunecată şi posomorâtă.

- M-am tot gândit la povestea asta. Pentru început, dă foc la coliba lui Mingo. Doar aşa putem scăpa de ea.

Peste câteva clipe flăcările înghiţeau coliba care, mai bine de patruzeci de ani, îi fusese adăpost unchiului Mingo. George simţi că stăpânul se gândise de fapt la altceva, dar nu-i dădea prin minte la ce anume. . - La drumul spre New Orleans mă gândeam. Riscăm prea mult dacă lăsăm totul aşa, de izbelişte, începu stăpânul încet, de parcă ar fi vorbit doar cu sine. Nu putem pleca fără să lăsăm pe cineva aici, ca să aibă grijă de păsările astea. Să căutăm vreun om acum, ia prea mult timp, şi s-ar putea să fim nevoiţi să-l învăţăm de-a fir a păr totul. Nici să mă duc singur n-are rost, ca drumul e lung, unul trebuie să mâne caii şi altul să vadă de păsări... Ar fi o prostie să pornim la drum acum...

George înghiţi în sec. Câte visuri nu-şi făcuse de atâtea luni... cât nu cheltuise stăpânul... câtă nădejde trăgea să ajungă printre cei mai mari luptători de cocoşi din tot Sudul... cât de minunaţi şi bine antrenaţi erau cocoşii, gata oricând să pună jos orice altă zburătoare. Mai înghiţi o dată-n sec şi spuse:

- Da, conaşule, aşa-i!

CAPITOLUL 26

Tare ciudat şi pustiu i se părea lui George să stea de unul singur acolo, la păsări, şi se mira cum putuse unchiul Mingo să se descurce în cei mai bine de douăzeci şi cinci de ani, înainte de a veni el ca ucenic.

- Când m-a cumpărat stăpânul, îi povestise odată bătrânul, şi păsările au început să se înmulţească, îmi tot spunea că are de gând să mai cumpere pe cineva să mă ajute, dar n-a făcut-o niciodată. Eu pân' la urmă mi-am dat seama că cu păsările te poţi înţelege mai bine decât cu oamenii.

Virgil rămânea încă cea mai înţeleaptă alegere: l-ar învăţa tainele meseriei, aşa cum şi unchiul Mingo îl învăţase pe el. Cum nu-i venea la îndemână s-o ia din nou de la capăt cu Matilda şi Kizzy ca să-l lase pe băiat, George începu să se gândească la vreun alt dresor de cocoşi cunoscut pe care să-l cumpere stăpânul, dacă l-ar putea convinge. Mai ştia însă că nici unui luptător adevărat de cocoşi nu i-ar da măcar prin cap să-şi vândă dresorul nimănui, darmite unui rival ca domnul Lea -decât dacă s-ar afla la mare ananghie. Mai erau negrii liberi, pe care el îi socotea buni luptători şi care se tocmeau cu ziua, cu luna şi chiar pe un an întreg, dar ştia dinainte că domnul Lea nu ar fi acceptat în ruptul capului să ia nici cel mai iscusit dresor negru liber din întreaga Carolina de Nord. Aşa că George n-avea de ales. într-o seară îşi luă inima în dinţi şi aduse vorba acasă, despre ce-l rodea.

- Mai-nainte de-a te apuca să strigi la mine că nici nu vrei s-auzi de-aşa ceva, ascultă aici la mine, femeie! Data viitoare când stăpânul o să vrea să mă ia cu el la vreun drum, o să-mi zică mai mult ca sigur: „Adu-I pe ăl mai mare dintre băieţii tăi să şadă aici!" Şi dacă o fi aşa, Virgil n-o să aibă încotro. Atunci n-o să mai putem crâcni nici unul dintre noi. Stai aşa - îi făcu semn să nu-l întrerupă -nu vreau să aud nimic. Eu mă străduiesc să te fac să pricepi că-i mai bine ca băiatul să vină de acum. Dacă eu sunt ăl de-l aduc, atunci poate sta doar cât e nevoie să înveţe să le dea de mâncare, când trebuie să plec eu, şi să mă ajute să le antrenez când e nevoie. Şi-n restul timpului, cam aproape tot anul, să tot stea cu voi acolo, la câmp.

Văzând-o pe Matilda că nu se îmbunează nicicum, dădu din umeri cu prefăcută resemnare.

- Bine, bine, atunci las totul pe seama ta şi a stăpânului.

- Vorbeşti de parcă Virgil ar fi om mare. Nu-ţi dai seama că nu are decât şase ani? Tu aveai de două ori mai mult când te-au târât acolo. Da, ştiu şi eu că acum trebuie să meargă la lucru, dacă face şase ani... zise Matilda punând farfuriile aburinde pe masă. Apucă-te şi mănâncă şi du-te-n treaba ta, iar mâine dimineaţă am să ţi-l trimit pe Virgil acolo, dacă nu cumva vrei să-l chem de la bunică-sa să-l iei chiar acum.

- Nu, mâine e bine.

După o săptămână, însă, George se lămuri că Virgil nu avea nici cea mai mică înclinaţie pentru păsări. I se părea de necrezut

că, indiferent de vârsta pe care o avea Virgil, după ce-şi termina treaba ce i se dădea, o lua razna să se joace, ori se aşeza jos pe undeva fără nici o treabă. Şi de câte ori îl auzea pe taică-său strigându-l supărat, sărea de îndată.

Deşi metoda unchiului Mingo fusese foarte distantă şi rece - dădea un ordin, îl urmărea în tăcere şi-apoi îi mai dădea un altul - George se hotărî să încerce altfel cu Virgil, doar o reuşi să-l dezmorţească puţin. O să stea de vorbă cu el.

- Şi ce-ai făcut tu pe-acasă?

- Nimic, tăticule!

- Ia spune, sunteţi cuminţi şi-o ascultaţi pe mama şi pe bunica?

- Da, domnu'!

- Vă fac mâncare bună?

- Da, domnu'!

- Ţie ce-ţi place mai mult şi mai mult să mănânci?

- Orice ne găteşte mămica!

Băiatul părea lipsit de orice imaginaţie, aşa că schimbă vorba.

- Ia mai spune-mi povestea cu străbunicul, aşa cum ai spus-o atunci!

Ascultător, Virgil se porni s-o depene, cam mecanic. George se simţi tare dezamăgit. După ce rămase pe gânduri o vreme, băiatul îl întrebă:

- Tăticule, tu l-ai văzut vreodată pe străbunicul?

- Nu, nu l-am Văzut, îi răspunse George mai prinzând inimă. Am aflat şi eu despre el ca şi tine, de la bunica.

- Aşa-i că el o ducea cu trăsura?

- Sigur că da. Doar era tatăl ei. Tot aşa, într-o bună zi, ai să le povesteşti şi tu copiilor tăi cum şedeai la păsări cu tatăl tău.

Virgil tăcu nedumerit.

După astfel de încercări nereuşite, George se lăsă păgubaş, sperând însă că va avea mai mult noroc cu Ashford, George şi Tom. Fără a da nimănui în vileag dezamăgirea sa, se hotărî să-l pună pe băiat numai la treburile mai simple, aşa cum se înţelesese cu Matilda, renunţând să se străduiască degeaba să şi-l facă ucenic şi ajutor permanent.

Aşa că, atunci când socoti că Virgil învăţase să hrănească şi să adape de trei ori pe zi cocoşii mai mici din ţarcuri, îl trimise înapoi la Matilda să înceapă să lucreze la câmp, ceea ce i se

potrivea băiatului de minune. Deşi n-ar fi suflat nicicând vreo vorbă despre asta Matildei şi lui Kizzy, George dispreţuia munca de la câmp, care i se părea o nesfârşită corvoadă sub dogoarea soarelui. Chicotind de râs, îşi aminti de zicala unchiului Mingo: „Să-mi dai de ales între un ogor bun de porumb ori de bumbac şi un cocoş de soi, eu iau cocoşul cu ochii închişi!".

în perioada aceea de răgaz a verii, când cocoşii de luptă năpârleau, n-avea de făcut decât treburi obişnuite şi se deprinse în cele din urmă să n-aibă pe nimeni în preajmă cu care să schimbe vreo vorbă, în afară de păsări, şi mai ales pe veteranul prinzător de cocoşi, cu penele subţiate, care fusese favoritul unchiului Mingo.

- Puteai' măcar tu, diavol bătrân şi chior, să ne fi spus cât de bolnav era! îi zise el păsării într-o după-amiază.

-Aha, pricepi ce-ţi spun! urmă George cu prefăcută supărare. Nu se poate să nu fi ştiut cât de prăpădit era!

Apoi rămase cu privirea pierdută, urmărind pasărea cum scurma de zor.

- Apăi, cred c-ai văzut şi tu că s-a dus! Mă-ntreb dacă şi ţie ţi-e dor de el.

Peste un an. şi ceva, bătrâna pasăre se va duce şi ea lângă unchiul Mingo, acolo unde se duc după moarte sufletele luptătorilor de cocoşi şi ale păsărilor lor. George se întreba ce s-o fi ales de primul cocoş al stăpânului, cel câştigat la loterie cu un bilet de douăzeci şi cinci de cenţi, cu care începuse luptele cu mai mult de patruzeci de ani în urmă. L-o fi ajuns vreodată vreun pinten? Ori o fi murit de moarte bună, ca un respectabil prinzător de cocoşi? De ce nu l-o fi întrebat niciodată pe unchiul Mingo? îşi puse în gând să nu uite să-l întrebe chiar pe stăpân. Cu mai bine de patruzeci de ani în urmă! Stăpânul îi spusese că, atunci când a câştigat cocoşul, avea doar -şaptesprezece ani. Asta înseamnă că acum are vreo cincizeci şi şase, cincizeci şi şapte - cam cu treizeci de ani mai mare ca George. Cu gândul la domnul Lea, care stăpânea oamenii, la fel ca şi păsările, pentru tot restul vieţii lor, se trezi socotind cam cum ar fi să nu aparţii nimănui. Cum o fi oare să fii liber? Poate că n-o fi prea bine, de vreme ce domnul Lea, ca mai toţi albii, îi urăsc atât de tare pe negrii liberi. Dar atunci îi veni în minte ce-i spusese lui o negresă din Greensboro, care-i vânduse nişte rachiu odată: „Fiecare negru liber ce-l vedeţi voi, negrii de pe plantaţii, e o dovadă vie

că a fi negru nu înseamnă neapărat să fii sclav. Dar stăpânilor voştri nu le place ca voi să gândiţi aşa". Şi-n lungile lui ore de singurătate petrecute în curtea păsărilor, George Cocoşul începu să-şi frământe în minte gândul acesta. îşi puse chiar în cap să intre în vorbă cu vreunul dintre negrii aceia liberi, pe care-i vedea de fiecare dată când mergea cu stăpânul la oraş, dar pe care nici nu-i lua în seamă.

Şi-n timp ce umbla pe lângă ţarcuri hrănind şi adăpând puii şi cocoşii mai tineri, se distra văzându-i cum dau să se repeadă furioşi să-l ciugule, de parcă şi-ar fi repetat de pe-acum voinicia sălbatică din arenă. Şi-atunci se pomeni gândindu-se la ce înseamnă să fii stăpânit de cineva.

Aflându-se într-o după-amiază în crângul de pini, să vadă cum le mai merge păsărilor ce creşteau acolo în libertate, vru să vadă ce se întâmpla dacă încearcă să imite trâmbiţatul cocoşilor, lucru la care devenise mare meşter. Aproape întotdeauna apărea imediat un apărător mânios, trâmbiţând şi el provocator şi întorcându-şi capul încoace şi-ncolo, căutându-l pe nepoftitul pe care era sigur că-l auzise cântând. Nici de data asta nu se întâmplă altfel. Dar cocoşul minunat care ţâşni din tufişuri, chemat de cântecul său prefăcut, îşi scutură cu putere aripile înainte de a-şi slobozi trâmbiţatul ce răsună triumfător în amiaza de toamnă. Lumina strălucitoare a soarelui făcea să-i sclipească penele strălucitoare. Din cap până-n picioare, de la privirile ce-i ţâşneau din ochi până la ghearele galbene cu pintenii aducători de moarte, totul emana forţă şi cruzime. Fiecare gram şi fiecare centimetru al trupului îi dovedeau curajul, însufleţirea şi libertatea cu atâta vigoare, încât George Cocoşul jură că-n veci nu va prinde cocoşul acesta, să-l dreseze şi să-i taie aripile! El trebuie să rămână acolo cu găinile lui, printre pini - să trăiască neîntinat, în libertate!

CAPITOLUL 27

Se apropia un nou sezon de lupte, dar domnul Lea nu mai pomenea nimic de New Orleans. George Cocoşul nici nu se mai aşteptase de fapt; avusese el un fel de presimţire că n-or să ajungă nicicând acolo. Aşa că se mulţumiră să facă mare vâlvă

la luptele locale, apărând în căruţa lor cea nouă şi strălucitoare, făcută pe comandă.

Şi le merse destul de bine. Domnul Lea câştiga cam patru lupte din cinci, iar George, folosind rezervele cele mai bune, se descurca la fel de bine în luptele de mâna a doua din ţinutul Caswell. Deşi sezonul de lupte era încărcat şi rodnic, George se nimeri să fie din nou acasă spre sfârşitul acelui an, când i se născu al cincilea fiu. Matilda îi spuse că şi-ar dori ca pe acesta să-l boteze lacob, pentru că, zicea ea, dintre apostoli, pe acesta îl iubea cel mai mult.

Oriunde ar fi umblat cu domnul Lea acum, i se părea că nu aude vorbindu-se de altceva decât de ura sporită împotriva albilor. Ghiar în ultima lor călătorie, un negru liber îi povestise lui George despre Osceola, şeful de trib al indienilor Seminole, din Florida. Când albii au prins-o pe nevasta lui Osceola, ea însăşi o sclavă fugită, el adunase două mii de seminoli şi sclavi negri fugiţi, înarmaţi ca să urmărească şi să hărţu-iască o companie a armatei Statelor Unite. Se povesteşte că au fost ucişi mai mult de o sută de soldaţi şi că armata a trimis o unitate şi mai mare să-i nimicească pe oamenii lui Osceola, care au fugit, furişându-se prin mlaştinile Floridei, de unde se apărau trăgând focuri de armă.

Nici nu se sfârşise bine sezonul de lupte din anul 1836, când George auzi că într-un loc numit Alamo, mexicanii masacraseră o garnizoană de texani albi, printre care se afla şi un vânător, pe nume Davey Crockett, vestit prieten şi apărător al indienilor. în acelaşi an află de pierderi şi mai mari datorate mexicanilor aflaţi sub comanda unui general, Santa Ana, care se fălea că e cel mai mare luptător de cocoşi din lume; dar dacă aşa şedeau lucrurile, George se mira de ce nu auzise de el până atunci.

în primăvara anului următor, reîntors dintr-o nouă călătorie, George le aduse celor din curtea sclavilor o ştire şi mai grozavă.

- Mi-a spus portarul negru de la tribunalul ţinutului că preşedintele ăsta nou, Van Buren, a dat ordin armatei să gonească toţi indienii la vest de Mississippi.

- Mississippi o s-ajungă Iordanul indienilor, aşa-mi pare, spuse Matilda.

- Aşa le trebuie că i-au lăsat pe albi să intre-n ţara lor, atunci, la început, spuse şi unchiul Pompey. O mulţime de

oameni nu ştiu, şi nici eu n-am avut habar, până când m-am făcut ceva mai măricel, că la-nceput în ţara asta n-au fost decât indieni, care pescuiau, vânau şi se mai luptau între ei, dar îşi vedeau de treburile lor. Şi-ntr-o bună zi a apărut o barcă cu oameni albi ce le zâmbeau şi le făceau cu mâna. „Hei, voi oameni cu chipul roşu! N-aţi vrea să ne lăsaţi să punem piciorul pe pământul vostru, să luăm şi noi o îmbucătură, să ne odihnim mădularele şi să fim prieteni?" Hm, cred că indienilor din ziua de azi le pare rău din adâncul sufletului că nu le-au împănat barca cu săgeţi, ca pe un arici.

După ce domnul Lea asistă la următoarea întrunire a plantatorilor din ţinutul Caswell, George aduse alte veşti despre indieni.

- Cică un general, Winfield Scott, le-a spus indienilor că albii, ca buni creştini, nu mai vor vărsări de sânge, aşa că cei ce mai au vreun strop de bun simţ să facă mai bine să plece. Şi se mai zice că dacă li se n'ăzare doar că un indian ar vrea să se răscoale, soldaţii-l hăituiesc şi-l împuşcă. Şi-atunci armata a început să mâne mii de indieni spre un loc ce se cheamă Oklahoma. Cică nici nu se ştie câţi au fost ucişi, ori au căzut bolnavi şi au murit pe drum.

- Vai şi-amar! exclamă Matilda.

Mai erau însă şi veşti bune. Asta s-a întânplat însă numai în 1837, când George se întoarse acasă dintr-una din călătoriile sale. I se născuse al şaselea fiu. Matilda îl botezase Lewis, dar după ce se lămurise de unde luase numele lui lacob, George îşi puse în minte să n-o mai întrebe de ce-l chema aşa.

-Tare-mi pare mie că n-o să faci1 nicicând altceva decât băieţi, îi spuse Kizzy, ceva mai dezamăgită decât de celelalte daţi.

- Bine, mamă, după ce mă vezi în ce hal sunt, mai eşti şi nemulţumită, strigă Matilda din pat.

- Ce tot spui acolo? Ştiţi cu toţii ce mult îmi iubesc nepoţii. Dar tare-mi pare rău că n-av'eţi măcar o fată!

- Nu-i nimic, mamă, !as-că ne punem imediat pe treabă şi-ţi facem noi una, spuse George râzând.

- Ieşi afară d-aici, strigă Matilda supărată.

Nu trecură, însă decât câteva luni, şi oricine-şi arunca ochii la talia Matildei îşi putea da seama că George se ţinuse de cuvânt.

Când o apucară din nou durerile facerii, printre strigătele şi gemetele disperate ale Matildei, George, care umbla de colo-colo aşteptând, auzi ţipătul maică-si:

- Mulţumescu-ţi ţie, Iisuse Cristoase!

Şi-şi dădu pe dată seama că, în fine, avea o fată.

Nici n-apucară bine să spele pruncul, că Matilda îi şi spuse soacră-si că, cu mulţi ani în urmă, ea şi George se hotărâseră ca pe prima lor fată s-o cheme Kizzy.

- N-am trăit degeaba pe lumea asta, se pornea din când în când pe plâns bunica Kizzy.

Şi nimic parcă nu-i merse mai bine la inimă bietei femei ca purtarea din ziua următoare a lui George ce, întors de la păsări, le mai spuse încă o dată celor şase băieţi şi micuţei Kizzy din poala lui povestea străbunicului african.

Cam la două luni după aceasta, când toţi copiii adormiseră, George întrebă:

- Tilda, cam câţi bani am adunat noi pân-acum?

- Nu mai mult de o mie de dolari, îi răspunse ea surprinsă.

- Doar atât?

- Doar atât! Mă mir c-am putut şi-atât. Nu ţi-am tot spus în anii ăştia de-au trecut că, dacă mai cheltuieşti aşa, nici vorbă n-o să fie de economii?

- Lasă, lasă, spuse el cu un aer vinovat. Dar Matilda nu se lăsă:

- Nu mai pun la socoteală ce-ai câştigat şi-ai azvârlit pe apa sâmbetei fără să văd eu, treaba ta ce-ai făcut cu banii ăia, dar poate-ai vrea să ştii cam câţi bani mi-ai dat să pun deoparte, de când ne-am luat, ca să mi-i ceri pe urmă îndărăt?

- Bine, hai spune, câţi?

- Cam vreo trei, patru mii de dolari, spuse ea după o pauză chibzuită să-l uluiască.

- Cum? Am prăpădit eu atâta bănet?

Uitându-se la el cum se schimbă la faţă, îşi dădu seama că-n doisprezece ani, de când erau împreună, nu-l văzuse niciodată atât de serios.

- Stând eu acolo de unul singur atâta timp, îi spuse el într-un târziu, m-am tot gândit la o grămadă de lucruri.

Apoi tăcu şi ea înţelese că era aproape ruşinat de ceea ce avea să-i spună:

- Ştii ce mi-a dat prin minte? Dac-am putea strânge noi destui bani în anii ce-or să vină, poate-am putea să ne răscumpărăm să fim liberi.

Matildei îi pieri glasul. El îi făcu nerăbdător semn cu mâna:

- Decât să căşti aşa ochii la mine, de parcă ţi-ar fi luat Dumnezeu minţile, mai bine ia un creion să facem o socoteală.

Uimită încă, Matilda îşi luă creionul şi-o bucată de hârtie şi se aşeză din nou la masă.

- Partea proastă e însă, începu el, că n-avem de unde şti cam cât ar cere conaşu' pe noi. Adică pe mine, pe tine şi p-ăştia mici. Să-ncepem cu tine. Pe la adunările ţinutului am auzit că bărbaţii care muncesc la câmp se vând cam cu o mie de dolari bucata. Pe femei se cere mai puţin, aşa că, hai să zicem, opt sute pentru tine... şi George se sculă, aplecându-se peste umărul Matildei, să vadă ce scrie, şi-apoi se aşeză din nou. Apoi, hai să zicem că conaşu' ne dă şi copiii, opt cât sunt cu toţii, cam la trei sute unul...

- Da' n-avem decât şapte! exclamă Matilda.

-Şi cu ăla de spuseşi că mişcă acolo-n tine, nu fac opt?

- Hm, făcu ea zâmbind, şi se apucă să socotească. Asta face două mii patru sute...

- Numai copiii? întrebă el pe-un ton în care se ghicea şi îndoială şi furie.

Matilda făcu din nou socoteala.

- Opt ori trei douăzeci şi patru, plus opt sute pentru mine, vine exact treizeci şi doi, adică trei mii două sute.

- Vai de noi!

- Stai aşa, că ăl mai scump eşti tu! zise ea privindu-l. Cam cât crezi c-ar cere pe tine?

Cât de serios era el în clipa aceea, tot nu-l rabdă inima să n-o întrebe:

- Da' tu cam cât crezi că preţuiesc?

- Păi, dac-aş fi ştiut, m-aş fi străduit să te cumpăr eu de la conaşu'.

Se porniră amândoi pe râs.

- George, nu ştiu ce-ţi veni să vorbim aşa ceva. Ştii şi tu la fel de bine, că pe tine conaşu' n-o să te vândă în vecii vecilor.

O clipă, el nu-i răspunse nimic. Dar apoi zise:

- Dacă ai răbdare s-asculţi, uite ce mi-a zis el! Ştii, unchiul Pompey zice că conaşu' merge pe şaizeci şi trei de ani. Cam

peste cinci, şase ani, crezi c-o să-i mai vină să gonească de colo-colo, la vârsta lui, la luptele de cocoşi? Cred că ne-ar lăsa să ne răscumpărăm, mai ales dacă i-om da banii ce-i trebuie să-şi facă o casă mare, aşa cum pofteşte el.

- Hm, făcu Matilda, prea puţin convinsă. Bine, hai să vedem. Cam cât crezi c-ar cere pe tine?

- Să vezi, îi spuse el, iar pe chip i se citeau deopotrivă mândria şi durerea pentru ceea ce avea să spună. Un vizitiu negru de-al domnului ăluia bogat, Jewett, s-a jurat o dată că l-a auzit pe stăpân-su povestind cuiva că i-a oferit conaşukii Lea patru mii de dolari pe mine. Ca să ştii şi tu cu ce om de preţ te culci în aşternut. Nu-i mai ardea însă de glumă.

- Totuşi, nu-l cred pe negrul ăla. Cred mai de grabă că a copt el minciuna asta, ca să vadă dacă-s atât de prost să-l cred. Oricum, eu cad la un loc cu negrii cu meserii bune, ca tâmplarii ori fierarii, care se vând cam cu două-trei mii, asta ştiu sigur.

Se opri apoi, uitându-se lung la creionul ei.

- Scrie-acolo trei mii.

Mai trecu un timp, şi-apoi întrebă:

- Cam cât face?

Matilda începu să socotească. Apoi îi spuse că preţul aproximativ al întregii lor familii ar fi de şase mii două sute de dolari!

- Da' cu mama Kizzy ce facem?

- Stai c-ajung şi la ea! spuse el nerăbdător. Se gândi o clipă.

- Mama începe să cam îmbătrânească, aşa c-o să coste mai puţin.

. - Anul ăsta împlineşte cincizeci de* ani, îi spuse Matilda.

- Scrie-atunci şase sute.

Urmări cu privirea mişcările creionului.

- Cât face?

Chipul Matildei se încorda.

- Şase mii opt sute de dolari.

- Uite-a şa pricepe omul că noi, negrii, suntem o avere pentru albi, grăi încet George. Da' eu zic că pot câştiga banii ăştia la luptele de mâna a doua. Asta înseamnă să aşteptăm destul şi să tot punem deoparte.

Băgă atunci de seamă că Matilda părea amărâtă. -Ştiu şi eu la ce te gândeşti tu, îi spuse el, la don'şoara Malizy, la mătuşa

Sarah şi la unchiul Pompey. Matilda îl privi, recunoscătoare că ghicise.

- Ei mi-au fost aproape, zise el, înainte de-a veni tu.

- Doamne, George, strigă ea, dar cum ar putea oare un singur om răscumpăra lumea întreagă? Totuşi, nici eu n-aş putea pleca de-aici fără ei.

-Las' că mai e vreme, Tilda. O să trecem noi şi hopul ăsta.

- Ai dreptate, spuse ea privind cifrele scrise. George, • nid nu-mi vine să cred că putem vorbi de aşa ceva.

îndrăznind să creadă în răscumpărarea libertăţii lor, Matilda îşi dădu seama că pentru prima oară discutaseră^ o problemă atât de importantă pentru familia lor. îi veni să sară şi să se repeadă la el să-l strângă în braţe, mai tare ca niciodată, dar era prea covârşită ca să se poată mişca ori vorbi. Apoi îl întrebă:

- George, da' cum ţi-a venit gândul ăsta?

-Am stat aşa, de unul singur şi, cum îţi spusei, am început să chibzuiesc şi eu mai mult.

- Ei, sigur c-ar fi frumos, spuse ea domol.

- Aşa cum stau lucrurile, noi nu reuşim nimic, strigă el. Nu facem altceva decât să-l ajutăm pe conaşu' să-i iasă totul pe pofta inimii.

Matildei îi venea să strige de bucurie, dar se stăpâni.

- De câte ori am mers cu conaşu' la oraş, am mai stat de vorbă cu negri liberi. Cică negrii ăia liberi din Nord o duc mai bine; trăiesc aşa unii cu alţii, au casele lor şi capătă slujbe bune. Eu aş putea să-mi găsesc de lucru cât ai zice peşte! Ce mai lupte de cocoşi sunt acolo-n Nord! Unii luptători vestiţi, de care am auzit eu, trăiesc chiar la New York... unul, unchiul Billy Roger, altul, unchiul Pete, care are o mulţime de păsări şi o mare asociaţie de pariuri, altul de-i zice „Jackson ăl Negru", care are nişte păsări de nu le bate nimeni. Şi mai e ceva... tare-aş vrea să-i văd pe pruncii ăştia ai noştri că-nvaţă să scrie şi să citească, aşa, ca tine.

- Dă, Doamne, să fie şi mai bine decât mine, se rugă Matilda cu ochii sclipind.

- Şi-aş vrea să înveţe şi câte o meserie.

Zâmbi larg, făcând o pauză ca s-o uimească şi mai tare.

- Cum crezi că ţi-ar şedea în propria ta casă, înţesată cu propria ta mobiiă şi cu bibelouri pe deasupra? Cum i-ar şedea lui madam Tilda să invite o grămadă de alte femei negre, libere şi

ele, să ia ceaiul cu ea, şi să şadă acolo cu toatele, să sporovăiască despre aranjatul florilor şi despre alte fleacuri d-astea?

Matilda izbucni într-un râs aproape isteric:

- Vai, Doamne, te-ai ţicnit de tot, bărbate.

Când se potoli din râs, se simţi năpădită de o dragoste cum nu mai simţise niciodată pentru el.

- Cred că Domnul mi-a dăruit într-adevăr ce mi-am dorit.

Cu ochii scăldaţi de lacrimi, îi cuprinse mâna într-a ei.

- Tu crezi într-adevăr c-o să fim în stare, George?

- Păi bine, măi femeie, de ce crezi că stau eu aici şi-mi bat gura?

- îţi mai aduci aminte, George, ce ţi-am spus în seara aia când ne-am hotărât să ne luăm?

Chipul lui vădea clar că habar nu avea.

-Ţi-am spus ceva din primul capitol din Ruth. Ţi-am spus aşa: „Unde vei merge tu, am să merg şi eu, şi-oriunde vei şedea, acolo am să şed şi eu; iar neamul tău va fi şi neamul meu..." Cum, nu-ţi mai aduce aminte de asta?

- Ba da, parcă...

- Niciodată n-am simţit vorbele astea mai adevărate ca acum.

CAPITOLUL 28

Scoţându-şi jobenul, George îi întinse conaşului cu cealaltă mână un ulcior micuţ cu apă, care părea împletit din fire groase de sârmă.

- Conaşule, Tom, băiatul meu, ăl de vă poartă numele, a făcut ăsta pentru bunică-sa, dar eu l-am adus să-l vedeţi şi dumneavoastră.

Pr'ivindu-l neîncrezător, domnul Lea apucă ulciorul de mânerul în formă de corn de vită şi-l cercetă în grabă.

- Hm, mârâi el, parcă nevrând să facă o apreciere clară.

George îşi dădu seama că trebuia să mai încerce:

- Da, conaşule, l-a făcut din nişte resturi ruginite de sârmă ghimpată, conaşule! Ştiţi, şi-a făcut un foc de cărbuni şi-a tot înroşit el firele şi ie-a potrivit până le-a dat forma asta, apoi a

pus peste tot un fel de lipitură. Tare îndemânatic mai e, conaşule, Tom ăsta al meu!

Se opri din nou, aşteptând vreun răspuns, dar n-auzi-nimic. Văzând că va trebui şă-şi dea în vileag adevărata intenţie, fără să aibă nici o apreciere pozitivă referitoare la îndemânarea lui Tom, George îşi luă inima în dinţi.

- Da, conaşule, băiatul ăsta a fost toată viaţa lui aşa de mândru că vă poartă numele, conaşule, că noi toţi credem că, dac-ar avea un pic de noroc, ar ajunge un fierar pe cinste.

Chipul domnului Lea se strâmbă, din obişnuinţă, a dezaprobare, ceea ce-l întărâtă şi mai tare pe George să insiste ca să nu le dezamăgească pe Matilda şi pe Kizzy cărora le promisese că-l va ajuta pe Tom. Atunci îşi dădu seama că va trebui să recurgă la cel mai puternic argument ce-l va convinge pe domnul Lea: avantajele băneşti. •

- Conaşule, aţi putea să nu mai prăpădiţi atâţia bani pe potcovit. Noi nu v-am spus câtă economie v-a şi făcut Tom, ba ascuţind sape, seceri şi alte unelte, ba reparând te miri ce se mai stricase prin curte. Şi, uitaţi de ce Vă spun asta, când m-aţi trimis la fierarul ăla negru, Isaiah, să pună obezi noi la căruţă, mi-a spus că domnul Askew îi tot făgăduieşte de ani de zile să-i mai ia un ajutor, de care are mare nevoie, că nu dovedeşte singur munca ce-o are şi scoate o grămadă de bani pentru stăpânul lui.

Mi-a mai spus că tare bine i-ar părea dacă şi-ar găsi un băiat bun să şi-l facă ucenic la potcovărie, aşa că eu m-am gândit pe dată la Tom. Dac-ar avea norocul să-nveţe, conaşule, nu numai că v-ar repara tot ce-i nevoie p-aici, dar ar putea lucra şi în afară şi v-ar aduce o grămadă de bani, aşa cum face şi negrul ăla Isaiah pentru domnul Askew.

George simţea că atinsese punctul sensibil, dar nu putea fi sigur, căci stăpânul îşi ascundea cu grijă gândurile.

- Mi se pare că băiatul ăsta al tău îşi pierde mai mult timp cu prostii d-astea decât să muncească! îi spuse domnul Lea, dându-i ulciorul de metal înapoi.

- Nici o zi n-a lipsit de la lucru, conaşule, de când a început să muncească la câmp! Astea le face duminica, atunci meştereşte şi drege fel de fel de lucruri, acolo, îndărătul hambarului, unde şi-a făcut el un şopron şi tot arde şi bocăne.

De fapt, nouă ne era şi frică să nu vă deranjeze cumva pe dumneavoastră şi pe coniţa.

- Să mai vedem! îi spuse domnul Lea, răsucindu-se brusc pe călcâie şi plecând, lăsându-l cu bună ştiinţă pe George nedumerit şi încurcat, cu ulciorul de metal în mână.

Intrând în bucătărie, stăpânul o găsi pe domnişoara Malizy curăţind napi. Ea se întoarse spre el, dar nu sări în picioare.

Domnul Lea intră de-a dreptul în subiect.

- Ce-i cu băiatul ăla de-l cheamă Tom?

- Care Tom, conaşule? Al Matildei?

Domnişoara Malizy ştia destul de bine de ce întreba domnul Lea. Dar avea o părere atât de bună despre Tom, încât se hotărî să chibzuiască înainte de a răspunde, ca să nu pară că-i ţine parte.

- Ei, bine, zise ea în cele din urmă, nu l-ai putea alege dintr-o sută ca să schimbi o vorbă cu el, căci e tare tăcut. Dar bag mâna în foc că-i cel mai isteţ băiat dintre toţi, şi cel mai bun dintre ăi mari.

Aici domnişoara Malizy făcu o pauză plină de înţeles.

- Şi sper să iasă un om mai de nădejde decât taică-său, în toate privinţele.

- Ce tot spui acolo? Tn care privinţe?

- într-alea bărbăteşti, conaşule! Mai serios şi mai de cuvânt, nu aşa uşuratic. Ăsta-i dintr-ăia ce-s bărbaţi buni la casa lor, de fac o femeie fericită.

- Sper că nu-i umblă mintea la-nsurătoare, spuse domnul Lea. Că abia i-am dat învoire ăluia mai mare, cum îl cheamă?

- Virgi), conaşule?

- Aşa. Şi-n fiecare sâmbătă, în loc să stea să-şi vadă de treabă, o întinde la nevastă-sa tocmai pe plantaţia lui Curry.

- Nu; conaşule, Tom nu-i dintr-ăştia. E prea crud să-i umble d-alde-astea prin minte şi sper că şi-atunci cînd i-o veni vremea, n-o să se grăbească pân' n-o găsi o fată pe potriva lui.

- Că mult mai ştii tu cum sunt flăcăii din ziua de azi -eşti prea bătrână! îi spuse stăpânul. Nu m-ar mira dacă ăştia de-acum şi-ar lăsa plugul pe arie ca s-alerge după vreo fustă.

-Dac-ar fi vorba de frate-su, Ashford, da, aţi avea dreptate, conaşule, că şi el umblă după fuste, mai ceva decât taică-su. Da' Tom e din alt aluat.

- Bine, bine. Dacă m-aş lua după ce spui, se pare că e ceva de capul lui.

- Să vă luaţi după ce spune oricare de aici despre el, conaşule, încercă domnişoara Malizy să-şi ascundă bucuria. Nu ştiu ce-aveţi de gând, de tot întrebaţi de el, dar cu mâna pe inimă vă spun că e ăl mai bun dintre copiii ăştia mai mari.

Cinci zile mai târziu, domnul Lea îi dădu lui George vestea cea mare.

- Am căzut la învoială cu domnul Askew să-l ia pe Tom pe vreo trei ani la plantaţia lui, îi spuse el solemn, ca ucenic al negroteiului ăluia de fierar, Isaiah.

Bucuria lui George a fost atât de mare, că de-abia se stăpâni să nu-l apuce în braţe pe stăpân.

- S-ar putea să fi avut dreptate în ce-l priveşte pe fiu-tău, George. Eu m-am luat după tine şi i l-am ridicat în slăvi domnului Askew. Dar dacă n-o fi aşa de vrednic cum spui, vă jupoi de vii pe amândoi. Priceputu-m-ai?

- N-o să vă facă de râs, conaşule. Asta v-o promit eu. Că aşchia nu sare departe de trunchi.

- Păi tocmai d-asta mi-e mie teamă. Să-şi ia calabalâcul şi s-o pornească mâine dimineaţă.

- Da, conaşule. Vă mulţumesc din suflet, conaşule. Şi-o să vedeţi că n-o să vă pară rău.

De îndată ce stăpânul plecă, George dădu fuga în curtea sclavilor şi, mândru foc de ceea ce reuşise să facă, le dădu vestea cea mare. Nu băgă însă de seamă strâmbăturile Matildei şi ale lui Kizzy, care nu-i dăduseră pace până nu se dusese să vorbească cu stăpânul. Apoi ieşi în prag, strigând din răsputeri:

- Tom! Tom! Unde eşti, Tom! Vino-ncoace, băiete!

O clipă mai târziu, auzind despre ce-i vorba, Tom rămase înmărmurit. Vestea aceasta nemaipomenită îl luase pe nepregătite. Dar, deşi era atât de fericit, se ruşina de felicitările cu care-l copleşeau şi ieşi afară cât putu de iute, încercând să-şi limpezească mintea ca să priceapă că i se împlinise dorinţa cea mai fierbinte. Când mai era încă în colibă, nu băgase de seamă că surorile lui mai mici, Kizzy şi Mary, o şi tuliseră afară şi împrăştiaseră pe nerăsuflate vestea tuturor fraţilor.

Ieşind de la treburile lui din hambar, costelivul de Virgil se grăbea să plece la plantaţia unde muncea nevastă-sa, aşa că abia mormăi ceva într-o doară şi trecu mai departe pe lângă

Tom, care-i zâmbi. Văzându-I însă pe vlăjganul şi trupeşul Ashford, care avea acum optsprezece ani, apropiindu-se însoţit de lacob şi Lewis, fraţii lor mai mici, Tom se încorda tot. Nu-l mai mirară răutăţile lor, căci se duşmăneau de o viaţă întreagă.

- Sigur, tu ai fost favoritul lor întotdeauna! După cum i-ai linguşit pe toţi, nu-i de mirare să te pomeneşti cu o astfel de răsplată! Şi-o să ne râzi în nas nouă, ăstora de rămânem la câmp.

Se prefăcu apoi că-l loveşte, spre groaza lui lacob şi a lui Lewis.

- Las' că te prind eu! Bagă de seamă!

Apoi Ashford porni ţanţoş mai departe, lăsându-l pe Tom în urmă, cu privirile în gol, convins că într-o bună zi vor trebui să-şi dea cărţile pe faţă.

Ceea ce-i spuse „George ăl mic" tot a răutate suna, dar de alt fel:

- Ce n-aş da să fiu eu în locul tău, că tata-mi scoate sufletul. Ce crede el, că dacă îi port numele, trebuie să mă dau şi eu în vânt după orătăniile alea puturoase? Vedea-le-aş fripte pe toate!

După ce împrăştiară vestea peste tot, cele două fetiţe, Kizzy, de zece ani, şi Mary, de opt, se ţinură scai de Tom toată după masa. Privirile lor timide vădeau că el era fratele cel mai iubit şi mai respectat.

A doua zi de dimineaţă, după ce-l conduseră pe Tom la căruţa trasă de un măgar, mânată de Virgil, Kizzy, mătuşa Sarah şi Matilda abia se apucaseră de treabă, la câmp, când Kizzy spuse cu voce tare:

- Să ne fi văzut careva cum şedeam toţi acolo, smiorcăindu-ne şi bocind, ar fi crezut că n-o să-l mai vedem niciodată pe copilul ăla.

- Hm, care copil, draga mea? Gata. Acum mai avem încă un bărbat printre noi, îi strigă mătuşa Sarah.

CAPITOLUL 29

Căpătând învoire de drum scrisă anume de domnul Lea, Virgil atârnase un felinar de căruţa trasă de un catâr şi mersese toată noaptea din ajunul Zilei Gratitudinii până la plantaţia

Askew, să-l aducă după o absenţă de nouă luni pe Tom la ospăţul cel mare. Ajunşi pe drumul ce ducea la plantaţia Lea, în amiaza rece de noiembrie, Virgil dădu bici catârului care-o porni în galop, iar Tom se lupta din greu cu lacrimile ce-l năpădeau, dând cu ochii de priveliştile atât de îndrăgite şi văzându-i adunaţi în întâmpinarea lui pe toţi cei ce îi lipsiseră atât de mult în răstimp. începură să strige şi-l copleşiră cu îmbrăţişările şi sărutările lor.

- Fie binecuvântat... Ce bine arată... la te uită, ce s-a mai împlinit... Lasă-mă, bunico, să-l sărut şi eu pe Tom... Da' nu-l mai striviţi aşa, bietul de el, lăsaţi-mă şi pe mine să pun mâna pe el...

Peste umerii lor, Tom îi zări pe cei doi fraţi mai mici, cob şi Lewis, iar pe chipurile lor putea citi sfiala şi admiraţia ce i-o purtau; aflase că „George ăl mic" era cu taică-său la păsări şi că Ashford căpătase învoială de la stăpân să meargă la o fată, pe altă plantaţie.

Apoi dădu cu ochii de unchiul Pompey, care deşi ţintuit la pat de boală ieşise şi el în pragul colibei sale pe un scaun de trestie, înfăşurat într-o pătură groasă. De îndată ce se- putu descotorosi de femei, Tom se duse să-i strângă mâna tremurătoare şi moale a bătrânului şi fu nevoit să se aplece ca să-i audă glasul spart, abia şoptit:

- Nici nu-mi vine să cred c-ai venit cu-adevărat să ne vezi.

Tom de-abia îşi mai putea stăpâni emoţia. Nicicând în cei şaisprezece ani ai iui nu fusese tratat aşa, ca un bărbat, şi niciodată toţi cei din curtea sclavilor nu-i dovedise atâta respect şi dragoste.

Cele două surori mai mici mai trăgeau încă de ei cion-dănindu-se, când din depărtare se auzi răsunând o voce cunoscută.

- Doamne, uite că vine şi Cocoşul cel Bătrân! exclamă Matilda, iar femeile o zbughiră cu toate înăuntru să întindă masa cea mare de sărbătoare.

George Cocoşul intră cu paşi mari în curtea sclavilor şi, dând cu ochii de Tom, se lumină de bucurie:

- la te uită, cui i-am dat eu drumul de-acasă, şi cine mi-a venit înapoi!

îl bătu pe Tom zdravăn cu palma peste umeri.

- Ai început să câştigi ceva bani, ia zi?

- Nu, n-am început încă, tăticule.

- Da' ce fel de fierar eşti tu, de nu faci nici un ban? îl întrebă George cu prefăcută uimire.

Tom îşi aminti că, de câte ori îl auzea pe taică-său spunând vorbe umflate, se simţea ca luat de vârtejurile furtunii.

- Mai am destui pân' s-ajung fierar, tăticule! Acu' încerc doar să învăţ şi eu câte ceva!

- Bine, da' spune-i negrului ăla, Isaiah, că eu am zis să dea zor şi să te înveţe totuşi câte ceva.

- Da, tată, îi răspunse Tom mecanic, deşi îi trecu prin minte că nu va putea nicicând deprinde nici măcar jumă-. tate din cât se străduia cu atâta răbdare domnu' Isaiah să-l înveţe.

- Dar „George ăl mic" nu vine şi el la masă? îl întrebă el apoi.

-Poate că da, poate că nu, răspunse tatăl. E prea leneş să fie în stare să termine treburile ce i le-am dat încă de azi dimineaţă, aşa că i-am spus că nu vreau să-i văd mutra p-aici pân nu termină tot.

George Cocoşul se-ndreptă spre unchiul Pompey.

- Ce bine-mi pare că te văd afară din colibă, unchiule Pompey. Cum o mai duci?

- Rău, fiule! Omul bătrân nu mai e bun de nimic, n-ai ce -i faee!

- la nu-mi mai vinde mie d-alde d-astea, tună George şi, râzând, se-ntoarse spre Tom. Unchiul Pompey ăsta-i din soiul ăla de negri care trăiesc câte-o sută de ani, ca f şopârlele. A fost el, ce-i drept, destul de bolnav de vreo două, trei ori de când ai plecat tu, dar ori de câte ori se pornesc muierile-astea pe bocit gata să-l îngroape, el se scoală imediat în capul oaselor.

Femeile puseseră masa cea mare sub castanul din curte, ca să aibă loc toată lumea la ospăţul de Ziua Gratitudinii.

lacob şi Lewis înşfăcară scaunul unchiului Pompey, iar mătuşa Sarah se luă grijulie după ei.

Când se aşezară cu toţii la masă, Matilda îl rugă pe Tom să spună rugăciunile, deşi tatăl se afla în capul mesei. Luat pe nepregătite, lui Tom îi. părea rău că nu se gândise la asta din vreme, ca să-şi fi pregătit o rugăciune despre Căldura şi puterea unei familii. Dar cum toţi îşi şi plecaseră capetele, nu-i veni în minte decât atât:

- Doamne, binecuvântează aceste bucate în numele Tatălui, Fiului şi al Sfântului Duh, amin.

- Amin... amin, repetară şi ceilalţi, de la un capăt la celălalt al mesei.

Câteva clipe nu se mai auzi nici o vorbă. După un timp, începură să-l copleşească cu întrebări, iar Matilda şi Kizzy îi umpleau din când în când paharul ori farfuria.

- Bietul de tine, îţi dau ăia de mâncare ca lumea, acolo? Cine-ţi găteşte bucatele? întrebă Matilda.

Cu gura plină, Tom se strădui să înghită mai iute ca să poată răspunde:

- Doamna Emma, nevasta domnului Isaiah.

- Cum arată, de ce culoare e? întrebă Kizzy.

- E neagră şi destul de grasă.

- Asta n-are nici în clin, nici în mânecă cu bucatele ei, se răsti George. Ia spune, băiete, face mâncare bună?

- Destul de bună, tăticule. Da, domnu'.

- N-o fr mai bună ca a maică-ti! i-o reteză mătuşa Sarah.

- Nicidecum, mârâi Tom iute.

- Fierarul ăla şi nevastă-sa sunt credincioşi?

- Da, cum să nu. Mai ales doamna Emma, toată ziua citeşte Biblia.

Maică-sa şi bunică-sa se năpustiră să-i mai pună mâncare, neluându-i în seamă protestele.

- Mai opriţi ceva şi pentru „George ăl mic".

-Are el destul, ştii bine! spuse Matilda. Ia mai bine încă o bucată de friptură de iepure... un pic de tocană d-asta de dovleac. Domnişoara Malizy ne-a trimis şi nouă o tartă mare cu cremă, dintr-aia ce-o serveşte azi la masă, sus, în casa cea mare. Ştii şi tu ce grozavă e.

Tom îşi înmuiase lingura în cremă, când unchiul Pompey îşi drese vocea, iar ceilalţi se liniştiră pe dată să-l audă.

- Băiete, ai început să potcoveşti cai şi catâri?

- Mă lasă doar să scot potcoavele vechi, dar n-am ajuns încă să potcovesc de-adevărat, răspunse Tom, gândindu-se la un catâr năbădăios din ziua trecută.

George se porni să-l ia peste picior:

- Se vede că n-ai încasat destule copite de catâr pân-acum. Am auzit d-un potcovar negru d-ăsta ca tine care a pus

potcoavele dinapoi la picioarele dinainte, aşa că bietul cal umbla cu coada înainte.

Râse cu poftă de propria-i glumă şi apoi îl întrebă din nou:

- Cât se plăteşte un potcovit?

- Cred că domnul Askew primeşte paisprezece cenţi de-o potcoavă, spuse Tom.

- Te cred şi eu că nu se câştigă ca la luptele de cocoşi! făcu George.

- Da, da-i mult mai folositor potcovitul, decât orătăniile alea ale tale, i-o tăie Kizzy atât de categoric, încât lui Tom îi veni să se repeadă ia ea s-o ia în braţe.

Apoi, cu glasul înmuiat, Kizzy îl întrebă mai departe pe Tom:

- la spune, fiule, ce te pune omul ăla să faci, ca să-n-veti meseria?

Tom se bucură că-l întrebase, căci ardea de nerăbdare să le povestească tuturor ce făcea el acolo.

- Să vezi, bunico, dis-de-dimineaţă, înainte de a veni domnul Isaiah, eu trebuie să fac un' foc zdravăn în pot-covărie. Apoi scot toate uneltele de care ştiu c-o să aibă nevoie, să fie la-ndemână, căci când fierul e înroşit nu-l poţi lăsa să se răcească.

'- la te uită, băiatul ăsta al nostru e un fierar în toată legea, strigă mătuşa Sarah.

- Nu încă, răspunse Tom. Nu-s decât un „baros", cum se zice. Când domnul Isaiah face vreo osie de căruţă, ori vreun brăzdar, de pildă, eu trebuie să izbesc tare cu barosul, acolo unde-mi arată el cu ciocanul. Şi câteodată mă mai pune să isprăvesc câte o treabă mai uşoară, în timp ce el se apucă de altceva.

- Da', de potcovit, când te lasă să te apuci? îl întrebă George, care-l tot sâcâia, de parcă ar fi vrut să-şi intimideze fiul.

Tom însă îi zâmbi.

- Asta n-o ştiu, tăticule, da-n curând cred c-o să vadă şi el că mă pot descurca şi fără ajutorul lui. Şi-aşa cum ai spus şi dumneata, am căpătat şi eu destule lovituri de la catâri şi cai. De fapt, unii mai nărăvaşi nu numai că lovesc, dar te mai şi muşcă, dacă nu eşti atent.

- La fierăria aia vin şi albi, fiule? întrebă mătuşa Sarah.

- Oho, destui. Nu-i zi să nu vezi vreo zece, doisprezece stând de vorbă p-acolo, aşteptându-l pe domnul Isaiah să termine ce i-au adus ei de făcut.

-Atunci, ia spune-ne ce veşti ai mai auzit de pe la ei, că noi în văgăuna asta n-am prea aflat multe.

Tom se gândi o clipă, încercând să-şi amintească ceea ce domnul Isaiah şi doamna Emma socotiseră că era mai demn de luat în seamă din tot ce auzeau de la albi.

- Apăi, am auzit de ceva ce-i zice „telegraf". E un nu ştiu ce cu care conaşu' Morse din Washington, din Districtul Columbia, a vorbit cu cineva din Baltimore, limpede şi clar, aşa cum vorbesc eu cu dumneavoastră. Şi cic-ar fi spus: „Dar Domnul ce-a meşterit?" Eu însă n-am prea priceput ce-a vrut să zică cu asta.

Toţi cei din jurul mesei îşi întoarseră capetele spre Matilda, care era cea mai bună cunoscătoare a Bibliei, dar ea rămăsese foarte uimită:

- Nu prea ştiu, spuse ea nesigură, dar nu-mi aduc aminte de aşa ceva în Biblie.

- Ce-o fi, ce n-o fi, pare-se că nu prea are de-a face cu Biblia, mamă. E ceva cu care poţi vorbi prin văzduh, la mare depărtare.

Îl întrebă apoi dacă aflaseră că, în urmă cu câteva luni, preşedintele Polk murise la Nashville, în Tennessee, şi după el venise preşedintele Zachary Taylor.

- Cine n-a auzit de aşa ceva? făcu George.

- Bine că afli tu destule, da' ţi le ţii pentru tine! îl repezi mătuşa Sarah.

- O mulţime de albi, mai ales din cei tineri, urmă Tom, au început să tot cânte un fel de cântece, cam ca ale noastre, care cică-ar fi scrise de unul, conaşu' Stephen Foster.

Şi Tom le cântă ce-şi putu aduce aminte din unele melodii ca: „Bătrânul negru Jack", „Căsuţa mea din Kentu-cky" şi „Conaşu-i în ţărna cea rece".

- Sună-ntr-adevăr ca ale noastre, spuse bunica Kizzy.

- Domnul Isaiah spunea că conaşul Foster a crescut printre negri şi că i-a auzit cum cântă-n biserică, pe vapoare şi pe cheiuri.

- Aşa, va să zică! spuse Matilda. Dar de isprăvi de-ale celor ca noi n-ai aflat?

- Ba da, mamă.

Şi începu să le povestească cum negrii liberi care veneau cu vreo treabă la domnul Isaiah povesteau despre alţi negri, vestiţi,

din Nord, care luptau împotriva sclaviei, călătorind peste tot şi mişcând mulţimile până la lacrimi cu povestea vieţii lor ca sclavi, până şi-au dobândit libertatea.

- Pe unul dintr-ăştia-l chema Frederick Douglass, vorbi Tom mai departe. Cică â copilărit ca sclav în Maryland şi a învăţat singur să scrie şi să citească şi-atât a muncit şi-a strâns la bani, până a putut să se răscumpere de la stăpânu-său.

Matilda-i aruncă lui George o privire plină de înţeles, iar Tom urmă:

- Se zice că s-adună sute de oameni acolo unde vorbeşte el; a scris şi-o carte şi chiar scoate zilnic un ziar. Da' să ştiţi că nici femeile nu se lasă mai prejos, le spuse el, privind-o pe maică-sa, pe bunică-sa şi pe mătuşa Sarah.

Le povesti apoi despre Sojourner Truth, o fostă sclavă despre care se zice că avea mai bine de şase picioare înălţime, şi care vorbea şi ea în faţa mulţimilor de albi şi negri, deşi nu ştia nici să scrie şi nici să citească.

Bunica Kizzy sări atunci de pe locul ei şi, cu, gesturi largi, începu să strige:

- Se vede treaba că şi eu trebuie să pornesc îndată spre Nord, că am şi eu ceva de spus.

Apoi, ca şi cum ar fi avut o mare de oameni dinainte, urmă:

- Oameni buni, voi albilor, ascultaţi cu toţii aici, la Kizzy! Să se sfârşească cu porcăria asta odată! Noi, negrii, ne-am săturat de-atâta robie!

- Stai, mamă! N-auzişi că femeia aia e lungă de şase picioare? Dumneata n-ai înălţimea cuvenită! o opri George râzând în hohote, în timp ce mesenii se prefăceau că-l mustră din priviri: bunica Kizzy se aşeză la loc supărată.

Tom le mai povesti şi despre altă sclavă evadată, căreia i se dusese vestea.

- O cheamă Harriet Tubman. Cică-a venit înapoi în Sud de nenumărate ori şi c-a dus o mulţime de negri ca noi în Nord, la libertate, printr-un loc ce se cheamă „Calea tăinuită". Şi-o fi mai săvârşit ea şi alte fapte, că albii cică ar fi pus un premiu de patruzeci de mii de dolari pe capul ei, vie sau moartă.

- Vai de mine, nici prin cap nu mi-ar fi trecut că albii-ar fi în stare să dea atâţia bani pe vreun negru din lumea asta! spuse mătuşa Sarah.

Mai departe le povesti că într-un stat îndepărtat, California, se zice că doi oameni construiau un joagăr când au dat peste o grămadă de aur în pământ, ş-atunci sute de oameni s-au năpustit în căruţe, pe catâri ori chiar pe jos, să ajungă şi ei în locul acela unde aflaseră că poţi scoate aurul cu lopata.

în cele din urmă le mai povesti că în Nord, doi albi, unul Stephen Douglas şi altul Abraham Lincoln, tot discută în fel şi chip problema sclaviei.

- Care din ei ţine cu negrii? întrebă bunica Kizzy.

- Pare-mi-se că ăl de-i zice Abraham Lincoln, dac-am înţeles eu bine, răspunse Tom.

- Domnul să-l aibă-n pază şi să-i dea putere. George Cocoşul se întoarse către Tom:

- Ce-ar fi, măi băiete, să ne dezmorţim oleacă picioarele şi să mai plimbăm niţel mâncarea asta?

- Da, tăticule! răspunse Tom, care încerca să vorbească obişnuit, abia reţinându-şi uimirea.

La fel de surprinse ca şi el, femeile schimbară priviri batjocoritoare, pline de înţeles, când cei doi o porniră alături pe drum.

-Vai, Doamne, exclamă mătuşa Sarah, uită-te la el c-a crescut cât taică-său de mare!

Iacob şi Lewis priviră lung, plini de admiraţie, după tatăl şi fratele lor mai mare, dar nu îndrăzniră să se ia după ei. Cele două fetiţe, însă, micuţa Kizzy şi Mary, nu se putură stăpâni să nu ţâşnească de la locul lor şi s-o ia ţopăind la vreo opt, zece paşi în urma lor.

Fără măcar să se întoarcă spre ele, George le porunci:

- Ia faceţi bine şi întoarceţi-vă la mama, s-o ajutaţi la vase.

- De ce, tăticule? se văitară ele într-un glas.

- Să nu vă spun de două ori!

întorcând capul şi mângâindu-le cu privirea, Tom le dojeni blând:

- Voi n-auziţi ce spune tăticu'? Las' că ne vedem mai încolo!

Porniră mai departe, lăsând în urmă oftaturile fetelor; un timp tăcură amândoi, dar apoi George grăi aproape morocănos:

- Uite ce-i, cred că nu te-ai supă'at că te-am luat peste picior la masă?

- Nu, domnu', răspunse Tom, urnit să audă din gura tatălui ceva care semăna a scuză. Ştiam eu că glumeşti.

Mormăind ceva, George spuse nai departe:

- Ce-ai zice să dăm o fugă până la păsări? Să vedem ce face neisprăvitul de „George ăl mic", acolo, de nu mai vine. După câte-l ştiu eu, e-n stare să-şi fi fript vr'un cocoş, aşa, să aibă şi el ceva de mâncat de Ziua Gratitudinii.

Tom se porni pe râs.

- Da' „George ăl mic" nu-i băiat >ău, tăticule. Doar că-i mai moale. Şi mi-a spus mie o dati că el nici nu se prea omoară după cocoşii ăia, aşa ca dumneata.

Tom se opri, dar apoi se hotărî să-şi ducă până la capăt gândul.

- N-aş crede să mai fie altul pe lume care sâ-i iubească mai mult ca dumneata.

George Cocoşul dădu iute din cap: -în familia noastră, sigur că nu. Pe toţi i-am încercat în afară de tine. Pasămite că toti ceilalţi băieţi ai mei nu vor altceva decât să-şi petreacă toată viaţa trudind de la un capăt al ogorului la celălalt, cu nasul în coada catârului.

Rămase o clipă să chibzuiască.

- Nici munca ta de la fierărie nu e tocmai ce s-ar numi o viaţă grozavă, nu-i nici pe departe ca luptele de cocoşi, dar oricum e o îndeletnicire mai bărbătească.

Tom se întreba dacă taică-său avusese vreodată ceva mai sfânt pe iume decât luptele de cocoşi. Se simţi dintr-o dată nespus de mulţumit că, într-un fel sau altul, se apucase de o meserie serioasă şi trebuincioasă ca fierăria. îşi dezvălui însă aceste gânduri cu alte vorbe:

-Da' nici munca pământului nu-i rea, tăticule. Dacă unii n-ar face-o şi pe asta, n-am avea ce mânca. Eu m-am apucat de fierărie, cum te-ai apucat şi dumneata de cocoşi, pentru că-mi plăcea şi pentru că-mi dăduse Domnul îndemânarea cuvenită. Nu tuturor oamenilor le place aceleaşi lucruri.

- Cel puţin noi amândoi avem atâta minte să câştigăm nişte bani di'ntr-o muncă ce ne place, spuse George.

-Bani, numai dumneata câştigi, îi răspunse Tom. Eu n-o să câştig încă vreo câţiva ani buni de-acum încolo, până n-oi termina ucenicia şi n-oi începe să lucrez pentru conaşu', adică dac-o vrea să-mi dea şi mie o parte din câştig, cum face cu banii ce-i iei dumneata la lupte.

- Sigur c-o să-ţi dea şi ţie. Conaşu' nici nu-i aşa de rău cum îl ponegresc maică-ta, bunică-ta şi ăilalţi d-acolo. Le are şi el p-ale lui, cum să nu? Da' dacă ştii cum să-J iei, aşa cum fac eu, lăsându-l să creadă că-i un stăpân din cei mai buni, care se poartă mărinimos cu negrii lui...

George tăcu un timp, apoi îl întrebă din nou:

- Ştii cumva cam cât îi dă conaşu' Askew negrului Isaiah, pentru munca ce i-o face?

- Cred c-un dolar pe săptămână, răspunse Tom. Am auzit-o pe nevastă-sa că atât îi dă în fiecare săptămână să pună deoparte şi ea nu prăpădeşte nici măcar un penny.

- Păi, la lupte, câştigi mai mult într-un singur minut! sări George, dar apoi se potoli. Bine, bine, când vii înapoi să te apuci de fierărie pentru conaşu', las' pe mine partea banilor. O să-i spun eu ce zgârcit e domnul Askew cu negrul lui.

- Bine, tată!

George avea un simţământ ciudat că trebuie să-şi asigure aprobarea şi sprijinul celui mai deosebit dintre cei şase băieţi ai lui - nu că ar fi avufceva cu ceilalţi cinci, dar Tom hu era nici pe departe dintr-aceia care să se împopoţoneze cu fulare verzi şi jobene negre cu pană. Şi aceasta'tocmai pentru că Tom avea un simţ al răspunderii ce nu-l întâlneai în fiecare zi şi o nemaipomenită tărie de caracter.

- Te-ai gândit vreodată să munceşti pentru tine singur, băiete?

- Cum adică? Ce, am să pot ajunge eu vreodată să fac una ca asta?

- Da' să strângi banii pe care-ai să-i câştigi şi să-ţi răscumperi libertatea, te-ai gândit?

Văzându-I pe Tom înmărmurit, George vorbi mai departe:

- Acum vreo câţiva ani, cam pe când s-a născut micuţa Kizzy, ne-am aşezat eu şi cu maică-ta să socotim cam cât ne-ar costa să ne răscumpărăm întreaga familie. La preţul negrilor de pe vremea aia, venea cam şase mii opt sute de dolari...

- Vai de mine! se minună Tom.

-Ascultă bine ce-ţi spun! Nu zic că-i puţin! Da' din noaptea aia, mi-am scos sufletul la luptele de mâna a doua, iar maică-ta a pus deoparte tot ce-am câştigat. N-am câştigat eu cât sperasem atunci, da' oricum... nimeni nu ştie însă de asta, doar

eu şi maică-ta, şi acum şi tu; avem până acum mai mult de-o mie de dolari îngropaţi în fundul grădinii.

George îl privi pe Tom drept în ochi.

- Ştii ce mă gândeam eu, băiete...

- Mie tot la asta mi-era gândul, tăticule, îi strigă Tom cu priviri înflăcărate.

- Ştii ce? se aprinse George şi mai tare. Dacă mie o să-mi meargă tot aşa la lupte, ca-n sezoanele trecute, apoi cred c-oi face încă vreo trei, patru sute de dolari până te apuci să lucrezi la fierărie pentru conaşu'.

Tom dădu fericit din cap.

- Sigur că da, tăticule. Şi când om câştiga amândoi, atunci mama va putea să îngroape cinci sau poate şase sute pe an, spuse el emoţionat.

- Aşa-i. Şi-n orice caz, doar dacă n-o creşte prea mult preţul negrilor pân-atunci, cred c-om ajunge să ne răs-cumpărăm cam în... stai să socotim.

Şi se apucară amândoi să socotească pe degete. După un timp, Tom spuse:

- Cam în cincisprezece ani!

- Da' iute mai socoteşti tu! Ei, ce zici de gândul ăsta al meu?

- Tăticule, să ştii c-am să muncesc din răsputeri! Da' de ce nu mi-ai spus nimic pân-acum despre asta?

- Acum că suntem doi, sunt sigur c-o să reuşim, spuse George strălucind de fericire. O să fim cineva! O să ne ducem cu toţii în Nord, să ne creştem copiii şi nepoţii în libertate, aşa cum îi e dat omului.

Adânc mişcaţi, se repeziră aproape fără să-şi dea seama unul în. braţele celuilalt, când îl zăriră pe grăsanul de „George ăl mic" apropiindu-se de ei, alergând greoi, strigându-l pe Tom, zâmbind cu gura până la urechi. îi apucă mâna iui Tom şi i-o scutură cu putere, îl lovi peste umeri.

-Ce... bine... îmi... pare... că... te... văd... Tom! reuşi el să îngaime până la urmă.

- Ia-o mai încet, fiule! îi spuse tatăl. N-o să mai ai forţă să ajungi la masă.

-Nici nu-mi trebuie... prea-s istovit... pentru aşa ceva... tăticule.

- Mai bine te-ai duce acasă să mănânci, îi spuse Tom, că venim şi noi imediat. Tata şi cu mine mai avem ceva de vorbit.

- Bine... ne vedem... mai pe urmă, acceptă „George ăl mic", care nu se lăsă îmbiat prea mult.

Uitându-se după „George ăl mic" cum o rupe la fugă, clătinându-se, Tom şi taică-său râseră cu hohote până ce băiatul se făcu nevăzut la o cotitură a drumului,

- Cred că ar fi bine să socotim şaisprezece ani în loc de cincisprezece, pân-om ajunge liberi.

- Cum aşa? întrebă Tom, vădit îngrijorat.

- Cu cât mănâncă băiatul ăsta, ne mai trebuie să muncim înc-un an ca să-l putem hrăni!

CAPITOLUL 30

Din câte-şi amintea George Cocoşul, nicicând nu se iscase atâta zarvă printre luptătorii de cocoşi din întreaga Carolină de Nord ca spre sfârşitul lui noiembrie 1855, când se răspândi vestea că bogatul domn Jewett adăpostea în casa lui de oaspeţi un luptător de cocoşi englez, de sânge nobil, la fel de bogat ca şi dînsul, care venise de dincolo de ocean cu treizeci de cocoşi din soiul cel mai pur, din cel mai bun neam de păsări de lupte din câte există în lume. Spunea lumea că englezul ăsta, sir C. Eric Russell, primise invitaţia scrisă a domnului Jewett să lupte cu cei mai buni cocoşi din Statele Unite. Ca prieteni de 0 viaţă întreagă, nu voiau să se lupte unul împotriva celuilalt, aşa că fiecare puse câte douăzeci de cocoşi să se lupte cu alţi patruzeci, ai căror stăpâni vor putea depune la un loc o miză de 30 000 dolari şi la fiecare luptă pariuri de cel puţin 250 de dolari. Un alt luptător de cocoşi, cu destulă stare şi el, se oferi să-i adune şi să-i organizeze pe cei patruzeci de concurenţi.

Nici n-a fost nevoie ca domnul Lea să-i mai spună dresorului său că avea de gând să ţintească la o parte din miza aceasta uriaşă.

- Ei bine, spuse el întorcându-se de la poştă, unde îşi trimisese gajul de 1 875 de dolari, de-acum înainte mai avem şase săptămâni ca să ne pregătim cocoş*

- Da, domnu'. Cred c-o s-o putem face şi p-asta, răspunse George, încercând cu greu să-şi ascundă nerăbdarea.

Pe lângă bucuria cea mare pe care o simţea că merge la o astfel de întrecere, George Cocoşul le mai spuse celor din curtea sclavilor că, de-atâta emoţie, conaşu' Lea părează întinerise cu douăzeci şi cinci de ani

- Ăştia zic şi eu luptători, nu ca ăia de la luptele de mâna a doua! striga el. Conaşu' zice că-i cea mai mare luptă la care-a fost el vreodată - de fapt, doar una a fost mai ceva ca asta, după câte-a auzit el.

- Phiu! Da' ce luptă a fost aia? se minună unchiul Pompey.

- Păi, să vezi. Acu' douăzeci de ani, conaşu' ăla putred de bogat, domnu' Nicholas Arrington, care stă lângă Nashville, în Tennessee, a plecat cu unşpe căruţe cu coviltir, cu douăzeci şi doi de oameni şi trei sute de păsări. A trecut el prin nu ştiu câte state, a dat piept cu bandiţii, cu indienii şi cu multe alte buclucuri, până a ajuns în Mexic. Acolo s-a luptat cu alte trei sute de păsări ale preşedintelui Mexicului, unul, generalul Santa Ana, care avea atâta bănet, de nici nu-i mai ştia socoteala, aşa că putuse, de bună seamă, să crească cei mai buni cocoşi de lupte din lume. Ehei, şi-atunci, spunea conaşu' nostru, s-au luptat ei o săptămână întreagă. Ca miză au pus fiecare câte un cufăr plin ochi cu bani! Cică până şi pariurile erau atât de mari c-ar fi ruinat mulţi oameni ce se credeau bogaţi. Pân-la urmă conaşu' ăla Arrington din Tennessee a câştigat cam vreo juma' de milion de dolari. Cocoşii lui se chemau „Tony schilozii", după numele dresorului negru care era schilod. Iar generalul ăla mexican, Santa Ana, aşa de mult,a vrut şi el un cocoş dintr-âia de prăsilă, că l-a plătit în aur curat.

- Văd eu c-ar fi mai bine să m-apuc de cocoşi, d-acum încolo, spuse unchiul Pompey.

Şi-n următoarele şase săptămâni, nimeni nu i-a văzut pe domnul Lea şi pe George călcând pe plantaţie.

- Bine face conaşu' că stă acolo cu orătăniile alea ale lui, că dac'ar mai da pe-acasă, i-ar scoate coniţa ochii, cât e de furioasă, le povesti celor din curtea sclavilor domnişoara Malizy, pe la sfârşitul celei de-a treia săptămâni. Am auzit-o cum striga la el că de ce a scos cinci mii de dolari din bancă. Şi mai zicea că asta-i jumătate din cât au putut agonisi în toată viaţa lor şi s-a pus pe plâns şi ţipa că de ce ţine el morţiş să se pună cu domnii ăia bogaţi, care au de-o mie de ori mai mulţi bani decât el. Şi

după ce-a ţipat şi el la ea să tacă din gură şi să-şi vadă de treburile'ei, conaşu' a ieşit trântind uşa după el.

Matilda şi Tom priveau încruntaţi, fără să scoată vreo vorbă. Acum Tom avea douăzeci şi doi de ani; cu patru ani în urmă se reîntorsese acasă şi-şi făcuse atelierul de fierărie în spatele hambarului, unde lucra cu mult folos pentru domnul Lea. Gata să plesnească de necaz, Matilda îi,destăinui fiului ei că George îi ceruse cei două mii de dolari, puşi deoparte de ei, ca să-i dea domnului Lea; ea ţipase şi plânsese, încercând în zadar să-l facă pe George să judece ca oamenii, dar el se purta de parcă îşi pierduse minţile.

„Femeie, răcnise el, eu cunosc fiecare cocoş de când a ieşit din ou. Trei sau patru dintre ei nu pot fi doborâţi de - nici o altă pasăre din lume. Şi n-o să las să-mi scape din mâjni chilipirul de-a dubla banii ce i-am strâns pân-acum, într-o singură clipă, cât îi trebuie unui cocoş de-al nostru să-şi omoare adversarul. Doar două minute ne pot scăpa de opt, nouă sau chiar mai mulţi ani de robie."

- Da' nu i-ai spus că, dacă pierde cocoşul lui, atunci trebuie s-o luăm.de la capăt cu strânsul banilor? întrebă Tom.

- Ce nu i-am spus? Mi-am dat toată silinţa să-l fac să priceapă că n-are nici un drept să pună la mezat libertatea noastră, a întregii familii. Da' el îşi pierduse minţile şi s-a pus pe răcnit: „Nu putem pierde cu nici un chip! Să-mi dai banii, femeie, că-s ai mei!"

Cu chipul împietrit, Matilda îi spuse fiului ei că nu avusese încotro şi trebuise să-i dea.

în curtea păsărilor, George Cocoşul şi domnul Lea terminaseră, în vremea aceasta, de ales zece din şaptesprezece cocoşi, aduşi din pădurea de pini; cei mai buni pe care-i văzuseră ei vreodată. După aceea începură să-i antreneze la zbor pe aceştia zece, azvârlindu-i tot mai sus în aer, până când, în cele din urmă, opt dintre ei ajunseseră să şi zboare vreo doisprezece yarzi până atingeau din nou pământul.

- Parc-am antrena curcani sălbatici, zău dacă nu, conaşule! râse George zgomotos.

-Trebuie să se repeadă ca ulii asupra păsărilor lui Jewett şi ale englezului, spuse domnul Lea.

Când mai rămăsese doar o săptămână până la lupta cea mare, domnul Lea o porni călare şi se întoarse numai a doua zi,

pe înserat, cu şase perechi de pinteni de oţel suedez de cea mai bună calitate, mai tăioşi ca briciul şi cu capetele ascuţite ca vârful acului.

Cu două zile înaintea luptei, cele opt păsări păreau atât de desăvârşite, că nu putură lăsa nici una deoparte. Aşa că stăpânul se hotărî să le ia cu el pe toate opt şi să se hotărască acolo, pe loc.

îi spuse lui George Cocoşul că vor porni a doua zi, la miezul nopţii, ca să poată ajunge acolo ceva mai devreme, să aibă răgaz şi ei şi păsările să se odihnească, după un drum aşa de lung, ca să poată începe lupta cu forţe proaspete.

Călătoriră toată noaptea fără nici o peripeţie. Aşezat pe capră, cu privirile aţintite la felinarul ce se' legăna în capul oiştii, între cei doi' catâri, George se gândea amărât la cearta lui cu Matilda pentru bani. îşi spuse, plin de ranchiună, că el ştia mult mai bine ca ea câţi ani de răbdare şi muncă însemnau -banii ăştia adunaţi;'şi, dacă stai să te gândeşti, nu-i câştigase el tot prin' pariuri la luptele de mâna a doua? Nici o clipă nu-i dăduse însă prin cap că Matilda n-ar fi o soţie bună, aşa că-i părea are rău că trebuise să strige la ea, s-o amărască aşa de tare, după cum se pare că şi conaşu' fusese nevoit să facă cu coniţa; dar, pe de altă parte, era un moment în care numai capul familiei putea lua hotărârile cele mai grele, dar şi cele mai însemnate. îi răsuna în minte vocea tremurată, plină de lacrimi a Matildei: „George, n-ai nici un drept să ne pui libertatea la mezat". Cum putuse uita aşa de repede că tocmai lui îi venise ideea să adune bani să se răscumpere? Şi după atâţia ani de grele economii, era un dar ceresc că stăpânul îi mărturisise că avea nevoie de câţi mai mulţi bani peşin ca să facă pariuri în timpul luptelor, să nu fie mai prejos decât ceilalţi domni bogaţi şi plini de ifose, dar şi să-şi poată înmulţi banii săi. George Cocoşul zâmbi aducându-şi aminte cu încântare cât de surprins rămăsese domnul Lea când îl auzise spunându-i: „Eu am vreo două mii de dolari adunaţi, conaşule, şi vi-i pot da pentru pariuri." Revenindu-şi din uimire, domnul Lea îl apucase de mână şi-l scuturase cu putere, dându-şi cuvântul de onoare că îi va înapoia până la ultimul bănuţ toţi banii câştigaţi din pariurile făcute cu banii lui George.
.

- Ai să-i primeşti îndoit, oricum! îi promisese el, apoi adăugase bănuitor: Da', ia spune, băiete, ce-ai face tu cu patru mii de dolari?

Şi-n clipa aceea George se hotărâse să joace miza cea mare - să-i dezvăluie de ce, de atâta vreme, adunase atâta bănet:

- Conaşule, n-aş vrea să mă înţelegi greşit, eu n-am decât cele mai bune sentimente pentru dumneavoastră. Da' m-am vorbit eu cu Tilda şi ne-am pus în minte, conaşule, să încercăm să vedem dac-om putea să ne răscumpărăm de la dumneavoastră, pe noi şi pe copiii noştri, aşa ca să trăim şi noi cât mai avem de trăit* liberi.

Văzându-I pe stăpân că se întunecă la faţă, George începu săA roage:

- Doamne, Dumnezeule, conaşule, să nu ne-o luaţi în nume de rău...

Răspunsul stăpânului fu însă pentru el pe cât de neaşteptat, pe atât de emoţionant:

-Stai să-ţi spun băiete, ce-mi şade şi mie pe suflet. Vreau ca această luptă de cocoşi, la care mergem acum, să fie ultima mea luptă. Nici n-o să-ţi vină să crezi că am şaptezeci şi opt de ani. De cincizeci de ani mă tot zbat şi alerg de colo până colo, istovindu-mă cu crescutul cocoşilor Şi cu luptele. M-am săturat. Pricepi? Şi uite ce-am să fac, băiete. Cu partea ce-oi câştiga-o din miza aia mare şi cu pariurile, sper s-adun bani câţi îmi trebuie ca să-mi fac mie şi neveste-mi o casă nouă, nu o vilă mare cum îmi visasem pe vremuri, ci una mai mică, cu vreo cinci, şase camere, dar nouă, nouţă, doar atât îmi mai trebuie. Şi, uite că nici nu mi-a dat prin cap pân' nu te-am auzit pe tine, atunci la ce-o să-mi mai trebuiască atâţia negri, ca să am pe ce azvârli banii? 0 Sarah şi Malizy mi-ar fi de ajuns ca să-mi gătească şi să se ocupe de-o grădină, acolo, s-avem din ce trăi. Ş-apoi o să am la bancă nişte bani, cât să n-ajung să cerşesc nimic la nimeni...

Lui George i se tăiase răsuflarea, iar stăpânul urmă mai departe:

-Aşa că, uite ce zic eu, băiete! Voi toţi m-aţi slujit cu credinţă şi nu mi-aţi făcut necazuri prea mari. Dăm acum lovitura cea mare, să dublăm cel puţin banii, şi eu şi tu, iar tu-mi dai mie tot ce ai, adică ăi patru mii de dolari - şi cu asta am încheiat socoteala! Şi ştii şi tu la fel de bine ca şi mine că voi

toţi, negroteii ăştia ai mei, faceţi de două ori p-atâta! De fapt, nici nu ţi-am spus pân-acum, dar o dată bogătaşul ăla de Jewett mi-a oferit patru mii de dolari pe tine; Şi l-am refuzat! Da, şi-atunci, n-aveţi decât să fiţi liberi şi să plecaţi unde vreţi, dac-aşa vă este voia.

Cu lacrimile' şiroindu-i pe obraz, George Cocoşul se repezi să-l strângă în braţe, dar domnul Lea, stânjenit, se dădu iute în lături.

- Doamne, conaşule, aur v-a ieşit din gură! Nici nu ştiţi cât de mult vrem să fim liberi!

- Treaba voastră, răspunse răguşit domnul Lea, da' nu văd ce-o să fiţi voi în stare să faceţi când oţi fi liberi, fără să vă poarte nimeni de grijă. Şi pe de-asupra, o să mi-o mai ridic şi pe nevastă-mea în cap când o auzi că vă dau drumul! Pe dracu! Numai Tom fierarul singur face pe puţin două mii cinci sute, pe lângă banii pe care mi-i aduce cu munca lui!

Şi domnul Lea îl îmbrânci pe George cât colo:

- Marş d-aici, negroteiule, pân' nu mă răzgândesc! Ce dracu, cred că m-am ţâcnit de tot! Da, las' să vadă şi ne-vastă-ta, şi maică-ta,'şi* negroteii ăilalţi că nu-s aşa de hapsân cum m-au încondeiat ei mereu.

-Vai, conaşule, cum să... nu conaşule... vă mulţumesc, conaşule, din suflet... se porni George, mergând de-a-ndaratelea, pe când domnul Lea o apucă iute pe drumul ce ducea spre casa cea mare.

Tare rău îi părea lui George de cearta aceea groaznică cu Matilda. Acum găsise însă că era mult mai bine să nu-şi dezvăluie taina cea mare, în aşa fel încât toţi, şi nevastă-sa, şi maică-sa, şi băieţii, să afle aşa, pe nepregătite, că au fost eliberaţi. Totuşi, cum îi venea greu să păstreze o taină atât de mare, se gândi de câteva ori să i-| spună şi lui Tom, dar se opri întotdeauna în ultima clipă, căci, oricât de serios ar fi Tom, era atât de strâns legat de maică-sa şi de bunică-sa, încât le-ar fi putut face să jure că nu le~a spus nimic, ceea ce ar fi stricat bineînţeles totul. Şi-apoi, asta ar fi stârnit gânduri rele despre ceea ce spusese domnul Lea că pe mătuşa Sarah şi domnişoara Malizy şi unchiul Pompey avea de gând să-i păstreze. Dar şi aceştia făceau parte din familia lor, ca oricare dintre ei.

Aşa că, în săptămânile ce mai rămăseseră, George îşi zăvorâse taina în minte şi se dăruise trup şi suflet desăvârşirii

pregătirii celor opt păsări, care călătoreau acum liniştite în căruţă, alături de ei, în întuneric. Din când în când, George se mira la ce s-o fi gândind stăpânul, care era neobişnuit de tăcut.

Nu se crăpase bine de ziuă, când dădură cu ochii de mulţimea pestriţă ce năpădise cu noaptea în cap locul luptei, revărsându-se şi pe izlazul înconjurător, ce se umplea văzând cu ochii de căruţe, şarete, cabriolete, cai şi catâri.

- Tooom Lea! strigară pe dată albii săraci, văzându-l pe stăpân când cobora din căruţa cea mare. învaţă-i minte pe toţi, Tom!

Şi-n timp ce-şi potrivea jobenul cel negru, George îl văzu pe stăpân dând din cap prieteneşte, fără să se oprească însă. Ştia şi el că-n astfel de împrejurări stăpânul nu ştie dacă să fie mândru ori stânjenit de faima sa printre sărăntocii albi. După o jumătate de secol de crescut cocoşi de lupte, domnul Lea devenise o legendă oriunde se organizau lupte în ţinutul lor, căci până şi la respectabila lui vârstă de şaptezeci şi opt de ani, nu-şi pierduse deloc îndemânarea de a mânui cocoşii în arenă.

Apucându-se să-şi despacheteze cele trebuincioase, George fu surprins de zgomotul asurzitor ce-l făceau păsările. Un dresor, sclav ca şi el, se opri şi-i spuse că în muţimea aceea erau oameni ce bătuseră drumul zile întregi, venind tocmai din Florida sau din alte state la fel de îndepărtate. în timp ce stătea de vorbă cu el, George îşi aruncă privirile în jur şi văzu că, deşi locul unde stăteau de obicei spectatorii fusese mărit mai mult de două ori, oamenii mişunau de colo până colo, străduindu-se să mai găsească un loc liber. Iar printre cei ce treceau pe lângă căruţă văzu o mulţime de străini albi sau negri, dar şi o grămadă de cunoscuţi şi se-mpăună de mândrie când îşi dădu seama că atât albii cât şi negrii îl recunoşteau.

Zarva şi agitaţia mulţimii se înteţi când în arenă îşi făcură apariţia trei arbitri, care începură să facă măsurători şi să tragă liniile de pornire. Se mai iscă un alt tărăboi când,scăpă un cocoş, care se năpusti furios la oamenii ce-i stăteau în drum, lovi un câine de-l făcu să scheaune, până când reuşiră să-l încolţească şi să pună mâna pe el. Zumzetul mulţimii creştea însă pe măsură ce-şi făcea apariţia şi era recunoscut vreun alt luptător de cocoşi vestit' în ţinut, mai ales dacă făcea parte dintre cei opt care vor concura împotriva domnilor Jewett şi Russell, cei ce suportau toată cheltuiala.

- Eu nu văzui nici un englez pân-acu, dar tu? auzi George pe un sărăntoc alb întrebându-l pe altul, care-i răspunsese că nici el nu văzuse.

Mai auzi vorbindu-se despre avuţia neasemuită a nobilului englez, care pe lângă uriaşa lui moşie din Anglia, mai avea şi altele la fel de bogate în locuri numite Scoţia, Irlanda şi Jamaica.

George Cocoşul tocmai mărunţea nişte mere ca să hrănească cocoşii, când auzi mulţimea vuind şi, ridicân-du-se iute în picioare, recunoscu pe dată trăsurica cea uşoară, acoperită, mânată ele vizitiul negru, veşnic mohorât, al domnului Jewett. în ea se aflau doi domni, ce zâmbeau şi făceau semne oamenilor care se înghesuiau atât de tare, încât caii abia mai puteau înainta. La mică distanţă în urma lor veneau şase căruţe încărcate cu coşuri înalte pentru cocoşi. Pe capra primei căruţe se afla dresorul alb al domnului Jewett, iar lângă el stătea un alt alb slab, cu nasul ascuţit, despre care lumea vorbea că-l adusese englezul cel nobil şi bogat tocmai de dincolo de ocean, numai ca să-i vadă de păsări.

'Atenţia mulţimii fremătătoare se îndrepta încă spre nobilul englez, îmbrăcat caraghios, scund de statură, îndesat şi roşcovan, care şedea alături de domnul Jewett în trăsură, dovedind amândoi cât de importanţi şi nobili erau. Englezul părea chiar că arăta şi o undă de dispreţ şi înfumurare faţă de mulţimea ce se îmbulzea din toate părţile.

Ştiind din experienţa atâtor lupte la care asistase că zgomotele mulţimii îi dădeau de veste de tot ce se întâmpla, fără ca el să-şi arunce privirile măcar, George Cocoşul se apucă să maseze picioarele şi aripile păsărilor. Nu după mult timp, un arbitru strigă încercând să domolească huiduielile, fluierăturile şi răcnetele ce arătau că mulţi dintre cei aflaţi acolo trăseseră zdravăn la măsea.

Apoi auzi prima strigare: „Domnul Fred Rudolph din Williamstown cu cocoşul roşu, împotriva lui Sir C. Eric Russel din Anglia cu cocoşul porumbac!

Apoi: „Atingeţi cocoşii"; şi după aceea: „Porniţi". Strigătele mulţimii, urmate de o tăcere bruscă plină de uimire îi dădură să înţeleagă, de parcă ar fi văzut cu ochii lui, că lupta fusese pe dată câştigată de cocoşul englezului.

în timp ce, pe rând, cei opt participanţi la lupte îşi adu-seseră-n arenă cele cinci păsări, luptând când cu una de-a

domnului Jewett, când cu una de-a englezului, George Cocoşul fu surprins de mulţimea şi valoarea pari uri lor, cum nu mai văzuse în viaţa lui. Luptele din arenă erau adesea însoţite de schimburi de replici între mulţime şi arbitri, ce strigau să se facă linişte. Din când în când, zarva îi dădea de veste că amândouă păsările fuseseră grav lovite, iar arbitrii opriseră lupta, astfel ca stăpânii să-şi poată obloji păsările înainte de a continua lupta. După un anumit fel de a striga al spectatorilor, George ghicea când era înfrântă vreo pasăre de-a celor doi bogătaşi, ceea ce nu se întâmpla însă prea des, şi se întreba nerăbdător când îi va veni şi rândul domnului Lea.

Ce n-ar fi dat să vadă şi el lupta de-adevăratelea - dar erau atât de multe în joc! Nu trebuia să întrerupă masajul nici măcar o clipă. Prin minte îi trecu în goană gândul la uriaşa sumă de bani, din care o parte erau propriile sale economii de ani de zile, pe care stăpânul avea s-o parieze tocmai pe păsările ale căror picioare le frământa el yşor cu mâinile sale. Deşi doar cinci din cele opt vor lupta cu adevărat, nu avea cum şti care dintre ele vor fi alese, aşa că toate trebuiau să se găsească în cel mai înalt grad de pregătire fizică. George Cocoşul nu se rugase de prea multe ori în viaţa lui, dar acum o făcea din toată inima, încercă să-şi închipuie cum o s-o uimească el pe Matilda când s-o întoarce acasă şi-i va azvârli mai întâi în poală cel puţin de două ori mai mulţi bani, ca după aceea s-o pună să adune toată familia, ca să le spună că sunt LIBERI.

Apoi se auzi strigătul arbitrului:

- Urmează cele cinci păsări ale domnului Tom Lea din ţinutul Caswell!

Lui George mai-mai să-i sară inima din piept! îşi îndesă jobenul mai bine pe cap şi sări din căruţă, ştiind că stăpânul va veni de îndată să-şi aleagă prima pasăre.

- Tooooom Lea! răzbătu din vuietul mulţimii strigătul sărăntocilor albi, apoi răsunară răcnete fioroase în timp ce un grup de bărbaţi se desprinseră din gloată, urmân-du-i îndeaproape pe stăpân. înconjurat de ei, ajunse până la căruţă şi-şi făcu mâinile pâlnie la gură, strigându-i lui George drept în ureche, ca să-l poată auzi în larma cea mare:

- Oamenii ăştia or să ne ajute să-i cărăm lângă arenă.

- Da, conaşu'!

George sări din nou în căruţă, dând sărăntocilor albi coşurile cu cocoşi. Se gândi că, în cei treizeci şi şapte de ani de când umbla la luptele de cocoşi, niciodată nu pricepuse cum de putea rămâne stăpânul atât de calm şi de nepăsător într-astfel de momente. Apoi o porniră cu toţii spre arenă, străbătând mulţimea; în frunte cu stăpânul ce ducea un splendid cocoş galben-maroniu, pe care-l alesese pentru prima luptă. George încheia procesiunea, purtându-şi cu el coşul cu leacurile necesare pentru răni: blăniţă de pe burta iepurelui câteva frunze proaspete de viţă de vie, glicerina un ghemotoc de pânză de păianjen şi terebentină. Cu cât se apropiau de arenă, mulţimea se îndesea şi se dădea îndărăt din ce în ce mai tare, ovaţionând numele lui Tom Lea şi din când în când strigându-l şi pe George Cocoşul, negrul lui. George le simţea privirile asupra-i, de parc-ar fi fost nişte degete, şi tare'-i mai plăcea, dar mergea fără să se oprească şi privea înainte, încercând să pară la fel de calm şi de nepăsător ca stăpânul.

Apoi George dădu cu ochii de nobilul englez, mărunt şi îndesat, stând degajat lângă arenă, cu un cocoş nemaipomenit de frumos sub braţ, cântărind din priviri micul vconvoi ce se apropia cu păsările adversarului. După ce se salutară scurt, înclinând amândoi capul, Russel îşi puse cocoşul pe cântar şi arbitrul anunţă cu glas cântat:

- Cinci pfunzi şi cincisprezece uncii!

Superbele pene albastre-argintii străluceau în lumina soarelui. Apăru şi stăpânul cu cocoşul galben-maroniu, unul din cei mai iubiţi cocoşi ai lui George. Puternic şi sălbatic, îşi mlădia gâtul asemeni unui şarpe cu clopoţei, iar în ochi i se citeau porniri ucigătoare şi se zbătea să scape. Când arbitrul anunţă greutatea lui: şase pfunzi în cap, sărăntocii albi, admiratorii domnului Lea, beţi criţă, se porniră să răcnească de parcă uncia aceea în plus dovedea că lupta fusese câştigată.

-Tooooom Lea! Fă-l marţ pe englezul ăla, Tom! Parc-ar fi înghiţit o coadă de mătură! Ia-l şi trage-l în ţeapă!

Era clar că admiratorii aceştia, devotaţi stăpânului, se întreceau cu gluma, iar George văzu un val de stânjeneală şi roşeaţâ pe chipul domnului Lea, dar şi pe al englezului; amândoi însă se prefăcură că n-aud şi îngenunchează să potrivească pintenii de oţel la picioarele cocoşilor. Strigătele însă se înteţeau, din ce în ce mai tare şi mai obraznice:

- Da' el cu ce luptă cu cocoşi ori cu răţoi?... Parc'ar fi cocoşi de baltă!... Sigur că da, îi hrăneşte numai cu peşte!

Englezul se schimbă la faţă de mânie. Arbitrul începuse să alerge de colo-colo, agitându-şi braţele furios şi strigând cât îl ţinea gura:

- Vă rog, domnilor!

Asta nu făcu decât să stârnească şi mai mult râsul şi să dea naştere la alte glume batjocoritoare:

- De ce-o fi purtând haină roşie? Te pomeneşti că are şi vulpi de lupte... N-aş crede... prea-i moliu, abia se clatină, ca un bursuc!... Mai degrabă ca un broscoi... Ba nu, ca un dulău!

Atunci domnul Jewett păşi în arenă, schimbă furios câteva vorbe cu arbitrul, dând agitat din mâini, dar cuvintele lui fură acoperite pe dată de mulţimea care scanda:

- Toom Lea!... Tooooom Lea!

Pe lângă arbitru, se porniră şi cei doi observatori să alerge în toate părţile, fluturându-şi braţele, ameninţând cu pumnul şi răcnind din toate puterile:

- Dacă nu se face linişte, oprim lupta!

- Daţi-i aşa înainte, şi n-o să mai vedeţi nici o luptă!

încetul cu încetul, strigătele şi râsetele beţivilor începură să se mai domolească. Domnului Lea îi era ruşine, iar englezul şi domnul Jewett erau pur şi simplu livizi.

- Domnule Lea! începu aspru şi pe neaşteptate englezul - şi pe dată mulţimea amuţi. Domnule Lea, amândoi avem păsări atât de reuşite, că mă-ntreb dacă n-aţi vrea să mă urmaţi într-un pariu mai deosebit?

George Cocoşul îşi dădu seama că oamenii-aceia, adunaţi cu sutele acolo, simţiseră şi ei, ca şi el, că în vorbele englezului, sub prefăcuta lor politeţe, se strecurase o undă de răzbunare şi dispreţ. Şi dintr-o dată văzu cum ceafa stăpânului se înroşeşte de mânie. După câteva clipe, se auzi răspunsul înţepat al domnului Lea:

- Da domnule, îmi convine. Ce propuneţi?

Englezul nu răspunse imediat, părând că se gândeşte înainte de a vorbi:

- Zece mii de dolari, vă convine?

Tăcu o clipă, aşteptând să treacă valul de uimire ce răscoli mulţimea, apoi urmă.

- Asta numai dacă aveţi încredere în forţele păsării dumneavoastră, domnule Lea!

Englezul rămase în picioare, privindu-l pe stăpân cu un zâmbet dispreţuitor.

Strigătele uimite ale mulţimii încetară pe loc şi se lăsă o linişte de mormânt; cei care până atunci şezuseră jos se ridicaseră acum în picioare. Lui George i se oprise inima în piept. Ca prin vis, îşi aduse aminte ce le povestise domnişoara Malizy, cât de nenorocită fusese coniţa că el scosese cei cinci mii de dolari din bancă, pentru că aceştia erau, după cum se plânsese ea, „mai bine de jumătate din tot ce au agonisit în viaţă." Aşa că George era convins că stăpânul nu va avea' curajul să parieze pe o astfel de sumă. Dar ce-ar putea oare răspunde, ca să nu se facă de râs în faţa acestei gloate, în care se aflau practic toţi cei pe care-i cunoştea de-o viaţă de om? Zbătându-se şi el în aceleaşi chinuri ca ale stăpânului, pe George nici nu-l mai trăgea inima să şe uite la el. I se păru c-a trecut o veşnicie până auzi răspunsul, dar atunci nu-i veni să-şi creadă urechilor:

- Eu aş zice să dublăm suma, sir! Douăzeci de mii!

răspunse domnul Lea sugrumat.

Din mulţime ţâşniră exclamaţii neîncrezătoare, iar oamenii se porniră să se agite din nou. Cuprins de groază, George Cocoşul îşi dădu seama că suma aceea reprezenta întreaga avuţie a stăpânului: casa, pământul, sclavii, şi economiile lui George pe deasupra. Văzu chipul mut de uimire al englezului, care, revenindu-şi iute, îi spuse liniştit şi zâmbitor, înt'nzându-i mâna:

-Ăsta da pariu! S-a făcut! Hai să-ncepem!

Dintr-o dată George Cocoşul se lumină: domnul Lea ştia cu siguranţă că splendidul cocoş galben va câştiga cu orice chip. Şi-atunci nu numai că se va îmbogăţi peste noapte, dar, după această victorie hotărâtoare, va rămâne pe veci un simbol pentru toţi sărăntocii albi, dovedind că până şi cei mai simandicbşi şi mai bogaţi nobili pot fi provocaţi la luptă şi înfrânţi. Nici unul dintre ei nu va mai îndrăzni vreodată să-l privească de sus pe Tom Lea.

Englezul şi domnul Lea merseră fiecare la un capăt al arenei şi se aplecară. într-acea clipă, întreaga viaţă a cocoşului din mâna stăpânului îi trecu fulgerător prin minte, încă de când îi dăduseră penele, îi atrăseseră atenţia întâi reflexele lui

nemaipomenit de ascuţite, apoi, pe când era doar un cocoşel tânăr, căuta cu o viteză ameţitoare să se repeadă la ceilalţi, prin crăpăturile ţarcului, iar mai de curând, după ce fusese adus din pădurea de pini, nici nu-şi dăduseră seama când putuse, în mai puţin de-o fracţiune de secundă, să omoare un bătrân prinzător de cocoşi, fără să-l poată împiedica nimeni. Stăpânul îl alesese tocmai pe el, ştiind cât era de ager şi de agresiv, cu simţul luptei în sânge. Dar tot în clipa aceea lui George Cocoşul îi sună din nou în minte vocea amărâtă a Matildei:

-Tu eşti şi mai smintit decât conaşu'! Ce rău mai mare poate el păţi dintr-asta, decât s-ajungă din nou un sărăntoc, aşa cum a pornit-o, pe când tu pui la mezat libertatea întregii taie familii, de dragul unor orătănii!

Apoi, cei trei membri ai juriului intrară în arenă, aşe-zându-se la distanţe egale. Arbitrul se clătina, de parcă ar fi stat pe ouă. Şi-n aer plutea presentimentul că toţi cei adunaţi acolo urmau să vadă ceva de pomină, despre care să vorbească până la sfârşitul zilelor lor. George Cocoşul îşi văzu stăpânul şi pe englez punându-şi jos păsările încordate, gata să sară, amândoi rămânând cu privirile ridicate la buzele arbitrului.

- Porniţi!

Cocoşul albastru-argintiu şi cel galben-maroniu se năpustiră unul spre celălalt, izbindu-se violent şi rosto-- golindu-se înapoi. Căzuţi în picioare, fură din nou în aer cât ai clipi din ochi, zbătându-şi ghearele să ajungă la pântecele adversarului. Loveau cu ciocurile şi izbeau cu pintenii cu o asemenea viteză, că nu-i puteai urmări cu privirea, atacând cu o sălbăticie pe care George n-o mai văzuse la nici o pasăre într-o arenă. Deodată, cocoşul englezului fu lovit de cocoşul stăpânului, care-i înfipsese un pinten în osul unei aripi; amândoi îşi pierdură echilibrul, zbătându-se să scoată pintenul înţepenit acolo şi lovin-du-se de zor cu ciocurile în cap.

- Luaţi-le! Treizeci de secunde!

Nici n-apucă bine arbitrul să-şi dea sentinţa, că englezul şi domnul Lea săriseră în arenă, dând drumul pintenului şi începând amândoi să netezească cu limba penele răvăşite ale celor două păsări. Apoi se întoarseră cu ele la linia de pornire, ţinându-le de coadă de data aceasta.

- Fiţi gata!... Porniţi!

Din nou cocoşii se înălţară la fel de sus în aer, căutând amândoi să dea lovitura fatală de pinten, dar nereuşind s-o facă până căzură din nou pe pământ. Cocoşul stăpânului se năpusti, încercând să-şi doboare adversarul de pe picioare, dar cocoşul englezului se feri cu oTormidabilă dibăcie, smulgând strigăte admirative din mulţime, în timp ce cocoşul domnului Lea trecu ca fulgerul pe lângă el, fără să-l poată atinge. Nici n-apucă să se întoarcă iarăşi, că se şi trezi cu cocoşul englezului în spate; se rostogoliră furioşi pe jos, ca apoi să se poată ridica din nou pe picioare, lovindu-se din răsputeri cu ciocurile, des-părţindu-se, lovindu-se din nou cu aripile şi zgâriindu-se cu ghearele. Săriră iarăşi în aer, se rostogoliră înapoi, reluându-şi lupta pe jos cu o furie sporită.

Mulţimea slobozi un strigăt! Cocoşul englez lovise până în sânge! Pe pieptul cocoşului stăpânului se ivi o pată întunecată, ce se întindea vizibil. Totuşi, acesta îşi lovi adversarul cu aripile cu atâta violenţă, încât celălalt se împiedică, iar el sări deasupra să-l omoare. Din nou, însă, cocoşul englezului se feri ghemuindu-se şi scăpă. George Cocoşul nu mai văzuse de când era el pe lume nişte reflexe atât de incredibil de iuţi şi de ascuţite. Totuşi, cocoşul stăpânului se-ntoarse cu atâta forţă, că-l azvârli pe englez pe spate, îl lovi în piept de două ori, făcându-l să sângereze. Acesta însă reuşi din nou să se ridice în aer şi, coborând, îl lovi pe al stăpânului drept la gât.

Lui George i se oprise răsuflarea văzând cele două păsări însângerate cum se lovesc cu pintenii, dându-şi târcoale, cu capetele lăsate în jos, pândind fiecare locul unde să lovească. Şi cu o iuţeală orbitoare, pasărea englezului o doborî pe cealaltă, izbind-o puternic cu aripile, sfâşiind-o cu pintenii şi făcând-o să piardă şi mai mult sânge. Pe neaşteptate, însă, cocoşul stăpânului ţâşni în aer şi în cădere îşi înfipse pintenul drept în inima' adversarului, care se prăbuşi ca un morman de pene, cu sângele năvălindu-i pe cioc.

Totul se petrecuse atât de iute, că mai trecu încă o clipă până se iscă larma mulţimii. Oameni înfierbântaţi, cu chipuri roşii, săreau în sus, ţipând „Toom, Tooom! Ai câştigat!" Nebun de fericire, George Cocoşul îi văzu năpusti ndu-se la stăpânul lui, lovindu-l pe spate, scuturându-i mâna.

- Tom Lea! Toom Lea! Tom Lea!

„O să fim liberi acum!" fu primul gând al lui George. Nici nu-i venea să creadă şi nici nu pricepea că sosise în sfârşit clipa când o să le spună tuturor vestea cea mare. Ca prin ceaţă îl văzu pe englez cu o figură ce-l făcea să semene într-adevăr cu un dulău.

- Domnuie Lea! strigă el, şi nimic altceva n-ar fi putut opri ca prin minune vuietul mulţimii.

Şi o porni înainte, oprindu-se cam la trei yarzi în faţa stăpânului:

- Pasărea dumneavoastră a luptat minunat. De fapt, oricare dintre ele ar fi putut câştiga. Erau cele mai potrivite păsări din câte mi-a fost dat să vad vreodată. Sunteţi, din câte am aflat, genul de om în stare să vă puneţi'la bătaie câştigul mai departe, într-o altă luptă.

Domnul Lea rămase încremenit şi palid. Timp de câteva clipe nu se mai auzi altceva decât cârâitul cocoşilor din coşuri, căci toţi adunaţi acolo tăceau, încercând să evalueze puterile celor doi cocoşi ce se înfruntau pe o miză de opt mii de dolari, ce urma să-i revină pe de-a întregul câştigătorului...

Toate capetele se întoarseră către domnul Lea, ca trase pe sfori. Acesta părea nedumerit, şovăitor. îşi aruncă în grabă privirea spre George Cocoşul, ce se căznea înfrigurat să oblojească pasărea rănită. Rămase şi el uimit, ca şi ceilalţi, auzindu-şi propria voce rostind:

- Păsările dumneavoastră pot dovedi orice altă zburătoare, conaşule!

Şi marea aceea de capete ale albilor se răsuci spre el, de data aceasta tot ca trase pe sfori.

- Am auzit şi eu de credinciosul dumneavoastră negru c-ar fi unul dintre dresorii cei mai buni, dar n-aş pune prea mare preţ pe sfatul lui. Să ştiţi că nici păsările mele nu-s de lepădat

Englezul vorbise de parcă ar fi fost vorba de o simplă pierdere la un joc de arşice, sau de parcă şi-ar fi bătut joc de domnul Lea.

Răspunsul stăpânului sună aparent nepăsător şi convenţional:

-Da, sir. Fie cum doriţi dumneavoastră. Cu place re-a m să pun întreaga sumă pe încă o luptă.

George Cocoşul nici nu-şi mai dădu seama cum au trecut cele câteva minute cât au durat pregătirile. Gloata nu mai sufla

nici o vorbă, aşa cum nu se mai pomenise până atunci. Când domnul Lea arătă cu degetul coşul cu pasărea pe care George o" poreclise „Şoimul", negrul găsi că alegerea era cea mai nimerită.

- Da, domnu', Şoimul! spuse el pe nerăsuflate, cunoscând prea bine înclinaţia păsării de a-şi apuca adversarul cu ciocul şi de a-l ţine bine, în timp ce-l sfâşia cu pintenii; era exact pasărea care putea face faţă alteia antrenate anume să se ferească cu dibăcie, aşa cum se dovedise a fi până atunci stilul de luptă al păsărilor englezului.

Cu „Şoimul" sub braţ, domnul Lea o porni către locul unde se afla englezul, ce ţinea şi el un cocoş puternic, cenuşiu-închis. Amândoi cocoşii cântăreau câte şase pfunzi, fiecare.

La semnalul de pornire, după ce păsările porniră glonţ şi se izbiră, cum era de aşteptat, în loc să se înalţe amândouă în aer se loviră furios cu aripile, iar George auzi cum Şoimul încearcă să apuce cu ciocul... când, nu se ştie cum, în încăierare cocoşul englez îşi înfipse adânc pintenul. Cocoşul stăpânului se poticni, capul i se lăsă moale în jos şi într-o clipită se prăbuşi cu sângele năvă-lindu-i pe cioc.

- Doamne, Isuse Cristoase! se năpusti George, îm-brâncindu-i pe cei din jur şi dând năvală în arenă.

Plângând în hohote, ca un copil, luă în braţe pasărea rănită de moarte şi începu să-i sugă sângele închegat din cioc, în timp ce Şoimul, abia mai mişcându-şi aripile, îşi dădu sufletul în braţele lui. Mişcaţi de durerea-i sfâşietoare, cei din preajmă se traseră îndărăt, iar el, abia reuşind să se ridice în picioare, o porni împiedicându-se prin mulţime, spre căruţă, cu pasărea moartă în braţe.

O mulţime de plantatori se îngrămădiseră lângă arenă, în jurul englezului şi al domnului Jewett, felicitându-i şi bătându-i cu putere peste umeri. îi întorseseră cu toţii spatele domnului Lea, rămas singur, împietrit cu ochii pierduţi la petele de sânge din arenă. . în cele din urmă, sir C. Eric Russell se întoarse şi-o porni către domnul Lea, care ridică încet ochii spre el.

- Ce-aveţi de spus? îngăîmă el.

- N-aş zice, sir, c-aţi avut o zi prea norocoasă. Domnul Lea se strădui să zâmbească.

- Cât priveşte pariul, urmă sir C. Eric Russell, fireşte, nimeni nu umblă cu astfel de sume asupra sa. N-ar fi mai bine să

lămurim lucrurile mâine? Să zicem, după masă... cam la vremea ceaiului, la domnul Jewett acasă.

- Da, domnule! încuviinţă stăpânul stupefiat. Drumul spre casă dură două ore. Nici stăpânul şi nici

George Cocoşul nu scoaseră vreo vorbă. Lui George i se păru cel mai lung drum ce-l străbătuse vreodată; cu toate acestea, căruţa ajunse destul de iute pe drumul ce ducea la plantaţie...

A doua zi, pe seară, reîntorcându-se de la domnul Jewett, stăpânul îl găsi pe George Cocoşul pregătind mâncarea cocoşeilor tineri în coliba cu provizii, unde-şi petrecuse cea mai mare parte a timpului de când plecase din propria lui colibă, alungat de ţipetele, bocetele şi răcnetele Matildei din noaptea trecută.

- George,începu el, am să-ţi dau o veste proastă. Se opri apoi, căutându-şi cuvintele.

- Nici nu ştiu cum să-ţi spun. Da' ştii şi tu că eu n-am nici pe departe atâţia bani câţi crede lumea. De fapt, în afară de vreo câteva mii, nu mai am nimic altceva decât casa, pământul şi pe voi, ăştia câţiva negri.

„ Asta-nseamnă că are de gând să ne vândă" - îi trecu lui George prin cap.

- Necazul ăl mare, urmă stăpânul, e că toate astea la un loc nu fac nici jumătate din cât îi datorez ticălosului ăluia blestemat. El însă mi-a oferit o portiţă de scăpare...

Stăpânul şovăi din nou.

- Ai auzit şi tu ce-a zis el c-a auzit despre tine. Şi azi mi-a spus că şi-a dat seama, după cum au luptat păsările noastre, cât de bun dresor eşti...

Stăpânul trase adânc aer în piept, iar lui George i se opri respiraţia.

- Şi cum se pare că are nevoie să-şi înlocuiască un dresor ce l-a pierdut nu de mult în Anglia, s-a gândit c-ar fi foarte bine dacă s-ar întoarce acasă cu un dresor negru. Neputând privi în ochii neîncrezători ai lui George, domnul Lea o scurtă: Ca să nu mai lungim vorba, consideră c-am fi chit dacă-i dau toţi banii gheaţă pe care-i am, două ipoteci pe casă şi dreptul de a te lua pe tine în Anglia atâta timp doar cât să-i instruieşti un om. Zice că-n câţiva ani ai putea termina...

Cu greu, stăpânul se strădui să-l privească.

- Nici nu-ţi pot spune cât de rău îmi pare, George... dar n-am avut de ales. M-a înghesuit la colţ. Dacă n-o fac, sunt ruinat, pierd tot... toată munca mea de-o viaţă.

George nu ştia ce să-i spună. Ce-ar fi putut să-i spună? în fond, domnul Lea era stăpânul, iar el sclavul lui.

- Ştiu' c-ai rămas şi tu lefter şi-aş vrea să te răsplătesc într-un fel. Aşa că-ţi dau cuvântul meu de onoare, acum şi aici, că în timp ce vei fi plecat, o să am grijă de femeia.şi de copiii tăi. Iar în ziua când te vei întoarce acasă...

Stăpânul se opri din nou şi scoase din buzunar o hârtie împăturită, pe care o desfăcu băgându-i-o lui George sub ochi:

- Ştii ce-i asta? M-am aşezat azi noapte şi-am scris-o. Ai în faţa ochilor actul tău legal de eliberare, băiete! Am să-l păstrez în casa de bani şi-am să ţi-l dau în ziua când ai să vii înapoi!

După ce privi o vreme scrisul neînţeles ce acoperea aproape toată bucata albă şi pătrată de hârtie, George îi vorbi, străduindu-se să-şi stăpânească furia:

- Conaşule, îi spuse el calm, ştiţi c-aveam de gând să ne răscumpărăm libertatea! Da' acum tot ce-aveam s-a dus, şi pe deasupra dumneavoastră mă mai şi trimiteţi dincolo de ocean, cine ştie unde, departe de nevastă şi :!e copii. Da' de ce n-aţi putea să-i eliberaţi pe ei acum, şi pe mine numai după ce am să mă întorc?

Stăpânul se încruntă, mijindu-şi ochii:

- Ştii ce, să nu mă-nveţi tu pe mine ce să fac, băiete! Şi ce vină am eu că ţi-ai pierdut toţi banii! Şi-aşa e prea mult ceea ce vreau să fac eu pentru tine! Aşa-mi trebuie dacă m-amestec cu negrii! Ţine-ţi mai bine gura! Dacă n-ai fi aici de-o viaţă întreagă,' urmă stăpânul înroşindu-se la faţă, pe dată te-âş vinde, să te învăţ minte!

George îl privi îndelung, apoi îi vorbi, clătinându-şi capul:

- Dacă vă pasă atât de mult de viaţa mea, cum se face că mi-o stricaţi mai tare?

Chipul stăpânului se înăspri:

- Strânge-ţi tot ce-ai de gând să iei cu tine! Duminică pleci în Anglia!

CAPITOLUL 31

Odată cu plecarea lui George Cocoşul, apuse şi steaua norocoasă a domnului Lea. Nu mai avea poate nici tragere de inimă, iar treburile îi mergeau din ce în ce mai prost. La început i-a poruncit lui „George ăl mic" să rămână în permanenţă la păsări, dar numai după trei zile,

stăpânul găsi goale vasele de apă ale cocoşilor de un an, iar bucălatul şi molâul George fu alungat cu ameninţări crunte. Apoi îl aduse de la câmp pe Lewis, cel mai tânăr dintre băieţi, care avea acum nouăsprezece ani. Pre-gătindu-se peotru luptele ce mai rămăseseră din sezonul acela, domnul Lea se văzu nevoit să-şi antreneze şi să-şi îngrijească el însuşi păsările de luptă, căci Lewis nu avea de unde să ştie ce să facă.

Cum Lewis mergea acum peste tot cu stăpânul la diferite lupte prin apropiere, familia se aduna seara aştep-tându-l să se întoarcă şi să le povestească ce se întâmplase. După spusele lui Lewis, cocoşii stăpânului mai mult pierdeau decât câştigau, iar de la o vreme începuse să audă vorbindu-se pe faţă că Tom Lea se apucase să împrumute bani, ca să aibă cu ce paria.

- Mulţi nici nu mai stau de vorbă cu el. îi aruncă doar o vorbă în grabă ori îi fac un semn cu mâna şi se ţin departe, de parc-ar fi ciumat.

- Da, ciumat de sărăcie! spuse Matilda.

- Păi nici n-a fost vreodată altceva decât un amărât de sărăntoc, sări mătuşa Sarah.

Cei din curtea sclavilor nu se mai mirau acum că stăpânul se apucase zdravăn de băut, şi-o făcea aproape în fiecare zi, între două certe cu nevastă-sa.

- Nebunul ăsta bătrân n-a fost nicicând aşa ţâcnit! le spuse domnişoara Malizy într-o seară. Umblă prin casă ca un şarpe, iar când coniţa îndrăzneşte numai să se uite la el, se pune pe răcnete şi înjurături. Şi ea, cât e el dus de-acasă, şade toată ziulica bocind că nu mai vrea s-audă nici în ruptul capului de orătăniile alea.

Vlăguită şi ea de-atâta plâns şi rugăciuni, de când plecase George Cocoşul, Matilda asculta, plimbându-şi privirea de la fetele ei care nu mai erau nişte copilite, la cei şase băieţi, bărbaţi în toată puterea cuvântului, dintre care trei erau acum însuraţi, cu copii. îşi întoarse ochii spre Tom, de parcă l-ar fi aşteptat să spună ceva. Dar de vorbit, vorbi însă Lilly Sue, nevasta lui Virgil, care era gravidă acum şi venise în treacăt să-i

vadă, de la plantaţia învecinată a domnului Curry, unde muncea.

- Eu nu-l cunosc pe stăpânul vostru aşa de bine ca voi, începu ea cu vocea sugrumată de teamă, dar am aşa, o presimţire, că are de gând să facă ceva cumplit.

Dintr-o dată, amuţiră cu toţii, căci n-aveau curajul să dea glas propriilor lor bănuieli.'

A doua zi, după prânzul de dimineaţă, domnişoara Malizy ieşi clătinându-se din bucătărie şi-o luă spre fierăria lui Tom.

-Conaşu' a zis să-ţi spun să-i înşeuiezi calul şi să-l aduci la intrarea din faţă, Tom, îi spuse ea, pe nerăsuflate, cu ochii scăldaţi în lacrimi. Hai mai iute, te rog; Doamne Dumnezeule, ce-a putut să-i spună sărmanei co-niţe, cred că nu mai e în toate minţile.

Tom nu scoase o vorbă, apăru cu calul înşeuat şi-l legă de un stâlp al porţii. Tocmai se întorcea s-o ia pe după colţul casei spre atelier, când domnul Lea ieşi abia ţinându-se pe picioare. Stacojiu de atâta băutură, se sui cu greu pe cal şi-o porni în galop, clătinându-se în şa.

Prin fereastra întredeschisă se auzea coniţa plângând de parcă i s-ar fi frânt inima. Stânjenit, Tom îşi urmă drumul prin curtea sclavilor către fierărie, unde nici nu se apucă bine să ascută un tăiş bont de plug, că domnişoara Malizy se ivi din nou.

- Tom, începu ea, cred că stăpânul o să-şi facă singur de petrecanie, dac-o mai duce aşa, la ăi optzeci de ani bătuţi pe muchie.

-Vrei să ştii adevărul gol, goluţ, domnişoară Malizy? Eu cred că asta şi vrea s-o facă.

Domnul Lea se întoarse pe seară, însoţit de un alb călare, iar domnişoara Malizy şi Tom, de la' posturile lor de observaţie, rămaseră uimiţi că nu-i văd descălecând, să intre în casa cea mare, să-şi tragă sufletul şi să se răcorească cu un păhărel, aşa cum făcuseră întotdeauna când aveau oaspeţi. Cei doi o_ ţinură tot într-un galop pe drumul ce ducea la păsări. îl văzură apoi pe

străin întorcându-se în goana calului, ţinând sub braţ o găină din soiul de lupte, ce cotcodăcea speriată. Cum Tom se afla în curte, putu să bage de seamă cât de înfuriat era chipul călăreţului.

Ce se întâmplase de fapt, nu putură afla decât seara când Lewis le povesti:

- Când am auzit caii, am început să-mi fac de lucru, să nu zică stăpânul că stau degeaba, da' apoi m-am tras după nişte tufe ca să-i văd şi să-i aud mai bine. Ei, şi după ce s-au tocmit ei ce s-au tocmit pentru o cloşcă pe ouă, au căzut la învoială pentru o sută de dolari. Şi l-am văzut pe ăla numărând banii, iar conaşu' i-a mai numărat şi el o dată, înainte de a-i băga în buzunar. Atunci s-au luat din nou la harţă, că omul ăla zicea că intră şi ouăle de sub cloşcă la socoteală. Şi-atunci s-a pornit conaşu' să-l înjure, de parcă ar fi fost apucat. S-a năpustit ş-a luat găina, făcând zob cu picioarele ouăle de sub ea. Erau cât pe ce să se ia la bătaie, când omul ăla i-a smult găina din mâini şi-a sărit pe cal răcnind că i-ar zdrobi el capul, dacă stăpânul n-ar fi aşa de bătrân.

Neliniştea celor din curtea sclavilor creştea pe zi ce trecea, iar presimţirea grozăviilor ce-i mai aşteptau le tulbura somnul. întreaga vară şi toamnă a anului 1855, la flecare izbucnire de furie a stăpânului, la fiecare plecare sau sosire a lui, ochii tuturor sclavilor se întorceau, fără să vrea, spre fierarul Tom, bărbat de douăzeci şi doi de ani acum, de parcă i-ar fi cerut sprijinul. Cam prin noiembrie, după ce strânseseră o recoltă bună de bumbac şi tutun de pe cei şaizeci şi cinci de acri de pământ ai stăpânului, pe care aflaseră că acesta o vânduse la un preţ bun, într-o sâmbătă pe înserat Matilda pândi pe geamul' colibei până văzu plecând ultimul muşteriu din fierărie, apoi dădu fuga într-acolo. Deprins de mult să-i citească gândurile, Tom ghici că o frământa ceva deosebit.

- Ce-i, mamă? o întrebă el, în timp ce aduna grămadă jarul.

- Ştii la ce mă gândeam, Tom? V-aţi făcut bărbaţi în toată firea toţi şase. Tu nu eşti primul meu născut, dar eu îţi sunt mamă şi ştiu că ai capul cel mai limpede. Şi-n afară de asta, tu eşti fierar, iar ei nu-s decât muncitori la câmp. Aşa că, de opt luni de când a plecat taică-tău, eu pe tine te socotesc capul familiei.

Matilda şovăi o clipă şi apoi adăugă, sinceră:

- Cel puţin pân' se-ntoarce el.

Tom rămase foarte surprins, căci deşi fusese născut şi crescut pe plantaţia Lea, la un loc cu toţi fraţii lui, nu se legase sufleteşte de nici unul din ei, mai ales că fusese atâţia ani plecat ca ucenic, iar de când se întorsese îşi petrecea tot timpul la fierărie, în timp ce ei lucrau la câmp. Cu Virgil, Ashford şi

„George ăl mic" nu avea aproape deloc de-a face din diferite pricini. Virgil, bărbat de douăzeci şi şase de ani acum, îşi petrecea mai tot timpul la plantaţia învecinată, cu soţia lui, Lilly Sue, şi cu Uriah, pruncul lor nou născut. Pe Ashford, acum de douăzeci şi cinci de ani, nu-l prea avusese niciodată la suflet şi se evitaseră întotdeauna unul pe altul, mai cu seamă de când Ashford se înveninase împotriva întregii lumi, după ce stăpânul logodnicei lui nu-i îngăduia să sară peste coada măturii cu el, numindu-l „negrotei îngâmfat". Ajuns, la numai douăzeci şi patru de ani, un grăsan fără pereche, „George ăi mic" era şi el prins în mrejele unei bucătărese de pe o altă plantaţie, cam de vreo două ori mai bătrână ca el, fapt ce stârnea înţepăturile pline de venin ale familiei, fiind ocărât că ar fi în'stare să facă ochi dulci oricărei femei care ar putea să-i umple burta cu d'ale mâncării.

Auzind că Matilda îl socotea capul familiei, Tom fu şi mai tare surprins, că aceasta .însemna că ar trebui să facă pe mijlocitorul între ei şi domnul Lea, cu care avea foarte puţin de-a face — şi asta cu bună ştiinţă. De când îi cumpărase cele trebuitoare pentru fierărie, stăpânul îi apreciase atât atitudinea distantă şi tăcută, cât şi îndemânarea, ce-i aducea un val crescând de muşterii.

Aceştia îi plăteau stăpânului, în casa cea mare, pentru treaba făcută de Tom, iar domnul Lea îi dădea în fiecare duminică câte doi dolari pentru munca pe întreaga săptămână.

Obiceiul lui Tom de a nu vorbi prea mult era însoţit şi de înclinaţia lui de a se adânci în gânduri. Tom răsucise pe toate părţile vorbele tatălui său despre şansele negrilor liberi din Nord, iar el tot chibzuise cum să propună întregii familii ca, în loc să aştepte cine ştie câţi ani să-şi răscumpere libertatea, mai bine să plănuiască din vreme să fugă cu toţii în Nord. Dându-şi seama că bunica Kizzy are peste şaizeci de ani, iar mătuşa Sarah şi domnişoara Malizy peste şaptezeci, renunţă cu părere de~ rău la această idee, căci ele îi erau la fel de dragi ca oricine din familie. Ştia el prea bine că ele trei ar fi fost primele care s-o pornească, dar se îndoia că vreuna din ele ar putea rezista pericolelor şi greutăţilor unei asemenea aventuri.

Tom trăsese concluzia că stăpânul pierduse la luptele de cocoşi mult mai mult decât mărturisise. Pe zi ce trecea, băga de

seamă că domnul Lea devenea tot mai încordat, mai palid şi mai îmbătrânit.

Trecu şi Crăciunul, aducând după el noul an 1856 ca un giulgiu ameninţător ce părea că învăluie nu numai curtea sclavilor, ci întreaga plantaţie. Apoi, într-o după-amiază de pe la începutul primăverii, se ivi un alt călăreţ. Domnişoara Malizy crezu că e tot vreun negustor de păsări.

Şi chiar înainte ca domnişoara Malizy să înceapă să servească cina în casa cea mare, toţi cei din curtea sclavilor se întrebau îngroziţi:

- Cine-o fi oare omul ăsta? -

- Nu l-am mai văzut până acum...

- Niciodată nu s-a purtat conaşu' aşa în ultima vreme...

- Da' de ce crezi c-o fi venit?

Cu mare nerăbdare au aşteptat-o pe domnişoara Malizy până noaptea târziu.

-în faţa mea n-au vorbit de nici unele, începu ea. Poate şi pentru că era acolo coniţa. Dar orice-ar fi, continuă ea apăsat, nu ştiu de ce, omul ăsta are un fel ciudat de-a se uita. Am văzut eu o mulţime d-alde ăştia până acum, cu ochii în toate părţile, căznindu-se să pară altceva decât sunt.

Douăsprezece perechi de ochi scrutau din curtea sclavilor ferestrele caSei celei mari, când licărul unei lămpi le dădu de veste că doamna Lea plecase din sufragerie şi o pornise pe scări spre camera de culcare. Lumina din sufragerie rămase aprinsă până se culcă şi cel din urmă sclav, lăsându-se păgubaş de atâta veghe, căci a doua zi suna clopotul de sculare dis-de~dimineaţă.

înainte de prânzul de dimineaţă, Matilda nu scăpă prilejul de a-l trage deoparte pe Tom:

- Aseară n-am avut cum să-ţi spun între patru ochi, că n-am vrut să-i înnebunesc de spaimă şi pe ceilalţi, dar Malizy mi-a spus că l-a auzit pe conaşu' că mai are de plătit două ipoteci pe casă, şi ea ştie că nu mai are nici un ban. Tare mi-e frică de albul ăsta, să nu fie vreun negustor de sclavi!

-Şi mie la fel! zise el simplu; apoi după ce tăcu o clipă, adăugă: Ştii ce m-am gândit eu, mamă, poate că la un alt stăpân ne-ar merge mai bine. Dar numai dacă rămânem împreună. De asta mă tem însă cel mai mult.

Văzându-i pe ceilalţi că încep să iasă din colibe, Matilda se îndepărtă iute, ca să nu-i sperie degeaba.

Doamna Lea îi spuse domnişoarei Malizy că o doare capul şi că nu vrea să mănânce; în schimb stăpânul şi oaspetele său se îndestulară pe săturate şi apoi o porniră prin curtea din faţă, şuşotind de zor între ei. După un timp o luară pe lângă casă, dădură în curtea din spate şi se îndreptară spre atelierul lui Tom, care mânuia foalele făcute de el, stârnind scântei gălbui din focul unde se încingeau două bucăţi de fier, ce urmau să devină balamale de uşi. Cei doi rămaseră câteva clipe privindu-l pe Tom cum ia cu cleştele cu mânere lungi cele două bucăţi înroşite şi le înfăşoară cu îndemânare după o tijă fixată în gaura tare a nicovalei, părând tot timpul că nici nu-i bagă în seamă şi nici nu are habar de prezenţa celor doi ce-l iscodeau.

într-un târziu, domnul Lea grăi aparent indiferent:

- E un fierar destul de bun, dacă mi se îngăduie să fac o astfel de apreciere.

Celălalt încuviinţă din cap şi începu să dea târcoale prin fierărie, uitându-se la tot felul de obiecte atârnate în cuie, care dovedeau îndemânarea şi talentul lui Tom. Dintr-o dată se repezi să-l întrebe direct pe Tom:

- Câţi ani ai, băiete?

- Merg pe douăzeci şi trei, domnu'.

- Câţi copii ai?

- Nu-s însurat, domnu'!

- Un voinic ca tine nici n-are nevoie să fie însurat, ca să umple pământul de plozi.

Tom nu-i răspunse nimic, dar gândul îl duse la mulţimea copiilor pe care bărbaţii albi îi risipiseră peste tot, prin curţile sclavilor.

- Ori te pomeneşti c-oi fi şi tu vreun negrotei dintr-ăia credincioşii?

Tom îşi dădu seama că omul încerca să-l tragă de limbă într-un scop anume - aproape sigur ca să-l poată preţui pentru vânzare. Aşa că-i răspunse apăsat:

- îmi închipui că domnu' Lea v-a spus că suntem aici o familie întreagă, maică-mea, bunică-mea, fraţii, surorile şi nepoţii. Cu toţii am fost crescuţi cu credinţa în Domnul Dumnezeul nostru din Sfânta Scriptură.

Omul se încruntă:

- Care dintre voi vă citeşte Biblia?

Lui Tom nici nu-i trecu prin minte să-i spună străinului ăstuia venit cu gânduri necurate că şi maică-sa şi bunică-sa ştiau să citească, aşa că-i răspunse:

-Păi, am crescut cu toţii auzind cântându-ni-se din Scriptură, până am învăţat-o pe de rost şi noi, domnu'.

Mulţumit de răspuns, omul se linişti şi se întoarse cu vorba la ceea ce-l interesa:

- Crezi c-ai putea face faţă într-o fierărie şi mai mare ca asta?

încredinţat acum că i se punea la cale vânzarea, Tom trebuia să afle ce se va întâmpla cu restul familiei, aşa că, cu toată furia de a se vedea atârnat de un fir de păr, încercă din nou marea cu degetul:

-Noi, domnule, toţi ăştia câţi suntem aici, putem scoate recolte bune şi ne putem descurca ori unde-i nevoie, aşa socotesc eu...

Lăsându-l pe Tom, care în sinea lui fierbea de mânie, la fel de calm şi de nepăsător cum îl găsiseră, stăpânul şi oaspetele lui abia o apucaseră spre câmp, când bătrâna domnişoară Malizy ieşi în goană din bucătărie.

- Ce-au zis, Tom? Nu ştiu ce-i cu coniţa, că nici nu mă mai poate privi în ochi.

- Cred că-i vorba de o vânzare, îi răspunse Tom încercând să-şi stăpânească glasul. Poate noi toţi, ori poate numai eu.

Domnişoara Malizy izbucni în plâns, dar Tom o cuprinse pe după umeri zgâlţâind-o cu putere:

- De ce să plângi, domnişoară Malizy? Uite ce-i, i-am spus la fel şi mamei, poate în altă parte o să ne meargă mai bine decât aici.

Dar, oricât se străduia Tom, tot n-a putut-o alina pe biata bătrână. Târziu, pe înserate, se întoarseră şi ceilalţi de la câmp; bărbaţii aveau chipurile încruntate şi împietrite, iar femeile plângeau şi se văitau. Se porniră să povestească toţi deodată cum venise şi la ei stăpânul cu oaspetele lui, ca să-i vadă cum munceau, ca apoi străinul să meargă de la unul la altul" punându-le nişte întrebări din care toţi pricepuseră fără greş că erau preţuiţi pentru vânzare.

Până în zori, cei trei din casa cea mare fură tulburaţi de vacarmul din ce în ce mai mare, de strigătele de groază şi

durere ale celor şaptesprezece oameni din curtea sclavilor. Până şi bărbaţii începuseră să se poarte la fel de nestăpânit ca şi femeile; molipsiţi de spaimă, se repezeau la oricine le era mai aproape, îmbrăţişându-l, plângând că nu se vor mai vedea niciodată.

- Doamne, izbăveşte-ne şi de răul acesta! răcni Matilda, îngenunchind pentru rugăciune.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, Tom sună clopotul de deşteptare, presimţind că pentru ei era sfârşitul lumii. Bătrâna domnişoară Malizy trecu pe lângă el, îndrep-tându-se spre bucătărie, să pregătească micul dejun. Nu trecură nici zece minute că se şi întoarse cu paşi greoi înapoi în curtea sclavilor, cu faţa împietrită, scăldată în lacrimi:

- Conaşu' a poruncit să nu mergeţi nicăieri. A zis să ne-adunăm cu toţii în faţă, când o termina el de mâncat...

îngroziţi, se strânseră cu toţii, scoţându-l cu scaunul lui din colibă până şi pe unchiul Pompey, bătrân şi suferind.

Când domnul Lea şi oaspetele lui se iviră de după colţul casei, cei şaptesprezece sclavi îşi dădură seama după mersul legănat al stăpânului că băuse mai mult ca de obicei.

Vocea lui răsună stridentă, mânioasă şi nedesluşită:

- Cum vă tot băgaţi mereu nasul în treburile mele, nu cred că mai e vreo noutate pentru voi. Sunteţi o povară prea grea pentru forţele mele, aşa c-am să vă vând pe câţiva domnului acestuia, d-aici...

Străinul opri cu un gest brutal strigătele şi gemetele ce se porniră din nou:

- Gura! Nu v-aţi săturat de urlat azi noapte?

Şi-i privi pe toţi' cu ochii scăpărând de mânie, până se domoliră.

- Eu nu-s un negustor de sclavi oarecare. Reprezint una dintre cele mai mari şi mai vestite firme. Avem reprezentanţe şi vapoare care aduc negri la comandă oriunde, de ia Richmond la Charleston, Memphis şi New Orleans...

- O să ne vindeţi pe toţi la un loc, conaşule? dădu glas Matilda gândului celui mai'dureros al tuturor.

- V-am zis să terminaţi odată! Las' că aflaţi voi! Nici n-ar trebui să vă spun' că stăpânul vostru' este un adevărat gentleman, la fel ca" şi doamna, ce şi-a dat sufletul plângând

sus, în casă, de grija pieilor voastre negre. Cât n-ar câştiga ei dacă v-ar vinde la bucată - o grămadă de bani!

Aruncându-şi ochii la micuţa Kizzy şi Mary, care tremurau îngrozite, negustorul urmă:

- Numai pe fetişcanele-astea două, tocmai bune de prăsilă, ar putea lua mai bine de patru sute pe fiecare. Şi tu, zise el uitându-se la Matilda, eşti destul de veştejită, da' zici că ştii să găteşti. în Sud o bucătăreasă bună se vinde-n ziua de azi cu o mie două sute până la o mie cinci sute. Şi după cum urcă preţurile, cred că pe un fierar aşa de tânăr ca tine, oricine dă pe puţin două mii cinci sute sau chiar trei mii, mai ales dacă deschizi o fierărie şi pentru alţi muşterii, cum ai făcut aici.

îi măsură apoi cu privirea pe cei cinci fraţi ai lui Tom, toţi între douăzeci şi douăzeci şi opt de ani.

' - Iar un flăcău ca voi, muncitor la câmp, face cred vreo nouă sute, dacă nu şi-o mie...

Aici negustorul de sclavi se opri, lăsându-i să fiarbă un timp de nerăbdare.

- Da' sunteţi cu toţii o şleahtă de negrotei norocoşi. Coniţa voastră n-a vrut în ruptul capului să vă despartă, aşa că conaşul n-a avut încotro şi v-a dat pe toţi împreună.

- Sărut mâna, coniţă! Mulţumescu-ţi ţie, Doamne! strigă Kizzy.

- Gura! le făcu semn negustorul mâniat. Degeaba m-am străduit să le deschid ochii, n-am reuşit. Şi cum tocmai s-a întâmplat ca firma mea să aibă un client cu o plantaţie de tutun, nu prea departe d-aici... chiar lângă Compania Căilor Ferate din Carolina de Nord, în ţinutul Alamance... şi are nevoie tocmai de o familie de negrotei care să-şi vadă împreună de treabă, să ştie tot ce trebuie făcut pe o plantaţie, să nu-i facă vreun necaz, să fugă sau maj ştiu eu ce altă năzbâtie, îl privi din nou rece.

- Bine, şi începând de-acum, voi toţi ăştia de care am vorbit sunteţi sclavii mei, până vă duc la noul vostru stăpân. Vă las patru zile să vă adunaţi lucrurile. Sâmbătă dimineaţă am să vin cu căruţele să vă mut în ţinutul Aîa-mance. '

Virgil glăsui primul, cu o voce spartă:

- Şi cu nevastă-mea, Lilly Sue, şi cu copilul meu de pe plantaţia Curry cum rămâne? O să-i cumpăraţi şi pe ei, nu-i aşa, domnule?

Atunci izbucni şi Tom:

- Da' bunica noastră, mătuşa Sarah, domnişoara Malizy şi unchiul Pompey? Şi ei fac parte din familia noastră, dar n-aţi pomenit nimic de ei.

- Nici n-am de gând s-o fac. Doar n-o să cumpăr toate fetişcanele cu care v-aţi culcat voi, doar aşa, să nu muriţi de plictiseală singuri! exclamă sarcastic negustorul de sclavi. Cât despre hodoroagele astea bătrâne, de-abia îşi mai pot târşâi picioarele, darmite să mai muncească! N-o să le cumpere nici un muşteriu! Domnul Lea a avut însă bunănatea să-i mai lase să-şi trăiască zilele pe-aici...

Din vacarmul de strigăte şi planşete ce se iscă, bunica Kizzy ţâşni drept înaintea domnului Lea şi începu să răcnească, de parcă vorbele i-ar fi sfâşiat grumazul:

-După-ce ţi-ai alungat propriul copil de-acasă, nu-mi laşi nici măcar nepoţii?

Domnul Lea îşi feri iute privirile; ea se prăbuşi jos, dar o apucară braţele tinere şi vânjoase ale nepoţilor, în timp ce bătrâna domnişoară Malizy şi mătuşa Sarah strigau într-un glas:

- Eu n-am pe altcineva pe lumea asta, conaşule!

- Nici eu, conaşule! Suntem de cincizeci şi ceva de ani împreună!

Unchiul Pompey, ţintuit de boală în scaunul lui, rămase neclintit, cu lacrimile şiroindu-i pe faţă, privind în gol, cu buzele fremătând de parcă s-ar fi rugat.

- Gura! răcni din nou negustorul de sclavi. Asta-i ultima oară când v-o mai spun! O să vedeţi voi numaidecât cum ştiu eu să mă port cu sclavii!

O clipă, privirile lui Tom se împreunară cu cele ale domnului Lea, iar Tom începu să-i vorbească răguşit, alegându-şi cuvintele:

- Conaşule, ne pare tare rău că aţi dat de necaz, că ştim cu toţii că ne vindeţi doar pentru că n-aveţi încotro...

înainte de a-şi coborî din nou ochii, domnul Lea îl privi recunoscător şi le spuse atât de şoptit, că abia îl putură auzi:

- Eu, de fapt, n-am nimic cu nici unul din voi, zise el şi apoi se opri o clipă. Nici n-aş zice că sunteţi nişte negrotei prea răi, aproape toţi v-aţi născut şi-aţi crescut aici pe moşia mea.

- Conaşule, începu Tom să se roage de el c-o voce domoală, dacă oamenii ăia din Alamance nu vor să-i cumpere şi pe bătrânii noştri, n-am putea găsi vreo cale ca să-i răscumpăr

chiar eu de la dumneavoastră? Şi-aşa zice omul ăsta că nu preţuiesc prea mult, iar eu o să vă plătesc bine, conaşule! O să cad în genunchi dinaintea noului nostru stăpân şi am să-l rog să mă lase să mai lucrez şi-n altă parte, poate pentru calea ferată, şi-or să pună umărul şi fraţii mei, conaşule!

Tom se umilea,' iar din ochii lui ţâşneau lacrimi.

- Conaşule, o să muncim şi o să vă trimitem toţi banii ce-o să-i câştigăm până când om aduna cât cereţi pentru bunica şi pentru ceilalţi trei. Am trăit la un loc o viaţă întreagă şi tare am vrea să trăim la fel şi d-acum încolo, conaşule...

• Domnul Lea încremenise, totuşi găsi forţa să spună:

- Bine! Dacă-mi dati trei sute de fiecare, n-aveti decât să-i luaţi!

Braţul lui însă se întinse, oprindu-le revărsarea bucuriei:

- Da' să fim înţeleşi! Ei rămân aici până îmi puneţi banii în mână!

Printre gemete şi suspine, răzbătu din nou vocea tăioasă a lui Tom:

- Ne aşteptam la mai mult din partea dumneavoastră, conaşule, după atâta amar de vreme...

- Fă bine şi ia-i mai repede d-aici, negustorule, strigă aspru stăpânul, răsucindu-se pe călcâie şi-o porni iute spre casa cea mare.

înapoiaţi în curtea sclavilor, până şi bătrâna domnişoară Malizy şi mătuşa Sarah se alăturară celor ce încercau s-o mângâie pe bunica Kizzy. Copleşită de îmbrăţişările şi sărutările şi lacrimile celorlalţi, ea şedea în balansoarul pe care i-l făcuse Tom. Nu era unu! să nu plângă. Totuşi, găsi într-un fel forţa şi curajul să rostească răguşit câteva vorbe:

- Staţi încet! Eu rămân aici cu Sarah, cu Pompey şi cu Malizy să-l aşteptăm pe George să se întoarcă. N-o mai sta el mult, c-au şi trecut cei doi ani! Şi dacă n-o avea el destui bani să ne răscumpere, cred că n-o mai rămâne mult până or aduna Tom şi ceilalţi băieţi cât trebuie...

- Sigur că da, bunico, abia îngână Ashford. Ea le zâmbi, pierdută, şi le vorbi mai departe:

- Şi încă ceva. Dacă o să aveţi vreunul copii, înainte d-a vă vedea eu, să nu uitaţi să le povestiţi despre mama mea Bell şi despre tatăl meu, africanul, pe care-l chema Kunta Kinte - stră-stră-bunicul copiilor voştri. Şi, luaţi bine aminte, să le mai

spuneţi şi despre mine, despre George al meu şi despre voi înşivă! Şi ce-am pătimit pe la tot felul de stăpâni. Să le spuneţi copiilor voştri cine suntem noi.

- Sigur c-o să le spunem...

- N-o să uităm niciodată, bunico. Kizzy le şterse lacrimile cu palmele ei.

- Hai, gata! O să fie totul bine! Da' mai potoliţi-vă odată, n-auziţi? O să mă înecaţi aici, chiar în pragul uşii!

Cele patru zile se scurseră repede, în timp ce îşi strângeau lucrurile. Nimeni nu închise ochii în noaptea de duminică. Fără să scoată vreo vorbă se adunară, în-cleştându-şi mâinile, uitându-se la soare cum răsare. în cele din urmă se iviră şi căruţele. Unul câte unul, cei ce plecau se întoarseră tăcuţi să-i îmbrăţişeze pe cei ce rămâneau.

- Da' unchiul Pompey unde e? întrebă cineva.

- Bietul moşneag, mi-a spus aseară că nu-l lasă inima să vă vadă plecând cu toţii, spuse domnişoara Malizy.

- Eu tot mă duc pân' la el, să-l sărut, strigă micuţa Kizzy şi-o luă la fugă spre coliba lui.

Dar nu intră bine, că se auzi strigătul ei:

- Vai, nu se poate!

Ceilalţi săriră din căruţe şi se repeziră într-acolo. Bătrânul era tot pe scaunul lui. Murise.

CAPITOLUL 32

La plantaţia Murray, familia sclavilor nu apucă să se adune şi să stea de vorbă pe îndelete decât în duminica următoare, când stăpânul şi stăpâna plecaseră cu trăsura la biserică.

- N-aş vrea să mă pripesc, începu Matilda rotindu-şi ochii la toţi ai ei. Da' toată săptămâna am stat de vorbă cu coniţa când găteam în bucătărie. Mi se pare că şi ea şi stăpânul ăsta nou sunt oameni cumsecade cu frica lui Dumnezeu. Şi cred c-o să ne meargă mai bine aici, doar că nu-s cu noi şi tatăl vostru şi bunica şi ceilalţi de la conaşu' Lea.

Apoi, privindu-i pe fiecare în parte, îi întrebă: • - Ei bine, voi ce credeţi, din câte ati văzut şi ati auzit?

-Păi, nu mi s-a părut că domnul Murray se pricepe prea mult la treburile moşiei şi nici nu prea ştie să facă pe stăpânul, începu Virgil.

-Asta fiindcă-s târgoveţi şi-au ţinut o prăvălie în Burlington până n-a murit unchiul ăla al lor care le-a lăsat moşia asta, îl întrerupse Matilda.

- De câte ori a stat de vorbă cu mine, continuă Virgil, mi-a spus că-i în căutarea unui vechil alb ca să ne supravegheze. Şi eu i-am răspuns de fiecare dată că nu-i nevoie să prăpădească atâţia bani, că decât să angajeze un vechil, mai bine ar mai cumpăra vreo cinci sau şase muncitori de câmp. l-am spus să ne încerce pe noi, să vadă dacă nu i-om scoate o recoltă pe cinste.

- Eu n-aş putea sta nicăieri, răbufni Ashford, c-un sărăntoc de vechil în spinare, sa mă hărţuiască la fiece mişcare.

- Conaşu' Murray mi-a promis, urmă Virgil după ce-l privi mustrător pe Ashford, că o să mai aştepte un pic, să vadă cum ne descurcăm. Eu tare m-am rugat de dânsul s-o cumpere pe Lilly Sue şi pe băiat de !a conaşu' Curry şi să-i aducă aici. Mi-a spus c-o să se mai gândească pentru că, atunci când ne-a cumpărat pe noi, a trebuit să ipotecheze casa cea mare, şi-apoi să vadă cât tutun o scoate la vânzare anul ăsta. Aşa că trebuie să ne punem cu toţii pe treabă, îi îndemnă el după o pauză. O mulţime de albi i-au tot băgat în cap că negrii nu muncesc nici pe jumătate din cât ar trebui, dacă-i laşi singuri. Şi-atunci dacă ne-o vedea tândălind de colo-colo, să fim siguri c-o să ne alegem cu un vechil. Uite ce m-am gândit eu, mai spuse el privindu-l din nou pe Ashford care rămăsese îmbufnat, cred c-ar fi bine când s-o ivi conaşu' Murray pe câmp să vadă cum lucrăm, eu să încep să strig ceva tare, îndemnându-vă la treabă, dar voi să ştiţi despre ce-i vorba.

- Sigur că da, izbucni Ashford din nou, tu şi încă unul pe care-l ştiu eu vreţi mereu să vă băgaţi pe sub pielea conaşului.

Tom se încorda tot, dar reuşi să nu arate că luase în seamă vorbele iui Ashford; Virgil însă se ridică într-o rână şi, ameninţându-l cu degetul lui brăzdat de atâta muncă, îi spuse:

- Ascultă, băiete, aici la mine! Ăl de cată pricină la toţi n-o sfârşeşte bine. Să nu dai de vreun buclul, într-o buna zi. Iar dacă te legi de mine, apoi unul din noi se alege cotonogit.

- Gata! Ia mai terminaţi amândoi cu vorbele astea! îi străfulgera Matilda cu privirile, mai ales pe Ashford, după care se întoarse spre Tom, încercând să domolească încordarea.

- Tom, te-am văzut de mai multe ori stând de vorbă cu conaşu" când îţi aranjai atelierul. Tu ce crezi?

- Zic şi eu ca şi voi, începu Tom încet, chibzuindu-şi vorbele, că o să ne meargă mai bine aici. Da' asta depinde de cum o să ne purtăm. Aşa cum ai spus şi dumneata, mamă, conaşu' Murray nu pare să fie un alb dintr-ăia răi şi josnici. Cred şi eu, ca şi Virgil, că nu are destulă experienţă ca să poată avea încredere în noi. Mai mult chiar, s-ar putea să intre la idei că noi îl socotim un stăpân slab, şi d-aia se poartă mai aspru decât este de fapt, şi d-aia tot aduce vorba de vechil. După cum văd eu, adăugă după o pauză, mama are grijă de coniţa. Iar nouă ne rămâne să-l convingem pe conaşu' că ar face mult mai bine să ne lase în pace.

Toţi încuviinţară; Matilda grăi din nou, iar din vocea ei străbătea bucuria de a întrevedea un viitor mai luminos pentru întreaga familie.

- Ei, şi-acum, punând cap la cap tot ce-aţi spus voi, trebuie să-l convingem cu toţii pe conaşu' Murray s-o cumpere pe Lilly Sue şi pe micuţul Uriah. Cât despre tatăl vostru, n-avem altceva de făcut decât s-aşteptăm să se întoarcă. Parcă văd că-ntr-o bună zi o să se ivească, aşa pe nepusă masă...

- Cu fularul Iui ăl verde în vânt şi cu jobenul negru pe-o sprânceană, o întrerupse Mary chicotind.

. - De ăsta să fii tu sigură! spuse Matilda, zâmbind asemeni celorlalţi. Şi n-am apucat încă să vă spun despre bunica, Sarah şi Malizy. Am rugat-o pe coniţa şi mi-a promis c-o să ne ajute, l-am spus cum m-am priceput eu mai bine cât de greu ne-a fost să ne despărţim. Doamne, s-o fi văzut cum se pornise pe plâns şi ea, mai abitir ca mine. Mi-a spus însă că n-are nici un rost să încercăm, nici noi, nici ea, să-l rugăm pe conaşu' să cumpere trei femei bătrâne, dar mi-a promis c-o să-l roage să-l lase pe Tom să mai muncească şi pe la alţii; şi chiar şi pe voi, ceilalţi băieţi. Aşa că să ne intre bine în cap, că acum nu muncim doar pentru folosul unui alt stăpân, ci ne trudim să ne întregim familia la loc.

Luând această hotărâre, familia sclavilor se apucă de treabă în anotimpul însămânţărilor din anul 1856. Matilda

câştiga tot mai mult încrederea şi aprecierea stăpânei, cât şi a stăpânului, pentru devotamentul şi sinceritatea ei, pentru minunatele bucate ce le gătea şi curăţenia desăvârşită ce domnea în casă. Stăpânul îl vedea pe Virgil îndemnându-şi şi zorindu-şi în permanenţă fraţii şi surorile să se străduiască să obţină o recoltă cât mai bună de tutun. Iar Tom repara tot ce era de reparat pe întreaga moşie, din mâinile lui îndemânatice ieşind tot felul de unelte pentru fierărie. Din orice rămăşiţă ruginită de fier scotea te miri ce unelte de lucru la câmp, nou-nouţă, şi vreun lucru de folos ori de podoabă pentru casă.

Şi mai în toate duminicile, după-amiaza, când stăpânii nu plecau nicăieri, primeau oaspeţi fie de pe plantaţiile învecinate, care veneau să le ureze bun-sosit, fie' vechi prieteni din Burlington, Graham, Raw River, Melbane, ori dintr-alte oraşe. Arătându-le casa, acareturile şi curtea, domnul şi doamna Murray le atrăgeau tuturor atenţia, plini de mândrie, asupra diferitelor dovezi ale măiestriei lui Tom. Şi atunci nu era oaspete de la vreo fermă ori de la oraş care să nu-l roage pe stăpân să-i îngăduie lui Tom să-i facă ori să-i repare câte ceva. Curând, tot ţinutul Alamance se împânzi cu tot felul de obiecte făcute de

Torn la comandă, căci i se dusese vestea peste tot, fără să mai fie nevoie de rugămintea de la început a doamnei Murray de a-l lăsa pe Tom să mai lucreze şi pentru alţii.

După o vreme, zilnic veneau sclavi, tineri sau bătrâni, călare pe catâri sau chiar pe jos, aducându-i să dreagă unelte stricate ori alte obiecte. Câte un domn sau o doamnă îi desena tot felul de modele decorative, pe care dorea să şi le facă pentru casă. Alteori, câte unii îl rugau pe domnul Murray să-i scrie lui Tom un permis de drum, ca să poată merge până la o plantaţie ori chiar în vreun oraş să le facă vreo reparaţie sau instalaţie. Aşa că în anul următor, 1857, Tom' trudea din zori şi până noaptea în fiecare zi în afară de duminica, având de lucru, dacă nu mai mult, cel puţin tot atât cât domnul Isaiah, care-l învăţase meseria. Muşteriii îi plăteau domnului Murray acasă, ori când îl întâlneau la biserică, preţurile pentru treaba făcută. La sfârşitul fiecărei săptămâni, domnul Murray îi dădea lui Tom câte zece cenţi pentru fiecare dolar câştigat în răstimp. După ce-i mulţumea stăpânului, Tom îi dădea banii mamei lui, care nu după mult timp umplu unul din borcanele ei, pe care-l îngropa într-un loc ştiut doar de ea şi de Tom.

Sâmbăta, cei de la câmp terminau lucrul la vremea prânzului. Micuţa Kizzy şi Mary, ajunse acum de nouăsprezece ani prima şi de şaptesprezece a doua, se spălau la iuţeală, îşi legau părul creţ în codiţe mici cu funde şi îşi frecau feţele negre cu ceară de albine până începeau să strălucească. Apoi, gătite cu cele mar frumoase rochii înflorate de bumbac, scrobite şi călcate de-ţi era mai mare dragul, se iveau la fierărie cu un ulcior cu apă şi cu un căuş. După ce îşi potolea Tom setea, ele îi îmbiau şi pe ceilalţi muşterii, de obicei sclavi trimişi de stăpânii lor să ia v'reaun obiect pe care Tom făgăduise să-l termine la sfârşitul săptămânii. Tom băgase de seamă, distrându-se în sinea lui, că surorile lui glumeau şi se veseleau mai ales cu bărbaţi mai tineri şi mai arătoşi.

Aşa că nu rămase uimit deloc s-o audă pe maică-sa, într-o sâmbătă seara, certându-le cu o voce ascuţită:

-Ce, credeţi că-s oarbă? Parcă nu v-am' văzut eu acolo tot fandos'indu-vă printre bărbaţii ăia...

- Bine, mamă, i-o întoarse cu îndrăzneală Kizzy, da' nu suntem şi noi tinere? Că la conaşu' Lea n-am văzut niciodată picior de bărbat.

Matilda mai bodogăni ceva, dar Tom n-o mai auzi şi-n sinea lui o bănui că e mai puţin supărată decât voia să se prefacă. După un timp, Matilda îi spuse şi lui:

- Tu le iaşi pe fetele-astea să facă ochi dulci bărbaţilor chiar acolo, sub nasul tău, ori mi se pare mie? Fii măcar cu băgare de seamă să nu se înhăiteze cu cine ştie ce neisprăvit!

Spre uimirea întregii familii, nu micuţa Kizzy, cea atât de înzorzonată cu volane, ci Mary cea domoală le dădu sfioasă de veste c-ar vrea să sară coada măturii cu un grăjdar de pe o plantaţie de lângă Mebane.

- Ştiu că dumneata, mamă, încercă ea s-o lămurească pe Matilda, ai putea să mă ajuţi să-l convingem pe conaşu' să mă vândă la un preţ convenabil când m-o cere stăpânul lui Nicodemus, ca să putem trăi şi noi la un loc!

Matilda bombăni doar ceva, spre dezamăgirea fetei.

- Doamne, Tom, ce să mă fac? îi spuse apoi Matilda fiului ei. Mă bucur din suflet pentru fată, când o văd cât e de fericită. Dar mi se sfâşie inima să mai văd scos la vânzare pe vreunul din noi.

- N-ai dreptate, mamă. Ştii bine că n-ai dreptate! Nici mie nu mi-ar plăcea să mă însor cu cineva care ar trăi într-altă parte.

Aşa cum a păţit Virgil. De când am fost vânduţi, e înnebunit de dorul nevestei.

- Ehei, fiule, nu-mi spune tu mie cum e să fii măritată cu unul pe care mai mult nu-l vezi. De multe ori îmi aduc aminte că am şi eu un bărbat, doar uitându-mă la voi, copiii mei, că altminteri... Cât despre Mary, nu numai la plecarea ei mă gândesc, ci la voi toţi. Tu, care munceşti aşa de mult tot timpul, poate că n-ai băgat de seamă, dar în duminicile libere nu mai văd picior de băiat p-aici, doar pe tine şi pe Virgil. Ceilalţi fraţi umblă cu toţii după fete...

- Mamă, suntem bărbaţi în toată firea.

-Sigur că sunteţi, i-o întoarse Matilda. Nu asta am vrut să zic. Da' mi se pare că familia noastră începe să se împrăştie în cele patru vânturi, mai înainte de a se fi întregit definitiv.

Deodată Matilda îl pironi cu privirea şi-l întrebă pe neaşteptate:

- Tu când ai de gând să te însori?

- Păi, nici nu m-am prea gândit la asta, spuse el stânjenit: şi apoi, şovăind, schimbă subiectul: Pentru că tot vorbirăm de răscumpărarea bunicii, a mătuşii Sarah şi a domnişoarei Malizy, cam cât am adunat până acum?

- Nu cam cât, eu pot să-ţi spun exact, pân' la ultimul bănuţ: Cu ăi doi dolari şi patru cenţi ce mi i-ai dat duminica trecută, avem optzeci şi şapte de dolari şi cincizeci şi doi de cenţi.

- Hm, ar trebui să mă străduiesc mai mult, zise Tom dând din cap.

- Eu aş zice să mai pună umărul şi Virgil şi ceilalţi fraţi!

- Nu-i poţi învinui, mamă. Nu-i uşor să găseşti de lucru la câmp cu ziua, căci ăi mai mulţi domni tocmesc negri liberi, care-şi dau sufletul muncind pentru ăi douăzeci şi cinci de cenţi pe care îi capătă pe zi, că altminteri n-au ce mânca.

-Bunica se apropie de şaptezeci de ani, iar celelalte două, de optzeci.

Deodată MatUda îşi aduse aminte de ceva şi rămase cu privirile pierdute în gol.

- Tom, ştii ce mi-a venit acum în minte? Bunica ne povestea că tatăl ei, africanul, ţinea socoteala vârstei punând câte o pietricică într-o tigvă. îţi mai aduci aminte?

- Cum să nu, răspunse Tom. Oare câţi ani o fi avut? întrebă el după o scurtă pauză.

- Nu-mi aduc aminte s-o fi auzit vreodată pomenind de asta, răspunse ea foarte uimită. Da, uite... trebuie să fi avut o anumită vârstă când le-a fost luată bunica de la ei şi vândută, iar apoi trebuie să fi avut ceva mai mulţi ani când l-a chemat Domnul la el, spuse ea şovăind.

- Da, răspunse Tom, căzut pe gânduri; câteodată mă întreb cum or fi arătat. Am auzit atâtea despre ei...

- Şi eu, fiule, spuse Matilda, apoi, îndreptându-se în scaun urmă: Pentru că veni vorba de bunica, de Sarah şi de Malizy, mă rog în genunchi în fiecare seară ca Domnul să fie cu ele şi ca tatăl vostru să vină mai iute cu buzunarele doldora de bani, ca să le răscumpere. Şi-ntr-o bună zi, de cine-o să dăm cu ochii? De ei toţi patru, liberi ca păsările cerului, încheie ea râzând din toată inima.

Căzură apoi amândoi pe gânduri. Tom socotea că acum venise momentul potrivit să-i mărturisească maică-si ceva ce tăinuise cu mare grijă ca să nu afle nimeni, dar care acum părea să ia proporţii mai mari.

- Mamă, mai adineauri m-ai întrebat dacă nu m-am gândit vreodată să mă însor, începu el, legându-se de întrebarea Matildei.

Matilda sări drept în picioare, cu faţa luminată şi ochii scânteietori:

- Da, fiule!

Lui Tom îi venea să-şi tragă palme că se dăduse de gol. începu să se foiască, neştiind cum să înceapă. Apoi o porni hotărât:

- Ei, bine, am cunoscut şi eu o fată şi-am mai schimbat o vorbă, două...

- Binecuvântează, Doamne! Cine-i Tom?

- N-ai de unde s-o cunoşti. O cheamă Irene, da' îi mai zice şi Reeny. E fată-n casă la conaşu' Edwin Hoit...

- Care Hoit? Ăla de are filatura la Alamance Creek şi de care tot vorbesc conaşu' şi coniţa noastră?

- Da, mamă.

- La casa aia unde-ai pus tu grilajele alea frumoase la ferestre?

- Da, mamă, răspunse Tom mai ruşinat decât un puşti prins şterpelind prăjituri."

- Doamne, strigă Matilda luminându-i-se chipul. In fine, ciocârlanul meu s-a prins în laţ!

Sărind în picioare, Matilda se repezi la el şi-l luă în braţe bâiguind:

- Ce fericită sunt, Tom! Vai ce fericită sunt!

- Nu vreau însă să sufli nici o vorbă la nimeni, îi spuse el, străfulgerând-o cu privirea. Ai înţeles, mamă?

în râsul Matildei străbătea atâta fericire, cum de mult n-o mai văzuse Tom.

Se pare că, pe măsură ce îmbătrânesc, ajung şi eu ca bunica Kizzy, vreau mai mulţi nepoţi.

Tom trecu iute pe lângă ea şi ieşi afară, în timp ce ea vorbea înainte:

- Şi dac' apuc să mai trăiesc, cine ştie, poate că mă văd şi străbunică.

CAPITOLUL 33

...Cu câteva luni mai înainte, într-o duminică, după ce domnul şi doamna Murray veniseră de la biserică, stăpânul sunase de îndată clopoţelul, chemând-o pe Matilda, căreia îi spusese să-l cheme pe Tom la intrarea din faţă.

' Vădit mulţumit, stăpânul îi spusese lui Tom că domnul Edwin Hoit, cel ce stăpânea filatura Hoit, îi trimisese vorbă că doamna Hoit, încântată de nişte lucruri făcute de Tom pe care le văzuse, se gândise la nişte grilaje pentru ferestre, pe care dorea ca Tom să le facă şi să le fixeze la locuinţa lor din „Locust Grave". .

Căpătând un permis de călătorie de la stăpânul lui, Tom pornise călare pe un catâr, a doua zi dis-de-di-mineaţă, să vadă desenele şi să ia măsuri la ferestre. Domnul Murray îi spusese să nu-şi facă griji despre treaba ce o avea de sfârşit în fierărie şi-l mai povăţuise s-o ia pe cel mai bun drum, de-a lungul râului Haw până la oraşul Graham, iar de acolo până la Bellemont Church, unde, cam la vreo două mile depărtare, după o cotitură a drumului, va da de vila cea elegantă şi impunătoare a domnului Hoit.

Ajuns acolo, Tom îi spuse unui grădinar negru cine este, iar acesta îl trimise să aştepte în faţa casei. Apoi se ivi doamna Hoit

care-l felicită, pe un ton amabil, pentru lucrurile pe care le văzuse dânsa şi-i arătă schiţele ei pentru grilaje bogat împodobite cu frunze de viţă şi cârcei.

- Cred c-am să le pot face, îi spuse Tom după ce le cercetă atent, dacă-mi dau toată silinţa.

Doamna Hoit îi răspunse că ar fi foarte bine dacă putea termina în răstimp de două luni şi, dându-i schiţele ca să lucreze după ele, îi lăsă să se apuce de măsurat ferestrele.

Cam după prânz, în timp ce măsura ferestrele de la etaj ce dădeau pe o terasă, Tom simţi că-l urmăreşte cineva şi, întorcându-şi ochii în jur, fu orbit de frumuseţea izbitoare a unei fete cu chipul arămiu, care, apăruse, cu o cârpă de praf în mână, pe pervazul ferestrei din faţa lui. îmbrăcată într-un halat de slujnică, cu părul negru şi întins strâns într-un coc bogat la spate, îl privea pe Tom cu vădit interes. Doar stăpânirea lui de sine înnăscută îl mai putu ajuta să nu îşi dea pe faţă uimirea şi, după ce-şi reveni, îşi scoase iute pălăria şi bâigui:

- Bună ziua, domnişoară.

- Bună ziua, domnu'! îi răspunse ea cu un zâmbet larg, după care se făcu nevăzută.

Către seară, întorcându-se spre plantaţia Murray, Tom era tare neliniştit şi stânjenit, neputând să-şi alunge din minte chipul fetei. Şi-n timp ce se zvârcolea în aşternut, în noaptea aceea, gândul că nu ştia nici măcar cum o cheamă îl izbi ca un par în moalele capului. Cât despre vârstă, bănuia că are nouăsprezece ori poate chiar douăzeci de ani. în cele din urmă adormi, chinuit, şi se trezi tot cu gândul la ea. Prea era frumoasă din cale afară să nu fie măritată, ori cel puţin în vorbă cu cineva.

Tăierea cadrului grilajelor, prin sudarea celor patru bare groase de fier, era o treabă simplă, pe care-o termină în şase zile. Apoi Tom începu să treacă tije fierbinţi prin bacurile de filieră aşezate în seturi din ce în ce mai mici, până scoase nişte tije lungi, nu mai groase decât lujerii de viţă ori de caprifoi. După ce a tot încercat să le încălzească şi să le răsucească în diferite forme, nemulţumit de ceea ce-i ieşea, Tom se pOrni dis-de-dimineaţă să cerceteze cu atenţie îmbinarea şi mlădierea lujerilor de viţă din natură, după care îşi dădu seama că strădania lui de a le imita începea să dea roade.

Lucrul înainta cu spor, şi-n fiecare zi domnul Murray îi lămurea pe muşteriii mai arţăgoşi că, până nu termina treaba

foarte importantă ce-o avea de făcut pentru domnul Hoit, Tom nu se mai ocupa acum decât de reparaţii ce u sufereau amânare; şi supărarea muşteriilor se mai domolea. Domnul Murray venea mereu în atelier să se uite la el, apoi venea şi doamna, şi în curând îşi aduceau acolo şi oaspeţii, până când erau întotdeauna vreo opt sau zece albi care stăteau tăcuţi în preajma lui Tom, urrnărindu-l cum lucrează. Şi-n timp ce-şi vedea de treabă, Tom se gândea cât de bine era că toţi aceşti oameni socoteau că se cădea să nu fie luaţi în seamă de un fierar negru cufundat în munca lui. Se gândea la majoritatea sclavilor care veneau cu uneltele stăpânilor lor la reparat şi care fie că rămâneau posomorâţi într-un colţ, fie că se porneau să facă pe grozavii faţă de alţi sclavi, aflaţi în atelier. Dar, de cum apărea vreun alb, se porneau cu ' toţii să zâmbească, să se foiască şi să facă pe măscăricii, aşa cum, stânjenit, Tom îl văzuse de-atâtea ori purtân-du-se pe taică-său, cu vorbăria lui lăudăroasă şi jobenul negru.

Dându-şi seama ce binecuvântare era să se cufunde şi chiar să se izoleze de lume în munca lui de fierar, Tom se socotea încă o dată fericit. Şi-n timp ce meşterea, gândurile i-o luau razna ore întregi, după care se întorceau negreşit la fata aceea nespus de frumoasă.

După cum văzuse din schiţele doamnei Hoit, Tom îşi dăduse seama că frunzele de la grilaj îi vor pune măiestria la încercare. Şi se porni din nou dimineţile să cerceteze frunzele din natură. Apoi se apucă să încălzească în foc de mai multe ori bucăţi mici şi pătrate de fier, să le bată cu ciocanul lui cel greu până deveneau ca nişte foiţe subţiri, şi pe urmă le tăia cu foarfecele ca nişte inimioare.

Prin suduri complicate, Tom trase nişte nervuri foarte fine pe fiecare frunză şi-apoi le prinse pe lujeri. Aşa cum văzuse că sunt ele în natură, se strădui să nu facă nici una la fel cu cealaltă. Şi-n cele din urmă, într-a şaptea săptămână de trudă, Tom sudă lujerii cu frunze pe grilajul ferestrelor.

- Vai, Tom, parc-ar fi acum rupte din grădină! exclamă Matilda impresionată de dibăcia fiului ei.

Nu mai puţin încântată fu micuţa Kizzy, care acum cocheta în văzui tuturor cu trei sclavi tineri de prin împrejurimi. Până şi fraţii şi cumnatele lui (căci doar Ashford şi Tom mai rămăseseră neînsuraţi) îi priveau strădania cu vădit respect. Iar domnul şi

doamna Murray nu mai puteau de bucurie şi mândrie că aveau un fierar aşa de îndemânatic.

încărcându-şi grilajele în căruţă, Tom o porni singur către vila Hoit. Doamna Hoit bătu din palme şi strigă uimită de bucurie, chemându-şi fiica şi cei câţiva băieţi, bărbaţi în toată firea, care se întâmplaseră să fie acolo. Şi se porniră cu toţii să-l laude pe Tom.

După două ceasuri, grilajele erau puse la ferestrele de jos şi toţi membrii familiei Hoit şi chiar câţiva sclavi se adunară din nou să le admire. Dar ea, unde era ea? în timp ce unul dintre fiii doamnei Hoit îl conducea prin salonul cu podele lustruite de la parter, spre scara în spirală ca să monteze grilajele rămase la fereastra terasei de la etaj, pe Tom îl frământa această întrebare.

Chiar în acel loc o văzuse data trecută. Pe cine şi cum ar fi putut întreba cine era, unde se afla şi dacă era măritată sau nu, fără a-şi da în vileag taina? înciudat, Tom se aşternu şi mai abitir pe treabă, ca să termine cât mai repede şi să plece.

Tocmai când lucra la cel de-al treilea grilaj, auzi zgomot de paşi şi dintr-o dată se ivi ea, abia mai răsuflând de-atâta grabă. Tom rămase încremenit.

- Bună ziua, domnule Murray.

La început fu uimit că nu-i spunea „domnule Lea", dar apoi îşi dădu seama că ea ştia că e sclavul domnului Murray. Abia nimeri pălăria ca să şi-o scoată de pe cap.

- Bună ziua, domnişoară Hoit...

- Eram la afumătoare, afumam carnea când am aflat c-ai venit...

îşi aruncă ochii spre grilaj şi exclamă cu uimire:

- Vai, ce frumoase sunt! Doamna Emiiy nu mai poate de bucurie, am văzut-o jos când urcam scările.

- Credeam că eşti fată în casă, îi spuse Tom ob-servându-i basmaua de pe cap, specifică lucrătoarelor de la câmp, dar imediat îşi dădu seama ce prostie spusese.

-Păi, mie-mi place să fac tot felul de lucruri, şi stăpânii mă lasă în voia mea, îi răspunse ea uitându-se împrejur. Am dat fuga încoace, doar pentru o clipă. Acum trebuie să mă întorc la treabă şi dumneata la fel...

Cum trebuia să afle mai multe despre ea, o întrebă cum o cheamă.

- Irene, da' mi se mai spune şi 'Reeny. Da' pe dumneata?

- Tom, îi răspunse el.

Aveau însă de lucru amândoi, după cum spusese şi ea, aşa că trebuiau să se grăbească.

- Domnişoară Irene, ăă... eşti în vorbă cu cineva? Ea-I privi un timp atât de aspru, încât îşi dădu seama

că făcuse o gafă cumplită.

- Mie mi s-a dus vestea că nu spun niciodată ce gândesc, domnule Murray. Când te-am văzut prima dată cât de timid şi de ruşinos erai, mi-era teamă că n-o să scoţi nici o vorbă.

Tom avu impresia că-şi pierde echilibrul şi se prăbuşeşte de pe terasă.

De-atunci, în fiecare sâmbătă, îi cerea stăpânului un permis de călătorie şi îngăduinţa de a folosi căruţa cu un catâr. Acasă spuse că trebuia să bată drumurile în căutare de fier vechi, pentru a-şi mai reînoi provizia de fiare din atelier. Şi mai întotdeauna chiar se întâmpla să găsească câte ceva folositor în calea ce-o străbătea ca s-o vadă pe Irene.

Şi ea şi ceilalţi sclavi de pe pjantaţia Hoit îl primeau de fiecare dată cu multă căldură.

- Tu eşti atât de ruşinos, dar şi tare isteţ, că lumea nu poate să nu te îndrăgească, îi spuse Irene cu sinceritate.

De obicei porneau cu căruţa până într-un loc destul de ferit, prin apropiere; acolo Tom dezlega catârul şi-l lăsa să pască, priponit cu o funie destul de lungă; şi-n timp ce ei se plimbau, Irene era cea care vorbea cel mai mult.

- Tatăl meu era indian şi-l chema Hillian, cel puţin aşa mi-a povestit maică-mea. D-aia am eu o culoare atât de ciudată, îi mărturisi ea odată, foarte simplu şi firesc. De mult de tot, maică-mea a fugit de la stăpână-su, care era tare hain, dar au prins-o nişte indieni în pădure şi-au luat-o în satul lor. Acolo.l-a cunoscut pe taică-meu şi-aşa m-am născut eu. Şi când mă făcusem destul de măricică, au venit nişte albi care au prăpădit satul şi oamenii, iar pe maică-mea au luat-o cu ei şi-au dat-o înapoi stăpânului ei. Ea-mi povestea că, după ce a bătut-o fără milă, ne-a vândut pe amândouă unui negustor de sclavi, de la care ne-a cumpărat conaşu' Hoit. Ehei, mare noroc am avut, că-s oameni tare de treabă... în multe privinţe, adăugă ea încruntându-se. Oricum, maică-mea a fost spălătoreasă şi călcătoreasa lor, pân' s-a îmbolnăvit şi-a murit, biata de ea, acum patru ani. Iar eu am

rămas aici. Am opti'şpe ani, de Anul Nou fac nouă'şpe... Da' tu câţi ani ai? îl întrebă ea pe Tom privindu-l deschis.

- Douăzeci şi patru...

La rândul lui, îi povesti şi el despre familia iui şi-i mai spuse că, fiind de curând cumpăraţi şi aduşi în Carolina de Nord, nu ştia prea multe despre acest ţinut.

- Păi, eu am mai prins de ici de colo câte ceva, că Holţii sunt oameni cu vază, aşa că le vin tot felul de oaspeţi'şi, cum mă mai cheamă să servesc la masă... am şi eu urechi de auzit... Cică cei mai mulţi dintre strămoşii albilor din ţinutul Alamance au venit aici din Pennsylvania, cu mult înainte de Războiul de Independenţă, şi înaintea lor nu trăiau p-aici decât indienii Sissipaw, de le mai zice şi Saxapaw. Pe indienii ăştia însă i-au omorât soldaţii englezi pân' n-a mai rămas de pe urma lor decât numele râului Saxapaw, urmă ea să povestească. Conaşu' zicea că albii ăia din Pennsylvania se chinuiseră atât de mult să treacă apa cea mare şi-o duceau atât de greu acolo, că albii ăilalţi de conduceau coloniile au început să le vândă pământuri în părţile astea alea Carolinei, cu doi cenţi pogonul. Conaşu'zice că o grămadă de quakeri scoţieni şi de irlandezi prezbiterieni şi de germani luterani, şi-au îngrămădit tot ce aveau în căruţe cu coviltir şi-au trecut valea Cumberland şi Valea Shenando, cale cam de vreo patru sute de mile, aşa zice conaşu'. Şi şi-au cumpărat pământ, după cum i-a lăsat punga, şi s-au apucat să-l desţelenească, să-l are şi să-l cultive. Şi-au făcut ferme mici' pe care le lucrau singuri, aşa cum mai fac şi azi albii de pe-aici. D'aia nici nu-s aşa mulţi negri, decât acolo unde-s plantaţiile mai mari.

Duminica următoare Irene îl duse pe Tom pe malul râului Alamance Creek şi-i arătă plină de mândrie filatura stăpânului ei, de parcă ar fi fost a ei, împreună cu tot neamul Hoit.

După câte o săptămână întreagă de trudă, Tom aştepta cu nerăbdare duminica, să hoinărească în căruţă cu Irene pe lângă lanuri de porumb, grâu, tutun şi bumbac, împrejmuite cu garduri cu ulucile rupte, şi pe lângă ferme mici şi modeste, înconjurate de câte o livadă de meri ori piersici. Când treceau pe lângă alţi negri, ce mergeau de obicei pe jos îşi făceau semne cu mâna iar Tom spera să nu se supere că nu-i ia şi pe ei în căruţă, căci i-ar fi tulburat puţinele momente de singurătate petrecute cu Irene. Din când în când, oprea brusc catârul şi, sărind din căruţă,

aduna de pe jos vreo bucată de fier vechi pe care-l zărise cu mult timp înainte. Odată rămase foarte uimit când a văzut-o pe Irene sărind şi ea din căruţă şi rupând un trandafir sălbatic.

- De când eram de-o şchioapă mi-au plăcut trandafirii, îi mărturisi ea.

Când se întâlneau însă cu albi, care mergeau şi ei în căruţe ori călare, Tom şi Irene rămâneau nemişcaţi, ca două stane de piatră, cu privirile pierdute înainte, la fel ca şi albii, dealtminteri. După o vreme, Tom începea să-i spună că, de când venise în ţinutul Alamance, i se părea că văzuse foarte puţini sărăntoci albi, care, în ţinutul unde locuise el mai înainte, mişunau peste tot.

- îi ştiu pe coate goale ăia, îi răspunse ea. P-aici nu-s prea mulţi. Şi ăştia câţiva de-i vezi sunt doar în trecere. Albii ăi bogaţi nici nu se uită la ei, mai bine angajează negri.

Tom rămase mirat că Irene părea să ştie absolut totul despre fiecare prăvălie de la răspântiile drumurilor, despre fiecare biserică, şcoală, atelier de dogărie ori te-miri ce altceva pe lângă care treceau.

- Păi, conaşu' povesteşte la toţi oaspeţii lui că neamurile lui au de-a face cu toate cele din ţinuturile Alamance, încerca să-i explice Irene, ca apoi să adauge, arătându-i o moară a stăpânului ei: Aproape tot grâul îl macină şi-l face făină, iar din porumb face whiskey şi-l vinde în Fayetteville.

Treptat, lui Tom începu să-i fie teamă, în sinea lui, că Irenei îi plăcea cam mult să-şi înalţe în slăvi stăpânul şi familia acestuia. într-o duminică, pe când se plimbau prin oraşul Graham, ea îi spuse:

- în anul când a început goana după aur în California, tatăl conaşului împreună cu alţi boieri au cumpărat pământul ăsta de-au făcut aici capitala ţinutului.

Iar în duminica următoare.în timp ce străbăteau drumul spre Salisbury, îi arătă o stâncă înaltă:

- Uite, chiar aici, pe plantaţia stră-străbunicului stăpâ-lului meu, s-a dat bătălia de la'Alamance. Sătui de-atâtea ele câte făcea regele, oamenii s-au ridicat cu arma în

ână împotriva soldaţilor englezi şi conaşu' zice că din lupta asta s-a aprins scânteia Războiului de Independenţă a Americii.

în tot acest timp, Matilda îşi pierduse răbdarea. N-o mai ţineau puterile să păstreze un secret prea multă vreme.

- Da' ce-ai păţit? Te porţi de parcă n-ai vrea să dea nimeni cu ochii de indiana aia a ta.

Stăpânindu-şi mânia, Tom bombăni ceva neînţeles, la care, scoasă din fire, Matilda îi dădu lovitura de graţie.

- Te pomeneşti că ţi-e ruşine cu noi, de... ea vine de la nişte stăpâni aşa de nobili şi de bogaţi!

Atunci, pentru prima dată în viaţa lui, Tom ieşi afară din coliba maică-si, fără să catadicsească să-i mai răspundă.

Tare ar mai fi vrut să aibă pe cineva, indiferent cine, căruia să-i poată mărturisi toate îndoielile despre prietenia lui cu Irene. Ajunsese până la urmă să recunoască în sinea lui că o iubea cu adevărat. Cu frumuseţea ei de negresă şi indiancă, cu farmecul şi isteţimea ei, ar fi fost într-adevăr o soţie pe potriva lui, aşa cum şi-o visase întotdeauna. Totuşi, chibzuit şi prevăzător cum era din fire, Tom îşi dădea seama că nu vor fi niciodată fericiţi împreună dacă nu vor lămuri două chestiuni de mare însemnătate.

în primul rând, în adâncul sufletului, Tom nu avea deplină încredere în nici un alb, nici chiar în propriii lui stăpâni. Aşa că-l supăra foarte tare când o vedea pe Irene că-şi iubeşte până la adoraţie stăpânii albi, şi asta îl făcea să înţeleagă că nu se vor înţelege niciodată într-o problemă atât de importantă.

Cea de a doua grijă, şi mai greu de rezolvat, era că familia Hoit părea să ţină la fel de mult la Irene, aşa cum făceau multe familii bogate de albi, care se legau de unii servitori sclavi. Ştia prea bine că nu va putea îndura batjocura de a se însura indiferent cu ce femeie, ca să trăiască pe urmă la stăpâni diferiţi, şi să se umilească fiecare la stăpânul lui să le dea voie să se întâlnească din când în când.

Atunci Tom se gândi să rezolve totul cât mai onorabil cu putinţă şi, deşi ştia cât de dureros va fi, să înceteze s-o mai vadă pe Irene.

- Ce-i cu tine, Tom? îl întrebă îngrijorată ea în duminica următoare.

- Nimic.

Un timp rămaseră tăcuţi amândoi. Apoi ea îi vorbi deschis şi sincer, aşa cum îi era felul:

- Bine, dacă nu vrei să-mi spui, eu nu te silesc, da vezi şi tu că înţeleg că te frământă ceva.

Lăsând din urmă frâiele, Tom recunoscu că, dintre toate însuşirile Irenei, cel mai mult îi plăcea sinceritatea şi felul ei deschis de a privi lucrurile, în timp ce el luni de-a rândul fusese de fapt nesincer, ascunzându-i adevăratele lui gânduri, oricât de dureroase s-ar fi dovedit pentru amândoi. Şi cu cât ar fi amânat mai mult, cu atât s-ar fi cufundat mai adânc în minciună şi şi-ar fi zgândărit mai tare rana.

-Nu ştiu dacă-ţi aduci aminte, dar mai de mult ţi-am povestit despre frate-meu Virgil, începu el, străduind'u-se să sune cât mai firesc. Când am fost r\6\ vânduţi, nevastă-sa a trebuit să rămână la stăpânul ei...

Cum nu-i ajuta la nimic ceea ce avea să spună, nu adăugă însă că nu de mult, chiar la rugămintea lui, domnul Murray în persoană se dusese în ţinutul Caswell şi-o cumpărase pe Lilly Sue şi pe micuţul Uriah.

- E... eu, dac-ar fi să-mi dea vreo dată prin cap să mă însor, se strădui el să meargă mai departe, abia rupând cuvintele... n-aş face-o dac-ar trebui să trăim la stăpâni diferiţi.

- Nici eu!

Răspunsul veni atât de iute şi de apăsat, că Tom scăpă iarfrâiele din mâini, nevenindu-şi să-şi creadă urechilor. Se întoarse spre ea cu răsuflarea tăiată:

- Cum adică? abia putu bâigui.

- Aşa cum ai auzit!

- Da' ştii destul de bine că nici domnul şi nici doamna Hoit n-or să te vândă în ruptul capului!

- Ba nu, când oi vrea eu, or să mă dea! îi răspunse ea calmă.

- Nu ştii ce vorbeşti, îi spuse el simţind că-l străbate o moleşeală prin tot corpul.

- Ce mai vorbă multă, asta-i treaba mea, nu-ţi bate tu capul cu asta!

- Păi atunci, crezi că or să te vândă? se pomeni Tom spunând, aproape fără să-şi dea seama.

Irene păru că şovăie, iar el se sperie.

- Bine, atunci! Ai vreo preferinţă când anume?

- Ştiu şi eu? Când oi vrea tu...

Atunci simţi că mintea i-o ia razna. Oare ce sumă uriaşă ar fi în stare stăpânul ei să ceară pe o asemenea comoară... sau poate că totul nu-i decât un vis?

- Mai bine întreabă-l pe stăpânu-tău dacă vrea să mă cumpere.

- Sigur că te cumpără! strigă el cu mult mai multă siguranţă decât simţea în sinea lui.

- Cât crezi c-or să ceară pe tine? Trebuie să ştie şi stăpânu' ce-l aşteaptă, o întrebă apoi Tom, tulburat că trebuie să vorbească aşa ceva.

- Cred că or să primească oricât o să dea stăpânul tău.

Tom rămase cu gura căscată, iar Irene îl privi şi ea fix:

-Tom Murray, mă gândesc câteodată că eşti ăl mai sâcâitor om din câţi am putut vedea vreodată. Asta ţi-aş fi putut-o spune chiar din prima zi când ne-am cunoscut! Da' cât a trebuit s-aştept să zici şi tu ceva! Las' că pun eu mâna pe tine, şi-o să-ţi mai scot eu ceva din încăpăţânarea asta a ta!

Luând în braţe prima femeie din viaţa lui, Tom nici nu mai simţi pumnii ei micuţi abătâ'ndu-se asupra capului lui şi a umerilor, în timp ce catârul o lua razna.

Aşezat în pat, în noaptea aceea, Tom începu să se gândească cum să-i facă un trandafir de fier. într-unui din drumurile sale la oraş trebuia să-şi mai cumpere doar o bucată mică de fier din cel mai bun, proaspăt prelucrat. Mai trebuia de asemeni să cerceteze un trandafir îndeaproape, cum i se îmbină lujerul cu floarea, cum i se aşază petalele, mlădiindu-se în afară fiecare în felul ei... apoi socoti cât de tare să încălzească fierul, până devine portocaliu, tocmai bun de bătut cu ciocanul ca să se subţieze într-atât încât să poată tăia petalele pe care să le încălzească din nou şi, după ce le va da forma uşor, cu toată dragostea de care era în stare, le va scufunda apoi în saramură amestecată cu ulei, ca să pară cât mai delicate...

CAPITOLUL 34

Doamna Emily Hoit auzi mai întâi suspine, apoi dădu cu ochii de scumpa ei cameristă, Irene, plângând ghemuită sub arcul casei scărilor, şi se înspăimântă.

- Ce s-a întâmplat, Irene?

Aplecându-se, doamna Hoit îi cuprinse şi-i zgâlţâi umerii ce se zguduiau de plâns.

- Hai, scoală-te d-aici şi spune-mi ce ai? Ce s-a întâmplat?

în timp ce se căznea să se ridice în picioare, Irene îi povesti printre lacrimi că-l iubeşte pe Tom şi că vrea să se mărite cu el, nemaiputând îndura să ţină piept anumitor domni mai tineri ce-i dădeau târcoale. La insistenţele doamnei, cuprinsă brusc de îngrijorare, să-i spună cine sunt, Irene abia putu îngăima printre suspine două nume.

Şi chiar în seara aceea, înainte de cină, domnul şi doamna Hoit, tulburaţi peste măsură, căzură de acord că era spre binele familiei lor s-o vândă cât mai iute domnului Murray.

Totuşi, pentru că ţineau cu adevărat la fată şi erau întru totul de acord cu alegerea ei, au insistat pe lângă domnul şi doamna Murray să lase în seama lor nunta şi ospăţul. Hotă rară deci să fie de faţă în curtea din faţa vilei Hoit,' toţi membrii celor două familii, albi şi negri, ceremonia fiind oficiată de preotul familiei Hoit, domnul Hoit în persoană urmând să conducă mireasa.

Cu acest prilej atât de plăcut şi de emoţionant, vâlva cea mai mare a stârnit-o minunatul trandafir de metal pe care mirele l-a scos din buzunarul dinăuntrul hainei şi i l-a oferit cu multă dragoste fericitei mirese. în exclamaţiile de uimire ale tuturor, Irene îl învălui cu privirea şi apoi îi şopti, strângându-l la piept

- Vai, Tom, cât e de frumos! Niciodată n-am să mă despart de trandafirul ăsta şi nici de tine...

După ce albii s-au retras mulţumiţi în casa cea mare, se porni un ospăţ în toată puterea cuvântului, iar Matilda, ajunsă la cel de-al treilea pahar, îi spuse Irenei:

- Eşti o comoară, scumpo, nu numai că eşti frumoasă, da' mi-ai luat o piatră de pe inimă, că tare teamă-mi era că Tom e prea ruşinos să fie în stare să ceară o fată de nevastă...

- Da' nici n-a făcut-o! îi răspunse Irene cu glas tare, de o auziră şi oaspeţii ce se porniră să râdă cu poftă.

La o săptămână după nuntă, cei din familia lui Tom glumeau între ei că, de când s-a însurat, ciocanul lui Tom pare că a început să cânte când atinge nicovala. Nimeni nu-i văzuse vreodată atât de vorbăreţ ori atât de zâmbitor şi, de când venise Irene, se spetea muncind şi mai mult ca înainte. Pe muşteriii care veneau cu vreo reparaţie mai măruntă sau doar să-şi ascută vreun tăiş, îi ruga de obicei să mai aştepte. Unii sclavi preferau să se aşeze pe buştenii înalţi de-o şchioapă dintr-un

colţ al atelierului, deşi altora le plăcea mai mult să se învârtă de colo-colo printre grupurile care discutau probleme ce-i frământau pe toţi. Muşteriii albi care aşteptau şedeau însă, de obicei, în partea cealaltă, pe bănci cioplite din buşteni, făcute anume de Tom şi aşezate suficient de aproape să poată auzi ce vorbesc, şi totuşi destul de departe ca să nu le dea de bănuit că trage cu urechea. în cele din urmă, albii aceştia care fumau şi mai trăgeau din când în când câte o duşcă din sticlele vârâte în buzunar ajunseseră să socotească atelierul lui Tom ca un loc de întâlnire al tuturor, oferindu-i astfel zilnic nu numai pălăvrăgeli, dar câteodată şi veşti importante pe care, după cină, le povestea şi el la rândul lui Irenei, Matildei şi celorlalţi.

Tom le pomeni de mânia cu care albii vorbeau despre protestele din ce în ce mai puternice ale aboliţioniştilor din Nord împotriva sclaviei.

- Cică preşedintele Buchanan ar face mai bine să se descotorosească de şleahta aia de neisprăviţi ce se prăpădesc după negri, dacă speră cumva să-l mâi voteze cineva d-aici, din Sud.

Muşteriii lui albi îl urau din răsputeri pe domnul acela, le mai povestea Tom, căruia îi zice Abraham Lincoln şi care tot susţine să-i elibereze pe sclavi.

- Aşa-i, spuse şi Irene. Acum un an am auzit şi eu că, dacă nu-şi tine gura, o să se işte război mare între Nord şi Sud.

- Să-l fi auzit pe fostul meu stăpân cum se mai împăuna înjurându-l, adăugă şi Lilly Sue. Zicea că domnul ăsta Lincoln, are picioarele slăbănoâge şi mâinile la fel, iar faţa lui urâtă e aşa de păroasă, că nu poţi şti dacă seamănă mai mult cu o maimuţă sau cu o gorilă. Cică s-a născut şi-a crescut într-o colibă de buşteni şi că era atât de sărac, că trebuia să prindă urşi şi dihori să aibă ceva de mâncare şi că făcea uluci din buşteni, ca să câştige câte ceva, mai rău ca negrii.

- Tom, nu ne-ai spus tu că acum a ajuns avocat? îl întrebă micuţa Kizzy, iar Tom încuviinţă din cap.

- Mie nu-mi pasă ce zic albii! susţinu Matilda. Dacă domnul Lincoln îi zgândăre aşa de tare, asta înseamnă că ne vrea binele. De fapt, cu cât aud vorbindu-se mai mult de el, cu atât mi se pare că seamănă cu Moise, care încerca să-i elibereze pe fiii lui Israel.

- Oricât s-ar strădui el, tot n-o să reuşească aşa de iute pe cât vreau eu, spuse şi Irene.

Domnul Murray o cumpărase şi pe ea şi pe Lilly Sue ca să-şi mai mărească numărul lucrătorilor la câmp. La început îrene îşi vedea silitoare de treabă, dar peste câteva luni îi ceru soţului ei, care o sorbea din ochi de dragă ce-i era, să-i facă un război de ţesut, iar el îi îndeplini dorinţa atât de iute pe cât putură îndemânaticele lui mâini să-l facă. După aceea, mult după ce restul sclavilor se culcaseră, răsuna până noaptea târziu zgomotul războiului ei. Şi nu după multă vreme, Tom apăru fălos cu o cămaşă croită şi cusută de Irene din pânza ţesută de ea.

-Tare-mi place să fac ce m-a învăţat maică-mea, răspunse ea cu modestie la felicitările celorlalţi.

Apoi dărăci, toarse şi ţesu fire, cosând două rochii creţe, Ja fel, cu care le încântă pe cele două cumnate ale ei, Lilly Sue şi micuţa Kizzy. Ajunsă acum la douăzeci de ani, micuţa Kizzy nu dădea nici un semn că ar fi vrut să se aşeze la casa ei, preferând să facă ochi dulci unuia şi altuia, ultima ei cucerire fiind Amos, un băiat de la noul hotel al Companiei Căilor Ferate din Carolina de Nord, cam la zece mile depărtare de Atelierele Companiei.

După aceea Irene îi măguli pe toţi cumnaţii ei, până şi pe Ashford, dăruindu-le câte o cămaşă; şi în cele din urmă mai făcu şi şorţuri, cămăşi şi bonete la fel pentru ea şi Matilda. Mare le fu încântarea şi bucuria domnului şi doamnei Murray să primească câte o cămaşă şi o rochie, neasemuit de frumos brodate şi ţesute chiar din bumbacul de pe propria lor plantaţie.

- Vai, ce frumoasă e! exclamă doamna Murray, răsu-cindu-se să-i arate rochia Matildei, care nu mai putea de bucurie. Nu pot să pricep cum de ne-au dat-o Holţii, şi-chiar la un preţ aşa de rezonabil!

- Păi eu cred că Tom le-a plăcut aşa de mult, că nu s-au îndurat să nu v-o dea, coniţă, dădu iute cu gura Matilda, ca să nu mărturisească adevărata pricină, pe care între timp o aflase de la Irene.

Având o mare dragoste pentru culori, Irene aduna buruieni şi frunze cu care vopsea pânza şi la sfârşitul fiecărei săptămâni din toamna anului 1859, îşi întindea pe frânghiile de stuf probe de pânze colorate în fel şi chip. încetul cu încetul, fără vreo învoială anume dată, Irene nu se mai duse la câmp, dar nimeni

nu păru să ia în seamă. Şi începând cu stăpânii şi terminând cu micuţul şi ciudatul Uriah, care împlinise acum patru ani, toţi îşi dădeau seama cât de mult le înviorase Irene existenţa.

- Ştiţi de ce cred că l-am îndrăgit eu pe Tom aşa de mult? o întrebă ea pe Matilda, ce se legăna în balansoarul ei, într-o seară răcoroasă de octombrie. Pentru că ne place amândurora să facem tot soiul de lucruri pentru oameni!

După o vreme, Irene începu să-şi privească soacra pe sub sprâncene, cu şiretenie.

- După câte-l cunosc eu pe Tom, urmă ea, nici nu trebuie să vă mai întreb, că ştiu că nu v-a spus că noi mai facem şi altceva...

La început Matilda nu pricepu. Apoi sări din scaun, strigând de bucurie şi apucând-o pe Irene în braţe.

- Să-mi faci mai întâi o fetiţă, scumpo, s-o legăn şi s-o ţin ca pe-o păpuşă!

în timpul iernii, pe când sarcina îi tot înainta, Irene făcu tot felul de lucruri minunate. Se ţinu de capul Matildei până o lăsă pe ea să spele, să fiarbă şi să calce rufele tuturor. între aşternuturile şi hainele împăturite, presără petale uscate de trandafir şi busuioc înmiresmat, făcându-i pe toţi, şi pe albi şi pe negri, să miroasă la fel de plăcut.

In februarie, Matilda o făcu complice într-un plan al ei, la care îl mai atrase şi pe Ashford, care le ajută foarte amuzat. După ce-i spuse despre ce era vorba, Matilda îi atrase însă atenţia:

- Nu cumva să-i sufli vreo vorbă lui Tom, că-l ştii cât de necruţător e!

Negăsind nimic rău în tot ce se punea la cale, Irene nu scăpă prilejul s-o ia deoparte pe cumnata sa Kizzy, care o iubea din toată inima, şi să-i vorbească:

- Am aflat ceva ce cred că te-ar interesa şi pe, tine! Ashford spune în dreapta şi-n stânga că se pare că drăguţul tău de la hotelul căilor ferate, Amos, îi cam dă târcoale unei fete destul de nostime...

Aici Irene se opri, şovăind, tocmai cât să-i surprindă ochii scăpărând de gelozie ai micuţei Kizzy.

- Ashford zice că fata asta-i chiar pe aceeaşi plantaţie cu o drăguţă de-a lui. Şi cică Amos se duce la ea câteva nopţi de-a

rândul pe săptămână, iar la tine vine doar duminicile. Iar fata se laudă peste tot că-n curând o să sară cu el peste coada măturii.

Micuţa Kizzy înghiţi momeala ca un peşte flămând, ceea ce o mulţumi foarte tare pe Matilda, care după toate observaţiile ei iscoditoare ajunsese la concluzia că dintre toţi tinerii cu care vorbise fiică-sa până atunci, Amos părea partida cea mai serioasă şi mai de nădejde, căci venise vremea ca micuţa Kizzy să se aşeze la casa ei.

în după-amiaza duminicii următoare, Irene îl văzu până şi pe stăpânitul de Tom ridicându-şi sprâncenele a mirare, după ce Amos sosi pe catârul lui închiriat să-şi facă obişnuita vizită. Nici unul din toată familia n-o mai văzuse vreodată pe Kizzy atât de veselă, de-drăgălaşă, copleşindu-l cu atâtea atenţii şi vicleşuguri ademenitoare pe Amos, încât băiatul rămase şi el mut de uimire, căci până atunci ea se purtase cu el destul de indiferentă. După alte câteva duminici, micuţa Kizzy îi mărturisi Irenei că se îndrăgostise în sfârşit, spre marea mulţumire a Matildei, care află de îndată.

Totuşi, după ce mai trecură câteva duminici fără să se pomenească de săritul peste coada măturii, Matilda se sfătui cu Irene:

- încep să intru la griji. Nu mai au mult şi cine ştie ce-s în stare să facă! N-ai văzut că, de câte ori vine, se duc mână-n mână amândoi cât mai departe de noi? Mie de două lucruri mi-e teamă, Irene. Mai întâi, să nu facă vreo prostie şi s-o mai văd şi cu burta la gură. Şi altceva, băiatul ăsta prea s-a obişnuit cu drumul de fier şi cu oamenii care umblă de colo-colo! Nu cumva să le dea prin cap să fugă în Nord! Ştii şi tu că micuţa Kizzy e în stare de orice!

Aşa că-n duminica următoare, nici nu se ivi bine Amos, că Matilda îi şi ieşi înainte cu o prăjitură şi-o carafă mare de limonada, spunându-i tânărului că, deşi ea nu gătea nici pe departe aşa de bine ca micuţa Kizzy, poate că totuşi o să-i facă plăcere să ia o bucată de prăjitură şi să stea puţin de vorbă.

- De fapt nici n-am prea avut când să te vedem la faţă! Micuţa Kizzy dădu să spună ceva, dar privirea aspră a

lui Tom o împiedică, în timp ce Amos, neavând încotro, se aşeză pe scaunul oferit. Şi-n timp ce mâncau şi sporovăiau, reuşi şi Amos să scoată cu greu câteva vorbe chinuite. După un timp, pare-se că micuţa Kizzy se hotărî să le dovedească tuturor

că alesul ei e mult mai vrednic decât îşi puteau da seama ei singuri.

-Amos, da' de ce nu le povesteşti despre stâlpii ăia înalţi cu sârme pe care i-au ridicat ăia de la căile ferate? îl întrebă ea pe un ton poruncitor.

- Păi, nu ştiu, zău, dac-aş putea să vă spun, începu timid Amos. Da' chiar luna trecută au terminat de întins sârmele din stâlp în stâlp, cât vezi cu ochii...

- Şi la ce ajută stâlpii ăştia cu sârme? îl întrebă Matilda.

-Ai răbdare, mamă. Las' c-ajunge el şi la asta!

-Ăsta-i telegraful, urmă Amos şi mai stânjenit. Parc-aşa i-am auzit spunându-i. M-am dus şi eu şi m-am uitat cum au băgat firele chiar în* gară, pân' la masa şefului de gară, unde se află un fel de drăcie cu mâner. Câteodată o apasă el cu degetul, da' de cele mai multe ori drăcia aia păcăne singură. Albi se înnebunesc după ea. în fiecare dimineaţă vin o grămadă şi-şi priponesc caii şi-aşteaptă să-nceapă să păcăne. Cică pe sârmele alea din vârful stâlpilor ar veni tot felul de ştiri din toate părţile.

- la stai niţel, Amos, îl întrerupse Tom domol, zici că aduce ştiri, dar nu vorbeşte, ci doar păcăne. Cum vine asta?

- Da, domnu' Tom, face aşa ca un greiere mare. Cred că dintr-asta şeful de gară pricepe, nu ştiu cum, ceva, că după ce s-a oprit drăcia iese afară şi ie spune tuturor ce-a zis.

- Doamne, Dumnezeule, ia te u'tă ce-au mai născocit şi albii ăştia! se minună Matilda, privindu-l pe Amos la fel de zâmbitoare ca şi micuţa Kizzy.

Simţindu-se acum mult mai în largul lui, Amos se porni neîmbiat de nimeni să le mai povestească o minunăţie şi mai mare.

- Domnu' Tom, aţi fost vreodată într-unui din ate-lierele-alea ale căilor ferate?

Tom tocmai se gândea în sinea lui că nu-i displăcea tânărul acesta cu care, în fine, se părea că sorâ-sa îşi pusese în minte, să sară peste mătură. Era politicos şi părea sincer şi serios.

- Nu, băiete, n-am fost niciodată. Am trecut de multe ori cu nevastă-mea în căruţă pe lângă atelierele astea ale Companiei, dar n-am intrat niciodată.

- Să vedeţi, domnu' Tom, de multe ori a trebuit să duc pe tavă mâncare de la hotel unora de acolo, aşa că am intrat în toate douăsprezece câte sunt. Da' cel mai grozav

e ăl de fierărie. Acolo îndreaptă osiile vagoanelor ălora mari, dreg toate stricăciunile şi fac tot felul de piese fără de care nu poate merge trenul. De tavan atârnă macarale uriaşe, ca nişte buşteni, şi cam la cincisprezece fierari se află un ajutor negru care mânuie ciocane şi baroase atât de mari cum n-am văzut de când sunt. Focurile dig foaie sunt atât de mari, c-ai putea frige două sau trei vaci cu totul, şi unul din negrii ăia de-acolo mi-a spus că o nicovală de-a lor atârnă cam vreo opt sute de pfunzi.

- Phiii, şuieră Tom, vădit impresionat.

- Da' nicovala ta cât are, Tom? întrebă Irene.

- Nu mai mult de două sute, şi tot n-a putut-o ridica nimeni.

- Amos, sări din nou Kizzy, nu le-ai spus nimic despre hotelul tău cel nou!

- Stai aşa, că nu-i al meu! zise Amos râzând. Ce n-aş da eu să fie! Doamne, ce de bani se câştigă acolo! închipuiţi-vă că nici nu s-a deschis de mult. Cică pe unii i-a cam usturat când a vorbit preşedintele Căilor Ferate cu ei, dar apoi au pus-o pe don'şoara Nancy Hiilard să vadă de hotel. Şi ea m-a tocmit pe mine, că n-a uitat cât am muncit eu pentru familia ei. Hotelul are treisprezece camere şi şase latrine în fundul curţii. Oamenii plătesc câte un dolar pe cameră, cu lavoar şi prosop, trei mese pe zi şi-un scaun rezervat pe terasa din faţă. Câteodată, don'şoara Nancy se plânge că muncitorii ăştia de la căile ferate îi terfelesc cearceafurile ei albe şi curate cu grăsime şi funingine, da' tot ea-i căinează că-şi cheltuiesc toţi banii ce-i câştigă, da' nici asta nu-i rău, că se mai înavuţesc negustorii.

- Mai spune-le şi cum le daţi voi de mâncare la toţi călătorii ăia din trenuri! îl îndemnă din nou micuţa Kizzy.

- Ehei, atunci avem de furcă, nu glumă, începu Amos zâmbind. Să vedeţi, în fiecare zi trec câte două trenuri de persoane, unul spre apus, ălălalt spre răsărit. Cînd ajunge la McLeansville sau la Hillsboro, depinde dincotro vine, conductorul telegrafiază la hotel câţi pasageri are şi câţi oameni de-ai lor, şi pân-ajunge trenul în gara noastră, să vedeţi cum mai scoate don'şoara Nancy la bunătăţi aburihde pe mesele ăle lungi iar noi nu mai prididim cu servitul. Să te ţii, fripturi de prepeliţă, pui, bibilică, iepure, vacă şi tot felul de şunci, de salate şi toate legumele ce cresc pe-aici, fără să mai pomenesc de-o masă tntreagă plină cu dulciuri. Oamenii dau năvală din trenul ăla ce-i

aşteaptă douăzeci de minute să îmbuce ceva şi-apoi se suie din nou şi trenul începe să pufăie şi-o porneşte iar.

-Şi comis-voiajorii, Amos, strigă micuţa Kizzy, şi toţi zâmbiră, văzând-o cât de mândră e de el.

- Da, pe ăştia tare-i mai place don'şoarei să-i găzduiască. Câteodată coboară câte doi-trei din acelaşi tren, ş-atunci eu şi alt negru ne repezim să le cărăm geamantanele şi cuferele cele mari cu curele unde îşi ţin ei mostrele din ceea ce vor să vândă. Ăştia-s domni cu adevărat, zice don'şoara Nancy, că-s curaţi şi le place să fie bine îngrijiţi. Să vă spun drept şi mie-mi plac. Unii îţi şi dau câte cinci sau chiar zece cenţi că le duci bagajele, ori că le lustruieşti pantofii, ori numai aşa, degeaba. De obicei se spală şi se schimbă şi o pornesc prin târg să stea de vorbă cu oamenii. După cină, s-aşează pe terasă, fumează sau mestecă tutun şi stau aşa şi privesc ori mai schimbă vreo vorbă cu câte cineva, pân' se face vremea de culcare. Ş-apoi a doua zi dimineaţă, după ce mănâncă, ne cheamă pe noi să le ducem cuferele cu mostre până la fierar, care le închiriază pentru un dolar o şaretă c-un cal şi-o pornesc să-şi vândă marfa prin toate prăvăliile din ţinutul nostru...

Neputându-şi ascunde admiraţia faţă de Amos, care vedea atîtea minunăţii, „George ăl mic" grăsanul exclamă:

- Uită-te la el! Nici n-am bănuit că duci o viată atât de interesantă!

-Don'şoara Nancy spune că drumul de fier e cea mai grozavă invenţie de la căruţa cu cai, explică el plin de modestie. Cică-n curând or să se unească mai multe drumuri d-astea de fier, şi-atunci să vezi cum o să schimbe lumea!

CAPITOLUL 35

George Cocoşul slăbi frâiele armăsarului său înspumat, mânându-l pe aleea ce se desprindea din drumul cel mare, apoi le trase din nou cu putere. Ajunsese acasă! Dar nu-i venea să-şi creadă ochilor! Dincolo de cărarea năpădită de buruieni, casa Lea, odinioară frumos spoită cu galben deschis, arăta acum ca o ruină cenuşie, cu varul scorojit, cu ferestrele sparte astupate cu zdrenţe şi cu acoperişul peticit care abia se mai ţinea să nu cadă. Până şi ogoarele din jur erau pustiite, dar ici şi colo se mai

vedea câte-un cocean uscat prin ulucile dărăpănate ale gardurilor.

Buimăcit, scăpă frâiele cu totul, iar calul începu să-şi croiască drumul de capul lui printre buruieni. Ajuns şi mai aproape, văzu la intrarea casei celei mari stâlpii aplecaţi, treptele sparte, iar acoperişurile de la colibele sclavilor căzute toate înăuntru. Lăsându-se uşor jos din şa îşi roti ochii, dar nu văzu nici un suflet în jur, aşa că, ţinându-şi calul de căpăstru, o porni pe lângă casă spre curtea din spate.

Şi mai surprins fu când dădu cu ochii de o bătrână greoaie, ce şedea cocârjată pe un buştean şi curăţa salată, aruncând cozile pe jos, iar frunzele într-un lighean ciobit şi ruginit. îşi dădu seama c-ar trebui să fie domnişoara Malizy, dar ea era atât de schimbată, încât nu-i venea să creadă.

Femeia se opri, îşi înălţă capul, privi împrejur şi într-un târziu îl văzu, dar el nu-şi putu da seama dacă ea ştia cine e sau nu.

- Domnişoara Malizy! strigă el alergând spre ea, dar se opri mirat, văzând-o că nu-l recunoaşte.

Ea îşi miji ochii să-l vadă mai bine... şi dintr-o dată, ajutându-se cu o mână sprijinită de buştean, se ridică cu greu în picioare.

- George... nu-i aşa că tu eşti?

-Da, eu sunt don'şoara Malizy! se năpusti el s-o strângă în braţe, gata să izbucnească în plâns.

- Vai, băiete, pe unde-ai umblat? Mă-nvăţasem cu tine mereu p-aici!

Vorbea destul de ciudat, de parcă nu-şi dădea seama de cei cinci ani câţi trecuseră.

- Am fost dincolo de apa cea mare, în Anglia, don'şoara Malizy! Am dresat cocoşi de lupte! Da unde-i nevastă-mea şi maică-mea... şi copiii?

îi văzu chipul împietrit, de parcă nimic n-ar mai fi putut-o mişca.

- Ehei, băiete, acu' nu mai e nimeni p-aici! îi spuse, parcă surprinsă că el nu ştia. S-au dus cu toţii. Doar eu am mai rămas, cu conaşu'...

- Un' s-au dus, don'şoara Malizy?

Acum abia îşi dădu el seama cât de slăbită era mintea femeii. Cu o mână moale şi umflată, îi arătă spre pâlcul de sălcii din spatele curţii sclavilor.

- Maică-ta... Kizzy o chema... odihneşte acolo... George simţi că i se pune un nod în gât şi-i veni să

strige, dar îşi astupă gura cu mâna.

- Şi Sarah e-acolo... şi biata coniţă... dincolo, în curtea din faţă... n-ai văzut când ai trecut pe-acolo?

- Da' Tilda şi copiii mei unde-s, don'şoara Malizy? Mai-mai că-i venea s-o zgâlţâie. Bătrâna se gândi o clipă.

- Tilda? Ehei, ce fată bună! Sigur că da... Şi-a făcut o mulţime de prunci! Păi nu ştii că stăpânu' i-a vândut de-o grămadă de vreme?

- l-a vândut? Unde? răcni el, cuprins de furie. Da' stăpânu' unde-i?

- E-acolo, sus, răspunse ea arătându-i cu o mişcare a capului spre casa cea mare. Nu s-a sculat încă, cred. Când se-mbată rău, se scoală târziu ş-apoi răcneşte că vrea de mâncare... şi noi nu mai avem aproape nimic d-ale gurii... ia ascultă băiete, n-ai adus cumva ceva de mâncare?

- Nu, strigă el, ţâşnind pe lângă bătrâna buimăcită şi, dând buzna în bucătărie, trecu prin holul cu pereţi jupuiţi şi intră în sufrageria răvăşită; a ajuns la picioarele scării', începu să răcnească furios: Domnu' Lea! DOMNU' LEA!

Tocmai când dădea s-o ia în sus pe trepte, auzi zgomot. într-o clipă se deschise o uşă în dreapta şi se ivi un chip răvăşit, ce se căznea să vadă ce se întâmpla jos.

Cu toată mânia lui, George rămase înlemnit să-şi vadă stăpânul atât de neîngrijit, scofâlcit şi neras; se vedea cât de colo că dormise îmbrăcat.

- Domnu' Lea?

- George! strigă bătrânul, străbătut de un fior. George! Coborî împleticindu-se pe scara ce scârţâia la fiecare

pas şi se opri la piciorul.ei, apoi statură aşa amândoi privindu-se unul pe altul. Ochii bătrânului lăcrimau. Apoi izbucni într-un hohot de râs dogit şi se repezi cu braţele deschise să-l cuprindă pe George, care se feri în lături. îi apucă în schimb mâinile osoase şi i le scutură cu putere.

- Ce bine-mi pare c-ai venit, George. Unde-ai fost? Trebuia sale întorci de-atâta timp!

- Da, domnu'! Cum mi-a dat drumul lordul Russell, am şi venit. De opt zile de când am coborât de pe vapor la Richmond, sunt tot pe drum.

- Hai să mergem în bucătărie, băiete! îl chemă domnul Lea, trăgându-l de mână.

Ajuns acolo, trase două scaune rupte.

- Şezi, băiete! Lizy! Unde-i carafa mea? Lizy!

- Vin acum, conaşule, s-auzi de afară vocea femeii.

- De când ai plecat tu, s-a cam scrântit săraca, nu mai ştie nici pe ce lume e!

- Conaşule, da' ai mei unde-s?

- Stai să bem ceva mai întâi ş-apoi să stăm de vorbă. Am stat împreună o viaţă de om şi n-am băut niciodată un pahar cu tine! Tare bine îmi pare că te-ai întors, am şi eu acum cu cine schimba o vorbă.

- Nu de vorbă îmi arde mie, conaşule! Unde mi-e familia?

- Lizy!

- Da, domnu'... răspunse femeia, intrând greoi pe uşă, căutând carafa şi punând-o împreună cu paharele pe masă, după care ieşi din nou afară, de parcă nici nu i-ar fi observat pe cei doi.

- Da, băiete, tare-mi pare rău de maică-ta... Ce să-i faci, era prea bătrână... nu s-a chinuit prea mult, s-a stins iute. Şi i-am făcut un mormânt destul de bun...

Turnă de băut.

„Aha, într-adins nu vrea să pomenească de Tilda şi de copii", îi dădu lui prin minte. „Nu s-a schimbat nici un pic... la fel de viclean şi periculos ca un şarpe... trebuie să mă feresc să îi înfurii..."

-Vă mai aduceţi aminte, conaşule, ce mi-aţi spus când am plecat? Că mă eliberaţi imediat ce mă întorc. Ei bine, iată-mă! Am venit!

Domnul Lea însă nu dădea nici un semn că l-ar fi auzit; îi împinse, în schimb, peste masă, un pahar umplut e trei sferturi. Apoi îl ridică pe-al său.

- Haide, băiete! Hai să bem pentru întoarcerea ta. „Cred că-mi trebuie într-adevăr aşa ceva..." gândi

eorge, dând băutura peste câp şi simţindu-i arsura pe inăuntru.

-îmi pare rău că s-a prăpădit coniţa, mi-a spus on'şoara Malizy, o luă el pe ocolite de data aceasta. Golindu-şi şi el paharul, gemând, domnul Lea îi spuse: -într-o bună dimineaţă nu s-a mai trezit. Greu mi-a st s-o văd ducându-se. Deşi de la lupta aia nu mi-a mai at pace o clipă, tare greu mi-a fost s-o văd ducându-se. u-mi place să văd pe nimeni aşa... Da' toţi ne ducem, se pri el, râgâind.

„Nu-i aşa de prăpădit ca don'şoara Malizy, da' nici mult nu mai are..." se gândi George, iar apoi trecu direct la subiect.

- Conaşule, don'şoara Malizy mi-a spus că aţi vândut-o pe Tilda şi pe copii...

- Ce să fac, băiete? N-am avut încotro! Mare ghinion am avut! A trebuit să-mi vând şi ultima bucată de pământ, chiar şi păsările le-am vândut, să le ia dracu!

Auzind una ca asta, furia lui George se topi.

-Am ajuns sărac lipit pământului. Eu şi cu Malizy nici nu mai avem ce mânca, doar ce mai putem aduna de p-aici. La naiba, asta nu-i nimic neobişnuit, strigă el, chicotind brusc, doar m-am născut sărac! Da' acum că te-ai întors tu, urmă el devenind din nou serios, am putea amândoi să punem pe picioare casa asta din nou, pricepi? Ştiu că o să fim în stare!

Singurul lucru ce-l oprea pe George să se repeadă la domnul Lea era faptul că de-o viaţă întreagă ştia la ce se putea aştepta un negru dacă ataca un alb. Totuşi, furia nu i se domoli deloc.

- Păi bine, conaşule, când m-aţi trimis d-aici mi-aţi dat cuvântul dumneavoastră că mă veţi elibera. Acum, când mă întorc, îmi găsesc până şi copiii şi nevasta vânduţi! Vreau să-mi daţi actul chiar acum şi să-mi spuneţi unde mi-e familia conaşule!

- Credeam că ţi-am mai spus! Sunt în ţinutul Alamance, la Murray, plantatorul de tutun, care stă pe lângă atelierele căilor ferate... îi răspunse domnul Lea, încruntându-se. la să nu ridici vorba la mine, măi băiete!

„Alamance... Murray... atelierele căilor ferate..." îşi întipări George în minte cuvintele acestea esenţiale.

- Iertaţi-mă, conaşule, zise el cu prefăcută pocăinţă, n-am vrut să vă supăr, m-am aprins şi eu mai tare!

Stăpânul şovăi o clipă, apoi uită supărarea. „Trebuie să fac în aşa fel încât să scot de la el hârtia pe care a scris că mă eliberează."

-Am ajuns rău de tot, băiete, începu stăpânui, aple-cându-se peste masă şi privindu-l fioros. Pricepi? Nimeni nu-şi poate închipui cât de mult am decăzut! Nu-i vorba de bani, ci de suflet, spuse el mai departe bătându-şe în piept.

Apoi se opri, părând că aşteaptă un răspuns.

- Da, domnu'...

- Am trăit momente groaznice! Ticăloşii ăia blestemaţi, când mă vedeau, treceau pe partea ailaltă a drumului şi mă strigau d-acolo, în batjocură! Şi-mi râdeau în spate! Ticăloşi afurisiţi! strigă el, bătând cu pumnul în masă. Şi-atunci am jurat în sinea mea că o să-i înveţe el minte, Tom Lea! Acum, bine că te-ai întors! Creştem noi alte păsări! Ce dacă am optzeci şi trei de ani... să vezi c-o să reuşim, băiete!

-Conaşule!...

Domnul Lea se apropie şi mai tare de el, clipind iute:

- Tu câţi ani ai, c-am uitat!

- Acu' a'm cincizeci şi patru, conaşule!

- Nu se poate!

- Ba da, conaşule, merg pe cincizeci şi cinci...

-Nu se poate! Fir-ar să fie... te-am văzut chiar în dimineaţa când te-ai născut! Un negrotei mititel, zbârcit tot, galben ca paiul, chicoti domnul Lea. Eu ţi-am pus, numele, ce dracu!

Cum George îi făcu semn cu mâna că nu mai bea, domnul Lea îşi mai turnă din nou, ceva mai puţin, şi se uită împrejur să vadă dacă nu-i aude cineva.

- Pe tine n-are nici un rost să te mint. Ăia cred că eu nu mai am chiar nimic... îi spuse el privindu-l complice. Mai am bani! Nu cine ştie câţi... i-am ascuns! Să nu ştie nimeni de ei! Ascultă, băiete, îl întrebă el uitându-se lung, când m-oi prăpădi, ştii cine capătă tot ce am, nu? Că mi-au mai rămas încă zece acri de pământ, iar pământul e mai ceva ca banii în bancă! Ţie am să-ţi las tot ce am! Că doar tu mi-ai rămas mai apropiat acum!

Se opri, luptându-se cu ceva în sinea lui. Apoi se aplecă şi mai tare spre George şi-i spuse tainici

- Ce dracu, doar n-o să ne temem de adevăr! Pe noi ne leagă sângele, băiete!

„Credea l-a. răscolit în adâncul măruntaielor să mi-o spună". încordat ca un arc, George nu scoase nici o vorbă.

- Mai rămâi aici, George doar un pic! îl imploră bătrânul cu obrajii năpădiţi de păr. Ştiu eu bine că n-o să-ti întorci spatele de la cei ce te-au ajutat în lumea asta!

„înainte de a pleca, mi-a arătat actul de eliberare, scris Şi semnat cu mâna lui, ş-a zis c-o să-l păstreze în casa lui de bani."

George îşi dădu seama că n-avea altceva de făcut decât să-l ajute pe domnul Lea să se îmbete şi mai tare. Uitându-se la chipul de dincolo de masă, se gândi:

„Nu i-a mai rămas altceva decât pielea albă..."

- Niciodată n-am să uit, conaşule, cum m-aţi crescut dumneavoastră... nu-s mulţi albi aşa de milostivi.!.

- Erai un prăpădit de negrotei, tare mititel, îi spuse stăpânul, luminându-i-se ochii lăcrimoşi. Cum să nu-mi aduc aminte...?

- Da, domnu'. Dumneavoastră^i cu unchiul Mingo...

- Bătrânul Mingo! Ce vremuri! Al mai grozav dresor din câţi am văzut!...

Privirile tulburi şi lunecoase ale domnului Lea se aţintiră pe chipul lui George.

- Până ai început să-nveţi şi tu... Şi-atunci, în locul lui, te-am luat pe tine la lupte.

„...mă mir că tu şi cu stăpânul mai aveţi încredere în mine să hrănesc păsările..." vorbele pline de amărăciune ale bătrânului Mingo îl dureau parcă şi mai tare pe George.

-Vă mai aduceţi aminte, conaşule, că eram cât pe ce să mergem la luptele âle mari din New Orleans?

- Cum să nu? Da' n-am mai apucat... se încruntă el.

- Asta pentru că a murit unchiul Mingo tocmai atunci.

- Da, bătrânul Mingo zace acolo sub sălciile alea... „...sigur că da, lângă mama, şi lângă mătuşa Sarah, şi

lângă don'şoara Malizy când i-o veni şi ei rândul... depinde care dintre voi doi s-o sfârşi mai iute."

Tot atunci se întrebă în sinea lui ce se vor face domnul Lea şi don'şoara Malizy unul fără celălalt.

- Mai ţi-aduci aminte cum ţi-am dat eu învoire scrisă să mergi unde-oi pofti după fuste?

Prefăcându-se că râde pe înfundate, George izbi cu pumnul în masă, iar stăpânul urmă:

- Şi ce, am făcut rău? Că nu mai văzusem un cârlan atât de afurisit ca tine! Şi la drumurile alea ce le făceam, ne sfărâiau călcâiele la amândoi, nu glumă. Ştiam şi eu, ştiai şi tu...

-Da, domnu'!

- Şi când te-ai apucat de luptele de mâna a doua, ţi-am dat bani de pariuri şi te-ai apucat să câştigi, nu glumă!

- Da, domnu'! Aşa-i! Ăsta-i adevărul gol-goluţ!

- Phiii, ce mai pereche eram noi doi, măi băiete! George Cocoşul aproape că se lăsă şi el năpădit de

amintiri, mai ales că se şi înmuiase puţin din pricina whiskey-ului. îşi aminti însă şi de scopul pentru care venise, întinzându-se peste masă, luă carafa şi-şi turnă în paharul lui cam de un deget, şi-l acoperi iute cu palma să nu se vadă, în timp ce se întinse din nou peste masă ca sâ-i umple paharul domnului Lea. Ridicând paharul, apucat cu toată mâna, se prefăcu că i se împleticeşte limba în gură:

- Se bem pen' toţi stăpânii buni din lume! Ş-acu', hai să-l golim ca englezii! Pân' la ultimul strop!

Gustă un pic dintr-al lui, iar domnul Lea dădu paharul peste cap.

- Mă bucur, băiete, că gândeşti aşa!

- Să mai închinăm o dată!

Cele două pahare se ridicară din nou.

- Ăl mai bun negru ce l-am avut vreodată!

Paharele se goliră.

Ştergându-şi buzele cu dosul palmei străbătute de vine, tuşind din pricina băuturii prea tari, domnul Lea vorbi şi el împleticit:

-Da' nu mi-ai spus nimic de englezul ăla... cum îl chema...?

- Lordul Russell, conaşule! Avea ăsta la bani de nu le mai ştia socoteala! Şi când pleca la lupte, îşi alegea cocoşii din mai bine de patru sute de păsări de rasă, pur sânge... Da' nu era nici pe departe un luptător aşa de bun ca dumneavoastră, conaşule! adăugă el după o pauză anume chibzuită.

- Nu mai spune!

- Nu era nici aşa deştept, şi nici n-avea atâta suflet ca dumneavoastră! Avea doar bani şi noroc. Oricum, tot nu era la înălţimea dumneavoastră, conaşule!

Lui George îi răsunară în minte cuvintele pe care lordul Russell le spusese unor prieteni de-ai lui: „Stăpânul lui George e un luptător de mâna a doua, care-a ajuns faimos."

Domnul Lea abia îşi mai ţinea capul, străduindu-se să-şi ridice privirile spre George.

„Oare unde şi-o fi ţinând casa de bani?" George îşi dădea seama că întreaga lui viaţă depindea de hârtia aceea pătrată, pe care şi-o amintea atât de bine şi pe care, deasupra semnăturii, erau scrise de trei ori mai multe vorbe decât pe un permis de trecere.

- Conaşule, îmi îngăduiţi să mai beau niţel?

- Ce mai întrebi, băiete... ia cât vrei!

- Mereu le ziceam eu englezilor ăia, că stăpân bun ca al meu nu-i în toată lumea... şi nimeni nu m-a auzit vreodată zicând că aş mai vrea să stau acolo... păi bine, conaşule, vi s-a cam golit paharul...

- Mai toarnă-mi un pic... nu, tu n-ai fost dintr-ăia, băiete... nu mi-ai dat niciodată bătaie de cap...

- Nu, domnu'... în sănătatea dumneavoastră!

Băură din nou. Băutura din paharul stăpânului i se vărsă pe barbă, iar George începu şi el să simtă efectul şi se scutură dintr-o dată. Stăpânului îi căzuse capul pe masă.

- Dumneavoastră aţi fost mărinimos cu toţi negrii, conaşule...

Capul se mişcă puţin, dar rămase tot pe masă.

- M-am străduit, băiete... m-am..., abia mai putu îngâna.

„Cred că s-a pilit de tot acum!"

- Da, domnu'. Şi dumneavoastră, şi coniţa la fel...

- Ce femeie! în multe privinţe...

Stăpânul îşi lăsă şi pieptul pe masă. Ridicându-şi fără zgomot scaunul, George pândi încordat o clipă. Se îndreptă apoi spre uşă, se opri şi, nu prea tare, îl strigă să vadă dacă îl mai aude.

Apoi se răsuci brusc pe călcâie şi, păşind ca o pisică, începu să scotocească în toate sertarele mobilelor din camera din faţă. După un timp se lăsă păgubaş şi, ţinându-şi răsuflarea, se repezi în sus pe scări, bleste-mându-le scârtâitul.

La început, fără să ştie de ce, nu putu intra în dormitorul unui alb... Se opri, se dădu îndărăt şi aruncă o privire la harababura dinăuntru. Dintr-o dată, i se limpezi mintea şi păşi în

duhoarea de băutură stătută, urină, sudoare şi rufe murdare împrăştiate printre sticle goale. Apoi, se pomi ca un apucat să scotocească, să azvârle lucrurile, căutând în zadar.

„Poate sub pat..."

Se lăsă în genunchi, iscodi cu privirea şi în fine zări iada de bani. O înşfacă şi, cât ai zice peşte ajunse jos cu ea, trecând prin hol în vârful picioarelor. Văzându-I pe stăpân rămas nemişcat tot acolo, se întoarse şi ieşi pe uşa din faţă. O luă pe după colţul casei, căznindu-se să deschidă cu mâinile lada de metal încuiată.

„Mai bine să sar pe cal şi să fug... şi-am s-o deschid mai târziu..."

Trebuia însă să fie sigur că actul lui de eliberare era într-adevăr, acolo. Chiar atunci dădu cu ochii de capra de tăiat lemne, cu toporul lângă ea. Ţâşnind într-acolo, înşfacă toporul şi, aşezând lada cu broasca în sus, zdrobi încuietoarea dintr-o lovitură. Se revărsară din ea de-a valma bancnote şi monede, hârtii împăturite. Desfă-cându-le, George o recunoscu pe dată pe aceea pe care-o căuta.

- Ce faci aici, băiete?

se opri inima în piept. Aşezată pe buşteanul ei, Malizy îl privea, pierdută şi calmă.

- Ce-a zis conaşu'? îl întrebă ea, absentă.

- Trebuie să plec, don'şoara Malizy!.

- Atunci du-te, fiule!

- O să spun, Tildei şi copiilor, toate cele bune de la dumneata...

- Bine-ai să faci, băiete... Să aveţi grijă de voi...

- Da, sigur că da! zise el tute, repezindu-se s-o îmbrăţişeze.

„Ar trebui să mă duc la morminte." Dar se răzgândi, mai bine să le păstreze în minte vii pe maică-sa Kizzy şi pe mătuşa Sarah! îşi mai roti pentru ultima dată privirea peste locul pustiit unde se născuse şi crescuse; izbucni dintr-o dată în hohote de plâns şi, strângând în mâini actul de eliberare, o luă la goană. Săltându-se în şa alături de cele două boccele cu tot avutul lui; o porni în galop pe aleea năpădită de buruieni, fără să se mai uite

CAPITOLUL 36

Aplecată în dosul gardului de la drum, Irene culegea frunze aromate să le pună la uscat, când, auzind galopul unui cal, îşi înălţă capul. Văzând fularul verde de la gâtul călăreţului şi jobenul negru cu o pană de cocoş prinsă la panglică, nu-i veni să-şi creadă ochilor.

Se repezi atunci în drum, făcând semne cu mâinile şi strigând cât o ţinea gura:

- George Cocoşul, George Cocoşul!

Când ajunse lângă gard, călăreţul îşi înfrâna calul înspumat.

- Parcă nu te-aş cunoaşte, fetiţo! îi spuse el zâmbind.

- Nici n-aveţi de unde! Nu m-aţi văzut niciodată, dar Tom şi mama Tilda şi toţi ceilalţi 'vorbesc atât de mult despre dumneavoastră, c-am ajuns să vă cunosc şi eu!

- Fiu-meu Tom şi Tilda? întrebă el, privind-o uimit.

- Da, domnu'! Nevasta dumneavoastră şi bărbatul meu, tatăl pruncului meu...

Lui George îi trebuiră câteva clipe ca să înţeleagă.

- Tu şi cu Tom aveţi un copil?

Irene încuviinţă din' cap mândră, lovindu-şi uşor pân- .. tecele vizibil umflat.

- E pe drum, soseşte luna-ailaltă.

- Doamne Dumnezeule! Mare-i minunea ta! Cum te cheamă?

- Irene, domnu'.

Arătându-i încotro s-o apuce, o porni şi ea cât putu de iute, până se apropie atât cât să se poată face auzită de Virgil, Ashford, George ăl mic, lacob, Lewis, micuţa Kizzy şi Lilly Sue, care însămânţau un ogor ceva mai încolo. Strigătele ei o alarmară pe micuţa Kizzy, care veni în goană, şi, aflând vestea nemaipomenită, o luă din nou la fugă înapoi, să-i înştiinţeze şi pe ceilalţi. Nu după mult timp năvăliră cu toţii cu sufletul la gură în curtea sclavilor, strigând şi agitându-se în jurul tatălui lor, al mamei şi al lui

Tom, încercând să-l îmbrăţişeze toţi deodată, copleşindu-l cu o astfel de primire.

- Cred că-i mai bine să vă anunţ mai întâi veştile proaste, le spuse el, povestindu-le de moartea bunicii Kizzy şi a mătuşii Sarah.

- S-a prăpădit şi biata doamnă Lea...

Când îşi mai domoliră durerea aflând de pierderea unor fiinţe atât de dragi, le povesti în ce hal ajunsese domnişoara Malizy, şi apoi ie spuse de întâmplarea cu domnul Lea, din care se alesese până la urmă cu actul de eliberare, pe care li-l arătă plin de mândrie. Rămaseră mult după cină, ascultându-l fermecaţi în timp ce el le povestea ce făcuse în cei aproape cinci ani petrecuţi în Anglia.

- Ca să vă spun drept, cred că mi-ar mai trebui încă un an ca să vă spun cu de-amănuntul tot ce-am văzut şi ce-am făcut acolo, peste apa aia mare!

Aşa că începu prin a le spune ce mare avuţie are şi de ce faimă se bucură lordul Russell; ce soiuri de păsări pur sânge are, veşnic învingătoare în lupte, şi câtă vâlvă făcuse el, ca iscusit dresor negru din America, printre amatorii de lupte de cocoşi din Anglia, unde nobilele doamne ieşeau la plimbare însoţite de copii negri africani ţinuţi cu lanţuri de aur de după gât şi înveşmântaţi numai în mătăsuri şi catifele.

- Şi, de ce să vă mint, îmi pare bine c-am putut vedea ce-am văzut. Dar numai Domnul ştie cât de mult v-am dus dorul!

- Nu s-a prea văzut, că ăi doi ani se făcură patru ani şi mai bine, i-o reteză Matilda.

-la te uită, găinuşa noastră bătrână tot nu şi-a schimbat năravul! se minună George, spre amuzamentul copiilor lui.

- Hm! l-auzi la el! Bătrână! nu se lăsă Matilda. Nu vezi că ai încărunţit mai tare decât mine?

George râse şi-o bătu peste umeri, iar ea se prefăcea tare supărată.

- Ce crezi, că n-am vrut să mă întorc? Când s-apropia sfârşitul ălor doi ani, am început să-l tot bat ia cap pe lordul Russell. Dar într-o bună zi, a venit şi mi-a zis că-i aşa de mulţumit de felul cum îi antrenez eu păsările şi-l învăţ pe ucenicul meu cel alb, încât s-a hotărât să-i mai trimeată ceva bani conaşului Lea, ca să mă mai lase încă un an. Să cad jos, nu alta, când am auzit. Da ce puteam face? L-am rugat din tot sufletul ca-n scrisoarea ce-o să i-o scrie conaşului să-l roage să vă spună ce s-a întâmplat.

- Şi ei nu ne-a spus nimic, strigă Matilda.

- Ştii de ce? vorbi Tom. Pentru că a primit scrisoarea după ce ne vânduse.

- Aşa da! D-aia n-am aflat noi nimic.

-îhî, îhî! Vezi! Nu-i vina mea! îi răspunse George încântat c-a ieşit cu faţa curată.

Şi, după ce s-a dezmeticit din cumplita dezamăgire şi durere, le spuse George, l-a făcut pe lordul Russell să-i promită că acela va fi ultimul an.

-Şi-apoi mi-am văzut mai departe de treabă, iar păsările lui au câştigat mai multe lupte ca niciodată, cel puţin aşa mi-a spus el. Şi-n cele din urmă, mi-a zis că i se pafe că ucenicul meu alb a deprins destulă învăţătură ca să se poată descurca singur, iar eu nu mai ştiam ce să fac de bucurie. Şi să vedeţi ceva! N-aş crede c-o mai fi alt negru pe care să-l conducă două căruţe pline de albi până în portul Soufhampton, aşa cum m-au condus pe mine. Ăsta-i oraş mare, pe malul apei,.şi acolo vin şi pleacă atâtea vapoare, de nu li se mai ştie numărul. Lordul Russell mi-a cumpărat un bilet de clasa a patra într-un vapor ce traversa oceanul. Doamne, Dumnezeule, ce spaimă am tras! Nici n-am apucat să pornim bine, că vaporul s-a şi pornit să se opintească şi să se zvârcolească de parc' ar fi fost un armăsar sălbatic, nu alta. Nici rugăciunile nu ar mai fi ajutat la nimic, adăugă el neluând în seamă protestele Matildei. Parcă întreg oceanul şi-ar fi luat lumea în cap şi încerca să ne facă pe noi praf şi pulbere. Da' n-a mai durat mult şi s-a potolit, iar când am ajuns la New York nici nu se clintea măcar. Şi-acolo-ne-am dat jos cu toţii.

- La New York? îl întrebă emoţionată micuţa Kizzy. Şi ce-ai făcut acolo, tată?

-Păi ce, ţi s-o fi părând că nu povestesc destul de repede, nu? Să vedeţi! Lordul Russell îi dădu nişte bani unui ofiţer de pe vaporul acela ca să mă pună pe alt vapor spre Richmond. Vaporul ăsta însă nu pleca decât peste cinci, şase zile. Aşa că am umblat şi eu de colo-colo prin New York, de-am mai văzut şi auzit câte ceva...

- Şi unde-ai stat? îl întrebă Matilda.

- într-o casă cu camere de închiriat pentru „oameni de culoare", adică negri ca noi. Tu ce-ţi închipuiai? Aveam bani. Am şi acum, chiar în traistele alea de afară, de pe cal. O să vi-i arăt mâine dimineaţă. Poate că dacă te-oi purta frumos, îi spuse el Matildei cu o privire ghiduşă, am să-ţi dau o sută de dolari. Lordul ăsta s-a dovedit pân' la urmă om de treabă. înainte de plecare, mi-a dat suma asta destul de frumuşică şi mi-a zis că-i

doar pentru mine. Nici să nu-i pomenesc conaşului Lea de ea şi fiţi voi siguri că nici nu mî-a dat prin cap s-o fac. Iar la New York n-am făcut altceva decât să stau de vorbă cu o mulţime de negri dintr-ăia liberi. Ăi mai mulţi d-abia îşi duc zilele, mai rău ca noi. Da' şi ce-am auzit noi nu-i minciună. Alţii o duc destul de bine. Unii au afacerile lor personale, alţii au slujbe bune. Ba chiar câţiva au şi case, da' cei mai mulţi stau cu chirie în ceva ce se numeşte 'partamente, iar copiii unora se duc la şcoală. N-a fost însă negru cu care să stau de vorbă şi care să nu tune şi să fulgere împotriva albilor emigranţi de-au împânzit toată ţara.

- Care, aboliţioniştii? se repezi micuţa Kizzy.

- Cine povesteşte, eu sau tu? Nu ă'ştia-s aboliţionişti. După câte am priceput eu, ăştia s-au aflat dintotdeâuna în ţara asta, odată cu negrii. Da' eu vorbeam de unii care dau năvală din vapoare drept în New York, şi-apoi împânzesc tot Nordul. Ăia mai mulţi sunt irlandezi, nici nu-i pricepi când vorbesc; mai sunt însă şi alte neamuri, care nici nu ştiu măcar englezeşte. Cică, nici n-apucă să coboare din vapoare, că prima vorbă ce-o învaţă e „negrotei" şi apoi se pornesc să se plângă că negrii le iau toate slujbele. Sunt mereu puşi pe bătăi şi pe revolte -mai rău decât sărăntocii albi, ăştia de p-aici.

- Dă, Doamne, să nu-i vedem pe la noi, spuse Irene.

- Calul, din Richmond ţi l-ai cumpărat? îl întrebă iute Tom, ca să schimbe vorba.

- Da! Şaptezeci de dolari m-a costat! E-o iapă sură de toată frumuseţea. Am socotit că un om liber trebuie să aibă un cal pe măsură. Şi-am gonit-o de i-am scos sufletul pân' la conaşu' Lea...

Era cam pe la începutul lui aprilie şi toţi aveau destulă treabă. Cei mai mulţi erau în toiul semănatului. Matilda abia prididea cu curăţenia, gătitul şi servitul în casa cea mare, şi aproape că nu-i mai rămânea nici o clipă de răgaz. Pe Tom îl asaltau muşteriii din zori şi până seara târziu, iar Irene, ajunsă cu sarcina în a opta lună, nu era nici ea mai puţin ocupată.

Cu toate acestea, în săptămâna ce urmă, George Cocoşul îi vizită pe rând pe toţi. Curând ieşi totuşi la iveală, spre stânjeneala tuturor, că el nu se pricepea câtuşi de puţin la munca câmpului. Când se apropia de Irene sau de Matilda, acestea îi zâmbeau şi se scuzau iute că au o mulţime de treburi ce nu suferă amânare. De câteva ori trecu pe la fierăria lui Tom,

să mai schimbe o vorbă. Dar de fiecare dată când apărea el, se încorda atmosfera. Sclavii ce aşteptau acolo începeau dintr-o dată să se agite, iar albii se opreau brusc din vorbă, scuipau cu scârbă şi se răsuceau cu spatele pe băncile de lemn; într-o tăcere bănuitoare, aruncau priviri dispreţuitoare către fularul verde şi jobenul negru.

In astfel de împrejurări, Tom îl văzuse de două ori pe domnul Murray dând s-o pornească spre fierărie, ca să se răzgândească apoi; şi Tom ştia prea bine care era pricina. Matilda spunea că la început, când domnul şi doamna Murray au aflat de întoarcerea lui George, s-au bucurat de bucuria lor, dar pe urmă au început să tot şuşotească preocupaţi, iar când intra ea se opreau din vorbă.

Oare ce se va alege de George Cocoşul, acum om liber pe plantaţia Murray? Cum va fi privit şi ce avea să facă? Astfel de'întrebări frământau mintea tuturor, în afară de a micuţului Uriah.

- Eşti bunicul meu? nu lăsă el să-i scape prilejul de a se băga în vorbă cu omul acela atât de ciudat, care părea că îi tulburase pe toţi cei mari în cele şapte zile de când sosise.

- Cuuum?

George tocmai se întorcea în curtea sclavilor, mâhnit şi frământat de sentimentul că nu-l ia nimeni în seamă. Se uită la copilul ce-l privea cu ochii măriţi de curiozitate.

- Păi, cred că da! îi răspunse el, dând să-şi vadă de drum. Cum ziceai că te cheamă?

- Uriah, domnu'. Bunicule, unde lucrezi?

- Ce tot vorbeşti acolo? îl săgeta el cu privirea. Cin' te-a pus să mă întrebi una ca asta?

- Nimeni. Voiam doar aşa, să ştiu şi eu.

- Nu lucrez nicăieri, îi răspunse el, convins acum că băiatul nu minţea. Eu sunt liber.

- Bunicule... ce-i aia... liber?

Simţindu-se caraghios să stea acolo, în drum, şi să fie luat la întrebări de-un copilaş, George Cocoşul dădu din nou să plece, dar îşi aminti dintr-o dată ceea ce-i spusese Matilda despre băiat:

-Tare-i bolnăvicios... cred c-are ceva la cap. Când mai treci pe lângă el, să bagi de seamă că se holbează după om, chiar dacă i-a întors spatele şi a plecat.

George se întoarse şi el şi, uitându-se la băiat, pricepu ce vrusese Matilda să spună. într-adevăr, băiatul părea tare plăpând şi-l pironea pe George cu ochii lui largi, ce clipeau iute, cumpănindu-i fiece mişcare ori vorbă. George se simţi stânjenit, iar băiatul îl întrebă din nou:

- Cei aia liber, domnu'?

-Adică nu eşti sclavul nimănui, îi răspunse George,

având sentimentul că vorbeşte numai ochilor: dădu să

plece apoi. „

- Mama zice că faci cocoşii să se lupte. Da' cu cine se luptă?

George se întoarse din nou, gata să-l pună la punct, dar îi văzu chipul atât de curios şi de interesat, şi simţi că i se răscoleşte ceva pe dinăuntru: era nepotul lui.

îl cercetă iscoditor, gândindu-se că trebuie să găsească ceva să-i spună pe înţelesul lui.

-Ţi-a povestit maică-ta, sau altcineva, de unde te tragi?'

- Cum adică să mă trag, domnu'?

George îşi dădu seama că nu ştia, ori că, dacă i se spusese, nu-şi mai amintea.

- Hai, vino cu mine, băiete!

Găsise, în fine, ceva de făcut. O porni, cu micuţul Uriah pe urme, spre coliba Matildei.

- Acum, aşază-te acolo, pe scaunul ăla, şi nu mă mai sâcâii cu atâtea întrebări. Stai numai acolo şi ascultă ce-ţi spun.

- Da, domnu'.

- Taică-tău e fiul meu şi al bunicii Tilda. Pricepi?

- Da, tăticul e băiatul dumitale.

- Aşa-i. Nici nu eşti aşa prost cum pari. Pe mama mea a chemat-o Kizzy. Ea e străbunica ta. Bunica Kizzy. la zi şi tu.

- Da, domnu'! Bunica Kizzy.

- Bine! Pe mama ei a chemat-o Bell. Se uită apoi la băiat.

- Bell a chemat-o.

- Foarte bine! zise George. Iar pe tatăl lui Kizzy, Kunta Kinte.

- Kunta Kinte...

-Bine! Ei, Kunta Kinte şi Bell sunt stră-străbunicii tăi.

Un ceas mai târziu, când Matilda intră agitată în colibă, neştiind ce i se întâmplase micuţului Uriah pe care nu-l găsise nicăieri, dădu de el repetând conştiincios după bunicul lui - „Kunta Kinte", „Ko", „Kamby Bolongo". De data asta, Matilda

găsi răgazul să se aşeze şi, plină de « mândrie, să-l asculte pe George povestindu-i nepoţelului, vrăjit de-a binelea, cum străbunicul lui african ieşise la marginea satului să taie un copac din care să-şi facă o tobă şi cum a fost atacat pe neaşteptate, prins şi legat în lanţuri, de patru oameni. Apoi, cu un vapor ce l-a trecut peste apa cea mare, a ajuns într-un loc ce se numea 'Naplis, iar de acolo a fost cumpărat de un domn John Waller, care l-a dus pe plantaţia lui din ţinutul Spot-sylvania, statul Virginia...

în lunea următoare, George Cocoşul merse şi el cu Tom la cumpărături la Graham, capitala ţinutului. Pe drum, nu scoaseră prea multe vorbe, fiecare rămânând cufundat în propriile lui gânduri. Mergând din prăvălie în prăvălie, George se bucura în sinea lui de demnitatea şi mândria calmă cu care fiul lui, de douăzeci şi şapte de ani, trata cu negustorii albi. Intrară şi într-o băcănie, despre care Tom îi povestise că tocmai fusese cumpărată de fostul şerif al ţinutului, domnul J. D. Cates.

S,ervindu-i pe cei câţiva clienţi albi, trupeşul Cates păru că nu-i ia în seamă. Tom simţi că vor da de bucluc; ridicându-şi ochii, îl văzu pe Cates privindu-l pe sub sprâncene pe George, care, cu fularul lui verde şi jobenul negru, se fâţâia de colo-colo prin prăvălie, cercetând marfa. Presimţind ceva, Tom se îndreptă spre taică-său să-l scoată din prăvălie, dar vocea lui Cates răsună tăioasă:

- Hei, băiete, ia adu-mi o cană de apă din găleata aia!

Cates se uita ţintă la Tom. Năpădit de fiori de gheaţă, cu chipul împietrit, Tom se îndreptă, sub ameninţarea albului, spre găleată şi se întoarse cu cana plină. Cates sorbi apa dintr-o înghiţitură, de data asta cu ochii aţintiţi asupra lui George Cocoşul, care rămăsese pe loc clătinând uşor din cap. Cates îi întinse acum cana lui:

- Nu mi-a trecut setea.

Cu mişcări domoale, George Cocoşul scoase din buzunar actul de eliberare, împăturit cu grijă, şi i-l întinse lui Cates, care-l desfăcu şi-l citi.

- Da' ce cauţi p-aici? îl întrebă el rece.

- E tatăl meu, răspunse iute Tom, căci n-ar fi vrut ca taică-său să-l înfrunte cumva. A fost eliberat de curând.

- Şi stă cu voi la domnul Murray?

- Da, domnu'.

- Ar fi cazul ca domnul Murray să cunoască mai bine legile statului nostru, spuse Cates privind cu înţeles la muşteriii albi.

Nedându-şi seama ce voia să zică, nici Tom şi nici George nu răspunseră la nimic. Apoi Cates urmă pe un ton surprinzător de amabil:

- Bine, băieţi, hai duceţi-vă acasă şi nu uitaţi să-i spuneţi domnului Murray c-am să trec să stau niţel de vorbă cu dânsul.

Tom şi George ieşiră în grabă din prăvălie, însoţiţi de râsetele albilor.

în după-amiaza următoare, Cates apăru în galopul calului pe aleea din faţa casei Murray. După câteva minute, când Tom îşi ridică privirea deasupra foalelor, o văzu pe Irene alergând spre fierărie. îi ieşi în întâmpinare, trecând grăbit pe lângă cei câţiva muşterii ce-l aşteptau.

- Mi-a spus mama Tilda să-ţi spun că conaşu' şi omul ăla alb stau acolo de vorbă, pe verandă. Adică el vorbeşte mai tot timpul, iar conaşu' dă doar din cap.

- Bine, scumpo. Nu te speria. Hai, fugi înapoi, că nu-i nimic, o linişti el.

Apoi, după o jumătate de oră, Irene veni din nou cu vestea că albul plecase, iar conaşu' şi coniţa au început să discute aprins ceva. Nu se întâmplă însă nimic până seara, când Matilda le servi stăpânilor cina; îşi dădu seama că erau neobişnuit de tăcuţi. în cele din'urmă, după ce le aduse cafelele şi desertul, domnul Murray îi spuse cu o voce sugrumată.

- Matilda, spune-i bărbatului tău să vină de îndată pe verandă, că vreau să-l văd.

- Da, domnu'!

Pe George îl găsi la fierăria lui Tom. Auzind despre ce era vorba se strădui să zâmbească, spunând:

- Păi, te pomeneşti c-ar vrea să vadă dacă n-aş putea să-i fac rost de vreun cocoş de lupte.

Aranjându-şi fularul şi înclinându-şi jobenul pe-o sprânceană, o porni în pas vioi către casa cea mare. Domnul Murray se şi afla pe verandă, aşezat într-un balansoar, George se opri la picioarele scării.

- Mi-a spus Tilda că m-aţi chemat, domnu'.

- Da, George, aşa-i! Am să intru direct în subiect. Familia ta ne-a adus nouă multă bucurie şi mulţumire aici, pe moşia asta...

- Da, domnu', îl întrerupse George, şi ei tare vă mai stimează, conaşule!

- Dar tare mi-e teamă că va trebui să rezolvăm o problemă, urmă stăpânul cu voce aspră. Referitor la tine... După câte am înţeles, te-ai întâlnit ieri cu domnul Cates, fostul nostru şerif...

- M-am întâlnit, de ce să mint, conaşule!

- Ei bine, ştii atunci că azi a venit să stea de vorbă cu mine. Mi-a atras atenţia că o lege a statului nostru, Carolina de Nord, interzice oricărui sclav eliberat să rămână pe teritoriul statului mai mult de 60 de zile, altminteri va fi luat din nou în sclavie.

La început, George păru că nu pricepe. Se uita la domnul Murray nevenindu~i să-şi creadă urechilor. Nu putu rosti nici o vorbă.

- îmi pare rău, băiete! Ştiu că nu ţi se pare drept!

- Da' dumneavoastră, conaşule, ce credeţi? E drept? Stăpânul şovăi o clipă.

- Să-ţi spun adevărul, nici mie nu mi se pare că-i drept. Dar unde-i lege, nu-i tocmeală. Dacă însă te hotărăşti să rămâi aici, urmă el după o pauză, îţi promit c-o să ne purtăm bine cu tine. Poţi conta pe cuvântul meu.

-Cuvântul dumneavoastră, conaşule? întrebă calm George.

în noaptea aceea, întinşi în aşternut, George şi Matilda rămaseră cu ochii pironiţi în tavan şi cu mâinile încleştate.

- Tilda, îi spuse el după o lungă tăcere, cred că n-am altă alegere decât să rămân. Pare-se din tot ce fac eu se alege praful.

- Nu, George, răspunse ea clătinându-şi uşor capul. Tu eşti primul dintre noi care-a reuşit să-şi capete libertatea. Aşa că trebuie să rămâi liber, ca să fie şi-n neamul ăsta al nostru un om liber. Nu se poate să te întorci din nou în sclavie.

George Cocoşul începu să plângă şi ea îi ţinu isonul.

Două seri mai târziu, nesimţindu-se prea bine, Matilda nu merse împreună cu George să ia cina cu Tom şi Irene. Acolo, vorbiră mai ales despre copilul ce urma să se nască peste două săptămâni.

- Să nu cumva să uitaţi, le spuse el solemn, să-i povestiţi pruncului despre familia noastră, pricepeţi?

- Fii' sigur, tată, că nici un copil de-al meu n-o să crească fără să ştie întreaga poveste, îi răspunse Tom, străduindu-se să-i

zâmbească. Cred că dacă n-aş face-o, s-ar scula bunica Kizzy din mormânt şi m-ar învăţa ea minte.

Rămaseră apoi tăcuţi, privind la foc. în cele din urmă, George vorbi din nou:

- Am făcut socoteala cu Tilda. Mai am de stat încă patruzeci de zile după legea lor. Dar m-am gândit că nu mai are nici un rost să mai amân... De plecat, tot trebuie să plec, doar.

Sări iute de pe scaun şi-i îmbrăţişa furtunos pe Tom şi pe Irene.

- O să mă întorc, le spuse cu o voce sugrumată. Să aveţi grijă unul de altul!

Şi ieşi pe uşă.

CAPITOLUL 37

La începutul lui noiembrie 1860, Tom se grăbea să-şi termine treaba înainte de a se lăsa întunericul. Apoi, stingând focul, se îndreptă obosit spre casă, să cineze împreună cu Irene, care o aiăpta pe Măria, fetiţa lor de şase luni. Mâncară în tăcere, căci Irene îşi zise că n-are rost să-i întrerupă gândurile. Apoi merseră şi ei împreună cu ceilalţi în coliba Matildei, să spargă şi să cureţe nuci de hickory pe care ea şi Irene, din nou însărcinată acum, urmau să le folosească de sărbători la plăcinte şi prăjituri.

Tom le ascultă o vreme vorbind ba de una, ba de alta şi apoi, cum se lăsase o clipă de tăcere, se îndreptă în scaun şi spuse:

- V-aduceţi aminte că de multe ori v-am spus că i-am tot auzit pe albi, la fierărie, vorbind aprins şi înjurându-l pe domnul ăla, Lincoln? Ehe, să-i fi auzit azi ce le mai turuia gura, căci l-au ales preşedinte! Şi d-acolo, de la Casa Albă, ce-o să se mai pornească el împotriva Sudului şi-a ălora de au sclavi...

- De-abia aştept s-aud ce-o să zică conaşu' Murray de asta, spuse Matilda. Că mereu îi spunea coniţei că, dacă Nordul şi Sudul şi-or da vreodată cărţile pe faţă, atunci să te tii...

- Din câte am auzit, continuă Tom, împotriva sclaviei sunt mult mai mulţi oameni decât ne închipuim noi. Şi nu numai acolo, în Nord. Azi aproape că nici nu mi-a mai stat mintea la treabă. Mi-am tot bătut capul cu asta. Pare de necrezut, dar s-ar putea să vină o vreme când n-or să mai fie sclavi deloc.

- Ei, n-o să apucăm noi vremea asta, îl întrerupse acru Ashford.

- Poate că ea o s-0 apuce, spuse Virgil arătând spre fetita Irenei.

- N-ăş crede, zise şi Irene, deşi tare mi-ar plăcea. Dacă stai să socotoceşti cât costă toţi sclavii din Sud,

când numai un muncitor la câmp face opt, nouă sute de dolari, ia gândiţi-vă ce de bani! Nici Dumnezeu n-are atâ- ' ţia! Şi-n afară de asta, cine ar mai munci? Ştii şi tu, spuse ea privindu-l pe Tom, că albii n-or să renunţe la aşa ceva.

- Or să se lupte pe viaţă şi pe moarte, spuse Ashford. Şi ei sunt mult mai numeroşi ca noi. Cum o să putem noi învinge?

- Dacă stăm să ne gândim la toată ţara, grăi Tom, s-ar putea să fie împotriva sclaviei tot atâţia oameni câţi sunt pentru ea.

La începutul lui decembrie, într-o seară târziu, imediat după ce domnul şi doamna Murray se întorseseră cu trăsura de la o plantaţie învecinată unde cinaseră, Matilda dădu năvală în coliba lui Tom.

- Ce-i aia „secesiune"? îi întrebă ea, dar cum ei ridicară miraţi din umeri, vorbi mai departe: Ei, conaşu' zice că tocmai asta a făcut Carolina de Sud. Din câte-am înţeles eu, conaşu' a explicat că statul nostru ar fi ieşit din Statele Unite.

- Cum să iasă, aşa, din ţară? întrebă Tom.

- Păi, ce nu-s albii ăştia în stare să facă?

Tom nu le povestise că, în ziua aceea, muşteriii albi tunaseră şi fulgeraseră, zicând c-or să curgă râuri de sânge până or ajunge ei ca, la presiunea Nordului, să renunţe la ceva ce ei numeau „drepturile statelor" şi dreptul de a avea sclavi.

- N-am vrut să vă mai sperii şi pe voi, dar cred mai mult ca sigur c-o să fie război.

- Vai, Doamne! Şi unde-o să fie război, Tom?

- Dumneata ce crezi, mamă, că există locuri anume făcute pentru război, aşa ca cimitirele sau ca terenul de picnic?

- Măcar să nu fie p-aici, prin împrejurimi!

- Ia să nu-mi spuneţi voi mie că albii au de gând să se omoare între ei pentru noi, negrii, spuse Irene zeflemitor.

Dar, pe zi ce trecea, veştile pe care le auzea Tom la fierărie îl convingeau că nu se înşelase. Unele din veştile astea le

spunea familiei, dar altele nu, căci nu voia să-i îngrijoreze fără pricină şi nici el singur nu-şi dădea seama dacă-i era teamă de evenimentele viitoare, ori dacă le aştepta cu nerăbdare. Putea însă simţi cum creşte neliniştea alor săi, la fel ca şi circulaţia pe drumul cel mare, căci veşnic treceau în goană pe lângă plantaţie tot mai mulţi călăreţi albi şi tot mai multe cabriolete. Nu era zi în care să nu apară cineva pe aleea ce ducea spre casă ca să stea de vorbă cu domnul Murray, iar Matilda recurgea la tot felul de şiretlicuri să se poată apropia, prefăcându-se că mătură sau şterge praful prin preajma lor. Şi încetul cu încetul, în următoarele câteva săptămâni, schimburile de veşti ale celor din familia sclavilor, discuţiile mânioase şi speriate ale albilor îi făceau pe toţi să îndrăznească să creadă că, într-adevăr, dacă va fi război, cum „yankeii" ieşeau mereu învingători, s-ar putea într-adevăr să fie eliberaţi.

Tot mai mulţi sclavi negri, care-i aduceau lui Tom câte ceva de reparat, povesteau că stăpânii lor deveniseră tare bănuitori şi se fereau, coborându-şi vocile ori chiar scriindu-şi ce aveau de spus, ori de câte ori intrau în camere până şi cei mai vârstnici şi mai credincioşi sclavi ai familiei.

, - Cel mai bun lucru ce ne rămâne de făcut e să facem pe proştii, ca şi cum nici n-am avea habar de ce se întâmplă, fu Tom de părere.

Matilda chibzui la ce spusese Tom, dar îşi puse în minte să facă altfel. Şi într-o seară, după ce servi desertul, intră în sufragerie şi, plesnindu-şi mâinile, spuse:

- Doamne, Dumnezeule, iertaţi-mă, conaşule şi coniţo, vroiam doar să vă spun că tare înfricoşaţi suntem şi eu şi ai mei de câte ori auzim de „yankei" şi murim de groaza lor. Şi tare v-am ruga s-aveţi grijă de noi, dacă s-o întâmpla ceva.

Cu mare satisfacţie, băgă de seamă cum chipurile stăpânilor se luminează a aprobare şi uşurare. .

- Păi, şi aveţi de ce să fiţi speriaţi, îi spuse doamna Murray. Yankeii ăia nu vă vor în nici un fel binele!

- Să n-aveţi însă nici o grijă, o linişti domnul Murray, n-o să se întâmple nimic.

Când Matilda le povesti scena, se amuzară cu toţii şi până şi Tom râse, istorisindu-le şi el apoi ceva şi mai hazliu. Auzise că un grăjdar din Melville se descurcase într-o împrejurare

asemănătoare cam aşa: când stăpânul îl întrebase de partea cui va fi dacă izbucneşte războiul, el ar fi răspuns:

- Conaşule, aţi văzut vreodată doi câini bătându-se pentru un os? Ei bine, osul ăla suntem noi, negrii.

Sărbătorile de iarnă trecură aproape neobservate în întreg ţinutul Alamance. Cam la câteva zile, muşteriii lui Tom mai dădeau de ştire despre secesiunea altor state din Sud: la început Mississippi, apoi în ianuarie 1861 Florida, Alabama, Georgia şi Louisiana, iar în prima zi a lunii februarie, Texasul. Şi toate acestea s-au unit într-o Confederaţie a statelor sudice, cu un preşedinte al lor, Jefferson Davis.

- Domnul ăla, Davis, şi o liotă întreagă de senatori sudişti, congresmeni şi ofiţeri superiori din armată, le povesti Tom alor săi, şi-au dat demisia şi se întorc acasă.

- A venit unul azi şi i-a spus conaşului că judecătorul ăl bătrân, Ruffin, pleacă mâine de la Haw River la Washington D. C, la o conferinţă de pace, spuse Matilda.

După câteva zile, Tom auzi însă de la muşteriii lui că judecătorul Ruffin se întorsese, recunoscând cu tristeţe că n-a dat nici un fel de roade conferinţa de pace, căci s-a încheiat cu certuri aprinse între delegaţii mai tineri din Nord şi Sud. Un vizitiu negru îi mai povesti că auzise dintrTo sursă sigură, de la portarul tribunalului din ţinutul Alamance, că vreo mie patru sute de albi din ţinutul lor (printre care şi domnul Murray) se întruniseră şi că domnul Hoit, fostul stăpân al Irenei, şi alţi oameni de vază, strigaseră că trebuie împiedicat războiul şi bătuseră cu pumnul în masă, numindu-i trădători pe toţi cei care se însoţeau cu confederaţii. Portarul îi mai spuse şi că fusese ales un anume domn Giles Mebane, care să ducă la convenţia secesiunii statului votul de patru la unu al ţinutului Alamance ca să rămână în Uniune.

Familia sclavilor cu greu mai putea ţine pasul cu evenimentele pe care le povesteau în fiecare seară Matilda şi Tom. în martie, numai într-o singură zi aflară că preşedintele Lincoln depusese jurământul, că la o ceremonie uriaşă în Montgomery, Alabama, fusese desfăşurat steagul Confederaţiei şi că Jeff Davis, preşedintele Confederaţiei, declarase abolirea comerţului cu sclavi africani. Ei, şi lucrul acesta nu-l putură ei pricepe în ruptul capului cum de-l făcuse, căci ştiau care îi era părerea despre sclavie. La câteva zile după aceea, tensiunea se

încorda şi mai mult când se află că legislatura Carolinei de Nord chemase de urgenţă sub arme douăzeci de mii de voluntari.

Vineri, 12 aprilie 1861, dis-de-dimineaţă, domnul Murray plecase la o întrunire în oraşul Mebane, iar Lewis, James, Ashford, micuţa Kizzy şi Mary se aflau la câmp, transplantând răsadurile de tutun, când băgară de seamă că pe drumul cel mare treceau în galop neobişnuit de mulţi călăreţi albi. Cum unul dintre călăreţi, încetinindu-şi goana, le arătă mânios pumnul şi le strigă ceva ce nu putură auzi, Virgil o trimise pe micuţa Kizzy să dea fuga acasă să le spună lui Tom, Matilda şi Irene că trebuie să se fi întâmplat ceva.

Văzând că fata nu-l poate lămuri în nici un fel, Tom îşi pierdu răbdarea, cât era el de calm.

- Şi ce-a strigat la voi? vru el să ştie.

Dar ea nu putu decât să-i mai spună încă o dată că nu putuseră înţelege, căci călăreţul trecuse prea departe de ei.

- Mai bine mă sui pe catâr şi mă duc să aflu ce s-a întâmplat!

- Cum să pleci fără permis de trecere! îi strigă Virgil, care tocmai venea cu căruţa.

- Trebuie să încerc! îi strigă şi Tom la rândul lui. Când ajunse el la drumul cel mare, călăreţii goneau

mai ceva ca la curse şi îşi dădu seama că goneau spre Atelierele Companiei, unde ştirile soseau prin firele de telegraf, agăţate în vârful stâlpilor celor înalţi. Alergând năuci înainte, unii călăreţi mai strigau câte ceva altora, dar nici aceştia nu păreau să ştie mai mult decât el. Trecând pe lângă sărăntoci albi şi negri, ce veneau alergând pe jos, Tom înţelese că trebuie să fie ceva foarte grav, iar când ajunse în curtea atelierelor de reparaţii, i se opri inima văzând mulţimea fremătătoare din jurul telegrafului.

Sări jos de pe catâr, pe care-l priponi, şi dădu fuga în jurul mulţimii de albi, care se agitau şi-şi tot aruncau privirile lâ firele de telegraf, de parcă s-ar fi aşteptat să vadă ceva venind pe ele. într-o parte, mai retras, dădu de un grup de negri şi auzi ce flecăreau.

- Pentru noi, acu' conaşu' Linkum o să se lupte...

- Ehei, vezi că pân-la urmă se uită Dumnezeu şi la negrii...

- Mie nu-mi vine să-mi cred urechilor...

- Să fim noi liberi, Doamne, liberi...

Trăgând pe un bătrân de-o parte, Tom află ce se întâmplase. Trupele din Carolina de Sud deschiseseră focul asupra fortului Sumter din portul Charleston, iar la ordinul preşedintelui Davis, fuseseră cucerite alte douăzeci şi nouă de baze federale din Sud. Aceasta însemna că începuse războiul. După ce Tom se întoarse acasă cu vestea, înainte de venirea stăpânului, săptămâni la rând fură năpădiţi cu tot felul de ştiri duse din gură în gură. Aflară că, după un asediu de două zile, fortul Sumter se predase "doar cu pierderea a cincisprezece vieţi de ambele părţi şi că mai bine de o mie de sclavi baricadau cu saci de nisip intrările în portul Charleston. După ce-l înştiinţa pe preşedintele Lincoln că statul său nu-i va da trupe, John Ellis, guvernatorul Carolinei de Nord,-a făgăduit armatei Confederaţiei câteva mii de soldaţi înarmaţi.

Preşedintele Davis a făcut apel către toţi albii din Sud, între optsprezece şi treizeci şi cinci de ani, să se angajeze să lupte ca voluntari chiar şi trei ani, iar fiecare al zecelea sclav de pe orice plantaţie să presteze muncă neplătită pentru război. Generalul Robert E. Lee s-a retras din armatele Statelor Unite şi a preluat comanda armatei din Virginia. Iar unii pretindeau că nu mai e clădire guvernamentală în Washington D.C. care să nu fie înţesată cu soldaţi înarmaţi şi baricadată cu fier şi ciment de teama năvălirii sudiştilor.

în răstimp, albii din ţinutul Alamance se îngrămădeau să se înscrie voluntari, ca să plece la luptă. Tom auzise de la un vizitiu negru că stăpânul acestuia îl chemase pe cel mai de credinţă servitor al casei şi-i spusese:

- Ei, băiete, te las să ai tu grijă de coniţa şi de copii până mă întorc eu, pricepi?

O mulţime de albi din vecinătate treceau să pună potcoave cailor înainte de a se alătura la Mebane companiei „Hawfields", proaspăt formate, ce urma să se suie în trenul ce-i aştepta să-i ducă la un teren de instrucţie din Charlotte. Un alt vizitiu negru, care-şi dusese stăpânii să-şi conducă fiul cel mare acolo, îi povestea lui Tom că femeile vărsau şiroaie de lacrimi, iar tinerii aplecaţi peste geamurile trenurilor răcneau de tremura văzduhul:

„Ne ducem doar să-i izgonim pe afurisiţii ăia de yankei şi ne întoarcem cât ai zice peşte!"

CAPITOLUL 38

Târziu în noaptea aceea, la lumina lămpii, Tom şedea pentru a doua oară lângă pat, iar Irene îi strângea mâinile cu putere; când durerile se înteţiră, iar gemetele ei se prefăcură în ţipete, el dădu fuga afară s-o cheme pe maică-sa. în ciuda orei târzii, Matilda nu dormea nici ea şi auzise strigătul. Aşa că o găsi afară, strigând în urmă către micuţa Kizzy şi Mary, care se iviseră şi ele, cu ochii măriţi de emoţie:

- Puneţi nişte apă la fiert şi aduceţi-mi-o iute!

într-o clipită, toţi ceilalţi piembri ai familiei şi-au scos capetele din colibele lor, iar cei cinci fraţi i s-au alăturat lui Tom, care se plimba agitat şi se crispa la fiecare strigăt al Irenei. Iar la prima ivire a zorilor, când răsună strigătul ascuţit al pruncului, se repeziră cu toţii la el, chiar şi Ashford, îl bătură pe spate şi-i strânseră mâinile şi nu după mult timp, în pragul colibei se ivi fericită Matilda, care-i strigă:

- Tom, mai ai o fetiţă!

Şi după ce se lumină de-a binelea Tom, şi apoi şi restul familiei, se repezi s-o vadă pe micuţa cu chipul arămiu boţit şi pe Irene, care, deşi slăbită, zâmbea totuşi. Matilda duse vestea şi în casa cea mare, pregăti în grabă prânzul de dimineaţă, iar după ce terminară de mâncat, domnul şi doamna Murray veniră şi ei în curtea sclavilor să vadă pruncul nou-născut pe moşia lor. Tom acceptă cu bucurie dorinţa Irenei s-o boteze pe cea de-a doua fiică a lor Ellen, după numele mamei ei. Era atât de fericit că era din nou tată, încât doar într-un târziu îşi aminti cât de mult îşi dorise un băiat.

A doua zi după-amiază, Matilda se hotărî să treacă pe ia fierărie.

- Uite, Tom, ştii la ce m-am gândit eu?

- Prea târziu, mamă, îi răspunse el zâmbind, l-am şi anunţat pe toţi ceilalţi şi tocmai aveam de gând să-ţi spun şi dumitale, să veniţi să ne îngrămădim cum om putea cu toţii în coliba noastră, duminica seara, să auziţi cum am să-i spun şi pruncului ăstuia povestea neamului nostru, aşa cum am făcut când s-a născut Măria.

Şi, aşa cum plănuiseră, toată familia s-a întrunit, iar Tom le-a povestit, întocmai cum făcuseră altădată răposata bunică

Kizzy şi George Cocoşul; după aceea au început să spună în glumă că, dacă s-ar întâmpla cumva ca vreunul dintre ei să uite să povestească copiilor lui istoria familiei, atunci, cu siguranţă că bunica se va scula din mormânt şi le-o va spune chiar ea.

Emoţia naşterii celui de-al doilea copil al lui Tom şi al Irenei fu iute spulberată de războiul ce se apropia cu repeziciune. Potcovind cai şi catâri, meşterind şi dregând tot felul de unelte, Tom trăgea cu urechea la fiece vorbă ce-o schimbau muşteriii albi şi se încorda deznădăjduit ori de câte ori îi auzea bucurându-se de vreo victorie a confederaţilor. O dată albii se porniseră să strige, să se bată pe spate şi să-şi arunce pălăriile în aer în timp ce vorbeau despre o bătălie ce-o numeau „Buf! Run"; povesteau că yankeii care mai scăpaseră cu viaţă o rupseseră la fugă sau că, de îndată ce auzeau că vine armata sudistă, făceau stânga împrejur. Cu aceeaşi bucurie au întâmpinat o altă înfrângere a yankeilor la „Wilson's Creek" în Missouri, şi nu mult după aceea încă una la „Ball's Bluff", în Virginia, unde căzuseră sute de yankei, printre care şi un general ciuruit de gloanţe - prieten apropiat de-al lui Lincoln.

- Să fi văzut cum mai ţopăiau albii ăia şi râdeau zicând că preşedintele Lincoln s-a pornit pe plâns ca un copil, când a auzit de moartea prietenului său, povesti Tom familiei lui întristate.

Spre sfârşitul anului 1861, după ce numai din ţinutul Alamance porniseră la război douăsprezece companii, Tom nu mai povestea decât o parte din veştile pe care le auzea, căci n-ar fi făcut altceva decât să adâncească mâhnirea alor săi.

- Apăi, dac-o mai ţine aşa, doar Domnul mai ştie dac-om ajunge vreodată liberi! spuse Matilda într-o duminică seara, privind chipurile abătute ale tuturor.

Un timp, nimeni nu spuse nimic, apoi vorbi Lilly Sue, care-şi îngrijea copilul bolnav:

-Atâta vorbărie cu libertatea asta... Eu nu mai trag nido nădejde de-acum înainte...

într-o după-amiază din primăvara anului următor, pe aleea din faţa casei Murray apăru un călăreţ în galop mărunt, îmbrăcat în uniforma cenuşie de ofiţer al armatei confederate. Chiar de departe, înfăţişarea lui îi păru cunoscută lui Tom, iar când se apropie, îl recunoscu pe Cates, fostul şerif al ţinutului, proprietarul băcăniei, din pricina căruia domnul' Murray trebuise să-i oblige pe George Cocoşul să părăsească statul. Tom îl

urmări atent cum descăleca şi se face nevăzut în casa cea mare. Nu trecu mult, că Matilda şi veni în goană la fierărie, încruntată şi îngrijorată.

- Te cheamă conaşu', Tom. Şade de vorbă cu Cates, neisprăvitul ăla de băcan. Ce-or fi vrând de la tine?

- De un' să ştiu eu, mamă? Nu-i mai bine să mă duc întâi să văd despre ce este vorba?

Luându-şi o înfăţişare serioasă, Tom o porni cu sufletul greu spre casa cea mare.

-Tom, îl cunoşti pe domnul maior Cates, îi spuse domnul Murray.

- Da, domnu', răspunse Tom fără să-şi ridice ochii la Cates, a cărui privire o simţea aţintită asupra sa.

- Dânsul mi-a povestit că acum comandă un corp nou de cavalerie, încartiruit lângă Atelierele Companiei, şi că ar avea nevoie de tine să le potcoveşti caii.

Lui Tom i se puse un nod în gât. îşi auzi vorbele răsunând dogit:

- Asta-nseamnă că mă duc şi eu la război, conaşule?

- N-avea nici o teamă, n-o să lupte alături de mine nici picior de negrotei, îi răspunse domnul Cates dispreţuitor. Ce! S-o ia la fugă cum aude primul glonte? De tine avem nevoie doar să ne potcoveşti caii pe terenul de instrucţie.

- Da, domnu', răsuflă Tom uşurat.

- Uite cum am aranjat cu domnul maior: vei lucra la cavalerie o săptămână, iar săptămâna următoare acasă pentru mine, şi tot aşa cât o ţine războiul. Şi se pare că n-o să mai dureze mult. Când vreţi să înceapă? îl întrebă apoi domnul Murray pe Cates.

- Chiar de mâine dimineaţă, dacă n-aveţi nimic împotrivă, domnule Murray.

- Sigur că da, e doar datoria noastră să dăm o mână de ajutor pentru Sud, răspunse domnul Murray iute, părând mulţumit că are ocazia să pună şi el umărul la eforturile tuturor pentru război.

- Sper că negroteiul ăsta să-şi înţeleagă menirea acolo, mai adăugă Cates. La armată nu-i trai dulce, ca pe plantaţie.

- N-aveţi nici o grijă, Tom ştie să se poarte! spuse domnul Murray privindu-l plin de încredere pe Tom. îi scriu diseară

permisul de drum şi-i dau un catâr, să se poată prezenta mâine dimineaţă la datorie.

- Bine, atunci, spuse Cates'şi, uitându-se apoi la Tom, urmă: Potcoave avem noi, dar să-ţi aduci uneltele cu tine. Şi, să ştii, avem nevoie de treabă bună şi făcută iute. N-avem vreme de pierdut!

- Da, domnu'!

Cu lădiţa de unelte de potcovit adunate în pripă, prinsă de şaua catârului, Tom se apropia de atelierele Companiei, întinderea din jur, până atunci umbrită ici şi colo de vreun copac, era acum presărată cu şiruri nesfârşite de corturi mici. Nu departe de el auzi sunet de corn şi pocniturile flintelor, iar când văzu că se apropie o patrulă călare, se încorda din tot trupul.

- Hei, încotro, negroteiule? Nu vezi c-aici e armată?

- M-a chemat domnul maior Cates să vin să potcovesc caii, răspunse iritat Tom.

-Aha, cavaleria e într-acolo..., îi arătă patrula: Hai, marş d-aici, să nu te-mpuşte careva...

Dând pinteni catârului, Tom ajunse curând pe o ridicătură, de unde putu zări patru şiruri de călăreţi executând tot felul de manevre, iar în spatele ofiţerilor care îi comandau, îl văzu pe maiorul Cates răsucindu-se mândru nevoie mare pe calul său. îşi dădu seama că maiorul îl văzu şi-i făcu un semn, după care se îndreptă spre el un alt soldat călare.

- Tu eşti fierarul negrotei?

- Da, domnu'!

Patruia îi făcu semn către un pâlc de corturi.

- O să stai şi-o să lucrezi acolo, lângă corturile pentru gunoi. Fă bine şi te instalează mai iute, ca să începem să-ţi şi trimitem caii.

In prima lui săptămână de lucru pentru cavaleria confederaţilor, şiruri nesfârşite de cai ce aveau mare nevoie de potcoave noi se perindară pe dinaintea lui Tom, iar el îi potcovea din zori până la căderea întunericului, de i se împăienjeneau ochii de-atâtea potcoave câte vedea. Tot ce-i auzea pe tinerii cavalerişti spunând, dovedea clar că la fiecare bătălie yankeii erau puşi pe fugă, aşa că Tom se întoarse acasă abătut şi dezgustat.

Femeile din curtea sclavilor erau tare neliniştite. încă din noaptea trecută şi în dimineaţa ce urmase, nu-i putuseră da de urmă micuţului Uriah, copilul cel veşnic bolnăvicios al lui Lilly Sue. La câtva timp după întoarcerea lui Tom, în timp ce Matilda mătura terasa de la intrare, auzise nişte zgomote ciudate şi, căutând ea în dreapta şi-n stânga, dădu peste băieţelul înfometat şi înlăcrimat ascuns în beciul casei celei mari.

- Păi, voiam să aud ce zice conaşu' şi coniţa despre eliberarea noastră, a negrilor, da' acolo în beci n-am putut auzi nimic, le spuse el.

Tom le povesti apoi tuturor întâmplările din săptămâna ce trecuse.

- Din ce-am văzut ori am auzit, nu-i nici un semn c-o fi mai bine, încheie el.

- Liberi tot n-am fost niciodată, aşa că n-o să pierdem mare lucru, încercă în zadar Irene să-i liniştească puţin.

-Să vă spun drept, tare mi-e teamă că după toate astea o să fie şi mai rău ca înainte.

Cea de-a doua săptămână de lucru pentru cavaleria confederaţilor, Tom şi-o începu stăpânit de aceeaşi tristă presimţire. în cea de-a treia noapte, auzi un zgomot ce părea că vine dintr-unul din corturile de gunoaie din apropiere. Tom, bâjbâi pe întuneric şi apucă ciocanul lui de fierar, iar apoi ieşi afară, străduindu-se să vadă ceva la lumina slabă a lunii. Tocmai când începuse să se încredinţeze că auzise scormonitul vreunui animal mai mic, zări o nălucă strecurându-se afară din cortul de gunoaie şi mâncând ceva din palmă. Apropiindu-se mai mult, se pomeni în faţa unui tânăr alb, slab şi supt la faţă. O clipă se priviră lung în lumina lunii, ca după aceea tânărul alb s-o rupă la fugă. N-apucă însă să străbată nici zece yarzi că se împiedică de ceva ce zornăi destul de tare, dar el nu se pierdu cu firea şi se făcu nevăzut în întuneric. Santinele înarmate apărură de îndată cu felinare şi muschete şi-l găsiră pe Tom cu ciocanul în mână.

- Umbli după furat, negroteiule?

Abia atunci îşi dădu Tom seama în ce bucluc se băgase. Dacă ar fi tăgăduit sus şi tare că nu avea de gând să fure, ar fi însemnat să-l facă pe alb mincinos, ceea ce era o vină şi mai rea decât furtul. Străduindu-se să pară convingător, Tom nu reuşi, în disperarea lui, decât să bâiguie:

- Am auzit ceva şi m-am repezit să văd ce-i... şi-am văzut un alb umblând prin gunoaie, conaşule, da' a luat-o la fugă...

Schimbând priviri neîncrezătoare, cele două santinele izbucniră într-un râs dispreţuitor.

- Tare proşti ne crezi pe noi, negroteiule! Las' că ne-a spus el maiorul Cates să fim cu ochii pe tine! O să intri pe mâna lui de îndată ce s-o scula, mâine dimineaţă, băiete!

Nedezlipindu-şi ochii de la fierar, santinelele se sfătui ră în şoaptă.

- Ascultă, băiete, ia lasă tu ciocanul ăla jos! îi spuse unul din ei.

Instinctiv, pumnul lui Tom se încleşta şi mai tare pe mânerul ciocanului. Santinela făcu un pas înainte şi aţinti muscheta în dreptul pântecului lui Tom.

- Dă-i drumul, n-auzi?

Tom deschise pumnul şi auzi ciocanul izbindu-se de pământ. Santinelele îi făcură semn s-o pornească înainte, iar după un timp îi porunciră să se oprească într-un luminiş, în faţa unui cort, dinaintea căruia se afla o altă santinelă înarmată.

- Am dat peste negroteiul ăsta care fura, spuse unul dintre oamenii care-l aduseseră, arătând cu capul spre cortul cel mare. Am fi avut noi grijă de el, dar maiorul ne-a spus să fim cu băgare de seamă şi să-i raportăm personal orice s-ar ivi. Ne întoarcem când s-o scula dumnealui.

îl lăsară pe Tom în grija celeilalte santinele, care privindu-l dispreţuitor îi porunci răstit:

- Hai, întinde-te pe spate, negroteiule! Ai grijă să nu te mişti, că s-a terminat cu tine!

Tom se întinse aşa cum i se spusese. Pământul era rece. încercă să socotească ce s-ar putea întâmpla, îşi cumpăni şansele de scăpare şi apoi urmările. Văzu cum se ivesc zorile, apoi se întoarseră cele două santinele, căci zgomotele din cort dovedeau că maiorul Cates se sculase. Una dintre santinele strigă:

- Permiteţi să vă raportăm, domnule maior?

- Ce anume? auzi Tom vocea morocănoasă dinăuntru.

- L-am prins azi noapte pe fierarul ăla negrotei furând, domnule maior!

O clipă nu veni nici un răspuns.

- Unde-i acum?

- L-am luat prizonier şi-i chiar aici, să trăiţi!

- Vin acum!

După încă o clipă, uşa de pânză a cortului se dădu în lături, iar maiorul Cates păşi afară şi rămase în loc, mă-surându-l pe Tom ca o pisică ce-şi aţinteşte ochii pe o biată pasăre.

- Aha, negrotei îngâmfat! Aud că te-ai apucat de furat! Cred că ştii ce păţeşte cineva la noi, la armată, pentru aşa ceva!

- Conaşule, să vedeţi... începu Tom să-i povestească aprins ceea ce se întâmplase. Părea tare înfometat, conaşule, sfârşi el, şi scormonea prin gunoaie.

- Aşa, va să zică, acum mai născoceşti şi-un alb care să mănânce spurcăciuni. Las' că ne-am mai întâlnit noi .şi altă dată, şi-n afar' de-asta, ştiu eu ce soi eşti, negroteiule! De neisprăvitul de taică-tău, negroteiul ăla liber, am avut eu grijă, dar tu mi-ai scăpat! Acum, însă, te-am prins sub legile războiului.

Lui Tom nu-i veni să-şi creadă ochilor când îl văzu pe Cates îndreptându-se cu paşi mari spre un stâlp din apropiere, unde-i era atârnată şaua cu un bici la oblânc. îi scăpărau ochii cântârindu-şi şansele de scăpare, dar, pe măsură ce Cates se apropia, văzu cele trei santinele că îşi ridicau puştile spre el; faţa maiorului se schimonosi şi, ridicând biciul împletit, îl lăsă să cadă ca o flacără mistuitoare peste umerii lui Tom, o dată, de două ori, de mai multe ori...

Tom o porni împ!eticindu-se, orbit de mânie, către locul unde potcovea caii şi, fără să-i mai pese de ce s-ar putea întâmpla dacă ar fi provocat, îşi înşfacă sculele, se azvârli în spinarea catârului şi nu se mai opri decât la casa domnului Murray. Acesta îl ascultă şi, pe măsură ce Tom povestea, se înroşea de mânie.

- Conaşule, eu acolo nu mă mai duc, fie ce-o fi.

- Acum te simţi bine, Tom?

- La trup nu-s vătămat conaşule, dacă la asta vă gândiţi, dar la suflet m-a rănit, conaşule!

' - Uite, ai cuvântul meu de onoare. Dacă apare cumva maiorul cu chef de harţă, sunt gata să merg chiar până la generalul lui, la nevoie. Te rog să mă crezi că-mi pare rău de ce s-a întâmplat. întoarce-te acum în atelierul tău şi vezi-ţi de treabă!

* Domnul Murray şovăi o clipă, apoi urmă:

-Tom, ştiu că nu eşti cel mai mare din familie, dar şi eu şi doamna Murray te considerăm capul familiei şi am vrea să le spui tuturor că de-abia aşteptăm să scăpăm de yankeii ăştia, ca să putem trăi liniştiţi împreună tot restul vieţii. Că ăştia nu sunt altceva decât nişte diavoli!

- Da, domnu', răspunse Tom, gândindu-se că unui stăpân alb nu-i este cu putinţă să priceapă că nu poţi trăi liniştit atunci când eşti sclavul cuiva.

în primăvara anului 1862, Irene rămase din nou însărcinată, iar din veştile ce le auzea zilnic, Tom înţelese că ţinutul Alamance părea să se afle în centrul liniştit al unui adevărat taifun de război care se desfăşura în alte părţi. Astfel auzi de o luptă la Shiloh, unde atât yankeii cât şi confederaţii uciseseră sau răniseră mai bine de patruzeci de mii de oameni de fiecare parte, încât supravieţuitorii abia mai puteau răzbate printre morţi. Bătălia aceea părea mai mult o retragere, dar nu încăpea îndoială că yankeii pierdeau majoritatea bătăliilor importante. Cam pe la sfârşitul lui august, Tom îi auzi pe albi povestind cu multă bucurie că, într-o a doua bătălie la Bull Run, yankeii se retrăseseră pierzând doi generali, iar sute de ostaşi de-ai lor se căzneau să se retragă spre Washington, DC, unde se spunea că cetăţenii fugeau înspăimântaţi, în timp ce funcţionarii, baricadau clădirile federale, banii tezaurului şi ai băncii erau trimişi la New York, iar pe râul Potomac stătea un vas de război cu motoarele pornite, gata să-l adăpostească pe preşedintele Lincoln şi personalul său. Şi la nici două săptămâni mai târziu, la Harpers Ferry, forţele conferedate conduse de generalul Stonewall Jacksorî au luat unsprezece mii de prizonieri yankei.

- Tom, nu mai vreau să aud nimic despre războiul ăsta groaznic, îi spuse Irene într-o seară de septembrie, pe când şedeau uitându-se la focul din vatra căminului, după ce bărbatul ei îi povestise de şiruri lungi de soldaţi confederaţi şi yankei care se înfruntaseră şi se uciseseră într-un loc numit Antietam. Eu stau aici cu cel de-al treilea prunc în pântece şi nu se face să vorbim tot timpul numai despre lupte şi omoruri.

îşi întoarseră capetele amândoi deodată, auzind un zgomot atât de uşor încât nu-l mai luară apoi în seamă. După un timp îl auziră însă din nou, de data aceasta ca un ciocănit slab. Irene, fiind mai aproape de uşă, se ridică şi deschise, iar Tom auzi cu mirare vocea rugătoare a unui alb:

-Vă rog să mă iertaţi. Nu aveţi cumva ceva de mâncare? îmi este tare foame!

întorcându-se, Tom era cât pe ce să cadă de pe scaun recunoscând chipul tânărului alb pe care-l surprinsese printre gunoaie, la postul de cavalerie. Venindu-şi iute în fire şi temându-se de vreo cursă, Tom rămase înţepenit, în timp ce nevasta lui răspundea fără nici o bănuială:

-Păi, nu ne-au mai rămas decât nişte turte de mălai reci de la cină.

-îs bune şi astea, că de două zile n-am pus nimic în gură.

Convins că nu era decât o coincidenţă ciudată, Tom se sculă de pe scaun şi se duse şi el la uşă:

- Va să zică, ne ocupăm cu cerşitul, nu-i aşa?

O clipă tânărul îl privi batjocoritor, apoi ochii i se măriră şi pe dată se făcu nevăzut, uimind-o pe Irene, care sp îngrozi când Tom îi povesti tocmai pe cine avusese de gând să omenească.

Cei din curtea sclavilor aflară despre arătarea de necrezut doar în seara următoare, când Matilda le povesti tuturor că, imediat după prânzul de dimineaţă, „un flăcău alb, sărac şi costeliv" apăruse pe negândite la uşa bucătăriei, rugându-se jalnic să-i dea ceva de mâncare; ea îi dăduse un blid de tocană rece, pentru care omul nu mai contenea cu mulţumirile, ca imediat după aceea să se facă nevăzut. Ceva mai târziu găsise blidul gol pe treptele bucătăriei. După ce Tom îi lămuri cine era tânărul, adăugă:

- Şi dacă-i daţi de mâncare, cred c-o să mai rămână p-aici. Poate că doarme pe undeva, prin pădure. Eu n-am încredere în el; să nu-mi spuneţi mie pe nume, dacă n-o da careva de bucluc!

- Ba n-o să fie aşa! exclamă Matilda. Las' c-o să am eu grijă! Dacă se mai arată înc-o dată, o să-i spun să aştepte, aşa ca şi când i-aş pregăti ceva de mâncare, iar eu mă duc drept la conaşu' să-i spun.

în dimineaţa următoare, tânărul pică în cQrsă. înştiinţat de Matilda, domnul Murray ieşi iute pe uşa din faţă şi o luă pe după casă, în vremexe Matilda ajunse în bucătărie tocmai când tânărul era luat prin surprindere.

- Dumneata ce treabă ai pe-aici? îl întrebă domnul Murray.

Tânărul însă nici nu se sperie, şi nici nu păru tulburat.

- Domnule, sunt istovit de drum şi de foame. Nimeni n-are nici o vină într-asta şi negrii dumneavoastră s-au îndurat şi mi-au dat câte ceva de mâncare.

Domnul Murray şovăi o clipă, apoi spuse:

- Bine, oricâtă milă şi înţelegere aş avea, ştii şi dumneata ce vremuri grele trăim', aşa că nu ne putem permite să mai hrănim o gură în plus. Aşa că trebuie să-ţi vezi de drum.

Matilda îl auzi atunci pe tânăr milogindu-se în modul cel mai înjositor:

- înduraţi-vă, domnule, fie-vă milă, vă rog să mă lăsaţi să rămân aici. Nu mă dau în lături de la nici o muncă. Fac orice, numai să nu mor de foame.

. - N-am nimic de lucru pentru dumneata aici. Negrii mei lucrează la câmp.

- Şi eu m-am născut şi am crescut la câmp. Ştiu să muncesc mai bine decât negrii dumneavoastră, domnule, doar pentru un blid de mâncare, stărui tânărul.

- Cum te cheamă, băiete, şi de unde vii?

- George Johnson. Vin din Carolina de Sud, domnule. Războiul a măturat totul pe unde locuiam eu. Am vrut să mă înrolez şi eu, dar mi-au spus că-s prea tânăr. De-abia merg pe şaisprezece ani. Războiul ne-a distrus recolta şi toate-s părăginite, nici şobolanii n-au mai rămas. Şi-am plecat şi eu, credeam că într-altă parte, indiferent unde, trebuie să fie mai bine. Dar singurii cărora le-a păsat de mine au fost negrii dumneavoastră.

Matilda simţi că povestea tânărului îl impresionase pe stăpân. Dar nu-şi putu crede urechilor, când îl auzi întrebând:

- Crezi că te-ai pricepe să fii vechil?

- N-am încercat niciodată aşa ceva, răspunse uimit tânărul George Johnson, după care adăugă şovăind: Dar v-am spus că sunt în stare să încerc orice.

îngrozită, Matilda se apropie de uşa bucătăriei să audă mai bine.

- Mi-am dorit întotdeauna să am un vechil, chiar dacă negrii mei îşi văd de treabă şi-mi scot recolte bune. Aşa c-aş vrea să încercăm, pe masă şi casă, să vedem cum merge.

- Domnule..., cum ziceaţi că vă cheamă?

- Murray, răspunse stăpânul.

- Ei bine, domnule Murray, v-aţi găsit omul nimerit. Matilda îl auzi pe stăpân chicotind, apoi zicând:

-în spatele hambarului e un şopron goi, aşa că poţi să dormi acolo. Unde-ţi sunt bagajele?

- Tot ce am e pe mine, domnule, îi răspunse tânărul. Vestea aceasta uimitoare se răspândi cu iuţeala

fulgerului.

- Nu-mi venea să-mi cred urechilor, exclamă Matilda terminând de povestit, iar ceilalţi membri ai familiei explodară dintr-o dată:

- Cred că conaşu' şi-a pierdut minţile...

- Nu ne-am văzut noi de treabă cum trebuia...?

- E alb ca şi el, asta-i...

- Las' c-o să avem noi grijă să-l vadă cu alţi ochi pe sărăntocul ăsta alb...

Oricât de furioşi ar fi fost, la prima lor confruntare directă, a doua zi de dimineaţă la câmp, noul vechil se purtă în aşa fel încât supărarea li se domoli pe dată. Când ajunseră la câmp, cu Virgi! în frunte, George Johnson cel slab şi gălbejit era acolo şi se îndrepta spre ei.

- Nu vă port pică pentru că mă urâţi, le spuse el, înro-şindu-se, iar mărul lui Adam i se mişca nervos, dar aş vrea să vă rog să aveţi răbdare, ca să vedeţi dacă sunt atât de rău pe cât credeţi. Sunteţi primii negri cu care am avut vreodată de-aface şi cred că aveţi pielea neagră aşa cum eu o am albă, iar eu judec omul decât după purtarea lui. Un singur lucru nu uit, voi mi-aţi dat de mâncare când eram înfometat, în timp ce o mulţime de albi n-au făcut-o. Acum, domnului Murray se pare că i-a intrat în cap ideea să-şi ia un vechil. Ştiu prea bine că-l puteţi convinge să se descotorosească de mine, dar socotesc că, dacă o veţi face, s-ar putea ca următorul pe care-o să-l găsească să fie mult mai rău.

Nimeni nu ştiu ce să-i răspundă. Se părea că nu le mai rămânea nimic de făcut, decât să se împrăştie şi să se apuce de treabă. Uitându-se cu toţii pe furiş, îl văzură pe George Johnson muncind cot la cot cu ei, dacă nu şi mai mult, dornic să-şi dovedească sinceritatea.

La sfârşitul primei săptămâni de la venirea necunoscutului, se născu Viney,. cea de a treia fetiţă a lui Tom şi a Irenei. Când se aflau la câmp, George Johnson se aşeza fără sfială la masă cu

familia negrilor, părând să nu bage de seamă că Ashford se scula intenţionat, privindu-l dispreţuitor şi se ducea într-altă parte.

-Vedeţi şi voi că n-am habar ce trebuie să facă un vechil, aşâ că trebuie să mă ajutaţi, le spuse el cu glas sincer. Nu cred c-ar fi bine s-apară pe câmp domnul Murray şi să vadă că nu fac ce se aşteaptă de la mine.

în seara aceea, până şi Tom, de obicei atât de serios, se amuză la gândul de a-şi instrui propriul vechil şi se înţeleseră cu toţii că sarcina asta cădea, desigur, în seama lui Virgil, căci el condusese întotdeauna munca la câmp.

-în primul rând, începu Virgil să-l dăscălească pe Johnson, trebuie să-ţi schimbi deprinderile. Cum noi şe-dem tot timpul la pândă, n-o să se întâmple să apară stăpânul fără să-ţi dăm de ştire. Atunci trebuie să dai zor, să te ţii cât mai departe de noi. Cred că ştii şi tu că albii, şi mai ales vechilii, nu trebuie să dea de bănuit că se au bine cu negrii.

- Păi, în Carolina de Sud, de unde vin eu, pare-se că negrii erau ăia care nu se aveau prea bine cu albii, spuse George Johnson.

- Ehei, nu erau proşti negrii ăia, îi răspunse Virgil. în al doilea rând, un stăpân vrea să vadă că vechilul lui îi pune pe negri să muncească mai mult ca-nainte. Aşa că trebuie să te înveţi să strigi: „Hai la treabă, negroteilor!", ş-alte d-astea. Şi ori de câte ori te afli pe lângă conaşu' ori pe lângă alţi albi, nu ne mai striga pe nume, aşa cum faci de obicei. Trebuie să înveţi să mârâi, să înjuri şi să pari rău, să creadă stăpânul că eşti aspru şi că scoţi untul din noi.

Gând domnul Murray apăru la câmp, George Johnson se strădui din răsputeri să strige, să înjure, ameninţându-i pe toţi, începând chiar cu Virgil.

- Ei, cum se descurcă? îl întrebă domnul Murray.

- Binişor, pentru nişte negri lăsaţi de capul lor, răspunse el tărăgănat, dar într-o săptămână sau două îi dau eu pe brazdă.

Toţi se zguduiră de râs în seara aceea, imitându-l pe George Johnson şi pe domnul Murray, care se văzuse cât de colo că rămase încântat. Când hazul se mai domoli, Johnson le povesti cu glas şoptit că, înainte ca familia lui să fie silită să pribegească din cauza războiului, din fragedă pruncie fusese

sărac lipit pământului, aşa că pornise în căutarea unei vieţi noi, mai bune.

- Ăsta-i primul alb pe care l-am întâlnit să vorbească pe faţă despre el, spuse Virgil, dând glas gândului celorlalţi.

- Sa vă spun drept, mie-mi place să-l ascult vorbind, zise Lilly Sue.

-Vorbeşte ca toţi sărăntocii. Ce-I face să pară altfel e doar faptu[că ăsta-i primul pe care l-am văzut să nu-şi dea aere. Ălor mai mulţi le e tare ruşine de ce sunt, spuse Mary râzând.

- Tare-mi pare că aţi început să-i îndrăgiţi cu toţii pe „bătrânul" George! spuse Matilda, stârnind hohote de râs la noua poreclă a vechilului atât de tânăr pe care-l învăţau ei meseria de vechil.

Matilda avusese dreptate, oricât ar fi părut de necrezut: ajunseseră cu toţii să-l îndrăgească din inimă.

CAPITOLUL 39

Nordul şi sudul păreau încleştate ca doi cerbi într-o luptă pe viaţă şi pe moarte. Tom observa acum o notă de descurajare în discuţiile muşteriilor lui, ceea ce reînvia din nou speranţa lui de libertate nestinsă.

întreaga familie începu să se frământe, plină de bănuieli, când „bătrânul" George Johnson îi anunţă misterios:

- Domnul Murray mi-a spus că pot pleca să-mi văd de nişte treburi. O să mă întorc cât o să pot mai iute.

Şi dus a fost chiar a doua zi de dimineaţă.

- Despre ce credeţi c-o fi vorba?

- Din câte spunea el, n-ar mai fi rămas nimic acolo, în urma lui, de care să trebuiască să aibă grijă.

- Poate o fi ceva cu vreun neam al lui...

- Da' n-a pomenit niciodată de vreo rubedenie, cel puţin aşa mai apropiată...

- Trebuie să aibă de căutat pe cineva pe vreundeva.

- Poate că s-o fi hotărât să se ducă la război.

- Nu l-aş crede pe „bătrânul" George arzând de nerăbdare să împuşte pe careva.

- Eu cred că şi-a umplut bine burdihanul şi că şi-a luat tălpăşiţa.

- Ia' mai taci din gură, Ashford. Nu găseşti niciodată nimic bun de zis nici de el, nici de altcineva.

Se scurse aproape o lună, când, într-o duminică, se stârni mare zarvă - „bătrânul" George se întoarse, zâmbind ruşinat, trăgând după el o arătare de fată, timidă, la fel de uscăţivă şi de gălbejită ca şi el, cu pântecele umflat de sarcină, de parcă ar fi înghiţit un dovleac.

- Ea e soţia mea, don'şoara Martha, le spuse el. Ne-am căsătorit chiar înainte de a pleca şi i-am spus c-am să mă întorc când oi găsi un loc pentru amândoi. Şi dacă n-am pomenit nimic de ea pân-acum, e că mi-a fost şi-aşa destul de greu să găsesc pe cineva care să mă adăpostească măcar pe mine. Hai, Martha, salută-i pe oamenii aceştia, o îndemnă el zâmbind.

Ascultătoare, Martha le dădu bună ziua şi apoi adăugă cu aerul că ţinea o lungă cuvântare:

- George mi-a tot vorbit de voi toţi.

- Sper că ţi-a vorbit numai de bine, spuse voioasă Matilda, iar George o surprinse privind a doua oară pântecele rotund al fetei.

- Când am plecat, nu ştiam că o să avem şi-un copil. Da' mă tot îmboldea ceva să mă duc s-o iau. Şi uite ce-am găsit.

Atât de plăpândă, Martha părea perechea cea mai nimerită pentru „bătrânul" George Johnson, iar familia sclavilor o îndrăgi pe dată şi pe ea.

- Şi nu i-ai mărturisit adevărul nici măcar domnului Murray? întrebă Irene.

- Nu. I-am spus doar că am nişte treburi, aşa cum v-am spus şi vouă. Iar dac'o vrea să ne alunge, n-o să avem încotro - asta-i tot.

- Las' că ştiu eu că n-o să facă el, conaşu', una ca asta, spuse Irene.

-Sigur că nu. Nu-i conaşu' dintr-ăia..., se repezi şi Matilda.

- Ei bine, atunci spune-i că trebuie să-l văd cât mai iute, îi comunică Johnson Matildei.

Nevrând să lase nimic în voia soartei, Matilda îi povesti mai întâi doamnei Murray, mai înflorind pe ici pe colo.

- Coniţă, las de o parte că el e vechil, da' şi el şi mititica aia amărâtă de nevastă-sa sunt înspăimântaţi de moarte, gândindu-se c-o să-i dea conaşu' afară pentru că el n-a spus nimic de nici

o nevastă mai înainte, că acu' vremurile sunt aşa de grele. Iar ei tocmai îi vine sorocul...

- Eu nu pot să mă amestec în hotărârile soţului meu, vezi bine, dar sunt sigură că n-o să-i dea pe uşă afară...

- Sigur că da, coniţă, ştiam eu că n-o s-o facă, mai ales că nu pare să aibă mai mult de trei'şpe-pai'şpe ani şi-i gata să nască dintr-o clipă într-alta. Şi-apoi, nu cunosc pe-aici pe nimeni, în afară, de noi şi de dumneavoastră.

- Aşa cum ţi-am mai spus, asta nu-i treaba mea, domnul Murray hotărăşte. Dar sunt sigură că o să poată rămâne.

Reîntoarsă în curtea sclavilor, Matilda îi spuse „bătrânului" George Johnson să nu-şi facă prea multe griji, căci doamna Murray era sigură că nu vor întâmpina nici o greutate, lucru pentru care el îi rămase recunoscător. Apoi ea alergă la coliba Irenei de unde, după ce se sfătuiră în grabă, porniră amândouă spre micul şopron din spatele hambarului, transformat acum în locuinţa familiei Johnson.

Irene bătu, iar când „bătrânul" George Johnson ieşi în uşă, ji spuse:

- Ne-am tot gândit la nevasta ta. Spune-i că o să avem noi grijă de spălatul şi de mîncarea voastră, ca ea să-şi poată cruţa câte puteri mai are ca să-l poată naşte pe pruncul ăla.

- Acum doarme. O şă vă rămână îndatorată. Că şi aşa s-a istovit destul până ce a ajuns aici.

- Nici nu-i de mirare. Nu pare să aibă mai multă vlagă decât o păsărică, spuse Irene. *

- N-ai avut nici un pic de minte s-o cari atâta drum şi încă în situaţia ei, adăugă Matilda severă.

- M-am fot căznit s-o lămuresc, când am ajuns acolo. Dar ea n-a vrut nici în ruptul capului să mai rămână singură.

- Da' dacă s-ar fi întâmplat ceva? Ce ştii tu cum se nasc copiii! se miră Matilda.

- Mie nici nu-mi vine să cred c-o să fiu tată, spuse el.

- Crezi, nu crezi, tot ai să fii! râse irene văzând chipul îngrijorat, după care ea şi Matilda o luară înapoi spre colibele lor.

- Biata fată, nu arată bine deloc, spuse Matilda pe şoptite. Aproape că-i poţi vedea oasele. Şi nici timp nu mai are să se înzdrăvenească.

- Tare frică mi-e că n-o să-i fie uşor deloc la naştere, spuse Irene. Doamne, Dumnezeule! N-am crezut niciodată c-am s-ajung să-mi pese de vreun alb.

Nu trecură nici două săptămâni, când într-o zi, cam pe la prânz, o apucară durerile. întreaga familie a sclavilor îi auzea strigătele. Matilda şi Irene stătură alături de ea toată noaptea, până a doua zi, înainte de prânz. în cele din urmă, când Irene ieşi afară, „bătrânul" George Johnson, palid şi tras la faţă, citi adevărul pe chipul ei, înainte ca ea să poată rosti vreo vorbă:

- Cred că don'şoara Martha o să-şi revină... Era fetiţă... dar... a murit.

CAPITOLUL 40

Târziu, în după-amiaza zilei de Anul Nou 1863, Matilda veni în goana mare în curtea sclavilor.

- L-aţi văzut pe albul ăla de-a venit călare? Nici n-o să credeţi când oţi auzi! E-acum în casă şi-i povesteşte conaşului că tocmai s-a dat de veste, la telegraful ăla de la gară, că preşedintele Lincoln a semnat Proclamaţia de Emancipare care ne eliberează!

Vestea aceasta atât de răscolitoare îi făcu pe negrii domnului Murray să se alăture altor milioane care, ca şi ei, se bucurau nespus în adăpostul colibelor lor... Dar pe zi ce trecea, speranţele cu care-şi aşteptau eliberarea începeau să se risipească, până ce se prefăcură într-o deznădejde adâncă, pe măsură ce pricepură că, în sângeroasa şi zdrobita Confederaţie, ordinul dat de preşedintele Lincoln nu făcuse altceva decât să stârnească un dispreţ şi mai mare faţă de preşedinte.

Deznădejdea sclavilor de pe plantaţia Murray creştea într-atât încât, în ciuda veştilor despre marile victorii ale yankeilor, printre care şi luarea Atlantei, refuzau să mai nutrească vreo speranţă de libertate; până când, spre sfârşitul anului 1864, îl văzură într-o zi pe Tom mai emoţionat ca niciodată. Le povesti că auzise de la muşteriii lui albi că mii de yankei ucigaşi şi prădători, mărşăiuiseră încolonaţi vreo cinci mile, sub comanda unui general, Sherman, un smintit, şi pustiiseră statul Georgia. Dar, deşi familia sclavilor îşi văzuse de atâtea ori zădărnicite speranţele, de data aceasta nu-şi puteau stăpâni nădejdea ce

încolţea din nou, pe măsură ce-l ascultau pe Tom în fiecare seară.

- Pare-se că yankeii ăştia nu cruţă nimic. Albii de p-aici jură că dau foc la câmpuri, la case şi hambare; ucid catârii, frig vacile şi mănâncă toate merindele peste care dau în cale. Iar dacă găsesc ceva ce nu poate fi nici ars şi nici mâncat, atunci îl fac una cu pământul, pe lângă faptul că fură tot ce se poate căra. Şi cică prin păduri şi pe drumuri mişună ca furnicile negrii fugiţi de pe plantaţiile stăpânilor lor, că până şi generalul Sherman, în persoană, i-a rugat să se înapoieze de unde au venit.

Apoi, nu la mult timp după ce yankeii triumfători au ajuns "până la ţărm, Tom îi anunţă cu răsuflarea tăiată că a căzut Charlestonul, iar după o vreme că generalul Grant a luat Richmondul şi, în cele din urmă, în aprilie 1865, generalul Lee a asediat întreaga armată federală şi că Sudul a capitulat.

Bucuria sclavilor nu mai cunoscu margini; o luară cu toţii prin grădina din faţa casei celei mari, pe aleea de la intrare spre drumul cel mare, unde se amestecară printre alte sute de sclavi negri care se adunaseră acolo, umblând de coio-colo, ţopăind şi dansând, strigând, cântând şi rugându-se.

- Liberi, Doamne Dumnezeule, suntem liberi!

- în sfârşit suntem liberi, slavă ţie, Atotputernicule! După câteva zile, însă, bucuria se prefăcu în doliu şi

adâncă durere, odată cu vestea zguduitoare a uciderii preşedintelui Lincoln.

- Nenorocireeee! se vaită Matilda, înconjurată de întreaga familie înlăcrimată, asemeni atâtor milioane de sclavi'care-l veneraseră pe răposatul preşedinte ca pe un Moise al lor.

Ceva mai târziu, în mai, domnul Murray îşi chemă toţi sclavii în grădina din faţa casei celei mari, aşa cum făcură toţi stăpânii de sclavi din Sudul înfrânt. Adunaţi cu toţii dinaintea casei, cu greu putură să-şi ridice ochii la chipul tras şi îndurerat al stăpânului, al stăpânei care plângea şi al „bătrânului" George Johnson. Cu vocea sugrumată domnul Murray le citi rar din ziarul pe care-l ţinea în mână că Sudul pierduse războiul.

Străduindu-se cu greu să nu-şi piardă cumpătul în faţa sclavilor adunaţi înaintea lui, le spuse:

- Iar asta înseamnă, după câte cred, că de-acum înainte sunteţi la fel de liberi ca şi noi. Dacă vreţi să plecaţi, plecaţi,

dacă vreţi să rămâneţi, rămâneţi, şi vom încerca să vă plătim câte ceva...

Sclavii domnului Murray începură din nou să joace, să cânte, să se roage, să strige:

- Liberi... în fine suntem liberi!

Zarva aceasta ajunse până la coliba unde fiul lui Lilly Sue, Uriah, zăcea de săptămâni întregi măcinat de febră. Auzindu-i strigând: „liberi", el se sculă din pătuţul lui şi, încins de fierbinţeală, o luă la fugă, cu cămăşuţa de noapte fluturând pe el, spre coteţul porcilor, strigând:

- Hei, porcilor, nu mai râmaţi, că de-acum încolo sunteţi liberi!

' Alergă apoi la grajduri.

- Ascultaţi, vacilor, nu mai faceţi lapte că de-acum încolo sunteţi libere!

Dădu fuga după aceea în poiată:

- Voi, găinilor, nu mai ouaţi, că sunteţi libere! Şi liber sunt şi eu...

în noaptea aceea, după ce osteniră de-atâta petrecere, Tom adună întreaga familie în hambar să se sfătuiască ce era de făcut acum, când venise mult aşteptata „libertate".

-De mâncat n-o să putem mânca „libertate", aşa că trebuie să vedem ce putem face ca să ne câştigăm traiul, le spuse Tom. Nici bani prea mulţi nu avem şi-n afară de mine, care-s fierar şi de mama care-i bucătăreasă, toţi ceilalţi sunteţi muncitori la câmp.

Matilda le povesti că domnul Murray o rugase să-i îndemne pe toţi să se gândească la oferta lui de a împărţi plantaţia şi de a lua pământ în arendă. Urmară discuţii aprinse. Mulţi doreau să plece cât mai iute cu putinţă, dar Matilda se împotrivi:

- Nu vreau ca familia noastră să se dezbine. Şi cum o să plecăm de-aici, când s-ar putea întoarce tatăl vostru şi nimeni n-o să poată spune încotro am luat-o?

Tom se pregăti din nou să vorbească şi se lăsă tăcere.

-Am să vă spun eu de ce nu putem pleca deocamdată. Noi nu suntem încă pregătiţi. Când o veni vremea, eu o să fiu primul gata de drum.

Cei mai mulţi se convinseseră că Tom vorbise cu înţelepciune şi se risipiră pe la colibele lor.

Luând-o de mână pe Irene, Tom o porni spre câmp, la lumina lunii. Aburcându-se cu îndemânare peste gard, începu să măsoare cu paşi mari un petec pătrat de pământ şi spuse:

- Irene, locul ăsta o să fie al nostru!

- Al nostru! răspunse ea abia şoptit.

în mai puţin de o săptămână, fiecare pereche din numeroasa familie a sclavilor Murray muncea pe propriul ei ogor. într-o 'dimineaţă, când Tom îşi părăsise atelierul de fierărie ca să-şi ajute fraţii, văzu un călăreţ singuratic pe drum şi îl recunoscu: era Cates, fostul maior de cavalerie, cu uniforma zdrenţuită, cu calul abia târându-şi picioarele, îl recunoscu şi el pe Tom şi, apropiindu-se de gard, opri calul.

- Ascultă, negroteiule, adu-mi o cană de apă! îi strigă el.

Tom se uită la găleata de apă de lângă el, apoi cercetă o clipă chipul lui Cates, înainte de a se îndrepta spre găleată. Umplu cana şi se duse să i-o dea lui Cates.

- S-au schimbat lucrurile acum, domnule Cates, îi spuse el răspicat. V-am dat cana asta cu apă, nu pentru c-aţi răcnit la mine, ci pentru că sunt oricând gata să dau de băut oricărui om însetat. V-am spus asta, aşa, ca să ştiţi.

- Mai dă-mi una, negroteiule, îi răspunse Cates, întin-zându-i cana.

Tom o luă, îi dădu drumul la loc în găleată şi-i întoarse spatele, fără să se mai uite îndărăt.

Nu peste multă vreme, însă, un alt călăreţ se ivi în galopul calului, strigând spre ei de departe; cei ce lucrau la câmp, văzând că avea un joben negru cam boţit şi un fular verde decolorat, o luară cu toţii la fugă spre fosta curte a sclavilor.

- Mamă, s-a întors! E-aici!

Când calul intră în curte, fiii lui George Cocoşul îl cobora ră pe tatăl lor de pe cal şi-l purtară pe umeri până la Matilda, care-l întâmpină plângând.

- Da' ce-ai păţit, măi femeie, de boceşti aşa? o întrebă el cu prefăcută supărare, îmbrăţişând-o strâns, de parcă nu s-ar mai fi îndurat să-i dea drumul; apoi le strigă tuturor să se adune şi să facă linişte. O să vă povestesc mai târziu despre toate locurile pe unde am umblat şi despre tot ceea ce am făcut de când nu ne-am văzut, le spuse cu glas tare. Acum vreau să vă spun despre locul unde-o să mergem cu toţii.

într-o tăcere de mormânt, îl ascultară cu toţii povestind, cu simţul lui înnăscut pentru dramă, cum găsise pentru ei toţi b aşezare în vestul statului Tennessee, unde albii îi aşteptau cu nerăbdare să vină să-i ajute să înalţe un oraş nou.

- Staţi să vedeţi! Acolo unde o să mergem, pământul e aşa de negru şi de gras, că abia înfigi o codiţă de purcel c-a şi crescut ditamai grăsunul..., iar noaptea nici nu poţi dormi din cauza pepenilor copţi care trosnesc mai tare ca petardele!! Şi zău, credeţi-mă că la umbra copacilor zac opossumi atât de graşi, că nu se pot clinti din loc...

Dar nu mai apucă să termine de povestit, că fu acoperit de larma celorlalţi. în timp ce unii şi dădură fuga ia plantaţiile învecinate să răspândească vestea, Tom se apucă să plănuiască cum să transforme o căruţă obişnuită într-o „casă pe roţi", pentru ca toată familia să se mute în ţinutul acela nou. Până la asfinţitul soarelui, se perindară pe la ei vreo zece, douăsprezece familii de curând eliberate, care le cerură să-i ia şi pe ei. Erau negrii de pe plantaţiile Hoit, Fitzpatrick, Perm, Taylor, Wright, Lake, MacGregor, şi de pe alte plantaţii din ţinutul Alamance.

După două luni de muncă asiduă, bărbaţii terminară de întocmit „casele pe roţi". Femeile tăiară, pregătiră, puseră în borcane ori afumară tot felul de merinde pentru drum şi aleseră lucrurile trebuincioase pe care să le ia la drum. George Cocoşul umbla ţanţoş de colo-colo, supraveghind orice lucrare, împăunându-se în noua lui postură de erou. Tom Murray fu năpădit de o mulţime, de ajutoare din partea altor familii de curând eliberate, care-l asigurară, că vor face rost cât mai Iute cu putinţă de câte o căruţă, pe care să o transforme în „casă pe roţi". în cele din urmă, el dădu veste că poate merge cu ei oricine pofteşte, dar să nu aibă mai mult de o „casă pe roţi" fiecare familie. Iar când cele douăzeci şi opt de căruţe fură încărcate şi gata s-o pornească a doua zi în zori, cuprinşi de o tristeţe ciudată, sclavii eliberaţi porniră prin locurile cunoscute, mângâind lucrurile, vasele, stâlpii gardurilor, ştiind c-o fac pentru ultima oară.

De mai multe,zile, negrii Murray abia dacă-i mai zăriseră pe albii Murray.

-Vai, Doamne, nici nu vreau să mă gândesc prin ce-or să treacă, bieţii de ei, zău că nui

Tom se retrăsese în căruţa lui, când auzi un ciocănit uşor: bănui el cine era încă înainte de a da în lături perdeaua. Era „bătrânul" George Johnson, schimbat la faţă de emoţie, frământându-şi în mâini pălăria.

- Tom, aş vrea să-ţi spun o vorbă, dacă ai timp... Dându-se jos din căruţă, Tom o porni la lumina lunii

alături de „bătrânul" George Johnson. Când în cele din urmă George se opri, era atât de stânjenit şi de emoţionat încât abia mai putea vorbi:

- Ştii... eu şi cu Martha ne-am tot gândit... voi sunteţi singurii noştri prieteni. Tom, noi ne-am tot frământat şi-am vrea să ştim dacă n-aţi vrea să ne luaţi şi pe noi acolo unde mergeţi.

- Dac'ar fi vorba doar de propria mea familie, îi răspunse Tom după un răstimp, ţi-aş putea da răspunsul chiar acum. Da' mai sunt şi alţii. O să stau de vorbă eu cu ei şi-am să-ţi dau de ştire...

Tom o porni pe la fiecare căruţă, bătu încetişor, chemându-i pe bărbaţi afară. După ce se adunară cu toţii, le spuse ce se întâmplase; urmă un moment de tăcere apăsătoare.

- El a fost cel mai cumsecade vechil din câţi am auzit, căci de fapt nici nu s-a purtat deloc ca un vechil. A trudit cot la cot cu noi.

Unii, porniţi în ura lor împotriva tuturor albilor, se împotriviră cu înverşunare. Dar după o vreme cineva spuse calm:

- S-ar putea ca el să ne fie de ajutor, dacă-i alb... Până la urmă supuseră problema la vot, iar voinţa

majorităţii hotărî că puteau merge şi soţii Johnson.

Aşa că trebuiră să mai zăbovească încă o zi, să poată construi încă o „casă pe roţi" şi pentru „bătrânul" George şi Martha. Apoi, în dimineaţa următoare, la răsăritul soarelui, scârţâind şi trosnind din încheieturi, cele douăzeci şi nouă de „case pe roţi" părăsiră plantaţia Murray. în fruntea caravanei mergea călare George Cocoşul, în vârstă de şaizeci şi şapte de ani, cu jobenul şi fularul lui, avându-l în şa pe Bătrânul Bob, cocoşul de lupte veteran care nu mai avea decât un ochi. în urma lui veneau, în prima căruţă Tom şi Irene, avându-i în spate pe pruncii lor, cu ochii măriţi de emoţie. Cea mai mică dintre toţi era Cynthia, de numai doi ani.'Iar după alte douăzeci şi şapte de căruţe, pe aie căror capre şedeau bărbaţi negri sau mulatri cu

nevestele lor, veneau în cele din urmă şi „bătrânul" George şi Martha Johnson, care se căzneau să vadă şi ei ceva prin norul de praf stârnit de copitele şi roţile ce se îndreptau spre ceea ce George Cocoşul le jurase că va fi ţara făgăduinţei.

CAPITOLUL 41

- Aici este? întrebă Tom.

- Asta-i ţara făgăduinţei? întrebă şi Matilda.

- Da' unde-s purceii şi pepenii ăia care răsar din pământ? întrebă şi unul din prunci, în vreme ce George Cocoşul îşi oprea calul.

în faţa lor se întindea un luminiş într-o pădure, iar la răscrucea drumului bătut de căruţe pe care înaintau, tăiat de un alt drum, se vedeau câteva prăvălii de lemn. Trei albi, unul aşezat pe un butoiaş cu cuie, altul într-un balansoar, iar al treilea răsturnat, pe un taburet, cu spatele sprijinit de un perete de scânduri, iar cu picioarele proptite de bara de priponit caii, începură să-şi dea coate şi să clatine din cap văzând şirul de căruţe prăfuite împreună cu pasagerii lor. Câţiva puştani albi, care alergau cu cercui, se opriră-n loc, holbându-şi ochii, lăsându-şi cercul să se rostogolească singur mai departe. Un negru mai vârstnic ce mătura o verandă îi privi nepăsător o vreme, şi-apoi zâmbi uşor. îndărătul unui butoi cu apă de ploaie, un dulău cât toate zilele se scărpina, dar se opri şi el, cu laba în aer, îşi ridică ochii spre ei, şi-apoi îşi văzu liniştit de scărpinatul lui.

- Eu v-am spus că asta-i o aşezare nouă, începu să turuie George Cocoşul. Nu-s decât cam vreo sută de albi p-aici deocamdată, şi cu noi, cele cincisprezece căruţe care am mai rămas, după ce ăilalţi s-au oprit pe drum, o să dublăm populaţia. Ne aflăm acum pe temelia unui oraş în creştere.

- Păi, sigur că da, n-are altceva de făcut decât să crească, fii sigur! spuse George ăl mic, fără urmă de zâmbet.

- Staţi, nu vă pripiţi, pân' n-oţi vedea ce pământ grozav e pe-aici, le spuse vioi tatăl,' frecându-şi bucuros mâinile.

- Cine ştie ce mlaştină o mai fi! bombăni Ashford, din nefericire destul de tare ca să-l audă George Cocoşul.

Pământul era într-adevăr minunat. Fiecare familie primi câte treiezeci de acri de pământ gras, argilos, împărţiţi în parcele ca o tablă de şah, la marginea oraşului, înspre fermele albilor, care căpătaseră cel mai bun pământ din ţinutul Lauderdale, la şase mile mai la nord de malurile râului Hatchie. Unele ferme ale albilor erau mult mai întinse decât toate parcelele lor puse la un loc, dar cei treizeci de acri ai lor erau o avuţie pe care nici unul dintre ei n-o stăpânise nicicând până atunci, aşa că îşi simţeau mâinile pline şi cu atât.

încă de a doua zi dimineaţă, fiecare familie începu să desţelenească buştenii şi să cureţe tufele. Curând arară primele brazde şi făcură primele insămânţări - bumbac mai ales, ceva grâu, câteva răzoare de legume şi straturi de flori. Apoi se apucară să doboare copaci şi să-i despice în scânduri, din care să-şi înalţe casele. Călare pe calul lui, George Cocoşul mergea de la o fermă la alta, copleşindu-i cu poveţe şi lăudându-se cât de mult le-a schimbat el soarta. Ajunse să se împăuneze chiar printre cetăţeniii albi din Henning că cei pe care-i adusese cu' el vor ajuta oraşul să crească şi să prospere şi nu uită să pomenească faptul că fiul lui mijlociu, Tom, va deschide în curând prima fierărie din ţinut.

Curând după aceea, într-o zi, trei albi sosiră călări la ferma lui Tom. Acesta tocmai amesteca nişte lut cu păr de porc ca să-şi tencuiască pereţii casei lui, care era aproape terminată.

- Care din voi e fierarul? strigă unul fără să se dea jos de pe cal.

Crezând că au şi început să-i sosească primii muşterii, înainte chiar de a se fi aranjat, Tom le ieşi mândru în întâmpinare.

- Am auzit că ai de gând să-ţi deschizi un atelier de fierărie aici, în oraş.

- Da, domnu'. Am tot căutat un loc mai nimerit. Socotesc că poate o fi bun locul ăla gol de lângă joagăr, dacă n-o fi pus nimeni ochii pe ef. L

Cei trei bărbaţi albi schimbară priviri pline de înţeles.

- Ei, bine, băiete, ca să nu mai pierdem vremea - că ştii să faci fierărie, asta-i bine! Dar dacă vrei să lucrezi în oraşul ăsta, va trebui să munceşti pentru un alb care să ţină fierăria. La asta te-ai gândit vreodată?

Tom fu năpădit de o furie oarbă, şi-i trebuiră câteva clipe să-şi adune cuvintele:

- Nu, domnu'! Nu m-am gândit, spuse el calm. Eu şi ai mei suntem oameni liberi şi căutăm să ne câştigăm şi noi o pâine, la fel ca toată lumea, muncind din răsputeri, fiecare cu meşteşugul lui. Iar dacă nu pot fi stăpân pe ceea ce iese din mâinile mele, adăugă înfruntându-le privirile, atunci locul ăsta nu-i pentru noi.

- Dac-aşa gândeşti, băiete-, atunci o să umbli mult şi bine prin statul nostru, că tot degeaba...

- Nu-i nimic, ne-am învăţat cu umblatul, răspunse Tom. Eu nu vreau să supăr pe nimeni, nicăieri, dar am şi eu dreptul să fiu om. Tare rău îmi pare că n-am ştiut de la început cum gândiţi dumneavoastră p-aici, că nu ne-am mai fi dat osteneala să ne mai oprim.

- Ei, bine, mai gândeşte-te, băiete, îi sfătui cel de-al doilea alb. Depinde doar de tine.

- Ar trebui să vă intre-n cap să nu vă mai lăsaţi ameţiţi de toată pălăvrăgeala asta despre libertate, adăugă primul alb.

Fără să mai adauge vreo vorbă, cei trei îşi întoarseră caii şi-o porniră în galop.

De îndată ce aflară vestea, capii fiecărei familii dădură fuga la Tom.

- Fiule, începu George Cocoşul, toată viaţa ţi-ai dat şi tu seama cum sunt albii. De ce n-ai face cum spun ei, doar pentru început? Apoi, cu îndemânarea ta la fierărie, i-ai forţa să se răzgândească.

- Dup-atâta drum, să ne-apucăm iar de strâns calabalâcul şi s-o pornim din nou, se vaită şi Matilda.

-îndură-te de noi. Sunt ostenită! Ostenită! se alătură şi Irene corului de rugăminţi.

Chipul lui Tom rămase însă neclintit.

- Lucrurile n-or să meargă niciodată mai bine, dacă nu le îndrepţi singur. N-am să mă stabilesc niciodată într-un loc unde n-am să pot face ceea ce are dreptul să facă orice om liber. N-am să cer nimănui să plece cu noi, dar ne strângem lucrurile şi plecăm mâine.

- Vin şi eu, spuse mânios Ashford.

în noaptea aceea, Tom ieşi să umble de unul singur, simţindu-se vinovat de noua încercare la care îşi supunea familia. Prin minte îi trecură toate chinurile ce le înduraseră,

călătorind săptămâni de-a rândul în căruţe... şi-şi aminti de-o vorbă spusă adesea de Matilda: „Dacă te vei căzni să scapi de-un rău, atunci poţi fi sigur c-ai să dai de bine."

Când vorbele acestea că pătară un înţeles în mintea lui, mai umblă încă un ceas, făurindu-şi un plan. Apoi se întoarse iute la căruţă, unde ai lui dormeau de mult, şi se culcă şi el.

Dimineaţa, îi rugă pe lacob şi pe Lewis să ridice nişte şoproane provizorii, în care să doarmă Irene cu copiii, căci el va avea nevoie de căruţă. Şi sub privirile uimite ale familiei, neluând în seamă supărarea şi dezamăgirea lui Ashford, cu ajutorul lui Virgil dădu jos nicovala cea mare şi-o sui pe-un buştean de curând tăiat. Până la vremea prânzului îşi încropise o fierărie. Apoi strânse coviltirul căruţei, dădu loitrele de lemn în jos, lăsând la vedere doar patul căruţei, pe care se apucă să lucreze cu cele mai grele unelte. încetul cu încetul, ai lui începură să priceapă uimitoarea idee pe care Tom o prefăcea sub ochii lor în realitate.

Iar la sfârşitul săptămânii, Tom începuse să umble prin oraş cu fierăria lui pe roate: şi nu era bărbat, femeie ori copil care să nu se oprească în loc şi să se uite cu gura căscată la nicovală, foaie, butoiul cu apă de răcire, la rafturile cu uneltele de fierărie, frumos orânduite, toate fixate zdravăn pe patul căruţei cu bârne groase.

Salutându-i politicos pe cei ce îi ieşeau în cale, fie ei albi ori negri, Tom îi întreba dacă nu au ceva de reparat ori de făcut la un preţ convenabil. în câteva zile, începu să fie chemat la tot mai multe ferme din jurul noii aşezări, căci nimeni nu vedea nici un rău în faptul că un negru îşi făcea meseria într-un atelier pe roate. Până să-şi dea ei seama că lui îi mergea 'mai bine cu atelierul pe roate decât într-unui stabil, în oraş, Tom devenise atât de necesar tuturor, încât nimeni nu-i mai dădea mâna să crâcnească, chiar dacă ar fi vrut s-o facă. De fapt nici n-aveau motive, căci Tom li se părea a fi dintr-aceia care-şi vedeau de treabă, şi-l respectau pentru asta. De fapt, curând toţi din familie se dovediră a fi oameni de treabă, care-şi' plăteau dările, îşi vedeau de ale lor şi

„stăteau la locul lor" - după cum auzise „bătrânul" George Johnson nişte albi vorbind într-o prăvălie.

Şi „bătrânul" George era mereu tratat drept unul dintre „ăia", veşnic dat deoparte, lăsat să aştepte în prăvălie până

când erau serviţi toţi ceilalţi albi. Ba chiar o dată un negustor îl obligă să cumpere o pălărie pe care o încercase şi-o puse la loc în raft, pentru că-i era prea mică. Le povesti la ai săi istoria aceasta ceva mai târziu, punân-du-şi chiar pe vârful capului pălăria cu pricina, spre hazul tuturor.

Ca întotdeauna Ashford se înfurie într-atât, încât începu să strige că el se duce şi-i înfundă pălăria pe cap afurisitului de negustor.

Oricât de puţină nevoie ar fi avut ei de albii din oraş şi aceia de ei, Tom şi restul familiei lui ştiau prea bine că negustorii oraşului abia îşi puteau stăpâni bucuria vă-zându-şi comerţul din ce în ce mai prosper chiar de pe urma negrilor.

Iar când, pe la sfârşitul anului 1874, terminaseră de construit toate casele, hambarele, şoproanele şi gardurile, întreaga familie cu Matilda în frunte îşi puse în gând să înfăptuiască un alt plan pe care îl socoteau la fel de important pentru bunăstarea lor: înălţarea unei biserici, în locul tufişurilor ce le serviseră până atunci ca ioc de închinăciune. Construirea bisericii dură aproape un an şi le înghiţi toate economiile, dar când Tom împreună cu fraţii lui şi băieţii lor meşteriră ultimele strane, iar neasemuita pânză albă ţesută de Irene, împodobită cu o cruce purpurie brodată tot de ea, fu aşternută peste amvon, îrv faţa vitraliului comandat de Sears şi Roebuck, care~i costase două sute cincizeci de dolari, toată lumea recunoscu că biserica metodistă episcopală „Noua Speranţă" a oamenilor de culoare meritase toată truda şi cheltuiala.

La slujba din prima duminică asistă toată suflarea negrilor de pe o rază de douăzeci de mile; până şi cei ce nu se puteau ţine pe propriile lor picioare fură aduşi de alţii, încât mulţimea se revărsa peste tot, umplând pajiştea din jur. Cu toate acestea, nimeni nu scăpă nici o vorbă din predica răsunătoare rostită de reverendul Sylus Henning, un fost sclav al doctorului D.C. Henning, administrator al Căilor Ferate Centrale din_ Illinois, stăpân al unor întinse moşii din jurul oraşului. în timpul înflăcăratei sale peroraţii, George ăl mic îi şopti lui Virgil că, după cum i se pare, reverendul are impresia că este doctorul Henning în persoană, dar nimeni din toată acea adunare n-ar fi îndrăznit să pună la îndoială ardoarea vorbitorului.

După intonarea ultimelor note sfâşietoare ale cântecului „Vechea Cruce a Calvarului", toţi membrii congregaţiei - în

frunte cu Matilda, care arăta atât de fericită şi radioasă cum n-o văzuse nicicând George Cocoşul -îşi şterseră lacrimile şi începură să defileze pe dinaintea pastorului, strângându-i mâna şi bătându-l pe spate. Apoi scoaseră coşurile de picnic, îşi a stern ură şervetele pe pajişte şi se porniră să se îndestuleze.

După aceasta începură să stea de vorbă ori să se preumble - bărbaţii şi băieţii în constume cu cravată, femeile mai în vârstă în rochii albe, iar fetele în rochii colorate, încinse cu panglici la mijloc; Matilda îşi cuprindea cu privirile împăienjenite de emoţie întregul cârd de nepoţi care alergau de colo până colo, neobosiţi. în cele din urmă se întoarse spre soţul ei şi îi spuse blând:

- Cât oi trăi n-am să uit ziua asta, George. Lungă cale am mai străbătut noi din ziua când ai venit întâia dată cu jobenul ăla al tău să-mi faci curte. Copiii noştri au crescut, şi au şi ei copii la rândul lor, iar Domnul s-a milostivit să ne ţină mereu la un loc. Păcat însă că nu-i şi biata mama Kizzy aici să se bucure şi ea cu noi.

- Ne vede ea, scumpo, îi răspunse George cu ochii scăldaţi în lacrimi. Fii sigură că ne vede!

CAPITOLUL 42

Luni, după ce-şi terminară lucrul la câmp, la ora prânzului copiii se adunară la biserică pentru prima lor zi de şcoală sub un acoperiş. Căci de doi ani, de când venise în oraş după ce absolvise printre primii cursurile Colegiului Lane din Jackson, statul Tennessee, sora Carrie White predase doar sub cerul liber. Epitropii bisericii Metodiste Episcopale „Noua Speranţă" - George Cocoşul, Tom şi fraţii lui - dăduseră bani pentru creioane, tăbliţe şi cărţi de „cetire, scriere şi ar'metică". Sora Carrie îi învăţa pe toţi copiii şcolii la un loc, aşa că în cele şase clase avea elevi între cinci şi cincisprezece ani, printre care şi primii cinci copii al lui Tom - Măria Jane de doisprezece ani, Ellen, Viney, micuţa Matilda şi Elizabeth de şase ani. Micuţul Tom, următorul ca vârstă, începu şi el şcoala un an mai târziu, iar apoi urmă şi Cynthia, cea mai mică dintre toti.

In anul 1883, când Cynthia absolvi şcoala, Măria Jane terminase cu învăţătura, se căsătorise şi născuse primul copil; iar Elizabeth, cea mai studioasă din întreaga familie, nu numai

că îl învăţase pe tatăl lor, Tom Murray, să-şi scrie numele, dar ajunsese chiar să ţină şi socotelile fierăriei. Acum Tom avea într-adevăr nevoie de un socotitor, căci de când cu atelierul pe roţi devenise atât de prosper, încât îşi deschisese, şi un atelier în oraş, fără să mai întâmpine vreo obiecţie din partea cuiva, ajungând printre oamenii cei mai înstăriţi.

Cam la un an după ce Elizabeth începuse să lucreze pentru tatăl ei, se îndrăgosti de John Toland, de curând venit la Henning, care luase în arendă o parte din moşia de şase sute de acri a unor albi, de lângă râul Hatchie. îl întâlnise într-o zi la magazinul universal şi, după cum îi povesti maică-si, Irene, fusese impresionată atât de înfăţişarea lui plăcută, de trupul lui musculos, cât şi de mândria şi de inteligenţa lui. El ştia chiar să scrie un pic, băgase ea de seamă, văzându-l că semna o chitanţă. Şi-n săptămânile următoare, în timpul plimbărilor pe care le făcea cu el o dată sau de două ori pe săptămână, descoperi că era un tânăr cu o reputaţie frumoasă, un bun creştin, care avea ambiţia să economisească bani ca să-şi poată cumpăra o fermă şi, pe cât de puternic era, pe atât de delicat ştia să se poarte.

După vreo două luni începuseră să discute în taină despre căsătorie şi Tom Murray, care ştiuse totul de la început, îi porunci fetei să nu mai umble pe ascuns şi să-l aducă acasă în duminica următoare, când se întorceau de la biserică. Elizabeth făcu ceea ce i se spusese. Când fu prezentat lui Tom Murray, John Toland se purtă foarte prietenos şi respectuos, dar Tom, mai tăcut ca de obicei, se scuză doar după câteva minute de conversaţie politicoasă şi ieşi. După plecarea lui John Toland o chemă pe Elizabeth la el şi-i spuse morocănos:

- După cum te porţi cu băiatul ăsta, se vede de la o poştă că te-ai legat de el. Ce-aveţi de gând?

- Cum adică, tăticule? se bâlbâie ea, înroşindu-se. -Vreţi să vă luaţi, nu-i aşa?

Ea nu mai fu în stare să rostească nici o vorbă.

-Arfi trebuit să-mi spui. Ei bine, eu tare-aş vrea să-ţi , dau binecuvântarea, căci vreau la fel de mult ca şi tine să fii fericită. Pare un om bun, dar nu-ţi pot îngădui să te măriţi cu el.

Elizabeth îl privea fără să priceapă o iotă.

- E prea deschis la culoare. Ai putea zice chiar că-i alb. Nu-i nici cal, nici măgar. Prea alb pentru negri, prea negru pentru

albi. Orice-ar face, n-o să-şi găsească locul nici printre unii, nici printre ceilalţi. Iar ţie ar trebui să-ţi pese cum or să arate copiii.

- Dacă noi l-am primit printre noi pe „bătrânul" George Johnson, de ce nu ne-am putea împăca şi cu el?

- Nu-i acelaşi lucru!

- Cum aşa, tăticule? strigă ea deznădăjduită. Dumneata nu-i accepţi, nu alţii!

- De ajuns! Ai vorbit destul. Dacă tu n-ai atâta minte să te fereşti de-un necaz ca ăsta, nu-ţi îngădui să-l mai vezi de azi înainte.

- Tată..., izbucni ea în hohote de plâns.

- Să nu mai vorbim despre asta!

- Dacă nu mă pot mărita cu John, atunci n-o să mă mai mărit cu nimeni,-ţipă Elizabeth.

Tom Murray se răsuci pe călcâie şi ieşi cu paşi mari din cameră, trântind uşa după el. Se opri în camera de alături.

- Tom, nu cumva..., începu Irene să vorbească, aşa cum şedea în balansoarul ei.

- Să nu mai aud nici o vorbă despre asta, se răsti el, ieşind afară pe uşă.

Aflând toate acestea, Matilda se înfurie atât de tare, încât Irene abia putu s-o oprească să nu-l provoace şi ea pe Tom.

- Da' taică-său parcă n-a re şi el sânge de alb în el? strigă ea.

Şi deodată, căzu peste masă Irene o sprijini să nu se prăbuşească pe jos.

- Vai, Doamne, gemu ea, cu chipul schimonosit de durere. Doamne, Isuse Cristoase, nu se poate!

îşi puse urechea pe pieptul ei şi ascultă. Se mai auzea totuşi o bătaie slabă. Peste două zile, însă, încetă să mai bată.

George Cocoşul n-a vărsat o lacrimă. Dar din ziua aceea nimeni nu l-a mai văzut vreodată zâmbind ori spunând vreo vorbă de duh cuiva. El şi Matilda nu păruseră niciodată prea legaţi unul de altul, dar odată cu ea, se stinse şi căldura lui sufletească. începu să se usuce, să îmbătrânească, fără ca mintea să i se înceţoşeze însă; deveni pe zi ce trecea tot mai arţăgos. Mergea pe rând să stea ia câte un fiu sau fiică de-a lui, până când şi el şi ceilalţi se saturau şi, apoi bătrânul se muta într-altă parte. Atunci când nu se plângea de câte ceva, stătea

de obicei pe verandă în balansoar, pe care-l lua cu el peste tot, şi privea încruntat ore întregi în depărtare, peste câmpuri.

în anul 1890, spre sfârşitul iernii, după ce tocmai împlinise optzeci şi trei de ani, zi în care nu vrusese nici în ruptul capului să ia măcar o înghiţitură din tortul ce i-l făcuseră, stătea aşezat în faţa focului în casa nepoatei sale mai mari, Măria Jane. Ea îl rugase să stea liniştit şi să-şi odihnească piciorul bolnav, în timp ce o să dea o fugă până la ogorul din apropiere să-i ducă de mâncare bărbatului ei. Când se înapoie cu sufletul la gură, îl găsi" răsturnat peste vatră, unde se târâse singur după ce căzuse în foc. La strigătele Măriei Jane, bărbatul ei veni în goană. Jobenul, fularul verde şi puloverul ardeau înăbuşit, iar George era ars groaznic, de la cap până la mijloc. La miezul nopţii îşi dădu sufletul.

La înmormântare veniră aproape toţi negrii din Henning, dintre care câteva zeci erau copiii, nepoţii şi strănepoţii lui. Pe când îl coborau în groapă alături de Matilda, fiul lui, George ăl mic, se plecă spre Virgil şi-i şopti:

- Era atât.de verde tăticu', încât cred că n-ar fi murit nicicând de moarte bună.

Virgil se întoarse şi el şi-l privi trist:

- L-am iubit, îi spuse el încet. Şi tu l-ai iubit, şi toţi ceilalţi.

- Sigur că da, îi răspunse George ăl mic. Nimeni nu se putea înţelege cu bătrânul Cocoş cârâitor, şi ia te uită la ei cum mai plâng după el.

CAPITOLUL 43

- Mamă, îi strigă Irenei Cynthia cu răsuflarea tăiată, Will Palmer mi-a cerut voie să mă conducă acasă de la biserică, duminica viitoare!

- Nu pare să fie el omul care să se pripească! De vreo doi ani, în fiecare sâmbătă îl tot văd la biserică uitându-se după tine, spuse Irene.

- Cine? întrebă Torn.

- Will Palmer! Crezi că poate s-o conducă acasă?

- Să mă mai gândesc, răspunse Tom.

Cynthia ieşi din cameră arătând de parcă ar fi înjun-gheat-o cineva, lăsând-o pe Irene să cerceteze chipul sotuiui ei:

- Tom, tu crezi că nimeni nu-i destul de bun pentru fetele tale! Tot oraşul ştie că tânărul Will conduce de fapt fabrica de cherestea a beţivanului ăluia bătrân, domnul James. Nu-i om în Henning să nu-l fi văzut cum descarcă cheresteaua din vagoanele de marfă, cum o vinde şi o transportă tot el, cum scrie chitanţele, încasează banii şi-i depune tot el la bancă. Ba mai face chiar şi câte o treabă de tâmplărie, dacă-l roagă cineva, fără să ia nici un ban pentru asta. Şi oricât de puţin ar câştiga, n-a zis niciodată vreo vorbă de rău de domnul James.

- După cum văd eu, îşi vede de treabă şi nu-i pasă de altceva, spuse Tom. L-am văzut şi la biserică, mai bine de jumătate din fete se tot zgâiesc Sa el.

- Şi de ce nu? urmă Irene. E cea mai bună partidă din tot Henning-ul. Da' pân'acum n-a cerut voie nici uneia s-o conducă acasă.

- Da' fetei ăleia, Lula Carter, de ce i-â dat flori? Uimită că soţul ei o ştia şi pe asta, Irene îi spuse:

- Asta a fost acum un an şi mai bine, Tom, şi dacă tot ştii atâtea, atunci sigur că maj ştii şi cât de prosteşte s-a purtat ea după aceea, ţinându-se scai de el, până când i s-a făcut şi lui lehamite şi n-a mai vorbit deloc cu ea.

- E, dacă a făcuto o dată, de ce n-ar face-o şi a doua oară?

- Nu ţine tu socoteala câte fete aleargă după el, uită-te după cine aleargă el!

- Păi văd că tu le-ai potrivit pe toate!

-Vai, Tom, lasă-l s-o conducă pe fată acasă! Lasă-i cel puţin să se cunoască. Dac-or rămâne împreună, asta să vadă mai târziu.

- Am şi eu un cuvânt de spus! încheie Tom aspru.

El nu voia să dea impresia, nici fetelor şi nici nevestei lui, că poate fi uşor dus de nas. Cumpănise bine lucrurile şi era întru totul de acord cu Will Palmer, dacă acesta şi-ar fi arătat preferinţa. Cum îl urmărise pe tânăr încă de când venise în Henning, lui Tom îi părea rău în sinea lui că nici unul dintre cei doi feciori ai lui nu dovediseră nici măcar jumătate din dibăcia lui Will. De fapt, Will Palmer îi amintea lui Tom de pro-pria-i tinereţe.

Nimeni nu se aşteptase ca totul să se petreacă atât de iute. Zece luni mai târziu, în salonul noii case cu patru încăperi a lui Tom şi a Irenei, Will îi ceru mâna Cynthiei, care cu greu se

stăpâni să nu i-o dea înainte de a termina el de vorbit. Peste trei săptămâni se căsătoriră în Biserica Metodistă Episcopală pentru oamenii de culoare. La ceremonie asistară peste două sute de oameni, aproape jumătate din Carolina de Nord, dintre cei care veniseră în „casele pe roţi" împreună cu copiii lor şi care acum trăiau la ferme împrăştiate prin tot ţinutul Lauderdale.

Will înălţă cu propriile lui mâini căsuţa unde, un an mai târziu, în 1894, li se născu primul copil, un băiat care muri peste câteva zile.

Până atunci Will Palmer nu lipsise nici o zi de la lucru, căci patronul fabricii de cherestea nu era nici o clipă treaz. într-o vineri foarte ploioasă, după-amiaza târziu, re-vizuind. registrele fabricii, Will descoperi o scadenţă ce trebuia plătită la bancă chiar în ziua aceea. Aşa că încalecă pe cal şi merse opt mile prin ploaia torenţială până la directorul băncii.

- Domnule Vaughan, îi spuse el, domnul James a scăpat din vedere scadenţa aceasta şi ştiu că nu i-ar plăcea să vă facă să aşteptaţi până luni.

Invitat înăuntru să se usuce, el răspunse:

- Nu, vă mulţumesc, domnule. Cynthia s-o fi mirând pe unde umblu; şi, urându-i noapte bună bancherului, o porni îndărăt călare prin ploaie.

Foarte impresionat, directorul băncii povesti întâmplarea în tot oraşul. în toamna următoare, cineva îi spuse lui Will că e chemat la bancă. Plecă nedumerit într-acolo şi când ajunse la bancă, văzu că-! aşteptau stânjeniţi cei zece oameni de afaceri albi, cei mai de seamă din oraş. Vorbind iute, bancherul Vaughan îi spuse că stăpânul fabricii de cherestea dădu faliment şi plănuia să se mute într-altă parte cu familia.

- Oraşul nostru are totuşi nevoie de fabrica asta de cherestea, spuse bancherul mai departe. De săptămâni întregi tot discutăm şi n-am găsit pe nimeni altul mai nimerit s-o conducă, decât pe tine, Will. Aşa că am căzut de acord să semnăm cu toţii o poliţă, prin care să acoperim toate cheltuielile şi datoriile fabricii, în aşa fel încât s-o poţi prelua tu ca patron.

Cu lacrimile şiroindu-i pe obraz, Will Palmer trecu fără o vorbă pe dinaintea fiecărui alb. Pe măsură ce le strângea mâna şi semnau grăbiţi poliţa, aceştia plecau cu şi mai mare grabă,

ascunzându-şi propriile lor lacrimi. După ce au plecat cu toţii, Will strânse ceva mai îndelung mâna bancherului.

- Domnule Vaughan, aş vrea să vă mai cer ceva. V-aş ruga să treceţi jumătate din economiile mele pe un cec pentru domnul James, dar să nu-i spuneţi niciodată cine i l-a dat.

Şi în mai puţin de un an, deviza lui Will - de a oferi marfa şi serviciile cele mai bune cu putinţă la preţul cel mai scăzut - atrăgea cumpărătorii chiar din oraşele învecinate; o mulţime de oameni, majoritatea negri, veneau cu căruţele, unii tocmai din Memphis, la patruzeci şi opt de mile spre sud, să vadă cu propriii lor ochi cum primul negru din statul Tennessee conduce singurul magazin de acest fel, la ale cărui ferestre Cynthia atârnase perdele scrobite, bogat încreţite, deasupra cărora se vedea firma scrisă de mâna lui Will - „FABRICA de CHERESTEA W. E. PALMER".

CAPITOLUL 44

Rugile Cynthiei şi ale lui Will au fost împlinite în 1895, când li se născu o fetiţă mare şi sănătoasă, pe care o numiră Bertha George - al doilea nume fiind al tatălui lui Will. Cynthia ţinu morţiş să adune întreaga familie şi povesti în faţa pruncului întreaga istorie a neamului, până la Kunta Kinte, strămoşul african, aşa cum o spusese şi Tom Murray pe rând copiilor lui.

Will Palmer respecta devotamentul ei faţă de strămoşi, dar în sinea lut se simţi atins în propria-i mândrie, ca să nu se creadă cumva că se „măritase" în neamul nevestei. Şi, poate tocmai de aceea, în fiecare dimineaţă, înainte de a pleca la slujbă, o purta în braţe de colo până colo pe fetiţă. Iar seara o aşeza chiar el în pătuţul ce i-l făcuse cu mâinile lui.

- Will Palmer o răsfaţă prea tare pe fata asta! Aranjase ca fiică-sa să poată cumpăra bomboane

de la orice magazin din Henning, iar ei plătea creditul în fiecare lună, deci o silea să-şi ţină şi ea o socoteală, pe care el o controla solemn, „ca s-o deprindă cu afacerile". Iar la a cincisprezecea ei aniversare, când îi deschise pe numele ei credit prin poştă ia SEARS şi ROEBUCK, lumea dădu din cap a mirare şi teamă, dar şi a mândrie:

- Copila aia n-are altceva de făcut decât să-şi aleagă ce-i doreşte inima din catalogul negustorilor ălora, să completeze un formular de comandă şi, cât ai zice peşte, ăia de la Sears şi Roebuck, tocmai d-acolo de la Chicago, îi şi trimit... am văzut eu cu ochii mei... iar

taică-său plăteşte tot... auzi tu ce-ţi spun? Tot ce-i doreşte sufleţelul Berthei!

în acelaşi an, Will angaja un profesor să vină săptămânal tocmai de la Memphis, ca să-i dea Berthei lecţii de pian. Ea se dovedi o elevă înzestrată şi, nu după mult timp, începu să acompanieze corul Bisericii Metodiste Episcopale „Noua Speranţă", pentru oamenii de culoare, al cărui prim epitrop era Will, Cynthia fiind preşedintă permanentă a comisiei administrative a femeilor.

în iunie 1909, când Bertha absolvi clasa a opta a şcolii locale, nimeni nu se mai îndoia că va pleca din Henning să urmeze cursurile Institutului La ne, de pe lângă Biserica Metodistă Episcopală din Jackson, la treizeci de mile mai la răsărit, în Tennessee. Acest institut funcţiona de la clasa a noua până la anul al doilea de facultate.

- Nici nu-ţi poţi da seama, fato... ce înseamnă asta, tu eşti prima din neamul ăsta al nostru care-a mers vreodată la colegiu...

- Vai, mamă, nu ştiu cum să fac să vă conving, pe tine şi pe tata, să nu mai pronunţaţi „ăsta", şi „acuş"! De câte ori să vă spun că se pronunţă „acesta" şi „acum". Şi-n fond, ce rost au şcolile? Nu ca să meargă oamenii să înveţe?

Rămasă singură cu soţul ei, Cynthia se porni pe plâns.

- Dumnezeule, Doamne, veghează asupra ei! Will, ea nu-şi poate da seama ce-nseamnă asta.

- Poate-i mai bine aşa, încercă el s-o consoleze. Eu unul ştiu că mi-aş da şi sufletul s-o văd cu o soartă mai bună decât a noastră.

Aşa cum era de aşteptat, Bertha absolvi strălucit an de an, urmă apoi secţia pedagogică, dorind să devină profesoară, şi-n acelaşi timp cânta la pian pentru corul şcolii, într-una din vizitele ce le făcea acasă la fiecare două săptămâni, îl convinse pe taică-său să scrie pe portierele camioanelor ce transportau produsele fabricii sale următoarea reclamă: „HENNING-121 - Faceţi comandă de cherestea prin telefon." Era un lucru

caracteristic inteligenţei ei ascuţite, despre care adesea se vorbea în oraş, căci telefonul abia ajunsese în Henning.

După o vreme, cu prilejul altor vizite acasă, Bertha începu să le vorbească despre un tânăr pe care-l cunoscuse în cor şi pe care-l chema Simon Alexander Haley, de fel din oraşul Savannah, statul Tennessee. Fiind foarte sărac, le povesti ea, avea mai multe slujbe ca să se poată întreţine în facultate, unde studia agricultura. Un an mai târziu, în 1913, cum Bertha tot mai vorbea despre el, Will şi Cynthia îi sugerară să-l invite ia Henning, ca să-l poată cunoaşte şi ei.

în duminica în care se zvonise că va veni „curtezanul" Berthei de la colegiu, biserica era înţesată. Acesta intră sub privirile scurtăţoare nu numai ale lui Will şi ale Cynthiei Palmer, dar şi ale întregii comunităţi a negrilor. Părea un tânăr foarte sigur de el. După ce intona un solo cu vocea lui de bariton, acompaniat la pian de Bertha; discută binevoitor cu toţi cei ce se înghesuiră în jurul lui mai târziu, în curtea bisericii, privindu-i pe toţi drept în ochi, strângând zdravăn mâna bărbaţilor şi ridicându-şi pălăria în faţa doamnelor.

în seara aceea, Bertha se reîntoarse la colegiul Lane cu autobuzul, împreună cu Simon Alexander Haley al ei. în discuţiile ce urmară, nimeni nu găsi nimic rău de spus despre el, în public cel puţin. Totuşi, în particular, unii îşi exprimară oarecare îndoieli despre culoarea lui cam prea deschisă. (De fapt, în taină, el îi mărturisise Berthei, care avea pielea foarte neagră, că părinţii lui, foşti sclavi amândoi, îi povestiseră că mamele lor fuseseră sclave negre, iar taţii irlandezi albi, adică dinspre tată un vechil numit Jim Baugh, despre care nu se mai ştia nimic altceva, iar dinsr re mamă James Jackson, neam de plantatori, care devenise colonel în timpul Războiului Civil.) Nimeni nu putea însă tăgădui că tânărul cânta frumos, părea un om cumsecade şi nu dădea semne să se fălească cu -învăţătura lui.

Luându-şi o slujbă de hamal la vapoarele Pullman pe o vară întreagă, Halley şi-a economisit fiecare bănuţ ca să se poată muta la Colegiul A & T din Greensbbro, Carolina de Nord, de unde îi scria mai apoi săptămânal Berthei. Când izbucni primul război mondial, împreună cu ceilalţi tineri din anii mai mari, se înrola în Armata Statelor Unite şi, nu după multă vreme, Bertha începu să primească scrisori din Franţa. în 1918, a fost gazat în

pădurea Argonne. După un tratament de câteva luni într-o clinică de peste ocean, se întoarse acasă în covales-cenţă, iar în Î919, însănătoşit de-a binelea, veni din nou la Henning, unde se anunţă logodna lui cu Bertha.

în 1920 se oficie nunta lor la biserica „Noua Speranţă" şi n-a fost membru al comunităţii albilor sau negrilor care să nu asiste la acest eveniment de primă importanţă socială, nu numai pentru că Will Palmer ajunsese acum unul dintre cei mai de vază cetăţeni ai oraşului, dar şi pentru că toţi locuitorii Henning-ului o considerau pe desăvârşita dar nestăpânita Bertha mândria oraşului. Petrecerea se ţinu pe pajiştea întinsă din faţa casei celei noi cu zece camere a Palmerilor, care aveau şi bibliotecă şi sală de muzică. S-au servit o mulţime de bunătăţi, iar mirii au primit mai multe daruri decât s-ar fi adunat de la trei nunţi obişnuite. A avut loc chiar şi un recital al întregului ansamblu al corului de la Colegiul Lane, unde se întâlniseră preafericiţii miri; Will Palmer închinase un autobuz care să-i aducă pe corişti de la Jackson.

Târziu, în seara aceea, gara oraşului fu năpădită de lumea ce-i conducea pe Simon şi Bertha la trenul cu care urmau să călătorească toată noaptea până la Chicago, unde aveau să-l schimbe cu altul spre un loc ce se numea Ithaca, statul New York. Simon urma să-şi dea licenţa în agricultură la universitatea Corneli, iar Bertha să se înscrie la conservatorul din Ithaca, din apropiere.

Timp de nouă luni, Bertha scrise regulat acasă, poves-tindu-le despre viaţa lor interesantă pe meleaguri atât de îndepărtate şi cât erau de fericiţi împreună. Totuşi, la începutul verii lui 1921, scrisorile Berthei începură să sosească din ce în ce mai rar, până când în cele din urmă Will şi Cynthia, îngrijoraţi, se gândiră că se întâmpla ceva despre care Bertha nu voia să le spună. Will îi dădu Cynthiei cinci sute de dolari ca să-i trimită Berthei, rugând-o să-i folosească pentru orice ar avea nevoie fără să-i pomenească lui Simon de ei. Cu toate acestea, scrisorile fiicei lor soseau şi mai rar, aşa că, pe la sfârşitul lui august, Cynthia îi mărturisi lui Will şi unor prieteni mai apropiaţi că avea de gând să plece chiar ea la New Yorkrsă vadă ce se întâmplă.

Cu două zile înainte de plecarea Cynthiei, fură treziţi în puterea nopţii de o bătaie în uşă. Cynthia sări prima din pat, îşi

apucă halatul în grabă, iar Will o urmă şi el. Din pragul dormitorului, la lumina lunii, văzu prin geamul sufrageriei silueta Berthei şi a lui Simon, stând afară pe terasă. Cu un ţipăt, Cynthia se năpusti să deschidă uşa.

-Vă rugăm să ne iertaţi că nu v-am mai scris, le spuse calm Bertha, dar am vrut să vă facem o surpriză.

Şi-i întinse Cynthiei ceva înfăşurat în pături. Cu inima zbătându-i-se, sub privirile neîncrezătoare ale lui Will aflat în spatele ei, Cynthia dădu la o parte un colţ al păturii şi scoase la iveală un căpşor rotund şi cafeniu...

Ei biner pruncul acela de şase săptămâni nu era altul decât eu însumi.

CAPITOLUL 45

Mai târziu, tatei îi plăcea să-mi povestească râzând despre marea surpriză din noaptea aceea.

- Şi-aşa, pare-se că mi-am pierdut fiul chiar în clipa când am intrat.

Bunicul Will Palmer m-a luat din braţele bunicii şi, fără să spună vreo vorbă, m-a dus cu el în grădina din spatele casei.

-Şi a stat acolo cam vreo jumătate de oră, cred, şi-apoi s-a întors, fără ca Cynthia, Bertha sau eu să-i putem spune ceva, pentru că el era Will Palmer şi pentru că ştiam cu toţii cât de mult îşi dorise toată viaţa să aibă un băiat. Şi cum tu erai fiul Berthei, ai devenit astfel băiatul lui.

Cu mulţi ani mai târziu, bunica îmi povestea că, încă înainte de'a începe să vorbresc, bunicul mă ducea în braţe până la fabrica de cherestea, unde îmi făcuse chiar el un leagăn, şi mă ţinea acolo cu el cât îşi vedea de treburi. După ce am început să umblu, mergeam împreună prin oraş. Pentru fiecare pas de-al lui, eu făceam câte trei şi-mi ţineam pumnul strâns după degetul lui arătător. Arătând pe lângă mine ca un copac negru, înalt şi vânjos, bunicul se oprea şi vorbea cu oamenii pe care-i întâlneam. Tot el m-a învăţat să privesc pe oricine drept în ochi, să vorbesc desluşit şi politicos.

Ori de câte ori mă aflam la fabrica de cherestea, mă lăsa să mă joc printre stivele uriaşe de lemn de stejar, cedru, pin şi hickory, tăiat în scânduri de diferite lungimi şi lăţimi, care

îmbălsămau aerul cu mireasma lor. Iar eu îmi închipuiam că sunt eroul unor aventuri palpitante, în ţinuturi îndepărtate şi-n vremuri de demult. Câteodată, bunicul îmi îngăduia să mă legăn pe marele său scaun rotativ cu spătar înalt din birou şi să-mi pun pe frunte cozorocul lui cu umbrar verde. Şi tare mult îmi mai plăcea să merg peste tot cu bunicul.

Nu împlinisem încă cinci ani, când bunicul a murit. Am fost atât de disperat, încă doctorul Dillord a" fost nevoit să-mi dea o băutură lăptoasă ca să pot dormi în noaptea aceea. Totuşi, înainte de a adormi, îmi amintesc ca prin ceaţă de o mulţime de oameni, albi şi negri, înşiraţi de-a lungul drumului prăfos ce trecea pe lângă casa noastră, toţi cu capetele plecate, femeile acoperite cu văluri, iar bărbaţii cu pălăriile în mână. Zile întregi după aceea mi s-a părut că toată lumea nu făcea altceva decât să plângă.

Tata, care acum îşi terminase aproape lucrarea de licenţă, a venit de la Corneli să preia conducerea fabricii de cherestea, iar mama a început să predea la şcoala din oraş. Cum eu îl iubisem pe bunicul atât de mult şi cum văzusem cât de îndurerată era bunica, m-am legat tare mult de ea şi de-atunci nu se întâmpla să mai plece nicăieri fără mine.

Şi, la începutul fiecărei primăveri, poate pentru a umple golul lăsat de dispariţia bunicului, bunica obişnuia să invite o mulţime de rude de-ale ei, din familia Murray, să stea vara împreună cu noi. Veneau tot felul de doamne, cam de vârsta ei, între patruzeci şi cincizeci de ani, din locuri de care nu mai auzisem până atunci: Dyersburg în statui Tennessee, Inkster în statul Michigan, St. Louis şi Kansas City. Iar ele se numeau mătuşa Plus, mătuşa Liz, mătuşa Till, mătuşa Viney şi verişoara Georgia. Seara, ieşeau pe verandă şi se aşezau în balansoarele împletite din răchită, iar eu mă foiam pe lângă ele, cuibărindu-mă lângă balansoarul cel alb al buniciii. Şi-n fiecare seară, când amurgul se topea în întunericul nopţii şi licuricii zburau de colo până colo printre lujerii de caprifoi, îmi amintesc că, dacă nu se întâmpla să le stârnească la vorbă vreo întâmplare mai nouă din oraş, se porneau să depene aceleaşi amintiri, fragmente din ceea ce mai târziu am descoperit a fi lunga epopee a familiei, transmisă din generaţie în generaţie.

După câte ştiu eu, aceste poveşti erau singurul motiv de neînţelegeri mărturisite între mama şi bunica. Adesea, bunica

începea să vorbească despre ele, fără să fie de faţă rudele ei mai vârstnice care ne vizitau în fiecare vară, iar mama o întrerupea întotdeauna aspru:

- Vai, mamă, mai încetează cu poveştile astea demodate despre sclavie, e de-a dreptul stânjenitor!

Dar bunica nu se lăsa nici ea mai prejos:

- Dacă ţie nu-ţi pasă cine eşti şi de unde te tragi, atunci să ştii că mie îmi pasă!

Iar după asta se întâmpla să nu-şi mai vorbească una alteia câte o zi întreagă sau chiar mai mult.

Oricum, întâmplările despre care vorbea bunica cu doamnele acelea cărunte se petrecuseră cu foarte mult timp în urmă. Când una, când alta se întâmpla să-şi aducă aminte câte ceva din copilărie şi, întinzând câte un deget spre mine, obişnuiau să spună:

- Pe-atunci nu eram mai mare ca puştiul ăsta!

Fiind destul de mic, nu prea înţelegeam ce povesteau ele. Nu ştiam ce înseamnă „conaşu"' şl „coniţa", nici ce era o „plantaţie",^ deşi mi-am dat seama că trebuia să fie un fel de fermă. încetul cu încetul, însă, pe măsură ce ascultam aceleaşi poveşti în fiecare vară, am început să desluşesc, printre oamenii despre care vorbeau, nume mai des repetate şi să-mi aduc aminte tot felul de întâmplări legate de ei. Cel mai îndepărtat în timp dintre cei pomeniţi era un bărbat pe care ele îl numeau „africanul" şi despre care povesteau că fusese adus în ţara aceasta pe o corabie, într-un loc căruia îi ziceau ,,'Nap'lis". Mai povesteau că de pe corabia aceea fusese cumpărat de „conaşu"' John Waller, de pe o plantaţie dintr-un ioc numit „ţinutul Spotsylvania, Virginia". Spuneau după aceea că africanul tot încercase să fugă, iar a patra oară a avut ghinionul să fie prins de doi albi ce se îndeletniceau cu urmărirea sclavilor şi care se hotă rară să-l pedepsească exemplar. Aşa că-i dădură să aleagă între a fi jugănit şi a i se tăia laba unui picior, iar africanul a preferat să rămână şchiop.

- Slavă Domnului, spuneau ele, căci altfel nu ne-am mai afla noi aici să-i spunem povestea.

Eu însă nu puteam înţelege de ce ar fi făcut albii un lucru atât de josnic.

Viaţa africanului acestuia, povesteau mai departe doamnele cele vârstnice, fusese salvată de doctorul William Waller, fratele

„conaşului" John, care aflând de acea groaznică mutilare, se înfuriase atât de tare încât îl cumpărase el însuşi pe african şi-l dusese pe plantaţia lui. Deşi acum africanul era şchoip, putea totuşi să muncească, aşa că doctorul îi dădu în grijă grădina de legume. Şi aşa se nimeri ca africanul acesta să fie ţinut destul de mult timp pe aceeaşi plantaţie, într-o vreme când sclavii, mai ales bărbaţii, erau de obicei vânduţi de la o plantaţie la alta, în aşa fel că o mulţime de copii de sclavi creşteau mari fără să-şi fi cunoscut măcar părinţii.

Mai povestea bunica şi celelalte doamne că africanilor aduşi cu corăbiile li se dădeau nume noi. Pe africanul nostru îl botezară „Toby". Dar ori de câte ori vreun sclav îl striga astfel, el se înfuria şi susţinea că-l cheamă „Kin-Tay".

Şchiopătând el de colo până colo, văzându-şi de grădină, devenind ceva mai târziu vizitiul stăpânului, acest „Toby" sau „Kin-Tay" cunoscu şi se însoţi cu o sclavă de pe plantaţie, căreia bunica şi celelalte doamne îi spuneau „Bell, bucătăreasa din casa cea mare". Şi au avut o fetiţă căreia i-au spus „Kizzy". Când ea împlinise vreo patru, cinci ani, tatăl ei, africanul, ori de câte ori avea prilejul, o lua cu el la plimbare şi-i arăta tot felul de lucruri, învăţând-o cum se chemau în limba lui maternă. Aşa, de pildă, arătându-i o chitară, îi spunea ceva ce semăna cu „Ko"; sau arătându-i râul ce străbătea plantaţia - de fapt râul Mattaponi - îl numea „Kambi Bolongo": şi-o mai învăţa şi multe alte lucruri şi cuvinte. Pe măsură ce Kizzy creştea, iar tatăl ei învăţa mai bine englezeşte, începu să-i povestească despre el, despre neamuri, despre ţara lui şi cum s-a întâmplat de l-au răpit. Povestea că plecase la pădure, nu departe de sat, să taie un lemn din care să-şi facă o tobă, când a fost atacat pe neaşteptate de patru bărbaţi, care l-au doborât şi l-au târât în sclavie.

Când Kizzy împlini şaisprezece ani, povestea mai departe bunica Palmer şi celelalte doamne din familia Murray, a fost vândută unui alt stăpân, Tom Lea, care avea o plantaţie mai mică în Carolina de Nord. Acolo, pe plantaţia aceea, Kizzy a dat naştere unui băiat, al cărui tată era chiar Tom Lea, iar acesta îi puse numele de George.

Când George împlini şi el patru sau cinci ani, maică-sa începu să-i spună poveştile şi cuvintele tatălui ei, africanul, până când ajunse şi băiatul să le ştie bine. Apoi, când avea vreo

doisprezece ani, a fost dat ucenic la un bătrân, căruia îi spuneau bătrânul unchi Mingo şi care antrena cocoşii de lupte ai stăpânului. Pe la cincisprezece ani, tânărul ajunsese un dresor de cocoşi atât de priceput, încât primi o poreclă pe care o purtă până la moarte: George Cocoşul.

La optsprezece ani, George Cocoşul o întâlni şi se însoţi cu o sclavă, pe nume Matilda, care-i născu opt copii'. La naşterea fiecărui prunc, spuneau bunica şi celelalte doamne, George Cocoşul aduna întreaga familie în coliba lui, povestindu-le din nou despre străbunicul lor african, pe care-l chema „Kin-Tay". El numea o chitară „Ko", un râu din Virginia „Kamby Bolongo" şi mai numea cu alte cuvinte asemănătoare tot felul de lucruri; şi povestea că tocmai tăia un copac din care să-şi facă o tobă, când a fost prins şi luat în sclavie.

Cei opt copii crescuseră, se însurară şi avură şi ei copii. Tom, cel de-al patrulea fiu, abia învăţase meseria de fierar când fu vândut împreună cu restul familiei domnului Murray, stăpânul unei plantaţii de bumbac din ţinutul Alamance din Carolina de Nord. Acolo, Tom o întâlni şi se însoţi cu o sclavă cu sânge indian, pe care o chema Irene şi muncea pe plantaţia „conaşului" Hoit, cel ce avea filatura de bumbac. Irene avu şi ea, la rândul ei, opt copii, iar la fiecare naştere Tom, continuând obiceiul început de tatăl său, aduna întreaga familie la gura sobei şi le povestea despre stră-străbunicul lor african şi despre toţi urmaşii lui.

Dintre cei opt copii ai lui, Cynthia, cea mai mică, avea numai doi ani când Tom, tatăl ei, şi bunicul George Cocoşul au pornit spre vest în fruntea unui convoi de căruţe pline cu sclavi de curând eliberaţi, şi au ajuns la Henning, în statul Tennessee, unde Cynthia l-a cunoscut pe Will

Palmer, cu care s-a căsătorit la vârsta de douăzeci şi doi de ani.

Când începusem şi eu să mă las ademenit de istoria atâtor oameni nevăzuţi care trăiseră cu atâta vreme în urmă, rămâneam întotdeauna nedumerit când povestea aceasta nesfârşită ajungea în cele din urmă la Cynthia... care se afla chiar acolo, în faţa mea. La fel şi surorile ei mai mari, mătuşa Viney, mătuşa Matilda şi mătuşa Liz, care călătoriseră de mult împreună cu bunica în convoiul de căruţe.

Am stat la bunica, la Henning, până când s-au născut cei doi fraţi ai mei, George în 1925, şi Julius în 1929. Tata a vândut fabrica de cherestea şi ne-a luat cu el prin locurile unde a predat ca profesor Je agricultură. Cel mai mult am stat la Colegiul A & M din Normal, în Alabama. într-o dimineaţă, în 1931, mă aflnm la cursuri, când a venit cineva să-mi spună să mă du Î repede acasă. Odată ajuns acolo, am auzit suspinele sfâşietoare ale tatei şi am dat năvală înăuntru. Mama, care de când plecasem din Henning fusese tot mereu bolnavă, zăcea pe patul de moarte. N-avea decât treizeci şi şase de ani.

George, Julius şi cu mine ne petreceam verile la bunica. Ceva din firea ei de altădată părea că se stinsese odată cu dispariţia bunicului şi a mamei., Cei ce treceau pe dinaintea casei o vedeau pe verandă, aşezată în balansoarul ei alb şi o salutau.

- Ce mai faci, soră Cynthy?

- Nimic, stau..., ie răspundea ea de obicei.

Doi ani mai târziu, tata s-a recăsătorit cu o colegă a lui, profesoară şi ea, pe nume Zeona Hatcher, de fel din Columbus, Ohio, unde urmase universitatea de stat din Ohio. Ea s-a ocupat mai departe de creşterea şi educaţia noastră, a celor trei băieţi, care se înălţau văzând cu ochii, iar apoi ne-a dăruit o soră, care a fost numită Lois.

Când a izbucnit cel de-al doilea război mondial, aveam şaptesprezece ani; terminasem al doilea an de colegiu şi m-am înrolat în armata de coastă. îmbarcat pe un vas cu muniţii, care străbătea partea de sud-vest a Pacificului, am apucat-o pe drumul cel lung şi anevoios care m-a purtat în cele din urmă la scrierea acestei cărţi.

Stând pe mare, chiar câte trei luni la rând, echipajul nu avea atât de mult de furcă cu bombele sau submarinele inamice, cât cu plictiseala. La insistenţa tatei, în liceu învăţasem să scriu la maşină, aşa că maşina de scris portativă deveni cea mai preţioasă avuţie a mea pe vas. Am scris scrisori tuturor celor pe care îi cunoşteam. Pe lângă toate cărţile din mica bibliotecă a vasului, am citit şi tot ce aveau camarazii mei, căci, încă din copilărie, îmi plăcuse să citesc, mai ales cărţi de aventuri. Şi după ce am citit a treia oară tot ce se putea citi pe bordul vasului, cred că pur şi simplu din disperare m-am apucat să scriu şi eu. Gândul că ai putea băga în maşină o foaie goală

de hîrtie şi că pe ea ai putea scrie ceva ce alţii s-ar osteni să citească m-a provocat, m-a intrigat şi m-a' înviorat atunci, la fel de mult ca şi acum. Nu-mi dau seama ce altceva a putut explica şi încuraja încercarea mea de a scrie, noapte de noapte, opt ani de-a rândul, trimiţându-mi strădaniile la diferite reviste şi adunând sute de pagini şi refuzuri, până când mi s-a publicat prima nuvelă.

După război, cum din când în când câte un editor îmi mai primea câte o nuvelă, am început să fiu socotit de superiorii mei din armata de coastă drept „ziarist". Scriind în fiece clipă liberă, şi apărându-mi mai multe încercări, în 1959, la treizeci şi şapte de ani, când cei douăzeci de ani petrecuţi în armată îmi dădeau dreptul să ies la pensie, m-am hotărât să încep o nouă carieră, aceea de scriitor profesionist.

La început am trimis unor reviste de aventuri diferite articole despre întâmplări dramatice din istoria marinei, căci eram foarte legat de mare.

în 1962, s-a întâmplat să înregistrez o convorbire cu vestitul trompetist de jazz, Miles Davis, scriind astfel primul dintre interviurile de la „Playboy". Printre alţi interlocutori de-ai mei s-a aflat $i Malcolm X, pe atunci purtătorul de cuvânt al negrilor musulmani. Citind interviul, un editor a sugerat o carte despre viaţa lui. Malcolm X m-a rugat să lucrez cu el. Am petrecut un an întreg luându-i interviuri, iar în anul următor m-am apucat şi am scris „Autobiografia lui Malcolm X", pe care, aşa cum prezisese el însuşi, n-a mai apucat s-o citească, fiind asasinat la numai două săptămâni după ce am terminat manuscrisul.

Nu după mult timp am fost trimis de o revistă cu o misiune la Londra. între un interviu şi altui, de-a dreptul fascinat de urmele istoriei ce mă înconjurau pretutindeni, n-am scăpat nici o vizită în Londra ori în împrejurimi, întâmplându-se într-o zi să mă aflu la British Museum, m-am pomenit în faţa unui document de care parcă mai auzisem până atunci - piatra de la Rosetta. Nu-mi dau seama de ce, dar pur şi simplu m-a fermecat. Aşa că am cerut o carte, acolo, în biblioteca muzeului, să pot afla mai multe despre faimoasa piatră.

Am citit astfel că a fost descoperită în delta Nilului şi că avea gravate pe ea trei texte separate - primul scris cu litere greceşti descifrabile, al doilea scris cu nişte litere necunoscute încă ia data aceea, iar cel de al treilea scris cu hieroglife antice,

despre care se credea că niciodată nu va putea fi tradus. Totuşi, un învăţat francez, Jean Champollion, a comparat literă cu literă textul scris în caractere necunoscute şi cel în hieroglife cu textul cunoscut, din limba greacă, şi a emis ipoteza că cele trei texte aveau acelaşi înţeles. Pe scurt, el a lămurit astfel misterul hieroglifelor nedescifrate până atunci, cu ajutorul cărora era înregistrată o mare parte din începuturile istoriei omenirii.

Am rămas foarte impresionat de o astfel de cheie cu care se putuse deschide încă o uşă spre trecut. Şi parcă începeam să simt că ea avea o însemnătate aparte pentru mine, dar nu-mi dădeam seama în ce consta. Am înţeles aceasta abia când mă aflam în avion, în drum spre Statele Unite. Folosind o limbă scrijelită în piatră, învăţatul francez a lămurit o taină a istoriei, potrivind ceea ce se ştia cu ceea ce era necunoscut. Asta mă făcu să mă gândesc la ceva asemănător - în istoria orală pe care bunica, mătuşa Liz, Mătuşa Plus şi verişoara Georgia o tot depanau pe terasa copilăriei mele din Henning, mă intrigase întotdeauna taina cuvintelor sau sunetelor acelora ciudate pe care le spunea africanul. Şi-aşa am început să mă tot gândesc la ele - spunea că îl cheamă „Kin-Tay", la chitară spunea „Ko", iar râul din Virginia îl numea „Kambi Bolongo". Sunetele erau în majoritate dure şi ascuţite, printre care „K" se întâlnea cel mai des. Eram încredinţat că suferiseră destule schimbări în peregrinarea lor din generaţie în generaţie, totuşi fără îndoială că reprezentau nişte caracteristici fonetice ale unei anume limbi pe care o vorbea legendarul strămoş african al familiei mele. Şi-n vreme ce avionul meu, plecat din Londra, se rotea în zbor deasupra New Yorkului, eu mă întrebam: „Oare care limbă africană o fi fost aceea? Şi ar fi oare posibil să pot afla vreodată?

CAPITOLUL 46

Acum, după mai bine de treizeci de ani, dintre toate doamnele care povesteau odiseea familiei, adunate pe terasa din Henning, mai trăia numai cea mai tânără dintre ele, verişoara Georgia Anderson. Bunica închisese ochii, iar celelalte o urmaseră şi ele. în vârstă de mai bine de optzeci de ani, verişoara Georgia locuia la fiul şi fiica ei, Floyd Anderson şi Bea Neety, în Kansas City, 1200 Everett Avenue, statul Kansas. Nu o

mai văzusem de câţiva ani, când mergeam acolo ceva mai des să dau o mână de ajutor, după puterile mele, în campania electorală a fratelui meu George. Fost combatant al forţelor aeriene ale S.U.A., licenţiat al Colegiului More House şi al facultăţii de drept de la universitatea din Arkansas,

George se antrenase într-o înflăcărată campanie pentru postul de senator al statului Kansas. La petrecerea dată în cinstea victoriei sale, toţi glumeau că, de fapt, câştigătorul alegerilor era... verişoara Georgia. Cum îl auzise de / nenumărate ori pe Floyd, fiul ei, organizatorul campaniei electorale, povestindu-le despre integritatea unanim recunoscută a lui George, scumpa noastră verişoara Georgia, căruntă şi adusă de spate, o pornise şi ea să bată drumurile. Ciocănind cu bastonul pe la uşile oamenilor, le vâra sub ochi fotografia strănepotului ei, candidatul, şi le spunea:

- Băiatul ăsta e ăl mai cinstit dintre toţi!

Acum mă îndreptam din nou cu avionul spre Kansas, de data aceasta s-o văd pe verişoara Georgia.

N-am să pot uita niciodată agerimea cu care mi-a răspuns, de îndată ce-am pomenit de istoria familiei. Deşi se afla în pat, bătrâna suferindă, cu chipul brăzdat, se ridică iute în capul oaselor, cu aceeaşi emoţie pe care mi-o aminteam încă din copilărie.

- Sigur că da, băiete, africanul spunea că-l cheamă „Kin-Tay"... la chitară zicea „Ko", iar la râu „Kambi Bolongo", şi-n timp ce tăia un copac să-şi facă o tobă, l-au prins.

I-am explicat că voiam să încerc, dacă ar fi posibil, să descopăr de unde venea „Kin-Tay" al nostru... adică să dau la iveală din care anume trib african străbun se trăgea familia noastră. Amintirea vechii poveşti a familiei noastre o tulbură atât de tare pe verişoara Georgia, încât cu greu am reuşit, împreună cu Floyd şi cu Bea, s-o liniştim.

CAPITOLUL 47

La câtva timp după aceea, m-am dus la Arhivele Naţionale din Washington, D. C. şi am spus unui bibliotecar că mă interesa recensământul din ţinutul Alamance,

Carolina de Nord, din perioada imediat următoare Războiului Civil. Mi s-au dat nişte microfilme. Am răsucit filmul în aparat, simţindu-mă năpădit de curiozitate la vederea şirului nesfârşit de nume, înscrise cu caligrafia demodată a diferitelor cenzori de la începutul secolului al nouăsprezecelea. După câteva role, când începusem să obosesc, dintr-o dată am citit, spre marea mea uimire: „Tom Murray, negru, fierar. Irene Murray, negresă, servitoare"... iar după aceea urmau numele surorilor mai mari ale bunicii, pe multe dintre care le auzisem de nenumărate ori povestind pe terasa bunicii. „Elizabeth, de 6 ani" nu era alta decât mătuşa Liz! La data acelui recensământ, bunica mea nu se născuse încă.

Cum la vremea aceea locuiam la New York, veneam la Washington ori de câte ori puteam, şi mă apucam să scotocesc prin Arhivele Naţionale, la Biblioteca Congresului, ori la Biblioteca Fiicelor Revoluţiei Americane. Şi oriunde m-aş fi găsit, când se întâmpla să am de-a face cu bibliotecari negri, care înţelegeau natura cercetărilor mele, documentele cerute îmi parveneau cu o viteză miraculoasă. De-a lungul întregului an 1966, dintr-o sursă sau alta, am reuşit să regăsesc atestări documentare ale evenimentelor majore petrecute în familia noastră, păstrate cu grijă; ce n-aş fi dat să-i fi putut împărtăşi toate acestea şi bunicii! Atunci, însă, mi-am amintit ceea ce-mi spusese verişoara Georgia - că bunica, împreună cu celelalte mătuşi, se afla sus în cer, veghindu-mă...

Problema următoare era unde şi cum aş fi putut cerceta sunetele acelea ciudate pe care le rostea strămoşul nostru african. Aşa că nu aveam altă alegere decât să intru în legătură cu cât mai mulţi africani cu putinţă, căci limbile tribale vorbite în Africa sunt extrem de numeroase. Aşa că am făcut ceea ce părea foarte logic la prima vedere - aflându-mă în New York, mă duceam la sediul Organizaţiei Naţiunilor Unite la ora terminării programului; din ascensoare se revărsau mulţimi de oameni ce mişunau apoi prin hol, grăbindu-se spre casă. Africanii nu erau greu de recunoscut, aşa că am oprit cât mai mulţi şi le-am pronunţat sunetele. în aproape două săptămâni, cred că am oprit cam vreo douăzeci şi ceva de africani. Toţi mi-au aruncat câte o privire mirată, m-au ascultat în grabă, şi au plecat fără să mă lămurească. Era şi firesc, nu aveau nici o vină, bieţii de ei, că

nu pricepeau nişte cuvinte africane pronunţate cu cel mai autentic accent din Tennessee.

Tot mai dezamăgit de neputinţa mea, am stat mai îndelung de vorbă cu George Sims, prieten din copilărie din Henning, ajuns acum cercetător. După câteva zile, George mi-a adus o listă cu vreo doisprezece savanţi renumiţi în domeniul lingvisticii africane. Dintre toţi, mi-a atras atenţia îndeosebi belgianul Jan Vansina. După ce-şi făcuse studiile la facultatea de studii africanistice şi orientale, de pe lângă universitatea din Londra, şi-a întocmit primele lucrări trăind în satele africane, după care a scris o carte intitulată La Tradition Orale, l-am telefonat doctorului Vansina la universitatea din Wis-consin, unde preda la vremea aceea, iar el mi-a fixat o întâlnire. într-o miercuri dimineaţă, am pornit cu avionul spre Madison, Wisconsin, îmboldit de curiozitatea de a desluşi înţelesul unor sunete ciudate... fără a bănui măcar în vis ce urma să se întâmple...

în seara aceea, în casa familiei Vansina, am povestit până la ultima vorbă întreaga odisee a familiei, aşa cum o auzisem în copilărie şi cum îmi fusese de curând reîmprospătată de verişoara Georgia la Kansas City. După ce m-a ascultat cu atenţie, doctorul Vansina a început să-mi pună diferite întrebări. Fiind specialist în lingvistica orală, îl interesa îndeosebi circulaţia cuvintelor de-a lungul atâtor generaţii.

Am stat de vorbă până seara târziu, aşa că m-a invitat să rămân acolo peste noapte. A doua zi, doctorul Vansina mi-a spus pe un ton foarte serios:

- N-am vrut să mă pronunţ aseară. Noaptea e un sfetnic bun. Ramificaţiile sunetelor fonetice păstrate şi transmise de generaţiile succesive ale familiei dumitale pot fi imense.

A adăugat apoi că vorbise la telefon cu un coleg al său, doctorul în africanistică Philip Curtin; amândoi erau convinşi că sunetele pe care le reprodusesem eu erau în graiul „mandinka". Eu nu auzisem niciodată de aşa ceva; mi s-a explicat că era o limbă vorbită de popoarele manding. Apoi şi-a exprimat părerea cam ce ar putea însemna unele dintre aceste cuvinte. Unul din ele însemna probabil vacă sau vită, altul ar fi putut fi baobab, un arbore foarte răspândit în Africa de Vest. Cuvântul „Ko", a mai spus el, ar putea veni de la „Kora", unul dintre cele mai vechi instrumente cu coarde ale poporului manding, instrument făcut dintr-o jumătate de tigvă uscată, acoperită cu piele de capră, cu

douăzeci şi una de coarde întinse peste căluş, pe un gât foarte lung. Iar un sclav provenit din rândul mandingilor ar fi putut foarte uşor face legătura între Kora şi orice instrument cu coarde folosit de sclavii din Statele Unite.

Cuvântul care mă intrigase întotdeauna cel mai mult fusese „Kamby Bolongo", cu care strămoşul meu numise râul Mattaponi din ţinutul Spotsylvania, Virginia. Doctorul Vansina spunea că, fără îndoială, „Bolongo" însemna în limba mandinka orice apă curgătoare, deci şi un râu ori un fluviu, iar „Kamby" ar putea indica fluviul Gambia.

A mai intervenit apoi încă o întâmplare, care, adăugată la numeroasele lucruri tulburătoare pe care le descopeream, mi-a întărit convingerea că într-adevăr bunica şi întreg neamul mă vegheau de sus din cer...

Fusesem rugat să vorbesc la un seminar la colegiul Utica, din statul New York. Străbătând un culoar alături de profesorul care mă invitase, am început să-i povestesc că tocmai mă întorsesem de la Washington, menţionând şi problema care mă purtase acolo.

- Gambia? Dacă nu mă înşel, tocmai am auzit pe cineva pomenind de un student remarcabil din această tară, care se află acum la Hamilton.

Vechiul şi renumitul colegiu Hamilton se afla la depărtare de aproape jumătate de oră de mers cu maşina, la Clinton, statul New York. Nici n-am apucat să întreb bine de cel ce-l căutam, că un profesor, Charles Todd, mi-a spus:

- Vă referiţi la Ebou Manga, nu?

Răsfoind un registru, mi-a spus că-l pot găsi la ora de economie agrară şi mi-a indicat şi unde. Negru ca smoala, Ebou Manga era scund, cu ochi ageri, ponderat. El recunoscu cuvintele, vădit surprins să mă audă pronunţându-le. L-am întrebat dacă mandinka era limba lui maternă.

- Nu, dar o cunosc destul de bine.

Mi-a mărturisit că el era wolof. în camera lui i-am povestit despre cercetările mele. La sfârşitul săptămânii următoare, am plecat amândoi în Gambia.

Ajunşi la Dakar, capitala Senegalului, am luat un avion mai mic către aeroportul Yundum, din Gambia. Un autobuz cu pasageri ne-a purtat până la Banjul, capitala, care atunci se numea Bathurst. Ebou şi tatăl lui, Alhaji Manga, musulman ca

toţi gambienii, au adunat câţiva oameni, buni cunoscători ăi istoriei ţării lor, şi au venit cu toţii să stea de vorbă cu mine în holul hotelului „Atlantic". Aşa cum procedasem cu doctorul Vansina de Wisconsin, le-am povestit şi lor epopeea familiei, transmisă din generaţie în generaţie. Le-am spus-o însă în ordine inversă, începând cu bunica, mergând apoi îndărăt, de la Tom la George Cocoşul, la Kizzy care povestea cu câtă îndârjire se încăpăţâna tatăl ei africanul să-i convingă pe ceilalţi sclavi că numele lui era „Kin-Tay" şi cum de atâtea ori îi rostise diferite cuvinte ciudate, denumind tot felul de obiecte. N-am omis bineînţeles nici povestea capturării lui când a fost atacat şi prins nu departe de satul lui, în timp ce tăia un copac.

După ce am terminat, el mi-a spus pe un ton destul de amuzant:

- Ei bine, e firesc ca acest „Kamby Bolongo" să însemne fluviul Gambia, asta o ştie oricine.

I-am contrazis cu foarte multă ardoare, spunându-le că există o mulţime de oameni care nu au de unde să ştie. Apoi ei s-au arătat mult mai interesaţi de faptul că strămoşul meu din secolul a! optsprezecelea insista că-l cheamă „Kin-Tay".

- Multe din satele noastre cele mai vechi poartă numele familiilor ce le-au întemeiat cu veacuri în urmă, îmi spuseră ei arătându-mi o hartă. Uite, aici este satul Kinte Kundah. Şi, nu prea departe de el, satul Kinte Kundah Jannehya.

Apoi mi-au povestit ceva ce nu-mi putuse trece nici măcar prin gând: în unele sate mai arhaice, din interiorul ţării se mai găseau oameni foarte bătrâni, numiţi grioţi, adevărate arhive vii ale istoriei orale. Griotul cel mare este de obicei un bărbat de vreo şaizeci, şaptezeci de ani; pe lângă el se mai află alţi grioţi mai tineri şi nişte ucenici, de obicei băieţi, care urmăresc şi învaţă câte o porţiune de patruzeci-cincizeci de ani din povestea griotului celui mare, pentru a ajunge şi ei grioţi recunoscuţi ca aceia ce, în anumite împrejurări mai deosebite, povestesc istoria seculară a satelor, a clanurilor, a familiilor şi a unor mari eroi. Mi s-a mai spus că, pe tot cuprinsul Africii negre, astfel de cronici orale s-au transmis din generaţie în generaţie încă din vremurile cele mai îndepărtate şi că anumiţi grioţi legendari puteau povesti câte trei zile în şir evenimente ale istoriei africane, fără să se repete vreodată.

Văzându-mă atât de mirat, gambienii mi-au amintit că orice persoană îşi are obârşia într-o vreme şi într-un loc unde nu există nici un fel de scriere; aşa că oamenii nu aveau alte mijloace de a aduna şi a păstra informaţiile decât memoria, gura şi urechea omenească. Dar noi, cei ce trăim în cultura occidentală, suntem atât de încătuşaţi de „gheara timpului", încât foarte puţini dintre noi mai pot înţelege de ce este în stare o memorie bine exersată.

Cum strămoşul meu spunea că se numea „Kun-Tay", sau mai corect Kinte, după cum au precizat ei, şi cum neamul Kinte era un clan străvechi şi renumit în Gambia, mi-au promis că vor face tot posibilul să găsească un griot care s-ar putea să-mi fie de folos în cercetările mele.

Reîntors în Statele Unite, am început să devorez fiecare carte despre istoria Africii. Până şi astăzi mă ruşinez că, la vremea aceea, îmi formasem sau dedusesem singurele imagini despre Africa doar din filmele cu Tarzan, iar puţinele informaţii autentice le căpătasem răsfoind din când în când revista „National Geographic".

După câteva săptămâni, am primit o scrisoare din Gambia, în care eram invitat să mă întorc acolo, dacă îmi era cu putinţă. La vremea aceea, însă, rămăsesem fără nici un ban, mai ales că acordam scrisului foarte puţin timp.

Odată, la un picnic dat de almanahul „Reader's Digest", daomna DeWitt Wallace, membră fondatoare, îmi lăudase povestirea „Un personaj de neuitat", în care prezentasem un bătrân lup de mare, fost ofiţer în armata de coastă. La despărţire, doamna Wallace mi-a spus că, dacă voi avea vreodată nevoie de ajutorul ei, să-i dau de ştire. Aşa că, foarte stânjenit, i-am scris doamnei Waliace o scrisoare, în care i-am prezentat pe scurt cercetările de care mă apucasem aproape fără voia mea. Drept răspuns, mi-a indicat câţiva editori care să stea de vorbă cu mine, să vadă ce se putea face. Aceştia m-au invitat la o masă, iar eu le-am vorbit vreo trei ore, fără întrerupere. Imediat după aceea, am fost anunţat printr-o scrisoare că „Reader's Digest" îmi va oferi lunar, timp de un an, câte un cec de trei sute de dolari, în afară de „mici cheltuieli de deplasare", lucru de care eu aveam într-adevăr nevoie.

Ceva m-a împins să mă duc din nou s-o văd pe verişoara Georgia, la Kansas City, şi am găsit-o destul de bolnavă. Totuşi

s-a înflăcărat auzind ce descoperisem şi ce speram să mai aflu. Mi-a urat noroc şi mi-am luat din nou zborul spre Africa.

Aceiaşi oameni cu care vorbisem prima dată mi-au dat acum de ştire că trimiseseră vorbă în interiorul ţării şi că se găsise un griot, bun ştiutor al istoriei clanului Kinte. Se numea Kebba Kanyi Fofana.

- Şi unde se află acum? am întrebat eu, simţind că mă cuprinde ameţeala.

- Unde să fie! în satul lui! răspunseră ei, privindu-mă miraţi.

Şi am aflat că, dacă voiam să-l văd, trebuia să organizez o adevărată excursie până acolo. Trei zile întregi am pierdut cu vorbărie nesfârşită ca să tocmesc b şalupă, care să ne ducă în susul fluviului, să închiriez un camion şi o maşină de teren care să ducă proviziile pe. un drum mai ocolit, să ' adun în total vreo paisprezece oameni, printre care trei interpreţi şi patru muzicanţi, căci mi se spusese că bătrânii grioţi din interiorul ţării nu pot vorbi fără acompaniament muzical.

La bordul şalupei „Baddibu", care înainta clătinându-se pe marele şi vijeliosul „Kamby Bolongo", aveam sentimentul ciudat şi stânjenitor că eram străin. Oare oamenii aceştia mă considerau cu toţii doar ca pe unul dintre atâtea oaspeţi oficiali plini de importanţă ce se perindaseră pe acolo? în cele din urmă, ne-a apărut în faţă insula James unde, timp de două secole, existase o fortăreaţă pe care şi-o disputau prin lupte grele ba englezii, ba francezii, căci era o poziţie avantajoasă pentru comerţul cu sclavi. Am rugat să oprim puţin acolo şi, copleşit de emoţie, am pornit-o printre ruinele vegheate încă de un tun fantomic. închipuindu-mi cu ochii minţii sălbăticiile săvârşite acolo, am simţit că-mi vine să azvârl cu barda în acea pată a istoriei Africii negre. Am sperat în zadar să dau de vreo rămăşiţă simbolică a vreunui lanţ străvechi; m-am ales doar cu o bucată de mortar şi-o cărămidă. Şi, înainte de a mă reîntoarce la şalupă, am rămas un timp cu privirile pierdute de-a lungul fluviului, despre care strămoşul meu îi povestise fiicei sale, acolo departe, peste Oceanul Atlantic, în ţinutul Spotsylvania, din Virginia. Am pornit din nou şi, ajungând într-un cătun numit Albreda, am coborât pe ţărm, luând-o pe jos spre Juffure, un cătun şi mai mic, unde aflasem că locuia griotul nostru.

Există un moment culminant în viaţă, pe care nimic nu-l poate întrece oricât ai trăi. Un astfel de moment am trăit eu în acea zi, în inima Africii negre.

Cum ne-am apropiat de Juffure, copiii care se jucau la marginea satului au dat de ştire, iar oamenii au năvălit afară din colibele lor. Cătunul nu avea mai mult de şaptezeci de locuitori. Asemeni celor mai multe sate din interiorul tării, semăna încă foarte mult cu satele de acum două sute de ani, cu colibe circulare de lut, cu acoperişuri conice de paîe. Pe când se adunau oamenii, am remarcat un bărbat îmbrăcat într-un veşmânt alb, cu o bonetă ca de medic, cu o faţă neagră cu un profil acvilin. Din purtarea lui se putea deduce că era „cineva", iar după aceea am aflat că el era de fapt omul pe care venisem să-l vedem şi să-l auzim.

Gei trei interpreţi s-au desprins din grupul nostru, îndreptându-se spre el, iar cei şaptezeci de săteni s-au adunat în jurul meu în semicerc. Dacă aş fi întins mâinile, i-aş fi putut atinge pe cei de la capete. Se uitau cu toţii la mine curioşi. Privirile lor parcă mă dureau. Frunţile li se încreţiseră de-atâta concentrare. M-am înfiorat; eram nedumerit, m-a lovit cu puterea unui vai gândul că, de multe ori în viată, am avut ocazia să mă aflu într-o mulţime de oameni, dar niciodată numai printre oameni negri ca tăciunele.

Copleşit de emoţie, mi-am plecat ochii, nesigur şi stânjenit, şi privirile mi-au căzut pe mâinile mele de un cafeniu deschis. Şi din nou m-a izbit gândul că eram un fel de hibrid... Am avut un sentiment de copleşitoare ruşine, simţindu-mă oarecum întinat printre cei puri. Chiar în momentul acela, bătrânul plecă brusc de lângă interpreţi. Oamenii ceilalţi mă părăsiră şi ei pe mine, ghemuindu-se în jurul lui.

Unul dintre interpreţi veni la mine şi-mi şopti la ureche:

- N-au văzut niciodată un negru american.

Când mi-am dat seama ce înseamnă aceasta, cred că am fost şi mai impresionat decât până atunci. Ei nu mă socotiseră ca pe un om oarecare, ci simbolizam cei douăzeci şi cinci de milioane de negri pe care nu-i văzuseră niciodată şi de care-i despărţea un ocean.

Oamenii se buluceau în jurul bătrânului şi-mi aruncau din când în când priviri fugare, vorbind aprins în limba mandinka. După un timp, bătrânul s-a răsucit şi-a pornit în pas vioi, până a

ajuns în faţa mea. înfigându-şi privirile în ochii mei, părând convins că îi înţeleg graiul, a dat glas sentimentelor unanime ale tuturor celor prezenţi faţă de milioanele nevăzute de negri ca noi care locuiam acolo unde-i duseseră vapoarele de sclavi. Interpretul mi-a tălmăcit:

- Strămoşii noştri ne-au tot povestit că mulţi dintr-ai noştri sunt surghiuniţi în locul acela numit America şi-n alte locuri asemănătoare.

Bătrânul s-a aşezat jos cu faţa la mine, iar sătenii s-au adunat în grabă în spatele lui. Apoi a început să-mi recite străvechea epopee a neamului Kinte, aşa cum fusese transmisă din vremuri străvechi. Parcă ar fi citit o listă, dar pentru sătenii nemişcaţi şi tăcuţi era evident un moment solemn. Griotul stătea cu trupul încordat, aplecat înainte, cu vinele gâtului întinse, scoţând cuvintele de parcă ar fi fost nişte obiecte concrete. După o propoziţie sau două, se lăsa deodată pe spate, ascultând tălmăcirea interpretului. Din mintea griotului dădură năvală încrengăturile incredibil de încâlcite ale clanului Kinte, care se întindeau peste o mulţime de generaţii: cine cu cine se căsătorise, câţi copii avuseseră; care dintre copii se însuraseră şi cu cine, şi-apoi urmaşii lor. Era pur şi simplu de necrezut. M-a impresionat nu numai mulţimea de amănunte, ci şi stilul liturgic, care suna cam aşa: „cutare se însoţi cu cutare, şi zămislit-au pe... care zămislit-au pe... care zămis-lit-au pe..." Apoi urmau numele soţiei sau soţiilor urmaşilor lor, împreună cu pruncii lor, de obicei foarte numeroşi. Pentru a stabili vremea când au trăit aceştia, griotul le lega de diferite întâmplări, cum ar fi fost, de pildă: „în anul când s-au ridicat apele", sau când „cutare a omorât un bivol". Iar pentru a data calendaristic evenimentul respectiv, trebuia să afli când s-a întâmplat acea inundaţie de care vorbea el.

Redusă la esenţial, epopeea pe care mi-a depănat-o griotul ar suna cam aşa: clanul Kinte îşi avea obârşia într-o ţară numită Vechiul Mali. Din moşi-strămoşi, bărbaţii neamului Kinte se îndeletniceau cu fierăritul, „îmblânziseră focul", iar femeile cu ţesutul şi olăritul. După o vreme, o ramură a clanului a pribegit în ţara numită Mauritania. Din această ţară a pornit unul dintre fiii clanului, marabutul Kairaba Kunta. Kinte, om sfânt al credinţei musulmane, care a ajuns până în ţara numită Gambia.

S-a oprit mai întîi într-un sat numit Pakali N'Ding, unde a stat o vreme. A plecat apoi într-alt sat Jiffarong, şi de acolo la Juffure.

Aici şi-a luat prima nevastă, o fecioară din tribul mandinka, pe care-o chema Sireng şi care i-a dăruit doi fii, Janneh şi Saloun. Apoi şi-a luat o a doua nevastă, pe care o chema Yaisa. Şi ea i-a născut un fiu, numit Omoro.

Cei trei fii au trăit în sat până când au ajuns bărbaţi. Apoi, cei doi mai mari", Janneh şi Saloun, au pornit în lume şi au întemeiat o nouă aşezare numită Kinte Kundah Janneh-Ya. Fiul cel mic, Omoro, a rămas în sat, iar când a împlinit treizeci de anotimpuri ploioase (ani, adică) s-a însoţit cu o fecioară mandinka, pe care-o chema Binta Kebba. Şi între anii 1750 şi 1760, ea i-a dat naştere la patru fii, pe care-i chema în ordinea vârstei: Kunta, Lamin, Suwadu şi Madi.

Bătrânul griot vorbea de două ceasuri şi poate că de mai mult de cincizeci de ori povestea cuprinsese amănunte despre cei pomeniţi. Acum, după ce-i numise pe cei patru fii ai lui Omoro, mai adăugă încă ceva, iar interpretul îmi traduse:

-Şi cam pe vremea când au venit soldaţii regelui, Kunta, cel mai măre dintre cei patru fii, a ieşit într-o bună zi din sat să taie un lemn... şi dus a fost...

Apoi, griotul şi-a depănat povestea mai departe. Eu însă rămăsesem împietrit, sângele îmi îngheţase în vine. Omul din faţa mea, care îşi petrecuse toată viaţa în satul acesta din inima Africii, nu avea de unde bănui că în vorbele sale răsunase tocmai ce auzisem eu în toţi anii copilăriei mele pe terasa bunicii mele din Henning, Tennessee... despre un african care susţinuse întotdeauna că numele lui era „Kin-Tay", care spunea chitarei „Ko", numea „Kambi Bolongo" un râu din satul Virginia şi care fusese răpit şi târât în sclavie pe când ieşise din sat să taie un lemn să-şi facă o tobă.

Cu greu am reuşit să-mi scot din servietă carnetul pe care aveam notată povestea bunicii şi i l-am arătat unuia dintre interpreţi. După ce citi în grabă, rămase înmărmurit şi începu să vorbească iute, arătând carnetul bătrânului griot, care începu şi el să se agite. Se ridică în picioare şi se adresă oamenilor, făcând semne spre carnetul din mâinile interpretului, după care începură cu toţii să se frământe.

Nu-mi amintesc să fi dat cineva vreo poruncă, ştiu doar că m-am pomenit cu cei şaptezeci de oameni unindu-se într-un

cerc larg de trupuri în jurul meu, dansând şi intonând o melodie când mai încet, când mai tare: se apropiau unii de alţii, săltându-şi genunchii la piept, stârnind nori roşietici de praf...

Din cercul mişcător s-a desprins o femeie care, asemeni altora, îşi purta pruncul legat pe spate cu un brâu de pânză. Cu chipul negru ca tăciunele transfigurat, se îndreptă spre mine, izbind pământul cu tălpile goale şi, dezlegându-şi pruncul, mi-l întinse, parcă îmbiindu-mă să-l iau. L-am luat şi l-am strâns la piept. Apoi mi l-a smuls din braţe; după ea a mai venit o femeie cu un prunc, apoi încă una şi încă una... până când am luat în braţe mai bine de zece, doisprezece copii. Abia după un an, doctorul Jerome Bruner, profesor la universitatea Harvard, o somitate în materie de africanistică, m-a lămurit:

- Ai participat, fără să ştii, ia una din cele mai străvechi ceremonii ale omenirii, numită „binecuvântarea mâinilor". în acest fel ele îţi spuneau: „Prin pruncul acesta, trup din trupul nostru, noi ne unim cu tine, iar tu cu noi!"

Ceva mai târziu, bărbaţii satului m-au dus la moscheea de bambus, acoperită cu stuf, şi aşezaţi în jurul meu au început să se roage. îngenuncheat acolo, îmi amintesc că mă gândeam că, după toată strădania de a afla de unde mă trag, nu sunt în stare să înţeleg nici o vorbă din ce spun oamenii aceştia. Apoi interpretul mi-a explicat pe scurt ce se spunea în rugăciune - „Laudă în veci lui Allah că l-a adus înapoi pe un fiu de al nostru de mult rătăcit."

Cum ajunsesem acolo pe apă, voiam să mă întorc pe uscat. Lângă tânărul şofer mandinka, cu părul creţ şi sârmos, în maşina ce stârnea valuri de praf pe drumul de ţară fierbinte şi hârtopit ce ducea la Banjul, mi-a venit dintr-o dată un gând care m-a copleşit: dacă orice negru american ar putea fi atât de norocos ca mine să poată afla câteva amănunte despre strămoşii lui, n-ar putea oare să descopere cine îi este strămoşul african pe linie maternă sau paternă, unde trăia acest strămoş la vremea când a fost prins şi-n cele din urmă când a fost dus? Şi-atunci, aceste câteva amănunte n-ar putea oare să-l ajute pe acel negru american să găsească vreun bătrân griot negru din a cărui povestire să-şi descopere clanul strămoşesc şi poate chiar şi satul de obârşie?

Şi cu ochii minţii am început să desluşesc ca prin ceaţă imagini ale unor descrieri citite prin cărţi despre prinderea în

sclavie a milioane de strămoşi de-ai noştri. Multe sute de negri fuseseră răpiţi unul câte unul, aşa cum i se întîmplase străbunului meu Kunta, dar alţii, milioane întregi, se treziseră urlând în puterea nopţii, în vacarmul satelor prădate şi pustiite de flăcări. Dintre captivii ce-au mai rămas în viaţă, cei mai vânjoşi au fost încătuşaţi cu lanţuri după gât şi târâţi în procesiuni nesfârşite. Parcă-i vedeam pe cei mai mulţi dându-şi duhul în drum, prea slăbiţi ca să mai continue marşul chinuitor până la ţărmul mării. Cei ce ajungeau acolo erau unşi, raşi, cercetaţi cu de-amănuntul şi adesea însemnaţi cu fierul înroşit. Parcă-i vedeam biciuiţi şi târâţi spre pirogi, zvârcolindu-se, strigând şi încleştându-şi mâinile în pământ, muşcând ţărâna în efortul disperat de a nu se lăsa desprinşi de ţărmul Africii, căminul lor. Parcă-i vedeam îngrămădiţi, bătuţi şi azvârliţi în calele puturoase ale corăbiilor, legaţi cu lanţuri de paturile de scânduri, atât de înghesuiţi încât adeseori trebuiau să stea într-o rână, ca nişte linguri rânduite într-un sertar.

Mintea îmi era ameţită de toate aceste închipuiri, când ne-am apropiat de un alt sat, mult mai mare. Mi-am dat seama că se aflase de ceea ce se întâmplase la Juffure, chiar imediat după plecarea mea. Şoferul a încetinit, iar eu i-am putut privi pe sătenii care se îngrămădiseră în drum; făceau semne cu mâna şi strigau ceva neînţeles; M-am ridicat în picioare acolo, în maşina de teren, şi le-am făcut semne cu mâna, în timp ce ei se îndurau cu greu să facă loc maşinii să treacă.

Cred că parcursesem cam o treime din sat, când deodată mi-am dat seama ce anume strigau cu toţii... bătrânii zbârciţi, cu veşminte lungi, tineri, mame şi copii negri ca smoala îmi făceau toţi semne cu mâna, cu chipurile luminate de bucurie, strigând cu toţii la un loc:

- Meester Kinte! Meester Kinte!

Sunt un bărbat în toată firea, dar am simţit că mi se taie picioarele, m-a năpădit o senzaţie nelămurită şi, acoperindu-mi faţa cu mâinile, am început să plâng cum nu mai făcusem de când eram copil.

- Meester Kinte!

Şi-am vărsat lacrimi pentru cruzimile de necrezut săvârşite de istorie împotriva semenilor mei, pentru cea mai gravă prihănire a omenirii...

în avionul ce mă ducea spre casă, m-am gândit că epopeea strămoşilor mei ar deveni astfel şi un simbol al tuturor celor de origine africană care, fără excepţie, sunt vlăstare ale vreunui Kunta, născut şi crescut în vreun sat al Africii negre, târât în lanţuri în vreuna dintr-a-cele corăbii de sclavi care i-au purtat peste acelaşi ocean, aducându-i, rând pe rând, pe plantaţii, a căror viaţă s-a confundat de-atunci înainte cu lupta pentru libertate.

La New York, printre alte mesaje telefonice primite în lipsa mea, am aflat că într-un spital din Kansas City murise verişoara Georgia, în vârstă de optzeci şi trei de ani. Mai târziu, făcând o socoteală a timpului, mi-am dat seama că ea trecuse în lumea drepţilor chiar în momentul când eu puneam piciorul în Juffure. Cred că, în calitatea ei de ultimă supravieţuitoare dintre toate bătrânele care povesteau vechea istorie a neamului pe terasa bunicii, fusese de datoria ei să mă vadă dus în Africa, să poată apoi şi ea să se alăture celorlalte de-acolo, de sus, care mă vegheau.

De fapt, încă din copilărie s-au adunat o serie de întâmplări legate între ele, care au dat în cele din urmă naştere acestei cărţi. Bunica şi celelalte bătrâne doamne mi-au întipărit povestea în minte. Apoi, printr-o ciudată potrivire a soartei, în timp ce mă prăjeam la soare pe bordul vaselor armatei de coastă, am început nesfârşitele încercări care m-au deprins cu meşteşugul de scriitor. Şi cum începusem să iubesc marea, primele mele scrieri descriau aventuri dramatice petrecute pe mare, inspirate din îngălbenitele documente ale arhivei armatei. Nici nu se putea o ucenicie mai bună pentru grelele încercări marine pe care mi le-a creat, cartea aceasta.

Bunica şi celelalte doamne vârstnice povesteau că „africanul" fusese adus cu corabia într-un loc numit ,,'Naplis". îmi dădusem seama că era cu siguranţă vorba de Annapolis, în Maryland. Aşa că acum trebuia să încerc să văd dacă aş fi putut descoperi care anume corabie venise la Annapolis, aducându-l de pe fluviul Gambia pe „africanul" care se va încăpăţâna mai târziu să-şi zică „Kin-Tay", deşi stăpânul lui, John Waller, îi dăduse numele de „Toby".

Ca să.-mi pot orienta căutările, aveam nevoie să stabilesc o dată aproximativă când a sosit corabia. Cu câteva luni în urmă,

griotul din Juffure îmi povestise că prinderea lui Kunta se întâmplase cam la vremea când au sosit soldaţii regelui.

Aşa că am plecat la Londra, şi cam pe la mijlocul celei de-a doua săptămâni de răscolire prin documentele referitoare la mişcările trupelor britanice între 1760-1770, am descoperit în cele din urmă că „soldaţii regelui" trebuie să fi fost trupa cunoscută drept „forţele colonelului O'Hare", trimisă de la Londra în 1767 să păzească fortul de sclavi James de pe fluviul Gambia. Memoria griotului fusese atât de fidelă, încât m-am simţit tare stânjenit că a trebuit să-l verific.

M-am adresat atunci companiei Lloyds din Londra. în biroul, unuia dintre directori, am spus dintr-o suflare ce anume vroiam să aflu. Directorul s-a ridicat de la birou şi mi-a spus:

-Tinere, compania Lloyds din Londra îţi va da tot sprijinul de care ai nevoie.

Aceasta a fost o adevărată binecuvântare, căci prin Lloyds mi s-au deschis toate uşile spre cercetarea miilor de documente străvechi ale marinei britanice.

Nu cred că am făcut vreodată o altă corvoadă mai istovitoare decât în primele şase săptămâni de căutări zadarnice şi nesfârşite, străduindu-mă să detectez o anume corabie de sclavi, pornită într-o anume cursă, în mulţimea aceea de foi şi dosare ce cuprindeau vechi documente referitoare la miile de călătorii ale corăbiilor de sclavi, cu triplă destinaţie, între Anglia, Africa şi America. Pe lângă dezamăgirea nereuşitei mele, mă cuprindea mânia pe măsură ce-mi dădeam seama că, la vremea aceea, negoţul de sclavi era considerat de majoritatea celor care-l practicau drept o îndeletnicire importantă, asemeni procesului de vânzare, cumpărare şi transportare a vitelor din ziua de astăzi. Multe dintre documente nu păreau să mai fi fost atinse de la întocmirea lor, căci nimeni nu simţise nevoia să le cerceteze vreodată.

Nu dădusem peste nici o corabie care să fi pornit de pe fluviul Gambia spre Annapolis, când, într-a şaptea săptămână, ajunsesem la cel de al o mie douăzeci şi treilea document al corăbiilor de sclavi. Pe foaia aceea mare şi dreptunghiulară erau înscrise intrările şi ieşirile a treizeci de corăbii de pe fluviul Gambia între 1766 şi 1767. Parcurgând lista cu privirea, am ajuns la corabia numărul 18 şi aproape în mod automat i-am cercetat, ca şi la celelalte corăbii, datele de înregistrare.

La 5 iulie 1767 - anul când veniseră „soldaţii regelui" - corabia „Lord Ligonier", al cărei căpitan era Thomas E. Davies, pornise de pe fluviul Gambia cu destinaţia Annapolis...

Nu-mi dau seama de ce, dar în mod cu totul ciudat nu am reacţionat pe loc. îmi aduc aminte cu cât calm am notat această informaţie şi, înapoind documentele, am plecat. După colţul străzii se afla o ceainărie. Am intrat şi am cerut un ceai şi o gogoaşă. Şi cum şedeam acolo, sorbindu-mi ceaiul, mi-a dat prin minte că s-ar putea ca tocmai acea corabie să-l fi adus pe Kunta Kinte!

Am rămas şi astăzi dator vânzătoarei pentru ceai şi gogoaşă! M-am năpustit la un telefon, şi compania Pan American mi-a confirmat că mai aveau un singur loc liber în ziua aceea pentru New York. Nu mai aveam vreme să mai trec nici măcar pe la hotelul unde locuiam, aşa că i-am spus şoferului de la taxi: „La aeroportul Heathrow". Fără a închide ochii în noaptea aceea, cât am traversat Atlanticul, nu - m-am gândit la altceva decât la cartea aceea din Biblioteca Congresului, din Washington D.C., pe care trebuia să pun din nou mâna. Avea o copertă maro deschis, pe care scria cu litere mai închise „Intrările în portul Annapolis" de Vaughan W. Brown.

De la New York am luat avionul până la Washington; am luat un taxi până la Biblioteca Congresului, am cerut cartea pe care am smuls-o pur şi simplu din mâna bibliotecarului care mi-a adus-o şi am început s-o răsfoiesc înfrigurat... Şi într-adevăr, scria acolo, negru pe alb, că „Lord Ligonier" trecuse prin vamă la Annapolis la 29 septembrie 1767.

Am închiriat o maşină, cu care am ţinut-o tot într-o goană până la Annapolis. M-am oprit drept la arhiva din Maryland şi am rugat-o pe documentarista Phebe Jacobsen săLmi dea colecţia oricărui ziar local apărut cam în prima săptămână a lunii octombrie 1767. Ea mi-a oferit imediat un microfilm al ziarului „Maryland Gazette". Tocmai începusem să proiectez numărul din 1 octombrie, când am dat de un anunţ scris cu caracterele demodate de pe vremea aceea: „O încărcătură de sclavi zdraveni, de cea mai bună calitate, abia aduşi de căpitanul Davies cu vasul „Lord Ligonier" de pe fluviul Gambia din Africa, urmează să fie vânduţi la Annapolis contra bani peşin ori cecuri cu acoperire, vineri 7 octombrie. Sus-numiţul vas va transporta

apoi tutun la Londra cu 6 şilingi tona, la liber". Anunţul era semnat de John Ridout şi Daniel de la St. Thos. Jenifer.

în ziua de 29 septembrie 1967, nu m-a lăsat inima să merg într-altă parte decât pe cheiul portului din Annapolis. în acea zi, cu două secole în urmă, acostase „Lord Ligonier" la ţărm. Mângâind cu privirile apele oceanului peste care a fost adus stră-stră-străbunicul meu, m-am pomenit din nou plângând.

Documentul ce atesta îmbarcările din Fortul James de pe fluviul Gambia în anul 1766-67 menţiona că „Lord Ligonier" pornise cu 140 de sclavi în cală. Câţi oare supravieţuiseră până la capăt? M-am dus din nou la arhiva din Maryland, cu gândul să caut vreun document referitor la încărcătura vasului ajuns la Annapolis şi am descoperit următorul inventar: „3.265 dinţi de elefant (căci aşa erau numiţi colţii de fildeş); 3.700 pfunzi de ceară de albine; 800 pfunzi de bumbac; 32 uncii de aur gambian şi 98 negri." Cei 42 de africani morţi pe drum, cam aproape o treime, reprezentau o pierdere obişnuită pentru negustorii de sclavi.

Abia atunci mi-am dat seama că bunica, mătuşa Liz, mătuşa Plus şi verişoara Georgia au fost şi ele, în felul lor, nişte grioţi. Pe carnetul meu aveam notată povestea lor seculară despre africanul care fusese vândut conaşului John Waller, primind numele de Toby. La a patra încercare a lui de a fugi, când, încolţit de nişte prinzători de sclavi, l-a izbit cu o piatră pe unul din ei, aceştia l-au prins şi i-au tăiat laba„ piciorului. „Fratele conaşului John, doctorul William Waller" i-a salvat viaţa şi apoi, mâniat de inutila lui mutilare, a cumpărat sclavul de la fratele lui. începeam să-n-drăznesc să nutresc speranţa că n-ar fi fost imposibil să existe vreo atestare documentară.

M-am dus la Richmond, în Virginia. Am derulat o mulţime de microfilme cu actele legate întocmite în ţinutul Spotsylvania, începând cu luna septembrie 1767, când acostase „Lord Ligonier". După un timp am dat de un act destul de cuprinzător, întocmit la 5 septembrie 1768, prin care John Waller şi Ann, soţia lui, cedau lui William Waller pământ şi bunuri, incluzând două sute patruzeci de acri de pământ arabil şi... pe pagina următoare stătea scris: „...de asemeni un sclav negru, pe nume Toby".

Era de necrezut!

în cei doisprezece ani de când văzusem întîia dată piatra de la Rosetta, am străbătut peste o jumătate de milion de mile, căutând, triind documente, verificând şi iar verificând date, pentru a scoate la iveală cât mai multe despre oamenii ale căror istorii orale nu numai că se dovediseră exacte, dar sunau la fel pe cele două ţărmuri ale oceanului. în cele din urmă, am reuşit să mă desprind de toată această muncă de căutare, pentru a începe să dau viaţă cărţii de faţă. Mi-a luat ^foarte mult timp să întruchipez copilăria şi adolescenţa lui Kunta şi, cum ajunsesem acum să-l cunosc destul de bine, am suferit alături de el când a fost prins. Când a trebuit să scriu despre traversarea oceanului în corabia de sclavi, am plecat din nou în Africa. M-am adresat tuturor companiilor maritime pentru a obţine un bilet pe primul vapor care urma să plece din indiferent ce port al Africii negre către Statele Unite. Şi aşa am ajuns pe bordul „Stelei Africane" a liniei maritime Farrell. Când am pornit, i-am explicat căpitanului ceea ce intenţionam să fac, pentru a putea să scriu cum a traversat strămoşul meu oceanul. în fiecare seară, după cină, coboram pe scările întortocheate de metal până în cala adâncă şi întunecată. Cu trupul gol, mă întindeam pe spate pe o scândură aspră şi tare şi mi-am impus să petrec astfel cele zece nopţi cât a durat călătoria, încercând să-mi închipui ce auzea, ce vedea, ce simţea, ce mirosea el şi, mai ales, acum că ajunsesem să-l cunosc atât de bine, ce anume gândea Kunta. Călătoria mea a fost desigur ridicol de confortabilă în comparaţie cu chinurile inimaginabile îndurate de Kunta Kinte, de tovarăşii lui şi de atâtea alte milioane de sclavi care, înlănţuiţi şi încătuşaţi, zăceau cuprinşi de groază în propria lor murdărie timp de aproape optzeci, nouăzeci de zile, după care îi aşteptau noi monstruozităţi fizice şi psihice. Dar oricum, până la urmă am reuşit să scriu despre traversarea oceanului, privită din punctul de vedere al încărcăturii umane de pe vas.

în cele din urmă, povestea celor şapte generaţii ale neamului nostru s-a întrupat în această carte, aflată acum în mâinile dumneavoastră. în cei câţiva ani cât am scris-o, am conferenţiat în faţa multor săli pline despre geneza şi redactarea noii mele cărţi - RĂDĂCINI -- şi, cum era şi firesc, câte cineva mă întreba din când în când:

- Câtă realitate şi câtă ficţiune cuprinde cartea dumneavoastră?

Ca o încununare a cunoştinţelor şi a strădaniilor mele, pot declara că orice afirmaţie din Rădăcini'îşi are sursa în istoria orală cu atâta grija păstrată şi transmisă de neamul meu african şi american, istorie pe care, în cea mai mare parte, am putut-o confrunta cu documente. Iar documentaţia aceasta, împreună cu multitudinea de amănunte despre stilul de viaţă indigenă a timpului, istoria culturii şi alte astfel de lucruri care dau viată Rădăcinilor, au fost cu migală adunate de-a lungul câtorva ani de cercetări intense în mai bine de cincizeci de biblioteci, arhive şi alte surse de informaţii de pe cele trei continente.

Cum nu venisem pe lume când s-a petrecut cea mai mare parte a acestei poveşti, cele mai multe dialoguri şi întâmplări sunt, bineînţeles, un amestec între ceea ce ştiu cu siguranţă că s-a petrecut şi ceea ce toate cercetările mele m-au făcut să simt că s-ar fi putut petrece.

Şi-acum mă gândesc că de-acolo, de sus, alături de bunica, verişoara Georgia şi celelalte doamne vârstnice, mă privighează şi ceilalţi: Kunta şi Bell, George Cocoşul şi Matilda, Tom şi Irene, bunicul Will Palmer, Bertha, mama, şi-acum, cel ce li s-a alăturat de curând... tata.

Avea optzeci şi trei de ani. Când noi, copiii lui, George, Julius, Lois şi cu mine, discutam ce trebuia făcut pentru înmormântare, unul dintre noi a remarcat că tata dusese o viaţă plină şi bogată, în înţelesul pe care îl dădea el bogăţiei. Şi pe deasupra, se stinsese repede, fără să sufere şi, cunoscându-i atât de bine firea, am căzut cu toţii de acord că nu i-ar fi plăcut să ne vadă plângând. Şi am promis că n-o vom face.

Eram atât de copleşit de amintiri, încât atunci când antreprenorul de pompe funebre a pomenit de „răposatul", nu mi-a venit să cred că se referea la tatăl nostru, în preajma căruia rareori se iscaseră întâmplări triste. înaintea primei slujbe în capela din Washington, D.C., înţesată de prietenii familiei, fratele meu George i-a spus reverendului Boyd, care urma să oficieze, că într-un anume moment noi, fiii lui, am vrea să împărtăşim prietenilor adunaţi acolo câtevs*amintiri despre tata.

Aşa că după oficierea ritualului, s-a cântat cântecul preferat al tatei, iar George s-a ridicat şi s-a îndreptat spre coşciugul deschis. A început să povestească ce bine îşi aducea aminte cum, în vremea când tata era profesor, în casa noastră era

mereu găzduit cel puţin câte un tânăr, pe ai cărui părinţi, de obicei fermieri din provincie, îi convinsese ca fiul lor să urmeze colegiul, răspunzând la protestele lor că nu au bani cu următoarele cuvinte: „Nu-i nimic, o să stea la mine". Prin urmare, în întreg Sudul se aflau, după socoteala lui George, vreo optsprezece agronomi, directori de licee şi profesori care se mândreau că sunt „băieţii prof sorului Haley".

Una dintre primele amintiri ale lui George datează din vremea când locuiam în Alabama şi într-o dimineaţă tata ne-a spus:

- Veniţi cu mine, băieţi. Vreau să faceţi cunoştinţă cu un om mare.

Şi tata ne-a dus cu maşina până la Tuskegee, Alabama, unde am vizitat laboratorul plin de mistere al genialului om de ştiinţă care era doctorul George Washington Carver: doctorul Carver ne-a vorbit despre nevoia de a învăţa mult şi ne-a dat fiecăruia câte o floare. George a mai spus că, spre sfârşitul vieţii lui, tata regreta că nu organizăm întruniri ale întregii familii, aşa cum i-ar fi plăcut lui, după care fratele meu i-a rugat pe toţi cei prezenţi să se considere participanţi la o întrunire pentru tata şi alături de tata.

După ce George s-a aşezat, m-am ridicat eu şi am continuat. Cu ochii aţintiţi asupra tatei, le-am spus că, fiind copilul cel mai mare, îmi aminteam şi de alte întâmplări mai de demult despre dânsul. De pildă, căpătasem prima imagine clară a dragostei ce-i unea pe părinţii mei, băgând de seamă cum ochii mamei şi ai tatei îşi împleteau privirile în biserică, peste capacul pianului, în timp ce mama executa o mică introducere, iar tata stătea sprijinit de pian, gata să înceapă cântecul. O altă amintire din copilărie era felul în care puteam oricând căpăta de la tata o băncuţă de cinci sau zece cenţi, chiar în acele vremuri în care toată lumea se plângea de lipsuri. N-aveam altceva de făcut decât să-l găsesc singur şi să mă rog de el să-mi mai povestească încă o dată cum luptase corpul 366 de infanterie, din divizia a 92-a a AEF, în pădurea Meuse Argonne.

„Ne băteam ca leii, fiule!" exclama tata. Iar când ajungea să-mi dea băncuţa de zece cenţi, era clar că ori de câte ori i se încurcau socotelile generalului Black Jack Pershing, mai trimitea încă o dată curierul după Simon A. Haley, sergentul din Savannah, Tennessee, cu numărul 2816106, la care spionii

germani ce şedeau la pândă dădeau de ştire înaltului lor comandament, băgând groază până şi în Kaiserul însuşi.

După părerea mea, în afară de fericita întâlnire dintre tata şi mama la colegiul Lane, următoarea fericită întâmplare pentru noi toţi a fost transferarea tatei la colegiul A&T din Greensboro, în Carolina de Nord, unde era cât pe ce să piardă anul şi să fie nevoit să se reîntoarcă acasă şi să se apuce de munca câmpului.

„Şi asta, fiii mei, pentru că având patru servicii deodată, nu-mi mai rămânea nici un pic de timp pentru învăţat."

Dar înainte de a pleca, a primit o înştiinţare că fusese acceptat ca însoţitor sezonier de compania vagoanelor de dormit Pullmân. Aflându-se într-un tren de noapte ce mergea între Buffalo şi Pittsburg, cam pe la două noaptea un călător alb, care nu avea somn, şi soţia lui au sunat şi i-au cerut câte un pahar de lapte cald. Tata le-a adus laptele.

„Am dat să plec înapoi", povestea mai târziu tata, „dar omul avea chef de vorbă şi a rămas foarte surprins aflând că eram student şi munceam în acelaşi timp. Mi-a pus o mulţime de întrebări, iar la Pittsburg mi-a dat un bacşiş zdravăn."

După o vară în care pusese deoparte fiecare cent câştigat, întorcându-se la colegiu, în septembrie 1916, directorul i-a arătat tatei o scrisoare de la omul din tren -un director pensionat al companiei editoriale „Curtis",

R.S.M. Boyce, care întreba cât era taxa completă de studii pe un an întreg, după care trimisese şi cecul.

„Erau 503,15 dolari, pentru cursuri, casă, masă şi cărţi", povestea tata.

Aceasta i-a permis să obţină note atât de mari, încât a câştigat o bursă, pe care Şcoala de Agronomie de pe lângă Universitatea din Corneli o iniţiase începând din acel an pentru cel mai bun student din colegiile negre subvenţionate de stat.

Şi astfel, mi-am urmat eu povestirea, tatăl nostru şi-a luat licenţa în agronomie la Corneli, devenind profesor universitar, iar noi, urmaşii iui, am crescut în acest climat, care alăturat influenţelor celorlalte rude din partea mamei, explica de ce acum, când îl conduceam pe tata pe ultimul drum, ne realizaserăm cu toţii în profesiile noastre: eu scriitor, George director adjunct a! Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite, Julius

arhitect la Departamentul Naval al Statelor Unite, iar Lois profesoară de muzică.

Am transportat corpul neînsufleţit al tatei cu avionul în Arkansas, unde s-a mai oficiat o slujbă la care au asistat prietenii lui de la universitatea AM&N din Pine Bluff, unde, ca decan al facultăţii de agronomie, tata îşi împlinise cei patruzeci de ani dăruiţi învăţământului, l-am purtat sicriul prin campusul universitar, aşa cum ştiam că i-ar fi plăcut, şi l-am trecut de două ori pe aleea de lângă facultatea de •agronomie care, când ieşise tata la pensie, primise numele „S.A. Haley". După terminarea ceremoniei de la Pine Bluff, l-am dus acolo unde ne spusese dinainte că dorea să-l înmormântăm - la cimitirul veteranilor din Little Rock. Mergând în urma sicriului către sectorul 16, ne-am oprit în dreptul mormântului 1429, unde am privit cum îl coboară în pământ. Apoi, noi, cei zămisliţi de el, cea de-a şaptea generaţie de la Kunta Kinte încoace, am plecat repede, ferindu-ne privirile, căci făgăduisem cu toţii să nu plângem.

Şi astfel, tata s-a alăturat şi el celor de acolo, de sus. Iar eu am sentimentul că ei ne veghează şi ne îndrumă cu adevărat, sperând şi ei împreună cu mine că această epopee a neamului ne-ar putea face să acceptăm mai uşor ideea îndeobşte admisă că, de obicei, istoria este scrisă numai de învingători.